vladimir makanin

LA PRIMUL IMPULS

Univers

VLADIMIR MAKANIN

•LA PRIMUL IMPULS
•ALINARE
•PORTRETUL UNUI OM ȘI MEDIUL SĂU

Traducere de GHEORGHE STAICU

Prefață de VALENTIN F. MIHĂESCU

Editura UNIVERS
București, 1988

Coperta de MIHAELA RANGA

Владимир Маканин:
НА ПЕРВОМ ДЫХАНИИ; ОТДУШИНА;
ПОРТРЕТ И ВОКРУГ
Din volumul:
НА ЗИМНЕЙ ДОРОГЕ
МОСКВА, СОВЕТСКИЙ ПИСАТЕЛЪ, 1980

Toate drepturile asupra acestei versiuni
sînt rezervate Editurii UNIVERS

Arta portretului

Scriitorul sovietic Vladimir Makanin nu este chiar un necunoscut pentru cititorul român de literatură. În 1983, în valoroasa colecție „Globus" a Editurii Univers, Alexandru Ivănescu reunea sub titlul *Portretul unei tinere femei* două romane (de fapt, două părți ale aceluiași roman) ale prozatorului, *Cărți vechi (Starîe knighi,* 1976) și *În marele oraș (V bolșom gorode,* 1980), semnificative atît pentru orientarea scriitorului către subiecte inspirate din contemporaneitate, cît și pentru nivelul estetic al creației sale. *Portretul unei tinere femei* este, în covîrșitoare măsură, ceea ce spune titlul : povestea vieții unei tinere, constituită din întîmplările prin care trece aceasta, în confruntarea sa cu un destin deloc blînd. Se înțelege că „întîmplările" selectate de Vladimir Makanin nu sînt deloc... întîmplătoare și că prozatorul colecționează acele ipostaze existențiale care concurează la alcătuirea unui „portret", adică a unei compoziții echilibrate, iradiind sensuri multiple. Din punct de vedere etic, portretul tinerei femei nu este defel exemplar (prozatorul se ferește, cu program, de exemplaritatea generată de un maniheism tranșant) dar este, în schimb, foarte uman și, prin urmare, literar.

În roman, tînăra femeie se numește Svetlana (Svetik, pentru cunoscuți), venită din Celeabinsk la Moscova pentru a-și face un rost în viață. Întîi, puțină prostituție (dar nu din vocație, ci din necesitate), apoi, specula cu cărți, mai vechi sau mai noi, literatură originală sau traduceri, căci cererea pieții este mare. Prilej pentru autor de a face o radiografie color (o holografie) a lumii pitorești a speculanților. Dialogurile sînt vii, antrenante, situațiile epice au doza necesară de imprevizibil pentru a captiva

atenția cititorului, iar comentariile autorului conțin umor și ironie de bună calitate, evitîndu-se astfel moralizarea excesivă.

Speculanții de cărți nu sînt niște declasați irecuperabili, ei alcătuiesc o lume specială, întrucît marfa pe care o oferă este — cum să zic? — cultură. Ei sînt — cei care sînt, căci există și „rătăciți" în această îndeletnicire — un soi de librari neautorizați, care-și reglează prețurile după cererea pieții și, consecutiv, învață să discearnă între un autor și altul, își alcătuiesc, pentru uz personal, o scară de valori *sui generis*. Această lume reprezintă, în intenția autorului, fundalul narațiunii, din care se detașează, pe măsură ce înaintăm în lectură, portretul tinerei femei. Dacă speculanții se pricep — în sensul de mai înainte — doar la cărți, Svetik se pricepe și la oameni. Această calitate, căreia i se adaugă inteligența nativă, farmecul personal și o imaginație folosită în chip pragmatic, o va face pe Svetik, în curînd, respectată de „confrați" și căutată pe piața „neagră" a cărții. Căutată, însă, și de miliție.

In acest stadiu de realizare al „tabloului", în afara corectitudinii execuției, portretul lui Svetik nu comunică mare lucru. Ar fi, dacă vreți, un fel de Monna Lisa fără misteriosul surîs. Or, fără surîs, Monna Lisa nu ar fi ceea ce este, ci doar soția lui Francesco del Giocondo.

La portretul lui Svetik, Vladimir Makanin adaugă deci noi trăsături, și anume pe cele esențiale. Deși prosper, micul comerț n-o mulțumește pe tînăra femeie. Și asta nu pentru că ar vrea mai mult, ci pentru că vrea *altceva*. Această aspirație, la început nebuloasă, manifestată prin gesturi contradictorii, de neînțeles pentru cei din jurul ei, se conștientizează tot mai clar și capătă un nume: nevoia de iubire. Mai exact spus, nevoia de a iubi, fiindcă Svetik este o fire independentă, care nu se vrea ocrotită, ci vrea să ocrotească, nu pretinde iubire, ci oferă iubire, nu tînjește după daruri, ci se dăruie fără pretenții. Omul în care Svetik investește întregul capital sentimental este Karatîghin, un împătimit după cărți rare, un însingurat în lumea incunabulelor, irecuperabil, s-ar zice, pentru alt fel de existență și incompatibil cu debordanta Svetik. În această relație incipientă, cei doi parteneri se modifică. Ursuzul Karatîghin își descoperă, uimit, rezerve neștiute de tandrețe, iar energica Svetlana se dovedește o ființă calină, docilă, cu tact și feminitate. Apropierea între cei doi se face de-a lungul unor pagini de mare frumusețe, cu înaintări timide și retrageri furtunoase, scriitorul argumentînd acum fina

sa intuiție psihologică. Vladimir Makanin știe să evite, chiar și în scenele „mari", orice urmă de patetism și retorism. Lucrurile sînt mereu privite și evaluate cu un zîmbet discret, cu o anumită jovialitate relativizantă și cu bonomie binefăcătoare. Nimic nu este excepțional, totul ține de firesc — pare a spune, subtextual, autorul.

Svetlana renunță la afacerile sale și copiază, zile în șir, pagini din cărțile pe care Karatîghin nu le poate cumpăra. Relația dintre cei doi capătă, tot mai mult, aspect conjugal, iar narațiunea dă semne că merge spre „happy-end". Makanin respinge însă tentația confortabilă a convenționalismului și distruge echilibrul abia dobîndit al cuplului. Svetik trebuie să plătească pentru trecutul ei apropiat și, deși ar avea șanse „să se dea la fund", refuză (este, acum, un alt om) soluția propusă de Karatîghin și își asumă ispășirea pedepsei. Melodramă? Nicidecum. După cei trei ani de ispășire, Karatîghin n-o așteaptă și Svetik își reia ocupația de dinainte. Provizoriu însă, pentru că, în Uralul celor trei ani de reeducare, un bătrîn pe moarte îi lasă o icoană din secolul al XVI-lea valorînd multe mii de ruble. Înainte să intre în posesia ei, icoana dispare. Ceea ce urmează este o goană, ca în filmele mute, pentru recuperarea icoanei, care reprezintă pentru mult mai cinica, acum, Svetik, calea către realizarea idealului său: o viață de familie așezată, onorabilă. Strategia narativă poartă acum către altceva. Interesul se concentrează pe evenimențial, tratat în registru burlesc și grotesc. La portretul lui Svetik se adaugă acum, în a doua parte a romanului, doar nuanțe, care nu modifică desenul inițial. *Qui pro quo*-uri, comic de limbaj, decupaj cinematografic, totul în ideea de a da ritm alert narațiunii și de a captiva, cu orice preț, atenția cititorului. Ce contează acum, din punctul de vedere al autorului, nu sînt personajele în sine, ci „povestea" în care acestea sînt implicate. Svetik este un ciclon, implacabil, care ridică, în vîrtejul său tot și toate, le modifică starea de gravitație, le întreține iluzia independenței (imponderabilității), pentru a-și atinge țelul. Cînd ajunge aici — găsește icoana și, în persoana deținătorului inconștient de valoarea acesteia, partenerul căutat — vîntul „cade" și oamenii se întorc pe pămînt, la locurile de dinainte, părăsite pasager pentru o evadare iluzorie. Svetik are tot ce vrea. Dar, nu... Căci autorul se opune, de această dată din exterior, forțînd lucrurile, fericirii lui Svetik și acționează ca un „deus ex machina" pe dos, pogorît în scenă nu pentru a descurca, ci din contra.

„Fortuna labilis" este tema nou introdusă, care îi răpește nedrept aș zice, liniștea conjugală cucerită atît de greu de tînăra femeie. Vladimir Makanin cedează acum, desigur în planul construcției românești și nu în acela existențial, acelei tendințe a aventurii pe care eroina sa a știut să și-o reprime în momentul împlinirii visului său conjugal. Svetik dispare, de fapt, din scenă (portretul este gata, dar „povestea" încă nu !) lăsînd primul plan proaspătului ei soț, Stenka Razin. Nu celebrul personaj, ci modestul inginer, timid, neajutorat, lipsit de energie, purtîndu-și numele ca pe o povară prea grea pentru trupul său firav. După căsătoria nesperată cu Svetik, cu miile de ruble la îndemînă, ingineraşul se metamorfozează radical : stîngăcia devine nonşalanță, timiditatea — exuberanță, cumpătarea, înclinînd spre meschinărie, este acum generozitate, evoluînd rapid către risipa fără margini. Transformarea este incredibilă, vreau să spun nemotivată suficient în plan psihologic, și numai abilitatea stilistică a prozatorului și ritmul cinematografic al narațiunii reușesc să atenueze oarecum senzația de artificialitate. Svetik trăiește, așadar, al doilea mare eșec sentimental, iar compensația pe care autorul i-o acordă în finalul romanului este mai degrabă un „trouvaille" compozițional, decît o consecință logică (mă refer la logica povestirii) a modului de derulare a evenimentelor. Am insistat mai mult asupra acestui prim roman al lui Vladimir Makanin tradus în românește, bine ales de Editura Univers, pentru că aici se află cîteva dintre constantele prozei sale, atît în plan tematic cît și în acela al tehnicilor romanești. Personajele sale sînt, de regulă, structuri puternice, temperamentale, de luptători, pe care, însă, întîmplările existenței îi deturnează de la destinația dorită, îi contrariază, îi nivelează, îi conduce către rutină. Portretul personajului (un fel de monografie a unui destin) rezultă din însumarea atitudinilor acestuia în confruntările cu situații relevante. Invenția epică este minimă, dar cu atît mai pregnantă apare forța scriitorului de a extrage de aici semnificații majore, reunite în tema *soartei schimbătoare*.

În aceeași perioadă cu *Portretul unei tinere femei* este scrisă nuvela *La primul impuls*, care deschide această antologie din creația lui Vladimir Makanin, oferită cititorului român de către traducătorul Gheorghe Staicu. Personajul principal este Oleg (de această dată autorul încearcă „portretul unui tînăr"), inginer constructor, care își exercită profesia, nu cu foarte mult entuziasm (ar fi și greu — în condițiile aspre în care muncește) la

Kukuevsk, undeva în stepa nesfîrșită, sub conducerea autoritarului Gromîșev.

La Moscova îl așteaptă însă logodnica sa Galea, care, vai, îl anunță pe Oleg prietenul său Andriuha Bucenkov, se va mărita în curînd. Evident, cu altul. De fapt, s-a și măritat, căci poșta (și acolo !) ajunge cu mare întîrziere. Oleg fuge de la Kukuevsk la Moscova, pentru a încerca să-și recupereze marea iubire. Acesta este pretextul nuvelei. Oleg este „la primul impuls" sau, altfel spus, acționează instinctiv, după — cum s-ar zice — imboldurile inimii, fără să treacă faptele prin filtrul experienței. La drept vorbind, nici n-are prin ce să le treacă, fiindcă experiența sa fundamentală *aceasta* va fi. Dacă portretul lui Svetik se nuanța în goana după icoana cea scumpă (15.000 de ruble !) portretul lui Oleg se definește în goana pentru salvarea (și la propriu, căci Galea va suferi un accident destul de grav) scumpei icoane a sufletului său. Lucrurile par a fi pe drumul cel bun și Oleg riscă totul pentru a întoarce timpul înapoi : trăiește din expediente, acceptă umilințe de tot felul, muncește pe rupte, vinde tot ce are și chiar ce au alții, suportă presiunea trimișilor lui Gromîșev, care vor să-l întoarcă la Kukuevsk. Din cînd în cînd, discuțiile telefonice cu mama sa, care îl crede un om cu stare, realizat și respectat de cei din jur, accentuează, amestecînd ironia cu duioșia, condițiile jalnice în care se află tînărul. Și totuși, Oleg este fericit. Căci este — nu-i așa ? — la primul impuls. Peregrinările sale prin marele oraș și în provincie, în căutare de adăpost, hrană, bani, serviciu sînt prilejuri pentru autor de a înfățișa medii și mentalități diverse : lumea căminelor studențești, conflictuală, ca semn al unei vitalități debordante, orientate aleatoriu ; lumea tinerelor necăsătorite ori divorțate (părăsite), între obsesia orelor de serviciu și speranța realizării (refacerii) cuplului ; lumea medicală, rigidă, stereotipă și, pe alocuri, coruptibilă ; lumea familială, stabilă, morală și închistată în prejudecăți confortabile. Fără ostentație, în treacăt (portretul lui Oleg este un portret în mișcare), Vladimir Makanin face, așadar, radiografie socială, cu umor și ironie, dar și cu compasiune. În același timp, observația socială îi servește ca termen de raportare pentru definirea mai exactă a tipului de comportament al personajului principal. Oleg vede și înregistrează tot, dar nu invidiază nimic. Sau, mai bine spus, nu are timp pentru așa ceva și nici imaginația corespunzătoare. Pentru el, singurul mod de a fi este acela al ofertei sentimentale integrale. Lumea este văzută

exclusiv (și deformat, fără îndoială) sub semnul iubirii. „Am venit să o salvez. O iubesc pe Galka și prin iubirea asta am să vă salvez pe voi toți" — clamează cu convingere tînărul Oleg, inginer, dar sensibil, trăitor către sfîrșitul secolului XX, care vrea să-și poarte mireasa în brațe spre „ospitalierul" Kukuevsk. Nu va fi așa.

Peste ani, Oleg Nesterovici Ceaghin, persoană respectabilă, cu familie, copii și tabieturi îl privește pe Oleg cu ochi străin și cu înțelegerea cea mai neînțelegătoare : „Ce-i de mirare — pe atunci eram tînăr. Eram la primul impuls!" Nici tristețe, nici melancolie, doar timp implacabil și nivelator, prezent continuu, fără trecut. Rămîne, însă, acest admirabil portret de tînăr în mișcare, această poveste despre dulcea și, vai, efemera pasăre a tinereții.

Ca și în *Portretul unei tinere femei*, remarcabil aici este dialogul, neafectat, sincer, vizînd comunicarea eficientă și asigurînd, totodată, premisele incursiunilor epice. Portretul se realizează prin acumulare de amănunte și, uneori, prin îngroșarea unor trăsături, iar intervențiile naratorului, rare, de cele mai multe ori în registru ironic, temperează prin antifrază stilul exclamativ al eroului. Svetik și Oleg sînt personaje explozive, care se exprimă, exclusiv aproape, prin acțiune, prin gest, prin cuvînt și, de aceea, narațiunea se contaminează — așa zicînd — de ritmul precipitat al acestora. Ca tip psihologic ei sînt niște extravertiți, ușor de descifrat, căci exteriorizează fără cenzură. De aici, poate, impresia la lectură de superficialitate, de lipsă de adîncime și complexitate. Este vorba, însă, de o impresie falsă, sau, mai corect spus, de o judecată pripită. Ceea ce trebuie văzut aici, pentru a nu denatura proiectul autorului, este tocmai adecvarea scriiturii și a mijloacelor de portretizare la temperamentul personajelor. Iar Vladimir Makanin realizează excepțional această concordanță, lăsîndu-se „manevrat" de personajele sale și întreținînd, astfel, convingător iluzia obiectivității.

Tot un portret, de această dată unul de grup și executat într-o altă tehnică, este nuvela *Alinare*. Ea ilustrează o altă dimensiune a talentului lui Vladimir Makanin, și anume finețea analitică. Ceea ce ni se propune acum este analiza relațiilor din cadrul unui triunghi, ...extraconjugal. *Ea* este Alevtina Nesterova, 30 de ani, poetă, necăsătorită, independentă material, dar singură, foarte singură. *Ei* sînt, în ordinea intrării în scenă : Pavel Vasilievici Mihailov, inginer, șeful unui atelier de mobilă, familist (cu doi

băieți mari și o soție suferindă), slujbaș onest, cu cîștiguri apreciabile, inteligență medie și imaginație mai puțină ; Iuri Strepetov, matematician (profesor), familist și el (cu soție medic), fizic foarte agreabil, conversație fină, inteligență peste medie. Mihailov este meticulos, chibzuit (chiar și în dragoste), stîngaci în societate și ridicol atunci cînd Alevtina îl introduce în mediile artistice. Nu iubește literatura, dar o iubește, în felul său, pe Alevtina, care îi oferă, din punct de vedere „ingineresc", momente de „alinare", în zilele de întîlnire riguros planificate.

Strepetov este dimpotrivă : original, spontan, cu gust artistic și lecturi alese, capacitate de abstractizare și ironie subțire. Nu trebuie să se înțeleagă de aici, din acest mod de prezentare, că autorul le alcătuiește *tale-quale* aceste fișe caracterologice, pentru a ne introduce abrupt în miezul narațiunii. De fapt, narațiune, în sens tradițional, nici nu există aici, ci doar o acumulare lentă de amănunte, care, privită retrospectiv, alcătuiește portretele celor trei personaje. Portrete, dacă vreți, lăuntrice, căci ceea ce se consumă în gesturi și vorbe (poate mai puțin în cazul Alevtinei, fire mai comunicativă și mai directă) între cei trei este cu totul insignifiant sau, oricum, de o banalitate prea convingătoare pentru a nu părea suspectă. Întîlnirile „în triunghi" din apartamentul Alevtinei au o derulare previzibilă : băutul cafelei (fiecare din ceașca „lui"), un pahar cu vin sau coniac (armenesc, uneori), recitări ale poetei (nesuferite lui Mihailov, prilej de comentarii avizate pentru Strepetov) și tăceri, lungi tăceri succesive, ale unuia sau celuilalt bărbat. Dar aceste „retrageri" din discuție nu sînt, de fapt, goale. Căci, în cuprinsul lor, fiecare bărbat „produce" un monolog interior prin care comentează situația respectivă, sau, în general, relația triunghiulară. Alevtina, în ciuda caracterului opus al temperamentelor celor doi bărbați, îi cultivă (îi iubește chiar) în egală măsură fără a-și pune vreo clipă problema opțiunii. Este modul ei de a-și rotunji existența, de a-și alina sufletul tulburat fără cauză aparentă. Problema opțiunii și-o pun însă cei doi bărbați, care poartă, fără prea multe semne exterioare, un intens război subteran. Strepetov nu poate înțelege de ce Alevtina, fire delicată, sensibilă, îl cultivă pe grosierul Mihailov, și le acordă amîndurora șanse și favoruri egale. Nici Mihailov însuși nu înțelege acest lucru (capacitatea sa de autoanaliză, în chip paradoxal, este mai dezvoltată decît a rivalului său), dar, acestei deloc flatante opinii despre propria ființă, inginerul îi opune viziunea sa despre existență, conform căreia esen-

țiale sînt lucrurile bine făcute, stabile, rezistente. Din acest unghi de vedere, matematicianul i se pare lui Mihailov un superficial, în stare de acrobații intelectuale, dar inapt pentru sentimente trainice. Alevtina face (nu știm dacă instinctiv sau deliberat, fiindcă autorul întreține aici o ambiguitate profitabilă în planul semnificațiilor) un joc al compensațiilor, începînd cu creditul pe care îl acordă în discuție unuia sau altuia și mergînd pînă la dreptul de a petrece noaptea în confortabilul apartament. Femeia procedează astfel în chip firesc, fără să uzeze de pretexte, subterfugii sau stratageme, ca și cum atît Mihailov, cît și Strepetov ar fi datori să înțeleagă și să aprecieze situația. Și aceștia chiar o înțeleg, deși, periodic, cîte unul dintre ei se retrage supărat, propunîndu-și să nu se mai întoarcă niciodată. Dar, sub un pretext sau altul, ori pur și simplu, revin la Alevtina, refăcînd, de parcă nimic nu s-ar fi întîmplat, triunghiul transformat vremelnic în linie dreaptă.

Ce îi determină pe cei doi bărbați, îndeajuns de orgolioși, fiecare în stilul său, să se complacă într-o situație reciproc stînjenitoare ? Vladimir Makanin nu dă verdicte, dar sugerează cîteva posibile motivații ale acestui comportament în aparență bizar, probînd astfel, încă o dată, excepționala intuiție psihologică. Una dintre rațiuni, cea mai la îndemînă, ține de situația conjugală. Mihailov are o soție bolnavă (mai degrabă închipuită așa) și, prin aceasta, deloc inspiratoare de pasiune, căreia nici nu-i trece prin cap că inginerul ei ar fi în stare de o aventură extraconjugală. La rîndul său, pe Strepetov soția sa îl tratează ca pe un pacient, îi prescrie și îi administrează medicamente împotriva surmenajului, punînd exclusiv pe seama excesului de activitate științifică tulburările de umoare ale bărbatului. Or, Alevtina nu este deloc așa. Ea nu-i protejează, ci îi stimulează, nu-i ascultă docilă, ci îi contrariază. Cu alte cuvinte, poeta îi consideră bărbați și le întreține, prin comportamentul său indecis, orgoliul masculin de cuceritori. Apoi, rivalitatea, nedeclarată, pînă la un moment dat, dintre bărbați reprezintă o altă porțiune importantă a plasei sentimentale care îi ține la un loc pe toți trei. Nici Mihailov, și nici Strepetov nu vor doar să cucerească femeia, ci vor acest lucru *în exclusivitate* și *în defavoarea celuilalt*, care trebuie înlăturat definitiv. Cuceritor al femeii și învingător al rivalului, iată cei doi termeni inseparabili ai orgolioasei formule, care determină una dintre dimensiunile comportamentului masculin în *Alinare*.

Și cum femeia, acționînd esențial în chip feminin, amînă opțiunea, captivitatea amoroasă continuă. În fine, deși neconștientizat și simțit doar în chip nedefinit, argumentul cel mai puternic al stabilității triunghiului este faptul că doar împreună cei trei înseamnă ceva, funcționează autentic, se manifestă integral și complex în zona sentimentală. Luat separat, fiecare personaj poate fi privit ca un caz de frustrare, datorat unui complex de împrejurări. Împreună, însă, personajele alcătuiesc un întreg superior părților, un întreg care se autoreglează, își creează momente de criză, pentru a le depăși, învingînd astfel rutina existențială. Acest „mecanism" sentimental care armonizează cele trei structuri temperamentale, funcțional nu datorită afinităților ci complementarității, evoluează ireproșabil, căci își află energiile în sine. Potrivit logicii interne a compoziției, finalul nuvelei ar fi trebuit — dacă ni se permite acest punct de vedere — să nu modifice nimic din acest echilibru perfect al triunghiului, reluînd, de pildă, cu simpla mențiune a trecerii unui număr însemnat de ani, o conversație în trei deja consemnată. Autorul preferă însă logicii povestirii, logica viului. Sub presiunea timpului și a socialului triunghiul se desface. Cel care iese din joc este Mihailov, mod de a afirma triumful chibzuinței. S-ar zice că, luînd această hotărîre, inginerul nu regretă nimic. Dar, un mic amănunt ne lasă să înțelegem că nu este chiar așa. Mihailov renunță la Alevtina în favoarea lui Strepetov doar după ce acesta acceptă să-i mediteze copiii pentru admiterea la o facultate de matematică. Întîi pe cel mai mare, apoi pe cel mai mic. În acest fel, Mihailov își prelungește, cît poate și în chip indirect, prezența în memoria a ceea ce se va numi de acum încolo, cuplu. Dincolo de final, nuvela ne lasă să-l bănuim pe Mihailov, peste ani, zîmbind, indescifrabil pentru ceilalți, cînd băieții săi îi anunță progresele în studiul matematicilor și bunele aprecieri ale profesorului Strepetov...

Deloc spectaculoasă exterior, *Alinare* este un spectacol interior complex, regizat de Vladimir Makanin cu remarcabil profesionalism și cu un special simț al detaliului psihologic în finisarea portretelor personajelor.

În nuvelistică, atenția prozatorului se concentrează, aproape în exclusivitate, asupra comportamentelor, investigarea mediului în care se mișcă personajele avînd doar funcție de adjuvant în developarea cît mai rapidă și exactă a portretului intenționat. Romanul trebuie să beneficieze, însă, de o construcție complexă,

care să includă în ea, într-o viziune de ansamblu, nuclee epice diferite, cu semnificații, în ultimă instanță, convergente, susținînd proiectul autorului. De aceea, studiul mediilor reclamă o pondere deosebită în structura întregului, iar romanul se va numi *Portretul unui om și mediul său* (1978). Complexitatea nu este o dimensiune impusă deliberat de către Igor, personajul-narator al romanului și totodată, instanță auctorială, ci un rezultat al presiunii realului multiform, care nu se lasă prins în formule simple. La începutul investigației sale, vizînd stabilirea adevărului în cazul lui Pavel Leonidovici Starohatov (este sau nu este vinovat ?) lui Igor răspunsul i se pare ușor de dat, urmînd preceptele unui anume tip de realism, care aplica realității (realității umane, în primul rînd) o grilă rigidă, conformă unui mod rigid de gîndire. Treptat, pe măsură ce avansează în cercetarea sa quasi-detectivistică, Igor va constata că lucrurile sînt cu mult mai complicate, că uneori, dacă nu cumva de cele mai multe ori, răspunsul prin *da* sau *nu* deformează, nedreptățește și este, într-un fel, chiar imoral. Pavel Leonidovici Starohatov este o personalitate în lumea filmului, un scenarist valoros, adorat de majoritatea discipolilor de la Școala de scenariști pe care o conduce. Igor, determinat să înceapă investigația sa privind moralitatea lui Starohatov de către Vera, secretara acestuia, aflată în relații proaste cu șeful său, și de către propria soție, Ania, care își proiectează elanul justițiar în acțiunea soțului, trebuie să încerce, mai întîi, să se obiectiveze. Nu cumva tentația demolării unui mit (mitul Starohatov), are la origine complexul său de prozator modest, absolvent, fără folos, al școlii de scenariști și îndrăgostit, în acea vreme, de Vera ? Pe de altă parte, prietenia lui Igor cu Vitalik, fiul lui Starohatov, prozator în devenire, ascultînd cu religiozitate sfaturile mai vîrstnicului său amic, nu impietează și ea, subteran, asupra obiectivității demersului ? Întrebările sînt numeroase și autorul i le pune personajului său în chip direct, prin autoanaliză, sau le sugerează prin modul de desfășurare a evenimentelor. Ceea ce părea simplu se va dovedi extrem de complicat, dacă nu chiar insolubil. Igor va proceda, urmînd o metodă absolutizată de același tip de realism despre care aminteam mai devreme, la o documentare riguroasă, la sursă. După discuțiile cu Vera și înregistrarea, sub semnul incertitudinii a argumentelor acesteia, urmează contactarea scenariștilor cu care Starohatov a colaborat și cărora, se bănuiește, Starohatov le-ar fi impus calitatea sa de coautor, în schimbul ajutorului dat pentru ca scenariile cu pri-

cina să fie aprobate. Trafic de influență ? Abuz de putere ? Sau ajutor dezinteresat și pedagogie necesară ? Igor colecționează „depoziții" din ambele categorii, la analiză rezultînd că Starohatov este și vinovat și nevinovat, și bun și rău, și mărinimos și meschin, și moral și imoral. Este, altfel spus, un om („Portretul unui om...") imposibil de prins într-o formulă simplificatoare. Vladimir Makanin polemizează astfel, indirect, cu o literatură canonizată, scrisă după indicații teoretice inadecvate. Polemica devine directă atunci cînd Igor, înțelegînd eșecul său ca justițiar, încearcă să folosească vasta „documentație" adunată pentru a o trece în literatură sau în publicistică. Sînt ironizate clișee și ticuri specifice articolelor de ziar cu pretenții de eradicare ori recuperare morală, precum și literaturii didacticiste. Igor eșuează și în această tentativă literaturizantă, deoarece (mai există și o altă explicație, la care mă voi referi ceva mai departe) „metoda de creație" este eronată. Aceste eșecuri ale personajului-narator reprezintă, însă, o bună parte din materia romanului. Nu cel pe care nu poate să-l scrie Igor, ci acela pe care-l scrie, îndoindu-se, ezitînd, revenind, reluînd, refăcînd, Vladimir Makanin. În textura cărții intră, apoi, fragmente din scenariile pe care le cercetează Igor pentru a pricepe dacă intervențiile lui Starohatov îndreptățesc titlul de coautor și drepturile bănești aferente, discuțiile cu Ania, mereu dezamăgită de starea materială a familiei (ce-i drept, precară) și tot mai interesată de destinul de prozator al lui Igor („Ești Dostoievski" — îi declară femeia fără urmă de ironie), evoluția relațiilor dintre Vera și Starohatov și, nu în ultimul rînd, portretele celor „interogați" de detectivul amator. Aceștia din urmă, dincolo de depoziția *pro* sau *contra* Starohatov, aduc în prim-planul romanului secvențe de viață, care alcătuiesc un fel de scenariu totalizator pentru un „film" al existenței, comic și tragic, urît și frumos, dramatic și melodramatic. Cu alte cuvinte, autentic, și, în plus, oferind autorului motivația unei mari libertăți de mișcare, a abaterilor de la firul narativ principal, a juxtapunerii unor episoade altfel distanțate în timp, a varietății stilistice.

Se înțelege că totuși, coloana vertebrală a romanului o constituie destinul lui Starohatov. Epuizînd „martori" Igor își continuă investigația, de această dată în biografia posibilului său personaj. Sînt evocate episoade din Marele război și comportamentul eroic al personajului, îi cunoaște fosta soție și, cu acest prilej, sînt înlăturate dubiile privind motivele divorțului, în fine, îl consultă

chiar pe Starohatov asupra calității documentației adunate, prezentînd-o ca pe o primă etapă în scrierea unui roman. La început, fără să se recunoască, Starohatov se privește așadar în oglindă, își contemplă portretul și îl sfătuiește pe Igor să-și continue opera, fără a lăsa nici un spațiu alb. Igor se conformează, dar fără succes. Nici adevărul nu iese la lumină, nici romanul (povestirea, piesa de teatru, articolul de ziar) nu „se leagă". Se lămuresc, însă, alte două chestiuni. Una dintre acestea privește tehnica de construcție a romanului, care este o evocare făcută de Igor, cel de la sfîrșitul cărții: „O povestire de genul acesta, pretindea multă meticulozitate. Și a pornit de la stoarcerea amănuntelor și a faptelor care se îngrămădiseră ici și colo în memorie".

A doua problemă vizează semnificația titlului cărții. *Portretul unui om și mediul său* este, într-adevăr, portretul lui Starohatov, dar nu numai al acestuia, ci și, în bună măsură, al aceluia care vrea să scrie despre Starohatov, al lui Igor. Conflictele familiale, relațiile cu părinții, opiniile sale despre literatură (comunicate în discuțiile cu Vitalik), criza de creație, conștiința mediocrității, toate acestea, și încă altele, configurează portretul lui Igor și al mediului său. Igor nu este un receptor pasiv, un computer programat să înmagazineze date despre Starohatov și să dea un verdict net, ci un om viu, cu problemele sale (unele devenite chiar obsesii), cu aspirațiile sale. Multe dintre acestea, va constata cititorul, se suprapun, în esența lor, celor ale subiectului său, portretele încep să se asemene psihologic, iar evoluția lui Igor, în plan literar și social, va confirma că așa stau lucrurile. Alături de cititor, Starohatov (detronat din funcție, în cele din urmă, dar nu pentru că adevărul triumfă, ci din întîmplare și, de fapt, pe nedrept (Vera citește din însemnările lui Igor numai pe acelea privind păcatele omului) înțelege primul convergența de semnificație a celor două portrete și dă explicația imposibilității lui Igor de a trece experiența dobîndită în literatură: „Nu-ți venea să scrii despre tine însuți". La sfîrșitul cărții, Igor este un nou Starohatov, încă jenat de succesul său social (obținut cu prețul unor serioase compromisuri cu sine și cu ceilalți) dar, în curînd, lasă autorul să se deducă, insensibil la tot ceea ce ar putea să-i afecteze confortul sufletesc, vecin, acum, cu mediocritatea. Igor este un om fără probleme, dar și fără idealuri, un conformist cu mari șanse de parvenire socială și, consecutiv (dar

numai conjunctural, căci aici timpul nu iartă) apt pentru cariera literară.

Portretul unui om și mediul său este, așadar, povestea unui eșec, o poveste care reunește, triumfal, calitățile prozatorului Vladimir Makanin la data scrierii acestui roman : percutanța dialogurilor, intuiția psihologică, acuitatea observației sociale, ironia fină, echilibrul construcției.

VALENTIN F. MIHĂESCU

La primul impuls

(PORTRETUL UNUI TÎNĂR)

Capitolul întîi

Dacă ar fi să aleg un epigraf, negreșit aș ști ce să-mi aleg. Se potrivește foarte bine în cazul de față și îmi și place tare mult. PE CÎND ERAM CREDUL ȘI TÎNĂR. Chiar așa. Textual.

Credul. Uite ăsta e cuvîntul — și cu cît chibzuiești mai îndelung la el, cu atît îți este sufletul mai ușor.

Cît vedeai cu ochii era stepă. Pelin... Un pelin dacă nu alb cu totul, oricum alburiu. Iar în mijlocul albeții acesteia compacte pluteau, ca în lapte, barăcile noastre mititele, vreo cincisprezece la număr. Cincisprezece, nu mai multe. Uite, acolo lucram eu.

Aveam douăzeci și cinci de ani și nimănui nu-i îngăduiam nici să mă repeadă, nici să-mi facă muzică. Atîta-i trebuia. Și cum Gromîșev tocmai începuse să-mi facă muzică, pentru mine deveni limpede că am s-o șterg — chiar azi am s-o șterg. Cu atît mai mult cu cît, după scrisoarea pe care mi-o trimisese Bucenkov, oricum o ștergeam. Dacă nu azi, atunci mîine.

— Ia nu mai striga la mine, — pe loc m-am ambalat, într-o clipă, — ia nu mai striga !

Firește, lui Gromîșev puteam să-i spun „nu strigați". Totuși, e șef. O fi el șef, dar nici eu nu sînt un tercheaberchea. De trei ani trudesc aici, ca un blestemat.

— Nu urla, îți zic.

— N-ai să pleci nicăieri, spuse Gromîșev răspicat.

— Ce vorbești ?

— N-ai să pleci !

Chiar așa a spus. Era ceva de-a dreptul caraghios. De tot hazul.

— Ce vorbești ? am început eu să rîd. N-o să plec ! Am s-o fac pe romanticul ? Uite că logodnica mea se descurcă prost în materie de romantism — s-a grăbit să se mărite.

— N-am nici un amestec.

— Mie-mi îndrugați povești despre soarta grea, iar ea în timpul ăsta — fuga la măritiș.

— N-am nici un amestec.

— Oare ? Și eu care mă gîndeam că-i lucrătura ta, ciot bătrîn.

Sărisem peste cal, bineînțeles ; cît ai clipi, mi-a cîrpit una. Cu toată puterea. L-am înhățat de haină și am început să-l zgîlțîi. Gromîșev însă e de două ori mai greu decît mine, oricum, e șef, așa încît îi săriră doar nasturii. Și niște creioane de prin buzunare. Trebuie să fi fost o scenă de toată isprava.

— N-o să plec ? îl zgîlțîiam și-l întrebam. N-o să plec ? și iar îl zgîlțîiam. Încoace și încolo. N-o să plec ? !

Veniră în fuga mare Kolka Jilkin și încă unul — tot dintre ai noștri. Băiat bun și el. Tustrei îmi veniră de hac — mă azvîrliră într-o baracă de-a noastră pe colț. Iar Gromîșev, pămîntiu și fără nici un nasture la haină, drept încheiere, îmi spuse că am să stau închis aici pînă cînd am să mă potolesc și am să mă resemnez. Să mă resemnez, chiar așa a spus. Iar nu găsea cuvintele potrivite.

Ochii mi se obișnuiau. De fapt, era o mare cinste. Baraca din colț, în care mă zăvorîseră, nu era o chițimie oarecare, se compunea din două încăperi. Avea și toaletă. Să tot stai și să rîzi. Era secția unde se păstrau piesele și aparatele cele mai de valoare. Și tot soiul de documente. Un fel de arhivă. Iar ferestrele aveau gratii.

Stăteam la ferestrele zăbrelite. Și priveam. Ce era să fac ?... Fumul înecăcios de la un incendiu ajungea pînă aici, în încăperea închisă. Se vede treaba, pătrundea prin crăpături. Cu o zi în urmă fusese un incendiu, și îmi dădeam seama că Gromîșev e nervos. Și că are mare nevoie de oameni. Dar de data asta să nu se bazeze pe mine : singur e vinovat.

Sîngele se domolise în mine. Genunchii însă, deloc, îmi tremurau, se zgîlțîiau.

Priveam. Oamenii trebăluiau domol și liniștit acolo — cărau dintr-o parte în alta niște capete de cruce. Erau învăluiți pînă la brîu în vălătucii albaștri de fum. Iar fumulețul ăsta dulceag eu îl inhalam prin crăpături. Ultimele fărîme sînt cele mai dulci. Focul, slavă domnului, ieri s-a iscat, ieri s-a stins.

Un camion tîra o grindă transversală care se mai salvase. Nu-i cine știe ce, dar un bun al nostru. Mașina huruia și se opintea, parcă și ei îi tremurau genunchii, cum tremurau ai mei, după toată încăierarea.

— Hai Petiunea, strigau la șofer, hai, drăguțule!

Mașina mergea cu spatele. Patina de sfîrîia sub roți pămîntul amestecat cu cenușă.

— Hai, drăguțule. Hai încă o dată!

Zece barăci și cincizeci de oameni. Și eu cel închis. Și Gromîșev care se agită printre mașini. Asta-i toată societatea. Noi toți (împreună cu barăcile noastre) eram risipiți pe întinsul stepei ca niște firimituri de pîine pe o față de masă imensă și netedă. Parcă din clipă în clipă o mînă uriașă avea să ne adune grămadă și să ne înlăture. Iar către marginile feței de masă abia se zăreau colinele îndepărtate. Așa arăta peisajul.

Știam că am să plec. Și parcă-mi luam rămas bun.

Și, de bună seamă, am plecat. Am șters-o. Chiar a doua zi. Și acum zburam ca vîntul la Moscova, spre Galka.

Eram acolo, cu ea, cu Galka. O certam. O înfieram. O nimiceam. O întrebam cum și de ce. Căutam să lămuresc cîte ceva. Mă străduiam să sar peste întinderi, dar întinderile continuau să se aștearnă înainte — stepă goală.

La început am mers cu mașini de ocazie. Cu norii de praf ce se lăsau spre partea stîngă a drumului. Îmi amintesc noaptea și o bisericuță albă, licărind și pierind în beznă. Bisericuță să fi fost, moscheie? — licări și se pierdu. O dată cu religia ei, de nedistins în întuneric. Iar mașina zbura mai departe, huruind, zdrăngănind din obloane. Sau deodată mergea mai lent. Acolo unde turmele de oi săpaseră drumul sub colb.

Apoi mașinile m-au depus unde trebuie. A urmat apoi trenul. Apoi avionul. Un șir întreg de mijloace de transport. De la pînă la.

Zburam la Moscova ca vîntul ; nu eram legat de nici un loc și de nimic.

O repartizare vitală a forțelor exista, firește, dar una dintre cele mai simple. Exista (și acum parcă nici nu mai exista) orășelul natal — acolo am scos-o la capăt cu școala. Acolo trăia măicuța. Și taică-meu. De acolo am plecat la Moscova, unde am urmat cinci ani de facultate. Iar după aceea am fost repartizat în stepă. La acest Gromîșev. El mi-a împuiat capul cu tot felul de vorbe dulci. M-a ademenit.

Trei ani fără două luni am jucat după cum mi-a cîntat. Și am făcut-o cinstit. Conștiincios. El mi-a pus viza pe buletin într-un orășel cu nume simpatic, Kukuevsk. Un străfund de provincie de neînchipuit. Un colț uitat de lume. Ca în bîline. Acolo era baza lui Gromîșev și de acolo făceam incursiuni în stepă. Raiduri. Nu, noi nu eram geologi. Constructori eram.

De locuit n-aveai unde acolo, cu atît mai puțin să fii luat în evidență. De-aia m-au trecut la o văduvă isteață. Iar ea figura la un depozit. Acolo locuia. Dormea, gătea și așa mai departe. În treacăt fie spus, i-am plăcut de la prima vedere. M-am pomenit dintr-o dată la o măsuță confortabilă și lîngă un așternut confortabil, băut zdravăn și fără să-mî dau seama de nimic — totul pus de ea la cale. Dar m-a salvat Dumnezeu.

Aveam pe undeva prieteni. Erau colegi de an risipiți prin diferite orașe. Și, bineînțeles, era Galka. Și Bucenkov Andriuha. De fapt, astea îmi erau toate coordonatele. Toate relațiile mele. În timp și în spațiu.

...Îmi aduc aminte de un alt tablou — era de fapt despărțirea de stepă. Înainte de încăierarea cu Gromîșev. Încă nu-i strigasem : „Plec și basta !“ Cu o oră sau două înainte de toată tărășenia.

Pășeam prin stepa întinsă și netedă ca o față de masă și mă gîndeam la scrisoare. La scrisoarea în care Bucenkov îmi dăduse de știre despre Galka. Iar valurile de pîclă rămase după incendiu abia-abia mai fumegau.

Să-ți fie calea-n colilie. Iarba pîrjolită de stepă se legăna cu inocență desăvîrșită. Noi, pasămite, sîntem doar niște smocuri. Smocuri pîrjolite de iarbă. Ne-am aprins, numai că fără voia noastră, din nebăgare de seamă. Sîntem doar niște smocuri albe. Licăriri de viață pe un pămînt secătuit.

Se auzeau vorbe. Și zgomotul unei mașini. Și strigăte : hai, hai !... Iar cînd se potoleau strigătele, Julik, ciinele nostru, care se alesese cu arsuri, scheuna monoton.

Moscova mă întîmpină ca pe o rudă — era o vară tîrzie. Copaci parcă încinși de flăcări. Grămezi de frunze. Și asfaltul violaceu. Totul așa cum trebuie. De la metrou m-am repezit direct la Bucenkov. La Andrei.

— M-am înfățișat, am zis, la chemarea ta.

— La care chemare ? — el era uluit. Bătea din gene ca o prințesă persană. Iar în fund, dincolo de culoarul spre bucătărie, se profila soacră-sa. Tot ce se cade știut despre soacre, știam. Nu e mare filozofie. Era seara, cam pe la ceasurile zece.

— Ce, o să stăm așa, în vestibul ? nu-mi tăinuiam eu intențiile.

Trecurăm la bucătărie. Tot era ceva. Minimum ceai — îmi licări în cap. Îmi era foame. Cînd Bucenkov a ieșit să-și înduplece soacra, am băgat mîna în simpaticul lor coșuleț de pîine, am rupt o bucată, am uns-o cu unt și am înfulecat-o. Nu mai puteam să rabd. Am făcut-o fără nici un zgomot.

Bucenkov reuși s-o convingă — mi se îngăduia să rămîn peste noapte. El o îndupleca foarte încet, lingușitor. Procedura a durat cam vreo jumătate de oră. Pe fondul șușotitului lor nu m-am putut reține și iar am mîncat pîine, tot cu unt. Bucenkov o numea „mamă" și-i făgăduia să facă nu știu ce în gospodărie.

Se întoarse la bucătărie în vîrful picioarelor. Dar cu vestea cea bună.

— E voie. Înnoptezi la noi, spuse el în șoaptă.

— Dar zahăr, la ceai, e voie ? l-am întrebat tot în șoaptă.

Se înroși. Întotdeauna se jena de rude. Soacră-sa era zgîrcită, ca Pliușkin. *

După cum s-a dovedit, el tot nu găsise încă unde să mai poată cîștiga cîte ceva. De vreo trei ani. Niște jumătăți de normă suplimentare rămăseseră visul lui. Vis auriu. Logica vieții îl strivea. Ca să trăiască separat de soacră, avea nevoie de casă — proprietate personală. Iar pentru casă avea nevoie de bani. Iar pentru bani, avea nevoie de ore suplimentare. Iar ca să facă rost de ore suplimentare, avea nevoie de tărie de caracter. Iar tăria asta n-o avea.

— Ce să fac, sînt prea cinstit, spunea Bucenkov amărît. Și asta mă scotea din fire încă de pe vremea studenției. Rezulta că eu sînt o pleavă. Drept răspuns, mă năpusteam asupra lui. Îl numeam papă-lapte și victimă rămasă de pe timpul iobăgiei. La noi în Ural, îi ziceam, n-a existat iobăgie. La noi, îi ziceam, nu s-a cristalizat, veac după veac, o psihologie de sclav. Și noi n-am transmis-o copiilor noștri în gene, împreună cu alte trăsături ereditare. Pe cînd voi aveți nevoie de încă o sută de ani să vă reveniți în fire. Vouă tot vă mai e încă teamă cînd se răstește cineva la voi. Vă socotiți de calitate inferioară... Bucenkov ofta doar. Iar eu mă înfierbîntam și mai tare. Uite așa eram noi.

Acum nu ne-am mai apucat să dezbatem această problemă. Ne maturizasem. Apoi și tema discuției era cu totul alta.

După o pauză l-am atacat :

— Bine. Povestește.

Bietul de el bău ceaiul fără zahăr. Pentru că eu beam pahar după pahar.

— Hai, povestește.

— Ce să mai povestesc, oftă el. Ți-am scris totul în scrisoare. S-a măritat.

— Demult ?

El ezită.

— Ei ?

---

* Personaj din romanul *Suflete moarte* de N. V. Gogol.

— De o jumătate de an. Vreo șapte luni. N-am putut să-ți scriu imediat. Îmi era cam penibil. Nu-mi venea să pun mîna pe toc...

Asta e — nu-i venea să pună mîna pe toc. Nu mă îndoiam că fusese chiar așa. Într-adevăr, el mă iubea sincer. Bietul de el.

— M-da, am mormăit.

— Proastă treabă.

— Cum nu se poate mai rău.

Era douăsprezece noaptea. Vorbeam în șoaptă. Venise rîndul detaliilor. Mărunțișurilor.

— Probabil ți-l amintești.

— Pe bărbatul ei ?

— Da, Eremeev. Era înaintea noastră cu un an. Juca polo.

— Habar n-am.

Despre Eremeev nu mă interesa să aflu nimic. N-aveam nevoie. Iar despre Galka nu știa el nimic în plus — s-a măritat — atîta tot.

Deodată i-am spus lui Bucenkov : hai să luăm puțin aer. Nu mai puteam. Mă simțeam rău. Nu mai eram în stare să stau aici și să șușotesc.

— E tîrziu de-acum, — nu voia să iasă pe stradă, nu se încumeta. Privea pierdut la patul pliant pregătit pentru mine. După el, ar fi trebuit să mă culc. Îmi îngăduiseră să înnoptez la ei cu condiția ca mîine la ora șase să dispară de aici și patul ăsta pliant, și eu, și urma mea. Dis-de-dimineață în bucătărie trebuia să se prăjească ficăței. Și frigănele.

Dar eu am și sărit de la locul meu — am început să umblu la geamantan. Geamantanul meu e bușit și boțit, se închide strîmb. Ca vai de lume. În schimb, se deschide la iuțeală.

— Încotro ? mă întrebă Bucenkov. Încotro, Oleg ?

— „Încotro, încotro", l-am îngînat. La ea, bineînțeles. Trebuie să-ncerc. Sper că, dacă sînt cu geamantanul, n-o să mă alunge.

Bucenkov tăcu. Bietul de el. Soacră-sa suferă de insomnie — a luat luminal sau alt somnifer, abia a adormit, — iar cînd am să ies eu, ușa are să bufnească. Și, pe deasupra, se teme pentru mine. E lucru sigur.

Era stăpînit acum de teamă pentru mine. Să nu fac vreo boacănă la Galka. Încîlcit simțămînt.

— Cu bine.

El nici nu se clinti.

— Cu bine, îți zic.

Și am pornit tropăind pe scară. M-am năpustit în stradă. Adresa ei o știam. Adică adresa acestui Eremeev. Destul de aproape.

Casa am găsit-o. Era noapte. Fericirea mea trăiește într-un foișor înalt.

Mi-a deschis el, Eremeev. Da, îl mai văzusem, se pare că-l mai văzusem. Bine ca tip. Mutre de-astea eu nu le reținn.

— Dar Galka unde-i ? Am intrat, am lăsat geamantanul într-un colț. Era voinic Eremeev. Tăuraș, nu alta. Păi da, juca polo.

— Galea !

A chemat-o, atît de alintător a strigat-o — era îmbrăcat într-un halat alb-albastru, de calitate, călduros, import din R.D.G., douăzeci de ruble. Da-da, mi-e cunoscut băiețelul. Dar uite-o și pe Galka.

— Oleg !

Oleg — adică eu. Ne sărutarăm. Însă cu asta lucrurile n-au mers mai bine, poate, dimpotrivă. Acum ne aflam tustrei într-o stare de zăpăceală. Încetul cu încetul ne revenirăm. Eu așteptam cele ce vor urma. Eremeev își aprinse o țigară.

— Ce ziceți, aveți de gînd să mă dați afară în puterea nopții ? i-am întrebat.

În glumă am întrebat, în stil de operetă. Rîzînd. Dar nu mi-a mers.

— Nu poți rămîne peste noapte la noi, spuse Eremeev cu voce gravă de bas.

Ce mai, se înțelege de la sine. M-a recunoscut. După fotografie, cine știe. Și acum mă aruncă în stradă. E dreptul lui — să fie cu ochii în patru, să-și păzească căminul conjugal. N-ai ce face. Am început chiar să-l stimez. În locul lui, probabil, m-aș fi zăpăcit, și l-aș fi lăsat să intre, și i-aș fi aranjat patul pliant — iar după aia m-aș fi perpelit toată noaptea. Și l-aș fi aruncat,

în timp ce dormea, de la balcon. Asta în gînd, de bună seamă.

— Fie. Atunci am s-o iau din loc îndărăt. În stepă. Rămîi cu bine, Galea.

Și (cred că mi se cam întunecase mintea) iar m-am întins către ea. Și chiar am izbutit să o sărut. De două ori și încă o dată. Ca la despărțire.

— Ajunge, zicea el, stînd alături. Am spus doar. Ajunge.

Am plecat. Pesemne, numai atît voiam — să-i văd. Să o văd.

Am coborît, înșfăcîndu-mi geamantanul, în timp ce Eremeev mă urmărea de pe palier cu privirea. Era în halatul alb-albastru. Cîndva despre un halat ca ăsta îmi împuiase urechile Galka. Ba, o dată m-a și tîrît într-un magazin, să văd. Nu mă simțeam în apele mele, nu eram încă apt să probez un halat pentru persoana mea. Magazinul era plin de lume. Galka cerceta catalogul de prețuri, iar eu, între timp, o fixam pe vînzătoare.

Nu vreau să spun că Galka era nițeluș mic-burgheză. Despre altceva e vorba. Și, în treacăt fie zis, ea nu era mic-burgheză.

Mult timp nu mi-au deschis. Oricum, era noapte. Chiar m-am gîndit dacă soacră-sa nu luase prea mult luminal. În legătură cu venirea mea. I-oi fi făcut un serviciu lui Bucenkov.

Dar nu, mi-au deschis. A deschis soacră-sa.

— Cum văd, v-au istovit de tot treburile.

Bineînțeles, făcea exerciții de ironie. Își cizela stilul.

— Toate din pricina lui Andrei, am spus, trecînd povara pe umerii prietenului meu. M-a chemat din stepele Kukuevskului. M-a smuls de la muncă. De la o muncă frumoasă.

Bucenkov pesemne că nu dormea ci trăgea cu urechea. Stătea în pat nici viu, nici mort. Mîine or să-l jupoaie. Bietul de el. Acum însă mi s-a deschis geamantanul și încă cu zgomot mare. De la sine. Avea toane din astea. Și lucrurile începură să curgă din el.

— O, doamne, exclamă soacra.

Peste zece minute Bucenkov se furișă la mine în vîrful picioarelor. Era, se pare, modul lui preferat de deplasare în casă. Mă culcasem deja — stăteam întins pe patul pliant. Cu lumina stinsă.

— Ei, ce e ?

— Mi se lipesc ochii, i-am spus. Vorbim mîine.

— Oleg... Cum e cu Galka ?

Se așează pe marginea patului pliant.

— Galka e cum o știi, i-am răspuns, pentru că n-aveam ce-i spune.

Bucenkov își aprinse o țigară. În bucătărie îi era îngăduit. Pentru că și soacră-sa își permitea această plăcere.

— Pleci din nou ? mă întrebă el.

— În stepă ?... Pe dracu. O să ne mai războim.

Îndată el se porni pe suspinat :

— Acum e tîrziu, Oleg. (Suspin.) Ce-ți mai rămîne acum de făcut, dacă viața a luat o asemenea întorsătură. (Suspin.) Doar s-a și culcat cu ea. (Suspin.)

— Ce să zic, mare eveniment, am spus eu.

— Nu e un eveniment ?

— Da poate că nici nu s-a culcat încă. O jumătate de an nu e cine știe ce răstimp. Poate că n-a avut cînd.

— Numai de glume te ții. (Suspin.)

— Ia nu mă mai pisa !

— Mai domol, mai domol...

Uite așa tot vorbeam, iar eu o țineam una și bună. N-oi fi eu ca o floare. De bună seamă, e o mîrșăvie că Eremeev ăsta s-a culcat cu ea. Dar ce-i făcut, e făcut. Ireparabil. Și pe deasupra, mulți mă încredințau că, dacă iubești o femeie, nu în asta constă esențialul. Mă săturasem pînă-n gît de suspinele lui. Un plîngăreț.

Capitolul al doilea

Încă de dimineață aș fi vrut să mă reped chiar la acest I.C. Textile. Dar pe aici erau clădiri cu unsprezece etaje, nu stepele Kukuevskului. Și era clar că

înainte de prînz șeful nu-i de găsit. Iar pînă la prînz cu ce să-ți umpli timpul ?

Cu atît mai mult cu cît m-au smuls din pătuțul cald la șase. Adică exact la șase. Dacă te-au sculat și au zăvorît ușa în urma ta, cu noaptea-n cap, există două locuri excelente pe unde să hoinărești. Gara Kursk și Biblioteca centrală. E de preferat biblioteca — pe care am și ales-o. Acolo poți întîlni niște cunoscuți. Mai întîlnești pe cineva, mai stai de vorbă. Și iei seama —, poate că împreună cu ei (la ei !) rezolvi problema găzduirii peste noapte.

Dar n-am avut noroc. Am citit doar, am stat cu cărțile la căldură, am băut cafea. Totuși, pe la amiază a picat un june tare agitat. Zicea că mă cunoaște bine. Însă a dispărut îndată. Vorbea fără răgaz despre artă. Pe la noi ăstora li se spunea „caracude". Eu unul sînt tehnician, nu mă pricep în artă. Dar grozav îmi plăcea să-i ascult pe de-alde ăștia.

— Bem o limonadă, spuse el.

— Ce ?

— O limonadă.

O spusese foarte solemn și peste un minut dispăru. Credeam că e la bufet, dar acolo nu era. Păcat. Poate că era student. M-ar fi dus la el la cămin, găseam acolo și culcuș.

La unsprezece fix eram la I.C. Textile.

O oră m-am tîrguit la cadre — în cele din urmă m-am jurat că voi reuși să fiu trecut în cartea de imobil la niște neamuri. Am dat și adresa. Erau niște neamuri cu care nu întrețineam legături de rudenie. Abia îmi mai aminteam de ele.

Fata de la cadre nu m-a crezut. Scormoni după telefonul lor și-i sună. Iar ei, nici măcar nu s-au mirat.

Îi spuseră :

— Firește, îl trecem în cartea de imobil.

Și o mai întrebară :

— Dar Oleg unde e ? N-am putea vorbi cu el ?

Am început să dau din mîini : nu, nu se poate, spune-le că nu sînt aici. Mi-am amintit deodată de o particularitate a neamurilor ăstora ale mele. Le plăcea să

fie cumsecade. Și tare le mai plăcea să vorbească despre asta.

Cadrista spuse în încheiere :

— Vă duceți acum la șeful laboratorului — și-mi zîmbi : Totul este în ordine. Acum de el depinde.

Nădușisem deja de atîtea discuții, dar a mai trebuit să și alerg din etaj în etaj, să-l caut. Ce am aflat în timpul ăsta despre laborator. De bună seamă, se ocupau ei și cu ceva știință, dar, îndeobște, își cîștigau existența mulțumită unor produse auxiliare. Cravate tricotate. Plase. Centuri brodate, pentru ofițeri de marină. Și așa mai departe. Un fel de fabrică clandestină, numai că totul era legal. Pe bază de hozrasciot.

— Bună ziua. Ia loc.

Și cînd m-am așezat, m-a întrebat direct :

— Deci, cine ești dumneata ?

Șeful laboratorului avea pînă în patruzeci de ani. Tare mai făcea pe grozavul. Un boșorog chel. Mă privea cu ochi mijiți și mă chestiona. Dar toată viața lui liniștită și echilibrată a ținut pînă în momentul în care m-a întrebat ce anume m-a adus în laboratorul acesta.

— Renumele dumneavoastră, i-am spus. Renumele dumneavoastră științific.

Se înroși ușor și zîmbi cam malițios. Pasămite, nu mă duci de nas. Prinse a bate cu creionul în masă. Făcu o pauză încărcată de suspiciune. Și cu toate astea, jur, mă crezu.

— Din Kukuevsk ?.. N-am auzit de un asemenea oraș.

— E un orășel micuț de tot. Niște barăci.

— Și s-a auzit acolo despre lucrările mele ?

— Mai e vorbă !

Clătină din cap. Stătea la îndoială. Și cu cît stătea mai mult la îndoială, cu atît credea mai mult. Era clar ca lumina zilei. I se năzărise să mă chestioneze. Boșorog chel.

— Aș vrea să mă apuc de lucru chiar de azi.

— Chiar de azi ? Ochii i se urcară în chelie. Și-a zis că pentru prima oară în viață a dat peste un tînăr creator care citește cu sete revista „Iunost".

Îmi spuse că trebuie să aștept decizia.

— Măcar să mă familiarizez cu munca, insistam eu.

Și deodată se rușină. Toți, măcar o dată în viață, ne rușinăm că nu sîntem creatori-fanatici. Nu sîntem genii. El înțelesese de-acum că sînt devotat științei fără nici un fel de rezerve. Și că vreau să mă mistui pentru ea. Și imediat îi fu rușine un pic, pentru că puteam fi decepționat de laboratorul său.

— Vezi dumneata, Oleg Nesterovici (adică eu), noi ne îndeletnicim nu numai cu știința. Există în afară de știință o sumedenie de necesități industriale (adică plasele !)...

Am dat din cap : firește.

— Vreau, Oleg Nesterovici, ca după o lună să nu-mi declari că dumitale ți s-a urît la noi. Că aici nu e viață, ci plictiseală de moarte.

Și iar am dat din cap. Ca un cal. Firește. Firește. Firește. Firește.

...Laboratorul era o încăpere lungă-lungă. Un fel de hală. Cu pereții complet albi, ca la cinematograf. Nu tu o fereastră, un cîrlig, un cui — nimic în acest alb desăvîrșit. Îți lua ochii.

Două bătrîne cu ochelari pe nas ședeau și tricotau cu andrelele. Cercetătoare științifice de gradul trei. Așa s-au prezentat, cînd am spus că am venit să lucrez.

— Dar lumea unde e ?

— La masă.

— Ce ziceți, măicuțelor, noi nu bem un ceiuleț ? Și am început să-mi rotesc privirea în căutarea unui ceainic. Negreșit că se află pe undeva pe aproape. Clocotește și fîsîie prin cioc. Se dovedi însă că mă înșelam. Rămăsesem în urmă. Aici ceaiul se aducea pe tavă, în pahare cu suporturi metalice. Cu tot dichisul. Casă mare !

M-am apucat să cercetez schemele mașinilor de tricotat. Nu pentru că m-ar fi pasionat. Dar am văzut schița unei montări trasate de cineva și în asemenea cazuri încep să-mi fac de lucru. Îmi place grozav să refac ceva din nou. Îmi place să schimb. La Gromîșev, bineînțeles, nu erau mașini de tricotat, însă dădeam peste vechituri asemănătoare.

Și uite că încercam să schițez o nouă schemă. De bună seamă, am văzut-o pe Galka intrînd. Uf, ticăloasa !

E de-acum femeie măritată. Și nu mai e nimic de făcut. Asta e situația.

— Oleg ? s-a arătat ea surprinsă, dar eu am rămas liniștit.

— Ce te surprinde ? Cercetam mașina.

Vorbeam amîndoi cu voce domoală.

— Am venit după tine ; am început eu. Și i-am explicat că vreau să se pregătească și să plece cu mine. Da, în stepă. Peste trei zile să fie gata. Măritișul ei n-o să intereseze și n-o să emoționeze pe nimeni în stepă. O simplă formalitate. Acolo avem legile noastre.

— Tu ți-ai pierdut mințile de-a binelea !... Pleacă.

— Nici nu mă gîndesc.

— Îi telefonez numaidecît soțului meu. Sau îi spun șefului de laborator. Cară-te la toți dracii. Nu vreau să te mai văd. — Galka se pricepea să fie grosolană.

Totul s-a spus pe un ton scăzut. Iar cele două bătrîne, netulburate, tricotau în liniște din niște fire sintetice de lavsan. Puneau în practică un experiment. Și păreau niște — cum le zice ? — niște ursitoare.

Ce a urmat n-a mai fost pe șoptite. A intrat chelbosul, șeful de laborator. Și odată cu el ceilalți, care se întorceau de la masă. Șeful laboratorului m-a prezentat cu voce puternică și răsunătoare.

— ...Noul nostru colaborator. E tînăr, dar, după cum îmi face impresia, promite.

Galkăi îi pierise graiul. Nu era rău. Las-să știe că asta e prin voia soartei. Fără îndurare. Ca destinul. Ceilalți mă primiră excelent. Cîțiva zîmbeau și-mi făceau cu ochiul : chipurile, al nostru ești. Se aflau toți pe fondul peretelui aceluia orbitor de alb. Iar cînd s-au îndreptat spre birourile lor și au început să se așeze, mi s-a părut că îndată are să se facă întuneric. Iar pe perete se va proiecta un film. Mi-a rămas încă din copilărie.

N-aveam loc.

— O să organizăm, spuseră. Ai răbdare, amice, organizăm îndată și o să ai biroul tău.

Au găsit un fel de sicriu pe coridor și abia l-au tîrît. Namila se împotmolise în ușă și nu se mai clintea nici înainte, nici îndărăt. Întregul laborator îl împingea și trăgea de el — tare se mai însuflețiseră cu toții.

Nu mi-am băgat nasul unde nu-mi fierbe oala. Am luat un scaun, l-am tras mai aproape de biroul Galkăi și m-am așezat alături de ea. Am suflat praful, mi-am pus coatele pe birou și m-am aplecat asupra unor schițișoare de-ale ei. I-am cerut în prealabil permisiunea :

— Pot să-mi satisfac curiozitatea ?

Ea îmi șopti : „Taci. Te urăsc", iar eu — ei, cît se poate de încet : „Nici nu suflu". Erau vorbele noastre, un fel de semnale de recunoaștere. Doar ale mele și ale Galkăi. Ea le știa bine. Însemnau — te iubesc, te iubesc, te iubesc, fără tine nu pot să trăiesc, de nimic nu sînt în stare și așa mai departe.

Pînă la sfîrșitul programului de lucru am moșmondit la mașină. Adică la schiță. Fără entuziasm însă. Nu m-am putut concentra pentru că ardeam tot de nerăbdare. Nu știam, o rămîne Galka măcar un minut, cînd se vor împrăștia toți ? Dracu să mai știe.

A rămas.

— N-am plecat doar pentru că mi-e teamă. Să nu cumva să mai născocești cine știe ce idiotenie.

Am înclinat capul — mulțumesc de grijă.

— Ești un smintit. Știi că ești smintit ?

— Mulțumesc, am spus. În afară de noi, nici țipenie de om. Noi și peretele alb.

— Ei, hai, îmi zise ea.

— Ce „hai" ?

— Vorbește. Doar aveai de gînd să stai de vorbă cu mine. Dă-i drumul.

Dacă voia, era grozav de grosolană. A terminat o facultate, a adunat o bibliotecă de poeți, dar se exprima ca o precupeață la urcarea în tren. I-am spus-o de o sută de ori.

— Dă-i drumul. Și ia seama că sînt așteptată acasă, rosti ea sacadat și aspru. Eu însă o cunoșteam. Știam că acum-acum se va înmuia. Încă puțin și o podidește plînsul. Oricum ar întoarce-o, e vinovată. Și într-adevăr. După nici o jumătate de oră, scena a început — amîndoi ne-am desferecat. Ea plîngea, eu eram cît pe ce. „Acum nu ai ce să-i faci, Olejek", spunea ea. „Cum ai putut să faci una ca asta", spuneam eu.

De plîns plîngea, dar să plece cu mine îi era teamă. Femeie. Simț practic și realism. Păzitoare a vetrei, a peșterii și pieilor de fiare — du-te, bărbățele, cum se spune, are balta pește.

— Potolește-te !...

Îmi pierdusem de tot capul. Pe deasupra se mai și întunecase. Dar Galka mi s-a smuls din mîini. Fără să aprindă lumina, și-a pus în oarecare ordine ținuta. S-a pudrat. Apoi, cu băgare de seamă, să nu se ciufulească iar, m-a sărutat.

— La revedere.

După care se auziră tocurile pantofilor. Ce mers diabolic. Nepăsător. O lume-ntreagă n-avea decît să se năruie. O iubeam exact așa cum era.

Am rămas singur. Aveam de ales. Să înnoptez în laboratorul ăsta de plase. Sau să-i mai fericesc o dată pe Bucenkov și pe soacră-sa. Chiar așa. Să mă tolănesc pe masa asta și să dorm, și să-mi vină în cap fel de fel de comparații urîte. Voiam să nu-mi pese de comparații.

Stăteam culcat pe spate, cu mîinile sub cap — îmi place poziția asta. E întuneric și cam sinistru, nici lumina felinarului din stradă nu se simte. Nu mi-e clar unde mă aflu. Pe drum ? În stepele de la Kukuevsk ? Sau de-a dreptul în șanț. Odată înghețasem și am dormit în grîne. M-am afundat în grăunțe, într-un siloz — doar nasul era afară. Ca pe un pat din dosul cuptorului. Doamne, oare sînt la Moscova ? Chiar la Moscova ? Îți stă mintea-n loc !

Mi-am adus aminte de neamuri și am sărit de pe masă aproape de-a berbeleacul. Telefonul era la doi pași.

— Bună seara. Eu sînt...

Se vede treaba că se așteptau să-i sun.

— Oleg ! În sfîrșit !... Nu mai știam ce să credem. Ne-a sunat cineva de pe la cadre...

— Da.

— E adevărat că ai nevoie să te trecem în cartea noastră de imobil ?

— Da.

— Dar uite ce-i, Oleg, noi avem un principiu, te primim numai flotant. Îți convine ?

— Da. (N-aveam nevoie de viza lor, nici temporară, nici permanentă. Voiam doar s-o iau cu mine pe Galka. Și cine știe cît mi-e dat să rămîn în atelierul ăsta de plase.) Da... Mulțumesc... Îmi convine de minune.

— Atunci grăbește-te. Pentru că noi ne pregătim să plecăm în Polonia — da, pentru mult timp. O să lucrăm acolo, Oleg. Doi ani...

Au fost cei mai drăguți și mai buni oameni. Fiul lor era un găgăuță. Uneori îl numeau Sînulea — Fecioraș, falnic nume.

Și erau niște oameni cam prea înstăriți (dar și cumsecade), cam prea guralivi și duioși, cam prea îndestulați (dar într-adevăr cumsecade !). Poate nici nu e rău. Să fie așa. Să fie guralivi și duioși. Maică-mea însă o ținea una și bună :

— La ei să apelezi dacă e rău de tot. Dacă n-ai încotro.

Ah, da. La rudele astea aveam un fleac de datorie. Douăzeci de ruble. Încă din timpul studenției. Pesemne că nu mai trăgeau nădejde să le înapoiez. Probabil, se lăsaseră păgubași. Cu toate că, cine știe. Oamenii cumsecade și duioși știu să aștepte îndelung.

Și uite că mi-am adus aminte de aceste douăzeci de ruble. Am o memorie excelentă. Dar n-am găsit momentul să-i restitui. Și nu e pentru prima oară. Așa mi-au rămas răzlețite de-a lungul vieții datorii cu o vechime seculară. Unuia zece ruble, altuia cincisprezece. Mai păstrez proaspătă în memorie o rublă și patruzeci de copeici. Trebuie că omul m-a înjurat cu năduf. Nici n-ar fi cazul să te aștepți la restituirea unei asemenea sume. Bietul de el. Totdeauna l-am compătimit. Ce mai, la distanță și după ani, îmi venea să-i spun că fericirea nu stă în bani.

Cu atît mai mult cu cît, și invers — erau unii care nu-mi mai înapoiau datoria. Nici mie nu-mi părea rău după bani — dă-i dracului... De la bani gîndurile-mi săriră brusc la mîncare — simțeam că mi-e foame. Și încă o foame sălbatică. Ce-mi rămînea de făcut ?

Am început să umblu prin laborator, lovindu-mă de birouri și dulapuri. Mă gîndeam dacă nu cumva se găsesc ceva pesmeți la bătrînele laboratorului. Am început să cotrobăi. Cu atîta înfrigurare, că-mi tremurau și mîinile. Dar nimic. În dulapuri era pustiu. Nici bătrînele nu mai erau cele de altădată. Nici viața... Rătăceam în cel mai desăvîrșit întuneric, pentru că îmi era teamă să aprind lumina.

Am fumat trei țigări, dar n-a fost de vreun folos. Simțeam vîjîieli și vuituri dureroase pe dinăuntru. Am riscat să ies pe coridor — și deodată, la capătul coridorului, o pată albă — un frigider ! — mi-a sărit inima din loc, nu alta. În frigider era o curățenie sterilă, niște eprubete. Dar într-un colț — o sticlă cu coniac. Și un pahar de laborator cu pereți subțiri. Exact ce trebuia. Am turnat și am băut. Am adăugat apă în sticlă. Iar am băut. Și din nou am adăugat apă. Careva o să spună mîine că oricît ai da, peste preț, îmbutelierea care se face la Moscova nu-i ca aia de la Erevan.

Ah, ce poftă mi se făcuse acum de fumat ! Fumam trăgînd în piept pe-ndelete și savurînd fiecare fum. Iar ispita era mare. Și atunci m-am îndepărtat cu pași hotărîți de frigider. Am plecat de acolo. Adevărată putere de voință. Să nu bei deloc e un fleac. Exercițiu pentru neputincioși. Ia încearcă să bei și să te oprești — să nu mai bei. Eu am putut.

Am văzut o fată. Atrăgătoare. Ducea niște deșeuri tehnice.

— Ce faci aici ?

— Muncesc, spuse ea și zîmbi.

— Și cum te cheamă ?

— Katia.

— Ia te uită !

Și am pornit în urma ei. Într-adevăr muncea. În niște recipiente lungi era distilată o substanță cafenie. Iar Katia, la fiecare patruzeci de minute, nota temperatura și presiunea la intrare și la ieșire.

De trei zile și trei nopți durează experiența. — Era grozav de mîndră că lucrează noaptea. Avînt creator. Iar pe mine mă uimeau mînuțele ei subțirele. O fetiță plăpîndă. Avea la ea ceva sandvișuri și mi-a dat să

mănînc. Îmi venea să aduc coniacul. Să nu rămîn dator. Dar am lăsat-o baltă. Nota cu atîta grijă presiunea, iar în timpul ăsta mîinile ei tremurau de fericire. Ar fi fost în stare să cheme paza. La vederea coniacului, bunăoară.

De aceea, ședeam uite așa lîngă ea și sporovăiam. Ca în tren. Să treacă timpul. Apoi ceva a explodat acolo, la ea. O retortă, — din fericire nu cea mai trebuincioasă. Katia nu mai contenea cu oftatul și mă dădu pe ușă afară. Am plecat să mă culc, așa cum se cade.

De dimineață am meșterit tot la mașina de tricotat. Împletea patruzeci și șapte de fire — stupidă cifră. Hai zece. Hai douăzeci și patru. Hai, în sfîrșit, patruzeci și opt. Am schimbat hîrtia de calc. Apoi încă una. De la bun început lucrez cu plăcere. Adică în condiții noi. Gromîșev știa asta și mă arunca adesea dintr-un loc în altul. Mă aprecia. Mă storcea ca pe o lămîie.

Pe la prînz începu să se țină după mine un tînăr. De fapt, era de vîrsta mea. Dar arăta aidoma unui copilandru. Înger blond coborît dintr-o icoană. Stilizat în genul lui Esenin. O frumusețe tipic rusească. Cu toate că, așa cum s-a dovedit, era un komi.

— Ce-ți trebuie ? l-am întrebat.

— Vreau să lucrezi cu mine. Îmi place felul tău de a vedea lucrurile.

Se dovedi că toți aveau ucenici. El însă nu. Zîmbi. Și-mi spuse din nou. Tare voia să aibă un ucenic.

— Îmi place cum ai făcut mașina bucățele.

— Prea ești frumușel.

— Și ce e rău în asta ?

— Am să pierd alături de tine. Sînt un vanitos.

Și, pentru început, m-am descotorosit de el. După aceea mai vedem noi. E băiat bun. Și are curaj. Prietenul e prieten. Și, cine știe, poate că mi-e dat să croșetez plase încă multă vreme.

Seara din nou am stat de vorbă cu ea. A fost o seară cu totul deosebită. Ceva de neuitat. Dar mai întîi doar am vorbit — eu o îndemnam cu același elan să plece cu mine. Vorbeam și tot vorbeam. N-o lăsam să se gîndească la nimic altceva. O cunoșteam pe Galka.

În încăperea laboratorului rămăsesem numai noi doi. Pe fundalul peretelui alb. Și totuși eram stînjeniți. În laboratorul vecin se desfășura nu știu ce adunare — oamenii intrau la noi și luau scaune. În cele din urmă rămăseseră cu totul, două scaune — acum intrau numai, apreciau din ochi situația, se scuzau și ieșeau. Nu se mai sfîrșeau, unul după altul. Intră apoi un individ cu mustăți, și, privind undeva către ferestre, smulse scaunul de sub mine. Am făcut gălăgie. Nu i l-am dat. Și atunci l-a dat Galka pe al ei.

— Te aștepți să ți-l cedez pe al meu, i-am spus, clocotind de mînie. Nici nu mă gîndesc. Ai să stai în picioare pentru bunătatea ta. Precum calul.

Scaunul, bineînțeles, i l-am dat. Și, de parcă tocmai asta aștepta, numaidecît apăru încă o dată individul cu mustață, iar scaunul o porni și el după primul. Galka l-a cedat fără să sufle măcar o vorbă.

Am rămas în doi și fără scaune — ne îndreptarăm către pervaz. Se întuneca. Ce clipă înduioșătoare. Doi porumbei.

Galka refuza să plece cu mine — unde să se ducă? dar seviciul? dar casa? dar faptul că e nevasta altuia?

— Nu-l cunoști pe Gromîșev, îi spuneam.

— Nici nu vreau să-l cunosc.

— Foarte rău. Are să ne fie ca un tată adevărat. Tot ce vrei face.

Și uite atunci s-a petrecut totul. În încăperea goală, întunecoasă. Cu ușile nezăvorîte. Nici noi, zău, nu ne așteptam. Galka ședea pe podea și plîngea. „Îmbracă-te. Și taci, taci", bîiguiam eu. Iar ea se tot bocea. Îi acopeream gura cu palma, eram îngrijorat, mă agitam — totul, evident, din pricina nervilor. În spatele peretelui adunarea continua și rumoarea vocilor ne acoperea — însă putea ieși careva să fumeze și să audă. Și îndeobște puteau să înceapă să aducă scaunele.

— Mai încet, Galocika... mai încet, te rog.

Ea nu se potolea, iar eu mă pierdusem cu totul. Nu știam ce să fac. Deodată am luat-o la fugă după coniac.

— Bea, Galka.

Am zgîlțîit-o :

— Galka ! Galka !

I-am turnat o jumătate de pahar cu de-a sila. Ea mi-a cîrpit una peste față. Ședeam alături de ea pe podea și o domoleam. Încetul cu încetul Galka își venea în fire. Iar eu țineam sticla de gît — și chibzuiam stupid : să adaug apă, sau de-acum să nu mai adaug.

Am condus-o. Chiar pînă acasă.

Sub pașii noștri se auzea foșnetul frunzelor. Al frunzelor de pe asfalt. Iar Galka vorbea cu nasul în batistă :

— Trebuie să meditez cum voi trăi mai departe.

De data asta parcă singură își cînta nițel în strună. Spunea niște vorbe auzite pe undeva. Uite, atunci cînd ședea pe podea, era într-adevăr dezorientată. Într-adevăr nu înțelegea totul. Galka mea.

În dreptul intrării lor principale speriarăm o pereche de îndrăgostiți. Perechea aproape încremenise. Ceva obișnuit. Toamnă. Frig.

Mergeam agale pe străzi și mă gîndeam cum am s-o iau cu mine pe Galka. Și cum are să fie primită la noi. În cele din urmă, m-am dezmeticit : măiculiță, unde nimerii. Niște case. Coloși sumbri. Frig, și vînt. Moscovă iubită, nimic nu e mai scump ca tine. În sensul banilor. În sensul că nimeni nu te găzduiește peste noapte. Aici nu sînt stepele Kukuevskului...

Am zbughit-o în metrou și am ajuns repejor la gara Kursk. Mi-i tare dragă gara Kursk. M-am așezat la nimereală pe un loc și am prins a ațipi. Vecinul din stînga se și grăbi să-și așeze capul pe umărul meu. În apropiere se cuibăriseră niște țigani. Dar nu m-am neliniștit, geamantanul meu, care se deschide singur, fusese plasat la Bucenkov.

Moțăiam și zîmbeam. Galka. Bucuria mea. Dragostea mea. Surîsul meu. Ei și tot așa mai departe.

De obicei, cînd adormeam, mă gîndeam fie la Galka, fie la salvarea omenirii. În noaptea asta, însă, la ea m-am gîndit de bună seamă.

Capitolul al treilea

Cerul era limpede și senin, ca deasupra cîmpiei ruse. Sau deasupra stepei. Una nu-i mai brează decît alta. Și ai impresia că, dacă privești în urma ta, vezi pustietate, colilie, cai neînșeuați. Și gorgane.

Nu era însă nimic din toate astea. Doar case, case și iar case. Turnuri. Le vezi ca pe niște cuburi cu sclipiri în plasticul balcoanelor. Și totuși, la fel de interesant, sînt la fel de atrăgătoare — îmi place dimineața. Oriunde m-aș afla.

Dar asta nu înseamnă că și dimineții îi place de mine. Dimineața a început prost. De cum am venit, m-a întîmpinat șeful laboratorului. M-a interceptat pe coridor. Boșorog chel. Și era limpede că mă aștepta anume pe mine.

— Cărați-vă ! (Mă lua cu „dumneavoastră" chiar și în acest moment greu pentru el.) La mine nu veți lucra !

Țipă pe o notă acută :

— Flecar nenorocit. Afară !...

Încă nu mă dumiream ce s-a întîmplat, însă îmi dădeam seama că e ceva ireparabil, pentru că ireparabilul întotdeauna se simte. Chelbosul șef de laborator aflase ceva. Adulmecase. Știa de-acum că îmi găsisem de lucru aici din pricina Galkăi. Și nu datorită reputației lui științifice. Așa ceva nu se iartă. S-a terminat. Și deodată mi s-a făcut milă de el. Ce mai batjocură. Să viețuiești într-un laborator împuțit de sacoșe, să muncești, fără să mai speri la ceva de răsunet, și într-o zi să auzi că ești cunoscut în stepele Kukuevskului. A fost o sărbătoare, ce mai. De parcă s-a născut a doua oară...

Zbiera cît îl ținea gura. Iar eu îmi ziceam — nu te grăbi să-ți fie milă de nenea, de tine să-ți fie milă. La tine să te gîndești. Amărăciunea altuia pare întotdeauna insuportabilă, dar asta e numai o părere.

— O clipă, am spus. Dați-mi voie măcar o vorbă. Și lăsați-mă să lucrez măcar o săptămînă. Cum s-ar zice, un stagiu de probă.

— De probă ?

— Păi da.
— Considerați că dumneavoastră n-ați trecut-o.
— De ce ?
Iar el s-a întors și a plecat.

Galka ședea fără să-și ridice capul. Ca și cum se cufundase în schițe. Ca și cum era ocupată. TREBUIE SĂ MEDITEZ CUM VOI TRĂI MAI DEPARTE.

Nici nu se uita la mine. Nu te apropia — se citea pe chipul ei. Ca o deviză a zilei. Și o grimasă de durere, grimasă de suferință. Da, mi-am înșelat bărbatul. Dar dacă-ți vîri nasul, îți pocesc mutra. Și asta se citea.

Încă nu știa că m-au dat afară. Ședea și retrăia cele petrecute ieri. Iar chipul — să nu-ți iei ochii de la el. Doamne. Ce înfățișare.

Eu eram în anul patru. Ea — cu trei ani mai mică, iar chipul ei îmi era cu totul indiferent pe atunci. Încă nu pricepeam, eram tont. Mergeam la serate. „Ia uite, cine e ?“ — „Probabil, una din anul întîi“. — „Boboc ? Nu se poate !...“ Nu-mi amintesc nici cum am sărutat-o prima oară. Asta așa e. La început nu prea îmi plăcea. Poate pe acoperișul vagonului, cînd am plecat la desțeleniri. Poate după vreo serată. Nu-mi aduc aminte. Nu-mi imaginez unde s-a petrecut. Iar după aceea am văzut-o într-o bună zi la bazin și parcă mi s-au tăiat picioarele.

Și acum, privindu-i chipul (parcă tot se mai cufunda în schițe), am înțeles că deocamdată n-am nici un cîștig de cauză. Și n-am obținut nimic. Nici „da“, nici „ba“. Și dacă m-au dat afară de la lucru, unde am s-o văd și s-o îndouplec. Să sun de la un telefon public. Să-i ațin calea pe străzi... Și m-a cuprins îndată o asemenea furie, încît mi s-a făcut frică pentru mine. Și pentru Galka. Liniștește-te, îmi ziceam, liniștește-te. Fii calm.

M-am apropiat de tînărul komi, cel cu părul blond.

„Excelentă idee... O idee de-a dreptul strălucită !“ vorbea el de unul singur. Stătea lîngă mașina de tricotat și se entuziasma. Isprăvise și chiar cîrpise de-acum mașina, deși mi se părea că ieri îi scosesem toate măruntaiele. A prins din zbor. E capabil.

— Excelentă idee !

— Sst, i-am șoptit cu degetul la buze.

Trecu la șoapte și el :

— Ce s-a-ntîmplat ?

— Asta să-mi spui tu, ce s-a petrecut aici ? Cine m-a vîndut ?

— A-a. A fost pe aici un tip... — și se încurcă.

N-am priceput de îndată. Dacă era vorba despre lingăii lui Gromîșev, atunci ăștia-s doi. Unul dintre ei era bondoc — cu o căpățînă uriașă și cu dinți de aur pe partea stîngă. Asta îi putea spune pe șleau chelbosului șef de laborator, cît se poate de simplu : „Oleg ?... Păi el din pricina unei muieri a venit aici. Goniți-l numaidecît !". Al doilea — bolnăvicios și adus de spate. Behăie întruna. Ei doi erau la Gromîșev. Doi și la Moscova. Ei reprezentau firma. Procurau aparatură. Și hoinăreau prin facultăți, ademenindu-i pe cei slabi de minte, ca mine, în stepele Kukuevskului.

— Ești sigur că nu erau doi ? am insistat.

— Sînt sigur. Unu era.

M-am și zăpăcit. Nu știam ce să cred. Și brusc l-am întrebat :

— Bondoc ?

— Da.

— Căpățînă uriașă ?

— Da.

— Semne particulare ?

— Dinți de aur. Încotro te duci ?

— Le-arăt eu ! Le-arăt eu acu' ! — eram plin de furie. M-am repezit către ușă, am rupt-o din loc ca din pușcă. Dar la ușă a trebuit să mă opresc și să aștept — întregul colectiv al laboratorului în cea mai perfectă armonie, scotea afară biroul meu, din nou. Și acesta iar se împotmolise. Ca un sicriu. Un elevator. A fost ultima scenă pe care am văzut-o în întreprinderea asta de plase.

Nu. Nu era ultima. Pe coridor apăru încă o dată șeful chelbos al laboratorului, luă din frigider coniacul și-l duse în cabinetul lui. Să-l omenească pe careva. Sau, poate, să-și tămăduiască propria rană. Culoarea coniacului era nițeluș rozalie, ca a unui sirop cu apă răsuflată. De parcă ar fi fost îmbuteliat la Kukuevsk.

Înțeleg să mă fi înșelat, să fi greșit, să fi scrîntit-o. Nu mi-ar fi părut rău. Aș fi suportat. Aș fi zîmbit doar.

Mă înăbușea furia. Surzisem chiar, auzeam prost. Ei, să vedem, acum să vedem !

Am venit în goană cu taxiul, deși banii îmi erau numărați. O clădire ultramodernă — zveltă și înaltă, cu douăzeci de etaje. Mase plastice, metal și sticlă. Și totul în pătrățele. La al șaptelea etaj al acestui gigantic așezămînt — o cămăruță mică. Numai una, e tot ce i-a rezervat Moscova atotputernicului Gromîșev. Marelui Gromîșev. Zdrobitorului Gromîșev. Grozavului Gromîșev. Și, trebuie spus, chiar chilia asta neînsemnată a căpătat-o cu greu.

Am dat chiar pe coridor de bondocul-lingău cu căpățîna uriașă. M-am ciocnit cu el. În mijlocul unui zumzet de stup.

— Ah, ce întîlnire. De cînd nu v-am văzut... am început eu, simțind cum îmi clocotește sîngele.

— Oleg ?... Ei, hai să intrăm în birou.

— Păi de ce în birou ? Discutăm și aici.

— Doar nu pe coridor. În gălăgia asta.

Se retrăgea către chilia lui. Eu după el. Devenise palid.

— Hai să intrăm în birou, tot repeta el. Ce-i așa de greu să intrăm în birou...

Iar eu pășeam mereu după el. Și cînd am intrat — ce-am văzut. Într-un fotoliu ședea Gromîșev. În carne și oase.

— Oleg ! Ce vînt te-aduce ? începu el chicotind.

Din pricina surprizei m-am fîstîcit și am spus într-un suflet, odată cu el :

— Bună ziua, Alexei Ivanîci.

Izbucniră în hohote. Atît Gromîșev cît și amîndoi lingăii lui — cel care intrase cu mine și, al doilea, plăpîndul, ăsta stătea la fereastră.

Îndată mi-am revenit. Și le-am spus răspicat că Gromîșev sau lipitorile lui (mi-e egal care) trebuie să se ducă fără întîrziere la institutul de plase. Și să spună că au glumit. Și că eu sînt un lucrător excelent. Și că m-am angajat la ei nu din pricina cuiva, ci pentru că așa am vrut eu.

Din nou izbucniră în hohote.

— Oleg...

— Să vă duceți I-ME-DI-AT, am scandat eu scos din din fire. Și aici m-a salvat Dumnezeu. Pentru că m-am văzut în oglinda care se afla în colț. M-am văzut dintr-o parte. Stop. Încă o clipă și intru în belea. Miliția nu-i departe, și să nu uiți asta. De dragul Galkăi. Nu-i încă totul pierdut...

M-am îndreptat către carafa de pe masă, am turnat apă în pahar, am băut.

— N-o să reușești să te angajezi nicăieri, Oleg, zise Gromîșev.

— De ce asta ?

— El — Gromîșev îl arătă pe bondocul cu căpățîna uriașă — a fost întîmplător la institutul acela. Și, ai cuvîntul meu, din întîmplare te-a divulgat...

Tăceam.

— Dar de acum încolo, — Gromîșev arătă cu degetul tot spre bondoc — la sfatul meu el o să sune din cînd cînd la serviciile de cadre. Oriunde te-ai angaja, după o săptămînă-două, te găsește. Și are să spună acolo că ai părăsit munca la noi și ai șters-o într-un moment greu. Și n-ai să fii încadrat nicăieri.

Asta era grav. Nimic de zis.

— Ei și, am spus, o să rămîn liber un timp.

— În Moscova e cu neputință să fii liber. Aici nu ești în stepă.

— Am să încerc.

— Ai să mori de foame. Și tu și Julieta ta.

Nu, el n-avea de gînd să mă lipsească de dreptul la muncă. Chiar voia tare mult să muncesc. Dar numai într-un singur loc. La el.

— Trăiește. Trăiește liber, zîmbi el cu toată fața. Trăiește.

I-am spus :

— O să trăiesc, Alexei Ivanîci, și n-o să mă-ntorc la dumneavoastră. Iar cît privește foamea, orice libertate își are petele ei.

Era propria lui expresie. În privința petelor. Lingăul, cel plăpînd, a remarcat atacul meu. A și spus : „Unu la unu !“ I-a plăcut.

Gromîșev zîmbi :

— Și a mai fost și incendiul, Olejka. Firește, poate că s-a aprins de la sine, vorbesc despre stepă. Dar pentru stingerea incendiului unii s-au zbătut mai mult, alții mai puțin. Iar dacă cineva tocmai în zilele astea o ia din loc...

Era o aluzie. Mi-a făcut mult bine și de aceea parcă avea dreptul să comită o dată o ticăloșie. În orice caz, să insinueze o ticăloșie — asta putea. Dreptul celui puternic, care a fost prea multă vreme îngăduitor cu tine. Dreptul omului care a zăbovit prea mult în propria mărinimie.

— Haideți, haideți — am spus. Acționați. Se pare că fără asta nu ieșiți din încurcătură.

Am plecat. Le-am întors spatele numaidecît și am plecat. Am trîntit ușa cu zgomot. Totul cum se cuvenea.

— Pot să vă deranjez ? Pentru o clipă...

Ieșisem pe coridor, iar omul acesta mă chemă pe un ton de tînguire. În mînă avea un caiet. Și în ochii albaștri ce-i fugeau în toate părțile era implorare. Nu se bărbierise de o săptămînă.

— Vă pricepeți la matematică ?

— Dar ce doriți ?

— Ați absolvit facultatea ?

— Da, i-am spus și îndată mi-a părut rău. Îmi întinse caietul. Într-adevăr. Un fermatist. Nefericit om. Încă pe vremea cînd eram student am văzut mulți de-alde ăștia. Hoinăresc pe coridoarele fiecărei instituții tehnice sau științifice. Roagă să li se verifice rezolvarea teoremei lui Fermat, așa cum au „demonstrat-o“ ei.

— Vă rog să vă uitați. Verificați-o, vă rog...

Iar acum nu știam cum să scap de el. Teorema lui Fermat se formulează foarte simplu. O poate înțelege și unul de clasa a cincea. Și totuși nu e demonstrată. Asta și atrage către ea o întreagă armată de schizofrenici. Sau nefericiți pur și simplu. Care nu au cu ce să-și curme amărăciunea.

— Scuzați-mă, sînt chemat — și m-am năpustit de lîngă el, cum se năpustesc cei ce sar în apă.

Cînd m-am uitat înapoi de la capătul coridorului, el își mai prezenta următorului rezolvarea teoremei. Îi víra

caietul sub nas : „Sînteți destul de bun la matematică ? Vreți să vedeți rezolvarea mea ? Se pare că am rezolvat celebra teoremă a lui Fermat...“ Unul dintre smintiții ăștia l-a pocnit în cap pe un doctor în științe. Pentru că acesta găsise o greșeală în demonstrația lui. Cu o lampă de birou. Chestie celebră. Și mi-am adus aminte de ea.

„Scuzați-mă, i-am spus întorcîndu-mă la smintitul de pe coridor. Mi se pare că am auzit despre dumneavoastră. Sînteți cel care a rezolvat teorema lui Fermat ?“ — „Da“, nici nu-i venea să-și creadă urechilor. De vreo douăzeci de ori fusese repezit în ziua aceea. Și nu de fiecare dată cu amabilitate. „De teorema lui Fermat se ocupă acum Alexei Ivanîci Gromîșev“. — „Cine, cine ?“ — „Gromîșev Alexei Ivanîci. Camera opt sute șase. La capătul coridorului.“ — „Mulțumesc, se sufoca el, vă mulțumesc.“ — „Numai să luați seama. O să se eschiveze. Așa că țineți-vă după el pas cu pas. Iar la o adică — amenințați-l, zgîlțîiți-l frumușel de hăinuță. Nu vă jenați.“ — „Păi nu mă îndepărtez nici un pas de el“, zise nefericitul și-și șterse o lacrimă ce i se prelingea de bucurie. Nici nu-mi întinse mîna. Se repezi pe coridor la Gromîșev. Se zorea tare. Purta niște galoși de cauciuc pe piciorul gol.

Toate astea, de bună seamă, nu s-au petrecut. Erau doar o fantezie. Mi-a trecut prin cap și a dispărut. Ca o alinare cu care singuri ne consolăm.

Și totuși nu eram consolat. Nu eram mulțumit. Și, ieșind pe stradă, imediat m-am repezit la un telefon public și am sunat la minister. La compartimentul nostru.

— Știți că Gromîșev a sosit la Moscova ? am spus cu tonul unui ticălos anonim ?

— Da. Cunoaștem.

— A sosit cu avionul, aseară.

— Da, știm... Alo ? Alo ?

Dar de-acum mi-am zis : încetează, nu trebuie. Voiam să scornesc că și el a zburat la Moscova tot din pricina unei femei. Cum mi-a făcut-o el mie, să i-o fac și eu lui, dinte pentru dinte. Și că prea des se trimite pe sine în delegații. Și că, pasămite, e musai să fie gonit cît mai iute la Kukuevsk... Mîna însă nu se ridica. Mai exact spus, atîrna cu receptorul în cumpănă. Stăteam în

cabina telefonică și mă înăbușeam de o mînie nepotolită.

— Ei ! strigară la mine. Ia ieși. Și băteau în geam cu fisa, dacă nu telefonezi, ieși. Lasă-i pe alții.

Și am ieșit. Nu e genul meu.

Am pîndit-o pe drumul către serviciu.

— Galka !

Chipul îi era ursuz. Fălcile încleștate. Acum o să spună că sînt o pleavă.

— Galka, m-au dat afară de la lucru. Știi ?

Nu știa. Dar pe ea n-o amăgești cu un glăscior plîngăreț.

— Foarte bine !

— Ce-i foarte bine în asta. Unde o să ne mai vedem ?

— Dar parcă trebuie să ne vedem ?

Cu ea puteai să-ți ieși din minți. Dacă n-o cunoșteai. Mergeam alături de ea și tăceam. Mergeam și tăceam. Iar casa lor era tot mai aproape.

— Ești un prost. O pleavă. Tu nici nu-ți imaginezi cum o duc eu acum. După cele ce s-au petrecut.

— Ce ? Ce s-a petrecut ? am izbucnit deodată. Ce ipocrită. Așa ceva nu pot să suport. La douăzeci și trei de ani e deja ipocrită. Ce s-a petrecut ? zbieram. Dar la tine ce se petrecea în fiecare noapte ? În timp ce eu mă afumam în stepă ? Ce ? Ce ?

Ea însă o ținea una și bună. Cu toate că pînă și vocea îi tremura.

— Oricum, Oleg. Pentru mine, ce s-a întîmplat nu e un fleac.

— E ceva serios, da ?

— Poți să ironizezi cît poftești. Dar eu îți spun — nu e un fleac. Și sufăr pentru asta. Și mă chinui. Și mă doare.

Dădeam din cap. Deja nu mai puteam s-o ascult. Ca să nu urlu, am scos un geamăt :

— U-u-u...

Și simțeam că plîng.

— Ți-s ochii umezi, spuse ea. Uite, vezi ? Una e să flecărești și s-o faci pe cinicul. Și cu totul altceva, cînd deodată îți dai seama de propria greșeală.

Cît p-aci s-o plesnesc. Ochii îmi erau umezi pentru că, într-un anume sens, ea era proastă de n-avea pereche. Fără pic de minte. Toată numai șabloane. Și eu o iubeam. Tocmai așa cum era. Un cerc vicios.

Văzîndu-mi lacrimile, foarte repede o podidi și pe ea plînsul. De-acum lumea holba ochii la noi și ne măsura.

Ne aciuarăm la intrarea unei case, dar fără succes. Acolo bătrînii scoseseră ziarele și vorbeau despre politică. Despre faptul că la O.N.U. voturile s-au împărțit aproape în părți egale. Și dacă filipinezul (doar filipinezul !) ar fi votat pentru noi...

— Să mergem, spuse Galka, îndepărtîndu-se numai-decît de ei și răsucindu-se cu o sută optzeci de grade. Plîngea cu suspine. Batista i se transformase într-un ghemotoc vrednic de milă. O ducea mereu la ochi.

— Uite încă o intrare. Aici e liniște, am tras-o de mînă.

— Nu.

Totuși am intrat. Am stat acolo vreo zece minute. Ne-am sărutat. Am fumat. Galka a tras două fumuri de la mine din mînă.

Iar concluzia asta a fost :

— Dă-mi pace cîteva zile. Nu mă sîcîi. Lasă-mă să chibzuiesc. Lasă-mă să fiu singură.

— Chibzuiește, i-am spus fără entuziasm. Am fost întotdeauna pentru intelect.

Nici o sută de pași n-am făcut, că m-am ciocnit cu frumosul komi. Portretul ambulant al lui Esenin. Cel mai blond dintre toți blonzii... Măcar două sute de pași să fi parcurs în singurătate, mi-aș fi adunat gîndurile. Și aș fi zăvorît nenorocirea în adînc. Și aș fi tăcut. Atunci însă n-am izbutit — și, tulburat cum eram, i-am spus totul, deschis.

El era zguduit. Tare mult s-a întristat pentru mine. Iar eu vorbeam și aflam (eu însumi despre mine, se mai întîmplă și așa) cum arată din afară toată povestea asta. O iubeam pe Galka. Galka mă iubea. Dar cînd Gromîșev m-a luat cu el pentru trei ani să admir stepa Kukuevsku-

lui, Galka s-a grăbit să se mărite. Poate pentru că obosise să aștepte. Poate a fost pur și simplu o ruptură. La o serată cu muzică bună. Muzica îl poate pierde pe oricare.

— Îi ador pe beatleși, suspină komi.

Iar eu m-am și înfuriat pentru ploconeala lui și i-am spus că englezii sînt niște afectați. Îndeobște pozează. La ei a apărut cam prea devreme teatrul bun, și asta i-a distrus. Tot timpul joacă teatru... Nu știu de ce am spus-o (poate în subconștient am făcut aluzie la Galka?). La englezi m-am gîndit cel mai puțin. Și în general nu m-am gîndit niciodată la ei. Pur și simplu îmi turuia gura.

Asta e. Ea n-a rezistat unei muzici splendide și pe urmă nu mai rămînea nimic altceva decît să se mărite. Iar eu atunci am lăsat totul baltă și am venit în fuga mare. Și o să mai vedem noi cine va învinge... Uite așa, eu vorbeam, iar acest simpatic tînăr komi mă asculta. Igor îl chema. Igor Petrov.

Dar discuția a avut și un al doilea plan. Cînd și cînd, el îmi zicea Kulipin. La început nu pricepeam. Credeam că e vorba despre un komi vestit. Se dovedi că așa îl pronunța el pe „b". Nu Kulipin, ci Kulibin. Un renumit și talentat inventator-autodidact.

E limpede, mi-a zis așa, ca o laudă. Pentru mașina aia de tricotat. El voia să aibă un ucenic — voia tare mult asta, cu toate că mă și dăduseră afară de la lucru. N-a uitat să spună că sînt un geniu. A subliniat că după atacul meu semeț au rămas o sumedenie de idei în schițe. Acum a fost dopat fundul laboratorului. Chiar așa a spus.

Și a rezultat că eu, un om atît de remarcabil, n-am avut noroc în dragoste. Geniu nefericit. Integrală de la minus infinit la plus infinit. De la — la.

Și de aceea, în nici un caz el nu mă lasă. Am să locuiesc la el. Asta ca un prim ajutor dat înecatului. Ca procedeul inspirație-expirație.

— Vii la mine, spuse el. Chiar acum vii la mine.

Capitolul al patrulea

Îmi făcuse invitația cum ai invita cel puțin într-un apartament de trei camere, bineînțeles, liber și fără neamuri picate pe cap. Dar nu era un apartament. Era o cămăruță cu un ochi de geam, minuscul — visul oricărui fotograf solitar. În rest — dependințe comune. Cum se obișnuiește. Avea vreo unsprezece vecini. Unul dintre ei o adevărată sugativă.

N-am fost răsfățat de așa-zisul lux banal. Nici nu știam ce-i aia. Eram însă obișnuit să găsesc în stepele Kukuevskului libertatea, în tren senzația Timpului, iar la Moscova măcar o baie. Exista aici o asemenea încăpere, dar cu un orar prea precis — pentru cine și cînd să se spele. Era afișat un tabel clar ca lumina zilei. O sumedenie de cifre unu și zerouri. Ca în clasamentul la campionatul de șah al U.R.S.S. Ca visul unui păduchios.

Reflecție pentru echilibru. Cada era crăpată, iar rugina din ea avea o nuanță galbenă, respingătoare. Vreo zece minute am răzuit-o și mă gîndeam că totuși așa crăpată și ruginită cum e oamenii se spală în ea. Devin mai curați.

Cînd am ieșit din baie, gîfiind și în culmea fericirii, Igor Petrov era aplecat deasupra schemei mașinii de tricotat.

— Ce-ai stat atît de mult ?

— M-am spălat.

— Ah, drace. Azi nu e ziua mea la baie — și am uitat să-ți spun.

— Oricum, eu m-am simțit bine.

S-a necăjit puțin.

— Ia uită-te la transmisiile prin curele, spuse el.

— Ei, da.

— Acum uită-te la numărul rotațiilor. Am găsit o soluție bună ?

Era ceea ce se cheamă un entuziast. Se consacrase mașinii lui. Iar pe mine m-a chemat aici să lucrez, chiar acum să lucrez ! Nu se îndoia că elanul creator mă va recupera pentru viață. Iar pe mine mă și recuperase baia.

M-am înveselit deodată. Alături era o planșă cu una din variantele mașinii care împletea patruzeci și șapte de fire. Mă frecam cu prosopul și uite ce-am făcut — prin mișcări imperceptibile ale peniței cu tuș negru, l-am transformat pe „i" în „y". Treabă simplă. Trebuie contrafăcută numai o codiță. Dar ce efect a avut ! — punctele opuse se contopeau într-unul singur. Mașina a devenit triunghiulară. Acum din toată producția de filat s-ar fi putut confecționa doar steguleț pentru sulițe căzăcești.

Igor Petrov privea îndelung și prostit la foaie. Apoi — la mine.

— Steguleț, i-am spus.

— Ce steguleț ?

— Crezi că n-o să fie cerere pentru ele ? Steguleț căzăcești. Triunghiulare. În stil vechi. Pentru scenele de masă, la „Mosfilm".

Am simțit că acum mă omoară.

— Bine — bine, am îngăimat, dîndu-mă mai încolo.

M-am apucat să îndrept ce făcusem, pentru că nimic altceva nu-mi rămînea de făcut. L-am asigurat că-mi amintesc totul și că n-o să greșesc. Așa a și fost. Și uite ce-a ieșit. Reconstruiam schema — și pe neobservate m-am entuziasmat.

Muncirăm strașnic și îndelung. Pînă pe la zece seara. Chiar mai mult, pentru că atunci cînd am plecat să căutăm de mîncare, magazinele erau închise.

Pornirăm cu mîna întinsă. Eram prea flămînd, ca să aștept revărsatul zorilor.

— Vedeți, într-un fel, totuși e bine să ai vecini, comentă maliții o femeie din camera vecină, dîndu-ne pîine și unt ; zahăr aveam noi.

Tot ea preciză :

— E adevărat, ești nevoit să suporți și așa ceva.

Și arătă cu toată mîna spre stînga — din camera alăturată răsuna un cîntec semeț. Acolo locuia Sugativă. Cînta și parcă anume îmi amintea de Galka. Cu bețivii sînt foarte îngăduitor, dar ăsta nici prin ușă nu mi-a plăcut.

Iar în turnu-acesta nalt
Nu pătrunde nimeni...

— Ei ! Gura ! m-am răstit la el. Și am izbit cu piciorul în ușă. N-a închis el gura, dar a schimbat cîntecul.

Am moșmondit la mașina asta încă o zi întreagă. Cît timp a fost Igor la institut, și eu am lucrat alături de el parcă. Zi de lucru normală. La sfîrșitul programului, cînd îmi pregăteam un ceai la bucătărie, se strecură aici și Sugativă. Avea cam treizeci de ani. Om destul de zdravăn. Cu ochii tulburi.

— Vino cu mine, i-am spus.

— De ce ?

— Să m-ajuți să orînduiesc niște schițe pe dușumea.

Trebuiau așezate în așa fel încît să se potrivească liniile la secțiune. Treaba asta nu se poate face de unul singur. M-a ajutat el. Se străduia din toate puterile, deși mîinile îi tremurau. A încercat să lege o discuție despre viață, dar l-am trimis la plimbare. N-aveam timp.

Și pe deasupra îmi era dezagreabil. Bețivii bătrîni au măcar stimă față de ei înșiși. Au demnitate. Sau, mă rog, au în ei ceva ce inspiră compătimire acută. Milă. Pe cînd buhaiul ăsta de treizeci de ani, cu ochii tulburi, nu avea absolut nimic. Zero. Cel mai desăvîrșit vid. Și la fiecare douăzeci de minute cîte o rîgîială.

— Și tu... Și tu mă gonești, zise el cînd îl dădeam afară pe ușă.

În sfîrșit, sosi Igor Petrov. Îmi spuse că Galka n-a venit la lucru.

— Și nici n-o să vină, i-am spus eu amărît, asta vreo cîteva zile.

— De ce ?

N-am stat să-i explic. Dar o cunoșteam bine pe Galka. Realmente o să chibzuiască. Așa e ea.

Și atunci am simțit că nu pot să mai lucrez. Pentru că m-am plictisit. Stop. Am simțit că vreau să mă văd cu careva. Să trăncănesc cu careva. Dintr-ai noștri, dintre cei dați uitării.

— Cum ? Într-adevăr n-o să lucrăm toată seara ? spuse Igor Petrov.

— Fie-ți milă.

Dar necazul era că agenda o lăsasem acolo, în stepă. Prea la iuțeală am luat-o din loc. Iar trei ani care au trecut nu înseamnă chiar puțin. Nici telefoane, nici adrese. Mi-am amintit doar telefonul Vikăi Juravliova, pentru că ultimele patru cifre coincideau cu anul nașterii mele. Însă cu Vika avusesem relații vagi, prin alții. Și pe deasupra putea fi măritată.

— Da ce nevoie ai de ea? se tot înfierbînta Igor Petrov.

Acest komi drăgălaș habar n-avea ce va să zică trei ani în stepele Kukuevskului. Asta n-ai cum să i-o explici. Am pornit-o tropăind pe coridor — acolo era telefonul. Comun, ca și baia. Dar fără orar.

— Te-ai măritat? a fost prima întrebare pe care i-am urlat-o.

În toate încăperile apartamentului comun s-a făcut o liniște surprinzătoare. Își țineau răsuflarea.

— Nu, izbucni în rîs Vika Juravliova.

— Păi atunci, vino. Mi s-a făcut poftă de sporovăit.

— Cum asta „vino"?

— Cu autobuzul, cu metroul, cu taxiul. Cum vrei.

— Oleg. Nu pot. Conduc o prietenă.

— Vino cu prietena.

— Greu mai ești de cap. Ți-am spus doar — pleacă cu avionul în noaptea asta. La Kiev... Altă dată, cu plăcere, Oleg.

Totul e să bați la cap ca o ciocănitoare.

— Nu, Vika. Vino totuși, o conducem împreună. Îi duc eu geamantanul.

Au venit. Prietena ei avea un geamantănaș. Nu era ea cine știe ce, ca înfățișare. Dar se ținea mîndră. De parcă ar fi fost prințesa Tarakanova.

Vika Juravliova — dimpotrivă — intră în vorbă mai simplu:

— Ce fel de invitație mai e și asta?... Că masa-i goală!

Vika pricepea ce și cum. Nu se fandosea. Trei ani fără căsnicie o fac pe femeie mai firească.

— Într-o clipă, am spus.

— Numai ia seama, la două noaptea ea are avion.

— Spre Kiev ? am întrebat.

— Da, răspunse prințesa trufașă.

Am ieșit. Am pătruns la Sugativă. Ședea într-o deplină singurătate. Parcă era în transă.

— Hei, nu i-am dat eu pace.

— Ce e ?

— Te duci la magazin și cumperi trei sticle de vin. Una o păstrezi — pentru osteneală. Ai priceput ?

A priceput. Într-o clipită a priceput. Nici n-am apucat să scot banii, că el și întinsese mîna după ei.

— Așteaptă, am spus. Dacă te-ntorci beat, fără bani și fără sticle, atunci nu uita că am în servietă un ciocan. Îți crăp capul cu el.

— Bine, ne-am înțeles.

— Ține minte : eu sînt de la stepă. Mai întîi bat și după aia mă gîndesc.

A luat banii și a plecat. Sau văzuse că n-am nici o servietă și, prin urmare, n-am ciocan (pentru bețivi un fapt mărunt e foarte important). Sau aici au acționat legile mai subtile ale alcoolismului obișnuit. Nu știu. Atîta doar că n-a venit. Parcă-l înghițise pămîntul. A trecut o oră și el tot nu era. Magazinele închiseseră de-acum.

Nu-mi părea foarte rău. Bun lucru e vinul, dar uneori e mai bine fără el. O spun cinstit. Să bei ceai pur și simplu. Oamenii sînt ceva mai stingheriți, se sfiesc, dar tocmai ăsta-i esențialul. Conversația e delicată și fragilă ca o pojghiță de gheață. Și treptat dispar măștile grosolane trase cu forța pe chipul tinereții. Iese la iveală ceea ce există în tine mai de calitate. Dacă există, bineînțeles. Iar instinctele rămîn deocamdată în rezerva din adîncuri. Mai e destul timp.

Am stat și am tăifăsuit. Igor, Vika Juravliova și eu vorbeam. Prințesa tăcea amabil. După vreo două ore am început să ne pregătim de plecare.

— Trebuie găsit un taxi.

— O să găsim, spuse Igor Petrov. Se purta foarte frumos. Cu fermitate.

Cînd coboram pe scară, am auzit zgomot și larmă. Cu un etaj mai jos era în toi un adevărat chef. Beție de tip clasic. Petrecere cu cîntece. Și nici pomeneală de ceai. La

casa scării doi flăcăi bine îmbrăcați și băuți bine discutau în contradictoriu. Turuiau și puneau atîta patimă, încît mi-am zis că sînt niște vorbe aiurite la modă. Ca între fizicieni și poeți. Stoici și plîngăreți. Ceva în genul ăsta. Dar era cu totul altceva.

— Hai să-l azvîrlim direct în stradă, propunea primul.

— Nu se cade.

— Dar să ții în casă un bețiv ca ăsta se cade ? Și cum a nimerit aici ?

— Noi îl azvîrlim afară, iar el se dovedește a fi ruda lor.

— Nu. Și ei îl văd pentru prima oară.

— Tu ce propui — să-l scoatem de-a dreptul afară și să-l punem pe asfalt ?

— Dacă ești atît de delicat, se poate și pe răzor.

— Da dacă noi îl scoatem afară și el dă ortul popii ?

— Da dacă dă ortul popii în casă ?

Toate astea le strigau într-o cadență de armă automată cu tragere rapidă. Abia am priceput despre ce e vorba.

— Stop, am spus grupului nostru. Despre el e vorba. Ăsta el e !

— Cine ?

— Multașteptatul nostru.

Ne oprirăm. Însă de data asta începu să se încăpățîneze Vika Juravliova — întîrziem, păsămite, la avion. Cum vreți, pasămite, numai la aeroport să ajungeți. Voia ca după ce o conduce pe prințesă, să se întoarcă nu de una singură, ci împreună cu noi. Avea mult de mers. Sau, poate, dorea să o conducă Igor Petrov cel bălai. Poftim de ghicește ce voia.

Dar, la o adică, și eu sînt încăpățînat.

— Stop, fraților.

Și le-am spus că nu e cinstit. Omul a făcut totul, așa cum a făgăduit — a cumpărat vin și chiar l-a adus. Iar dacă a greșit etajul, n-a făcut-o cu intenție. E o pacoste, nu o vină.

— Ce dracu-ți pasă de el ? șuieră Vika.

— Trebuie să-l ducem la culcare.

— Întîrziem !

Dar nu puteam să-l las : eu l-am trimis doar. Și de aceea nu pe el, ci pe ei i-am părăsit. Pe Igor Petrov, pe urîta de prințesă și pe gălăgioasa de Vika. Am urcat din nou și le-am spus celor doi care se aflau în litigiu la casa liftului că totuși omul nu trebuie ascuns în gazon. Oricum, e toamnă. E frig.

— Eu i-am explicat ! se bucură de sprijin cel de-al doilea. Uite, și amicul zice că pe răzor are să fie rece. Toamna-i toamnă !

Prin ușa întredeschisă se auzea tărăboi și larma petrecerii. Am intrat. Sugativă ședea pe scaun — capul i se bălăbănea, din gură slobozea bășici. Era beat mort. L-am apucat și l-am urcat tîrîș la etajul de sus — acasă.

Eram transpirat tot. L-am culcat în pat, i-am atîrnat haina pe scaun. Și nu știu ce mi-a venit să-l descalț. Îmi plac oamenii care se țin de cuvînt. Pentru ăștia și eu pun tot sufletul.

— Da ușa ai închis-o ? nitam-nisam întrebă el. Mă lua drept nevastă-sa, se vede treaba, nu o dată l-a adus tîrîș acasă. — Să mă înșeli pe mine ? — și îmi izbi una în bărbie. Dacă n-a fost knock-out, oricum a fost ceva foarte asemănător. Numaidecît m-am lungit pe podea, lîngă pat.

Cînd m-am dezmeticit, el plîngea. Și scrîșnea strașnic din dinți.

— Netrebnico !... Să mă-nșeli pe mine cu Șarikov !

Iar ochii și-i ținea închiși. Am stins lumina și, clătinîndu-mă, cu chiu cu vai, am ieșit.

Am avut noroc — imediat am prins un taxi și am sosit în goană la aeroport. Acolo am găsit-o pe prințesă cu geamantănașul ei. Perechea însă nu era. Prințesa ședea rezemîndu-și capul în mînă. Nu, nu dormea. Cursa fusese anulată, iar ea o aștepta pe următoarea.

— Asta se cheamă că te-au condus.

— M-au condus. Și adăugă calm : n-aveau de ce să piardă vremea.

— Cred și eu. În doi le e mult mai vesel. Acum mi-aduc aminte — întotdeauna Vika Juravliova știa să te prindă ca în clește.

— Este posibil.

Nu voia să fie compătimită. Se purta ca o prințesă. Pentru ea nu avea foarte mare importanță dacă a rămas de una singură sau în compania cuiva. E de viță veche și își cunoaște valoarea. O chema Valia. Acum îmi era clar că nu e frumoasă.

— Am să rămîn cu tine pînă la plecarea avionului.

— Rămîi, spuse ea.

Mă cuprinsese un dor chinuitor de Kiev. Sau de Novgorod. Și de avion mi-era dor. Și de încă vreun oraș în care n-am mai fost. Mă sălbăticisem prin stepe. Mă abrutizasem. Ei ? ce-avem de făcut ?... M-am repezit pînă la casă și am cumpărat bilet — la aceeași cursă. Prințesei nu i-am spus, m-am așezat frumușel lîngă ea, atît și nimic mai mult. A fost foarte mirată cînd am mers cu ea pînă la avion. Și mai mirată a fost cînd am pătruns înăuntru (am rămas puțin în urmă și am prezentat biletul pe furiș).

— Acum e voie să conduci, i-am spus prințesei, ca la tren.

— Nu știam.

— Din luna mai.

Cînd motoarele începură să urle, ea se sperie de-a binelea.

— Du-te, du-te !

— Așteaptă, am spus. Nici nu ne-am luat încă rămas bun.

Și am sărutat-o. Foarte tandru. Mi-a trecut prin cap că după ce că-i mîndră, nu e nici frumoasă — cu o asemenea combinație nu te poți aștepta la cine știe ce sărutări dulci. Și, te pomenești că încă nu s-a sărutat cu nimeni. Eram gata să-i dărui inima. Și totuși ce mîndră. Prințesă. Voiam să se simtă bine. Știam că Galka mă va înțelege. Doar i-am atins puțin buzele.

Avionul rula de-acum pe pistă.

— Du-te ! — Iar eu ședeam lîngă ea, nu plecam. Tocmai locul ăsta îl cerusem casierității.

Cînd avionul începu să capete viteză, ei i se făcu puțin rău și a trebuit să ceară apă stuardesei. Ni s-a destupat o sticlă cu apă minerală. Prințesa suspină și întredeschise ochii.

— Ești un tip uluitor, șopti ea. Ce mai, tot nu înțelesese.

Locuia pe undeva la marginea Kievului. La un combinat chimic — deloc aproape. Am luat trenul electric. Și am schimbat și două autobuze. Pe aici încă mai era cald — soarele, drăguțul, chiar încălzea ușor. Cu Valia m-am purtat ca un cavaler. Mi-am amintit de dragostea mea. Așa mi se întîmplă.

În așteptarea autobuzului local aveam timp la dispoziție. Împrejur erau niște tufe. Tufe și copaci. Pornirăm să hoinărim.

— La Briansk am un unchi. Trebuie să trec neapărat pe la el, am spus mașinal.

Pășeam într-o pustietate desăvîrșită, de-a lungul unui pîrîu. Îmi venea să o sărut, dar mă stăpîneam. Lipsa ei de frumusețe o făcea să-mi pară ca o surioară — firește, ne-am fi putut săruta după pofta inimii, ea însă și-ar fi făurit planuri, gînduri în legătură cu mine, ori eu nu pe ea o iubesc.

Cînd am nimerit într-o mică mlaștină, am luat-o pe Valia în brațe. Am trecut. E adevărat, am căzut și pe ea am scăpat-o. Însă numaidecît am luat-o iar în brațe. Mă stăpîneam. Căutam să mă gîndesc la cu totul altceva și în nici un caz să nu mă îndrăgostesc de ea. Important e să n-o privesc în ochi...

— Oleg...

M-a chemat cu voce abia auzită :

— Oleg...

Eu însă mi-am ferit privirile. Și am început să privesc vîrfurile copacilor. Și, bineînțeles, iar am scăpat-o.

— Ce-i cu tine ? O faci dinadins, cumva ? se ridică ea.

Abia am liniștit-o. Mă lovisem strașnic la genunchi. ea nu mai avea chef să o țin în brațe. Mergeam pur și simplu unul lîngă celălalt. Cu o mînă duceam geamantănașul, iar cu cealaltă îi cuprindeam cu grijă umărul.

— Te simți bine ? am întrebat-o.

— Da.

Deznodămîntul s-a produs cînd ne-am urcat în autobuzul care mergea chiar pînă la combinat. Valia mi-a spus să n-o conduc mai departe. Multe mulțumiri. Și mi-a luat geamantănașul.

— De ce nu vrei să te conduc pînă acasă ?

— Sînt căsătorită.

Era întrucîtva neașteptat. În orice caz, pentru mine suna proaspăt și nou. Nu era însă totul.

— Căsătorită ?... Ei și ce dacă — am exclamat cît se poate de sincer. 'Îți duc numai geamantanul. Ți-am făgăduit.

Dar am înțeles că soțul Valiei e tare gelos. Îngrozitor de gelos și suspicios. Era al treilea soț al ei. Și, cum zicea Valia, „seara încă n-a venit". Căci nici cu el n-are să stea, e foarte gelos. Se înșelase, ce să-i faci !...

Ținea cu mîndrie capul sus și surîdea. Prințesă. Am văzut deodată că e chiar foarte frumoasă în felul ei.

— Vai, prostuț mai ești ! mă dojeni ea cu blîndețe. Mă sărută pe obraz și pufni în rîs. Apoi sări în autobuz. Și ușa se închise după ea.

Autobuzul porni. Stăteam la răspîntia plină de praf și un timp m-am scărpinat la ceafă. Îmi plac asemenea oameni și îi stimez. Pentru că îți vîră mințile în cap. Ți le vîră domol și nu cu de-a sila. Îți amintesc în ce secol trăiești.

De la răspîntia asta prăfuită am pornit-o la unchiumeu din Briansk. Am pornit-o iute și chiar cu oarecare dor de el, adică de unchi, să-l văd. Dar m-am abătut din drum. M-am lăsat purtat ca o frunză în vînt. M-am dus mai întîi la Nikolaev, cu Jora, un marinar. În gară ne-am cunoscut și am stat la el, în Nikolaev, două zile încheiate. Din Nikolaev am hotărît cu fermitate — acum la Briansk. Și am plecat cu un flăcăiaș să prindem știuci în apa Kubanului.

Zece zile am tot umblat și am hălăduit. Pur și simplu, nu eram în stare să mă opresc. În stepă eram însetat — tînjisem. După oameni. După rîuri. După orașe. Nimic nu te înviorează mai mult decît hoinăreala fără vreun program.

În sfîrșit am ajuns cu greu la Briansk. Mă simțeam excelent. Cît despre bani, n-aveam nici o copeică. Nici n-am băgat de seamă cum s-au dus.

Încă două vorbe. În timp ce hoinăream, am văzut un paraclis. Puțin năruit de vreme, dar încă pe picioare.

Era atît de curățel — la vreo sută de pași de la răspîntie. Nu știu ce paraclis era și în memoria cui. Pe atunci nu-și prea bătea nimeni capul cu așa ceva. Firește, m-am oprit puțin, mi-am adus aminte că sînt de fel din Ural — dar nimic mai mult. Și păsărelele ciripeau. Atîta tot.

Făcînd abstracție de păsărele, era liniște. Stăteam așa și mă uitam la paraclis, iar el se uita la mine.

Capitolul al cincilea

La Briansk unchiul mă întîmpină cu vechiul lui cîntec :

— Ce ești tu ? Casă ai ? Cît cîștigi ?

Îmi și părea rău că am venit. Unchiul era dintr-ăia cu care se poate sta de vorbă numai prin telefon interurban. Trei minute. Hai, patru. Nu mai mult. Și, se înțelege de la sine, în contul celui pe care îl chemi.

— Ține minte ! profera el, iar eu ascultam. Căci era fratele tatei, și încă fratele mai mare. Cu pretenții de cap al familiei sau al clanului. Pasămite, neamurile trebuie să se țină laolaltă. Să se ajute unul pe altul. Să-și scrie scrisori. Să-și rostuiască nepoții. Și așa mai departe. În viața mea n-aș fi trecut pe la el. Stăruia măicuța.

El profera :

— Ține minte. Cine nu se pricepe să obțină bani sau o situație de la bun început, ăla de-acum n-o să mai învețe s-o facă niciodată.

Am reținut.

— Cînd a ajuns de-acum la faza a doua, omul e-n stare doar să astupe găuri și spărturi. Și aia nu mai e viață, e astupare de găuri. Doar așa, ca să nu se ducă la fund.

Mă socotea oaia cea mai rîioasă și mai rea din clanul atît de numeros și puternic (toate astea în viitor !) al Ceaghinilor.

— Unde locuiești ?

Unchiul arăta așa cum de altfel trebuie să arate orice om serios, care poartă ochelari cu rame aurii. Și în plus — vînjos. Fumează țigări scumpe. Poartă pantaloni strîmți. Nu-i prost. Dar se consideră mult prea deștept. Scrie neamurilor scrisori laconice pline de povețe. Cîteodată scrie și la ziar.

— Unde locuiești ? La Moscova ? la Kiev ? La Leningrad ?... Ah, la Kukuesvk !

Asta o spunea în ironie.

— Și să pronunți e indecent, zîmbea el.

Ședeam cu gura plină și tăceam. Hotărîsem ca măcar să mă ghiftuiesc la el.

— Știi ce-i trece prin cap omului cînd aude denumirea asta — Kukuevsk ?

Am dat din cap. Îi țineam isonul. În nici un chip nu voiam să joc rolul băiatului onest care disprețuiește bunurile și banii. Rolul ăsta mă plictisise. Prea anemic și mediocru. Ceva pentru televiziune. De aceea mă îndopam cu chibzuială și-i țineam doar isonul. Voiam să mănînc în liniște. Iar cearta s-a iscat întîmplător — de la sine. După ce m-am îndopat, am vizitat toaleta, iar cînd am ieșit, în spiritul obișnuitei mele flecăreli glumețe, am întrebat, arătînd cu degetul sulul cu hîrtie de toaletă :

— Unchiule, dar hîrtia de la toaleta publică se ia de la bun început ? Sau în faza a doua ?

Prostește, de bună seamă. Cu atît mai mult cu cît el n-a luat de nicăieri niciodată și nimic.

A urlat de-a dreptul :

— Pe mine ?... Pe mine mă faci hoț ?

I-au apărut lacrimi în ochi. La una ca asta nu mă așteptam. Un om atît de puternic.

— Afară !... Am să-i scriu și maică-ti, nemernicule, că te-am alungat ! și m-a alungat.

Firește, fără bilet, n-am izbutit să plec la Moscova cu primul tren. Nici cu al treilea n-am izbutit. Așa că timp aveam. Cu ultimele copeici am cerut o convorbire interurbană cu măicuța. Legătura între Briansk și Uralul de Sud s-a dat în vreo douăzeci de minute.

— Mamă !... Da, vorbesc din Briansk. Am și fost la unchiul. Toate sînt bune. E foarte bine totul. De-acum

mă-ntorc — sînt deja la gară. În toiul gîngurităului nostru afectuos, i-am spus :

— Mămico, încă ceva. Unchiul are să expedieze o scrisoare lungă pe adresa ta. Scrisoarea e pentru mine. Acolo sînt gînduri ale unchiului despre viață. Cum să trăiești. Am avut o discuție mare și serioasă cu unchiul. Să pui scrisoarea într-un plic nou și să mi-o trimiți la Kukuevsk. Bine ?

— Bine, Oleg.

Măicuța era fericită. Că măcar o dată m-am înțeles cu unchiul. Am stat cu el de vorbă de la om la om.

Chiar suspina mai rar. Deși, se înțelege, a suspinat :

— Va să zică, nu treci pe acasă ? (De vreme ce-mi ceri să-ți trimit scrisoarea).

— Nu știu, mamă. O să vedem...

Apoi am adăugat :

— Și să nu deschizi scrisoarea, bine ? Acolo sînt, cum să-ți spun... expresii cu totul bărbătești.

— Pentru Dumnezeu, Oleg. Dacă scrisoarea nu e pentru mine, nici n-am să o deschid.

— Desigur, mamă.

Ea încă s-a și supărat puțin :

— Parcă nu mă știi.

— Știu, mămico, știu... Și te sărut. Îndată or să ne întrerupă.

O iubeam. Și nu voiam s-o amărăsc. Principalul e să cruți nervii oamenilor ce-ți sînt dragi. Altfel ei or să te mănînce de viu.

Dar nu ne-au întrerupt — uitaseră să ne întrerupă. Se întîmplă. Cînd n-ai nevoie.

— Va să zică, acum ești la Moscova ? o luă măicuța de la capăt cu întrebările.

— Da, în delegație.

— Pentru o lună ?

— Da.

— E mult de lucru, Olejek ?

— Nu prea, după cum vezi, am putut să rup o zi-două și s-o șterg la Briansk, la unchiul. Brianskul e minunat ! Cît despre rîu ! Cînd mergi pe...

— Și la Moscova stai la hotel ? (Mă întreba asta a treia oară.)

— Bineînțeles.

— Dar acolo de ce nu e telefon ? (Tot a treia oară.)

— Ți-am explicat doar, mamă, la hotel se fac reparații.

Oftă adînc. Începu să plîngă :

— La Kukuevsk e greu de muncit — așa-i, fiule ?

— Normal, mamă.

— Olejek, tu să nu muncești prea mult. Să nu te surmenezi.

— Bine, mamă.

Mă întrebă cu sfială — care e scopul delegației mele ?

I-am răspuns că sînt cîteva scopuri. Științifice. Concrete. Dar, în general vorbind, delegația îți lărgește orizontul...

— Tu ești cu scaun la cap, Olejka. Mă mîndresc cu tine.

— Ei-ei, mamă, am oprit-o eu modest.

— Și tînărul Vasili se mîndrește cu tine. (El e verișorul meu primar).

— E-ntr-a zecea de-acum ?

— Da. Te imită în toate. Și vrea să se înscrie la aceeași facultate. A aflat că-ți place cafeaua, iar acum e pasionat și el. Cafeaua nu-i dăunează ?

— Lasă-l să bea — s-a trezit deodată pedagogul în mine — însă numai cu măsură, cu măsură ! Toate sînt bune cu măsură, mamă !

— Trece foarte adesea pe la noi. Ia cărți de-ale tale.

— N-o să le dea cumva la anticariat ?

— Fii pe pace, Olejek ! E băiat modest — îți seamănă leit... Cînd mai suni data viitoare, ar vrea să vorbească cu tine — băiatul visează la o discuție...

— Bine.

— Ai să suni seara sau dimineața ?

— Nu știu.

— Are să fie așa de bucuros. Te imită în toate. Pînă și la mers. Pentru el tu ești idealul...

La cuvîntul „ideal“ ne-au întrerupt.

Cum am sosit la Moscova, în primul rînd m-am repezit pînă la Igor Petrov. Să aflu dacă Galka a ieșit din transă și dacă merge de-acum la lucru. Însă Igor nu era acasă. În ușă era prins un bilet. Pentru mine.

„Salut Oleg. Pe Galka a călcat-o o mașină cînd traversa strada — simplă întîmplare, nu-i nimeni vinovat. E internată la spitalul nostru. Urmează operația. Igor Petrov".

Se auzea curgînd apa, careva umplea cada, respectînd graficul locuinței comune. Iar din odaia Sugativei se auzea cîntecul de mai înainte. De parcă nici nu se oprise din cîntat.

Iar în turnu-acesta-nalt
Nu pătrunde nimeni...

Am venit în goană la spital. Aici, se înțelege, nu era voie să intri. Nu-mi aduc aminte să fi fost lăsat dintr-o dată, acolo unde voiam tare mult să ajung. Stătea în ușă o namilă de infirmier. Cu niște mîini cît picioarele mele. Cerea permis. Sau legitimație.

Am lăsat provizoriu mantaua de ploaie chiar lîngă el. „Am uitat-o" pe scaun. Era în siguranță. Comod. Avantajos. Și mă simțeam mai liber.

Mă familiarizam cu locul — tot dădeam tîrcoale clădirii spitalului. La Moscova începuse să se răcească straşnic. Toamna-i toamnă. Și de aceea ferestrele erau închise. Bine că trăiește, mă gîndeam. Principalul e că trăiește. Putea fi mai rău. Putea rămîne pur și simplu o pată neagră.

Am dat cu ochii de un canat de fereastră deschis. De-acolo năvăleau aburi. Am venit mai aproape — bucătăria. Și părea că nu-i nici țipenie de om. Într-o clipă mi-am încordat trupul, m-am strecurat — și eram deja în bucătărie. Lîngă mașina de gătit. Am ieșit pe coridor. Știam că Galka e la secția a unsprezecea. Și că trebuie să urc la al doilea etaj.

Mi-e dragă șansa. Căci prin ea, cît ai clipi, înțelegi că ești înzestrat cu fantezie. Darul cel mai înalt. Cînd am ajuns la etajul al doilea, m-au alungat, și destul de grosolan. Iar la primul mi-a venit o idee din cer. Un doctor, tinerel de tot, stătea la fereastră pe coridor — el putea fi în locul meu, eu puteam fi în locul lui, parcă nu ? Privea pe fereastră înspre morgă. Sau poate adulmeca mirosurile de la bucătărie. Nu știu.

— Ascultă, i-am spus cu reproș, iar e murdar halatul de pe dumneata.

El se întoarse și începu să clipească.

— Doar ești medic, am continuat. Asta trebuie s-o știi singur, nu să am eu grija dumitale. Sau pesemne ai uitat că, dacă nu azi, mîine poate fi inspecție ?

— Ce inspecție ?

— Ia scoate-ți salopeta. Halatul, halatul vreau să spun. Dă-l încoace.

Își scoase repede și supus halatul. Mi-l dădu.

— Și să nu pleci de aici. O trimit îndată pe responsabila cu lenjeria. Cu un halat cum se cuvine. Alb ca zăpada.

— Dar ea mi-a spus că nu are curate.

— Mereu o să spună că n-are. În asemenea situații trebuie să nu fii comod, să te mai duci la ea o dată și încă o dată — și halat se va găsi.

Am luat halatul și într-o clipită am șters-o la etajul al doilea.

Un singur lucru mă neliniștea — apropierea dintre etaje. Bine ar fi fost să pun pe roate aceeași chestie pe undeva pe la etajul al cincilea. Numai că ideea mi-a venit pe moment, n-am mai avut timp pentru amănunte. Și apoi șansa e șansă. Pe ea să nu dai vina.

Am străbătut coridorul — și în salon. Femei. Erau patru. Una dintre ele m-a avertizat imediat să vorbesc în șoaptă.

— Doar mă uit.

— Nu sînt împotrivă. Însă pot face gălăgie surorile, îmi explică ea.

Galka dormea.

— I-au făcut o injecție calmantă. Doarme.

Chipul îi era curat. Nici o zgîrietură. Restul era sub cearșaf. Nu se vedea.

— Dar de ce se tărăgănează cu operația ?

— Îi fac analize. Îi fac radiografii.

Și atunci m-au dat afară. A intrat val-vîrtej sora șefă — mă apucă de mînecă și mă trage. Iar cînd am ajuns dincolo de ușă (ea, mîneca mea, apoi eu) a început să țipe :

— La noi nu sînt vizite. Aflu eu cine v-a dat halatul.

Tăceam. Am plecat. Dar nu de tot. După ce m-am mai agitat pe scări, m-am întors din nou.

Am intrat la medicul de salon. Mi-a acordat exact cinci minute. Mi-a spus că viața ei e în afară de pericol. Însă după operație urmează un tratament îndelungat. Restabilirea completă a organismului se poate petrece, sau nu. Asta nu se știe.

— Ce-i trebuie ? am întrebat.

Răspunsul a fost laconic :

— Suc de rodii. Icre. Fructe.

— Oho ! m-am și zăpăcit. O groază de bani. Și e sfîrșitul lui octombrie. Curînd are să cadă zăpada.

Am coborît, am îmbrăcat mantaua de ploaie direct peste halat și am ieșit. Umblam încotro vedeam cu ochii.

„E nedrept", bombăneam de unul singur. Și mă gîndeam cum arată ea sub cearșaful alb. Asta e nedrept. Special au făcut-o. Au dat peste ea cu mașina, deși știau foarte bine că am venit să o iau cu mine. Mi-au făcut asta ca pe o ticăloșie. Să-mi plec grumazul. Și să încep a behăi. Să ajung vrednic de milă și potolit. Știau că prin nimic altceva n-or să mă lovească. Cîinii.

Vorbeam despre „ei" — așa și pe dincolo. Știam prea bine că nu existau și nu există nici un fel de „ei". Dar așa îmi era mai ușor. „Ei" — adică Dumnezeu, soarta, norocul, și așa mai departe.

M-am dezmeticit cînd mi-am dat seama că mă zoresc și mă zoresc la filiala firmei noastre. Către cutia aceea lungă și înaltă cu nouăsprezece etaje, toată în pătrățele — din plastic, sticlă și metal.

Acolo, într-o cămăruță de la etajul al șaptelea, ședea numai lingăul cel slab. Singur singurel. Cel bolnăvicios, care tușea. Cel simpatic. De bună seamă, nu era lingău, așa-i ziceam eu. De dragul unei vorbe de duh. El era reprezentantul firmei noastre. Chiar așa. Cu el mă puteam înțelege foarte bine.

— Gromîșev vine curînd ? l-am întrebat, salutîndu-l și așezîndu-mă pe scaun.

— Alexei Ivanîci n-o să vină. Alexei Ivanîci și-a luat zborul deja.

Era ceva cu totul neașteptat.

— Voiai să vorbești cu el, Oleg ?

— Voiam.

— Din păcate, deja...

— Dacă nu e el, o să vorbesc cu dumneata.

Și i-am spus că sînt de acord să plec în stepele Kukuevskului. Sînt de acord să mă întorc la Gromîșev. Mai mult decît atît: o să merg acolo nu singur, ci cu logodnica. Doi specialiști deodată.

— Oleg, păi tu ești de-a dreptul o forță, prinse a striga plăpîndul și uscățivul reprezentant al firmei noastre. Ba se și îmbujoră. Pe chip îi apărură pete.

— Dar... — am spus eu.

Și i-am făcut o comunicare suplimentară. I-am spus că logodnica mea, din păcate, a avut zilele astea un accident de mașină. Viața îi e în afară de pericol. Are nevoie însă de suc de rodii. Icre. Fructe. Toate astea trebuie să le achite Gromîșev (sau reprezentantul lui la Moscova, mi-e totuna), dacă vrea într-adevăr să mergem la el să lucrăm.

Reprezentantul cel uscățiv deveni dintr-o dată abătut. El era om de treabă. Și bun. Și se posomora, dacă observa pe neașteptate că lumea nu e la fel de simplă și curată ca un copil de un an.

— Of, Oleg, suspină el.

— Stai în cumpănă ? Păi Gromîșev s-ar fi învoit.

— Of, Oleg. Poate că Alexei Ivanîci s-ar fi învoit, nu zic nu. Dar poate ar fi stat la îndoială dacă fata vrea într-adevăr să meargă cu tine. Ți-e capul tare înfierbîntat, Oleg.

— Ce, nu mă crezi ?

Tăcea. Privea într-o parte. Era un om sensibil, cumsecade. Așa a fost el întotdeauna.

— Dar ascultă, Kirill Sergheevici.

El tăcea. Apoi, privind undeva într-o parte, șopti încet:

— Știi ce-a spus Alexei Ivanîci la plecare ?

— Ce ?

— A spus că Oleg Ceaghin, sub un pretext sau altul, negreșit are să vină să ceară bani. Și a lăsat poruncă — nici o copeică pentru Oleg Ceaghin.

— Dar, Kirill Sergheevici. Uite numărul de telefon al medicului ei curant. Sună-l dumneata și convinge-te.

Se uită pieziș la hîrtiuța cu numărul de telefon. Oameni ca el nu rezistă la jocul tare. Se gîrbovi de tot, se încurcă. Și-mi făcu o notă pentru cincizeci de ruble.

— Cum ? am prins.eu aripi. Aștia-s numai pentru icre și fructe. Cît să iau o dată. Dar pentru suc de rodii ?

— Oleg, nu sîntem milionari. Știi și tu cît de greu o ducem acum.

— Avarilor !... Zgîrie-brînză !... Trei ani am argățit la voi !

Și aici se petrecu ceva neașteptat. Mi-am ieșit din fire. Multe mi se întîmplaseră, dar nu așa. La început m-am stăpînit totuși. Chiar am primit la casierie cincizeci de ruble (îndeobște asta nu e un fleac). Iar după aceea m-am întors la el. Tremuram tot de furie.

— Avari ! Avari ! Avari !

Ocăram cu vorbe înspăimîntătoare. Și brusc am apucat scrumiera care s-a nimerit sub mînă pe măsuța de la intrare și am zvîrlit-o în oglindă. Oglinda s-a făcut țăndări. Un geam uriaș de 3 × 2 s-a revărsat într-o cascadă de sticlă. Am rupt-o la fugă.

Și doar cu el mă puteam înțelege. M-ar fi ajutat și altă dată. Cincizeci de ruble nu sînt de lepădat. Nervii. Umblam pe stradă și mă gîndeam ce chestie complicată e psihicul. Se vede treaba, eu abia acum am înțeles că viața Galkăi e în afară de primejdie și că are să trăiască mult și, poate, în fericire. Creierul meu a admis demult acest fapt, pe cînd psihicul abia acum. A realizat.

Am venit la Igor Petrov. El a mormăit ceva, tăcea, nu mă privea în ochi, iar eu tocmai aveam chef să stau de vorbă.

— Pricepi, îi explicam eu, bani de la ei nu mai capăt. Asta-i limpede. Și trebuie să găsesc o slujbă, de care să nu afle ei. Eram înfierbîntat :

— Nu pot să risc în privința lucrului. Trebuie să găsesc ceva de nădejde.

— M-da.

— Ca să spun drept, nici nu văd cum pot agonisi în Moscova pentru icre și rodii. Înainte de toate am pro-

blema unui loc de mas noaptea ! E cu putință să iau o cameră cu chirie ? !

Eram înfierbîntat. Iar el tăcea. Cît privește banii, mi-a și dat patruzeci de ruble. Ba mai mult : mi i-a dat cu titlu definitiv. Așa zicînd, pentru Galka. N-am putut înțelege însă în nici un chip expresia ochilor lui albaștri, atunci cînd i-am pomenit depre locul de mas noaptea. Dacă nu se poate — păi spune așa.

Și a spus-o.

— Să vezi, îi dădu el drumul în sfîrșit. Înțelege-mă. Mi se pare, Oleg, că m-am îndrăgostit straşnic.

Am tras un fluierat — de Vika Juravliova. Asta-i bună. Uite de ce a fost în stare Vika. Încleștare mortală a unei femei moderne. Drăguțul komi cu păr bălai a fost înghițit de-acum. Era la jumătatea drumului către stomac.

— Vika ? ! Ha ! Însă doar am zîmbit vesel. Pasămite, oho ! Eu cunoșteam, firește, niște cusururi ale Vikăi. Dar, la general, din spusele altora. Și nu m-am apucat să-i spun lui. Poate că pentru el nu există pe lume una mai bună decît Vika. Poate că Vika este exact ce-i trebuie. Și, pe deasupra, am avut o experiență. Cîndva i-am relatat sincer unui prieten ce gîndesc și ce știu despre iubita lui. El i-a relatat sincer ei. Ea m-a pocnit sincer cu polonicul, cînd turna supa. În țeastă. De sus. Fără avertisment:

— Da, da. Va să zică, Vika deja s-a instalat aici. Sau e cu ziua ?

— Oleg, sună aspru replica, noi doi o să ne certăm.

— Da, da — și mi-am ținut gura, căci doar atît îmi mai rămînea, să-mi țin gura. Am privit pentru ultima oară odaia plăcută, la care, sincer vorbind, am sperat atîta. Și pe care de-acum își pusese lăbuța ei moale Vika Juravliova. Panteră. N-am apucat să stau aici o săptămînă. Nu există loc sfînt pustiu.

Am pornit agale spre Bucenkov. Dincolo era Vika, în schimb, aici era soacra. Dar omul speră mereu, așa că speram și eu. E drept, pentru puțin timp. Cînd mi-a deschis soacra, am înțeles numaidecît că o să înnoptez aici, numai dacă o gîtui. Altfel nu.

— N-am de gînd să înnoptez la dumneavoastră, am anunțat-o din fugă.

— Într-adevăr ?

— Lăsați-mă să intru. Nu știu cum e din partea dumneavoastră a pragului, dar dintr-a mea e frig. Andrei unde e ?

Bucenkov tocmai apăru. Stătea în ușă, își îmbrăca anevoie pantalonii. Ațipise după muncă.

— Mai încet... Băiețelul doarme.

Și închise mai strîns ușa de la cameră.

Trecurăm în bucătărie. I-am relatat ce s-a întîmplat cu Galka. Chipul lui Bucenkov se întunecă — înlemni chiar. Ședea fără vlagă. El mă îndrăgea tare mult.

— Din pricina mea, am adăugat. Cu siguranță, asta din pricina mea i s-a întîmplat.

— Înțeleg.

— Uite așa stau lucrurile.

— Poate, ar trebui să pleci la Gromîșev, spuse el. Poate că asta e ca un deget care te avertizează. Ca un semnal.

— Să plec ?... Eu să plec și ea bolnavă ?

— Cînd ai plecat acum trei ani în stepă, ea era tot bolnavă.

Am tăcut. Asta era adevărul. Adevăr atît de amar, că mai bine nu ți l-ai aminti. Doar nu te cunoști pînă la capăt. Pe atunci multe nu știam despre mine. Acum știam mai multe și pe ea o iubeam mult mai mult. Era și asta adevărat.

— Pe atunci suferința ei te neliniștea puțin. În general pe atunci puține lucruri te nelinișteau.

— Ei bine, acum mă neliniștesc mai multe, m-am răstit eu.

Schimbarăm tema. Vorbirăm despre noi, despre năzbîtiile noastre de la institut — întîmplări din zile ce s-au scurs demult. Eu făceam năzbîtiile, iar el dădea de belea. Și totuși, ținea la mine. Așa era el. Era dintre aceia care nu găsesc cu nici un chip un cîștig suplimentar.

— Nu ți-ai aranjat vreo jumătate de normă suplimentară ?

— Nu.

— De ce ? Acum toți fac treaba asta.

— Nu mă pricep, și dădu drumul unei serii de suspine.

— Dar banii se adună ? (Strîngeau bani pentru casă, cu gîndul să scape de mîngîierile și din brațele soacrei.)

— Nu.

— Așa-ți trebuie.

— Oare cînd o să scăpăm de ea !

— Rabdă, cazacule — i-am spus. Sau, dacă vrei, hai s-o gîtuim. Mie mi-a trecut asta prin cap încă de la ușă.

Tăcurăm un timp. Totuși, de înnoptat n-aveam unde și prin cap îmi umbla cu insistență un număr de telefon. Să apelezi la ei în ultima instanță, îmi spunea mama. Sînt rude înstărite. Ei cu bunătatea, iar noi cu mîndria. Și așa mai departe. Dar am hotărît să iau această opoziție drept prejudecată, cu atît mai mult cu cît oamenii erau într-adevăr buni.

Am format numărul lor.

— Alo.

În acest timp Bucenkov o convingea pe soacră-sa să mă așeze la masă. Adică să iau masa de seară. Și i se jura că n-am de gînd să rămîn peste noapte.

— Alo. Cine e ?

Nu erau chiar rudele — era feciorul lor. Feciorașul. Îl chema ca și pe mine, Oleg. Mi-a fost întotdeauna lehamite de chestia asta.

— Ia ascultă, mă, — cu gogomanul ăsta dichisit niciodată nu m-am purtat cu mănuși, — maică-ta și taică-tu mi-au promis să mă înscrie în cartea de imobil, știi de asta ?

— Am auzit.

— De înscriere în cartea de imobil nu mai am nevoie. Dar mi-au mai promis că o să locuiesc la ei. Cînd pleacă în străinătate.

— Ai întîrziat. La ei locuiesc eu.

— Au plecat deja ?

— Au plecat.

E clar. În garsoniera lui e strîmt. Dacă-i vin în vizită zece inși deodată ? Doar n-o să se-nghesuie cu ei, săracutul, ca-ntr-un coteț de cîine. Ca într-o joncă *.

---

* Navă chinezească cu pînze

— Dar mi-au promis, acumulam eu avantaj poziţional.
— Nu mă interesează.
— Atunci am să stau la tine.

Şi, din pricina surprizei, nu mai ştia ce să spună. Dacă eşti bădăran, spune că ai lăsat garsoniera unui prieten. Sau scorneşte altceva. Dar el nu scornea, se chinuia pur şi simplu la celălalt capăt al firului. Era în acelaşi timp şi bădăran şi nătîng.

— Dacă nu-mi dai cheia ta, îi scriu lui taică-tu şi maică-ti. Şi am să pomenesc şi că te-ai mutat la ei.
— Bine, se învoi el. Vino.
— Sosesc peste o oră.
— Azi ?... Ce, n-ai unde înnopta ?

Întreba. Se interesa. Se vede treaba, era în stare să chibzuiască. Era cu un an mai mare decît mine, avea douăzeci şi şase de ani, încă mai urma la facultate şi tot nu putea în nici un chip să o termine. Era înscris de zece ani — însă fără să fie suferind şi, de capul lui, fără să lucreze undeva. La facultăţică, aşa spunea. Robust acest Fecioraş. O splendoare.

Am luat masa de seară cu toţi : Bucenkov, soţia lui somnoroasă, soacră-sa şi eu. Şi Bucenkov cel mic ceva mai încolo, în cărucior. Soţia lui Andriuha se străduia să-mi spună ceva agreabil. Vă cunosc din auzite, zicea. Andrei, zicea, mi-a vorbit foarte frumos despre dumneavoastră şi aşa mai departe.

Bucenkov merse să mă conducă. Mă întrebă :
— Aşadar, aştepţi pînă cînd se însănătoşeşte Galka ?
— Fireşte.

Oftă. Ţinu în sine unele vorbe. Apoi se hotărî totuşi :
— Oleg, mai vino. La o ădică, aici poţi mînca, de bine de rău. Scîrţîie, dar îţi dă să mănînci.
— Bine.
— Tu ia-o pe soacră-mea ca pe un element comic.
— Aşa o şi iau, am izbucnit în rîs. Chiar tu s-o iei aşa.

Susţinerea îl bucură. Se înveseli deodată.
— Ştii ce nu-i place ei mai mult la tine ?
— Ei ?
— Pui mult zahăr în ceai.

Feciorașul nu m-a lăsat să intru. Stătea în ușă.

— Ține — și-mi întinse cheia.

Din apartament se auzea muzică. Și chicoteli de fetișcane. Convorbirea a fost scurtă și dură. Și el mă îndrăgea, cum îl îndrăgeam și eu.

— Tata și mama au plecat pentru trei luni.

— Va să zică și eu o să stau la tine trei luni.

Îmi spuse :

— Numai, vezi, să fie curat. Să nu fie nici o pată pe tapete. Ai înțeles ?

Înainte de a trînti ușa, un timp a ținut-o întredeschisă. Credea că-mi e tare poftă să beau și să zburd în drăgălașa lui companie. Și mă întărîta.

Eu eram însă istovit după o zi suprasaturată. Nici n-am fost în stare să-i zic o vorbă de ocară despre drăgălașa lui companie.

Am ajuns cu greu pînă la garsoniera a cărei cheie o aveam în mînă. Nici nu m-am uitat în jur. Am adormit pe loc.

Capitolul al șaselea

De dimineață m-am dus la tîrg — două stații de metrou și pe urmă cu tramvaiul. Piața era scumpă. Dar bună : se găseau de toate.

Pentru rodii am plătit nelegiuit de mult, dar eram pregătit de așa ceva. Știam ce înseamnă rodiile : cînd, uite, zăpada stă să cadă. Colegul meu a fost bolnav, încă pe timpul studenției. Bucenkov. Și asta s-a petrecut tot în pragul iernii. Așa încît cu fructele știam bine cum stau.

Am pus ochii pe un caucazian simpatic, dar mi-am greșit socotelile. Fructele voiam să le am cu regularitate. Prietenește. Anume voiam să mă împrietenesc, pentru că nu sînt din ăia care-i tratează pe tîrgoveți cu dispreț. Piața presupune și ea muncă. Și încă o muncă grea. Dacă nu credeți — duceți-vă și stați la tarabă. Și eu am să vă privesc. Cît timp rezistați ?

Dar prietenia n-a mers. Caucazianul se dovedi a fi un novice. Venea pentru prima oară la Moscova. Și înghețase repede. Iar de mine, se pare, îi era teamă.

— Frig, a spus el. Tare frig.

M-am oprit puțin lîngă el. Îmi era simpatic.

— Și nu mai vii ? Aș fi cumpărat în fiecare zi fructe de la tine.

— Nu. E frig. Tare frig.

Era într-adevăr o vreme strașnică. Aspră. Din moment în moment stătea să ningă. Caucazianul purta o șapcă cît un aerodrom. Dar ți se făcea milă să te uiți la urechile lui.

— Ei la revedere, i-am spus.

— La revedere, prietene. Frig. Tare frig.

I-am dus Galkăi fructele și icrele pe care, tot așa, le-am procurat. Am făcut un pachet cu provizii. Nu m-am dus eu însumi înăuntru, pentru că nu voiam să risc. Halatul îl purtam sub mantaua de ploaie, și devenise prea soios.

La întoarcere am dat pinteni. Am făcut bilanțul. La drept vorbind, am socotit banii și mi-am dat seama că sînt puțini.

În locuința Feciorașului nu era telefon. Am ieșit la un telefon public. Și am început să dau telefoane în lanț prin toată Moscova. Sunam și, cînd eram refuzat, ceream un sfat. Și eram sfătuit să încerc pe la cutare instituție, mi se dădea un număr de telefon. Ah, așa. Mulțumesc frumos... Și sunam din nou. Căutam de lucru. O muncă provizorie, pentru că nu aveam viză.

Știam că nu e simplu să găsești o asemenea muncă. Dar mi-am impus ca regulă să sun pe la instituții în fiecare zi. Orice s-ar întîmpla. Pe orice vreme și în orice dispoziție sufletească.

Seara mi-am spălat halatul. Pentru prima dată m-am simțit trist.

Mi se făcuse foame, dar la Fecioraș în bucătărie, bineînțeles, nu se găsea nimic. Nici macaroane nu erau, bătea vîntul. Știam dinainte ce înseamnă o bucătărie de burlac. Televizorul și o răcoare de cîine. Și o nucă prăfuită sub

divan, de bună seamă putrezită... Fie, nu te mînia, mi-am zis. Nu te mînia. Ai locuință. Puteai să n-o ai.

În timpul nopții m-am trezit — nervii. Am fumat, să-mi astîmpăr foamea. Priveam în tavan și chibzuiam : nu-i nimic. Operația-i operație, va să zică. Nu e nimic de făcut. Și după aceea, Galka se restabilește. De-acum n-o mai las să-mi scape nici o clipă, nici un pas. Și mergem împreună în stepă. Pentru doi ani. Iar cînd rămîne însărcinată, ne înapoiem la Moscova să nască. Totul e foarte corect... Iar acum trebuie să dorm.

Dar n-am adormit imediat. Mi se încinsese imaginația. Și patul mi-era prea tare.

De trecut am trecut. Halatul meu strălucea de un alb îngeresc. Dar la etaj sora șefă umbla de colo pînă colo cu aerul cel mai fioros, și n-am riscat să mă apropii de salon. Am fost nevoit să hoinăresc la capătul coridorului. În dreptul unei ferestre îndepărtate.

Am văzut două femei și le-am chemat printr-un semn. S-au apropiat numaidecît. Erau din salonul ei.

— Ce bine că ați găsit rodii, zise una dintre ele.

— Asta e hemoglobină curată. Tocmai ce-i trebuie. Se strîmbă Galia, dar bea, spuse cealaltă.

Iar prima lămuri :

— Stoarcem suc din boabe. E mult mai ușor să bea, decît să mănînce.

— Am să cumpăr și pentru dumneavoastră, am spus, aprinzîndu-mă într-o clipă și simțind că sînt bun și că pot orice.

— Nu-i nevoie. Ce tot spuneți !

— Am să cumpăr.

— Știți, Galka n-a mîncat nimicuța. Iar de dimineață, deodată a luat icrișoare și le unge pe pîine...

— Ea întotdeauna a avut bun gust.

Izbucniră în rîs.

— Vai ! scoase un țipăt prima. Vine doctorul.

— Transmiteți salutări Galkăi.

— Da, da. Negreșit.

O luară la fugă.

La început s-a arătat la capătul coridorului, iar acum trecea pe lîngă mine. Era chirurgul. Medicul de salon.

Îl cercetam pe omul care urma s-o opereze pe Galka. Pentru că el are s-o opereze — mi se spusese deja. Îl cercetam cu teamă și cu o fărîmă de mistică. Om la treizeci de ani. Tînăr. Înalt și, pare-se, timid. Și mergea cumva într-o parte. Mîinile, firește, parcă erau de tîlhar. Zdravene. Și mustățile nu prea mari, blonde. Mustăcios.

După o oră m-am hotărît în sfîrșit. Am intrat. Galka m-a văzut, m-am așezat, ochii ei prinseră a se scălda în lacrimi.

Ședeam foarte aproape. Nu mă simțeam în largul meu. Din nou m-am gîndit că într-o oarecare măsură din pricina mea a fost lovită. Pentru că din pricina mea a fost nervoasă acolo, pe drum, a fost cu gîndul aiurea.

Ea întinse mîna. Ajunse pînă la capul meu — mă mîngîie. Buzele îi tremurau ușor.

— Mi-e frică, a spus ea. Foarte încet a spus-o. De operație. Mîna ei era mîngîioasă și cu totul lipsită de puteri. Mi-e frică, repeta. Și prinseră a-i curge lacrimi pe obraji. Abia am suportat totul. Am plecat și era să nimeresc și eu sub un autobuz. Frînele au scrîșnit, eu voiam să săr în lături — și n-am putut, n-a fost chip. Mi-a trecut cu roata peste gheată. Chiar peste bombeu. Gheata abia dacă a suportat greutatea și nu s-a scîlciat. Acasă am văzut că degetul mare de la picior se făcuse vînăt și enorm. Dar s-a terminat cu bine.

Nu mă mai țineau puterile să aștept.

Sufeream îngrozitor. Număram orele și dădeam fuga să beau o cafea. De mîncat nu mîncam. Nu puteam. Zona era nouă pentru mine — în colț era o brutărie. Acolo era și un raion de patiserie. Și tot acolo era vînzătoare Zina.

Să te așezi, de bună seamă, n-aveai unde — numai niște măsuțe. Cafeaua însă era excelentă. Zina se uita atent la mine, ca la orice nou-venit. Și tocmai atunci m-a apucat un nu știu ce — un val de politețe și o anume amabilitate neobișnuită. De felul meu nu eram atît de politicos. Însă puteam fi. De obicei mă apuca pe neașteptate. Ca tristețea. Sau ca bucuria.

— Îmi plac tinerii politicoși, remarcă Zina cu voce tare, în timp ce strîngea ceștile. Spusele îmi erau adresate mie, iar eu nu prea fusesem răsfățat cu asemenea vorbe. Chiar m-am îmbujorat. Iar ea zîmbi ca una care a repurtat o mare victorie.

Avea vreo treizeci de ani, cu cinci ani mai mare decît mine. Durdulie. Și, în plus, mică de statură. Un cubuleț. Și se vedea că e dintre cei cărora nu le merge prea din plin în viață. Dar de iubit ar iubi. Mult.

În aceeași seară m-am întîlnit cu ea în colțul străzii. Întîmplător. M-am gîndit, ce-ar fi s-o invit să ascultăm muzică — aveam, adică avea Feciorașul, pick-up (fusese și un magnetofon, dar îl cărase în apartamentul mămichii și tăticului). Însă șovăiam dacă să o invit sau nu. Ceva mă reținea. Totuși, Galea. Totuși, operația.

Atunci ea mi-a spus :

— Condu-mă.

Iar eu am întrebat-o cum o cheamă.

— Zina.

Era mult de mers — o oră cu trenul electric. Dar Zina m-a întrebat de la bun început dacă am timp. Iar eu i-am răspuns : bineînțeles. Bineînțeles că am. Era aici o nuanță și de politețe și de generozitate. Acea generozitate care se împacă de minune cu lipsa unui adăpost propriu și cu dimineața foarte devreme și cu brutăria din colț. Și cu ceșcuța de cafea, pe care o înghiți stînd în picioare, pentru că scaune nu-s.

Trenul electric își făcu datoria. Casele uriașe ale Moscovei (pe atunci le numeam „coșciuge"), mulțimile de oameni, zgomotul — totul rămase în urmă. Eram într-o suburbie.

— Ce liniște ! am exclamat.

Zina spuse :

— În căsuțele astea trăiesc eu.

— Și ăsta ce e ?

— Parcul. Sau pădurea. Zi-i cum vrei.

În adîncul pădurii prinseră a licări niște bare — un ring de dans. Și muzică. După toate regulile. Frumoasă ești iubita mea cu ochi albaștri — asta se cînta. Deasupra ringului se legănau beculețe. Erau prinse direct pe un

pin. Poetic. Tocmai de locul ăsta Zina se temea foarte tare.

— Sînt mulți derbedei pe aici. Și eu sînt nevoită să trec chiar pe lîngă ei.

Mi-am bombat pieptul. M-am umflat în pene. Mie nu-mi era teamă.

— Hai să dansăm, am spus.

— Ei, nu mai spune !

— Da de ce ?

Ne aruncarăm în vîrtej — dansam, iar eu priveam cu mîndrie în dreapta și-n stînga. Trum-bum-bum americano, zbiera din răsputeri discul, așa era cîntecul. Pe chipul Zinei flutura un zîmbet fericit. Îi plăcea. Cît despre sacoșa enormă, pe care o căra la lucru și înapoi, a reușit s-o plaseze în cabina unde se puneau discurile. La început așa am dansat, cu sacoșa. Parcă eram trei.

Dacă se nimerea un disc stupid, stăteam pur și simplu. În asemenea pustietăți de obicei îmi plăcea să mă gîndesc la fel de fel de abstracții.

— Bună seara, dădu din cap Zina către un flăcău peste umărul meu. Apoi către altul : Bună, Iurka ! Apoi către două fete, cam snoabe : Bună !

E de-a lor, pe toți îi cunoaște. Și evident, o invitară numaidecît la dans. O răpiră pentru un timp.

Iar de mine se apropie un flăcău :

— Poate că te cari de unde-ai venit.

— Măi-măi ! am exclamat eu, împingîndu-l cu umărul.

Schimbarăm cîteva vorbulițe. Deocamdată, fără dificultăți. Și pe loc se petrecu ceva neașteptat.

— Amice, șopti el, ți-o spun cu frumosul. Ai priceput. N-am priceput.

— Ți-o spun cu frumosul, șoptea el. Nu te ține după ea. Îți vorbesc ca unui prieten. Îndeobște îmi placi tare mult.

Și dispăru. Ciudat om.

Mă uitam împrejur. Și îndată am observat că Zina, dansînd, schimbă cîte o vorbă cu niște flăcăi. Discutau și mă măsurau cu privirile.

Treaba asta nu mi-a plăcut. Eram singur. Dincolo de îngrăditura ringului de dans se auzeau fluierături. Printre

altele, îl băteau pe unul. Niște zurbagii de-ai locului... Mă plictiseam, apoi am invitat o fată. Am întrebat-o cum o cheamă. Ea îmi răspunse :

— De ce mă întrebați a doua oară ?

— Într-adevăr a doua oară ?

— Da, pufni ea în rîs.

În sfîrșit, Zina se apropie.

— Ce s-a întîmplat ? am întrebat-o cu iritare.

— Vai, iartă-mă. Cunoscuți și iar cunoscuți. A trebuit să mai trăncănesc cu ei.

Și înșiră o serie de prostii, iar eu nu credeam nici un cuvînt al ei.

Am ieșit din ringul de dans.

— Să mergem acolo. La băieți. Și mă trase ușor de mînă. Undeva în întuneric. Nu puteam să nu merg. Am atîta bună creștere. Ea mă ținea la braț. Pășeam peste tufe, de-a dreptul.

La vreo sută de metri de ring se afla o măsuță îngropată în pămînt. Și niște lăzi. Și lume de cel mai sumbru colorit. Opt inși. Chipurile aproape nu li se vedeau în întuneric.

Au întrebat :

— Cine-i ăsta ?

— El e. Oleg. Despre el vă spuneam, începu ea a gînguri. Cu un glăscior dintre cele mai alintătoare, mai moi.

Nici o vorbă drept răspuns. Nici un cuvînt de bun venit. Tăceam și eu. Îmi turnară vin. Într-un pahar — îl umplură trei sferturi.

— Mulțumesc, am mormăit.

Se scurse un minut, două. Toți tăceau ca mai înainte. Mi-am aprins o țigară.

— Hai să mergem, mă trase ea de mînă.

Și plecarăm amîndoi. Am străbătut păduricea. Iar acum traversam un terasament de cale ferată. Suspect loc, mă gîndeam.

Era noapte. Așezarea dormea.

— Zina, m-am adresat pe cît posibil mai liniștit, de ce am coborît noi din trenul electric pe peronul ăla ? Ăsta doar e mai aproape...

Nu-mi răspunse.

— Peronul ăsta e la doi pași de casa ta.

— La ăsta oprește rar, spuse ea.

Și deodată se lipi de mine. Mă sărută.

— Ai obosit ?... Numaidecît ai să te odihnești. Numai umblă încet. Ai noștri dorm demult.

Deschise ușa, pătrunserăm într-o beznă compactă. Nici nu mai aprinserăm lumina. Tot pe dibuite. „Uite un scaun. Agață aici", șopti ea. Palmele și trupul ei gol emanau căldură, ca de la sobă. Apoi adormirăm. Aparent eram liniștit, însă probabil un fel de spaimă se furișase în mine. Și se cuibărise adînc. Pentru că peste noapte m-am trezit brusc cu inima palpitînd — umbla cineva, tîrșîia. Acum umbla pe lîngă noi. M-am pitulat. Mîinile mi se încordaseră. Trei... doi... unu... Omul a trecut pe alături — în odaia cealaltă. I-am atins sînul, umărul, dar ea dormea. Sau nu dormea ?... Stăteam culcați sub plapuma călduroasă și inima mea bătea grăbit, de arșiță și încordare.

Din nou se auziră pași domoli și tîrșîiți dincolo de perete. Trecură cam cinci minute. Undeva departe fluieră trenul electric. M-am ridicat, ținîndu-mi respirația. M-am îmbrăcat în liniște și m-am strecurat către ușă. Ușa scîrțîi.

— Încotro ? se auzi o voce de bas.

Dar eu am și zbughit-o în beznă. Noaptea era acum ușor cenușie. Alergam pe o costișă în sus. În depărtare se auzea trenul electric alergînd. De-acum îmi dădeam seama că am să ajung la timp — numai că nu știam dacă se îndreaptă spre Moscova. Și dacă va opri în stație.

Am dat buzna într-un vagon — nici țipenie. Era frig. Am tras pe mine mantaua de ploaie pe care o țineam ghemotoc în mînă. Mi-am legat șireturile la ghete. Mi-am aprins o țigară.

Curînd spaima îmi trecu. Frica însă rămăsese. Și nu puteam pricepe despre ce e vorba, pînă cînd nu s-a făcut dimineață și n-am dat telefon la spital. Iată ce mă chinuia. Am întrebat dacă operația fixată pentru azi va avea loc. Și mi s-a răspuns prompt :

— Da.

— E pentru azi ? Nu s-a schimbat ziua ?

— E pentru azi.

...Tremuram tot. Nu știu să mai fi fost într-o asemenea stare. De pildă, vorbeam la telefon și ieșea cam așa :

— B-b-b-bună z-z-ziua.

Am telefonat în legătură cu slujba — tocmai în dimineața asta am avut noroc, am găsit de lucru. Colaborare externă cu plată. Exact ce trebuia. De fapt m-am dus să telefonez în ziua aceea numai din obișnuința pe care o căpătasem. Tremuram tot și abia nimeream monedele în aparat.

— Și, d-după cîte-nțeleg, p-p-pot î-începe mîine ? clănțăneam eu din dinți și simțeam în adîncul sufletului că tocmai asta e. Ea. Slujba.

— Da. Poftim.

Că sînt bîlbîit sau nu, pe ei nu-i îngrijora. Slujba era legată de texte tehnice. Din reviste străine. Traduceri. Și nu atît traducere în sine, cît interpetarea ei potrivit unei teme concrete. Asta se numea la ei „sinteză teoretică". Mie-mi convenea grozav, pentru că puteam face treaba asta unde doream. Și în metrou. Și pe stradă. Și pe coridorul spitalului. O dată la două săptămîni urma să aduc textele la I.C.S. O dată la două săptămîni primeam banii pentru treaba asta. Nu mulți, dar totuși.

Însă ce mă șoca era coincidența. Tocmai azi trebuia să găsesc slujba, cînd pe ea o operează, exact astăzi, chiar în dimineața asta. O izbîndă, nu cumva însă pe seama Galkăi ?... Fără să vrei devii bănuitor.

— Mamă, doar îți telefonez în fiecare săptămînă — mi se pare că nu-i chiar așa de rar.

— E cu putință oare să nu-ți faci timp două-trei minute...

— Nu reușesc.

Ea oftă. Ca întotdeauna, voia să-i scriu.

— Poate că te-ai împrietenit cu vreo fată ?

— Dacă mă împrietenesc, îți scriu neapărat.

Din nou oftă :

— Tu, Olejek, ești băiat destul de deștept. Dar un băiat de modă veche...

— Așa sînt, mamă.

— Tare ești timid cu fetele. Și cu oamenii, în general.

Prea ești timid. (Măicuța credea toate astea ferm și cu sfințenie.)

— Firea n-o poți schimba, mamă, am suspinat eu.

— Timiditatea nu e la modă acum, Olejek, caută să glumești mai mult, să rîzi mai mult. Ne-am înțeles ?

— O să mă străduiesc, mamă.

— Fetelor așa le place.

Și numaidecît scoase o exclamație. Cu bucurie. Zgomotos :

— Vino... E Oleg... Oleg e la telefon... Ce bine !

Am înțeles că îndată o să vorbesc cu văru-meu Vasili. Despre sensul vieții. Căci despre ce altceva se poate vorbi cu un elev de-a zecea, care a făcut din tine un idol. De la distanță. Hrănit de poveștile măicuței mele.

— Bună ziua, Oleg, zise prichindelul cu voce de bas.

— Salut.

Dar mai mult nu fu în stare să spună. Amuți ca peștele.

— Ei, cum merge, am început să-l descos. Cu ce te mai ocupi ?

El tăcea.

— Ce citești acum ?

— Studiez teoria mulțimilor.

— E grozav. Are să-ți folosească.

— Ce sfat îmi dați, Oleg — n-a rezistat, a trecut la „dumneavoastră“ — pe linia dezvoltării mele generale ?

Cînd pune asemenea întrebări, cel ce întreabă transpiră puternic și profund.

După un moment de gîndire i-am răspuns — temeinicie.

— Ce ?

— Temeinicie. Un om învățat trebuie să fie în primul rînd temeinic. Și neapărat — un regim zilnic.

— Regim — înțeleg. Dar nu reușesc întotdeauna.

— Rău.

— Dar am să mă străduiesc.

— Neapărat. Știința cere o imensă dăruire. Știința îl acaparează pe om cu totul. În întregime.

Ș.a.m.d. Ș.a.m.d.

Capitolul al șaptelea

Dar m-am strecurat. Pulsul mi se accelerase atît de mult, încît mi-era teamă că am să cad pur și simplu. Creierii îmi ticăiau ca o picurare a zăpezii de aprilie. Iar ei stăteau în ușă, în halate albe. Nu știu de ce amîndoi. Pază dublă. Doi haidamaci. Ei, buhailor, mă gîndeam, țineți-mă mai strașnic. Pentru asta sînteți plătiți.

După ce mi-am croit drum, am rătăcit mult timp la etaj — mă izbeam și mă repezeam ca un cățel care nu a făcut ochi. Nu mă hotăram să întreb. Și în sfîrșit — am văzut-o singur. O duceau pe cărucior. Fără grabă. Operația tocmai se terminase.

— La care salon ? am întrebat, cu o voce răgușită și mată, ca și cum de un an n-am mai scos o vorbă. La care ? am repetat întrebarea.

Se uitau la mine ca la unul tont de-a binelea. O soră spuse :

— La reanimare, firește. Dar dumneata cine ești ?

Eu însă eram deja departe.

Dintr-o suflare am plonjat cu un etaj mai jos. Am străbătut coridorul în goană. Și din nou am țîșnit în sus. Iar acum ei ar fi trebuit să treacă încă o dată pe lîngă mine. Uite-i. Două surori împing căruciorul. Chirurgul mustăcios e în urmă. Își linge mustățile. Și mai e cineva — o întreagă brigadă.

Galka era culcată, cu bărbia și gîtul gol expuse către tavan. Se afla sub efectul anesteziei. Capul i se legăna ușor, după mișcarea căruciorului. Ochii închiși — două dungi albăstrii subțirele, altceva nimic. Un chip de cretă. Nu era Galka.

Simțeam acum nevoia unui spațiu larg. Ceva mă înăbușea, mă strivea. Am intrat la toaletă, m-am încuiat, am deschis fereastra larg — și m-am aplecat în afară, cît am putut. Respiram. Mă pătrundea frigul. Se vedea un petic mare de cer.

M-am apropiat totuși de mustăcios, cînd l-am văzut din nou pe coridor. Cum-necum, e după operație. Puțin

ameţit. N-o să se apuce să mă-ntrebe cine sînt. N-o să smulgă de pe mine halatul meu alb.

— A trecut cu bine, răspunse el.

— E în siguranţă de-acum ? am întrebat încă o dată — era cam sîcîitor, dar nu-mi păsa.

Mustăciosul zîmbi. Foarte modest. Modestul de el, Záu, om de vreo treizeci de ani. Nu mai mult.

— În siguranţă o să fie mîine. Sau poimîine, spuse el.

Am coborît.

În vestibul lumea vuia. Nimeni nu era lăsat să intre. Astăzi parcă în mod special. L-am văzut pe soţul Galkăi.

— Salut.

— Salut.

Ne-a scăpat amîndurora, datorită surprizei. Şi imediat amîndoi ne-am înghiţit vorba — am priceput ce şi cum. Şi stăteam unul în faţa celuilalt într-o poză de calm afişat. Karenin şi Vronski. Iar ea — în primejdie. Numai că invers: frumos era, poate, Karenin. Iar Vronski era în halat alb de spital şi ţinea o coală de hîrtie făcută sul (coala o luasem cu mine pentru a-mi da mai multă importanţă.

— Operaţia s-a terminat. Cu succes, se pare, îmi comunică el.

— Ştiu, am dat eu din cap. Nu mă trăgea inima să intru în contact cu el. Dacă nu era o asemenea zi, n-aş fi stat cu el de vorbă.

— De unde ai luat halatul ? mă întrebă.

— Nu-i totuna ?

— Ba da. Am întrebat doar. Acum nici în halat nu ţi se dă voie.

— De ce ?

Şi aici m-am lămurit că în spital s-a declarat carantină. Că în Moscova bîntuie o gripă. De sezon.

— Nu ştiai ? Tu unde trăieşti ? În cosmos ? şi Eremeev schiţă un zîmbet.

Porni către o infirmieră care apăruse. Nu se putea aştepta la un bilețel de la Galka, el totuşi se grăbea într-acolo. Infirmiera fu înconjurată ca o celebritate care coboară scara avionului. Zgomot. Hărmălaie. Infirmiera distribuia bilețele de răspuns. E carantină. Iar la uşă se aflau cei doi buhai în halate albe. Cu braţele încrucişate.

Mă pregăteam de-acum să plec din zgomotul și hărmălaia asta, dar pe neașteptate m-am mai găsit cu un cunoscut.

Puse mîna pe umărul meu. O mutră ca oricare alta. La început m-am gîndit că a greșit adresa. Căuta altă stepă. Apoi m-am gîndit că l-am văzut, poate în vis — într-unul din coșmaruri, cînd dormeam noaptea prin gară.

— Mă recunoști, amice? întrebă el. Și abia atunci l-am recunoscut. Era Sugativă. Vecinul frumosului komi. Cel care m-a izbit în falcă. Și-a zis că sînt nevastă-sa și că-l înșel cu un oarecare Șarikov.

Spuse, ca și cum și-ar revărsa amarul:

— Nevastă-mea e aici. (Năvasta, așa suna).

— Ce e cu ea?

— Și-a rupt mîna.

— Cum așa?

El se fîstîci.

— A căzut? l-am întrebat.

— A căzut.

— Cu ajutorul tău?

Se posomorî. Oftă. Mai oftă o dată. Chibzui profund la ceva.

— Du-mă înăuntru, mă rugă.

— Eu?

— Tare aș vrea s-o văd. Ai doar halat. În halat se dă drumul. Dă-mi-l mie.

— Glumești, nu?

— De ce „glumești"?

— Păi pentru că n-o să m-apuc să risc halatul.

— Te-am întrebat numai... Dacă nu se poate — nu se poate.

— Eu trebuie să vin vreo două luni pe aici. Ba și mai mult. Nu pot risca.

Tăcea. Iar chibzuia. Iar slobozi un oftat din străfunduri.

— Înțelegi... Cum să-ți spun...

— Ei?

— De cînd sînt, ea nu m-a înșelat. E atît de bună cu mine. Și cum beau, mi se năzare Șarikov ăsta.

— Cine e?

— Cin' să fie. Un om de nimic. Mi se năzare la beție.

Și vezi ce pumnișori am. O iau singuri din loc. Doctorilor nu le-am spus nimic. Le-am spus că a căzut.

— E clar. Altfel te-ar fi trimis în judecată.

— M-ar fi trimis. Asta e sigur.

Era sincer. Nu mințea și nu o scălda. Era nițel beat și strașnic lovit de nenorocire.

— Dă-mi-l, îmi ceru el din nou halatul alb. Dă-mi-l... Eu tăceam.

— Dă-mi-l.

— Să ți-l dea Dumnezeu.

Am ieșit și la colțul clădirii spitalului am scos dintr-un burlan de la streașină mantaua și bascul. Mantaua am îmbrăcat-o direct peste halat. Era o toamnă aspră. O femeie mergea alături de mine. Și se uita cum mă scutur.

— Bună, mătușico... N-aș putea lăsa mantaua la dumneata acasă? Pesemne, locuiești pe aproape. Am să las mantaua la dumneata — iar eu mă duc la spital...

— Nu, flăcăule.

— De ce? Pentru o oră-două.

— Nu. Eu nu sînt de pe aici. Nu sînt din Moscova. Am venit la ginere în vizită...

Umblam fără să-mi dau seama unde merg.

Zona îmi era necunoscută. O casă, și iar o casă și din nou o casă. O vedeam pe Galka — era întinsă pe cărucior cu chipul alb precum creta și trăsături lipsite de finețe. O muiere oarecare. Și cu ochii închiși. Sub pleoape niște dungi subțirele albăstrii.

Nu te smiorcăi, îmi spuneam. Asta-i dragostea. Într-adevăr asta e dragostea. De-aia și mîinile-ți tremură, și ochii sînt cum sînt. Așa este. Asta-i dezlegarea. Trăiește și așteaptă potolit. Iar dacă nu ești în stare să rabzi, du-te pe podul Krîmski și dă-ți drumul în jos.

În cîteva amănunte ale ei viața a devenit monotonă. Dimineața — în piață, apoi — la spital. Icre și pește roșu găseam la restaurant. Dădeam o fugă pînă acolo în cinci minute. Hai, în zece. La început ospătarul nu voia să-mi dea cu ridicata. Și a trebuit să răzui icrele de pe sandvișuri, iar peștele mi-l dădea tăiat felii. Cum era trecut în lista de bucate.

— Vezi cum sînt nevoit să mă descurc, îmi dădeam eu aere în fața ospătarului, răzuind icrele cu cuțitul.

— Nu știu nimic. Nu e prevăzut.

Eu nu mă certam cu el — eu răzuiam. Făceam două fișicuri. Banii sînt necesari. Și atunci totul are să fie prevăzut. Și prevăzut și aranjat. Și împachetat. Banii — dar uite că banii erau puțini.

E numai un fel de a spune că și în metrou te poți ocupa cu articole tehnice. Munca e muncă. A trebuit să merg la bibliotecă. Să mă lămuresc ce și cum. Să citesc. Să extrag citate. Și așa mai departe.

Iar spre seară l-am întîlnit pe neașteptate în aceeași sală pe Igor Petrov.

— Salut! începu să strige cît îl ținea gura simpaticul komi. Lumea se uita la noi. Iar el făcea gălăgie și-mi vîra sub nas niște foi. — Ai avut o idee grozavă! Mină de aur! Am avansat serios. Mașina are să fie o minune!

— Mai du-te cu mașina ta împuțită! (Și așa mă durea capul).

— Uită-te măcar la ce am făcut.

— Nici nu mă gîndesc.

— Măcar o uitătură.

— Am lucrarea mea. — Și pînă la urmă a trebuit să-l expediez mai nepoliticos. Își găsise prostul. Și încă pe gratis. Gata cu filantropia, am nevoie de bani. Dar după o jumătate de oră, bineînțeles, mă cufundasem deja în mașina asta blestemată. Am băut împreună cu Igor un ceai la bufet. Am stat de vorbă la ceai. Și aici m-am cufundat pînă la urechi...

Ba mai mult — am ajuns și la el acasă. Și lucrarăm pînă noaptea tîrziu. Iar dincolo de perete se tot lamenta de unul singur Sugativă.

— Lucrați strașnic împreună, spuse Vika Juravliova.

A picat pe neașteptate, cînd se înnopta. După toate aparențele, între ea și Igor treburile mergeau strună. Ne prepară cîte o omletă și se comportă ca o gazdă cu puteri depline. Nu se sfii cîtuși de puțin de mine. Se comporta calm. Iar dacă aș fi făcut aluzie la vreo aventură de-a ei din studenție, pur și simplu mi-ar fi spart capul cu tigaia. Din partea mea toată stima. Asta da, femeie.

Ne-a ospătat cu o cină excelentă, iar pe la două noaptea, cînd eram de-acum istoviți de muncă pînă la buimăceală, m-a trimis la plimbare.

Mă năpădea o tristețe amarnică la gîndul că trebuie să o iau din loc încotrova în puterea nopții. N-aveam chef să rămîn de unul singur.

— Știi, poate înnoptez la voi, i-am spus.

— Nu, nu, zise ea.

— De ce nu ? Îmi aștern pe dușumea. Nu sînt pretențios.

— În schimb eu sînt pretențioasă.

Și mă privi cu înțeles. Nu dorea să dormim tustrei în aceeași odaie. Ochii ei albaștri erau ca oțelul. M-am făcut că nu înțeleg. Tocmai mi-am aruncat mantaua pe dușumea. Uite, cum s-ar zice, patul. Ea ridică mantaua, o scutură și mi-o puse pe umeri. Din partea mea toată stima.

Mergeam pe străzile nocturne și purtam în suflet o tristețe de cîine. În capul meu se împleteau fire de nailon. Patru fire alcătuiau un pîrîiaș, ceva ca un fel de pîrîiaș. Firele se întindeau și se întrețeseau. Lucra mașina — țesea un brîuleț din fire sintetice.

Firele ca firele, dar mie îmi era rău. Cum spun — o tristețe de cîine. Nu vedeam nici felinarele de noapte. Nici cerul. Nici casele înalte. Umblam stors ca o lămîie. Și nimeni nu avea nevoie de mine.

— Hai, hai, îmi spuneam, așa ceva nu-i deloc în firea ta.

De data asta am avut noroc. Fructele erau minunate. Niște pere ca un asfințit de soare. Roșii-aurii, se topeau numai din ochi. Toate privirile se întorceau să le vadă.

Am intrat în spital de-a dreptul semeț. Găsisem întîmplător la Fecioraș prin sertare o radiografie a maxilarului inferior. Fotografia era destul de mare — cîteva foi curate, înfășurate sul, iar deasupra fotografia, tot sul. Și toate în mîna mea. Iar eu în halat alb. Sînt fleacuri. O trăsătură de penel. Dar cîtă încredere inspiră !

La reanimare, de bună seamă, n-am reușit să pătrund. Am stat însă în salonul în care fusese Galka în ajun. Una

dintre femeile din salon o vizitase deja pe Galka, iar acum eu o descoseam.

— Ei, cum se prezintă ?

— Cam slăbuță.

— Bea ? Mănîncă ceva ?

— Singură nu bea — i se dă de băut. N-o ajută mîinile. I se dă să bea suc.

— Dar e măcar nițel mai bine ?

— E mai bine. A început să și vorbească. În șoaptă, însă totuși vorbește.

Și îmi zîmbi. Parcă mi s-a luat o piatră de pe inimă. Nu m-am stăpînit — am sărutat-o și am plecat în goană de acolo. O auzeam cum rîde în urma mea.

În vestibul iar era un vacarm de nedescris, pentrù că iar nu se dădea voie nimănui. S-a apropiat de mine Eremeev. Bărbatul Galkăi.

— Bună ziua, spuse el grav. Îți mulțumesc.

— Pentru ce ?

— Pentrù fructe.

— Galka îți trimite ție jumătate din ele ? Nu știam.

— Nu fi mitocan.

— Iar tu păstrează-ți „mulțumirile". Du-le de unde le-ai luat.

El se întoarse. Eu la fel. Nu doream o loialitate care, într-un fel sau altul, ar fi mirosit a fals de la un kilometru. Nu-i eram prieten drag. Nu puteam să stau alături de el și să discut („Așa-i că perele sînt bune ?" „Minunate." „Piața-i piață. Dar ce prețuri înspăimîntătoare!") — nu puteam să tăifăsuiesc și nici măcar să stau cu el la o țigară.

S-a întors bătrîna cu panerul în care distribuise pachetele aduse. Nici pentru Eremeev, nici pentru mine nu era vreun bilețel. Trebuie să spun că în general Galka nu scria răvașe. Se închidea în sine. O iubeam și pentru asta.

Acasă mi-am mai astîmpărat cumva foamea și am aranjat să vînd pick-up-ul Feciorașului. Oricît, mi-e rudă. Poate să înțeleagă... La consignație nu l-au primit, acolo erau destule chilipiruri de-astea și încă mărci mai bune. La un atelier vecin tehnicianul mi-a oferit pe el două hîrtiuțe.

— Douăzeci și cinci, încercam eu gheața.

— Douăzeci.

M-am învoit. Eram la ananghie rău. Dacă mai dau o dată peste pere ca asfințitul de soare, o pornesc șchiopătînd cu căciula întinsă prin trenul electric.

— Intrați, am spus.

Și ei se repeziră îndată spre dulapul din colț. Lucrătură foarte veche, de pe vremuri. Obiect clasa-ntîi. Erau doi — un bărbat (așa și așa, se agita mai mult) și o femeie. Femeia avea și ochi și minte și dîrzenie. Chiar cam mulțișor pentru o femeie.

Despre prețurile la dulapuri foarte vechi aveam o idee vagă. Am rugat-o să spună singură prețul. Ea m-a rugat să-l spun eu. Și nu ne mai opream. Eu am luptat cinstit, dar, e limpede, piratul ăsta în fustă m-a tras pe sfoară. Am încercat să adaug un sutar la prețul ei. Iar ea spuse deodată :

— Fie. Ce-om păți om împărți.

— N-am înțeles.

— O sută nu, dar cincizeci adaug.

Și numaidecît strigă la soțul ei :

— Du-te și găsește o mașină.

— Bine, spuse el și alergă.

— Și învoiește-te cu șoferul să ne ajute ! mai strigă ea din urmă.

Am întrebat-o dacă mai cumpără ceva. Făcu cîțiva pași prin cameră. Apoi prin bucătărie. Se întoarse.

— Nu. Și îndeobște nimeni nu mai cumpără nimic de la dumneavoastră.

Fără să vreau m-am zgribulit sub privirile ei — ăștia, da, ochi. Mi se părea că vede și micile pete de cerneală de pe maieul meu. Iar petele erau sub cămașă. Pe spate.

— Nu cumpără ?

— Toate astea se găsesc în magazine. Sînt ticsite de ele. Și încă noi-nouțe. Probabil boilerul de bucătărie să-l cumpere. Dar nu neapărat.

— Spuneți-mi, am întrebat-o, dacă cineva ar veni să cumpere bolierul, cu cît îl pot vinde ?

Mi-a spus. Iar eu i-am mulțumit. Întotdeauna le sînt recunoscător oamenilor pentru claritate.

Administratorul imobilului nu s-a arătat nici pe scări, nici în curte. Totul a decurs fără complicații. Iar mașina de care au făcut rost era una de mobilă. Transport de mobilă pentru populație. Tocmai ce trebuia. Dulapul a plecat în necunoscut, așa cum e și normal pentru dulapurile vîndute. Banii îi aveam în buzunar.

Pe seară au cumpărat boilerul. N-au mai cumpărat nimic altceva. Mulțumesc și pentru atît.

M-am gîndit dacă acum n-ar trebui să smulg anunțurile mele de pe stîlpi. „De vînzare mobilă (de tot felul) în stare bună". Lipisem anunțurile personal. Tot singur le scrisesem. Nu m-am apucat să umblu din stîlp în stîlp și să smulg hîrtiuțele astea albe. Stîlpii deveniseră umezi, începuse să cadă zăpada și mi-am zis că zăpada umedă are să-și facă datoria. Iar vîntul are s-o ducă pînă la capăt.

Iar după aceea, cu zăpada și vîntul am luat-o din scurt. Și ele cu mine. Unde se nimerea înnoptam. Unde se nimerea mîncam. Totul se încurcase. Timpul își pierduse însușirea continuității și începuse să sară, de colo-colo, ca un pisoi în toiul jocului. Și nu-mi aduc aminte cum s-au succedat lucrurile. Dar îmi amintesc că peste tot era vînt. Și peste tot era zăpadă. Iarnă.

Hoinar și fără adăpost trăind, îți dai seama foarte bine că viața e prea scurtă și că așa a fost croită de la bun început. Fără iluzii. Și sufletul tău pricepe asta singur, fără profeți, căci lipsa de adăpost te face să pricepi mai repede, mai năvalnic orice gînd. Mai cu seamă dacă-ți îngheață picioarele. Asta nu-i o glumă. E un fapt.

Într-o bună zi, picioarele înghețate m-au purtat la institutul nostru. Într-adevăr. Nici o schimbare. Iar în dreapta — clădirea căminului. Alma-mater. Locul unde am învățat.

— Oh, Dumnezeule ! am lăsat eu să-mi scape.

Capitolul al optulea

Aici era altă viață. Ritm. Ritm. Ritm. Camera de la poarta căminului, ca orice asemenea încăpere, era alcătuită din două circuite — într-acolo și îndărăt. Cu viteze sporite.

Stăteam și fumam. Alături.

— Ei, salut ! văzusem un chip cunoscut.

Se opri. Abia-abia m-a recunoscut. Cînd eu eram în anul cinci, el era în anul întîi. Ba nu, în al doilea. Jucam baschet în aceeași echipă. Ori Vitea, ori Mitea.

S-a dovedit că-l cheamă Oleg. Ca pe mine. În echipă i se spunea Oleg-doi. Chiar așa. În general am avut baftă la tizi. Vorba aceea, în ce-o fi, baftă să fie.

— Ia stai, l-am reținut eu, nu alerga. Condu-mă și pe mine prin cămin.

— Să mergem, ridică el din umeri. Chipul său nu exprima bucurie. Nu exprima nimic.

În doi e mai ușor să treci pe lîngă portar, asta o știe oricine într-un cămin. Salut — salut. Portarul e nou. Tabla cu anunțuri e nouă. Trăgeam nădejde că măcar viața e cea de odinioară. Dar nu — viața, se pare, se schimbase și ea, căci Oleg-doi spuse ca pe ceva lesne de înțeles și de actualitate :

— Arăți de parc-ai fi flămînd.

Repetă, și asta fără să mă privească din cap pînă-n picioare. Reușise să mă măsoare mai devreme.

— Arăți de parc-ai fi flămînd.

— Pe deasupra și înfrigurat, am spus. Doar merg, să mă încălzesc. O să înnoptez la tine.

El zîmbi, cine știe, către cele patru zări :

— Poate o să înnoptezi. Dar poate nu.

Și, după o pauză suspendată în aer, adăugă :

— Cum or să hotărască băieții.

Face pe prostul. Și pentru nimic n-am să cred. Cumnecum, e student. Gîndul cel dintîi al filistinului : în fond, pentru ce sînt eu DATOR să te găzduiesc pe tine ? Filistinul stăruie mai cu seamă asupra acestui DATOR. Cuvîntul chiar îl gîdilă la inimă. Pe ăștia îi ține bine minte. Și ei pe mine.

Cînd întîlneam la vremea respectivă un „bătrînel" noi nu ne puneam pe chibzuit. Îl luam pur și simplu în cămin, iar acolo stăteam de vorbă. Uite așa și pe dincolo, ziceam. Băieței, trebuie să vă mai înghesuiți. Băieței drăcuiau. Și se înghesuiau... De bună seamă, dacă aș fi tîrît acum o ladă cu bere, și pe mine m-ar fi primit mai vesel! Dacă.

— De unde vii?

— Am șters-o. Construim un poligon. Iar eu n-am rezistat.

— Ai șters-o de la construirea poligonului? El chiar își însoți întrebarea cu un fluierat. Urcam la etaj. Așa-i trebuia — să-l plesnesc cu necunoscutul, și tainicul. Peste creieri. Într-adevăr crescusem în ochii lui. Gromîșev ar fi fost grozav de surprins, dacă ar fi aflat că el construiește poligoane.

Acum înfățișarea mea jerpelită nu mai era de reproșat. Nu era un defect, ci o calitate.

Intrarăm.

— Băieți, el a terminat la noi la institut — vi-l amintiți?

Eram al cincilea. Băieții mormăiră ceva și se înghesuiră. Erau patru în cameră. Ca și noi pe vremuri.

Seara le-am povestit cum se construiesc poligoanele. Mie mi-au așternut să dorm pe dușumea. Stăteam întins pe spate, priveam în tavan și povesteam — iar în întuneric se mișcau mîinile lor cu luminițele țigărilor.

— Și care-i salariul? Toată pălăvrăgeala asta îi interesa foarte tare. Pentru că erau în ultimul an. Din moment în moment urma să aibă loc repartizarea. Ba mai mult: repartizarea, se pare, începuse. Și vorba „salariu" n-au rostit-o într-o doară.

— A început? m-am mirat eu. La noi abia în aprilie a început repartizarea.

— La noi e anticipat.

De dimineață au plecat să învețe. Am rămas singur — m-am apucat de tradus. Era aici o grămadă de lexicoane și dicționare.

Spre prînz m-am plictisit și am pornit hai-hui prin cămin. Căminul nu s-a schimbat. Aceleași traverse pe jos. Aceleași extinctoare. De serviciu pe etaj aceeași femeie

cu un singur ochi căprui. Îmî zîmbi. Îmi spuse că-și aduce aminte de mine. Cum de nu, cum de nu. Îmi spuse că-și amintește și de mine și de colegii mei. Își amintește perfect. Dar de fapt nu-și amintea.

Am văzut cactușii. Aici ședeam cu Galka. Lasă, mi-am zis, nu care cumva să-ți faci gînduri negre. Dacă ție-ți vine să te tîngui, ce să mai zică cei care au terminat institutul acum zece sau douăzeci de ani. Ei ar trebui să urle ca lupii. Sau să sară pe fereastră. Cum a făcut Kolka Kanavin. Era unul, Kolka. Pe nefericit îl găbjise femeia de serviciu în cameră la o fată — și duruia în ușă. Kolka a sărit pe fereastră. Credea că or să-i crească aripi. Din mare iubire. Și că n-o să se prăbușească de la al șaselea etaj, ci o să aterizeze în zbor planat pe gazonul cu căpșoare gălbui de păpădie. Era atunci o puzderie de păpădii. Era primăvară.

Am luat masa de prînz la cantină și priveam anume chipurile. Însă cunoscuți nu erau.

I-am întrebat seara pe băieți :

— Ia ascultați. Dar unde e Ciusov al vostru ? (M-am gîndit mult la numele lui de familie, în timp ce mîncam, și mi l-am amintit.)

— A-a, exclamă nepăsător Oleg-doi, palavragiul ăla. Demult l-au dat afară.

— Nu l-au dat afară, a plecat singur, îl corectă un flăcău care dormea la stînga culcușului meu.

— Nici o deosebire !

— Cum ?

— Important e că a fost exmatriculat. Restul n-are importanță.

Și se luară nițel la ceartă.

Schimbară subiectul — acum vorbeau despre repartizare și despre întîlnirea de a doua zi cu împuterniciții. Vorbeau tuspatru. Un cvartet. De-acum adormisem. Ceva în vocile lor nocturne ajungea pînă la mine, dar ce anume — nu înțelegeam. Ca o mîncare pe care ai mîncat-o demult de tot. Îi știi mirosul, dar nu ți-l poți aminti.

Am adormit de-acum. Mă gîndeam la Galka.

Ciusov era palavragiu. Dar un palavragiu interesant. Nu doar așa. Un băiat slăbuț și pirpiriu cu părul de culoarea grîului, neîngrijit. Cine știe de ce și-l ungea cu briliantină și din pricina asta mirosea urît. O particularitate, dar nu principala.

El era în anul întîi, iar noi de-acum terminam. Și, firește, îi era greu în disputele cu noi. Cei din anul întîi în general nu-și băgau nasul printre noi. El se amesteca. Altfel nu putea. Așa mi l-am și amintit. Nimic de zis, era un amator de dispute înverșunat. Puțin îi lipsea, poate, să treacă drept proroc sau ceva asemănător. Era bătăios.

Mi-aduc aminte, el pretindea că trebuie să abandonăm știința și să scăpăm de ea. Nici mai mult nici mai puțin. Să scăpăm de știință.

— Bea și tu puțină apă, îi ziceau. Puțină apă rece.

Și toată lumea rîdea.

Dar Ciusov (poreclit „purceluș", și, într-adevăr, era cam soios) nu-și pierdea cumpătul, o ținea morțiș pe-a lui. Știința, spunea el, a fost bună pe vremea lui Galilei. Cînd era prigonită. Pe atunci existau genii. Personalități. Oameni mari. Pe cînd acum nu-i mai găsești în știință. De bună seamă, își cîntă unul altuia osanale. Se preamăresc. Se ridică în slăvi. Dar, degeaba, personalități nu sînt printre ei. O gloată pregătită după șablon, lipsită de personalitate, uniformă și coruptă. Asta e știința de azi. Așa zicea.

Și, în privința asta, oamenii nu sînt foarte vinovați, explica Ciusov. Pur și simplu știința a făcut ce-a avut de făcut. A ouat. Iar personalitatea nu mai are ce face în știință.

— Și acum, bieții de noi, unde să ne aflăm locul? întreba cîte unul.

Iar Ciusov răspundea :

— În a-a-artă.

De cîte ori rostea cuvîntul ăsta, cine știe de ce, se bîlbîia. El declara că în zilele noastre tocmai artiștii devin clarvăzători și, prin urmare, în stare să-i tulbure pe toți, ca Galilei. Acum numai a-a-arta privește în adîncul adîncurilor. Începe o eră nouă. Era artei. Ei, și așa mai

departe. Tot fraze de-astea cunoscute, în care, din păcate, esențială se dovedea sonoritatea nopții.

Dimineața Ciusov avea o înfățișare dintre cele mai jalnice. Se istovise tot în urletele din timpul nopții. Secase. Dimineața umbla împleticindu-se, de parcă înghițise somnifere — umbla cu ochii închiși pe jumătate. Stors și pustiit.

În halul ăsta se tîra la cursuri. Odată, în toiul unei prelegeri, a nimerit la noi, la cei din anul cinci. Greșise ușa. Studenții noștri s-au însuflețit grozav.

— Purceluș ! Purceluș ! strigau din toate părțile. Vino la noi ! Așază-te. Nè apucăm toți de artă !

Ciusov, somnoros, privea îndelung la noi. Își muta greutatea de pe un picior pe altul. Pînă la urmă și-a dat seama că n-a nimerit unde trebuia. S-a întors și a ieșit să-și caute amfiteatrul.

În timpul recreației din nou am dat de el. Nu izbutise să găsească amfiteatrul unde se ținea cursul la care trebuia să asiste. Se aciuase într-un cotlon, unde-și ținea măturile și cîrpele femeia de serviciu, și dormea acolo pe niște scaune vechi.

Noi însă îl îndrăgeam. Îl luam în rîs, dar întotdeauna îl ascultam pînă la capăt. Îl primeam printre noi. Iar pe de-alde Oleg-doi și compania, nici să se apropie nu-i lăsam. De pe atunci nu-i socoteam de-ai noștri. Ne zîmbeau dulce, și atît. Ca mazărea necoaptă. Mereu verde.

Totuși, poate că judecam așa pentru că mă primiseră acru. Fără entuziasm. Ia nu te mai burzului la ei, mi-am zis. Nu mai mîrîi. Privește mai vesel. Și povestește-le cum se instalează rachetele pe poligon în funcție de culoarea ogivei. Să-i captezi cu fiecare vorbă. Să-și plece urechea. Să rămînă paf.

De dimineață a avut loc discuția cu împuterniciții, așa numita repartiție prealabilă. M-am dus și eu cu ei. Să mă aflu-n treabă.

Mai bine de un ceas s-au aranjat. Foarte meticulos. Toți patru erau la cravate. Oleg-doi strălucea ca ăn nasture de cătană.

— Cum arătăm ?... Ai ? întrebă el zgomotos. Tocmai treceam prin fața unei oglinzi mari. Ne-am privit în ea.

Le-am răspuns că sînt de-a dreptul sclipitori.

— Marfa trebuie oferită în ambalaj frumos! lămuri Oleg-doi. Se purta pur și simplu uluitor. Era conștient de valoarea sa. Aproape că mă scrîntisem privindu-i. Nu mai înțelegeam. Nu mă așteptam ca în trei ani simțul ambalajului să salte atît de strașnic. Simțul modei și simțul straielor frumoase.

Discuția cu împuterniciții s-a desfășurat într-un hol spațios. Aglomerație. Și ordine. Măsuțe albe cu tăblițe. Pe tăblițe inscripții ale întreprinderilor: „I.C.S.-7„ REGIUNEA MOSCOVA". Și alături „SERVICIUL DE CONSTRUCȚII. SVERDLOVSK". Și așa mai departe. I.C.S. și S.C.... Pe măsuțe se aflau topuri de hîrtie albă. Creioane ascuțite. Ca în casele cele mai bune.

Cravatele mele se răzlețiră printre aceste măsuțe. Cînd și cînd mă apropiam de ei — ciuleam urechile. Băieții se certau de mama focului. Își disputau un loc sub soare. Sondau nu numai ce fel de muncă e, dar și ce fel de viață. Se băteau pentru fiecare metru pătrat de spațiu. Pentru fiecare zece ruble la salariu.

U-u-u-u... A-a-a-a... Hu-u-u-u, răsunau vocile.

Deodată am înghețat pentru o clipă. Mă aflam în mijlocul unei pieți. Întocmai așa.

— Încotro? l-am întrebat pe Oleg-doi, care pășea impetuos.

— Eu?... La toaletă.

Am intrat cu el, să-i țin companie. Eu m-am dus la pisoare, el n-a mers acolo. S-a dus la oglindă. Și-a șters fruntea asudată, și-a pieptănat părul, și-a îndreptat colțișorul alb al batistei, care se ițea din buzunar. Și l-a îndreptat — și a ieșit. Pentru asta și venise. Să studieze cum e ambalată marfa. Din spirit gregar m-am privit și eu în oglindă. Mai bine n-aș fi făcut-o.

— Ei, cum e? se repezi la mine pe coridor una din cravate.

— Ce să fie? am întrebat.

— D-drace!... Am greșit!

Se răsuci scurt — se repezi — și îndată se lipi cu inima înflăcărată de împuternicitul unei mari instituții militare.

— Tovarășe locotenent-colonel, tovarășe locotenent-colonel... Bine, dar după un an îmi puteți promite o locuință ?

Ascultam și îmi spuneam : nu mai mîrîi. Băieții de azi sînt colțoși. Mai colțoși decît tine. Generația care urmează, asta e. Știu ce și cît valorează. Nu se lasă călcați în picioare. Tu îi pizmuiești pur și simplu. Taci din gură.

Am văzut încă o figură cunoscută. Tot din promoția lor.

— Salut, i-am spus.

— Salut.

Ne-am oprit puțin. Ne-am zîmbit unul altuia. De vorbit n-aveam despre ce.

— Ascultă, am întrebat, ce e cu Ciusov al vostru ? S-a mai auzit ceva despre el ?

— Nu. Absolut nimic.

— A dispărut și gata ?

— A dispărut și gata.

Voiam să întreb mai amănunțit despre flăcăul ăla ciudat, neîngrijit. De parcă în mulțimea asta de oameni preocupați îmi venise deodată să-l văd în clipa aceea. Am simțit un ghimpe. Voiam să-ntreb de el, dar n-aveam pe cine întreba. Băiatul dispăruse. Nu-i ardea de mine. „A-a-a-a... U-u-u-u...“ vuiau glasurile sub bolțile holului.

...L-am văzut pe Riabușkin — firește că era și el aici. Împuternicitul lui Gromîșev, tipul cel robust cu dinți de aur. Arăta vădit prost dispus. Pescuitor de oameni. Dar mrejele lui erau slăbuțe și deloc moderne.

— Salut, am spus eu.

Oricum, ne îndreptam unul către celălalt — n-aveam cum o lua la sănătoasa.

— Să trăiești, Oleg.

— Ei, cum merge ? Pe care l-ați momit ?... Intră peștișorii în mreje ?

Și-a bombat degrabă pieptul și și-a compus o înfățișare mai mult sau mai puțin înfloritoare. Prindem, pasămite. Chipurile se și află cîte ceva în mreje.

— Puțin cîte puțin prindem, răspunse el cu importanță, puțin cîte puțin.

— Așa să fie ? am început eu să rîd. Din promoția noastră ați izbutit să convingeți în total cinci prostănaci. Ca de-alde mine. Niște neisprăviți. Dar dintre afaceriștii ăștia n-o să prindeți nici unul cu arcanul...

— Am deja niște nume — sînt chiar și cîțiva cu note mari.

— Lăsați !

— Pe cinstea mea, Oleg.

— Știți ce ? Dați-le de înțeles — abstract, firește — că ați construi baze pentru rachete. Poate trage vreunul la nadă...

La aceste vorbe, omul se întristă văzînd cu ochii și-și pierdu toată energia. Pesemne tocmai asta le dădea de înțeles. Dar nu a ajutat la nimic. Nu se lăsau duși cu prețul ! Aia e !

— Într-o singură privință ai dreptate, Oleg. Tu ai fost mai naiv și mai bun decît ei.

— Nu zău ? am izbucnit eu în rîs.

De acum el mă cerceta. Mă studia.

— Și tu cum o duci, Oleg ?

— Eu ?... Excelent !

Mă măsură din creștet pînă-n tălpi.

— Excelent ! am repetat.

El însă m-a crezut la fel cum îl crezusem și eu.

— Oleg, noi doar avem de ce să ne amintim. Am dus-o bine. E-adevărat ?

Și, ca să zic așa, mi-a dăruit un oftat. Nu i-am răspuns.

— Nu intenționezi să revii la noi ?

— Nu.

— Păcat... De Gorceakov ai aflat că e bolnav ? Voia să te vadă nu știu de ce.

Gorceakov — ăsta era Kirill Sergheevici, al doilea împuternicit. Cel înalt și bolnăvicios. Care-mi dăduse cincizeci de ruble, alocate pentru suc de rodii.

— Cum o duce acum ?

— Prost.

— Ei, la revedere, și îmi scăpă și mie un oftat. Salutări lui Alexei Ivanîci.

Adică lui Gromîșev. Și asta mi-a scăpat cumva. Fără să vreau.

— Mulțumesc. De altfel, ți-a trimis o scrisoare.

Am strigat, de la distanță de-acum :

— N-am primit-o.

Seara absolvenții se întoarseră împăcați — fiecare avea în rezervă cîteva variante, unde să trăiască și să muncească. Cîteva variante, ale fericirii. Erau mulțumiți. Și-au scos cravatele. S-au tolănit. Pînă pe la trei noaptea au tot analizat și discutat. Oleg-doi se ridica și bea apă rece, de frămîntare.

Eu ba mă trezeam, ba adormeam.

La Gromîșev am tras ca un cal, răspundeam de alimentarea cu energie, de mașinile-unelte și pompele mobile, de planificare, de fîntînile arteziene. Specialiști n-aveam. Firește, și ca inginer am crescut temeinic acolo. Devenisem un profesionist de nădejde. Căci nu e rău fără bine, dar și nici bine fără rău. Trei ani de tăvăleală. Cum spunea bondocul cu dantura de aur, am de ce să-mi amintesc.

La spital de data asta nu mi-a mers prea bine.

— Ce-i cu tine, dragă, a zis caustic bătrîna care transmitea pachete. Perele și merele mele erau în colțul din stînga al panerului ei uriaș.

Ne-am ciocnit chiar lîngă salonul Galkăi.

— Eu îți car pachetele, iar tu văd că ajungi și singur aici.

— Ssst, bunicuțo.

— Ce „ssst“ ! Crezi că am mîini de colhoznică ?

— Sînt medic, bunicuțo, am murmurat, cît am putut mai încet. Sînt medic, și n-ai dreptate...

— Ce fel de doctor ăi mai fi și tu ! a dat ea din mînă și nici nu m-a mai ascultat. A intrat în salon. Ochi de gheață. Zgripțuroaică.

Se întîmplase ca același Sugativă să se agațe de mine ca o căpușă. Și cu disperare în glas :

— Mă ajuți să intru ?

— Să te ajute Dumnezeu, m-am eschivat eu.

— Ajută-mă...

Și l-am ajutat să intre.

— E cu mine, am spus la intrare și am fluturat hîr-

tiuțele și radiografiile făcute sul. Era un risc. Și nu din cele mai mici. L-am ajutat să intre, dar cu năduf, și m-am pomenit iar nas în nas cu bătrîna. Pînă una-alta a mers. Totuși era ca un avertisment de sus.

Capitolul al nouălea

Fiindcă veni vorba. Cînd îl conduceam pe Sugativă fără să vreau am fost martorul unei scene. Mi-a fost dat să văd cum familia asta drăgălașă se ține de gîngureli conjugale. Lucrurile s-au petrecut pe scara spitalului. Pe ea o chema Oliușka, pe el, adică pe Sugativă, — Petea. Eram cîteșitrei. Eu stăteam mai la o parte. Iscodeam prin ușă, dar, pe coridor umbla sora șefă. Așteptam și mă frămîntam.

Oliușka era într-un halat de spital decolorat. Îi vorbea șotului. Cu duioșie :

— Nici să-ți gătești nu ești în stare... Drăguțul de tine. Sărmanul.

Petea îi răspundea. Sumbru :

— Tu ia seama pe aici. În spital mai fiecare muiere se încurcă cu careva.

Eu intrai în vorbă :

— Așa e. Mai cu seamă dacă are mîna ruptă și gîtul sucit.

Oliușka spuse :

— Nu rîdeți de el, pentru Dumnezeu. Zice și el așa, fiindcă e singur. Nici o ciorbă cu varză nu se pricepe să facă.

Petea **continuă** :

— Toate sînt așa. Se dau în spectacol cu doctorii. Își fac de cap ca nebunele.

Am întrebat :

— Înțeleg, i-ai rupt mîna. Chestie de familie. Dar gîtul cum ai reușit să i-l sucești ?

— Doar am îmbrîncit-o, n-am știut ce-o să iasă...

— N-ascultați de el — singură am căzut. Vorbește așa din pricina foamei. Că mai nimic nu mănîncă.

Uite așa vorbeam. De parcă interpretam un trio meditativ pentru instrumente de coarde.

— Doar am îmbrîncit-o — n-am știut că o să cadă.

— Va să zică, la operația „gîtul" aproape că n-ai participat ?

— Singură am căzut. Sărăcuțul. Deloc nu mănîncă.

— Oare chiar nu știe să-și facă singur o ciorbă ? am întrebat.

— Nu...

— L-ați învățat leneș, asta e. Un nărod. Și bețiv.

— Ce tot spuneți !... E băiat bun, ca un copil. Neajutorat. Flămînd... Vino, dragul meu, — biata femeie era tare emoționată și de-acum nu-și mai reținea lacrimile.

— Ce vrei ? mormăi el.

— Du-te la ea. Te cheamă doar, am șuierat eu.

— Numai să nu atingi ghipsul, dragul meu. Doare grozav.

— Nu-l ating.

Îl sărută. Îl sărută duios și domol. Iar eu scoteam în fiece clipă capul pe ușă. Iscodeam.

În sfîrșit sora șefă dispăru. Am străbătut repede coridorul. Să intri în salon în perioada carantinei (să aduci infecția) însemna să pui încă o dată destinul la încercare. Și n-am făcut-o.

Cînd am trecut pe lîngă salon am văzut-o pe Galka prin ușa întredeschisă. Mergeam încet.

I-am zărit chipul — ea nu m-a văzut. Spunea ceva cu glas domol. Buzele ei se mișcau ușor. Am văzut-o pentru o secundă-două. Doar pentru asta venisem.

...Seara am avut o întîlnire neașteptată. Pe stradă. Ne-am ciocnit nas în nas.

— Zina ? eram surprins.

— Bună seara.

Tăcurăm o clipă. Apoi ea își luă inima-n dinți și spuse. Cu glas plin de reproș :

— De ce ai fugit în puterea nopții ?

N-am știut ce să-i răspund.

— Ai fugit ca un hoț. N-ai lăsat nici o vorbă... Bunicul mi-a spus că nici de dormit n-ai dormit.

Ăla care umbla încolo și-ncoace era bunicul ?

— Dacă te plictiseai, puteam să stăm de vorbă. Doar eram întinsă alături — nu dincolo de ușă. Dacă te interesează o femeie doar zece minute, nu trebuie să te culci cu ea în pat.

Am observat că e puțin răgușită. Stătea înaintea mea, grăsuță, voinicuță ca un butoiaș și vorbea răgușit.

— Ce-i cu tine ?

— Nimic deosebit. Am căpătat o răceală. — Continua să-mi facă reproșuri : Ce rușine mi-a fost. Crezi că am o groază de iubiți. N-am nici unul. O dată am vrut și eu să mă încurc cu cineva — și poftim ! Te-ai sculat și ai luat-o la sănătoasa în puterea nopții.

— Nici la revedere, nici mulțumesc.

— O vorbă n-ai spus. Și să știi că nu e cazul să mai faci și glume pe deasupra. Mi-a fost atît de rușine.

— Față de bunic ?

Cît p-aci să-mi dea una. Deja ridicase mîna. Renunță însă și spuse încet :

— M-am mai și temut că o să răcești. Noaptea era tare răcoroasă.

— Ai alergat după mine ?

— Da.

— N-ai putut să mă ajungi ?

— Ca glonțul ai zburat la trenul electric.

Așa a și răcit — era îngrijorată din pricina mea. A alergat după mine îmbrăcată la repezeală. Apoi s-a întors. Singură.

— Zina, am spus cu părere de rău, nu mă judeca prea aspru. Sînt cam scrîntit.

— Se și vede.

— Sînt un om de formație științifică. Nouă ni se întîmplă așa ceva la fiecare pas. Zău, mi s-a părut atunci că cineva vrea să mă lichideze sau să mă prade. Nu stau bine cu nervii.

— Încetează cu minciunile.

Ea și-a zis că pur și simplu n-am mai suportat-o. Mă plictiseam. Sau nu-mi plăcea ca femeie. Pe scurt : ceva jignitor și neplăcut. Iar în năzbîtii, ca nervii și spaima mea, nu credea și nu voia să creadă. Stă zdravăn cu picioarele pe pămînt. Fire sănătoasă.

— Pe aici ce cauți ? am întrebat-o.

— Uneori rămîn peste noapte prin zona asta.

— La vreo prietenă ? am prins viață, adulmecînd că aici e rost de culcuș pe degeaba. Oleg-doi și compania îmi dăduseră de înțeles că, după cît se pare, nu mi-am făcut mutația la ei.

— Da. La o prietenă. Rămîn noaptea aici. Nu-mi vine să mă întorc seară de seară cu trenul electric la așa o distanță.

— Și eu nu pot să înnoptez la ea ?

— Tu doar aveai locuință. La rubedenia aia.

— A fost și nu mai e.

I-am spus adevărul. Fusese și nu mai era. Încă de mai înainte nu mai era. Cu mult timp înainte de Oleg-doi și compania lui frumos ambalată.

— Nu. N-o să se poată, spuse Zina. O să fie incomod. Are o singură odăiță.

— Și vecini mulți ?

— Mulți.

— În casa asta ?

— Da.

Acum urcam scările. În fața ușii s-a oprit. Voia să plec. Anume aici voia să-și ia rămas bun de la mine. Fără să mă arate vecinilor.

Am încercat să-i stîrnesc compătimirea. Compătimirea pentru mine, sărmanul și nefericitul. I-am povestit cum că, așa și pe dincolo — am avut o iubită. S-a măritat. Nu cu mine. Am venit în fuga mare din stepă, dar era tîrziu. Iar acum alt necaz — e în spital. După o operație complicată. Și, ca să se însănătoșească, am nevoie de bani. De-aia, locuința pe care mi-a oferit-o întîmplarea, am cedat-o unor chiriași. Am luat bani de la ei. D-aia nici n-am unde locui.

Totul era adevărat, de la primul pînă la ultimul cuvînt. Am ales și un ton potrivit. Mă străduiam să-i trezesc mila. Și apoi cînd și cînd subliniam că sînt singur-singurel într-un oraș imens... Cu toate acestea reacția ei a fost absolut contrară.

— Cum de ai putut ? ! s-a revoltat ea deodată.

— Ce ?

— Ești un porc ! Porc !... Dacă o iubești atîta — se

îndigna, înroșindu-se ca sfecla, cînd o tai — cum de ai putut ? ! (Adică să mă culc cu ea, cu Zina ? !)

— La ce te referi ?

— Dezmățatule !... Ptiu !

Tremura toată. Pentru mine a devenit clar — pe una ca ea n-o scoți din ale sale. Am nimerit-o cu oiștea-n gard. Cum s-ar zice — am greșit adresa.

— Zina...

— Cară-te !

Nu mai voia să aibă de-a face cu mine. Scoase cheia să descuie ușa — îmi întoarse spatele. Îmi dădea de înțeles că sînt un porc și că totul s-a terminat. Sfîrșitul filmului.

Am ieșit pe stradă, dar de dus n-aveam unde. Si spinarea mi-era străbătută de sus pînă jos de frisoane. Frig.

S-ar putea, fără îndoială, la gară. Sau la Bucenkov — te pomenești că soacră-sa va avea un acces de bunătate. Și se va găsi ceai cu zahăr. Și pîine cu unt. Ce nu se întîmplă în viață ?... Dar era mult de mers. Obosisem. Eram istovit.

Atunci m-am întors la intrarea unde locuia Zina. Nu, la început mi-am aruncat privirea la o altă intrare, înghețată de la un capăt la celălalt. Brr. Și imediat mi-am amintit că la intrarea Zinei mirosea a varză acră. A varză, a pîslari vechi, a lămpi de gătit cu petrol și a tot felul de marafeturi comune. Viață fără înfloriturl. Și acolo era mai cald.

M-am întors. Era o căsuță cu etaj, iar la etaj era un cotlon. Sub scară. Iar scara ducea la pod. Remarcasem locșorul ăsta încă de cînd îi povesteam Zinei despre necazurile mele. Cînd căutam să-i stîrnesc compătimirea.

M-am strecurat în colțișorul ăsta — și chiar m-a cuprins un fior de bucurie și căldură. Erau acolo niște ziare. Tocmai ce trebuia. Vrafuri întregi. „Pionierskaia pravda" și încă altele. M-am înfășurat în ele, ba am început să și fredonez.

Nu. Mai întîi am dezbrăcat mantaua de ploaie. Mi-am dezbrăcat și halatul alb. Acum n-o să se mototolească.

Pentru că i-am strîns bine mînecile și l-am pus în servietă. La asta mă pricep.

Nici impermeabilul nu l-am lăsat într-o doară. A trebuit să găsesc o ieșitură și să-l agăț cu grijă. Nu voiam să arăt ca unul din cei plecați să lucreze la desțeleniri. Cu un impermeabil acceptabil și cu servietă o să pot umbla încă multă vreme. Cît despre pantaloni, cine se uită la ei.

Dimineața ne-am văzut. Dacă se poate spune așa. Zina ieșea din locuință împreună cu alți doi locatari — mergeau la muncă, erau îmbrăcați, pieptănați, cu ținuta pusă la punct. Mai miroseau și a apă de colonie. Un nour ușor. Eu tocmai mă strecuram afară din vizuina mea de ziare.

Izbutisem să ies — stăteam în picioare și mă scuturam. Ca un cățel.

Zina nici n-a clipit. Și nici gînd să-mi dea bună ziua. Sau, poate, își pierduse pur și simplu darul vorbirii. Tăcea. Nici eu n-am salutat-o.

În acea zi m-am dus la institut. Că doar nu aveam numai de luat bani o dată la două săptămîni. Duceam articolele (tălmăcite, prelucrate și filtrate potrivit tematicii lor).

Institutul era impozant. Privit din piață, arăta ca o coloană tetraedrică din sticlă. O frumusețe de casă. Înăuntru te simți ca un peștișor în acvariu. În loc de plante acvatice, ficuși uriași. Și cald. Ah, ce cald, Încălzire plăcută și promptă. Și portar, firește. Și, firește, nu mă lasă să intru.

— Așteptați ? m-au întrebat la telefon, cînd le-am spus că nu mi se dă drumul.

— Aștept.

M-au lăsat să aștept cam o jumătate de oră. Și nu mîncasem de dimineață. Și nici seara nu mîncasem. Am stat, am așteptat și am scrîșnit din dinți pe tăcute.

Și unde mai pui că, pentru asemenea clădire și interior, eram prost îmbrăcat. De aceea, mi-am desfășurat și mai mult coada de păun. Mai bogată și mai strălucitoare. M-au condus, m-au poftit să mă așez, iar eu i-am făcut să simtă ce va să zică o bună școală de in-

ginerie. Voiam foarte tare ca acum — mîine nu am nevoie — să se uite la mine ca la un profesor tînăr și atotștiutor. Care mai cîștigă un ban, din plictiseală. Care are toane. Care într-o oarecare măsură e neglijent și dacă n-ar fi fost frigul de acum ar fi putut veni în slip.

Comunicarea mea, o susținere teoretică, le-a plăcut îndeobște.

— Am înțeles. Și vă mulțumim... Dar cum o să calculăm toate astea la mașină ? spuse unul dintre ei.

Întrebarea o punea colegilor săi.

S-au apucat să analizeze — cum și ce fel ?

Se certau. Și se uitau acru la mine. Puteau să nu se uite — pentru că nu era vina mea.

Ședeam în fotoliu, etalîndu-mi ghetele mizerabile. Muncisem conștiincios. Dar, se înțelege de la sine, în specialitatea lor mă descurcam prost. Și de aceea tăceam.

Unul dintre ei s-a oprit în spatele meu. Și stătea acolo. Scutura scame de ziar de pe haina mea.

— Lăsați, i-am spus. E stilul meu.

— Ce ?

— Stilul meu de îmbrăcăminte.

Mi-am îndreptat umerii cu mîndrie, ca unul care are mașină și două vile. S-a dovedit însă că nu l-am înțeles. El nu scutura scame de ziar. Atingîndu-mi haina, doar mă împingea delicat cu degetul. Mă poftea tacit în altă încăpere. Acolo mi-a făcut formele pentru banii ce mi se cuvin pe două săptămîni.

— La contabilitate ?

— Da, zîmbi el. Poftiți. Un etaj mai sus.

— Vezi, mamă, în viață principalul e seriozitatea. M-am hotărît să-mi însușesc mai întîi latura practică a științei,

— Și după aceea ai să scrii articole ?

— Negreșit. Și articole. Și disertații. Și îndeobște tot ce se scrie.

— Tu ești om cu judecată, băiatul mamei.

Măicuța a izbucnit în plîns. De fiecare dată cînd îi dădeam telefon, plîngea. O dată nu lăsa să-i scape.

— De aceea ocolești fetele, da ?

— Eu ?

— Mai întîi vrei să ajungi un adevărat om de știință.

— Așa este, mamă.

— Camera de la hotel e călduroasă ?

— E pe partea însorită. Și e călduroasă. Și curată.

— Iar în timpul liber cu ce te ocupi ?

— Acum îmi formez bunul gust. Mă deprind să mă îngrijesc de aspectul meu exterior, totul este să capăt această obișnuință, mamă ! Mi-am cumpărat costum...

— Scump ?

— Nu prea. Însă de calitate. Și aspectuos.

— Și mai ce ?

— Niște cravate la modă mi-am cumpărat. Tot felul de nimicuri. Ghete. Am luat obiceiul să merg cu regularitate la frizer.

— Foarte bine, băiatul mamei. Să nu-ți pară rău după bani.

— Acum am înțeles cît de important e pentru om aspectul lui exterior.

— Cum de nu, băiatul mamei, îl mai face și haina pe om !

— Tocmai asta învăț acum. Batistele și șosetele mi le spăl singur.

— Nu e necesar.

— De ce ?

— La hotel n-ai unde le da să ți le spele ?

— Mamă !... păi îmi educ autodisciplina lăuntrică. Se înțelege, lenjeria, cămășile și altele le dau la spălat. Dar batistele — niciodată ! Din principiu, mamă.

— Tu știi mai bine, fiule.

Tăcurăm o clipă. Timpul convorbirii a încremenit cum încremenește smoala. Iar mama și cu mine încremenisem în smoala asta ca niște buburuze.

— Ce-ai citit în ultimul timp ?

— Ce-am citit ?

— Din literatura beletristică.

— Dante. Dostoievski. Goethe.

— Ce-ai citit din Goethe, fiule ?

— M-m-m... Am recitit „Faust".

— Și ce impresie ți-a făcut ?

— Goethe e mare, mamă. E mare — și asta spune tot.

...Am făcut un drum pînă la Bucenkov — absolut de pomană. Nu aveam nici o speranță să pot înnopta la el acasă, cu atît mai puțin să pot rămîne cîteva nopți la el. Soacră-si îi tremurau buzele cînd puneam zahăr în ceai. Am pus șapte linguriţe. Dacă nu le-ar fi numărat, zău, m-aș fi limitat la cinci. De altfel, știam că zahărul se asimilează repede și bine.

Andriuha era abătut. Căci nu izbutise nici măcar să deschidă gura să mă apere. Soacră-sa îmi făcu vînt foarte energic și, trebuie s-o recunosc, întemeiat. În Moscova bîntuia gripa. Iar ea se temea tare mult pentru nepoțel.

Și surpriză — aici într-adevăr zăcea scrisoarea de la Gromîșev. Alexei Ivanîci dăduse dovadă de generozitate, o scrisese singur, nu la mașină. În afara vorbelor obișnuite, era un adaos amuzant. Scontînd pe amorul propriu, care, după cum se știe, există chiar și la arici. „Tragem acum o linie secundară de cale ferată, și uneia din halte, Oleg, îi putem da numele tău. Dacă vrei, firește. Halta cutăruia. Sună bine ?... Doar ne aducem aminte cîte ai făcut în domeniul valorificării". Ș.a.m.d. Ș.a.m.d. Manevre tactice. Lingușire de-a dreptul. Pe naiba, Alexei Ivanîci.

Bucenkov m-a condus. I-am povestit despre Galka. Iar el despre soacră-sa.

— Nu te supăra, Oleg, se scuza el. Depind de ea. Stăpîna casei e stăpîna casei.

— Ia isprăvește !

— Cum o să ne mutăm în locuința noastră — atunci o să-ncepem ă trăi.

— Cu bine. Și nu fi plouat. Mai caută-ți o jumătate de normă.

— Cu bine Oleg.

Rămîneam în bibliotecă pînă la ora închiderii. Mă istoveam. Eram cu ochii-n patru — oricum și oriunde, să împușc un culcuș. Dar nu era nici un cunoscut.

Și atunci am pornit spre locul de mai înainte. Așa e omul făcut. Era ora douăsprezece. Liniște. Doar ce mi-am atîrnat impermeabilul și m-am vîrît în vizuina de ziare, și se auzi o voce :

— Ce tot fosnești acolo ?

Era Zina.

— Mi-aștern să mă culc.

— Ce, aici ți-ai făcut viza de flotant ?

M-a scos din vrafurile de „Pionierskaia pravda". Și m-a dus pe nerăsuflate în odaie. Vorbeam în șoaptă.

— Numai — încetișor.

— Îhî.

— Că nu-i odaia mea.

— N-am uitat. Dar prietena unde-ți e ?

— E-n schimbul de noapte.

În odaie, mai tare decît pe scară, mirosea a varză, a rude apropiate, a copilăria cea îndepărtată. Erau destui chiriași aici și cel puțin doi țineau pisici. Odăița era micuță de tot. Minusculă. De sus stătea să cadă peste mine o bicicletă.

— Mai încet.

— Cine spînzură așa bicicleta ? De ce n-au atîrnat-o direct de lustră ?

— Nu-i treaba ta.

Așa am început să înnoptez la Zina. Asta se întîmpla uneori. Iar uneori la cămin, la Oleg-doi. Uneori la gară. Așa erau vremurile.

Între noi s-au statornicit niște relații originale, s-o spun mai limpede — curate. Pentru că s-a petrecut o anumită substituire tacită. În aceeași seară, natural, am început să mă apropii de ea. Cînd ne-am culcat. Dar mă aștepta un refuz. Dacă o iubesc pe Galka mea, ea, Zina, cu mine n-o să se culce. Nu are dreptul. Și nu are importanță că fata nu m-a așteptat și s-a măritat. Important e că eu o iubesc.

— Dar stai, am întrerupt-o înfuriat la culme, eu doar m-am culcat deja cu tine.

— Și ce-i cu asta ?

— Atunci era aceeași situație.

— Nu, nu era aceeași. Atunci speram.

— La ce ?

— La dragoste.

— Și acum de ce nu speri ?

— Acum știu totul despre tine.

Și parcă vorbeam la pereți. Nu, nu și nu. Sfîrșitul filmului. Am folosit toate argumentele, dar în zadar.

Am ajuns pînă acolo, încît am încercat să-i explic ce e cu subconștientul. Cu trăirea lăuntrică a libidoului. Despre faptul că trupul vrea din cînd în cînd și știe să-și trăiască viața și că uneori independent de noi simțim dorința dulcelui contact dintre „euri" diferite. A unui ospăț al intelectului. Dar puțin îi păsa Zinei de toate aceste finețuri moderne. Le socotea flecăreală de rînd. Despre toate astea n-a auzit și nu vrea să audă. Cremene.

Între altele, s-a lămurit că Zina e măritată. Iar bărbatul ei e la închisoare. Ea nici nu știa prea bine ce e un bărbat, doar s-au căsătorit, și la răcoare cu el. N-au trăit împreună o jumătate de an.

— Asta te și fac să pricepi : femeia din tine încă nu s-a trezit. Trebuie să se trezească.

— Slăbește-mă !

N-o interesa asta.

— Cît i-au dat ?

— Opt.

— Oho ! am exclamat eu.

Zina oftă. Povestea era scurtă și obișnuită. El bea. Se distra. Și s-a ivit o slujbă nouă — de magaziner. S-a lăsat îndemnat. A umblat la gestiune. Și a fost bușit.

— O să-ți arăt odată fotografia lui, îmi făgădui ea cît se poate de serios.

Stăteam culcat și priveam în tavan. Îmi așternuse să dorm pe dușumea. Saltea călduroasă. Pătură călduroasă. Odaie călduroasă. Tot ce trebuia.

Dar de la început m-am văicărit.

— O să-mi fie frig. O să-ngheț aici, mă tînguiam, țintind patul, în care era culcată ea.

— Ia nu te prosti, spuse ea aspru. Că te trimit la plimbare.

— Mai bine te-ai gîndi. Eu îmi aștept iubita din spital. Tu îți aștepți bărbatul de la închisoare. Amîndoi așteptăm. De ce să nu ne iubim ?

— Slăbește-mă. Nu aștept pe nimeni.

— Cum așa, nu aștepți ?

— Uite că nu aștept. Dacă am să îndrăgesc pe careva, am să mă mărit.

Și nu mai vorbi. Se lăsă purtată de vis. Unul dulce și nebulos, cum are oricine. Care s-a visat și se visează pînă în colțuri de lume îndepărtate, și e tot dulce și al tău.

Am stins lumina. Zina a adormit îndată, însă mie nu-mi venea somnul. M-am sculat și m-am apropiat de ea în vîrful picioarelor. „Zina, am chemat-o eu încă o dată — Zina", ea însă dormea. La lumina palidă a ferestrei (de la felinarele de pe stradă), îi priveam chipul. Revărsa asupra mea o anume puritate, aproape un har. Chipul ei părea minunat. Un chip sfînt, deși nu era o sfîntă.

Era un om minunat. Uneori mă prindea pe stradă. Voiam să mai hoinăresc în amurg, să mai bat drumurile, sau să mă las dus de gînduri, ea însă îmi spunea :

— E timpul să mergem acasă.

Ori :

— A căzut zăpada, și tu umbli despuiat. Ia încheie-te !

Și îmi era dragă vocea ei.

Prietena la care stăteam lucra toată luna în schimbul de noapte. Însă de cîteva ori am văzut-o. Femeie de vreo patruzeci de ani. Zdravănă. Dacă Zina era un cubuleț, apăi prietena ei era ca un dulap. Se purta și ea frumos cu mine. Îmi dădea de mîncare și nu mă alunga la căderea nopții. Și bărbatul ei era închis. Cu Zina așa s-a împrietenit, ducînd pachete la Butîrki. Pe atunci bărbații lor erau în anchetă și se aflau împreună pe undeva prin apropiere.

— Azi ne uităm la poze ! mă anunță odată Zina. Ținea în mîini două albume uriașe. Viața îndelungată și fericită a rubedeniilor directe și colaterale, reprodusă în momentele deosebite ale traiului lor. Albumele astea cîntărind cîte un pud le adusese Zina special pentru mine de acasă, din așezarea aceea, în care mă speriasem eu atît de strălucit.

— I-ai trimis bunicului salutări din partea mea ? am întrebat-o, luînd un album, din pricina căruia mai-mai să mi se îndoaie genunchii pe dos.

— Bineînțeles, răspunse ea serios — nu întotdeauna înțelegea glumele. Îți transmite și el multe salutări.

Am luat masa de seară. Ne-am uitat la fotografii. Ne-am culcat. Stăteam întinși și tăifăsuiam — eu pe dușumea, ea în pat. Mă întreba de sănătatea Galkăi. I-am spus că Galka se întremează. Zina se interesa de viața noastră în viitor. Ce și cum.

Adormeam. În tot apartamentul comun dospea un miros acru, care peste noapte devenea mai pătrunzător, mai persistent. Undeva țăcănea o mașină de cusut. Asta îmi amintea de barăci. Și de copilărie. Și de scoabele de fier pentru curățatul ghetelor de noroi. Și de mirosul de mucegai, și de bătrînele centenare care au uitat tot și se pricep doar să moșească.

— Dormi ? întreba Zina. Și asta nu era o aluzie, nici măcar umbra vreunei aluzii. Se interesa numai dacă dorm.

Iar eu răspundeam, pe același ton sincer și fără viclenie :

— Adorm.

Capitolul al zecelea

La piață l-am văzut pe bărbatul Galkăi — cred că și el m-a reperat în mulțime. Dar n-am dat unul de celălalt. Nu ne-am întîlnit. După două sau trei șiruri de tarabe am văzut pe fața lui o expresie acră-nemulțumită. Fețe acre-nemulțumite aveau toți.

Nu erau fructe.

Lipseau de trei zile. Am pierdut vreo două ceasuri și am înghețat tun. Dar am găsit.

Un pișpirică (s-a nimerit să fie un om cam de cincizeci de ani) m-a chemat printr-un semn. Pînă să mă apropii, credeam că e un băiețandru. Mi-a spus că astăzi are să-i sosească marfă. Cu însoțitor. La gara Kursk.

Mi-a spus prețul și numai că nu mi s-au muiat picioarele.

— N-ai nimic sfînt în tine, scumpule, am izbucnit cu un șuierat plin de ură.

S-a mulțumit să zîmbească larg :

— Ce-are a face sfințenia aici...

— Nu cumva sînt degerate ?

— Da de unde !

N-aveam ce face. Ne-am îndreptat spre gara Kursk. Fructele, într-adevăr, nu erau degerate. Mere erau.

Nu m-am dus la spital. A doua zi m-am dus, pentru că trebuia să fiu acolo dis-de-dimineață. Din pricina carantinei tot nu se dădea drumul înăuntru. Ori eu voiam să stau de vorbă cu doctorul.

L-am pîndit la intrare.

— Cum se simte ? repetă doctorul întrebarea. Fuma din mers. Mustățile îi erau acoperite cu chiciură. Era ger. Însă arăta chipeș.

— Da, cum se simte ? Îl priveam în ochi. Aș fi vrut să-i privesc în suflet. Eram sigur că încep o discuție îndelungată.

— Bine. Se poate spune că se simte admirabil. În curînd îi vom face formele de ieșire din spital.

— Cum ?

— Uite așa. O externăm și gata.

Și începu să rîdă. Porni către ușă. Iar eu parcă eram năuc. Umblam pe stradă ca beat. Ei, poftim, mă gîndeam. Ca să vezi.

Am umblat și iar am umblat. Atunci, pesemne, am și răcit.

Îmi aduc aminte că am trecut pe la Bucenkov. Mă fulgerase deodată un gînd. După spital Galka nu mai poate rămîne cu soțul. Îi vor face formele de ieșire și trebuie să-i găsesc undeva un adăpost.

În afară de asta aș fi vrut tare mult să mănînc ceva. Măcar o bucățică de pîine. Pentru toate motivele astea și venisem.

— Ai de gînd s-o aduci la noi ? Bucenkov avea o față tare tristă.

— Da, pentru cinci-șase zile. Pentru pregătiri. Adică pînă cînd o să fim gata de plecare.

— Și pe urmă, încotro ?

— Pe urmă, în stepă.

Trase aer în piept. O vreme tăcu. Apoi răspunse cu curaj :

— Bine. De acord.

Iar eu l-am sfătuit cum să facă. Spune-i soacră-ti adevărul, și ea, poate, o să-nțeleagă. Adevărul despre mine și Galka. Uneori cel mai bine e să spui adevărul. Fiindcă orice om își are ceasul lui de tihnă. Și în ceasul ăsta acționează el. Adevărul.

— Explică-i. Eu unul o scot la capăt cumva. Pe Galka însă n-am unde s-o plasez.

— Am să vorbesc cu soacră-mea, a promis curajos Bucenkov.

Acum voiam să mănînc ceva și era bine să o fac cît mai repede. Pînă nu picau ai lui Bucenkov.

— Te-a căutat cineva la telefon, îmi dădu de știre Bucenkov. De cîteva ori.

— Cine ?

— Nu știu. O voce de bărbat. În fiecare zi sună.

— Cine să mă caute ? am ridicat din umeri, n-am stat să fac presupuneri. Dacă-i Eremeev, soțul Galkăi, mă rog, sînt gata să mă explic cu el. Deși, îndeobște, pot să plec cu Galka și fără să-i dau lui explicații. Depinde cum or ieși lucrurile. Sîntem doar oameni de stepă. Noi așa sîntem — ce-o fi o fi.

Tocmai sosi soacră-sa, fusese după cumpărături.

— Mnăziua, am spus.

— Bună ziua.

Se întoarse de la plimbare și soția lui Andrei. Cu pruncul. Căruciorul s-a oprit cu un huruit pe coridor.

— Mnăziua, am spus.

— Bună ziua.

A început să desfașe pruncul, aruncîndu-mi priviri piezișe — pasămite, voi alăpta. Eu m-am grăbit să-mi torn ceai. Zahăr se găsea în dulap, în zaharniță. Nu era ascuns.

— Scuzați-mă. Aștept o convorbire telefonică importantă, am spus eu, am luat cu mine paharul cu ceai și pîinea și am lipăit pe coridor, unde era telefonul.

Și a sunat numaidecît, era gata-gata să mă înec.

— Alo ?

Nu era Eremeev, nu era soțul Galkăi. Era doar Fecioraşul.

— A-a, am spus eu. Salut.

— Ascultă, mă... mă...

Se sufoca de mînie.

— Dragul meu, l-am întrebat, ce-i cu tine ?

— Lucrurile astea... Canalie... Lucrurile, care...

Înjura şi spumega. Mă ocăra în toate chipurile. Aşa ceva nu era de îngăduit. Asta nu mai era o convorbire telefonică.

I-am spus :

— Dacă e vorba de dulap şi de boilerul de bucătărie — mă întorc, nu-ţi fie frică... Vrei să le cumperi ? Chiar mîine. Ce te-ai înfierbîntat aşa ?

— Eu ?... M-am înfierbîntat ? !

— Păi da.

— Canalie ! Porcule ! Şi hoarda asta de unde a apărut ? De unde ?...

— Ce, ei nu sînt oameni ?

Şi îndată prinse a sîsîi de-a dreptul. Ca un balaur. Şarpe veninos. Chiar am răsucit şi am învîrtit receptorul în mîini, crezînd că poate se mai denaturează sunetul, pentru că sîsîitul era pur şi simplu neomenesc. Zgomot de întrerupere a telefonului. Din receptor se revărsau şuierături scurte. Şi se slobozea furia pe care o împroşcase el acolo în minutele precedente.

Chibzuind, m-am hotărît să merg pînă la simpatica lui garsonieră. Adevărul e că o închiriasem unor ţigani. Aşa că eram cam îngrijorat. Dacă e să vorbim cinstit.

Luîndu-mi rămas bun de la Bucenkov, am pornit acolo în fugă, am ajuns şi chiar de la casa scării am presimţit că ceva nu e în regulă. Uşa era întredeschisă. Şi se mişca de la sine, după curent. Încoace şi încolo.

— Bună ziua, am spus cînd am intrat.

De cum am intrat, mi-am şi pierdut capacitatea de a înţelege. Locuinţa era goală. Absolut goală. Ca o peşteră.

În mijlocul acestei pustietăţi stătea la fereastră un tînăr doborît de amărăciune. L-am recunoscut.

— Valea, am spus eu, ce s-a întîmplat ?

Valea tăcea.

Totul a început la gara Kursk. Acolo am stat de vorbă cu băiatul. Îl chema Valentin și era și el țigan. Sedentar. Un flăcău ca oricare altul. Trăia la Moscova. Era electrician.

— Sosiră ai mei, îmi arătă el un grup de țigani într-un ungher al gării. Se întrezăreau acolo broboade pestrițe și sclipeau cînd și cînd cercei. Erau foarte pitorești țiganii. De la distanță arătau ca un răzor. Ai mei — spusese el cu un aer preocupat.

— Despre ce-i vorba ? l-am întrebat.

— Trebuie să rămînă măcar două-trei luni la Moscova. Dar nu le închiriază nimeni o cameră. Deși sînt gata să plătească mai mult decît se obișnuiește. Bani au.

— Dar ce vor să facă, Valea ?

— Să vadă ce și cum. Și, poate, să găsească de lucru.

— Și nu le închiriază nimeni o odaie ?

— Nimeni.

— Bieții de ei, am oftat.

— Sînt oameni tare cumsecade, tare harnici. Pe fiecare dintre ei l-am cunoscut din copilărie. Despre fiecare pot să povestesc o mie de amănunte...

Dar l-am oprit. Dintr-o mie de amănunte pe mine mă interesa, în fond, unul : plătesc banii înainte ? Nu, avans nu-mi convine. Banii înainte. Numai așa... Și uite că se adunară în jurul meu. Miezul chestiunii, oamenii cei cumsecade și harnici, nu l-au priceput ei dintr-o dată, căci cîțiva s-au pornit să strige : „Hai să-ți ghicesc, să-ți ghicesc !“ — am simțit că văd tulbure. Unul dintre ei, după cum părea, cel mai în vîrstă, se răsti : „Tăcere !“ Se mai agitară puțin și, în sfîrșit, se potoliră. Începurăm să cădem la învoială. Într-un ungher din gară, în dreptul chioșcului de ziare — acolo am pus totul la cale.

— Valea, am întrebat eu încetișor, de ce e atît de pustiu, au hotărît să dezinfecteze ?

În locuința goală răsuna ca într-un ghioc.

— M-au tras pe sfoară, spuse Valea. Îmi făgăduiseră să trăiască sedentar.

Era doborît de jale. Să fi avut cam douăzeci de ani. Simpatic. Încă nedeprins cu loviturile. La școala tehnică, după cum o spunea el însuși, toți îl îndrăgeau.

— Da de unde, Valea, am spus calm, nu te-au tras pe sfoară. Într-adevăr aveau de gînd să trăiască sedentar. Dar nu și-au putut birui instinctul.

— Așa crezi ? Sau mă consolezi ? În vocea lui speranța își făcea loc prin durere.

— De bună seamă, nu l-au biruit. N-au avut destulă voință.

— Mi-e rușine, doar m-am jurat față de tine că sînt sigur de ei...

— Fleacuri.

Mă plimbam încolo și-ncoace prin locuință. În afară de mine și de Valea, nu mai era nimeni și nimic. Nici un obiect. Pînă și becurile erau deșurubate.

— Bine că aici parchetul e murdar și vechi.

— Da, erau în stare să-l ia cu ei, răspunse ca un ecou tînărul țigan. M-am gîndit și eu la asta.

— Să mergem. La ce bun să ne mai amărîm.

— Mi-e rușine față de tine.

— Termină.

Mi-a restituit cheia.

— Am alergat. Le-am căutat de lucru. În trei locuri le-am găsit.

— Să mergem, am spus eu, pur și simplu i-au biruit instinctele.

— Da, oftă el. Am avut un prieten. Lucra la o cofetărie. Era fruntaș în muncă. I-au pus și un fanion în secția lui.

— Și a șters-o ?

— A șters-o. A văzut cai la televizor. Și a dispărut. Au început să facă acum filme admirabile cu cai. O frumusețe.

— Să mergem.

Înainte de plecare am dat pe la toaletă. Și aici mă aștepta o surpriză : nu mai era scaunul closetului. Cel alb, de faianță, cu vinișoare mici colorate. Marfă deficitară, n-ai ce face. În locul scaunului se căsca o gaură în care bolborosea apa.

— Valea, am strigat. Dar rezervorul nu l-au luat cu ei !

— Știu, confirmă el. Dar tu trage mai cu băgare de seamă de lănțișor. Și îndepărtează-te imediat. Țîșnește cu putere.

În aceeași zi am rămas fără halat. Era atît de alb, atît de curat — abia-l spălasem. L-au smuls de pe mine tocmai la ușă. L-au smuls, iar pe mine m-au întors și m-au îmbrîncit afară. Ghionturile au lipsit — mulțumesc și pentru atît.

Iar bătrîna de la spital, care duce pachetele, îngînă cu o voce angelică :

— Ăsta, dragii mei, nu numai că se furișează singur. Ăsta, dragilor, îi mai introduce și pe alții.

Am ocolit clădirea de jur împrejur și m-am urcat pe scara de incendiu. În cămăruța pentru infirmiere, „oficiu", cum i se mai spune, uneori fumau bolnavii — și atunci deschideau fereastra. Așa că îmi era de ajuns să întind piciorul pînă la pervaz. Și eram acolo.

Sus, la înălțimea etajului al doilea era un vînt destul de puternic. Mi-au înghețat mîinile și mă gîndeam să nu mă prăbușesc cumva. Fereastra nu se deschidea. Eram agățat pe scară, așteptam și mă gîndeam la Gaika. Era cam slăbuță. Nu-i nimic, pentru început are să se odihnească la Bucenkovi, doar aveam în față ditamai drumul...

— Ei, am început eu să strig cît mă ținea gura. Ei ! Amice !

În cele din urmă cineva a intrat să fumeze, și i-am strigat :

— Ei ! Deschide fereastra !

A deschis.

— Ce vrei ?

— Dă-te la o parte. Săr.

Cu o balansare a trupului am și fost înăuntru.

— Mulțumesc.

— E f-frig, prinse el a dîrdîi, închizînd fereastra.

— Parcă mie acolo nu-mi era frig. Doar la tine te gîndești, am spus eu cu asprime și, aruncînd o privire pe coridor, am adăugat : O să stăm în liniște o vreme. Cu ușa închisă. Pentru că pe acolo umblă sora.

De data asta am auzit-o pe Galka rîzînd. Rîsul ei devenise mai subțirel și mai fericit. Am trecut de trei ori pe lîngă salon. N-am izbutit s-o văd.

Am hotărît să iau o cafea cu franzeluță. Zina nu era la tejghea. Cafeaua am băut-o, dar franzela n-o puteam înghiți. M-am chinuit să mănînc o jumătate, iar jumătatea cealaltă am vîrît-o în servietă. Îmi amintesc că m-am mirat ca de ceva neobișnuit : n-am putut termina de mîncat.

— Zina unde e ? m-am interesat eu. Azi nu lucrează ?

— Care Zina ?

— Vînzătoarea dumneavoastră.

— O avem pe Tania, pe Maşa o avem... Zina însă nu avem.

— Bine, dar știu precis.

— Păi și eu știu precis, zîmbi cea de după tejghea și mă privi în ochi cît se poate de senin.

Atunci m-am uitat împrejur — ei da, am greșit adresa. E altă cafenea. Altă tejghea. Și numaidecît am înțeles că se petrece ceva cu mine. Îmi țiuiau urechile. Era ceva nou. Mă îmbolnăvisem... Răspundere lăuntrică. Conștiința — ea, și numai ea, va salva lumea — și am simțit că ideea asta importantă trebuie să o duc neapărat pînă la capăt.

Pe stradă m-a strigat deodată cineva. Cineva foarte cunoscut.

— Ce ? am aruncat o privire înapoi, dar de jur împrejur nu era nimeni.

Am pornit mașinal pe trotuarul acoperit cu zăpadă. După un troleibuz. Și în drum să mă abat pe la Zina. Drumul ăsta îl aveam în cap și țineam de el cu toate puterile.

— Salut, spuse un milițian cunoscut.

— Salut.

— Ți s-a făcut poftă să te dezbete la miliție ?

— În nici un caz.

A prins a rîde și m-a amenințat cu degetul. Adică, mergi, dar fii mai cu băgare de seamă... De-acum știam că sînt bolnav, și știam că mă clatin. Dar voiam grozav să-mi duc ideea pînă la capăt. Aceeași idee. Dacă conști-

ința e religia celui însingurat, atunci de ce nu poate fi ea religia tuturor ? Ceva în genul ăsta... Și aici am simțit că conștiința-i conștiință, dar felinarul a luat-o brusc la stînga. De la sine.

— Salut, i-am spus felinarului.

Iar el mă privea tot timpul de sus. De la o înălțime de necrezut. Și atunci mi-am dat seama că zac sub felinar și, prin urmare, în caz de extremă necesitate, am să mă prind cu mîinile chiar de felinarul ăsta — și am să mă ridic în picioare.

Mi-a trecut prin minte că Galkăi totuși îi e tare greu. Și lumii îi e tare greu. Pentru că personalitatea, în fond, singură și-a frînt șira spinării. Ariviști există, pe cînd personalități nu sînt. Ariviștii nu îndreptățesc speranțele, și pentru asta noi toți sîntem vrednici de milă... Zăpada îmi ardea obrazul. Pe cel stîng. Auzeam niște glasuri. Apoi m-am întors pe o parte și mi-am strîns picioarele sub mine. Acum fulgii de zăpadă se topeau pe obrazul drept. Ningea.

Zina m-a ridicat și mi-a tras o palmă. Voiam să-i explic, dar pe loc ea m-a mai plesnit o dată. Să mă aducă în simțiri. Sau, poate, credea că sînt beat. Sau mă lovea pur și simplu, pentru că așa avea ea chef.

— Stai odată !

M-a dus tîrîș în odaie. Picioarele mi se muiaseră. Eram gata să cad cînd în dreapta, cînd în stînga. Mi-era totuna. Parcă m-a dezbrăcat. Într-adevăr, îmi scotea pantalonii.

— Așteaptă, i-am spus. Încă nu sîntem cununați.

Ea m-a plesnit din nou și mi-a spus să încetez cu glumele.

— Stai drept. Lunganule.

— Stau.

— Doamne ! Cum arată cămașa. În ce-ai spălat-o ?

— Nu-mi aduc aminte... Zina, eu am venit să salvez lumea. Ți-am vorbit despre asta ?

— Mi-ai vorbit.

— Zina.

— Ce vrei ?

— Zina, eu am să salvez lumea.

— Știu. Știu.

— Am venit să o salvez. O iubesc pe Galka și prin iubirea asta am să vă salvez pe voi toți.

— Taci odată. Oamenii dorm. E noapte.

— Zina, noapte n-are să fie...

— Știu, are să fie o muzică veșnică. Ai mai spus-o. Ridică piciorul. Da stai odată, nu cădea.

Mai întîi m-a dezbrăcat pînă la chiloți. Și, parcă, m-a dus la baie.

— Mai încet, te rog. Și saltă picioarele, nu mai tîrșîi. Dacă vecinii...

— Trebuie salvată lumea, Zina.

— Îndată o salvăm.

Și m-a scufundat în baia fierbinte. Apa aceea era o culme a fericirii. Numaidecît m-am străduit să adorm. Mă simțeam minunat, cum trebuie să se simtă un vagabond. După zăpada de sub felinarul de pe stradă îmi era bine, ca niciodată. Iar ea stătea alături, să nu mă înec în cadă.

M-a frecat de la urechi pînă la picioare. Și m-a vîrît în pat. Și a mai pus pe mine încă ceva greu și insuportabil, un fel de saltea de puf. Credeam că s-a urcat un tanc pe mine. Am început să hăpăi aerul cu gura și să dau din mîini.

— Stai liniștit ! se răsti ea amenințător. Și atunci am adormit. M-am sucit, m-am agitat și brusc am adormit.

Am zăcut o săptămînă. Vreo nouă zile. Mă trezeam și de fiecare dată vedeam această odaie. Acum mi-am dat seama — odăiță tipică. Vizuină într-un apartament comun. Fără pretenții și cu o masă șchioapă la mijloc. Și un pat cu bile nichelate la speteze. Bilele priveau ca o pereche de ochi ai unei insecte mari ostile. Bulbucați și țintind înainte.

Cînd vreuna dintre femei dormea pe podea (eu eram bolnav, dormeam în pat), scaunele jucau rol de capră. Stăteau unul peste altul. Pînă la tavan. Ca să elibereze spațiul vital. Iar dimineața, scaunele chiar așa rămîneau — rămîneau îndelung, ca un turn îngîndurat ori ațipit. Pînă cînd le așezau la locul lor.

Acum o vedeam adesea pe prietena Zinei. Adică pe stăpîna camerei. Iar o dată au dormit pe podea amîndouă în același timp. Cap lîngă cap.

— Oho, cîți sîntem azi! Și imediat am început să hîrîi : Mi-e sete, mi-e sete!

Mi se părea că gîtlejul meu e din scrobeală uscată. Îmi era teamă că o să se rupă și hîrîiam foarte încet.

— A prins viață, începu a rîde prietena Zinei. Nela o chema. Era o namilă, alături de ea Zina arăta ca un cubuleț.

— Mi-e sete...

— Întinde mîna. Ceașca-i alături.

Am înhățat ceașca în care ceaiul se răcise — l-am băut dintr-o suflare.

— Mi-e sete...

— Îndată. Se ridică, era în furou. Îndată. Aduse apă. Oho. S-a făcut ora șapte. Zina, hai! o înghionti ușor cu vîrful piciorului. Zinka, gata, e timpul să te duci la lucru!

Altă dată, trezindu-mă devreme, le vedeam cum pregătesc pentru expediere coletele. Pentru soți. Cîntăreau în balanță cîrnați încolăciți (acolo se primea o anumită cantitate). Așezau cîrnatul ca pe o funie, iar prin colțurile cutiei vîrau șosete și mănuși cu un singur deget. Mai puneau pachețele cu mahorcă, și pesmeți. Zina plesnea cu mîna udă pe capacul de placaj. Și imediat, cît era umed, scria cu sîrg adresa.

Am șters-o pînă la spital. Încă mai eram ca de vată, și mergeam împleticit. Uneori o luam doi sau trei pași într-o parte.

— Vă rog să mă iertați, îi spuneam celui cu care mă ciocneam.

Și iarăși spuneam. Următorului :

— Vă rog să mă iertați.

Zilele astea ninsese strașnic. Natura nu dormise în timp ce eu stăteam tolănit. Cînd mă abăteam de pe trotuar, eram nevoit să intru în zăpadă pînă la genunchi. De-acum știam însă că n-o să cad. Eram sănătos.

Am pătruns în vestibul. Era plin de lume acolo.

— Au ridicat carantina? am întrebat.

— Nu. Și nici n-au de gînd.

— E rău.

Mi-am croit drum către tabla cu evidența bolnavilor. Înghețasem și-mi suflam în degete. Între timp priveam în sus pe sub sprîncene, iar acolo, pe foaie, în dreptul numelui Galkăi, era notat : „Externată". Atît m-a mai ajutat mintea, să găsesc data și să mă uit la ea :

Cu două zile în urmă.

Nu mai știu cum am reușit să ies din învălmășeala aceea — de-acum zburam către ea.

* * *

Întocmai așa e. Oricare zi dintre zilele acelea de demult și-ar aminti-o, el ar auzi limpezimea diafană a rezonanței — ZBURAM. Fără nici o șovăială sau tremur în intonație. Fără nici o ezitare. ALERGAM. IUBEAM. Clar și concis.

Au trecut cîțiva ani. Oleg a devenit matur, e de-acum Oleg Nesterovici. Și așa cum se cuvine unui om matur, Oleg Nesterovici a învățat să nu dea cu coatele într-o parte și-n alta. A învățat să le înțeleagă și pe soacrele altora și propriile rubedenii. Asta a venit de la sine, căci mai devreme sau mai tîrziu tot vine. Dar a dispărut ardoarea. A dispărut claritatea și concizia dîrzeniei. A dispărut ceva.

Și uite că într-o zi, ca oricui, i se spune :

— Te-ai schimbat tare mult, Oleg. Erai cu totul altfel.

Iar el răspunde. Răspunsul a venit cam de la sine :

— Ce-i de mirare — pe atunci eram tînăr. Eram la primul impuls.

Și din acest moment întorsătura frazei și intonația însăși, îndeobște întîmplătoare, devin la el o armă.

— Oleg, tu, înainte, nu ezitai și nu stăteai să reflectezi. Nu stăteai la gînduri atîta...

— Înainte ? zîmbește el. Dar e de înțeles. Pe atunci eram la primul impuls.

Sau :

— Oleg !... Zău așa, ai devenit atît de domol ! Și chibzuit !

— Păi — vîrsta. Nu mai sînt la primul impuls.

Și așa mai departe. În toate sau aproape toate împrejurările vieții. Se folosește de fraza asta pînă în ziua de azi, a devenit pe gustul lui.

Într-o bună zi era dat afară un bețiv. Îl scoteau de subțioară, cu băgare de seamă, de la o seratá prietenească unde el (se cade să cerem scuze pentru lipsa de eleganță a expresiei) își vărsase și măruntaiele peste tot ce era aproape și ce era departe de el. Desigur, nimic deosebit. Se întîmplă. Iar acum îl conduceau jos, la aer, să-i fie mai bine Iar el se împotrivea și striga :

— Oh, tinerețea mea !... Oh, tinerețea mea !...

Curioasă e expresia însăși — el chiar așa striga într-un moment în care îi era dezgustător de rău.

— Nu urla ! îi spuse primul dintre cei care-l conduceau jos.

— Lasă-l, spuse al doilea cu binișorul. Lasă-l să urle. Numai să nu vomite. Asta nu-i om, e gură de sondă.

— L-la d-dracu. Îmi închipui cum arătam, spuse al treilea scuturîndu-se. O scenă obișnuită din viață, măruntă și nu foarte originală.

Oleg Nesterovici era unul dintre cei care-l conduceau jos, la aer proaspăt, pe cel care băuse peste măsură. După o jumătate de an Oleg Nesterovici va uita cu totul și compania aceasta și cum a nimerit în ea — nimic sau aproape nimic nu-și va aminti. Nici pe cei ce au condus. Nici pe cel ce a fost condus. Nici un chip, nici un nume. Nici nu ține minte ce-i cădea întruna bețivului din cap, căciula sau pălăria. Nu, nu-și amintește. Strigătele însă și le amintește.

Își amintește, și cîteodată i se pare aevea că el însuși strigă (cu toate că nu strigă nicidecum, ba, dimpotrivă, iese foarte calm și liniștit din magazinul alimentar cu sacoșa încărcată). Și își aude propria voce. Iar dacă îl urmăresc mai abitir acele strigăte, e în stare să le repete cu glas tare, să le repete la nesfîrșit. Și să înghită nodul, pe care toți îl înghițim. Oh, tinerețea mea. Oh, tinerețea mea. Și așa mai departe.

Asta e o altă expresie caracteristică a lui. Cum la fel de caracteristică e și „la primul impuls".

Încă un amănunt la portret. Cu toată chibzuiala sa, Oleg Nesterovici se aprinde numaidecît și se enervează dacă cineva, fie și în glumă, își face imputări pentru „tinerețea năroadă", pentru „anii irosiți" și altele asemenea.

— Nu pricepi nimic din viață! Și Oleg Nesterovici tremură de mînie.

Și se apucă să-i vîre interlocutorului în cap, că tu, dragă amice, NICIODATĂ și NIMĂNUI să nu-i mai spui că în anii tinereții erai nărod și caraghios. Nu e adevărat. Să-i spui așa: eram credul. Eram sincer. Eram curajos. Eram liber. Eram bun. Eram la primul impuls.

Capitolul al unsprezecelea

Am zburat la locuința Eremeevilor. La Galka. Acolo se pornise petrecerea — sărbătorirea însănătoșirii ei, ceva de soiul ăsta. Ticsit de lume și mare tărăboi.

Galka stătea pe jumătate culcată pe divan, încă nu putea să umble. Dar arăta excelent. În jurul ei o nesfîrșită forfotă radioasă de chipuri necunoscute mie. Rubedenii. L-am recunoscut numai pe Eremeev — ședea într-un colț, tăcut și posomorît. Mi-a făcut un semn de salut lipsit de expresie. Cum îl saluți pe unul fără importanță.

Însă Galka zîmbi:

— Bună ziua.

Și rosti cu voce egală, calmă. Cu un surîs drăgălaș:

— Oleg, du-te la bucătărie. O să ți se dea acolo ceva de băut, vrei?

Și-mi explică:

— Eu trebuie să mai stau culcată. Altfel, te-aș fi tratat eu însămi.

I-am răspuns că e o idee foarte bună, adică referitor la băutură. Cu toate că nici de băut, nici de mîncat n-aveam deloc poftă. Simțeam că parcă nu nimerisem unde trebuia. Totul era ciudat. Ceva nu înțelegeam, ceva ce alții înțelegeau. Ei știau, iar eu nu.

— Du-te, Olejka, îmi spuse ea.

— Îhî.

Și m-am îndreptat către bucătărie. Acolo era o bandă rulantă cu bucate și băuturi. Pînă să se pună masa lumea venea, lua o gustare, și pleca. Două mătuși corpolente se și năpustiră asupra mea și se apucară să mă hrănească. Nu-mi dădeau drumul. Ba un fel de mîncare, ba un păhărel.

— Sînteți prietenul Galiei ? Sau al bărbatului ei ? a fost prima lor întrebare.

— De-al Galiei.

— Și ce credeți, cum are să se sfîrșească totul ?

În asemenea împrejurări răspund foarte răspicat :

— Cred că totul va fi bine.

A mai intrat o mătușă. Acum erau trei. Trei vrăjitoare. Trei ursitoare. Sau trei ghicitoare. Iar dacă e s-o luăm mai simplu, trei femei în vîrstă, care puneau la fiert, prăjeau și, între timp, făceau pronosticuri pentru viitor.

Mătușa care a intrat spuse :

— Dumnezeule ! Or să divorțeze oare ? Judecînd după intonație, mătușa era din partea lui Eremeev.

— Păi ce crezi. Pentru tineri e simplu acuma. Azi se căsătoresc, mîine divorțează, zise parcă cu osîrdie și totuși cu o anume acceptare tacită cealaltă mătușă (mătușa din partea Galkăi).

— Nu e treaba noastră, spuse a treia mătușă (cea neutră).

— Așa e. Acum sărbătorim însănătoșirea ei, și, dacă ne-or pofti — om veni și la o nuntă nouă, exclamă îndată a doua (mătușa din partea Galkăi).

Și tot ea :

— Treaba noastră e să gătim. Și să nu ne amestecăm.

— Da' să vorbim avem dreptul !

— Ce-avem de vorbit ?

Se observa că se abțin, cîtă vreme Galka nu-i în putere și se află chiar alături. Și că dacă nu era boala ei, ar fi fost aici un scandal pe cinste.

Cam o jumătate de oră am ascultat melițatul lor reținut și insinuant. Abia mestecam, domol-domol, ca să trag de timp și să ascult. Și pînă la urmă am ascultat și am aflat tot. Galka, se vede treaba, s-a îndrăgostit. Ei da, în spital, cînd, s-ar părea, numai la asta nu trebuia

să-i stea gîndul. S-a îndrăgostit de chirurgul care i-a făcut operația. De mustăcios. Anatoli îl chema. Și despre asta știa și vorbea tot spitalul, adică ce dragoste neobișnuită și mare și serioasă. Cu alte cuvinte, și el o iubea.

Povestea era veche, numai eu habar n-am avut. Am fost prost ca noaptea.

M-am înapoiat în odaia în care se afla Galka. Însă și acolo am zăbovit puțin timp.

Acolo se prelungea o discuție generală care nu se mai sfîrșea despre serviciu, despre iarnă, despre un film serial. Galka surîdea și din cînd în cînd îi arunca priviri chirurgului (venise și el). Mustăciosul ședea foarte modest la doi pași de ea. Nu prea se simțea în apele lui. Dar ședea. Își așezase mîinile cele talentate pe genunchi. Iar în jur făcea zarvă o lume puțin cunoscută lui, și într-un colț Eremeev juca popa-prostul cu o rudă.

Uneori Galka îl antrena pe chirurg în discuție. Și ochii ei radiau. Pasămite, aici, dragul meu, n-ai de cine te teme. Și nu trebuie să te sfiești deloc, dragul meu. Eu te admir, dragul meu. Și lasă-i, dragule, să vadă și să știe toți acest lucru... Iar mustăciosul se însufleţea. Răspundea la întrebări. Dădea explicații. Da, procesul inflamatoriu a fost oprit definitiv. Da, a avut noroc. Da, e complet restabilită.

La bucătărie tot nu încetaseră turuitul :

— Cică, acum nu-i e aminte lui de dragoste — își susține teza de doctorat. (Era vorba despre el, despre chirurg).

— Și-i zice ea cam caraghios — Anatol. Anatoli,. înţeleg. Da' ce-i aia Anatol ? (Astea erau mătușile din partea Galkăi. Cînd se întîlneau cu mătușile lui Eremeev, căutau să dea impresia că Galka-i o prințesă — pe cine a ales, cu acela se va însoți, și nu trebuie să i se stea în cale. Între ele însă o condamnau pe Galka).

Am plecat. Nu mai puteam să le ascult. Aveam nevoie de aer. Și de cerul înalt. Și de întinderea nemărginită.

Nimic din toate astea, bineînțeles. Pur și simplu cernea zăpada — mărunță și destul de sîcîitoare.

Pașii m-au dus singuri. De parcă ei, pașii, meditaseră la gîndul meu îndelung și, în sfîrșit, luaseră hotărîrea, în

timp ce eu mergeam și-mi încreţeam fruntea din pricina zăpezii mărunte.

Am intrat — el şedea, neschimbat, căpăţînos şi mărunţel ca totdeauna. Un bondoc cu dinţi de aur. Împuternicitul firmei. Am intrat şi încă din mers i-am spus verde-n faţă că mă întorc la Gromîşev.

— Te-ai hotărît ?

— Mi-a venit mintea la cap. Era timpul.

El chibzui şi-mi spuse :

— De minune... Alexei Ivanîci are să se bucure.

Cît despre el, se uita nu ştiu cum, ciudat. Tăinuia ceva.

— Biletul l-aş vrea chiar pentru mîine, i-am spus. O să-l procuraţi ?

— Îl procurăm, Oleg. Fii liniştit.

Şi brusc mi se adresă cu vocea în falset. Îşi dădu drumul cocoşeşte :

— Gorceakov e pe moarte.

Se ridică şi se tîrî spre fereastră. Voia să nu-i văd ochii.

După aceea (stătea la fereastră fără să se întoarcă — pipăia cu degetele marginea mesei — acolo era montat un buton de sonerie) o chemă pe secretară. Aceasta făcu nişte însemnări în hîrtiile mele. Comandă biletul pentru a doua zi. Îmi surîse. Şi plecă. Era o secretară pe cinste. Achiziţie nouă.

Împuternicitul cel uscăţiv era pe moarte. Ne-am dus la el acasă — zăcea, cu capul răsturnat către tavan şi mîinile scoase de sub plapumă. Îl îngrijea o femeie cu chipul plîns.

— Oleg ! se însenină el, de parcă nu eu venisem, ci Dumnezeu ştie cine. Avea ochi albaştri. Iar chipul îi era pămîntiu. E pe ducă. Îmi spuseseră cînd ne îndreptam încoace.

Am dat să-l sărut, dar el m-a împins uşor. M-a îndepărtat.

Căposul îi spuse :

— Uite de vezi, Oleg se-ntoarce.

— La noi ? (Chiar aşa a spus. Trăia aici, zăcea aici, murea aici, dar a spus „la noi“ — asta înseamnă în stepă).

— La noi, răspunse căposul.

Uscătivul de Gorceakov clipi printre lacrimi. Era impresionat — prinse a vorbi, că el nu s-a îndoit niciodată că o să mă-ntorc. Că noi toți „sîntem vrăjiți de stepă". Pe oriunde am rătăci, tot ne întoarcem. Pentru că cei ce sînt vrăjiți se întorc. Mai devreme sau mai tîrziu.

— Pînă și eu o să mă-ntorc, încheie el. Dacă o să mor, să-i spuneți lui Gromîșev să mă ducă la noi. Și să mă îngroape acolo.

Începu să rîdă :

— Și să nu fie zgîrie-brînză. Acuma e simplu. Sicriu de plumb și dă-i bătaie.

Se interesă apoi :

— Dar pe soție o iei cu tine ?

— Nu — ar fi fost deplasat să-i explic și să-i povestesc.

— Tu ai vrut asta.

— M-am răzgîndit.

— Da, e frig. Adu-o atunci la primăvară. Acum e vifor acolo. Of și ce vifor...

— Acum Gromîșev ne trimite după lemne, am spus eu pe același ton. Și toți trei am izbucnit în rîs. Cel mai adesea prin lemne noi înțelegeam tizic. Baligă cu paie.

Căpățînosul i-a întins termometrul și a început să povestească îndelung ceva. M-am gîndit că, poate, vor să rămînă în doi. Și am plecat.

Amîndoi mi-au spus :

— Transmite salutări acolo.

— Bine.

— Salutări tuturor.

Am plecat și nu m-am mai gîndit că Gorceakov e pe moarte. Eram tînăr. Încă nu știam și nu voiam să știu de moarte, deși văzusem de-acum și știam cum se moare. Era ca și cum treceam pe alături, cu toate că stătusem aproape.

Gorceakov, la patruzeci și ceva de ani ai lui, mi se părea un bătrîn. Era slab și epuizat. Pînă la trezeci și cinci de ani a robotit pe brînci în stepă. Un romantic. Și încă sută la sută — adică, după ce că el însuși e romantic, crede că toți sînt la fel. Un fericit în ignoranța lui.

Și brusc — parcă de după colț — boala. A fost nevoit să părăsească stepa și să lucreze la Moscova. Ca împuternicit al firmei. Totuși de-al nostru. Asta îl consola. O dată pe an îl internau într-unul din spitalele moscovite. O dată pe an îl smulgeau din mormînt și era iar împuternicitul firmei. Dacă rămînea în stepă, demult i-ar fi sunat ceasul.

Mi-aduc aminte că odată i-a fost strecurat un echipament de proastă calitate. Corturi putrezite. Aparatură mîncată de rugină. Și feștile care ardeau ca un foc bengal, dar de luminat nu luminau. Fusese o lună în spital și n-a putut să supravegheze.

Noi eram în stepă — eu stăteam lîngă Gromîșev și citeam lista pagubelor noastre. Iar Gromîșev îi zbiera în receptor :

— Trebuia să fii chiar tu de față la încărcare !

— Am fost la tratament, n-am știut de asta, Alexei Ivanîci.

— Dar că sînt niște pungași, știai sau nu știai ?

Receptorul denatura insuportabil vocea. Sunetele ajungeau ca niște țiuituri de țînțar, subțirele și ascuțite.

— Moscova ! Moscova ! zbiera Gromîșev, prin înfățișarea și răcnetul său pretinzînd escrocilor din capitală măcar priceperea de a cupla telefonul ca lumea.

Receptorul însă piuia. Se auzi glasul subțirel al lui Gorceakov :

— N-am știut că sînt pungași. I-am crezut. Eram la tratament.

— După cum te aud, cu ocazia asta te-au și castrat — ce bîzîi ca un țînțar ? Ești sau nu ești tu ?

— Eu, Alexei Ivanîci. Sînt eu, piuia glăsciorul.

Zina nu era acasă. Și nici uriașa ei prietenă. De unul singur și foarte calm am adunat revistele și extrasele pe care le primisem. Ceea ce traduceam și însoțeam cu note explicative. Laolaltă cu cele două dicționare a ieșit un pachet impunător.

Am aruncat pentru ultima oară o privire prin odăița asta liniștită. Zece metri pătrați. Odaia în care am fost bolnav. Odaia în care am trăit. Odaia în care m-am încălzit.

După ce m-am pregătit de drum și eram gata cu totul, am trecut pe la patiserie. O cafea cu franzeluță era bine venită. Zina se afla la tejghea. Îi eram foarte recunoscător, o iubeam, dar nu voiam să-mi iau rămas bun cu adevărat de la ea. Mă temeam de mine însumi. Are să mă compătimească, și din pricina compătimirii ei e posibil să mă înmoi. Să mă înmoi și să devin slab. Și să restitui biletul. Și să mă împotmolesc aici.

Acum principalul era să nu fiu compătimit. O știam precis. Mîncam franzeluța și-mi sorbeam cafeaua.

Profitînd de o clipă liberă, Zina se apropie.

— Îmi iau zborul, i-am comunicat cu o seriozitate subliniată, brutală.

— Cînd ?

— Mîine.

— Vii să dormi la noapte ?

— Nu. Mă duc la un prieten. Azi e gol apartamentul lui.

— E cel care stă cu soacră-sa ?

— Îhî.

Tăcea. Amîndoi tăceam și parcă făceam bilanțul. Într-adevăr îl sunasem pe Bucenkov. Într-adevăr soacră-sa, nevasta și copilul plecaseră undeva la rude pînă la Anul Nou. Și Bucenkov m-a chemat atunci la el.

A fost o pauză îndelungată. Zina aștepta cîteva vorbe de la mine, iar eu parcă eram blocat. Nici un cuvînt. Tac și iar tac. O vreme parcă nu puteam să le văd. Pe femei. Nici să le văd, nici să mă gîndesc la ele. Cu atît mai puțin să le vorbesc și să le explic ceva. Mă fripsesem.

— Păcat, spuse în sfîrșit Zina.

— Ce-i păcat ?

— Te-aș fi pregătit de plecare. Că drumu-i lung.

— Drum ca oricare altul.

Și atunci ea se simți jignită. Se întoarse și o porni spre locul său de după tejghea. Dar am prins-o de mînă, am izbutit să o prind. Era ca și cum mă dezmeticisem. Nimănui mai mult decît ei nu-i era milă de mine. Nimeni nu era mai apropiat și mai bun ca ea.

— Mi-e sufletul tare otrăvit, i-am spus, ascunzîndu-mi privirile.

Ea tăcea. Și căuta să-și elibereze încetișor mîna. Eu însă îi țineam încheietura ca într-un clește.

— Am să-ți scriu, Zina. Negreșit.

Ea tăcea.

— Am să-ți scriu.

— Pe cuvînt de onoare ?

— Da.

Și m-a crezut. În clipa în care am rostit „pe cuvînt de onoare", ea m-a crezut. Asta e omul. Așa trăiește.

Zina surîse :

— De mult trebuia...

S-a apropiat lipindu-se de mine și m-a sărutat pe obraz. Am jurat să-i scriu și, prin urmare, eram prieteni. Așa a înțeles ea. Și s-a străduit să mă apuce de dîrlogi, neîntîrziat și cît se poate mai strîns. Femeie adevărată. Mi-a spus că nu mă pricep să-mi iau rămas bun. Că sînt insensibil.

Iar peste o clipă-două deja striga :

— Cum să te pregătești de drum de unul singur ? ! că la nimic nu te pricepi.

— Mai încet, Zina.

— Mai întîi, ciorapii găuriți...

— Mai încet.

— Ești un mucos ! striga ea de se auzea aproape în toată patiseria. Și încă un mucos nerecunoscător. De-ale gurii am să-ți cumpăr eu. La de-ale gurii nu te pricepi deloc.

— Zina.

— Nu discutăm !

Se uită împrejur.

— Așteaptă un moment, zise ea. Să scap de ăștia doi.

Se duse după tejghea, iar eu mi-am înhățat numaidecît pachetul cu reviste și am rupt-o la fugă.

Mai era ceva. Ea avea să întrebe negreșit despre Galka. Și să stoarcă totul de la mine, pînă la ultima vorbă. Așa e ea. Meșteră în a deplînge și a compătimi. Inimă bună și mare în felul ei. Pot s-o șterg acum liniștit și să mă înfățișez la ea, să zicem, peste cinci ani. Și din nou să plec. Ea n-o să se simtă jignită. Și are să-mi ierte totul. Pentru ea nu e prima oară. Și nici ultima.

Pe neașteptate am văzut-o din nou. Stăteam în stația de autobuz, iar ea alerga spre mine și striga de la colțul străzii :

— Oleg !... Oleg !...

Avea mîinile încărcate cu pungulițe și pachețele, pregătite mie pentru drum. Iar grija femeiască (sau poate, mai bine : maternă ?) o stimula într-atît, încît zbura ca glonțul. Distanța se micșora văzînd cu ochii. Dar i-a lipsit un pic de baftă. Autobuzul se apropia și ea mai avea de alergat vreo cincizeci de metri.

Am sărit și am plecat. Nu suport compătimirea. Cu atît mai mult pe cea sinceră. Nu puteam eu să suport atunci compătimirea ei — și cu asta basta.

Am venit la institut și le-am spus că plec. Am predat revistele și cele două dicționare. Am scris o cerere. Am spus și „la revedere". Iar șeful a început deodată să șuiere. A slobozit un șuierat de șarpe.

Voiam de-acum să plec, dar asemenea figuri mă ating unde mă doare.

— De ce sînt un om necinstit ? Și m-am apropiat de el strîns lipit. Față-n față.

— Necinstit.

— Dar de ce ? Și i-am explicat că plec și că nici nu vreau să iau banii pentru ultimele două articole. Adică vreau, și încă foarte mult, dar pînă mîine contabilitatea nu reușește să calculeze și să facă plata. Ori eu nici nu cîrtesc. Îmi iau zborul frumușel și fără zarvă. Nu mă plîng. Nu spun că s-a procedat necinstit cu mine.

Dar el continua să șuiere. Eu, chipurile, i-am promis să lucrez cel puțin un an. Așa ceva nu-mi aminteam. Și într-un fel sau altul mă duce mintea să pricep tertipurile astea de șef de laborator. Tot șuieratul ăsta era din considerente tactice. Să prindă cu arcanul.

— Lefegii, șuiera el. Mercenari. Vikingi !

Zîmbeam, pe mine nu mă duci.

— Treaba nu vă place. Doar banii vă plac !... Alergați dintr-un loc într-altul.

Și mi-a venit pe loc o idee.

— Văd că sînteți supărat, i-am spus. Dar eu vă propun un om în locul meu. Și ce om ! Care trage ca o vită.

— Și care-și ia tălpășița exact după o lună ?
— Nu.
— N-are să-și ia tălpășița ?
— E dintre cei care vă vor însoți pînă la pensie.

Șeful se mai înveseli. Și începu încetișor să-și țină isonul vocii lăuntrice, căci n-avea cui altuia să-i țină isonul la o asemenea oră. La-la-la. La-la-la. Prinse a se jura că lui nu-i pare rău de bani absolut deloc. Să fie numai un om cumsecade. Lui îi convine de minune unul cu o jumătate de normă. Dar bun.

— Bun — nu-i cuvîntul potrivit, mi-am ieșit eu din fire. Minunat !
— Poate să treacă pe la noi în seara asta ?
— Poate.

M-am dus la Bucenkov — tocmai izbutise să ajungă de la slujbă, era fără vlagă și vedea totul în cenușiu.
— Vrei o jumătate de normă ?
— Vorbești serios ? — nici nu-i venea să creadă. De cînd îl știu umbla după jumătăți de normă. Modest și liniștit (și foarte capabil), se plîngea întruna că, uite, oamenii sînt în stare să se aranjeze, numai el nu. Alții au relații, cunoștințe, el n-are. Lumea se zbate, aleargă încolo și-ncoace, precum sutele de pîraie primăvara, pe cînd el nu s-a alăturat de nici un șuvoi.
— Îmbracă-te, i-am spus. Mergi la ei chiar acum.
— Acum ? se dezumflă el.

Așa îi era firea. Să viseze și să se tot gîndească — asta poate. Dar să se urnească din loc — e greu. Complexul omului care NU SE PRICEPE. Complexul chiriașului liniștit. Al chiriașului liniștit din căsuța noastră zgomotoasă.

— **Bate fierul cît e cald.** Ai auzit de cugetarea asta populară ?
— E o cugetare de hrăpăreț ! se încăpățînă el.
— Bine, bine. Mai vorbim pe urmă. Acum dă-i drumul.
— Dar trebuie... trebuie să mă îmbrac mai ca lumea.
— Nimic nu trebuie.

Și i-am făcut vînt pe ușă. Pînă n-a apucat să se gîndească. Pentru că el doar ca elefantul e-n stare să se gîndească : îndelung și cu tristețe. A plecat, iar eu am intrat

să fac baie. Stăteam în cadă și eram în culmea fericirii. Mi-am desfătat trupul cu apă caldă. De-acum n-o să mă întîlnesc curînd cu fericirea asta.

Bucenkov s-a întors ca de la curățătoria chimică, atunci cînd ești servit prin relații. Strălucea tot. Era de sus pînă jos ca nou — chipul, gesturile, mersul.

— Am văzut că totul e atît de simplu !

Umbla prin odaie de colo-colo. Și era încîntat de sine :

— Se pare că pot orice. Răspundeam din zbor. Îi uimeam prin fapte. Am făcut și spirite.

Se aranjase. Era fericit. Și nu-și putea veni în fire :

— Înțelegi, Oleg, se pare că totul nu e deloc complicat !

Luarăm masa de seară. Ne propuserăm apoi să ne uităm la hochei. Eram numai noi doi în apartament și aveam o seară întreagă înaintea noastră. Televizor, liniște, și fără soacră pe cap — nu e oare o minunăție ?... Am pus de ceai. Bucenkov, ca întotdeauna cînd soacră-sa nu era pe aproape, vorbea despre prietenia noastră. Am băut ceai tare și am privit la televizor programul dinaintea meciului de hochei.

— Dar cum rămîne cu Galka ? întrebă el deodată. Tu pleci cu avionul, dar ea ?

Credeam că o să scap — credeam că o plec din Moscova fără discuții pe tema asta.

— Asta da execuție ! am exclamat despre un hocheist care, în timpul încălzirii, a aruncat pucul de-a lungul întregului ecran.

— Și cum rămîne cu Galka ?... De ce taci ?

Atunci i-am povestit. N-am avut încotro.

Bucenkov mă întrebă :

— Și mai departe ce-o să fie ? Galka se mărită cu doctoru-ăsta mustăcios ?

— Se pare că da, am răspuns cît se poate de nepăsător.

— Nu înțeleg.

— Ce nu-nțelegi ?

— Te-ai bătut și iar te-ai bătut pentru ea. Și deodată — îți iei tălpășița.

I-am explicat. Era măritată, trăia cu Eremeev — toate astea erau erori și lucruri fără importanță, nu constituiau o opreliște. În orice caz, nu erau ceva mortal pentru mine. Pe cînd acum ea iubește, și asta e cu totul altceva. E ca și cum ar nimeri sub tren. Și în situația asta nu-mi mai rămîne nimic de făcut.

Vorbele mele erau limpezi și precise. Aveau și sens. Și logică. Erau în ele de toate, adevăr nu era. Pentru că, de fapt, deocamdată nu mă gîndeam la Galka. Nu mă mai gîndisem la Galka din momentul în care am văzut-o alături de chirurgul mustăcios și înconjurată de mătușile ei bodogănitoare. Amînam pentru mai tîrziu. Amînam și iar amînam.

— Și ce se întîmplă cu Eremeev ? Soțul ei ?

— Tace.

— Suferă ? cerea Bucenkov amănunte.

— Fără îndoială. Îl vedeam cum șade și joacă întruna popa-prostul.

— Și nu întreprinde nimic ?

— Dar ce poți întreprinde aici ? Și el parcă a nimerit sub tren... Să mai pun de ceai ?

— N-o să ne perpelim toată noaptea ?

— Ei da !

Se termina prima repriză. Echipa juca în inferioritate numerică, tribunele urlau, televizorul nostru urla și el de urletul lor — hocheiul presupune spectatori, așa a fost el conceput. M-am dus să închid gazele sub ceaiul care fiersese — și numai așa, îndepărtîndu-mă și desprinzîndu-mă de zgomot, am sesizat că la ușă suna cineva. Se auzea soneria.

S-a auzit încet. O singură dată. Bucenkov, lipit de televizor, pur și simplu nu auzea.

Veneam cu ceainicul. L-am așezat pe covoraș, lîngă ușă, să-mi eliberez mîinile — și am deschis. În fața mea stătea un flăcău. Cît se poate de obișnuit.

— Am ceva de ocazie, spuse el.

— Ce ?

— Un lucru de import. Vrei să-l vezi ?

E uimitor. Eu n-am cumpărat niciodată lucruri de ocazie. Nici n-am cumpărat, nici n-am știut de chestia asta, și îndeobște eram destul de indiferent față de bulendre. Totuși am dat din cap și am ieșit pe palier.

Am ieșit și în aceeași secundă (nu minut, ci chiar secundă) mi s-a făcut rău. Lovitura a nimerit pe undeva în zona tîmplei. M-a izbit nu cel la care ieșisem, ci al doilea, dintr-o parte. Erau trei în total.

Ușa au închis-o. Astfel încît filmul s-a derulat în liniște deplină pe palierul larg. Și nu s-a arătat nici țipenie de om. Toți erau prinși cu hocheiul. Pe deasupra, eu nu strigam, nici nu mai eram în stare. Mi-aduc aminte de o lovitură în plex, așa de puternică încît mi s-a părut că s-a sfîrșit totul. Și mi-aduc aminte de o lovitură peste spinare, cînd m-am prăbușit. În acest moment eram sigur că am dat ortul popii. Mă loveau cu un lanț de bicicletă.

Dar n-am dat ortul popii. Ba, nu știu de ce, am încercat să mă ridic — și m-am ridicat — dar foarte repede m-am lungit din nou.

Apoi am rămas întins, cu băsici pe buzele zdrobite. Și deasupra mea, privindu-mă în față, se arătă Feciorașul, Chiar el. Rubedenia mea. El era al treilea.

Mi-a spus destul de răspicat tot ce credea despre mine.

Și a adăugat :

— Canalie. Curînd o să am iar mobilă. Și tot ce-mi poftește inima o să am. Ai reținut ?

Am reținut. Și iată ce am mai reținut :

— Tu, canalie, te-ai gîndit să-mi faci un rău. Ție ți-ai făcut rău.

Într-un cuvînt, s-a pronunțat. A spus ce-avea de spus, ca să-și ușureze sufletul. Pentru că bătaia nu-i potolise pe deplin setea.

Venindu-mi în fire, m-am năpustit pe ușa de la intrare și am pornit în goană după ei. Dar, se vede treaba că eram fără putere — genunchii nu mă țineau. Iar capul nu era al meu, parcă-mi puseseră pe el o oală răsunătoare și grea.

Am început să mă clatin și deodată am căzut cu zgomot pe o bancă din dreptul unei intrări. Strada era pustie. Un felinar. Și de undeva, de la o ferestruică deschisă larg, se revărsau pasiunile hocheistice. Am luat zăpadă de pe bancă și am dus-o la gură. Și am început s-o mănînc încetișor.

...Și atunci am văzut-o pe Galka. Mi-am amintit cum se schimonosește ea. Am auzit-o cum rîde. Și am văzut cum se stăpînește ea cînd îi vine să rîdă. Pufnește — și se abține.

„Dacă are purici ?"

„Oleg, isprăvește !"

„Să-l speli mai întîi."

Îi găsisem pe atunci un motănaș, negru, pentru că exact un asemenea motănaș ceruse de la portăreasă și i-l promisese femeia, dar acela a murit de jigodie.

Capitolul al doisprezecelea

Ședeam și mușcam cîte o bucățică de zăpadă. Mă bătea și gîndul — să-l ajung din urmă. Chiar acum. Adică nu, acum o pornește cu prietenașii să se distreze. Iar pe la unu sau două noaptea o să-l pîndesc la intrarea în apartament.

M-am și ridicat de pe bancă, bucurîndu-mă dinainte de momentul în care-l voi pîndi. Cînd el are să fie băut și speriat, iar eu am să apar înaintea lui. O să fiu calm și o să-i vorbesc blînd. Dar m-am ridicat și... m-am așezat. Dintr-o dată am zîmbit. Lasă-l pe Fecioraș în plata domnului. Cinstit vorbind, niște motive a avut el să se înfurie. Oricum, mobila. Scaunul cu vinișoare al closetului... Și doar e și el om.

Am terminat de mîncat bulgărele de zăpadă și mi-am amintit ce-mi povestise Valea-țiganul despre Fecioraș. Cum Feciorașul, fără să știe încă nimic, a venit într-o

noapte în garsoniera lui. N-a venit singur Feciorașul, era cu o junǎ. Se vede cǎ aici era mai aproape decît la palatele pǎrintești. Sau mai convenabil, din cine știe ce motive.

Doreau sǎ se izoleze. Sau, poate, sǎ bea ceva, cotrobǎind prin frigiderul știut.

— Aia e locuința pǎrinților, îi șoptea Feciorașul, iar asta e a mea. Ai s-o vezi îndatǎ.

Cheia o avea la el — au intrat în liniște, dar n-au reușit sǎ aprindǎ lumina. Feciorașul și-a zis cǎ s-au ars siguranțele. Dar siguranțele nu erau pur și simplu, fusesorǎ deșurubate, ca și becurile, ca și tot restul ce putea fi deșurubat. „Îndatǎ", șoptea Feciorașul. Pe întuneric, el și juna își fǎcurǎ drum cǎtre bucǎtǎrie, la frigider. Frigiderul nu era.

— Oleg ! m-a chemat Feciorașul, de astǎ datǎ se hotǎrîse sǎ mǎ trezeascǎ, pentru cǎ de-acum totul era de neînțeles. Oleg ! Dar chiriașul nu rǎspundea. Feciorașul scǎpǎrǎ un chibrit. De jur împrejur absolut pustiu. Din pustietatea asta își fǎcurǎ apariția cinci sau șase pui de țigani, care încercuirǎ tînǎra pereche, — Feciorașul mai-mai sǎ se țicneascǎ. Cît despre junǎ, ce sǎ mai vorbim. Abia au scǎpat amîndoi din garsonierǎ, palpați din cap pînǎ-n picioare — Feciorașul nu mai avea portofelul, juna — mǎnușile, poșeta o salvase. Toate aceste amǎnunte Valea-țiganul le aflase de la ai lui. Iar eu le-am aflat de la Valea.

Am terminat de mîncat bulgǎrele de zǎpadǎ și m-am întors. Bucenkov era cu nasul în televizor — nu se schimbase nimic, tribunele îi îndemnau pe hocheiști cu urlete. Toatǎ întîmplarea, cu mîncatul zǎpezii pe bancǎ cu tot, durase mai puțin de o orǎ.

Hocheiul se terminǎ, Bucenkov se desprinse de ecran — și chiar tresǎri :

— Ce-i cu tine ?

Iar eu, trebuie s-o spun, mă și spălasem. Mă aranjasem.

— Ce-i cu tine ?

I-am explicat. Era zguduit. O mutră stîlcită nu văzuse niciodată de la o apropiere atît de imediată. Și mult timp nu și-a putut veni în fire. Era îngrozit de parcă văzuse o catastrofă mondială, pieirea unor femei și copii.

— Cum e posibil ? repeta el. Cum e posibil ?

În avion, cei care ședeau în fața mea erau la fel de uimiți — făceau ce făceau și trăgeau cu coada ochiului la fizionomia mea plină de vînătăi. Era dimineața. Avionul vuia. Și cei doi mă cercetau cînd și cînd cu privirile. Și făceau glume pe seama mea.

— Semn rău, zise, chipurile, în șoaptă unul dintre ei. Ia te uită la tînărul ăsta.

— Ai crede că a sărit fără parașută, își dădu cu părerea al doilea.

— Să fie unul dintre cei care s-au prăbușit la zborul precedent ?

— Ei da, e limpede.

— Se aude că doar opt oameni au scăpat teferi.

— Șapte.

Așa glumeau și-i înfricoșau pe cei din jur. Aveau cam cincizeci de ani și flecăreau ca niște băiețandri. Subliniau că lor nu le e teamă de nimic. O arătau și fețele lor. Neînfricate. Se vedea numaidecît.

Iar după aceea au început drumurile — erau aceleași.

La început circulau autobuze pe drumuri. Ți se dădea bilet, iar tu mai stăteai la taifas cu taxatoarea. Pe urmă n-au mai fost autobuze și trebuia să-i mai dai șoferului și ceva mărunțiș. Tot pentru bilet. Și, în sfîrșit, au început drumurile și camioanele cu șoferi care nu mai iau bani. Omăt. Și pulbere de zăpadă. Și nimic altceva de jur împrejur. Nici banii nu mai valorau ceva.

În schimb însă unul dintre dezinteresații ăștia era cît pe ce să mă bage în mormînt. Gonea mașina ca diavolul

în persoană, dacă diavolul a gonit-o vreodată. Eu eram în benă. În cabină luase el un pachet uriaș și important chipurile, care în nici un caz nu trebuia să degere.

— Oprește ! zbieram eu. Oprește !

Nu-mi era atît de frig. Frigul l-aș fi îndurat eu. Era mult mai rău că în benă cu mine se aflau trei butoaie de metal cu solidol. Sau cu ceva asemănător. Nici n-am aflat cu ce. Pentru că unul din ele s-a desprins brusc din locaș și alerga dintr-un oblon în altul, iar eu izbuteam numai să sar într-o parte. Am început, cîte puțin, să-mi croiesc drum înainte — voiam să bat cu pumnul în cabină. Pulberea de zăpadă plutea după noi ca un nor.

— Oprește, zbieram. Treaba devenea destul de serioasă. Butoiul l-a urnit din loc și pe al doilea. Bubuiau butoaiele din pricina izbiturilor, iar eu săream dintr-o parte în alta. Mi-am dat seama că unul dintre ele are să mă facă fărîme, și am aruncat geamantănașul peste oblon. Apoi am sărit și eu.

Am aterizat în zăpadă ca o pisică. În patru labe. M-am rostogolit, dar nu mi-am frînt coastele. Mai greu a fost cu geamantănașul.

— Idiotule ! Smintitule ! zbieram la șofer, din urmă. El mă auzea, ca și pe coțofana care ședea pe un stîlp. Coțofana era de-a dreptul o frumusețe.

Chiar așa. În liniștea aceea am auzit deodată coțofana. Mașina era de-acum departe — abia se mai vedea. Și era liniște. Stăteam sub imensitatea cerului liber. Și de jur împrejur desăvîrșirea zăpezii. Desăvîrșirea albului. Și nici țipenie, doar această coțofană.

Cînd se lăsa noaptea am ajuns cu greu la un cătun Acolo am luat ceva în gură și am rămas peste noapte. Iar dimineața am pornit mai departe.

Asta e tot. Mă apropiam din ce în ce mai mult. Am lăsat în stînga micul teren de fotbal, unde pe zăpada bătătorită șoferii noștri jucau mingea cu niște soldați (vecini, sau cine știe ?) Unul dintre șoferi îmi făcu semn cu mîna : „Salutare !“ — parcă plecasem pentru o noapte

și uite că m-am întors. Arcada din placaj — trecerea către o căsuță, unde era bucătăria. Iar Jenecika bucătăreasa stă la fereastră și flutură tot așa din mînă.

Gromîșev e în cerdac. A ieșit. Dar se preface că a ieșit nu de dragul fiului rătăcitor, ci pentru vreo treabă. E aspru și încruntat.

— Ei ?... Te-ai întors ?

Alinare

I

Nu e nimic deosebit în faptul că pe Alevtina o iubește un oarecare Mihailov, nici că îl cheamă Pavel Vasilievici, și nici că mîine-poimîine împlinește patruzeci de ani. Mă rog, pentru aventuri amoroase e el greoi și neexperimentat, dar, pe de altă parte, luîndu-se în considerație caracterul stabil al vieții sale, pentru Mihailov acum e tocmai timpul de iubit — are soție, are locuință, are un salariu destul de bun, iar cei doi feciori termină de-acum școala : unul e în clasa a zecea, iar celălalt într-a noua. „Feciorii mei s-au născut la un an unul după altul", îi place lui Mihailov să repete, deslușind în expresia „la un an unul după altul" o anume semnificație a stabilității. Cum se descurcă Mihailov între familie și dragoste nu e clar, și nici de crezut, pentru că e evident, și asta încă din prima clipă, că omul nu se pricepe să mintă, e dintre cei ce mint cu greu și, de obicei, stîngaci. „Mihailov !" este chemat el la telefon, iar împrejur, ca întotdeauna, țipă isteric fierăstraiele, forfotesc clienții, lucrătorii și Mihailov încremenește cuprins de spaimă : copiii ?... sau „ea" ? și dă fuga spre colțișorul său la telefon, și important e aici de remarcat că, aparent, el umblă liniștit, greoi, dar, în fond, se zorește, se pripește și chiar tremură ușor, cum tremură oamenii care mint fără dibăcie și incoerent, ceea ce e rar pentru anii lui. Alevtina și copiii — numai asta îl frămîntă pe Mihailov în clipa apelului brusc al telefonului, cu toate că

în celelalte momente îl preocupă și treburile, și soția, și bătrînica lui mamă, încă în viață, de bine de rău.

Mihailov e un om suprasolicitat, ocupat, ceea ce, de asemenea, dă o tentă anume dragostei lui — *dragoste de om ocupat*. El îi dă bătaie (e vorbulița lui obișnuită) la o fabrică de mobilă, care se numește oficial „Atelier de confecționat mobilă — comenzi de la instituții și de la populație". Mihailov sosește acolo punctual dis-de-dimineață și chiar de dimineață îmbrăcămintea lui miroase puternic a politură și a șerlac. De băut nu bea nici vodcă nici vin. E inginer. Gravitatea și greutatea lui Mihailov, el cîntărind ceva mai mult de un chintal, inspiră stimă și vezi pe cîte un client, un tîmplar tînăr sau un simplu lucrător din atelier că se interesează uneori :

— Aveți cumva vreo legătură de rudenie cu hocheistul Mihailov ?

— Am, răspunde domol și cu un aer modest Mihailov, iar cînd (și mai politicos încă și cu profundă sinceritate în glas) este întrebat — ce legătură anume ? — el răspunde, la fel de domol și cu același aer modest : purtăm același nume de familie. Asta, firește, e așa, o glumă, și n-are haz, totuși Mihailov o repetă din cînd în cînd cu statornicia bărbatului care, probabil, în tinerețe s-a gîndit la glorie și fapte eroice, dar acum nu : acum s-a resemnat cu totul, cunoscîndu-și în linii generale bilanțul și sfîrșitul vieții. De altfel, are un colțișor-cabinet, unde poate să șadă singur-singurel cu telefonul, de un galben aprins — predecesorul lui Mihailov, înfruntînd primejdiile și furtunile vieții, zăbovea aici cu grăsanele de la C.T.C., și lui Mihailov i se pare uneori că pereții, tapetele cu păuni și chiar telefonul galben privesc spre el așteptînd, deși fără să se grăbească, așa cum privesc lingușitorii inteligenți, gata să-și ofere serviciile, privesc și așteaptă, firește însă că n-o să vadă aici nimic curajos din partea lui Mihailov. El e inginer. El nu stă locului cu orele : execută schițe, se înțelege că nu complicate, la cererea clientului, dar, în fond, urmărește cum se întrupează aceste schițe în lemn, și îl vezi cum rătăcește prin atelier, bărbat înalt și masiv, lăsînd uneori să-i scape cîte o glumă nevinovată, care nu are haz.

Că Mihailov n-a avut sau aproape n-a avut pretenții de la soartă și exigențe față de propria personalitate, o atestă și tinerețea lui : a absolvit institutul de construcții, însă, în loc să înalțe poduri pe undeva pe Volga, sau ansambluri sanatoriale la Piatigorsk, Mihailov se pomenește dintr-o dată chiar aici, la Moscova, la o făbricuță de mobilă — și asta chiar *dintr-o dată*... Unora fabrica de mobilă li se părea de un prozaism deprimant. Altora, mai abili, li se părea un plan strategic extrem de subtil, („Viză pentru Moscova și un loc călduț ! Păi asta-i mutarea calului !") dar lui Mihailov fabrica nu i se părea nimic altceva decît o fabrică. El e inert. E dintre cei blînzi. Se prea poate ca el să fie un suflet prea comod, așa cum sînt cei greoi cu trupul — asemenea oameni nu ocolesc nici răul, nici binele, și dacă li se spune fabrica de mobilă, înseamnă că așa și trebuie să fie. Lui Mihailov i se propune, el acceptă. I se promite locuință în următorii trei ani și este tras pe sfoară și iarăși el acceptă. Trăiește, tace și, îndeobște, crede că la fabrică, anul acesta, au fost, în problema spațiului locativ, niște depășiri de cheltuieli, că și fără asta directorul fabricii este completamente sleit de puteri, că el, directorul, din pricina grijilor suferă noaptea de inimă și se pare că era gata să facă un preinfarct... Iar timpul trece.

Timpul trece ; după cum se știe, Dumnezeu ocrotește sufletele neprihănite. Și, dintr-o dată, se dovedește că mobila e ceva la modă și de valoare, și aici cuvîntul *dintr-o dată* devine din nou necesar și, prin urmare, tipic pentru Mihailov, în sensul că numai acest cuvînt poate schimba cîte ceva în viața lui. Marele oraș parcă dintr-o dată se pune în mișcare după starea de somnolență și ei, oamenii, dau buzna din toate părțile la Mihailov. Vor mobilă „stil". Vor stil modern. Vor pur și simplu să fie plăcută și confortabilă, toți vor — unul, de pildă, voia stelaje în care „liniile să se întretaie și să se despartă și din nou să se adune", și să strălucească, iar în ansamblu să sugereze un aeroport („Ce-ce ?" — „Un aeroport, ei mă înțelegeți dumneavoastră !"). Spațiul redus din apartamente își dictează legile, cîteodată trebuie luptat pentru fiecare jumătate de metru pătrat și se prea poate ca în această luptă Mihailov să se fi regăsit pe sine. Începu să-l intere-

seze munca lui. Mă rog, și banii, au apărut și ei, și la un moment dat Mihailov observă că trăiește, și mănîncă, și bea mult mai bine acum decît înainte. Și locuința lui e mai bună decît înainte, și soția (da, e de-a dreptul uimitor !) devine mai bună și mai frumoasă. O doamnă. Îmbrăcată cu gust. Modestă. Și e de remarcat aici că patruzeci de ani nu înseamnă douăzeci, dacă e vorba despre soție, despre o femeie, una de douăzeci de-acum nu mai e pentru noi, iar Mihailov ține minte acest lucru. Mihailov însuși arată mai bine, și aici nu e vorba numai de vestimentație. El trăiește și încearcă un simțămînt înrudit cu gloria tîrzie, iar aceasta, pentru un timp, întinerește și, totodată, contribuie la tot felul de zigzaguri. Cînd plouă sau e pur și simplu vreme umedă, vocea lui Mihailov coboară și vibrează : o voce plăcută. Cînd s-au cunoscut, Alevtina — ea e poetă — îl întreabă :

— Aveți vreo legătură de rudenie cu renumitul bas Mihailov ?

— Am, răspunde Mihailov domol și cu aer modest, și, cînd Alevtina (de-acum cu o anume considerație în glas) îl întreabă — ce legătură anume ? — el îi răspunde iar domol și modest : — Purtăm același nume de familie, și *dintr-o dată,* pentru prima dată, și, anticipînd, se poate spune, pentru ultima oară — gluma lui are haz, de altminteri unul mic și relativ, căci poetele nu au înclinație pentru umor, ci mai curînd condescendență.

Alevtina Nesterova are nu douăzeci, ci treizeci de ani, chiar treizeci și unu ; de fapt, pare cu mult mai tînără, cu sînii proeminenți și cu un chip mai mult sau mai puțin drăgălaș — e tînără poetă, și dacă e vorba de pîine, atunci nu o capătă prea ușor și nu pe cea mai albă. De pildă, în zece ani i-au apărut trei plachete subțirele de versuri, iar acum, în așteptarea celei de a patra, scrie recenzii sau mai scoate un ban, prezentîndu-și lirica pe la casele de cultură din uzine și cele raionale și prin amfiteatrele studențești cu tot felul de prilejuri festive. Drăgălășenia ei se bucură de bună primire, cu toate că sînt și dezavantaje : o dată, spre exemplu, de Anul Nou, la un club, i s-a propus ca în același timp cu versurile, mai precis după recitarea lor, să se travestească în Fata-de-Zăpadă, întrucît respectiva fată era internată în zilele

acelea pentru un avort, și n-aveau cu cine să o înlocuiască ; în atari situații se suna de urgență la un birou, unde, nu că ar fi multe Fete-de-Zăpadă, dar există, și totuși, în seara aceea, nu se știe de ce, telefonul biroului era decuplat. „Eu ? Fata-de-Zăpadă ?“ — „Păi da... Tare mult vă rog, o să recitați versuri, și, în același timp, o să țopăiți nițel în jurul bradului. Nu e greu deloc !“ Și i-au spus Alevtinei că pentru horă i se va plăti separat, iar cu asta, bineînțeles, au ofensat-o. Alevtina mai tîrziu și-a dat seama că aici nu e vorba de vreo intenție de a ofensa, ci de un concurs de împrejurări întîmplător, chiar ca în vodeviluri și că faptul trebuie privit cu umor ; a ajuns la ideea că o poetă ar trebui să aibă totuși înclinație către umor. Cu toate acestea, și în timpul sărbătorilor și încă o săptămîna după aceea, a durut-o sufletul și Alevtinei i s-a făcut dor de un eveniment care să o distragă — de pildă, să meargă într-o vizită — sau i-a apărut deodată în imagine o pîrtie de schi, zăpadă și schiori rîzînd, în pulovere. Alevtina s-a și grăbit să se alăture unei asemenea nebunii vesele, chemînd la telefon pe unul și pe altul, pentru că în ajunul Anului Nou, care e și sărbătoarea zăpezii, singurătatea îți poate arăta cu totul pe neașteptate chipul ei posac și Alevtina o știe bine. Soț nu are. Nici copii. Are apartament.

Soț a avut ea, era tot poet, însă un poet ratat — nu se știe cum n-a reușit el să publice trei plachete de versuri, n-a reușit să publice nici măcar una ; plîngea și se tot tînguia, după aceea însă a început să considere că editarea plachetelor sale e stînjenită de mișcarea unei anume planete populate cu extratereștri care deocamdată ne este necunoscută. Alevtina considera că în altceva constă cauza : în loc să se impună prin efort, acolo unde nu s-a impus prin talent, el s-a dedulcit la vin ieftin — în plus era frumușel, și asta l-a pecetluit definitiv. Dispărea cîte un an — un an și jumătate, trăia și bea pe undeva și acasă se înfățișa numai atunci cînd parveneau la el zvonuri sigure că Alevtinei o să-i apară sau tocmai i-a apărut placheta următoare — se înfățișa după bani. Îi turna povești Alevtinei, că o iubește, și că i-a venit mintea la cap, și că a obosit, și că începe o viață nouă, dar, îndată ce se sfîrșeau banii se sfîrșea și el ca soț. Dispărea

în hăul dintre acești bani și următorii. Se poate spune că dispărea în hăul dintre această plachetă subțirică și următoarea, ceea ce amintea într-adevăr de un hău cosmic, sau, cum se spune acum, de o gaură neagră, în care ba apar, căutînd să ne cunoască pe noi, ba dispar ființe extraterestre aparținînd unor civilizații îndepărtate. Semnificativ este faptul că el nici nu stîrnea ceartă, și asta iar îl făcea să semene cu extratereștrii — dispărea pur și simplu. Nu se mai știa nimic despre el. Numai o singură ilustrată în ajunul Anului Nou, atunci cînd Alevtina era gata să probeze podoabele Fetei-de-Zăpadă. Nu se știe pentru ce, ilustrata era din Ialta... „Alinocika. A-ți trăi viața nu înseamnă a străbate o cîmpie. Îți doresc sărbători fericite.“ Copii nu aveau. S-au despărțit, iar acum Alevtina Nesterova, poetă și femeie atrăgătoare, e singură, își trăiește propria viață într-un apartament propriu și e de prisos să mai spunem că e fericită și că profund nejustificat bătrîna ei mamă, care locuiește într-un sat din preajma Kurskului, în ignoranța ei, dă mereu acatiste părintelui la altar.

Adesea mîndria este o compensație originală și chiar necesară ; mai cu seamă sînt binevenite aici și chipul drăgălaș, și sînii proeminenți, însă mai mult decît orice — și asta e important — Alevtina e mîndră că își cîștigă singură existența și nu depinde de nimeni ; acea împrejurare, dragule, cînd o muiere, pe deasupra și de una singură, uite că trăiește și nu se tînguie la tot pasul. Demnitatea, așa cum se și cuvine oricărei demnități, își are partea ei sumbră : aceeași mîndrie lăuntrică, simpatică pe plan uman, uneori o face brusc pe Alevtina afectată și cam familiară. Parcă ar juca un rol :

— Vrei versuri bune ? întreabă ea, dar îndeobște nici nu întreabă, pentru că începe să recite. din fugă. Din fericire, are o voce caldă, cu un anume tremur, care o face să recite minunat. Desparte un vers de altul printr-o pauză scurtă, și ușoară, și intimă cumva, neanunțînd nici titlul, nici autorul — și asta tulbură. Din nou iese la iveală aici acel ceva în plus și tactul ei, căci nu ești antrenat cîtuși de puțin în conversația unor eruditi, nu ești întrebat dacă vrei cumva „din ultimul

volum al Annei Andreevna" * (iar tu nici nu știai că a apărut volumul) — nu ești sîcîit, nu se îndoiește nimeni de tine, ești un simplu auditor — izvorul curge liniștit la un pas de tine, vrei — bei, nu vrei — te privește.

Dacă e să vorbim din nou despre aspectul exterior, pretutindeni în casa Alevtinei sînt atîrnate la repezeală gravuri, sau pur și simplu stau rezemate de perete — să nu le atingi cu piciorul, dragule — iar fotografiile alb-negru, prinse în piuneze, ale unor poete din trecutul îndepărtat sau apropiat, spun în șoaptă lecția despre faptul că dragostea nu cunoaște limite sau, în orice caz, nu vrea să le recunoască. „Pun ochii pe un bărbat care să merite atenție — îi place Alevtinei să repete în huruitul mașinii de spălat, de pildă, dacă a venit o prietenă și, să zicem, o ajută, îndreptînd spre chiuvetă furtunul și jetul de apă care țîșnește tulbure, — pun ochii pe un bărbat care să merite atenție și, te pomenești că mă mărit", — totuși vorbe mai mult de dragul vorbelor, pentru auditoriu, și de dragul rolului și al jocului... Tocmai datorită afectării și rolului devenit statornic, datorită stării lăuntrice neclare ce a dăinuit pînă la un timp, Alevtina Nesterova li se pare multora ciudată ; inginerului Mihailov mirosind puternic a poliță și trăindu-și viața zi de zi în atelierul de mobilă, mîndra Alevtina i se pare la început de-a dreptul scrîntită. La rîndul său, el i se pare ei un mutălău și un neajutorat, dar asta, de bună seamă, nu le stînjenește cîtuși de puțin apropierea. Este pentru amîndoi interesant, asemănîndu-se cu o descoperire treptată, cu îndepărtarea pojghiței și apariția neașteptată a miezului alb.

II

Tocmai faptul că el e „tîmplar de mobilă", pe poetă n-o sperie : îndeobște ea are atracție către simplitate, și îi place dacă omul își cunoaște meseria, ori-

* E vorba despre poeta Anna Ahmatova.

care ar fi ea, iar în această meserie el e avizat și valoros. Ea se străduiește cu plăcere, iar uneori și fără — adică cu eforturi — ca Mihailov să se simtă bine la ea. Are de altfel concepția ei despre eforturile proprii : se străduiește să fie „pur și simplu o muiere bună", și el să se destindă aici după atîta agitație și zădărnicie, să nu sufere, să zicem, din pricina soartei, a soției, sau din vreo altă pricină ce-i face să sufere pe bărbați, care nu înțeleg adevărul ăsta simplu, că nu poți sări mai sus de înălțimea capului și că, la urma urmelor, în jocul cu viața, ca și în jocul cu femeia, nu urmărești nici tragerea pe sfoară și nici scorul — asta bărbații nu vor să știe, dar barem să o simtă, sărmanii. Ea se străduiește ca Mihailov să-i fie prieten, și în cazul de față nu e nevoie să faci acest cuvînt mai rău decît este el : uneori — de pildă, într-un autobuz care te zdruncină, deodată năvălește apusul de soare, iar pe bancheta din spate o bătrînică prăpădită, cu niște coșnițe și cu ochii în fundul capului apare în razele trandafirii ca un îngeraș sau ca întruchiparea bătrîneții liniștite — uneori Alevtina crede că-l iubește.

Altădată însă el e prea greoi : Alevtinei, să zicem, îi e gîndul la o seară tihnită, la faptul că Mihailov are o figură simpatică și la dragostea ei ce năvălește brusc într-un autobuz care te zdruncină ; gîndul, metamorfozîndu-se de-acum, se sfîrșește cu o dispoziție sufletească tandră față de toți și de toate, și uite că Mihailov tocmai atunci, împotrivindu-se, prinde a vorbi (a bombăni) că Alevtina-i Alevtina, iar familia-i familie. (Alevtina se bosumflă : n-o ofenseză că la el familia e pe primul loc (dă-l naibii de loc) !, ci, tocmai aceste sublinieri, la ce bun. Menajîndu-și dispoziția sufletească, Alevtina îi spune — uite ce zăpadă e dincolo de fereastră — iar el parcă nu aude (e năred uneori) și tot o ține pe-a lui :

— Iubire întîlnești la tot pasul, dar familie mai rar.

— Ai mai spus-o... Eu am auzit că și familii întîlnești nu numai o dată, încearcă Alevtina să glumească.

— De la caz la caz.

Mihailov rostește stupid și greoi, chiar pe un ton sinistru și încă un ceas după aceste vorbe apăsătoare e în stare să stea îmbufnat. Sărmanul suferă : din clipa

în care la Alevtina a apărut un nou cunoscut — matematicianul Iuri Strepetov, strălucitor și frumos și cu un aer cam plictisit, — Mihailov a început să vorbească deosebit de morocănos despre familia lui, ca și cum amenința sau îi demonstra Alevtinei că, pasămite, pentru el există oricum ceva important în viață și el n-are să mai vină la Alevtina și are să dispară cu desăvîrșire. Totuși nu dispare. Vechea poveste : bărbatul e în stare, poate, să piardă sau chiar să arunce, dar nicidecum să ofere altuia. Iar Strepetov nu dispare nici el. Și Strepetov mai e și frumos, și deștept, și în general îi place Alevtinei, ce să mai ascundem. Iar la un moment dat Alevtina își dă seama că s-a format un triunghi și că atracția și tensiunea reciprocă de la unghi la unghi sînt scăpate din vedere aproape după modelele clasice date uitării — o, doamne, pentru ce mă ispitești ? — și uite că, enervîndu-se în una sau alta din seri, Alevtina simte că e timpul să-i despartă pe acești idioți dragi : e timpul să dea cu banul și să-și reașeze viața personală într-o matcă. Și asta anume ea trebuie să o facă, pentru că de la bărbați nu te poți aștepta, în zilele noastre bărbații de nimic nu sînt în stare.

„Trebuie să decid", își spune ea. Și în parte îi place, de bună seamă, că trebuie să decidă.

Începe să ezite : dacă stă să chibzuiască, îndeobște și cu detașare, atunci desigur Strepetov îi e mai apropiat, și fizic mai agreabil, și în materie de versuri el are o înțelegere cu mult mai rafinată — matematicienii sînt și poeți — totuși, un prieten vechi e mai prețios decît doi, și Alevtina își repetă tot mai adesea această înțelepciune de veacuri. Îi e milă de Mihailov. Mihailov e bun și delicat și a făcut mult pentru ea, în special ceva mobilă, și să-i dea pașaportul numai pentru că a apărut la orizont un bărbat frumos, ar fi crud. Bărbați frumoși apar și dispar, așa sînt ei concepuți, pe cînd un prieten vechi — e un prieten vechi : cum necum, dar femeile știu să prețuiască asta... Însă, pe de altă parte, dacă Alevtina va birui, să zicem, vocea și chemarea inimii și, deci, Strepetov va dispărea, iar Mihailov va rămîne, recunoștință din partea lui oricum să nu aștepți ; odată — și asta nu-i greu de imaginat

— Alevtina are să regrete și are să spună cu amărăciune : se duse, pasămite, Iurocika...

— Toți o să ne ducem, va mormăi sumbru și posomorît Mihailov drept răspuns, el nici să prețuiască noblețea sufletească a Alevtinei nu se dovedește prea capabil : ursul *și după ce a mîncat miere,* tot urs rămîne.

Iar asta de-acum e ezitarea lui Mihailov : atelierul de mobilă s-a golit, e sfîrșitul zilei, dar Mihailov tot nu știe încă, să meargă astă seară acasă sau la Alevtina. Face oarecare rînduială, încuie ceva într-o cutie și, în cele din urmă, aude vocea conștiinței : acasă... iar gîndul la Alevtina se face un gînd mic și neînsemnat, și chiar dacă îi e drag, are o nuanță de autentică depravare.

— Am plecat, îi spune el recepționerei.

— La revedere, Pavel Vasilievici.

— La revedere. Mihailov merge pe stradă și, mulțumit, caută să se convingă pe sine de justețea hotărîrii luate. Totuși, convingîndu-se definitiv, el înțelege deodată un adevăr neașteptat : nu merge mai departe, ci se duce la Alevtina. Nici n-a sesizat momentul, clipa în care s-a hotărît să se îndrepte către ea, și, dacă într-adevăr era hotărît, el descoperă numai că se află în metrou și șade la capătul vagonului, se leagănă în ritmul mersului trenului și, legănîndu-se așa, se duce la ea... Își dă seama, își amintește că de dimineață soția lui avea febră, părea bolnavă — și greutatea aceasta, mică, de altfel, căzută totuși în cumpănă pe neașteptate, se dovedește a fi de mare importanță — Mihailov, drăcuindu-se pentru propria lipsă de voință, cîrpa rămîne cîrpă, se repede afară din vagon și în trap mărunt, strîngînd sub braț servieta umflată, traversează în fugă pe partea cealaltă a peronului — la trenul în direcția opusă.

Și iată-l acasă.

— Ei cum te simți ? întreabă el, cătînd cu privirea într-o parte. Respiră greu.

— Așa și-așa, răspunde soția bolnavă, și acest „așa și-așa" îl apasă pe Mihailov : unii suportă sentimentul dedublării cu ușurință sau, poate, pur și simplu cu abilitate, trăiesc și nu le pasă — bravo lor, dar uite că

despre marile lui suferințe se pare că de-acum toți bănuiesc cîte ceva. Lucrătorii, spre exemplu, i-au dus Alevtinei o măsuță și un divan de la fabrică (la încărcare el se afla lîngă camion și le-a auzit flecăreala cu propriile urechi) : „Mihailov are o muiere în cartierul Himki — stoarce și măduva din el.“ — „Apetisantă ?“ — „E destul de bine. Eu unul nu m-aș da în lături.“ Și flăcăiandrul, un neisprăvit, a dat drumul unor vorbe atît de deșucheate, încît lui Mihailov îi venea să se răstească și să-i tragă o săpuneală, fără să mai țină seama că or să iasă bîrfe pe socoteala lui.

Iar soția pregătește cina, mîinile îi amorțesc, dar ea își îndeplinește în mod conștiincios și nu fără un reproș tăinuit obligația zilnică de femeie. O soție bolnavă e un om complet nou, tăcut și tînguitor. Și, speriată de boală, ei i se năzare că o să moară. Aplecîndu-se peste mașina de gătit și răzuind cu cuțitul în tigaie, plînge :

— Pavele, nu am nimic pe lume în afara băieților noștri...

Peste o oră temperatura urcă în galop pînă la patruzeci de grade. Soția se culcă în pat, plînge iar speriată și vorbele ei iarăși par o aluzie : — Pavele,... te rog, nu te recăsători.

Fața îi arde, e roșie.

— Dacă mor, să ai grijă de copii... Nevasta e culcată cu fața spre tavanul alb ; ca toți bolnavii, prin cele spuse nu urmărește ceva concret, este retrasă, înstrăinată, s-a izolat într-o lume a ei. Mihailov îi strînge ușor mîna. Își dă seama că soția lui n-are să moară, dar frica l-a marcat, atingîndu-l cu un fel de spaimă, cuibărită și tăinuită în fiecare om încă din copilărie.

Și tocmai atunci sună ea. Din camera cealaltă (închizînd bine ușa), Mihailov îi explică cu voce înăbușită că acum nu poate, soția e bolnavă.

— Da, da, șoptește Alevtina cu compătimire, cînd eu nu mai pot de dorul tău, cînd am nevoie de tine, ție ți-e nevasta bolnavă...

Și oftînd pune receptorul în furcă.

Mihailov fumează o țigară în bucătărie, apoi se îndreaptă tropăind greoi către copii. Aceștia își întrerup lecțiile, ies din cameră și se înfățișează, băieți chipeși

și delicați. Chipurile lor poartă urma aceleiași spaime : mama e bolnavă. Sînt cu fețele îndreptate spre tata, ca și cum și-ar oferi sufletele de copii.

— Băieți... — își drege el glasul. Lăsați un timp lecțiile.

Ei tac. E ora nouă seara.

— Lăsați un timp lecțiile și mergeți la mama. Eu trebuie să plec.

Nu le dă nici o explicație. Ei sînt deprinși să-l înțeleagă, să-l creadă și să-l asculte dintr-o singură vorbă. Încă n-au ajuns la vîrsta familiarității și zeflemelii. Tac. Dau din cap : da... da... Mai întîi cel mic a dat din cap și a pășit în camera mamei. Pe urmă cel mare.

— Numai să-mi termin tema, tată. Mai am două rînduri.

— Termin-o.

Alevtina, bineînțeles, nu-i acasă.

Iar el a lăsat taxiul să plece. Și acum, gîfîind, Mihailov ba urcă pînă la ea la etaj și apasă cu putere, nervos butonul soneriei — nu cumva doarme ? — ba coboară pînă jos și, din stradă, scrutează cu privirea ferestrele ei întunecate, îi cunoaște ferestrele. Alevtina nu doarme. Pur și simplu nu e. Mihailov înțelege acest lucru, totuși nu poate evita accesul scurt, dar acut de gelozie — îi e penibil, îi e rușine, dar, bărbat în toată firea, robust și greoi, își apropie fața de gaura cheii, iar apoi, privind în jur ca un hoț, se așază în genunchi ca să-i fie mai comod, stă pe podeaua murdară a palierului, își lipește urechea de gaura cheii și aspiră pustietatea de dincolo de ușă, așteptînd de acolo măcar vreun sunet sau un scîrțîit.

Pîndește un taxi, gîfîie la fiecare pas, aleargă de-a curmezișul străzii, apoi îndărăt într-o fugă agitată și vrednică de milă pentru un om de patruzeci de ani și gras, căruia după aspectul exterior întotdeauna i se dau cincizeci — se grăbește, el s-ar putea descurca fără taxi, dar vrea să fumeze în mașină (o plăcere a vieții de care e conștient și pe care a descoperit-o foarte de curînd — să fumeze și să privească prin fereastra mașinii care

zboară, să scruteze golul chinuitor și dulce dinlăuntrul său — și uite că merge și fumează, dar se duce într-o cafenea-ospătărie ieftină din apropierea unei edituri. A venit (a fumat chiar două țigări), rătăcește printre măsuțe și oameni cu chef, căutînd din priviri un căpșor cunoscut, negricios cu părul tuns : un căpșor de femeie nervos și parcă timid. Dar Alevtina nu e. Se duce la Casa oamenilor de litere, nu e departe (două locuri pe care ea le frecventează cel mai ades : „Trebuie să întrețin relații. Trebuie să-mi rezolv treburile!"). Acolo însă nu este lăsat să intre. La ușă stă un administrator plin de importanță, și Mihailov este nevoit să pîndească momentul cînd acesta, cu un strigăt înverșunat, se repede undeva, și abia acum — silit, jalnic, cu un zîmbet rușinat să-i strecoare o rublă unei mătuși cu mustăți, care l-a înlocuit pe administrator. Alevtina nu-i...

Mai există un cunoscut de-al ei, un baschetbalist, la care au fost nu demult (singurul prilej cînd Mihailov și Alevtina au ieșit în lume — lui Mihailov în general nu-i place să meargă nicăieri, lui îi place să șadă la Alevtina, în apartamentul ei plăcut din cartierul Himki, să șadă îndelung, liniștit și fără să iasă) și uite că acum se tîrăște către baschetbalist, și asta din disperare și ca o ultimă încercare, atît cît să pună punct, totuși. Alevtina e într-adevăr acolo. Fumăraie. Valuri de fum — și căpșorul negricios se întoarce brusc și energic și discută cu cineva prin fumul vinețiu-roșcat (datorită lămpii de masă). Societatea nu e prea numeroasă, baschetbalistul cu soția și alți cîțiva, în general oameni la treizeci de ani și chiar mai tineri, slabi, voinici, strînși laolaltă de petrecere, de tinerețea lor. Se țin de glume. Își aruncă ochii asupra lui Mihailov care s-a tîrît pînă aici (iar el intră cu zîmbetul vinovat al intrusului), ca întotdeauna în asemenea cazuri se uită la unchiașul ros de cei cincizeci de ani de viață, de-acum cu burtică, de-acum cu copii mari, care „mai vrea totuși" și care totuși s-a tîrît, și șade acum, și ține isonul, și rabdă zeflemelele, și totul nu atît de dragul unei muieri, ci tocmai de drag să mai șadă și să se mai încălzească în preajma tinereții lor, să mai chicotească la cîte o anecdotă și, poate, doar înainte de lăsarea cortinei să încerce să

smulgă ceva și pentru el. Tocmai li se terminase băutura. Este trimis unul dintre ei la magazinul de serviciu. „Așteptați, așteptați — intervine Mihailov în pripă, dînd la iveală un zîmbet de copil. — De la mine oricum se cuvine... Poftim...“ El agită portofelul în mîini, neștiind și nepricepîndu-se cît să dea, și simțind privirile îndreptate asupra sa.

— Da, da, e bogat! Ia mai mult! strigă Alevtina dezvăluind pentru lume barem o calitate a lui. Un mucos smulge cu agilitate o bancnotă de zece ruble (o smulge, un timp răsucește ușor bancnota în mîini — n-o să coste mai mult? — și mai ia) și zboară la magazin. Toți rîd. Toți au aceeași senzație, că seara continuă, că sfîrșitul serii este iarăși departe, amînat pentru un termen nedeterminat din clipa în care s-a trîntit ușa iar Vitka s-a cufundat, conform planului și țelului anume, în penumbra și forfota Moscovei iar ghemotocul roșcat al celor două bancnote smulse cu agilitate s-a prefăcut deja într-o văpaie și arde în palma lui Vitka și-l mînă înainte. Vitka se pricepe. Prinzînd momentul, Mihailov îi șoptește Alevtinei („Nu mergem la tine?“), ea își clatină căpșorul tuns scurt — nu, nu mergem (Aici nu e deloc rău, hai să mai stăm aici.). Dar zgomotul și petrecerea nu sînt pe placul lui Mihailov. Ar vrea el să danseze și să mai salte — se înțelege, dar ar vrea să fie la Alevtina, și asta se înțelege. Lămurindu-se că ea are de gînd să rămînă aici pînă tîrziu, se ridică și plecă încetișor și pe neobservate, fără să-și ia rămas bun și dîndu-și seama că n-o să i se constate lipsa nici acum, nici cînd o să vină Vitka și că, în cel mai bun caz, cineva are s-o întrebe pe Alia: „Dar unde e tipul tău, unde-i nesătulul ăsta de tinerețe, a plecat la bătrîna, dar credincioasa lui nevastă?“

Se înapoia acasă resemnat, dar cu un gust amar — seara plănuită la Alevtina era pierdută: iar el și așa avea într-o lună una-două asemenea seri. Mîine, după orele de program, are de mers la clienți, și poimîine are de mers, și, prin urmare, la Alevtina nu-i chip să ajungă. Apoi, sîmbătă, duminică, soția e bolnavă și, va să zică, cel puțin cîteva seri la rînd trebuie date la o parte și consacrate familiei. Asta e viața... De-acum e acasă. Frînt

de oboseală și gîfîind încă din pricina scărilor se așază lîngă nevastă, auzindu-și inima cum se strînge de vinovăție, în ce o privește pe ea, nici o schimbare. Zace la fel ca înainte. Străduindu-se să nu ajungă la ea respirația cu miros de vodcă de la vreun păhărel ocazional, Mihailov o sărută pe frunte și-i spune :

— Sînt aici... m-am întors. Vezi, am rezolvat treburile și m-am și întors.

Copiii se pregătesc de culcare. Cel mare s-a culcat. Cel mic, în chiloți (e atît de slab), stă în ușă și, căscînd (a așteptat îndelung), privește cum tata șade alături de mama.

Însă chiar dacă este o zi dintre cele norocoase și o găsește pe Alevtina acasă, *seara* lor se înfiripă nu dintr-o dată și nu din nimic. Mai întîi o scoate din sărite pe Alevtina cu tăcerea lui sau cu considerațiile lui corecte și absolut stupide.

— Mihailov, tu ești o bunătate de bărbat, dar tare plicticos, nu știu cum.

El tace.

— Ești plicticos. Alevtina a spus-o ca pe o provocare și așteaptă răspuns.

— Nu sînt plicticos. Sînt bătrîn.

— Nu-mi pasă din ce pricină ești plicticos — toate astea le știu pe de rost : ești bătrîn, ești cam surd, ai familie, ai astmă, ești o biată mîrțoagă de cărat mobilă... Apropo, ieri Dujkin (un pictor) ți-a supus mobila unei critici zdrobitoare...

E vorba despre mobila pe care a făcut-o Mihailov pentru Alevtina.

— ...Spunea că în felul tău ești un geniu : un geniu al mentalității mic burgheze militante, dar *prudente*.

— Asta e munca mea.

— Hai-hai. Nu te supăra.

El nu se supără : orgolioși sînt cei care dispun de timp liber. Mihailov nu dispune de timp liber. Cu un căscat de om obosit după o zi de muncă, ascultă cam indiferent cum toți Dujkinii și Konopliovii ăștia, a căror opinie ea o apreciază, îi fac produsele de ocară.

Dar încetul cu încetul seara își spune cuvîntul — conversația bărbatului cu femeia devine mai suavă și mai

apropiată și parcă mai obscură : o legătură... Uneori, e adevărat, patul își spune cuvîntul — Alevtina spune : „Ei, lasă. Azi sînt într-o dispoziție bătăioasă“ și, zîmbind, se repede la el și i se agață de gît, iar Mihailov se pierde întrucîtva ; sensul e limpede, totuși străbaterea spațiului de la fotoliu la pat i se pare de fiecare dată o problemă — chestia e că el se teme de mișcările sale cam grosolane. De obicei, stau de vorbă îndelung, parcă s-ar da în leagăn : doi oameni maturi. Alevtina pune de cafea. Povestește despre copilărie, sau despre mama, care continuă să mulgă vacile într-un sat din regiunea Kursk. Are un subiect dintre cele îndrăgite — cum în școală, mult timp, o considerau urîtă. Sau întreabă deodată dacă Mihailov n-ar vrea să asculte versuri, uneori *proaspete.* „Tu nu înțelegi, Mihailov, cît de important e auditoriul, chiar și pentru cel mai neînsemnat poet. Pentru cel neînsemnat — e chiar mai necesar“. — „De ce nu înțeleg ?“ zîmbește cu blîndețe Mihailov. „Înțelegi sau nu înțelegi, dar azi o să fii nevoit să asculți“, rîde ea. Și citește :

Iubesc ! Nimic n-am de pierdut.
Iubesc ! Și pot orice pe lume,
Spune-mi, dragul meu, spune-mi, iubite... —

în versuri totdeauna ea iubește pe cineva, și de-acum Mihailov, slavă domnului, a ajuns să știe că iubitul ăsta al ei nu e Mihailov, și nici celălalt, nici un al treilea, ci un *oarecare,* și acesta, în general, o ființă fără viață. Uneori are mîini delicate. Alteori — ochi albaștri. Uneori, pasămite, e tare oacheș („Tu ești țiganul meu, cîrlionțatule“), dar de bună seamă important aici e refrenul :

Tu erai trist, iar eu vicleană,
Și toamna pe noi ne-ncînta...

Într-o asemenea seară, mai precis, chiar în toiul unei asemenea seri apare și Iuri Strepetov, un blonzuliu cu chip frumos șlefuit — Strepetov apare, la drept vorbind, cu încă un cunoscut, însă cu toată noutatea lor, a amîndurora, dintre cei doi parcă el e cel remarcabil, Strepetov stă întreaga seară, pînă la sfîrșit, vorbește cu judecată și nerv. E palid. Extenuat. Frumos. „Ce-i cu îngerul ăsta izgonit, a aterizat la noi ?“ — întreabă Mihailov prudent

și cu voce joasă și cu oarecare sfială. Mihailov s-a dus după ea la bucătărie, unde Alevtina pregătește cafea pentru toată lumea: Ea nu se supără. Rîde. Îl mai și laudă :

— Ai spirit de observație, Mihailov. Ce replici subtile ai deprins în casa mea — îți dai seama ?

— Mă strădui.

— Și ești un pic gelos ?

— Ce tot spui...

Și tocmai intră în bucătărie Strepetov (se plictisește — i s-a urît să privească gravurile atîrnate pe pereți) — zîmbește. Și spune :

— V-ați retras ?

Și cu o față zîmbitoare începe să umble prin bucătărioară (e mică, 4×2) dintr-un colț într-altul, pașii făcuți în diagonală îi separă pe Mihailov și Alevtina unul de celălalt. Ei sînt în colțuri diferite. Schimbă priviri. Iar Strepetov vorbește :

— E plăcută aroma de cafea. Îmi place s-o respir. Și fînul proaspăt îmi place să-l respir. — Și continuă să umble fără să-și ridice capul și fără să se uite la ei. Pare destul de absurd într-o bucătărie mică și strîmtă : un fel de adîncire în sine. „Un filfizon, îl evaluează Mihailov calm și cu răceală. Și imediat mai adaugă : Dar frumos în același timp.“ Și cu toate că Alevtina — după priviri — e cu el, cu Mihailov, nu cu veneticul, Mihailov simte că în clipele astea se ivește ceva nou și noutatea asta, el, Mihailov, din păcate, n-are cum o ocoli, poate doar să se obișnuiască cu ea.

Și uite ce se ivește : se ivește șederea mai mult sau mai puțin statornică în trei — alți oaspeți sînt rari și, îndeobște, nu sînt remarcați de privirea gazdei, vin și pleacă — pe cînd aceștia rămîn : Mihailov și Strepetov sau, poate, Strepetov și Mihailov, care stă pînă la urmă, mai precis, care stă mai mult, și pentru Mihailov cel mai penibil este că șederea pînă la urmă sau șederea mai îndelungată se nimerește în serile puse la cale de el și că treaba asta nu are un caracter întîmplător. El îi dă telefon, stabilește și se răzgîndește (uneori intenționat), amînă deplasări la clienți, minte acasă, în sfîrșit sosește — și îndată, ca la comandă, sosește și Strepetov. Iar uneori Strepetov se află deja aici și parcă așteaptă dinainte. Stau

cîteștrei, beau vinișor, cel mai adesea cafea — frunzăresc cu un aer absent — mici culegeri de poezii și se întind la o conversație lipsită de personalitate. Jocul cu cel de-al treilea de prisos, e simplu, cere însă o anumită prudență. Și de aceea Alevtina schimbă stilul. Le vîră pe gît și aproape că-i silește să asculte înregistrări pe bandă ale unor concerte renumite, ei nu-i pasă, și nici lui Strepetov nu-i pasă — ei stau, ascultă — dar lui Mihailov nu-i place nici pianul, nici claveçinul, mai cu seamă claveçínul. El nu încearcă să se prefacă sau să-și ascundă aversiunea : ce nu-i place, nu-i place. Iar pe el parcă vor să-l sleiască de puteri. Simte cum la auzul acestor sunete monotone, deși melodioase, creierul său se tîmpește ireversibil. De ciudă și de cît a tras de fălci, lui Mihailov i s-a deformat insuportabil chipul și în oglindă — dacă are o oglindă în față — vede că fața lui își pierde înfățișarea omenească. Ei pleacă împreună. Merg pînă la metrou, amîndoi alene, amîndoi cu serviete. Ca după orele de serviciu. Sau dacă Strepetov este cu mașina, îl conduce pe Mihailov atît cît îngăduie drumul, iar drumul de obicei îi îngăduie să-l ducă pînă la gara Belorusski. Uneori Mihailov totuși este singur la ea, și din aceste cîteva „uneori", — uneori rămîne la Alevtina pînă dimineața. Dar el nu are nici cea mai mică certitudine că așa ceva nu i se întîmplă și lui Strepetov. Jocul, dacă e un joc, se prelungește. Alevtina e ciudată, capricioasă, de capul ei în sensul cel bun al acestor cuvinte, iar în aceste cuvinte sensul cel bun există, și anume — ca o nuanță de independență în viață. „Dacă vreau, iubesc, treaba mea".

— ...Nu mă sîcîi, Mihailov, ajunge cu întrebările, ai devenit cam limbut — fii gelos în tăcere.

— Vreau să știu totuși.

— Pentru ce ?

— Așa... Totdeauna e mai bine să știi, decît să nu știi.

— Nu sînt sigură că e așa. Dar tu cu ce te achiți față de mine pentru știința asta — ai ? — imaginează-ți că în schimb eu am să-ți cer să-ți deschizi și tu sufletul. Ia imaginează-ți, dacă eu am să-mi bag mîna pînă la coate în sufletul *tău ?*

Altă dată îi vorbește cu lacrimi în ochi și cu durere neprefăcută. Plînge :

— Lasă-mă-n pace, auzi, lasă-mă... Dacă ai de-a face cu o muiere, trebuie, așa dintr-o dată, s-o calci în picioare — da ?

Ochii i se zvîntă ; apoi iar plînge, și al doilea șir de lacrimi o face urîtă și cu totul vrednică de milă :

— Dă-mi pace... viața mea nu vreau să ți-o expun ție la vedere... nu vreau... nu vreau !

Și o dată Mihailov contenește cu totul să o mai întrebe ; se usucă lăuntric, și pălește, așa cum se usucă și pălește la față din pricina nesfîrșitelor benzi cu înregistrări de clavecin — una după alta. Iar acum șade mult mai liniștit și mult mai smerit în fața lui Strepetov — amîndoi șed, amîndoi păstrează un calm de bărbați intelectuali, și nesîcîitori, și cumpătați, pentru care cuvîntul femeii e lege, iar spre sfîrșitul serii cuvîntul ei sună de obicei cam așa :

— Ei, băieți, gata. E timpul să închidem ochișorii peste noapte.

Iar băieții de patruzeci de ani se ridică. Se îmbracă, dacă nu e vară, și pașnic, fără să se îmbrîncească, își iau servietele. Alevtina, în vestibul, îi sărută pe amîndoi pe obraz deschis și cu plăcere, și lipindu-și cu dărnicie la despărțire sînii proeminenți și bogați, și sînii nu-i stau locului sub bluză, cînd ridică mîinile pentru îmbrățișarea de bun rămas. Le urează sincer „astă noapte bună". Le zîmbește deschis. Șiret și duios, la plecare le mai spune două vorbe pe alee :

— Vedeți să nu vă încăierați.

Și bineînțeles în Mihailov dușmănia față de matematician crește : are și mașina lui, e și frumos, cîinele, are timp liber și, bineînțeles, muieri berechet — pe cînd el, Mihailov, pentru care Alevtina e o raritate, un dar picat ca din cer, acum vine la ea ca în locul cel mai nesigur, unde poate primi un bobîrnac, dacă nu azi, atunci mîine — desigur, se poate și să nu primească, poate fi și mîngîiat, dar... Mihailov se întoarce acasă decepționat și fără să știe ce va fi în viitor. Tace. „Ce e cu tine ?" — îl întreabă soția, dar ora e tîrzie, și copiii dorm, și soția, care cască de plictiseală, urmărește la televizor un film docu-

mentar despre frumusețile Siberiei. Căscînd, ea îl anunță că l-a sunat clientul din Orehovo-Borisovo.

— Ce vrea ? o întreabă Mihailov.

— Te roagă să-i faci niște dulapuri de bucătărie.

Mihailov se gîndește — da, ar trebui să le fac, de mult mă roagă.

— Le vor în stil finlandez.

— Nu mă interesează cum le vor — Mihailov nu e îngăduitor cu gusturile clienților, îl impune pe al său. Și cu cît e mai puțin îngăduitor, cu atît mai mult îl ridică ei în slăvi și plătesc mai substanțial, așa sînt oamenii... Soția (fără să se desprindă de la televizor) îi spune din nou despre clienți. Mihailov nu-i răspunde. Mihailov se află în întregime *acolo*, cu ea. Și de fapt nu e cu ea, nu e cu Alevtina — acum e singur și departe, în acea singurătate deplină, pe care numai femeia iubită ți-o poate da, cînd nu e alături.

Ideea despre universitate pentru feciori îi vine lui Mihailov întîmplător — tocmai în ziua aceea, cînd călătorește împreună cu Alevtina la Zagorsk (ea adoră să viziteze bisericile) și cînd hoinăresc pe străzi și ulicioare. Participă la slujba de vecernie, cîntă acolo și de bună seamă destul de bine, în orice caz nu e ceva atît de penibil cum e clavecinul ; umblă, privesc, ascultă, iar în mintea lui Mihailov ia tot mai multă amploare ideea referitoare la universitate. Spre seară cad din picioare și încearcă să rămînă aici peste noapte. La Zagorsk, găsesc un hotel sărăcăcios și sinistru. Pereții sînt mohorîți. Camera e întunecoasă. Mîncarea nu e prea bună, singura bucurie — un ceai fierbinte și aromat. Alevtina e tare indispusă : să fi fost matematicianul, o ducea cu mașina acasă — ar fi trebuit, bineînțeles, să călătorească în trei — la treizeci de ani e bine să dormi acasă, ducă-se dracului romantismul... Pe deasupra și o zăpadă umedă. O zăpadă amestecată cu ploaie bate în ferestre, flasc, ca un terci.

— Tare n-aș vrea la bătrînețe, reflectează Alevtina sumbru, să mor într-un asemenea hotel.

Și bodogăne în continuare :

— Ce fund de lume.

Și încă :

— Cît de posomorîți pot fi niște pereți.

Pereții sînt într-adevăr jerpeliți. Tapetul atîrnă în șuvițe. Așternutul e curat, dar patul dă o senzație de sărăcie, de bătrîni singuratici și de scăpătare, iar curățenia albiturilor accentuează mai mult această sărăcie. Mihailov nu observă sau aproape că nu observă nimic. E acaparat pe de-a-ntregul de ideea lui, e copleșit total de ea — își vede ambii feciori într-o zi senină (ce soare !), ei urcă scările înalte ale clădirii impunătoare cu turnuri ascuțite a universității — cel mic strînge sub braț niște caiete, s-au oprit ; nu, s-au întîlnit pe treptele acestea într-o pauză, și cel mare explică ceva („... Eu ies de la cursuri pe la două. Luăm masa de prînz împreună ?“ — „S-a făcut.“ — „Vezi să nu întîrzii !“ — și amîndoi încep să rîdă), nefiind capabil să reziste fericitei imagini, Mihailov se trezește vorbind, ca și cum i-ar fi scăpat un suspin :

— Bine !... Brusc își dă seama, vede camera de hotel întunecoasă și pe Alevtina care se dezbracă și cu o grimasă de dezgust își așază fusta pe scaun. Mihailov își reține și își maschează vorba ce stă să-i scape. Spune :

— E destul de bine aici... Mie-mi place...

— Știi, Mihailov, tu ești un om fericit.

— De ce ? El nu simte ironia.

— Ești fericit — orice ți s-ar pune în gură, tot miere crezi că e.

Ea cumpănește în minte dacă n-ar trebui să se dezbrace complet, îi place să doarmă goală —, ezită, se luptă cu tentația, uitîndu-se atent încă o dată la albul cearșafului — și totuși se culcă în așternut în combinezon. Mihailov se culcă și el. În conștiința lui pereții hotelului sînt înlocuiți din nou și foarte ușor cu treptele sclipitoare ale universității — fiii lui stau acolo umăr lîngă umăr, discută, iar de sus cad pieziș și viguros razele soarelui. Mihailov se gîndește că după imaginea asta nu-i mai trebuie nimic — familie are, copii pe picioarele lor și, în fond, Mihailov și-a trăit traiul, viața s-a dus (a avut parte și de iubire la o vreme atît de tîrzie).

Și, în sfîrșit, ezitările lui Strepetov : el e vanitos, mîndru, arogant și, bineînțeles, cu un asemenea buchet

lăuntric suferă dureros din orice fleac... Faptul uimitor că Alevtina nu-l preferă pe el dintr-o dată (și trebuie dintr-o dată, chiar dintr-o dată !) unui oarecare Mihailov împuțit (care miroase rău a șerlac), de bună seamă îl lezează dureros, și matematicianul Strepetov nu poate nicicum pătrunde și înțelege dedublarea Alevtinei : ce alegere poate fi aici ? Despre ce poate fi vorba aici, draga mea ?... Pentru el Mihailov e un „tîmplar" stupid și molîu, un afacerist, un șefuleț cu burtă ; mă rog, poate să aibă chiar suflet și chiar un suflet profund, dar asta doar așa, asta e din naștere, din străfunduri, din firea lui de țăran, și nu dintr-o profunzime personală. Și firește, în primul rînd, Mihailov îl irită prin modul lui de a se comporta : se așază cu un aer obosit de stăpîn, își pune coatele pe masă, ca și cum toți cei din jur au băut ceai, el a arat din zori pînă-n noapte, iar acum, prin urmare, aduceți-i o ciorbă cu carne de porc. Un butuc.

Stau pe scaune de o parte și de cealaltă a mesei. Strepetov bea cu înghițituri mici cafea din ceșcuța bine cunoscută, cu un cocostîrc roșu pe o parte (și ceașca cu cocostîrc albastru o știe Strepetov foarte bine — uneori bea el din ea, iar din cea care e în mîinile lui a sorbit pe-ndelete „tîmplarul"). Strepetov e spiritual, ingenios, tot timpul se remarcă în conversație, provocînd și făcînd să izbucnească rîsul răsunător al Alevtinei și zîmbetul lui Mihailov recunoscînd parțial umorul altuia ; totuși, aceste conversații triumfătoare nu-i oferă victoria. Și pentru Strepetov nu e un secret și nici o enigmă că burtosul de Mihailov rămîne sau nu uneori noaptea la Alevtina — rămîne.

— Ai început să întîrzii des, îl întîmpină acasă calm și cu răceală pe Strepetov soția : e a treia soție a lui Strepetov și, desigur, ultima. Ai început să întîrzii des...

— Dar vin punctual la masa de prînz.

Ei îi rîd ochii, pe ea n-o duci de nas. Se uită la Strepetov cum se uită un medic de sanatoriu cu experiență la un pacient lipsit de voință și răsfățat de suferința lui.

— Serile întîrzii, dragă.

El se împotrivește slab :

— Dar intru în așternut la ora stabilită.

— Numai pentru că ai ore dimineața. Și numai pentru că ai o nevastă ca mine.

Rîde cu privirile-i reci. Pune dinaintea lui pe noptieră o sticluță cu un lichid puturos. Glasul îi e reținut. Tonul nu îngăduie replică :

— E timpul, Iura, să faci un tratament cu vitamina B. Sistemul tău nervos de mai bine de o lună solicită un ajutor.

— Nu solicită nimic.

— Nu te speria, dragă, tratamentul n-are să fie de lungă durată...

Soția lui e de profesie medic, și încă psihiatru, iar Strepetov nu înțelege cu nici un chip în ce măsură ea îl ia peste picior și în ce măsură vrea să-l tămăduiască, de altfel nici nu încearcă să înțeleagă. La altceva îi e lui gîndul. La ale lui. El se gîndește la faptul că nu reușește sub nici o formă să-i vină de hac „tîmplarului" — dar de ce ? — Strepetov bea picăturile puturoase și a cîta oară chibzuiește la situația și la rolul care i-a revenit : se pare că tontul de Mihailov și Alevtina (trebuie spus că nici ea nu strălucește prin inteligență) așteaptă sau pîndesc dacă nu cumva el, Strepetov, îi cere mîna atrăgătoarei poete și dacă n-a rămas vreun locșor pentru o ștampilă în buletinul de identitate — doar a făcut-o de trei ori, iar pentru ochii lumii, unde sînt trei merge și a patra. Te pomenești că-l îndeamnă la însurătoare. Sînt în stare. Strepetov se răsucește în așternut și drăcuie. „Nu pot să dorm ! — Ia sticluța cu picături și cine știe de ce începe să o agite — Am impresia că mi-ai dat un excitant" — „Asta e impresia ta", îi răspunde aspru prin somn soția. „Dar de ce nu dorm ?" — „Păi dormi. Și nu mai face mofturi".

Asta a durat un timp, vreo cinci zile, poate, lui i se face pînă-ntr-atît lehamite de Mihailov (să șezi nas în nas cu un individ stupid și să aștepți pînă cînd o poetă stupidă o să aprecieze care dintre voi e mai bun, — o doamne !), încît Strepetov pe bună dreptate se gîndește — nu e mai bine să se-nsoare ? — la urma urmelor el a făcut și face ce vrea cu viața lui ; încotro vrea, într-acolo se repede, iar sănătatea, de bine de rău, tot ți-o ocrotești cu picături puturoase. La urma urmelor, viața e viață :

la timpul său Strepetov a suferit de erizipel, a zăcut cu o fractură a șoldului, a stat închis cincisprezece zile, a fost mușcat de un cîine terra-nova turbat; după toate astea își poate permite pe deplin ca o satisfacție — să trăiască cu o femeie-poetă. Are să fie cu ea toată noaptea, precum și dis-de-dimineață, iar, dacă vrea tare mult, în toiul zilei, și în orice caz „tîmplarul" are să zboare ca vîntul din apartamentul ei. Dar Strepetov s-a oprit, la timp. Trei neveste sînt de ajuns. Nici măcar nu mai știe numele lor. Întunecarea a durat puțin, sau poate că mult — vreo cinci zile, și într-a șasea i-a devenit limpede că după căsătorie și Alevtina și *serile* la ea și-ar pierde farmecul și magia, imediat și ireversibil. E plăcut (mai ales uneori) să vină la ea cu nervii zdruncinați, rănit de împunsăturile dușmanilor și cu amorul propriu întins ca o tobă în care încă mai bubuie și se aud apostrofări surde și haine ale unora și altora — să vină și să bea cafea, și să-și întindă picioarele, și încet, încet, încet să se relaxeze. Viața e suprasaturată. Nu le poți face pe toate. Să-i spui soției că mergi la o ședință a societății de matematică, la societate — că azi ții un curs special, pe studenții de la cursul special, fără multă vorbă, să-i împrăștii, să-i trimiți acasă dîndu-le probleme de rezolvat, din lista de obligații rămîne cine? — prima ta nevastă, pe ea trebuie să o suni, să-i spui că ai să-i faci o vizită, dar nu acum, ci după călătoria peste hotare. Asta ei îi convine de minune — costumaș pentru băiat, stilou pentru băiat, garnitură de diapozitive pentru băiat, iar pentru ea vreo cîrpă țipătoare și, în timp ce ea se agită la oglindă să-i strecori prichindelului pe furiș gumă de mestecat... După ce spui și suni în toate părțile, să dispari. Să te pierzi Să te dizolvi. Un asemenea om nu există, înțelegeți, nu există. Să te duci la Alevtina și să te așezi acolo, să-ți întinzi și să-ți relaxezi picioarele, să nu te gîndești la nimic și să asculți:

Pleacă pe mare corăbii,
Le cheamă departe drumul cel alb, —

de bună seamă, ea urlă ca lupoaica la lună, dar cu toate astea ce glas, ce simț al versului. Chiar și acum, departe de Alevtina, izolat de ea prin noapte și prin întinderea

unei jumătăți de oraș, Strepetov aude deodată rezonanța versului și percepe similitudinea aceleiași relaxări, și asta e de ajuns — rezonanța îl vrăjește, acționînd paralel cu amestecul de vitamină B și valeriană — și Strepetov adoarme în sfîrșit.

Strepetov în general nu suportă rivalitatea, cu atît mai mult pe cea umilitoare : el știe că place femeilor, și cunoașterea acestui faptui sau duce imediat la țintă, sau provoacă o ușoară și destul de imediată aversiune față de „bătălia pentru muiere"... Bineînțeles, poate începe să joace și să cheltuiască în stil mare, o poate introduce pe Alevtina în cercul matematicienilor, ei i-ar plăcea la nebunie, demult arde de dorință. Poate să o atragă sau pur și simplu să o aducă tîrîș pe Alevtina la universitate, la o lecție a lui, poate chiar să o ia cu sine la Paris la simpozionul următor, ca secretară — care femeie are să reziste în fața unei vizite de două săptămîni pe Montmartre ?... Strepetov ezită : toate astea, se înțelege de la sine, le poate face, dar e aici ceva rușinos și jalnic, e o *recunoaștere* deschisă și clară a faptului că el însuși nu-i poate veni de hac „tîmplarului" și e nevoit să speculeze atributele deșertăciunii și gloriei lumești. Îi e rușine. Și în plus — aici Strepetov e cu desăvîrșire sincer față de sine — nu are convingerea că toată această artilerie grea are să-i fie de ajutor și că are să biruie și că, să spunem, după Parisul învăluit în ceața toamnei, Strepetov n-are să-l găsească la Alevtina pe „tîmplar", care o să se arate din nou iarna, la prima ninsoare, prezent la datorie. Și se pare, așa se va și întîmpla. Iar asta va fi de-acum cu totul insuportabil, și va lăsa o cicatrice adîncă.

„Și apoi la ce bun ?" — Strepetov strîmbă din buze. A cîta oară își repetă că Alevtina e o toantă și o zăpăcită, fără discernămînt la oameni, și în general se topește la auzul vorbelor mari, așa cum se topește de emoție omul sălbatic și lipsit de rafinament, care toată viața a fost sălbatic și lipsit de rafinament și de-abia ieri a auzit și a înțeles că există cer, și frumusețe, și Dumnezeu. Ea e tocmai din categoria asta de oameni care de-abia au coborît din copac, iar acum fac zarvă și țipă, gîndind și

crezînd că nimeni pînă la ei nu s-a dumirit ce e cu cerul, cu frumusețea și cu Dumnezeu.

El simte deodată că e gelos — ei da, merge cu mașina, e la volan, i-a lăsat pe ei acolo în doi — și uite că el merge acasă și e gelos pe Alevtina în modul cel mai elementar și încetul cu încetul se înfurie...

III

Mihailov și Alevtina s-au apropiat dintr-o dată și oarecum năvalnic, deși, se prea poate ca tocmai pentru Mihailov asta să se fi petrecut năvalnic, dar în general, timpul lor era măsurat, și timpul trecea. Și probabil, dîndu-și seama că pentru el lucrurile se petrec năvalnic și justificînd impetuozitatea lui, Alevtina încă de atunci (din prima lor seară) îi spune :

— Mie așa mi se întîmplă. Dintr-o dată îmi place tare mult un bărbat — și nu-mi dau osteneala să mă rețin.

Îi explică :

— Sînt femeie liberă și singură. Sînt nemăritată — și doar vreau și eu să fiu mîngîiată, nu-i așa ? Și iarăși i se citește în ochi că nu are de ascuns nimic urît în cele ce spune, ci e doar o căutare a ei deosebită și personală și feminină și justificată de singurătate.

— Firește că ai vrea, se grăbește să aprobe din cap Mihailov. Firește.

E comod să vină la Alevtina : metroul, se înțelege, și timp, dar metroul și timpul nu contează. Mihailov i-a spus că e căsătorit și că are copii, deci are încredere, întrucît e imposibil să-și imagineze ca Alevtina să aibă un scop și să vrea să stoarcă ceva de la tine, sau să te prindă cu arcanul — vrei să vii, vino, nu vrei, te privește.

— E minunat la tine, îi spune el odată, apropiindu-și buzele de ceașca de cafea. Nici nu mi-am închipuit că poate fi atît de minunat. Știi, la început mă temeam de tine : îndeobște mi-e teamă de femei.

— Știu, rîde Alevtina. Știu tot.

Iar el e aproape vrăjit de caracterul deschis și seninătatea Alevtinei. Are ea o prietenă, tot simpatică, dar aceea mai mult pare că vînează un bărbat sau un soț — prea învăpăiat te privesc ochii ei, e prea femeie, prea e mamă-fără-bărbat. Are Alevtina și prieteni. Ea stă de vorbă cu Mihailov între patru ochi și se întrerupe, îi vorbește de-acum *celuilalt* la telefon, chiar fără să plece în camera de alături, totul la vedere. („N-am putut. Am fost ocupată. Sînt femeie, dragule, iartă-mă") și totul fără să-și grăbească și fără să-și încetinească vreun pic ritmul vieții și, bineînțeles, fără să se agite și fără să roșească. Tocmai capacitatea asta a ei de a nu te ofensa pe tine și a nu-l alunga pe celălalt aproape că-l vrăjește pe Mihailov.

— Frumos o scoți la capăt cu noi, îi spune Alevtinei odată cînd se nimerește o coincidență și la Alevtina vine cineva — vine, se așază, bea cafea, după aceea, pleacă înaripat, convins că Mihailov e pur și simplu un nene gras, fără nici un amestec în viața Alevtinei. Cu impresia asta și pleacă aiuritul, jubilînd, deși Alevtina s-a purtat cu el sobru, fără să-l jignească și să-l umilească prin vreun cuvînt pe Mihailov care e de față. Și, bineînțeles, fără să afirme că Mihailov e o rudă de la Leningrad și că, vai, n-are unde înnopta.

— O scot la capăt ? Ei nu-i place expresia, cam grosolană.

— Ei, am zis și eu așa. Iartă-mă, pentru Dumnezeu. Mihailov bate numaidecît în retragere. În același timp însă îi zîmbește cu șiretenie — există, pasămite, oameni naivi, aiuriți, pe cînd noi, pasămite, tu și cu mine, sîntem oameni deștepți și cu atît mai mult tu și cu mine n-avem decît să întreținem relații, să ne împrietenim. Și Mihailov rîde.

Rîde acum destul de des, privește viața ei parcă de sus în jos, parcă în glumă, ca un adult la o fetiță care se joacă — rîde și nu observă cum el însuși începe să facă parte din viața asta a ei. Odată Mihailov se duce la Alevtina numai ca să afle cum și în ce fel a isprăvit-o cu bețivul de bărbatu-său (data trecută nu-i povestise pînă la capăt, fuseseră întrerupți, și doar era curios să afle, iar altă dată e curios să asculte și să afle, de pildă,

despre prietena ei, cea cu privirile învăpăiate, a treia oară cu totul fără motiv — pur și simplu este o seară tristă și parcă n-are unde-și găsi un rost, iar acasă, firește, se poate duce și mai tîrziu.

O dată pe lună, asta se înțelege de la sine, e rar, e chiar absurd, o dată pe săptămînă, poate, prea des ; Mihailov calculează, și în felul acesta se rezumă — la *de două ori* pe lună, cel mult *de trei ori* — Mihailov are timpul drămuit, e un om ocupat cu familie, pe deasupra e rupt în bucăți de clienți („Vă rugăm, un dulăpior și o garnitură pentru perete. Vă așteptăm la opt, dar ziua nu puteți ?“ — ziua nu poate, ziua e la atelier), și de aceea *de două ori* pe lună i se pare lui Mihailov și serios, și destul de des, pînă cînd, la un moment dat, Alevtina îi spune :

— Așadar, în aprilie nu-mi mai aștept drăguțul. Așadar, acum ne vedem în mai ? și-l privește cu un surîs, și nu e ofensată, iar dacă e ofensată, atunci o ascunde. Iar faptul că i-a ghicit gîndul și i l-a ghicit chiar cu o anumită indiferență îl lezează pe Mihailov. Alevtina îl privește cu un surîs și cu oarecare regret că e la fel de ocupat și sleit de puteri ca toți oamenii obișnuiți, și pînă și faptul acesta de a fi obișnuit i-l iartă. Mihailov e lezat. Se arată la ea în aceeași săptămînă, și încă o dată, și încă, și din nou descoperă că aici e minunat. Iar cînd vine odată în vizită la Alevtina un bărbat necunoscut, evident un nou venit, Mihailov se simte deodată și cu plăcere un obișnuit al acestui confort. Un simțămînt amplu : Mihailov se și comportă ca un obișnuit al casei — cere cafea, se plimbă prin cameră, cotrobăie cu deprindere și pricepere în raftul de cărți. Atunci își dă el seama pentru prima oară că într-o anumită măsură locuiește în acest apartament : ai îndesit vizitele, frățioare — își are cărticelele *lui* de versuri preferate, ceașca *lui*, din care bea cafea și fotoliul, în care se așază mai adesea decît în celălalt, e parcă tot al *lui*. Fotoliul acesta, în comparație cu celelalte două, i se pare lui Mihailov cu mult mai comod și înadins mai bine așezat — din oglindă se vede o parte a vestibulului : de pildă, se vede cine vine și cînd vine. Și chiar sentimentul însuși pentru Alevtina, iar acesta la început era destul de șters, încetează a mai

fi un val de căldură sau, să spunem, o părticică de viață, pentru că val de căldură și părticică de viață devine însăși locuința ei și amplasarea lucrurilor, și fotoliul, și cărțile, și ceașca de cafea. Iar noul venit care a apărut — e Strepetov. Nu, a fost un alt nou venit, s-a arătat pentru o clipă și parcă într-o clipă a dispărut, iar al doilea nou venit — uite ăsta e matematicianul.

Mihailov vede deodată că acum nu e rîndul și ora lui și că acum în această viață a ei pătrunde Strepetov, vine Strepetov, sună Strepetov. Și, după cît se pare, matematicianul se obișnuiește la fel, pe neobservate, și tot așa, la început, privește de sus și luînd în rîs viața Alevtinei și, probabil, limitîndu-se, tot așa se gîndește să vină *de două ori* pe lună. În general și similitudinea sentimentului poate să nu fie pusă la îndoială. Alevtina citește versuri într-un vagon prin Crimeea — lucrează acolo o societate întreagă : cîntăreți, poeți, povestitori-umoriști. Iar matematicianul se află la odihnă în Crimeea. Restul Mihailov îl poate descrie și singur pînă la capăt. La fel și prima lor seară. Mergînd cu descrierea pînă la capăt Mihailov găsește chiar că nu-i rău matematician, ci mult mai bine decît povestitor-umorist în aceeași brigadă sau, să spunem, conferențiar (ceva sîcîitor și permanent iritant — el ar fi împrumutat de la Mihailov trei ruble și ar fi băut fără jenă o sticluță . „La iuțeală, frățioare !“ — subliniind cu asta că el are un suflet mare, iar Mihailov nu). Matematicianul nu-i chiar atît de rău. Cel puțin n-o să sară la bătaie.

Acum Alevtina e într-o lumină nouă și nu în cea mai bună, ca orice om care face o alegere. Ea se află în văzul tuturor. Nu numai că face cunoștință, nu numai că se îndrăgostește, iar apoi e dezamăgită și-i dă respectivului pașaportul — ea regizează întregul proces, întinde firul, face să sclipească andrelele, împletește așa cum împletea străbunica ei ciorapi călduroși pentru un nepot. „Nu, Mihailov. Astăzi sînt obosită“. — „Vin să stau puțin“, o asigură Mihailov. „Nu, nu. Azi am un musafir. Matematicianul acela“ .— lămurește ea deschis și simplu la telefon, amînînd ferm și cu ușurință seara alături de Mihailov cel puțin cu o săptămînă. Ce poți face însă. E alungat

de-a dreptul și, ca să nu fie dureros, fără menajamente. Alevtina urzește ea însăși romanul, îi pune ea însăși punct și ea însăși îți pricinuiește amărăciunea, fără să aștepte să pleci tu deodată și să-i pricinuiești amărăciune.

Mihailov încearcă să schimbe ceva, telefonează mai des sau vine la ea fără să telefoneze și pe neașteptate („întîmplător am avut drum pe aproape — hai, zic, să trec"), însă e alungat și mai fără menajamente. Alevtina e supărată. „Știi, Mihailov, ai cam înțețit vizitele, nu-ți uita locul".

— Am trecut întîmplător — hai, zic...

— Lasă asta.

— Nu mă crezi, dar îți spun — mergeam de la Paveleţki la un client, locuiește...

— Mihailov. Doar sîntem oameni în toată firea! — Alevtina e iritată. Ea întotdeauna îl primea bine. Îi citea versuri. Îi pregătea o cafea savuroasă. Îl iubea cinstit și sincer, prin emoția asta, trebuie spus, nu ușoară, i-a oferit întreaga măsură a afecțiunii ei. Iar mai mult nu e nevoie — dacă nu ea pe el, el are s-o părăsească pe ea mîine, parcă nu-i așa?... Amîndoi tac cu încordare și, poate, pentru prima oară se văd și se înțeleg unul pe celălalt — înțelegerea, în fond, începe din acea clipă și de la acea cotitură a relațiilor cînd unul suferă, iar celălalt nu.

— Așa stau deci lucrurile, rostește fără nici o noimă Mihailov și repetă, ascunzîndu-se în sine și în propria incetineală. Așa stau deci lucrurile...

Alevtina îl bate pe umăr. Dar vocea nu-i e cîtuși de puțin dulce:

— Capul sus, Mihailov. Nu s-a întîmplat nimic extraordinar, atît timp cît suferim înseamnă că sîntem în viață.

— Cam prea înțelept, mormăie Mihailov.

— Ce-i drept e drept. Nu scriu eu versuri prea înțelepte, dar eu însămi sînt înțeleaptă!

Îl sărută pe obraz și adaugă mai blînd:

— Bine, Mihailov, du-te acasă.

— Aștepți un musafir?

— Aștept sau nu — pentru tine e totuna.

— Fie, dă el din cap.

— Uite că ești cuminte.

El pleacă. E înlăturat, asta-i clar, și încă un lucru îi e mai mult sau mai puțin clar — i s-a dat peste nas, și încă bine, iar acum trebuie să fie recunoscător pentru lecție și să plece, să dispară. Se mai întîmplă, nu-i el primul. Capeți experiență și alergi mai departe în viață și te grăbești și cauți unde ar putea folosi experiența asta, considerîndu-ți suferința și tot ce ți s-a întîmplat ca trecut. Dar esențialul în asta constă, că pentru Mihailov nu e vorba pur și simplu de Alevtina și nu de experiență pur și simplu, și nicidecum de trecut — e vorba de dragoste, sau aproape dragoste, și încă spre sfîrșitul vieții (are patruzeci de ani, iar Mihailov e dintre aceia care consideră că patruzeci de ani înseamnă de-acum un sfîrșit). Și de aceea Mihailov pleacă, dar nu cu totul.

La început dispare. Nu e. După două săptămîni însă (Alevtina îl rugase cîndva) îi trimite cu lucrătorii un dulăpior elegant, cu factura, bineînțeles, anexată — nici un fel de cadou, scuzați. Și un bilet alături — așa și așa, chipurile, l-au făcut așa cum ai cerut tu, scuză-mă că e cam scump (de fapt prețul e redus, obiectul e avantajos și remarcabil). Urmează telefonul Alevtinei. Mulțumesc și nimic mai mult. Dar nici mai puțin. Mihailov se arată practic, sec și-i spune (deși ea nu-l cheamă defel), că zilele astea el, Mihailov, e foarte, foarte ocupat.

— N-am să pot trece pe la tine.

— Uite că ești cuminte, îi spune Alevtina nu fără ironie. Și iarăși nu-l cheamă. Și așteaptă ce are să spună el acum, pus în încurcătură.

Iată ce spune :

— Ascultă, ai nevoie de un dulăpior de bucătărie ? Tocmai am început să le confecționăm : sînt încăpătoare și moderne.

Și încă o săptămînă și cealaltă nu se arată și nu sună. Primind dulăpiorul de bucătărie, sună ea :

— Mihailov, mă strivești de-acum cu mobila ta. De ce e atît de ieftin ?

— Așa e prețul. Lemn necorespunzător standardelor.

— Ia nu-mi împuia mie capul.

— Cum vrei, rîde el. Poți să comanzi mobilă în alt loc.

Acum ar trebui să treacă la altceva. Și Mihailov îi spune :

— Aseară au dat la televizor un film vechi, „Șantierul" — nu l-ai văzut ? E acolo un actor care seamănă cu mine.

— Probabil că e ceva mai frumos ? nu-l menajează Alevtina.

— Mai frumos. Mihailov e de acord și rîde cu dragă inimă.

— Și, la fel ca tine, tace ore-n șir ?

— Tace. Tot timpul tace. Mihailov rîde. Dar și filmul, dacă e să vorbim drept, e mut...

Și iar nu vine și nu sună. O dată totuși sosește, dar parcă nu e el, parcă e un simplu cunoscut, de care stăpîna casei are oarecare nevoie, ca tîmplar. Strepetov, de bună seamă, e aici. Dar pe Mihailov nu-l preocupă Strepetov — Mihailov e liniștit, preocupat și se vede că nu pretinde nimic. Întreabă de sănătate și, fără forfotă, cercetează dacă noua mobilă s-a încadrat cum trebuie — iar aceasta s-a încadrat, s-a încadrat excelent, cum să nu știe el interiorul locuinței ăsteia — și pleacă, lăsîndu-i în doi, fără să fi zăbovit zece minute acolo. După aceea Alevtina se internează la spital pentru apendicită. Mihailov o vizitează, îi aduce cîteva mere și portocale, totuși nu mai multe decît alții (vin și alții în vizită și îi aduc), singurul lucru pe care-l face el — merge în audiență la șeful secției, după care însuși șeful secției o operează pe Alevtina, pentru că ea e o fire anxioasă și nu vrea să fie operată de drăgălașii studenți-practicanți. Mihailov nu stă sub ferestrele spitalului. Mihailov nu se furișează pe lîngă surorile-amatoare-de-ciocolată, să stea la taifas cu Alevtina în salonul spitalului. El nu se vîră în sufletul cuiva. El nu face nimic mai mult decît un om care e bun cu noi. Dar nici mai puțin. Și cînd Alevtina în sfîrșit se externează din spital, îl poftește în vizită — șade pe jumătate întinsă, încă nu s-a restabilit complet. Sînt doar ei doi. Mihailov pregătește singur cafeaua și pentru el și pentru ea, și uite-l cum toarnă în cești lichidul fierbinte și aromat, iar Alevtina îi urmărește mișcările încete și,

lăsîndu-şi puţin capul pe pernă, rosteşte ca pe o sentinţă într-un moment de răscruce :

— Tu eşti totuşi un prieten adevărat, Mihailov. Vorbele astea apar prea goale, şi nuditatea lor le lipseşte de puterea de convingere, miezul rămîne însă, tu eşti totuşi un prieten adevărat, Mihailov. Fără exclamaţie.

El tace. Alevtina îl cercetează cu privirea, cum cercetezi un om care s-a întors după o absenţă îndelungată — ei îi face plăcere să-i privească pe oameni ca şi cum ar face-o întîia oară şi ca şi cum întîîa oară e uimită. Multe îl bucură pe om după boală. Ei beau cîte o picătură de vin. Alevtina s-a îmbujorat.

— Omeneşte eu te iubesc tare mult, Mihailov, şi ştii, cu totul altfel decît te iubeam înainte. Alevtina e puţin tulburată. Îndeobşte, de-acum a luat-o gura pe dinainte, dar asta o vede numai ea — el încă nu.

— Mă bucur, spune el.

Iar ea îşi caută cuvintele :

— ...Te iubesc, dar, să admitem că n-am chiar nici un chef de aşternut. N-am chef de nimic. Acum surîsul Alevtinei e vinovat şi sfios. Iar vorba mai precisă. Nu te ofensează asta ?

— Nu.

— Cinstit ?

— Cinstit.

— Mihailov, eşti pur şi simplu un bulgăre de aur.

Fără vorbă, el pune încă o dată cafea la fiert — şi beau. Apoi Mihailov pleacă. Alevtina îl reţine cu un strigăt — vrea *măcar* să-i citească versuri.

— Sînt încă tare slăbită. Mult n-am să-ţi citesc, totuşi — sînt versuri.

Îi citeşte ceva ce lăudase el cîndva. Şi el din nou laudă. Şi pleacă. Pleacă şi parcă în sfîrşit ia cu el ceea ce voia să ia. Cu versuri îţi poţi exprima mulţumirea faţă de cineva pentru un timp foarte scurt, şi, cînd versurile pierd treptat sensul şi semnificaţia darului, ea se pomeneşte într-un oarecare simulacru de dependenţă faţă de Mihailov. Alevtina nu ştie asta deocamdată. În schimb însă Mihailov o ştie foarte bine. În ce priveşte nuanţa delicată a relaţiilor de afaceri, el va da o sută de puncte şi matematicienilor, şi fizicienilor, şi poeţilor, şi

oricui. Pe Mihailov uneori îl izbește chiar cît de ușor se lasă ei duși și nu se înspăimîntă, nu se tem de aceste relații rafinate, sînt oare naivi : jocul se desfășoară în văzul lumii și, în general, deschis și chiar mîine poate să-i pună capăt și să trimită scorul punctelor, iar ei nu se înspăimîntă și nu se tem.

Uite acum (și anume acum) începe acea ședere unul în față celuilalt cu cești de cafea în mîini — și amîndoi, și Strepetov și Mihailov, cum s-ar zice, sînt recunoscuți, și acceptați, și asta, probabil, tulbură întrucîtva caracterul planificat al vieții Alevtinei, dar Alevtina suportă caracterul acesta neplanificat. Și timpul trece. Strepetov tot mai rîde, așa cum rîde *obișnuitul casei,* dar este o evoluție și aici, matematicianul e vizibil nervos. Mihailov continuă să se insinueze — încet, liniștit și modest : poziția „na-ți-o ție, dă-mi-o mie" de-acum nu e atît de complicată, totuși pînă în momentul în care ea nu trece în poziția de dependență imperceptibilă. Careva dintre musafiri, ce nemernic, i-a defectat Alevtinei magnetofonul — o bagatelă, curată bagatelă ! — Mihailov, într-o convorbire telefonică, își amintește tocmai la timp despre bagatela asta. Și-i spune :

— Ascultă, tocmai acum am un client, e inginer de televizoare și altă tehnică de-asta — să ți-l trimit ?

— Vai, Mihailov, e penibil.

— Alecika, nu te frămînta : îmi e îndatorat pînă peste urechi. O să fie fericit dacă se achită cît de cît.

— Mulțumesc, Mihailov...

— Numai să nu-ți treacă prin cap să-i dai vreo rublă pentru osteneală. Mihailov rîde. El *tocmai acum* nu are un asemenea client, a mințit, dar rîde. Răsfoiește prin agendă și găsește, ce-i drept, nu un inginer, ci un tehnician de televizoare și alte aparate casnice, și într-adevăr îndatorat față de Mihailov — pe scurt peste trei zile magnetofonul Alevtinei e în cea mai bună stare. Cu aceeași ocazie sînt schimbate vechile piese. Cu aceeași ocazie e curățat motorul. Cu aceeași ocazie sînt aduse în dar două benzi cu înregistrări moderne. Alevtina scapă un suspin — nu are ediția lui Maupassant, care se difuzează numai prin abonament, ar plăti pe loc triplu, dar

unde s-o găsești (suspină așa, printre altele și fără o țintă anume, așa cum suspină adesea femeile — și în prezența lui Strepetov, și în prezența lui Mihailov, ca și în prezența altor cunoscuți). Mihailov răsfoiește (în altă zi, fără să sufle dinainte vreo vorbă) prin agenda lui soioasă, caută un librar, și, peste o săptămînă, Maupassant se află pe masa Alevtinei. Se înțelege de la sine, cu bani ; se înțelege de la sine, fără apăsarea și povara unui cadou scump, totuși Alevtina nu e nevoită să alerge, să caute, să răscolească praful — vine omul însuși la ea și i-o vinde el însuși nu prea scump. Pentru Mihailov nu era greu deloc să o cumpere și, cum s-ar zice, să i-o dăruiască, dar el respectă principiul să nu fie sîcîitor. El țese, de bună seamă, dar țese ușor și de departe și întinde plasa pînă în colțurile cele mai înalte, înțelegînd și prevăzînd cu atenție că darurile apasă, iar cel copleșit sau cea copleșită cu daruri nu se simt foarte bine și poate mai devreme sau poate mai tîrziu vor rîvni după eliberarea din mreje. Și Alevtina apreciază la el că nu o sîcîie. Iar mrejele țesute nu le vede. Și nu rîvnește la eliberare. Cîndva, în așternut, după momentele de intimitate și într-o stare de istovire (tocmai suferise de gripă) Alevtina îi spuse :

— Ești uluitor de drăguț, Mihailov.

Iar el se zăpăcește. Întotdeauna laudele ei îl zăpăcesc, dîndu-și seama că nu e meșter la vorbă și nici o frumusețe de bărbat și că e departe de a fi Strepetov, e doar un om obișnuit cu isteține în afaceri, dobîndită în atelierul de mobilă în epoca mobilei. El trage de cearșaf (se sfiește de trupul lui mare și gras), iar Alevtina observă numaidecît și-i înregistrează mișcarea și, trăgînd colțul cearșafului la sine, rîde :

— Nu te sfii, ești drăguț, drăguț, drăguț, te iubesc. Și adăugă : ai un trup agreabil.

— Tu ai un trup agreabil.

— Cum ? Cum ?

— Așa cum ai auzit...

— Nu, repetă. Să storci de la mutălău un asemenea compliment — păi după asta n-o să-ți mai fie groază ca toată viața să fii cotată femeie urîtă ! Rîde. Se ridică și, goală, fericită, se duce la bucătărie să pregătească

pentru amîndoi un ceai tare și el să o vadă cum va veni îndată spre el aducînd ceaiul.

Și simțămîntul revine ; e uimitor, dar și mai uimitor e cum revine el : la început daruri disimulate și servicii nesîcîitoare — e doar o mutare, o mutare destul de precisă și bine gîndită, una dintre pîrghiile cu care Mihailov se ridică în ochii Alevtinei. Foarte curînd însă Mihailov înregistrează că e o bucurie să dăruiești. Asta e dragostea. Ea apare din timpurile de demult, aproape de pe vremea cavernelor, ca o înrudire cu adorația față de femeie, și omul obișnuit, speriat, pe numele său Mihailov recunoaște și ghicește deodată acest simțămînt, cu toate că nu l-a cunoscut niciodată. Știa, bineînțeles, din filme, dar considera asemenea daruri și plocoane doar ca pe o variantă a înțelepciunii bărbătești, o iscusință în a atrage femeia sau o iscusință în a o păstra. Mihailov e uimit. Se urmărește pe sine cu atenție — după cît i se pare, simțămîntul e atît de solemn, atît de curat. În aceste zile îi și face el Alevtinei măsuța aceea minunată cu un singur picior (el însuși o concepe, el însuși desenează schițele și modelul și urmărește cu cea mai mare grijă realizarea ei), în aceste zile și începe acea perioadă în care muncitorii de la fabrică trăncănesc pretutindeni că muierea îl stoarce pe Mihailov de vlagă. Lui Mihailov nu-i pasă. El nu observă praful iscat. În schimb observă altceva — Strepetov a pierdut.

Și uite că vine seara, în care Strepetov se așază pentru ultima oară, și uite unul dintre ultimele momente — matematicianul se ridică și spune că e timpul să meargă acasă.

— Eu poate o să mai beau o cafea — zice Mihailov.

— Și eu ! prinde din zbor Alevtina.

Iar Strepetov, atît de înțelept și atît de neprețuit, se ridică și pleacă. Coboară scările și repetă în culmea supărării :

— Dobitocul a cîștigat... Dobitocul a cîștigat, dar cum ?

Mihailov aude. Matematicianul și-a uitat fularul, a plecat prea repede și prea surescitat, și, bineînțeles, l-a uitat, iar Alevtina îl trimite pe Mihailov după el — ajunge-l din urmă și dă-i-l. Mihailov ia fularul (iar

Alevtina îi zîmbește: „Te aștept, dragule, întoarce-te, dragul meu") și, hurducîndu-și trupul greoi, aleargă sărind pe scări după Strepetov și atunci aude despre „dobitoc" — vorbele sînt nedeslușite, dar sensul e limpede, și la fel de limpede e amărăciunea bărbatului. Îl prinde din urmă, îi dă fularul — asta de-acum la ieșire.

— A, spune acesta. Mulțumesc. Și pleacă. Iar Mihailov se reîntoarce sus.

IV

Iată în modul acesta se calculează coeficienții lui Lagrange. E clar totul? Tăcere. E clar totul? repetă Strepetov cu voce egală, în timp ce predă cursul, marcînd și subliniind printr-o pauză semnificativă momentul respectiv. Studenta de acolo! Dumneata... Nu, dumneata — o arată el cu degetul și o cheamă, fără să-și aducă aminte numele ei de familie. Poftim la tablă și ajută-mă să calculez. Poftim, poftim. *Nu trebuie să te temi.* — Rumoare ușoară. Studenții s-au înviorat. Victima aleasă vine la tablă și Strepetov îi înmînează creta. Ea urmărea cursul. Nota cu atenție, totuși surpriza o aduce în starea cunoscută de descurajare și mutenie totală.

— Ei?

Ea tace. El nu-i privește chipul — îi ia mîna într-a sa și, conducîndu-i mîna în care se încleștase creta, începe să scrie formula. Apoi zîmbește și-i lasă mîna, cum lași un copil să facă singur cîțiva pași. Copilul merge doi-trei pași, și, cum e și de presupus pentru un copil, cade. Strepetov ia din nou în mînă mîna ei și din nou scrie. Și în sfîrșit o lasă în plata domnului.

— Continuăm... spune Strepetov. Și studenții (fiecare dintre ei a trăit momentele de la tablă potrivit firii sale), debarasîndu-se de starea de încremenire și de somnolență din jurul orei două, se apleacă spre caiete. Ei îl divinizează pe Strapetov. Se ține bine. Frumos. Parcă mult trebuie ca să devii idol. Ei, și ironiile fine, bineînțeles, — pentru Strepetov e o obișnuință să se adreseze ironic spiritului lor tînăr și necopt, dar asta nu în-

seamnă că în adîncul sufletului nu ține seama de ei. Ține seama. La drept vorbind e iritat. Nu știe de ce, dar știe că e iritat.

Iar acasă, seara, are să-l aștepte de-acum soția, creindu-i foarte bine gîndit și cît se poate de amabil un amalgam de familie și sanatoriu la domiciliu. E medic psihiatru, nu-i de glumit. Rece, zgîrcită la vorbă și la bani, de bună seamă iubitoare, ea îl tratează înainte de toate cu cea mai aleasă terminologie medicală, vorbindu-i în treacăt și puțin cîte puțin despre suferințele omenești. Strepetov ar fi de-acum în stare, de ce nu, să țină el însuși prelegeri despre cum începe și cum apare (iar la el a și apărut) un pui de gastrită, cum se formează pe canavaua asta ulcere și polipi și cum, nițeluș mai tîrziu, toată această bucurie a secolului al douăzecilea trece la celulele în nestăvilită creștere. Strepetov e spăimos (ea o știe și se folosește cu drag de asta), la gîndul morții el devine ciută înfiorată, pui de cerb, cu toate că se pricepe să-și bată joc de spaimele sale. Acasă se îngrijește. Acasă trăiește. Acasă își predă psihicul soției cu mare încredere. Dar tocmai de aceea uneori nu se grăbește să se întoarcă acasă după o zi de muncă. Nu e atît de simplu totul. Nu toate au un singur sens. Strepetov își prețuiește căminul, îl prețuiește chiar foarte mult, dar nu se grăbește să se întoarcă acolo și mai tărăgănează o clipă, știind prea bine ce-l așteaptă acolo. Acest răstimp între ziua de muncă și casă el își dă silința să-l folosească în așa fel încît să se destindă, să caute frumușel uitarea — măcar o dată pe săptămînă, măcar rareori, măcar cîteodată. Tocmai răstimpul acesta el îl numește alinare.

Dar alinare nu e — a pierdut în favoarea „tîmplarului" și sînt de-acum trei sau patru luni de cînd n-a văzut-o pe Alevtina. Și nici nu i-a telefonat. Într-un răstimp de trei luni Alevtina parcă nu mai e Alevtina; cu cît e mai departe, cu atît mai puternic se unește, se contopește ea cu acest cuvînt. Viața e prea saturată ca să o cuprinzi cu mintea și să ți-o amintești concret pe această poetă arțăgoasă și gălăgioasă, și cu ditamai pieptul, și care urlă cînd își recită versurile. De aceea în locul ei,

în locul femeii vii, îi apare în minte și capătă proporții cuvîntul „alinare", el prinde rădăcini, crește și își desfășoară coroana și volumul și chiar umbra, așa cum își desfășoară volumul și coroana și umbra un copac mare. El devine noțiune, devine *cuvînt* răsunător și grandios și-i umple lui Strepetov conștiința, pretinzînd acolo, în conștiință, locul său și partea sa. N-are importanță dacă e Alevtina sau nu e Alevtina; important e că a fost o alinare, acum nu mai e — iată ce-l roade pe Strepetov...

Iar profesorul lui preferat (adică acela pentru care Strepetov este unul dintre preferați, așa e mai exact) îi spune:

— Mata arăți rău, Iuri. (Ești suferind?)

— Da de unde, îndeobște sînt sănătos. Doar nervii...

— Cum? Cum?

— Nervii.

— Dar nu faci gimnastică?

— Detest gimnastica.

— Rău faci. — Ei s-au întîlnit pe coridor. Se plimbă — profesorul cel bătrîn și profesorul cel tînăr. Studenții, cîte unul și în pîlcuri și în stoluri întregi, îi ocolesc și le fac cale liberă. Între timp, profesorul preferat îi relatează despre gimnastica yoginilor. Despre cît de folositor e să bei apă clocotită dis-de-dimineață. Despre cît de importantă e respirația adîncă în poziția lotus. Cît despre poziția șarpe, ea garantează activitatea intensă și neîntreruptă a tubului digestiv. Strepetov ascultă și se miră: ce generație, ei știu să se entuziasmeze de tot ceea ce le place. Credință în vechiul ei înțeles nu există, totuși puterea de a crede încă n-a pierit și nu și-a pierdut însemnătatea, de aici și oamenii cam ciudați... Strepetov continuă să discute, iar în paralel simte că acele douătrei ore memorabile de alinare se apropie cu neîndurare — răstimpul dintre muncă și casă e tot mai aproape — și uite că Strepetov n-are unde se duce.

N-are unde — și Strepetov triază în memorie înlocuitorii, dar aceștia, cum e și normal pentru niște înlocuitori, sînt de mică utilitate. De pildă, există o aspirantă tinerică, Varia o cheamă; și îndrăgostită, și drăguță, și cu apartament, cu toate astea acolo nu obții alinare. Îi telefonează adesea. Nu-i dă pace. Se interesează

de soția lui. Principalul e că toate sau aproape toate conversațiile ei sînt despre știință, despre disertații, despre oponenți — și prin toate acestea vanitatea veșnic trează a lui Strepetov numaidecît e stimulată, iar vanitatea are și ea nevoie de odihnă : căluțul care te poartă nu trebuie mînat și ziua și noaptea. Mai există o variantă : o manichiuristă, de vreo treizeci de ani, destul de dezghețată, dă tot ce trebuie și nu întreabă ce nu trebuie. Totuși are un frățior — gălăgios, susceptibil, aduce fel de fel de prieteni pe jumătate beți și numai după zece minute s-a dus liniștea, s-a dus alinarea. Nu-i ceea ce-i trebuie.

S-ar părea că nici manichiurista, nici aspiranta și nici agerii lor frățiori și surioare nu reprezintă esențialul — esențial e faptul că el, un profesor de patruzeci de ani, care încă din copilărie s-a dat în vînt după versurile lui Lermontov, aspiră la Alevtina, și anume la ea. E ca iubirea, sau poate și este iubire sau un soi de iubire. Alinarea e alinare și nicidecum mai puțin ; e poate, ceva, individual și selectiv, și nu orice femeie e potrivită pentru alinare, așa cum nu orice femeie e potrivită pentru a fi soție. Iar dacă aspiră la versuri, nu e un sentiment atît de mărunt, nu e un capriciu și nu e o prostie ; aici e suferința lui, alinarea, cum-necum vine de la suflet, și unii bătrîni, de pildă, pe ultimul lor pat de spital la nimic nu se gîndesc mai mult decît la alinare, într-un fel sau altul ; printre altele, copilăria e și ea o alinare.

Și nu întîmplător în unele momente prostănacul sau, să spunem, vicleanul de Mihailov i-a devenit chiar simpatic. E om și el și-și găsește aici arțagul. Și oricum, Strepetov nu are și nu a avut față de Mihailov acea ură care e gata-gata să te atingă (ar fi putut atinge la inimă, cînd te gîndești că e cu aceeași femeie, cu femeia ta, o știi, și la rîndul lui și el o știe despre tine, și amîndoi știți, și toți trei, mă rog, știți sau ghiciți.

— Am senzația că și tu ai o viață chinuită, i-a spus o dată Strepetov lui Mihailov (Alevtina își bătea la mașină creațiile).

— Chinuită...

— Și, tot așa, doar aici te mai poți destinde ?

Mihailov a zîmbit, n-a răspuns și parcă a tăinuit ceva al lui.

— Despre ce vorbiți ? i-a întrebat Alevtina, întrerupîndu-și pentru o clipă lucrul său.

— Despre cineva, a început Strepetov să rîdă. Fără să vrea, rostise vorbele acelea pașnice adresîndu-se lui Mihailov și numaidecît s-a oprit, fără să depășească prea mult limita. Simpatia de moment e simpatie de moment, nu mai mult, iar în trecerea aceea — care pe care — continua și chiar se accentua în zilele acelea, cînd vicleanul de Mihailov, într-un fel, l-a făcut să plece definitiv.

Ciudat simțămînt totuși, dacă, bineînțeles, e un simțămînt, și ciudată iubire, dacă asta e iubire, continuă să reflecteze Strepetov. Dă fuga (după cursuri) la I.C.S., unde are zilnic consultații. Se grăbește. Gonește mașina și timpul îi e drămuit — apoi un ceas și jumătate stă la Centrul de calcul, apoi din nou la universitate, și numai după aceea o să se poată duce... unde o să se poată duce ? Aici e nenorocirea, că pentru Strepetov o cîrciumă oarecare nu înseamnă alinarea, și nu numai pentru că e plicticos și pentru că la măsuța din apropiere are să se arate neapărat vreunul venit în delegație, om umblat și gălăgios, cunoscător într-ale vieții și ale prețurilor. Și nu pentru că deodată are să se așeze la masa lui, ceea ce e și mai obositor, un pisălog de intelectual-snob, rămășiță de tip petersburghez, care poate fi suportat numai dacă e să bei ca un cal și sănătatea calului n-o ai. Îndeobște Strepetov nu e amator de companie. Nu s-ar duce nici la Alevtina, dacă ar fi lume acolo, fie chiar în chip de petrecere cu totul pașnică — pentru unii ar fi odihnă, pentru el nu. Alinare e atunci cînd ești singur cu tine însuți. Alinare e atunci cînd ești izolat. Dar nu în singurătate, tocmai pentru asta există și Alevtina, e și recitarea versurilor, și cafeaua, și un fel de dragoste.

La cîțiva metri de o intersecție, puțin lipsește ca Strepetov să nu comită un accident. Se pare că în față se ciocniseră niște autocamioane, dar aspectul obișnuit al străzii și scrîșnetul destul de încet al geamurilor care se fac țăndări nu-i dau posibilitatea lui Strepetov să înțeleagă bine ce s-a petrecut, totuși pietonii, auzind ici-

colo scrîșnet de frîne se reped deodată de pe partea carosabilă care încotro, numai să ajungă mai curînd pe trotuar și să nu scape spectacolul. Se grăbesc. Pe drumul spre trotuar și spre spectacol, unul dintre cei care aleargă, fără să se uite, sau uitîndu-se prost, sau pur și simplu cuprins puțin de panică, se pomenește chiar sub nasul lui Strepetov — Strepetov frînează, dar îl atinge totuși. După ce a fost lovit cu farul din dreapta, omul sare în sus, cu toate astea nu cade, ci, din fericire își ia zborul — rămîne pentru o clipă suspendat în aer — și țîșnește în afara pericolului, amenințîndu-l de acolo pe Strepetov cu pumnul și înjurîndu-l, bineînțeles, de mamă. Strepetov a încremenit. Nu e în stare să se miște. E chiar lîngă trotuar. Șade cu brațele încleștate pe volan și respiră greu, să-și alunge emoția și să-și biruie stressul.

Și uite că într-o asemenea zi, iar zilele seamănă între ele, Strepetov se pomenește la Alevtina ; chiar că se pomenește, nici nu apucă să chibzuiască : intru, chipurile, o clipă și mă uit cum stau acolo *ei*, și, poate, beau o cafea — nici măcar gîndul acesta modest și capitulard n-a apucat să-i treacă prin minte. Ca din obișnuință vîră în buzunar cheia de la mașină și urcă obosit la ea. O seară ca oricare alta. Vreme de alinare. Vicleanul de Mihailov, de bună seamă, e aici și, de bună seamă, e iubit și scăldat în dezmierdări.

— Ia te uită cine a apărut la noi, am și uitat cum îl cheamă ! strigă Alevtina.

Și abia acum își dă seama Strepetov încotro s-a îndreptat și la cine a venit.

— M-da... Putem face cunoștință din nou. A trecut atîta vreme, glumește „tîmplarul" tărăgănat și greoi.

— Vrei o cafea ? Alevtina îi găsește ceșcuța cu cocostîrc, toarnă și rîde : Cam de multișor n-ai mai fost, vreo patru luni, așa-i ?

Strepetov e deprimat de propria apariție aici. „În zadar am venit", se gîndește el. De obicei ciuda și orgoliul nu-l lasă să se întoarcă — se întorcea el și la femeile flecare, și la cele urîte, și la „trădătoare", chiar și la cele interesate, niciodată însă la acelea unde în ochii proprii

și ai altora apăruse ca unul care nu s-a ținut pe poziție și care a pierdut. Iar aici este exact așa. E ceva neobișnuit pentru el. Meșterește în minte fără convingere cîteva fraze pregătite cu multă vreme înainte pentru a lua inițiativa : frazele născocite în singurătate păreau tăioase, iar aici sînt prea generale și abstracte și seamănă cu strălucitoarele comori din vis, care dimineața, cînd te trezești, te și uluiesc prin lipsa de personalitate și mediocritatea lor. Iar acum Alevtina îl mai și atîță, îl întreabă, cam fără mănuși.

— Cum o duce nevastă-ta, Iurocika, te înțelegi cu ea ?

— Mă strădui, răspunde Strepetov.

— Te sperie și te lecuiește ca și pînă acum ?

— Da, răspunde el cu răceală, mă sperie și mă lecuiește. De multă vreme simt eu nevoia să fiu speriat și lecuit.

— Oare nu pentru asta o iubești ?

El tace.

— Păi înseamnă că ești un mare egoist, Iurocika !

— Înseamnă sau nu înseamnă — spune Strepetov tăios (îi observă cum își fac drăgălaș cu ochiul), mie însă nevastă-mea îmi place.

Conversația e la pămînt. Strepetov prea a ridicat tonul.

Mihailov și-a dres glasul și începe domol să vorbească despre ale lui :

— Pe mine mă așteaptă griji — ăl mare dă admiterea anul ăsta.

Alevtina îl lasă în pace (demult era timpul) iar acum îl ia peste picior pe Mihailov :

— La universitate, bineînțeles ?

— Da...

— Tu, Mihailov, ești totuși îngrozitor de încrezut — dacă feciorul tău dă admiterea, asta înseamnă neapărat la universitate.

— El vrea.

— Chiar așa ?

— El a ales. Matematician vrea să se facă. Și Mihailov schițează un semn din cap către Strepetov și-i zîmbește : pe drumul tău, pasămite.

— E o profesie minunată, răspunde sec și scurt Strepetov.

— Da, puștiul e îndrăgostit de formule.

— Din fericire, matematica nu înseamnă formule, spune la fel de sec Strepetov. L-a plictisit vorbăria goală, mai precis, s-a plictisti de sine însuși în mijlocul acestei vorbării goale. Îndată are să plece. Are să se ridice și are să plece — ajunge. Totuși nu pleacă. Mai mult: ei trec în camera cealaltă, iar el șade absent, fără noimă de-acum și parcă așteaptă ceva. În cealaltă cameră Alevtina lipește niște tăieturi (pregătește o nouă culegere) — îl cheamă pe Mihailov mai aproape, să o ajute, iar Mihailov, după cît se pare, răstoarnă cleiul, pentru că Alevtina pufnește în rîs: „Haida-de, a venit ursul în ajutor!" Ei lipesc tăieturi și gînguresc: „Mihailov, asta-i bătaie de joc, nu-i muncă — lipește încă o dată pagina!" — se aude vocea ei supărată. Iar Strepetov șade și șade și se agață cu umilință de ceșcuța cu ce a mai rămas din cafea, cum te-ai agăța de ultima posibilitate.

— Păi eu am plecat, spune Strepetov, aruncînd o privire în cameră la ei.

— Mai bem o ceșcuță de cafea, și ridicăm ancora împreună, propune Mihailov.

„Ridicăm ancora", se crispează Strepetov. N-are nevoie să-l aștepte pe „tîmplar", e și stupid, și rușinos chiar, totuși acest zvîcnet de voință i-a ajuns doar să spună: „Păi eu am plecat", să o spună liniștit și chiar cu demnitate. Dar la apariția unei noi posibilități cît de mici el iarăși se așază și șade, și șezutul parcă i s-a lipit de scaun.

Nu e ceva deosebit nici în faptul că după cafea ei coboară împreună. Strepetov o ia înainte — Mihailov coboară după el.

— Urcă, îl poftește Strepetov în mașină; ce mai, o să-l ducă pe „tîmplar" pînă la metrou, cum îl mai ducea cîndva.

Mult timp călătoresc în tăcere. În sufletul lui Strepetov s-a cuibărit o stare de umilire, și el recunoaște tactul lui Mihailov, care n-a rostit nici o vorbuliță referitoare la rușinoasa lui revenire la femeie.

— Nu trebuia să vin, îi scapă lui Strepetov de pe buze.

Pauză. Mihailov tace un timp, apoi spune :

— De ce nu trebuia — poate că ai venit tocmai la timp.

Aici (de astă dată e pentru prima oară) Strepetov nu acordă atenție alunecosului „poate că" ; e parcă o propoziție introductivă și un adaos verbal pentru atenuare. Dar numaidecît Mihailov își repetă afirmația și mai adaugă ceva cu totul neașteptat :

— Eu poate că o să mă despart de Alevtina. O să mă despart definitiv.

— Ai încetat să o mai iubești ?

— Nu. Dar ajunge...

— De ce ?

— Trebuie să mă gîndesc la copii... Pentru mine începe o perioadă complicată. O perioadă plină de griji. Acum numai la copii o să-mi fie gîndul.

Vrea să mai spună ceva, dar tace, sau *deocamdată* tace. Dar și Strepetov tace. La stația de metrou „Belorusskaia" (aici, ca și în vremurile de altă dată, el coboară, iar Strepetov își va continua drumul) Mihailov începe din nou să vorbească :

— Nu e deloc simplu să dai admiterea la universitate la matematică, asta o știu. N-ai putea să-mi dai un sfat, să-mi recomanzi pe cineva care să se ocupe de fiumeu ?

Încredere pentru încredere. Strepetov îi răspunde :

— Am să mă gîndesc.

— Băiatul meu nu e tufă de Veneția, îi dă de știre Mihailov. Învață foarte bine. Dar trebuie totuși să mă asigur.

— Fără îndoială, trebuie — am să mă gîndesc.

Mihailov a coborît din mașină. Stă în picioare și-și înclină trupul masiv ; mulțumește că a fost luat în mașină.

— Hai să ne mai întîlnim și să mai stăm de vorbă, Iuri. Tu cînd mai vii pe la Alia ?

Strepetov rămîne oarecum uluit, totuși nu vrea să-și manifeste uluirea :

— Nu știu. Se prea poate să trec joi... Dar se prea poate ca, în general, să nu mai trec pe la ea.

Dacă Mihailov o părăsește — înseamnă că o părăsește ; omul ăsta greoi la minte nu spune vorbe goale, iar dacă vorbele lui nu sînt cu totul clare, atunci înseamnă că sînt de fapt în doi peri și spuse doar pe jumătate, dar nu goale. Strepetov ghicește după niște inflexiuni abia perceptibile că Alevtina nu știe de discuția din mașină și, prin urmare, Alevtina nu știe că Mihailov o părăsește. Totul a fost pus la cale în spatele ei... Totuși jocul, dacă e un joc, îi e complet necunoscut și Strepetov n-ar vrea să facă o mișcare și un pas greșit. Joi. El a venit, dar are să stea rezervat. A venit, dar are să fie tăcut.

Pentru Strepetov e mult mai ușor și mai simplu în momentul în care își dă seama că Alevtina nu e acasă. Ușa i-o deschide Mihailov, care-i spune : „Intră", iar Alevtina nu e.

— E dusă la televiziune : a fost invitată să citească versuri, și pentru ea, bineînțeles, e ceva și neașteptat și îmbucurător, bineînțeles, e și o mare cinste — se întoarce peste vreo trei ore, îi spune Mihailov doar ce a plecat. E pe progamul patru. La nouă și treizeci. „Așa că azi o urmărim pe Alevtina pe micul ecran". Fața enormă a lui Mihailov radiază de o sinceră bucurie pentru ea.

— Asta, oricum, pentru Alia înseamnă publicitate. E o recunoaștere. O va ajuta să-și publice mai repede cărticica !

— Ba bine că nu ! confirmă Strepetov. Și eu mă bucur pentru ea...

Poate că Strepetov e și bucuros, mai probabil însă e dezorientat. Se gîndește : oare discuția aceea din mașină a avut într-adevăr loc, nu cumva i s-a năzărit, adică nu discuția, ci sensul și semnificația ei ? Sau e vreo încercare psihologică și o autoamăgire ?... Strepetov își aprinde în grabă o țigară. Stăpînindu-și vocea și inima, vrea să stea în așteptare, să nu se manifeste, dar aproape imediat nu mai rezistă și aruncă undița :

— Doar voiam să stăm de vorbă despre problema ta.

— Da, confirmă Mihailov cu un semn din cap. Îndată...

Tăcerea sporește ceva mai rapid și mai apăsător decît ar fi dorit-o Strepetov.

— Alia a pregătit cafeaua. Bea, e încă fierbinte, îl îmbie Mihailov. Ea *doar ce* a plecat.

Și din nou tăcere. Acum ei beau cafeaua.

— Iuri.

Strepetov simte privirile lui Mihailov îndreptate asupra lui.

— Da.

— Ai mult de lucru ?

— Destul. Strepetov e precaut și își creează posibilitatea unei retrageri. — Dar dacă e foarte necesar, timp se mai găsește cumva, nu-i așa ?

Mihailov tace, pesemne că Strepetov, nervos, a mușcat prea iute nada, iar așa ceva trezește suspiciune și te silește să privești atent o dată în plus. Strepetov duce ceașca la gură și simte că Mihailov îl cercetează.

— Va să zică, ai timp ?

— Găsim noi. (Da, am, am timp, măi porc-de-cîine, am și bunăvoință, am de toate — n-o mai lungi !)

Atunci Mihailov se hotărăște, într-adevăr, n-are rost s-o lungească :

— Voiam să te ocupi tu însuți de feciorul meu — tu, Iura, ai priceput ?

— Desigur.

— Și să-l pregătești cum trebuie pentru universitate.

— Dacă într-adevăr învață foarte bine, am s-o fac.

— Învață foarte bine.

Acum pentru amîndoi e și mai ușor și mai greu — principalul a fost spus și aranjat, însă urmează detaliile și pur și simplu niște vorbe omenești și care să consfințească, iar acestea nu pot fi ocolite, abia urmează. Ce-a avut Mihailov de spus a spus în grabă și parcă deodată a-nceput să se lase greu — Strepetov simte că Mihailov nu e-n apele lui. De data asta Strepetov îl cercetează pe el.

— Vrei să pun de cafea ? începe Strepetov. Dar își aduce aminte și scoate de gît din servietă o sticlă de

coniac franțuzesc. Hai mai bine să bem. L-am primit în dar de la niște francezi. De vreme ce stăpîna casei nu-i acasă, bem noi doi.

— Bine. Îi lăsăm și ei.

— Se înțelege, zîmbește Strepetov. Dar oare e nevoie ? (Discuția e încheiată, așa că se mai poate glumi puțin.)

— Ce ?

— E nevoie oare să-i lăsăm și ei — butelcuței îi place în doi.

Mihailov nu zîmbește.

— Trebuie, trebuie. Îi lăsăm și ei. O să-i facă plăcere. Și asta înseamnă nu numai un exces de rezistență a molîiului de Mihailov, și nu numai o suspiciune a lui la glume și la șotii, care pot submina orice treabă temeinică (și e adevărat — pot !), și nu numai o seriozitate profesională într-o convorbire de afaceri — asta mai înseamnă ceva, dar ce ? Și Strepetov ghicește numaidecît : convorbirea nu e încheiată ; nu s-a pus punct.

Strepetov zorește, gluma nu i-a reușit, dar apropierea glumei, fie chiar nereușite, vecinătatea îi ușurează discuția, și Strepetov (altminteri n-are s-o mai facă niciodată) îl întreabă :

— Prin urmare o părăsești pe Alevtina ? Și Strepetov adaugă expresiei de pe chipul său un zîmbet convențional întrebător și iscoditor la adresa interlocutorului, zîmbet a cărui ambiguitate îl va pune la adăpost de orice surprize. Nu urmează însă nici o surpriză. Mihailov îi spune :

— O părăsesc.

Se toarnă coniac. Beau cîte un păhărel, apoi al doilea, fără să ciocnească — se simte o anumită prudență — Strepetov a întins paharul o dată, dar Mihailov nu l-a ridicat pe al său și, evident, nu s-a mai grăbit să-l ridice.

Mihailov bea. Apoi își ia un răgaz. După care rostește :

— Mai am un băiat.

— Și el dă admiterea la universitate ?

— Da... Nu acum. E-ntr-a noua. Peste un an.

Și aici Strepetov nu poate să nu-l privească pe Mihailov în ochi : ia te uită, ce tip ! Strepetov socotește o clipă-două, ca și cum ai calcula un preț : o vară cu examene de admitere, mai merge, treacă de la el, dar vara

următoare el ar vrea să fie liber și liniștit, ar vrea s-o șteargă undeva, să călătorească. Două veri la rînd în arșița orașului nu-i o plăcere, dar tocmai această lipsă de plăcere (și Strepetov acum își dă seama) conferă înțelegerii lor fermitate și trăinicie.

— Nu cumva vrei prea mult ? rîde el deodată.

— Nu e mult. Mihailov e serios. N-o să-ți fie așa de greu : și al doilea băiat învață bine.

— Sper că ai numai doi copii ?

— Doi. Pe chipul lui Mihailov a apărut dacă nu un zîmbet, atunci ceva asemănător unui zîmbet : pentru prima oară în întreaga discuție. Strepetov toarnă coniac, Strepetov ia păhărelul, iar Mihailov se uită și vede cum mîinile lui delicate, grațioase au încremenit, expuse parcă la vedere, pe suprafața vișinie a mesei. „Ai mei au mîini asemănătoare", remarcă în sinea lui Mihailov. Și deodată spune : — Aș vrea ca băieții mei să fie buni matematicieni. Și, în general, să-ți semene.

— O spui fără ironie ?

— Fără. Pe cuvînt.

— Bărbații se risipesc rar în asemenea complimente.

Convorbirea stagnează și de data asta tăcerea e ca o linie înaintea totalului, ca un punct la îndelungata lor tocmeală.

— E-n ordine, spune Mihailov (și deodată oftează). Hai să bem pînă la fund. Aliei tot nu-i place băutura tare.

— Bineînțeles că nu-i place, ți-am spus-o de la început.

— Hai.

— Hai.

Mihailov își aduce aminte :

— E timpul !

— Ce ?

Mihailov își saltă trupul greoi de pe scaun, face doi pași apăsați, din pricina cărora geamurile bibliotecii au început să zăngăne, și deschide televizorul. Pe programul patru se citesc deja versuri : la început e un poet tinerel cu păr lung. Apoi recită un poet din generația războiului. Apoi e anunțată Alevtina — apare pe ecran, recită : „Iubesc ! Și cerul e-nstelat. Iubesc ! Și n-am altă ursită..."

După ce a așteptat minutele rezervate, ea începe imediat să strige iar privirea, ca de obicei, i se umezește. Și uite că nici vocea ei nu supără auzul, strigătul pare normal și devine o convenție obligatorie, iar un pic mai tîrziu Alevtina se dăruie cu totul versului și recitării, și glasul ei vrăjește. Recită frumos. Recită despre dragoste — că dragostea e mai puternică decît viața și chiar *înaintea* vieții, cam aceasta-i imaginea poetică : cîndva pe pămînt nu erau viețuitoare, nu erau plante, nici unicelulare, doar stînci, dar încă de pe vremea aceea în spațiul nefecundat și lipsit de oxigen trăia dragostea — cam în felul ăsta — sărea ca un iepuraș printre stîncile primare și pietrele goale. Ea își dă seama că în clipa asta este ascultată. Își dă seama că în clipa asta este iubită. Asta duce la o nouă eliberare de energie și Alevtina, cu ochii umezi, triumfătoare, trece la versurile, poate cele mai bune ale ei — tot despre dragoste.

Mihailov nu poate cu nici un chip să-i comunice amănuntul ăsta cronologic („Azi, iubito, e ultima seară !"). Cuvintele, firește, și le-a pregătit ; gura, firește nu le poate rosti. Totuși n-are cum se ascunde și are să spună îndată aceste cuvinte.

— Mihailov. Ei, Mihailov ! Ce ești așa de posomorît ? Nu-i dă pace :

— Ia nu mai fi posomorît. Nu fi bătrîn. Nu fi plicticos. Poate bei un păhărel ?...

Alevtina povestește în culmea fericirii — o săptămînă a trecut, doar o săptămînă, dar există de-acum ecouri ale apariției ei la televiziune, i se scriu scrisori („Și ce scrisori. Cîtă naivitate, însă, totuși, Mihailov, cîtă puritate — dac-ai ști ce va să zică scrisorile de la niște oameni simpli !") — ea se bucură de zor iar Mihailov plasează vorbe fără însemnătate și se gîndește că ar trebui să pună capăt acestui entuziasm impetuos al ei, măcar ca o *primă* mutare dură.

Dar în momentul ăsta sună telefonul și Alevtina, aproape cu aceeași înflăcărare și patimă (adoră telefonul) se repede la aparat, iar Mihailov e lipsit acum de posibilitatea primei mutări dure, are însă un răgaz să chibzuiască. Nu mai mult decît o clipă, dar Mihailov izbutește.

Și cînd Alevtina, de la aparat (acoperind receptorul) îl înștiințează pe jumătate în șoaptă :

— Baschetbalistul e la telefon. Cu nevastă-sa. Se invită singuri în vizită.

El dă din cap :

— Poftește-i.

— Pentru ce ?

Alevtina continuă să vorbească în receptor, iar Mihailov este furat de noutatea nu prea ispititoare a gîndului că una e să pleci, dar în oricare împrejurare a vieții e mai ușor și mai simplu să pleci împreună cu cineva sau cu ajutorul cuiva. Și se poate foarte bine să izbutească să se supere pe baschetbalistul ăsta flecar : neapărat, nici una, nici două, el o să vorbească de rău, de pildă, pe seama mobilei lui, a lui Mihailov. Să-și compună și să arboreze o mimică ofensată și să plece și, poate, să trîntească, asta ar fi cel mai bine, să trîntească ușa, iar după aceea — la telefon și de la distanță ; după aceea e mai simplu. Sau poate Alevtina însăși are să se expună loviturii, într-un fel sau altul, o să strecoare vreo vorbuliță (ea nu se ferește să-l ia pe Mihailov peste picior în văzul lumii), sau chiar nevasta baschetbalistului, și asta o muiere cu gură mare și veninoasă. Mihailov nu știe cum are să fie cu ofensa și plecarea lui, dar știe precis că e mai greu să înfăptuiască de unul singur toate acestea.

— ...De ce taci ?

— Cum ? reacționează el ; parcă răspunde din altă cameră.

— Azi, iubitule, ești nemaipomenit de volubil.

— Îhî.

Și tace mai departe. E nervos.

— Cînd or să vină ? întreabă el.

— Dar n-or să vină, rîde Alevtina. Dă-i naibii. Niște ființe plicticoase. Le-am spus că sînt ocupată.

Izbucnește în rîs : pasămite, avem la dispoziție toată seara și noaptea : pasămite, sîntem doar noi doi, iubitule, și n-avem pe cine aștepta, putem sta și noi mai lejer. Mihailov aprobă degrabă cu o mișcare a capului — da, pasămite, seara ; da, noaptea ; da, în doi. Îi e teamă de intuiția ei, îi e teamă de flerul ei de femeie, dacă ghi-

ceşte înainte de a-i spune el atunci n-o să-i mai spună, n-o să mai fie în stare.

— Da, în doi are să fie mai bine, o susţine el. Fireşte, mai bine.

Stimulată de vorbele lui blînde, Alevtina nu ghiceşte. Mai mult decît atît, începe deodată să se zorească — dă drumul (ca întotdeauna unei muzici în surdină, stinge lămpile, în afară de una, totul repede ca vîntul, şi, rîzînd, dispare în baie lăsîndu-l pe Mihailov, singur singurel cu faptul iminent. El aude plescăitul apei. Azi pînă şi plescăitul acesta e insistent şi precipitat. Mihailov stă în semiîntuneric şi în sunetele înăbuşite ale muzicii complet îmbrăcat şi cu totul incapabil să se urnească dintr-un punct mort. Alevtina s-a aşezat alături de el de-acum, e în cămaşă de noapte, excitată, ochii îi sînt ca două vişine mari, negre.

— Ce e cu tine ? Te-ai hotărît să dormi în haină ? Poate că ai furuncule ? Ea pufneşte în rîs.

El tace.

— Ei, ia marş la baie ...! Mihailov !

Ea nu înţelege şi iar nu ghiceşte — şi cum să ghicească ? — îl sărută ; sînii îi freamătă sub cămaşă ; de pe capul cu părul tuns scurt picură apa, Alevtina şopteşte :

— Ştii, azi am un chef grozav. Mi se pare că aşa ceva n-am mai simţit din tinereţe. Teribil te iubesc...

Şi mai şopteşte :

— Dar tu n-ai chef ? Nu-i aşa ?

Mihailov nu e nevoit să recurgă la vicleşuguri, urmează cea mai desăvîrşită coincidenţă între ceea ce gîndeşte şi ceea ce spune — da, îi dă el de ştire cu o voce cumpănită, nu prea am. Poate că sînt obosit. Poate prea tracasat.

— Te simţi bătrînel ? rîde ea cu duioşie.

— Poate că da, îmbătrînesc.

Alevtina îi scoate uşor haina, i-a lăsat lui şi oboselii lui un moment de linişte şi iarăşi se zoreşte („Ce scrisori frumoase am primit azi, nu-i aşa ?") îl descheie la guler, îi scoate cămaşa pe cap, cu o smucitură („iubitule, doar nu vrei să-ţi trag şi pantalonii — pentru asta, după cum mă duce mintea, ar trebui să-ţi scoţi ghetele !"), şi uite

că Mihailov, mai îndemnat, mai înduplecat, e de-acum în baie sub duș peste el se revarsă apa, se prea poate, chiar rece. Fie. E ultima noapte. Și lui Mihailov îi trece prin minte că n-o să se apuce acum să potrivească apa, las-o așa cum e.

Stau culcați în pat și ea îi șoptește :

— Numai fără grabă, da ? Vreau să mai stăm la taifas. Mihailov e și el de acord, după duș l-a cuprins o dorință să nu se miște, să se lase greoi, să încremenească în nemișcare.

Ea îi șoptește în continuare :

— ...Să nu crezi cumva că m-am smintit din pricina versurilor și a scrisorilor pe adresa televiziunii —, poate nițel, nu zic ba, în general însă nu-mi pasă, principalul e că mă simt bine cu tine.

Deodată o apucă plînsul :

— N-am pe nimeni, în afară de tine.

Mihailov e obișnuit cu exagerările ei și totuși, puțin cîte puțin, se lasă acaparat, simte o anume căldură. Totuși, cumpănind vorbele ei frumoase, se vede pe sine acum dinlăntrul acestei semiobscurități amoroase. Un om voluminos și greoi, cu trupul vîrît în așternut ; mîinile acestui om zac (se odihnesc) pe un pîntece încăpător ; chipul îi e brăzdat de riduri aspre, de practician, de intendent, iar părul încălcit din pricina căciulii și a alergăturii din timpul zilei desăvîrșește înfățișarea. Toate acestea s-au produs cu el, cîndva pe cînd era un băiețel slăbuț și anemic care se hrănea din sărăcie și al cărui vis era să aibă săniuță cu tălpici de fier. Gîndul la copilărie îl răscolește pe Mihailov și îl sperie gîndul că o iubește pe Alevtina și că s-ar putea să nu fi iubit pe nimeni în afară de ea, și viața i-a fost lungă.

— Nu plînge, îi spune el.

— Nici să plîng n-am voie ? reacționează Alevtina neașteptat de vesel și de undeva dintr-o parte ; și abia acum începe totul și se desfășoară și se prelungește ; apoi Alevtina pune punctul de rigoare : îl sărută. Drept recunoștință. Se așază în capul oaselor. Din obișnuință nimerește papucii cu picioarele și, cuprinsă de moleșeală, parcă plimbîndu-se fără grabă prin pădure, se duce la bucătărie și pune de cafea. Gazul șuieră. Vocea Alev-

tinei se aude ușor deformată de noapte și de distanță și de îndelunga șoptire de pînă acum : „Mai sînt mere — să-ți aduc ?“ — „Ihî“. El stă culcat și cuprinde cu privirea pereții cufundați în întuneric. Veioza e stinsă demult. Își rotește privirile și înadins, încercînd cum sună asta la timpul trecut, rostește : „Aici trăia muierea mea“, — caută cutezanța în cuvintele acestea aspre, dar numaidecît și brusc amuțește și se retrage în fața suferinței și adevărului care îi apare.

Ei umblă grijuliu cu ceșcuțele pe întuneric, îndepărtîndu-le și iarăși ducîndu-le la gură.

— Ce minunat că sîntem împreună (ea soarbe o înghițitură), mi se pare că sîntem împreună de o sută de ani.

Și tot vorbește (înghițitură, înghițitură, înghițitură) :

— La început mă gîndeam : o fi el bărbat, o fi el simpatic, totuși e timpul să-i fac vînt.

Și încă :

— ...Pentru că atașamentul nu-mi place — bărbățelul meu atîta sînge a supt din mine, încît nu mai sînt în stare să trăiesc cot la cot cu cineva, și uite că voiam să-ți fac vînt, îți amintești ?

— Îmi amintesc.

— Eram aproape hotărîtă. Iar după aceea parcă deodată m-am pomenit că te-ai întors. Nu-i caraghios ?

Ea vorbește. Întruna. E duioasă :

— Doar nu cer mult. Nu mai am nevoie de nimeni în afară de tine.

— Da, spune el.

— Vor trece anii, iarnă după iarnă, vară după vară — încetinel o să-mbătrînim, așa e ?

Știind clar că nu e locul potrivit, și că e grosolan, și în parte nici nu e adevărat, el spune :

— Te-ai culcat tu cu foarte mulți.

— Eu ?

— Doar nu eu. El vorbește și e uimit de vorbele proprii : pregătite din timp, ele și-au găsit totuși locul și au ieșit la iveală. Vorbele obișnuite nu-l mai uimesc, pregătite și ele din timp, vorbele urmează una după alta : — Pe

unde zac pe la tine hîrtiuțele mele ? Să nu le uit cumva mîine dimineață...

– Ce ?

— Hîrtiile.

Se ridică. E desculț și lipăie cu un aer hotărît și semnificativ către măsuța ei. Și prin întuneric lovește un scaun. Și drăcuie. Și bate pasul pe loc în preajma măsuței (caută chitanțele și facturile clienților — le-a lăsat odată din întîmplare la Alevtina și, firește, acum trebuie să le ia). Le găsește. Cunoaște apartamentul pe de rost. Vîră hîrtiile în servieta căscată, destul de îndelung și grosolan, făcînd cu ele zgomot în liniștea nopții, așa cum zăngăne tabla.

Se culcă. E pregătit pentru explicații și așteaptă ce va fi acum, dar nu va fi nimic.

— Ce, te-ai smintit ? îl întreabă ea. Și îndată îi mîngîie părul de pe cap, așa cum îl mîngîi pe omul neprețuit și drag. Așa și tocmai așa, iar timpul, neschimbat, continuă să împletească din andrelele lui veșnice. Mihailov a amuțit. Și încetul cu încetul inima intră în ritmul ei somnolent, iar Alevtina s-a aplecat deasupra lui. Și-i șoptește :

— Scumpul meu. Ești gelos ? Ce prostuț...

El închide ochii, n-ai cum s-o impresionezi. Ea s-a lăsat parcă peste el — îi mîngîie tîmplele și de undeva de deasupra șoptește : „Vor trece anii, iarnă după iarnă — mai cu seamă iarna mă bucur să te văd, nu știu de ce, vor trece anii, iar noi o să-mbătrînim".

Nu știe, să fi dormit oare — e de presupus că a dormit vreun ceas, un ceas și jumătate. Afară mijesc zorii cenușii.

Se scoală. „Dormi", îi spune Alevtinei cînd aceasta, cu o mișcare a trupului și neliniștea abia perceptibilă a omului adormit fără să deschidă ochii, întreabă — ce se petrece, cînd vii, iubitule ? El nu-i răspunde. Îi spune :

— Dormi. Îmi pregătesc singur totul. N-ai de ce să te scoli.

Ia micul dejun fără tragere de inimă. E somnoros, e frînt, și Alevtinei nu i-a spus nimic.

Se reîntoarce în cameră, să-și ia servieta și țigările — aprinde una, totuși nu pleacă imediat (chemarea camerei) și mai zăbovește la fereastră. Simte în spate privirile Alevtinei : plapuma e trasă pînă la bărbie, chiar pînă la gură, ochii ei însă, deși somnoroși, privesc. Ceva, se vede treaba, a iritat-o : ceva a ajuns la înțelegerea ei, a ajuns anevoie, așa cum ajunge, greoi, la înțelegerea unui om adormit bilanțul unui an și jumătate... Se uită la el. Las-să se uite.

Și Mihailov se uită — pe fereastră. Termină de fumat. Privește cu un sentiment nou, neașteptat — cîmpul, și o rîpă, și două macarale de construcții cu brat, și fundația neterminată a unei case, privește în clipa asta așa cum privești în ziua plecării, străduindu-te să absorbi și să înghesui în tine pămîntul pe care cine știe cînd ai să mai calci și la care cine știe cînd ai să te reîntorci, pentru că viața e scurtă, iar grijile, și șuvoiul vieții, și vagoanele metroului te leagănă și te poartă ca pe o surcea. Mihailov s-a îmbrăcat. A ieșit. Huruitul uniform al liftului (a apăsat pe buton și a început să lunece, a pornit-o) îi reamintește lui Mihailov că, într-un fel sau altul, viața își urmează cursul.

V

Urmează trei sau patru apeluri telefonice, de-acum însă parcă n-ar fi Alevtina, ci o oarecare verigă intermediară pentru ștergerea din amintire :

— Nu pot, sînt ocupat, foarte ocupat.

— Nu poți, sau nu vrei ? plînge ea și, bineînțeles, face o criză de isterie telefonică sau îl numește deodată porc gras și bătrîn de care e sătulă pînă-n gît. Să-l înțepe și să-l jignească : așa ceva uneori ajută, iar omul, înfuriat sau ofensat, se înfățișează la fosta prietenă, să-i răspundă sau să se justifice, fără să-și dea seama că dacă a venit, înseamnă că a venit. Mihailov însă nu vine. Urmează o pauză. După care alte trei sau patru apeluri, dar el e precaut — receptorul îl ridică Vera Emelianovna și, cu

un ton veninos semiprofesional, îi răspunde tovarășei Alevtina Nesterova că Mihailov lipsește (primul apel), că Mihailov e plecat (al doilea apel) și că Mihailov e prin secție — n-are ceva de transmis, *dacă-i o chestiune importantă ?*... Apelurile încetează. E sfîrșitul. Mihailov știe sau ghicește că Alia s-a lăsat păgubașă, obișnuindu-se și atașîndu-se acum de Strepetov, așa cum s-a obișnuit și s-a atașat cîndva de el. Sfîrșitul. O vreme Alevtina mai apare în gîndurile lui de fiecare zi (din inerție și din nevoia de a fi precaut), iar pe urmă chipul ei, trăsăturile, și întreaga ei făptură trec dincolo de linia orizontului și se îndepărtează în ceea ce poartă felurite nume, dar cel mai adesea — trecut. Și acolo, în trecut, își ocupă locul lor bine determinat.

Într-una din acele zile are loc așteptata și de aceea scurta convorbire telefonică cu Strepetov — stabilesc de comun acord cînd și unde : lecțiile cu băiatul cel mare încep săptămîna asta, da, Iuri ?

— Eu, Iuri, m-am informat. Întrucît ești doctor în științe am să-ți plătesc cinci ruble pe oră. Care va să zică zece de lecție...

— Cum, ai de gînd să-mi mai plătești și bani ? În glasul lui Strepetov e și zîmbet și ironie.

— Bineînțeles, Iuri. Neapărat.

— Bine-bine.

Terminînd de vorbit, Mihailov așază receptorul și își aprinde țigara — se gîndește că doctorului în științe Strepetov va trebui să-i plătească în modul cel mai punctual. În relații trebuie să fie păstrată precizia. Timpul (iar el are să curgă și să tot curgă) șterge vorbele ; timpul șterge și vorbele și convorbirile, așa cum se și cuvine să le șteargă, dar nu șterge cele o sută sau aproape o sută de ruble în plus pe lună.

— La revedere, îi spune el recepționerei.

— La revedere, Pavel Vasilievici.

Mihailov se întoarce acasă.

— Ia vino-ncoa, cheamă el. Și cu glas obișnuit și egal îi explică feciorului cel mare că începînd de mîine are să ia lecții cu vestitul matematician Strepetov ; dacă fiul lui n-o s-o facă pe prostul și dovedește că nu-i tont, odată

intrat la universitate, probabil, are să devină chiar pentru mulți ani discipol al acestui strălucit om de știință.

Băiatul de șaptesprezece ani se uită sfios și, poate, chiar speriat.

— O să mergi la el acasă marțea și joia la șase seara.

— E mult de mers, tăticule ?

— Asta nu trebuie să te frămînte. Ai să studiezi o teoremă în plus în metrou.

Băiatul cel mic e mai curajos. Întreabă :

— Dar eu ?

— De tine are să-nceapă să se ocupe la anul. În clasa a zecea.

La sfîrșitul discuției e de față și soția ; tocmai ce a sosit de la magazin :

— O fi el matematician bun, dar o fi bun dascăl ?

— Ce ?

— O fi dascăl bun ?

— Poți să nu te îndoiești.

Soția dă din cap afirmativ :

— Odată ce spui tu, firește, nu sînt împotrivă... Douăzeci de ruble pe săptămînă ? Prin urmare, optzeci de ruble pe lună.

— Nouăzeci de ruble pe lună.

Din nou soția dă din cap în semn de aprobare. Bineînțeles, într-o lună sînt patru săptămîni și jumătate. Soția îl aprobă pe Mihailov cel mai adesea calm și în bună înțelegere, cu calmul și buna înțelegere pe care le încearcă femeile nu prea sigure pe ele la vederea (zi de zi) a soțului, ale cărui acțiuni domoale sînt precise, temeinice, și trecute prin filtrul experienței, și pe deasupra bine plătite.

Chiar în aceeași vară fiul cel mare al lui Mihailov dă cu ușurință și chiar în mod strălucit examenele de admitere la universitate.

Pentru Mihailov cel mai neplăcut lucru în munca lui e să se tîrască ; greutatea și pîntecele mare nu-i îngăduie să stea pe vine și cu atît mai mult să se deplaseze pe vine. Pune în mișcare genunchii (anii, se înțelege, ne îndepărtează de copilărie, dar prin mișcări imperceptibile și iscusite ne reîntorc la ea). Dar pentru ca să meargă în

patru labe liniștit și nu prea cu umilință, Mihailov îi alungă din cameră pe stăpînii casei. Aici e principial și neînduplecat. („Scuzați, îmi place să rămîn singur. Să chibzuiesc. Mă stingheriți". — „Să ieșim ?" — „Da".) Centimetrul de mușama i se leagănă pe gît. Mihailov măsoară unghiurile, nișa, distanța pînă la calorifer și grosimea pervazurilor. Din cînd în cînd Mihailov se îndreaptă și, stînd pe genunchi, scrie cifrele în carnet. Acum e rîndul volumelor. Mihailov a transpirat, dar nu se oprește. Ca să calculeze înălțimea se urcă pe o scăriță șubredă, scărița scîrțîie sub el și schiaună...

— O clipă ! Mihailov îi cheamă pe stăpînii casei. Își șterge sudoarea.

Stăpînii casei intră. Sînt agitați din pricina așteptării și a stării acesteia insuportabile în afara jocului (ei au presupus că vor discuta și vor da sfaturi după pofta inimii) și iată că intră. Ștergîndu-și ceafa cu batista, Mihailov începe să le expună punctul său de vedere — dacă vor în alb un dulap-perete *pînă la balcon,* vrînd-nevrînd camera dobîndește personalitate, așadar, aici va fi și o măsuță albă și măcar două scaune de culoare deschisă.

— Dacă dumneavoastră considerați așa... Stăpîna casei surîde plină de încredere.

Mihailov își notează.

Stăpîna casei îl măgulește. Poartă un halat în culori aprinse, de bună calitate. E coafată. Și cu sprîncenele creionate.

— Noi așa ne gîndeam : dacă Mihailov vine *el însuși* și vede *el însuși,* totul se face și frumos și repede.

— Și ieftin ? zîmbește el amenințător.

— Nu-nu, înțelegem noi că nu ieftin.

Stăpînul casei e și el aici. Intervine numaidecît cu voce de bas :

— Nouă așa ni s-a spus — principalul e să vă bizuiți pe gustul și pe mîinile lui Mihailov.

Stăpîna casei confirmă cu un surîs :

— Chiar așa ni s-a spus.

De regulă și după cum se cuvine, în urma măgulirii, sufletul unic și echilibrat al stăpînului și al stăpînei casei rîvnește să se desfete de propria bunătate. Și de umilința străinului. La asta se pricep. O socotesc ca ceva obliga-

toriu — adică, la *bucătărie* — și cu cît te împotrivești mai îndelung și mai cu îndîrjire, cu atît presiunea lor devine mai insistentă și, după cum își închipuie ei, mai sinceră. Mihailov s-a obișnuit demult și de aceea nu refuză. De mulți ani nu se mai șifonează și nu ia asta drept umilință, așa cum omul nu ia drept umilință ceva ce nu poate evita.

— Odihniți-vă puțin, Pavel Vasilievici...

Și din nou îl asaltează :

— Nu, nu, trebuie să faceți o pauză. Pur și simplu trebuie *neapărat*. Stăpînul și stăpîna casei îl încurajează cu zîmbete. Stăpîna casei îl atinge cu sînii bogați : strengăriță.

Totuși, pentru a pune punct, Mihailov trebuie să mai întrebe și să noteze :

— Nu intenționați ca într-una din nișele peretelui să montați televizorul ? (după aceea sînt în stare să se pornească pe urlat că la ei nu e totul ca la familia Zaruțki).

— Dumneavoastră ce părere aveți ?

— Dacă aici e camera copiilor, nu e necesar. O să doriți să vedeți seara patinajul artistic.

— Da, da. Aveți dreptate.

— Deci e hotărît — aici va fi camera copiilor ?

— Da.

Mihailov își mai notează încă trei-patru detalii, și amîndoi îl înconjoară din nou — iar acum se îndreaptă direct într-acolo. La bucătărie. Stăpînul casei capătă neîntîrziat deprinderile unui băiat bun — suflet deschis (e un intelectual care nu se poartă distant cîtuși de puțin și e democrat) și cu un larg gest familiar decapitează o sticluță de vodcă. Gustarea se află la locul ei. Mihailov la fel. Se poate începe. Mihailov e puțin tulburat ; e nostim s-o spunem, lui însă, de fiecare dată, i se pare că refuzîndu-i îi supără de-a binelea. Demult ar fi căzut în patima beției, dar se călăuzește, mai mult sau mai puțin, după ceea ce e la el ca o lege — două-trei pahărele, nu mai mult. Azi mai are un client în cartierul Sokolniki și încă unul, în apropiere de gări : Mihailov nu uită asta.

— E adevărat ce se vorbește, aveți studii superioare ? se interesează stăpîna casei.

Bucata de salam îi rămîne în gît. Mihailov înghite cu chiu cu vai și dă din cap — e adevărat. Acum, se înțelege, ei se interesează, ce institut a absolvit. El răspunde scurt și laconic. Stăpînul casei între timp — iar timpul înaintează așa cum trebuie, la fel și păhărelele — se destinde și începe să se poarte cam grosolan, de altfel, inconștient ; singur nu-și dă seama de asta și crede că-l laudă pe Mihailov.

— Uite ce e, se uită el pieziș la nevastă-sa, trebuie să muncești. Are omul o profesie *necesară* altora. Iar bărbatul tău ce mare lucru — două sute douăzeci pe lună, și basta...

Chibzuiește. Șade, îngrijit, dichisit și sătul, și satisfăcut de păhărel, și nezorit iar vîzavi — într-o haină uzată, cu niște pantaloni soioși, transpirat, nedormit, cu o față cenușie și mai mult moartă, șade Mihailov care, de bună seamă, după cum socotește el, are grămezi de bani nemunciți și dobîndiți cu ușurință. Fie...

Aproape de casă, asta de-acum după cartierul Sokolniki și după zona celor trei gări, lui Mihailov i se face rău. Nu e pentru prima dată, totuși îl înspăimîntă. De ce aproape de casă, de ce întotdeauna i se termină puterile aproape de casă — moleșeală după drum oare, sfîrșeală ? Mihailov cugetă la asta cu încetineală și își umezește buzele. E rău, frățioare. Nu mai ajungem, frățioare. Ei bine, o să ne tîrîm... Se lasă pe treptele scării de la intrarea blocului său, alunecînd brusc de-a lungul peretelui și muindu-se. Balustrada e aproape, dar n-ajungi pînă la ea. Așa... Începe să se tîrască încet pe trepte. Se gîndește dacă să cheme oare pe cineva, dar își aduce aminte că duhnește desigur a vodcă, iar asta n-ar fi să fie. Într-un bloc cu patru etaje asemenea amănunte se află prea repede și ireversibil : ajung și la urechile copiilor. Bun. Numai la etajul al doilea... Cu genunchii și cu mîinile, procedînd alternativ, Mihailov trece cu încă patru trepte mai sus. Cel mai neplăcut lucru pentru Mihailov este să se tîrască. Scara. Încă nițeluș, încă puțin, îi spunea mama, femeie fără bărbat, cînd ea și băiețelul trăgeau la munte, pe un drum de țară, sania cu o jumătate de sac de făină, și el nu și-a amintit niciodată de mama, cum cîștiga ea

ființa asta, să-l facă om pe Pașa. Fie... Ei, acum trebuie să se ridice. Acum trebuie să se scuture. Apasă pe butonul soneriei.

— Iar duhnești a băutură, Pavel, șoptește soția, îl dojenește abia auzit, pentru că e tîrziu și copiii dorm de-acum.

— Ssst ! Mihailov răzbate pe ușă, continuînd șușoteala aceasta obișnuită în vestibul.

Portretul unui om și mediul său

PARTEA ÎNTÎI

Capitolul întîi

În comparație cu mine soția mea era o fetișcană : zece ani diferență. Eu aveam treizeci și patru, eram în puterea vîrstei. Cînd un om e la treizeci și patru de ani, de-acum poți să-l caracterizezi fără să dai greș. „Însurat cu întîrziere", vorbea pe seama mea o vecină de apartament.

Știind de „întîrziere", aproape ritual, seara (după muncă și alergătură), îmi plăcea să mă întorc acasă, urcînd pe trepte, apoi cu liftul, fără grabă și cu o SATISFACȚIE ANTICIPATĂ. „Bună !" anunțam răsunător din prag. Iar asta trebuia să însemne că am venit acasă și că sînt fericit. Soția zîmbea așa cum se și cade unei soții să zîmbească. Fetița mea, în vîrstă de doi ani, îmi zîmbea și ea. Din prag nu le vedeam, dar știam eă sînt la bucătărie și că zîmbesc.

Soția îmi dădea raportul :

— Maşka iar a țipat. E îngrozitor, pur și simplu...

— În timpul masajului ? Știam, dar întrebam.

— Păi da.

— De ce ?

— Maseuza a venit înghețată. Mîinile îi erau reci și țepene — parcă mult îi trebuie unui copil !

Asta dacă se întîmpla iarna sau toamna. Vara explicația era, bunăoară, cam așa :

— Cred că maseuza azi nu și-a făcut somnul. Și era nervoasă. Cînd e nervoasă, copilul simte numaidecît...

Întrebam, trăgînd-o pe Maşa de ureche :

— De ce ai țipat ?

— Nu știu, chicotea ea uitînd cu desăvîrșire neplăcerile recente.

— Atunci cine știe ?

De fapt, nu era masaj, adică mai exact spus, nu era numai masaj. Era un exercițiu pentru mușchii lipsiți de putere. Maşa trecuse printr-o gripă, apoi printr-o complicație, și numai asta ne preocupa : vorba unui bătrîn, ce familie mai e și aia fără necazuri. Am avut noroc : complicația a afectat numai picioarele. Maşa avea doi ani și nu umbla. Erau însă speranțe. Medicii recomandau exerciții speciale pentru anchiloza tălpilor, întărirea mușchilor, ne sfătuiau să avem încredere și să nădăjduim. Ceea ce și făceam. În fiecare zi cu soț îi masam noi singuri tălpile și picioarele (soția, eu — mai rar), iar în cele fără soț venea o maseuză profesionistă. Pentru vizită lua două ruble, convenabil. Ca tot omul care trăiește cu o speranță mai mult sau mai puțin reală, ne înțelegeam.

După ce adormeau soția și Maşa, treceam, în sfîrșit, la bucătărie, în singurătatea pe care o așteptam. Aprindeam lampa de birou. Și lucram cu coatele așezate sub cercul galben al abajurului. Era liniște. Era cum trebuie. Aveam o garsonieră tip. Uneori la locatarii de deasupra noastră vuia abia auzit robinetul. Alteori vuia mai tare. O bagatelă, care nu tulbura idila. Chiar o sublinia.

Lucram fără grabă. Ba încă dimpotrivă, cu acel simțămînt al gravității de familist de curînd aflate. Familia îți retează ea aripile, dar îți dă greutate. Îți dă o statură mai masivă, nu să spargi cu pumnul foaia de placaj, cum o spărgeai în tinerețe, ci să te așezi pe ea și, răbdător, să o strivești cu șezutul. În afară de asta simțeam o oarecare vinovăție față de natură, pentru că tinerețea a trecut și cu apa care s-a scurs, oricum ceva a dispărut și s-a pierdut. Aveam un prieten, muieratic și nestatornic, care zece-cincisprezece ani n-a stat locului. Copiii îi crescuseră nevastă-sa îmbătrînise, iar el hoinărea în expediții și delegații pe care singur și le aranja. În cele din urmă a obosit, s-a astîmpărat. Și acum nu mai poate de bucurie

că a apucat să facă în viață și una și alta. Trăiește în familie. Nu se duce nicăieri. „S-a adunat o datorie atît de mare față de ei, că nici n-am cum să mă achit", îi place să repete, mai cu seamă cînd e un pic afumat. Fraza e pretențioasă, dar reflectă esența. Ceva asemănător era și în mine. Ca un fel de datorie.

Acum despre muncă. În zilele acelea lucram pe-ndelete și cu destulă migală la finisarea unei povestiri despre un alt prieten — acesta nu se ducea absolut nicăieri, trăia la Moscova, dar suferea întruna de dorul meleagurilor natale ; era de fel din Ural. Nu se deprinsese cu marele oraș, ce mai, tînjea, era crispat dar nici pe meleagurile natale nu s-a întors. Neîntoarcerea era contradicția omului și farmecul lui principal. Uite asemenea povestiri scriam pe atunci, înfățișînd oameni vii și cunoscuți mie. Genul acesta îl numeam pentru mine povestire-portret.

Acum despre bani : colaboram la o revistă pentru copii, scriind articole nu prea lungi. Plata era destul de mediocră. Dar nu mă călăreau : nu eram obligat să stau la ei o zi întreagă și să le lustruiesc scaunele cu pantalonii mei. M-am înțeles în legătură cu lucrul, am strîns mîna — și acasă.

— Bună ! Îi strigam din prag soției.

În dreapta, cum intri, se afla bucătăria. Și dacă soția nu era în bucătărie, atunci era în odaie. Descifra acolo și transcria interminabile tabele centralizatoare de la uzină. Era încadrată laborantă, și asta o măgulea tare mult, pentru că pînă foarte de curînd spăla retorte și eprubete și, în legitimația ei, era trecut — lăcătuș-ajustor. I s-a dat o muncă de copist, din adîncă înțelegere față de copilul care se îmbolnăvise. Erau peste o sută de fișe cu cifre, la încheierea bilanțului divanul și masa erau presărate cu fișe. Divanul se înălța enorm și de un galben nesuferit, un dar de la socrul din Celiabinsk. În schimb masa era subțire-subțire, ultramodernă, pe un picior delicat. O ciupercă. Soția ședea pe scaun și înșira fișele. Maska ședea într-un cărucior de vară ușor și înșira jucăriile. Așa arăta priveliștea.

— Auzi, Igor, spunea tînăra mea soție, fără să se întrerupă din scris. Maşka iar a ţipat. De-a dreptul te ia groaza.

— În timpul masajului ?

— Păi da.

— De ce ?

Soția căuta un motiv. Sau o învinuia pe maseuză. Maşa asculta şi era numai zîmbet.

— De ce rîzi ? o întrebam. Acum rîzi, iar mîine iar o să ţipi ?

— N-o să ţip.

— Nu te cred. Minciunico ce eşti.

— Eu nu sînt minciunică. Eu sînt Maşka.

Rîdeam îndelung (e vorba despre aceleaşi momente idilice) de un asemenea răspuns al ei. Apoi asta s-a transformat în joc. Noi ştiam deja că într-un fel sau altul, alternînd replicile, o conducem iar la răspunsul acesta hazliu. Şi ea ştia. Jocul era comun.

— Eu nu sînt minciunică. Sînt Maşka, răspundea ea, şi noi rîdeam, chiar dacă rîdeam pentru a zecea oară.

Apoi luam masa de seară. În bucătărie. Tavanul din bucătărie era alb-strălucitor. Puţin mai jos de tavan se deschidea larg o nişă a mezaninului. Din nişă ieşea în afară un pat pliant. Culcuş la caz de nevoie. Dacă se întîmpla să vină un oaspete care rămînea peste noapte, patul pliant era aşezat chiar aici, în bucătărie.

Capitolul al doilea

Bunăoară, venea Vitalik. El trecea pe la noi o dată pe săptămînă, uneori şi mai des : un flăcăiaş amabil şi simpatic. Poate, excesiv de amabil şi excesiv de servil, nu aceasta era însă firea lui. Soţiei mele i se adresa spunîndu-i cu îndărătnicie mătuşă Ania, iar mie — „dumneavoastră", Igor Petrovici, şi noi ne străduiam cu aceeaşi înverşunare să-l dezvăţăm de aşa ceva. Dar nu reuşeam. Avea şaptesprezece ani. Părinţii îi inoculaseră politeţea adînc în creier, dacă nu şi mai adînc,

iar el încă nu crescuse pînă la familiaritatea universală, n-o atinsese, cu toate că din clipă în clipă trebuia să-i apară — și, după cum se știe, de asta nu scapi. Exact așa. Avea șaptesprezece ani, termina clasa a zecea și încă nu-și alesese facultatea. Dintr-ăștia era. Dintre cei care nu apucă să aleagă. E adevărat, din cauza platfusului urma să fie scutit de serviciul militar : nu era nevoit să se grăbească cu alegerea. Platfusul nu-l împiedica deloc să joace cu însuflețire baschet. Mai și desena. Și mai era și ceea ce se cheamă nebun după proza lirică — și bine-înțeles scria el însuși. Proză, nu versuri. Spiritul vremii.

— Mătușă Ani... aș vrea să mă șterg pe picioare. Și Vitalik își purta grijuliu papainoagele de baschetbalist, cu noroiul de primăvară pe ghete, prin antreul nostru.

— Intră. Intră mai cu îndrăzneală... Tot o să fac curățenie astăzi.

El spunea însă :

— Nu, dați-mi o cîrpă, vă rog.

— Și să nu te mai aud cu „mătușă Ania"... Vitalik ! Sînt chiar bătrînă ?

— Nu, mătușă Ania, ce tot spuneți !

— Iar ? Și se puneau pe rîs acolo, în vestibul.

Apoi intra în odaie și se așeza ca un șoricel, încetișor, lîngă raftul de cărți. Îi făceam semn din cap : salut ! — eu ședeam la masă și-mi isprăveam lucrul pe ziua aceea. Vitalik lua o carte din raft, punea picior peste picior și citea. Răsfoia pagină după pagină. Mă aștepta pe mine, sau poate, nici nu prea mă aștepta. Prietenul nostru.

Ania îi dădea să bea ceai cu fursecuri, pentru că, chiar dacă ești sătul, niciodată nu strică să-ți umpli stomacul cu un ceai fierbinte. Fiindcă veni vorba, o duceam greu, și ceaiul altă dată ținea loc de masă de seară. Vitalik amesteca cu linguriţa în ceaşcă şi-i povestea Aniei despre sine. Despre preocupările lui de tînăr. Sau îi vorbea despre medicamente. Făcînd uz de relațiile tatălui său, uneori procura unele preparate pentru Maşka — era prietenul nostru și se străduia să ne fie util. Se întîmpla să zăbovească. Ania și Maşka dormeau de multă vreme. Era trecut bine de miezul nopții. Iar eu și Vitalik ședeam

în bucătărie și vorbeam cu jumătate de glas despre faptul că romanul psihologic rezistă ca gen numai cu unu, doi sau, cel mult, trei eroi.

Tatăl lui Vitalik era cunoscutul scenarist, autor de scenarii cinematografice Pavel Leonidovici Starohatov. Din fire artist, după poreclă Conte — așa i se spunea și în absență, și în față. Lui, probabil, îi plăcea, pentru că asemenea chestii plac, și pentru că, dacă nu i-ar fi plăcut, cine s-ar fi încumetat să-i spună astfel unui om renumit. Era conducătorul Școlii-atelier de Scenariști, unde am studiat cîndva și unde n-a ieșit nimic din mine. Ni se spunea „cursanți" și învățam să scriem scenarii de cinema. Erau șase sau șapte școli asemănătoare în vremea aceea.

Cînd Vitalik a venit la noi în casă pentru prima dată, a spus într-una din pauzele discuției generale ; mie mi-a spus :

— Tata vă transmite salutări.

— Zău ? Am început să rîd. Pentru că, de bună seamă, nici pomeneală nu era de vreun salut. Măcar dacă Contele ar fi reținut mai mult sau mai puțin persoana mea. Dar Vitalik era un băiat politicos. Și bine crescut. Socotea că tata era pur și simplu obligat să transmită salutări, pentru că altfel cum am putea trăi fără asta ? Credea sincer în mica-i minciună și acum o ținea una și bună, morțiș. Palid și hotărît... așa era în momentul acela.

A repetat (și glasul lui era destul de aspru pentru un tînăr ca el) că, dacă pun la îndoială spusele lui, are să formeze îndată numărul și are să-l cheme pe tata la telefon, pentru confirmare.

Dar salutări nu a mai transmis de atunci.

De multă vreme nu mă mai interesa Școala-atelier a lui Starohatov. De altfel știam că aproape toți colegii mei de curs poartă crucea omului care se îndeletnicește cu scrisul, așa cum o port și eu, cu deosebirea doar că, din cînd în cînd, ei livrează filme în vrac, pe care eu, dacă reușeam, le vizionam cu un sentiment de vagă stinghereală. Despre mine nici atît nu s-ar fi putut spune.

„Cum ? Tu care ai frecventat Școala-atelier ?“ se mira cineva într-o discuție. Și eu însumi eram mirat. Acum la Școală era a treia serie de după noi. Cum o duceau ei acolo, nu mai știam.

Două convorbiri telefonice — pe care le despărțeau taman lunile de vară — pot fi considerate începutul.

A sunat la telefon Vera, o mică funcționară a Școlii, un fel de secretară, oficial vorbind. De fapt, o femeie durdulie, mică de statură, destul de drăguță. În orice caz, asta îmi rămăsese în memorie, dacă memoria acționa simultan și nu era fărîmițată în prima, a doua sau a treia percepție. I s-ar fi potrivit tare bine (după înfățișare) un nume cu „A“ — Anghelina, sau Anna, sau Alla. Pe ea o chema însă Vera. „Pentru dumneata sînt Vera Sergheevna, e clar ?!“ se supăra ea, jucînd puțin teatru. Sau : „Aș ruga să ții minte o dată pentru totdeauna — Vera Sergheevna !“ Sau : „Doar ce au isprăvit Școala, că a doua zi îmi și spun de-a dreptul Vera. Ca unei fetițe. Ca unei prietene. De parcă am băut cu ei bere în pauze. Ce obrăznicie !“ și, bineînțeles, rîdea.

Și uite că telefonează după mulți ani. Era prin mai. Înainte de începutul verii.

— Igor ?... Bună ziua. Vera e la telefon. Nu te-am mai văzut demult. Apoi începu să vorbească repede-repede : Treci pe la Școală. Într-o zi. Vezi un film. Mai stăm. Mai pălăvrăgim.

I-am răspuns că o să vin. Că bineînțeles și neapărat ÎNTR-O ZI o să vin.

— N-o să vii, te știu eu.

— Păi de ce ?

— Sau vrei să vin eu în vizită la tine ?

— Vino.

— Dar mai bine nu trebuie, e adevărat ?

— Nici aici nu greșești.

Rîserăm un timp.

— Și ce dacă într-adevăr îți cad musafir pe cap ? Doar nu ți-am văzut încă nevasta. Și în general. Parcă nu pot veni în vizită la fostul meu... (aici făcu o mică pauză abia sesizabilă, minusculă, pe care o autentică ci-

nefilă se pricepe s-o facă. Altă femeie ar fi făcut o pauză cuprinzătoare. Sau chiar una prelungită semnificativ, să nu dea greș. Sau, cum se mai întîmplă, ar mai fi și chicotit) la fostul meu cursant.

— Firește că poți, vino.

— Pot ? Parcă insista.

Eram nedumerit : la ce bun s-a iscat toată vorbăria asta ? — că doar s-a iscat pentru ceva. Fără interes, și încă unul important, nici eu n-o să mă urnesc la Vera, nici ea la mine. Fără interes nici să sunăm la telefon nu riscăm. Iar interes n-aveam, asta e sigur.

— Vera, dacă e să vii, atunci vino, i-am spus apăsat, căci nu știam ce să-i spun mai departe. Cu bine.

Receptorul însă, firește, nu l-am lăsat.

— Așa-mi trebuie. M-ai și expediat : „Cu bine".

— Ești susceptibilă ?

— Probabil... Ție, bineînțeles, toate-ți merg bine. Totul e minunat. Totul e excelent. Stai în chilia ta și...

— Păi tu nu stai în chilia ta ? M-am înfuriat deodată.

— Nu știu. În schimb știu altceva — începi să nu mai ai cu cine vorbi omenește. Cum ai dat de greu, toți se îndepărtează de tine, sau îți spun „Cu bine". E josnic...

Și aici o podidi plînsul — lacrimile și suspinele ei dădeau buzna peste mine din belșug, de parcă eram aevea lîngă ea, nu la capătul celălalt al orașului... Trecu încă un minut. Convorbirea o terminarăm cu chiu cu vai. Verei îi era penibil că izbucnise în lacrimi. Iar eu stăruiam din toate puterile să vină în vizită. Mai mult decît atît — îi făgăduiam cu jurămînt să trec pe la Școală.

— Nu e obligatoriu, spuse Vera. Trăiește-n pace și, pentru Dumnezeu, nu te frămnta. De vină sînt nervii mei.

Am ieșit odată cu Maşka la aer — împingînd cărucior pe cărarea asfaltată, duceam copilul, ținut multă vreme închis, să mai ia contact cu oxigenul.

— Ne uităm la oameni ? mă întrebă copilul.

— Îhî.

De pe o colină îndepărtată vedeam ieșirea din metrou — toată Moscova venea de la muncă, pulsa, storcînd de

sub pămînt oamenii, o porție după alta, așa cum e stoarsă crema din cornet.

Felul de a fi al cinefilelor nu-mi plăcea și, într-o oarecare măsură, aversiunea aceasta o treceam asupra cinefilelor însele. Discuția, oricum ai da-o, merge alături de sentiment, ca piciorul drept lîngă stîngul — totuși cinefila nu prea poate să distingă ce e al ei și ce este de pe ecranul de la care abia-abia și-a desprins privirile nesățioase. Și de aceea subtilele pauze tipice de la începutul discuției și lacrimile năvalnice de la sfîrșit cel mai bine e să nu le pui la inimă, așa te învață experiența. Cu atît mai mult cu cît pe cinefile MICILE ISTERII nu le apasă defel, dimpotrivă. Le purifică. Le însenînează. Sînt o parte a vieții lor.

— Atunci o să vin. Auzi !?... Auzi ? Ce mai, vin, îi spui tu, emoționat (mai bine zis, buimăcit) de lacrimile ei.

— Nu e obligatoriu, ți se răspunde. Am zis și eu așa. Nervii.

În momentul în care răspunde, ea se aude pe sine însăși, așa cum unii mistici îl aud pe Dumnezeu. Frazele ei de după mica isterie sînt suculente, elastice, proaspete — vorbele-i strălucesc, cum strălucesc frunzele după ploaie.

Pe timpul verii am plecat la țară.

Bătrînii mei arătau binișor, chiar mai bine decît mă așteptam — probabil ultimul zvîcnet al vieții. Se apropiau de șaptezeci — tocmai anii ăia. Izba îmbătrînise și se aplecase vizibil. Și merii se cocîrjaseră — tot de bătrînețe. Dar merele vărătice erau tot bune și delicate la gust. Și mama tot așa se sfia să le ducă la vînzare. Adică de dus le ducea frumușel, și le vindea, și se tocmea, și toate cele după cuviință, dar, dacă Maşka, eu și nevastă-mea veneam la ei, se sfia. Nu-i dădea pace. gîndul că e bibliotecară școlară.

— Ce fel de bibliotecară mai ești acum ? îi spuneam. Acum ești pensionară.

— Am fost eu.

— Ce ?

— Am fost de bine de rău bibliotecară. Și-și strîngea cu asprime buzele. Biblioteca de la școală și negoțul din piață în momentul ăsta erau pentru ea incompatibile.

Plămadă veche. N-ai cum s-o convingi, n-ai cum să-i explici. Așa încît merele văratice au putrezit pe jumătate. Iar piața, după cum se dovedi, era la numai doi kilometri — la o răspîntie prăfoasă. Prin urmare nici nu era nevoie să le ducă departe. Aș fi stat la tarabă. Aș fi vîndut. Era cît p-aci să leșine cînd i-am propus să-mi încarce merele în spinare și să o pornim împreună la răspîntie.

Tata îmbătrînise de tot — gura i se supsese, vorbea sîsîit și scotea un fel de fluierătură.

— Acuma parcă sînt Solovei tîlharul, rîse el și fluieră de două ori, ca eu să constat și să apreciez.

Cînd băurăm un păhărel, tata prinse a spune că și-a trăit viața destul de bine și cu folos pentru oameni. Și doar a trăit deajuns, e timpul să pună punct. Apoi tuși îndelung. După care îmi spuse :

— Sînt băut acuma — intonație care cere scuze, — dar cînd m-oi trezi, ți-oi zice cîte ceva despre copilă.

— Despre Maska ?

— Despre ea.

— Spune-mi acum.

— Nu. Ți-oi zice după... Acum aș spune-o poate cum nu trebuie — și te-i necăji.

Dar mi-a spus, firește. Căci cu cît mai mult eviți o discuție, cu atît mai pregnant discuția rămîne cu tine și cu interlocutorul tău — și nici unul din voi n-are cum să scape de ea. Mai întîi însă tata și cu mine coborîrăm la rîu, să vedem pornirea și primele opintiri ale podului plutitor. Îmi plăcea să privesc. M-am și grăbit : ardeam de dorința să văd. Îl zoream pe tata și l-am întrebat ce se va întîmpla de acum cu podarul, adică barcagiul. Tata mi-o trînti deodată cu asprime că la țară nu se prăpădește nimeni de foame. Și că podarul are să țină vadul de la Demianovka. Zece kilometri mai sus. N-o să se prăpădească.

— Păi foarte bine, am spus eu pașnic, fără a pricepe de unde vine enervarea lui.

— Tocmai asta e.

Iar eu priveam micul remorcher care se deplasa încolo și-ncoace pe suprafața netedă a rîului. Înaintea primei lui fapte vitejești era neobișnuit de agitat — alerga, fornăia și era vădit nervos. Și-mi aminteam de înfățișarea și rolul unui cățel ager de la țară, de dimensiuni microscopice și cu un nume nu prea decent — Sulică. Pe apă se profila masa uriașă a podului plutitor. Micul remorcher dansa deja împrejurul lui. Își căuta locul.

— Auzi, Igor, spuse tata, să-ți zic despre copila ta.

— Da.

— N-o să te superi ?

— Nu mă supăr. Am început să rîd : priveam lucrurile mult mai simplu.

De la debarcaderul din apropierea noastră, înjghebat de curînd, venea miros de talaș proaspăt. Rîul Oka era calm. Copacii se pierdeau de-a lungul malurilor.

— Dacă ea — tata inhală cu nesaț mai mult aer, — o să fie schiloadă, vreau să spun, n-o să umble, las-o la noi, pe totdeauna. La țară nu te prăpădești.

Și tăcu multă vreme, atîta încît în intervalul dintre vorbele lui ai fi putut înota pînă la malul celălalt al Okăi și te-ai fi întors fără grabă. Apoi adăugă :

— Iar dacă noi o să murim — are să rămînă la unchești Tolea. El e ceva mai tînăr.

M-a tulburat și acest „ceva mai tînăr", și „o să murim", și, undeva, în afara cadrului, „unchești Tolea", pentru că clipa urmează clipei, trăiești și crezi că trăiești veșnic, odată însă asemenea vorbe te tulbură. Și de acum încolo or să te mai tulbure din cînd în cînd. Mireasma dinspre malul celălalt. Priveam îndelung și absent acoperișurile izbelor în ceață. Priveam de pe un dîmb. Se lăsa seara. Rîndunelele descriau cercuri în jurul unui coș fumegînd — făceau cu precizie matematică și cu grijă, cerc după cerc, într-un zbor cu totul desăvîrșit.

— O să vedem mai tîrziu, i-am răspuns tatei. Mai întîi să crească Maska. Atunci o să mai vedem.

Și atît. Nu voiam să chibzuiesc și să fac calcule cu privire la viitor — eu știam ceva ce nu știau ceilalți. Nu demult, după „plimbări" pe nisipul încins, masîndu-i picioarele și făcîndu-i genuflexiuni, i-am simțit deodată

forța de rezistență a piciorului. Din fugă, i-am înfrînt împotrivirea, i-am îndoit talpa, și piciorul s-a lăsat în jos, moale, totuși ea, senzația era cu mine și în mine. N-am putut să cred. Maşka stătea culcată pe burtă și repeta ademenitorul „gurlu-gurlu-gurlu" (ceva mai încolo se vedeau o mulțime de porumbei împrăștiați ca niște pete întunecate). Continuam să-i fac masaj. Nu puteam să cred și mă gîndeam dacă nu cumva e vreo halucinație. Dar porumbeii se mișcau. Maşka îi îmbia. Nisipul era fierbinte. Iar eu aveam în palmă aceeași senzație, caldă încă. Am păstrat tăcere în legătură cu asta. Și față de medici, chiar și față de soție, chiar și față de mine însumi. Să nu sperii această bucurie.

Către ora douăsprezece, cînd se încingea nisipul, o duceam pe Maşka la rîu — o căram în brațe, iar apoi „ne plimbam". O așezam pe picioare, cum se așază un manechin sau o păpușă mare, o țineam cu strășnicie de subțiori și făceam pas cu pas împreună cu ea. Ea dădea din picioruțe. Iar greutatea trupului i-o susțineam eu. Și atunci era în stare să-și miște cu greu și să-și afunde tălpile în nisipul încins la soare. Acesta era tratamentul. De patru ori pe zi, nici mai mult, nici mai puțin.

După ce mă mai răcoream stînd tolănit pe săturate, scoteam din buzunarul pantalonilor orînduiți alături scrisoarea de la Vitalik — îmi scria adesea. Mijindu-mi ochii din pricina soarelui, citeam, bunăoară, că *Hoții* (povestirea lui Cehov), cum s-a dovedit la o cercetare atentă, sînt de-a dreptul o copie după *Taman* de Lermontov. S-a dovedit a fi o reproducere, neîndoios o reproducere, fie chiar de mare talent. Și că ce e de făcut și cum să mai trăiești acum pe lumea asta, dacă nici chiar Cehov nu e totdeauna original. Doar criticii au repetat și repetă că o prelucrare nici măcar nu are vreun haz. Și Cehov auzise oricum de înțelepciunea asta a lor. Vitalik era dezolat. În post scriptum băiatul îmi dădea de știre că e dezolat și că se plictisește și că, de plictiseală, simultan „a pus la cale" două romane. Unul pe hîrtie. Ca prozator. Și unul pe pămînt. Ca om.

Era arșiță, așa cum și trebuie să fie arșița de vară : ți se topeau creierii. Pe Maşka o așezam la umbră. Eu

zăceam pe nisipul alb și, cum n-aveam nimic de făcut, mă gîndeam stupid și obsedant că în curînd vine prînzul, apoi seara, iar mîine, slavă domnului am ce face — să mă duc și să privesc cum sînt jugăniți caii. Așa ceva nu vezi deseori ; cunoașterea e cunoaștere, și în anii aceia mă străduiam să nu neglijez cunoașterea cînd mi se oferă. Cu atît mai mult o asemenea cunoaștere — am zîmbit : ție, pasămite, familistule, acum ți-a rămas numai să te uiți cum se jugănește. E bine, frățioare. E foarte bine pentru sufletul tău.

— Igor .!... Igor ! mă chema la masă maică-mea, striga cu glasul ei înalt și ascuțit și nemuritor — mă chema, căci nu mă distingea pe fîșia de nisip a malului. Deja nu mai vedea bine.

Caii erau jugăniți pe malul celălalt al Okăi — asta se făcea în apropierea ocolului, la zece-cincisprezece pași de îngrăditură, pe iarbă. Mai întîi, fără grabă, stabileau — pe care. „Începem cu Julik ?“ — „Cum vrei“. — „E un cal arătos !“ Și aruncau pe cal lațul cel mai obișnuit. El se împotrivea și, cu toate că avea de-acum lațul pe gît, se pierdea în inima tabunului — credea, poate, că n-or să-l găsească, se juca de-a v-ați ascunselea. Se auzea o sforăitură, un horcăit, uneori un nechezat. În ziua aceea au fost jugăniți în total șase cai. Și, în deplină concordanță cu natura, în găleată au fost aruncate douăsprezece ouă uriașe. Apoi găleata au dus-o pentru raport, căci așa era orînduit.

La început îndepărtau calul de tabun — îl scoteau din ocol și îi legau grumazul și piciorul dinapoi cu o funie împletită ingenios în opt. Pentru mai multă siguranță îi fixau și cel de al doilea picior dinapoi. O smucitură — și calul se prăbușea pe o parte. Pînă la smucitură caii se comportau liniștit, dar dacă în continuare erau sau nu liniștiți nu mai avea importanță. Calului culcat i se ridicau picioarele dinapoi crăcănate, treaba o făceau cinci oameni deodată, toți cei de față. Pînă aici doi sau trei stăteau pur și simplu. Rîdeau și fumau. Acum intrau toți deodată în acțiune. Și erau concentrați la maximum, mai cu seamă dacă se nimerea să țină piciorul

dinapoi. Calul era culcat pe spinare, dădea din picioare și uneori se ridica pe cap.

În cele din urmă, după ce se năpustiseră și se lăsaseră pe el cu toată greutatea, încremeneau în așteptare, iar careva chema, încet de tot : „Gali !“ — și din bordeiul din vecinătatea ocolului, ieșea o fată și venea la calul întins. Avea vreo șaisprezece ani, tare necoaptă, Galocika o chema. Purta un halat alb și ea însăși era bălăioară. Într-o mînă ținea bisturiul, în cealaltă — găleata cu o soluție dezinfectantă. Ochișorii îi erau ageri, iar chipul plăcut la vedere. De fel de prin părțile Riazanului. Găletușa și-o ducea de fiecare dată în bordei și iar o aducea, pentru că, în timp ce prăvăleau calul, puteau răsturna găleata. După smucitură, toți cei șase cai se zvîrcoleau și se agitau, de parcă era vorba de viață și de moarte, într-atît de mare le era rătăcirea.

Calul al treilea la rînd nu se ridica după operație. Zăcea, rostogolindu-și ochii. Galocika de-acum îi stropise la sfîrșit rana cu lichid din găletușa ei. Piciorul i-l despiedicaseră. Îi eliberaseră grumazul. Dar el nu se ridica. Unul dintre îngrijitori ducea la găleata portocalie ouăle — abia încăpeau în palmele lui. „Ce bunătate se prăpădește !“ îmi făcu el cu ochiul, trecînd pe lîngă mine. Celălalt îngrijitor bătea pe grumaz calul care zăcea în nesimțire.

— Scoal', scoal' ! îl îndemna el.

Și din nou :

— Scoal', scoal' — o să fii al colhozului !

Calul se ridică, se scutură — și, cu un nechezat, o luă la goană pe cîmp. După aceea tuturor li se dădea drumul să alerge. Și să pască iarbă. El alerga, necheza : i se răspundea din tabun.

Pesemne pe mine treaba asta — jugănirea cailor — mă tulburase. Pesemne, mă gîndeam că asta mi se potrivește mie. Pasămite, m-am însurat. Pasămite, de-acum am familie și copil și într-un sens s-a isprăvit cu „eul“ meu. Iar libertatea, independența, pajiștile verzi și toate celelalte sînt de-acum pentru alții. Și, zău, aș fi suspinat mai cu satisfacție dacă măcar unul, asudat, înfierbîntat, cu pîntecele tremurînd le-ar fi scăpat din mîini și ar fi rupt-o la fugă pe cîmp cu un nechezat biruitor, de che-

fliu — dar, de bună seamă, n-a scăpat și n-a rupt-o la fugă pe cîmp. Nici unul.

Îngrijitorul zîmbea.

— Da, zicea el, or să fie cai strașnici. Bună treabă făcurăm astăzi.

Și iar zîmbea — ședeam unul lîngă altul și fumam...

— ...Dacă e să nu-i jugănești, nu muncesc.

— Da ?

— Nu se lasă nici înhămați. De nimic nu sînt buni. Și nimic nu le intră-n voie — trîntorii...

Povestea. Îmi explica :

— Da' știi cum mușcă iepele ? O să-ți arăt la una murgă ditai cicatricea pe grumaz — de parcă a fost însemnată cu securea. Mergem să-ți arăt ?

Nu-mi ardea mie să mă uit la cicatrice. Am fumat — și am plecat.

Așa se întîmplă. Ție îți vin în minte tot felul de vorbe ca : „individualitate", „cal", „nechezat" — și te gîndești, și iar chibzuiești — în timp ce tatăl și mama, bătrîneii tăi, își ies din minți de bucuroși ce sînt și numai că nu saltă prin izbă, că băiatul lor în cele din urmă s-a însurat, s-a dus la ofițerul stării civile, cu ștampilă în regulă, totul așa cum trebuie. Se bucurau. Nu cîntau ei cîntece, dar străluceau și iradiau lumină. De trei ani eram căsătoriți și în toți acești trei ani ei străluceau și iradiau lumină și erau gata să ne dea nouă casa, grădina de zarzavat, îmbrăcămintea, merii și chiar oasele lor bătrîne, dacă ele ne-ar fi fost de vreo trebuință. Mai tîrziu au devenit zgîrciți, căci bătrînețea își cerea drepturile, Dar pe atunci nu se mai săturau privindu-ne — asta e sigur.

Așa a trecut vara.

Iar pe urmă ne-au ajutat să ne îmbarcăm mai întîi în autobuz, apoi în trenul electric. Și uite așa, domol și cu nădejde, s-au suit după noi, rînd pe rînd, borcane cu murături, cu dulcețuri, traiste cu mere și cu bucate de-ale mamei — mai întîi în autobuz, apoi în tren. Șuierînd, trenul se smuci din loc. M-am aplecat pe fereastră în afară și le făceam semne cu mîna. Nevastă-mea o ținea pe Maska pe genunchi. Purta o pălărie albă.

— Să mai poftiți ! striga tata rămas pe peron, iar mama se ținea de băsmăluță. Să mai poftiți ! iar eu le făceam semne cu mîna și mă simțeam pe de-a-ntregul familist, un Piotr Petrovici ori un Ivan Ivanovici care se înapoiază cu familia și cu dulcețurile și murăturile lui. Mă simțeam bărbat în casă. Nițeluș un neandertalez, care a izbutit să scoată pește din golf pentru tribul lui. Simțămîntul îmi plăcea. „O să fii al colhozului", mi-am amintit eu de îngrijitorul de cai.

...Să mă înduioșez amintindu-mi trăirile de atunci — nu e ceva atît de rău și nu-i deloc rușinos, dar, de fapt, veau numai să spun că nevastă-mea, eu și Maska la doi anișori eram o familie cu desăvîrșire tînără. Încă nu alcătuiam o familie.

Al doilea apel telefonic a răsunat cînd ne-am înapoiat de la țară — pe la sfîrșitul verii.

— Alo, spuse o voce feminină necunoscută. Sun din partea Verei Sergheevna. Ea m-a rugat să vă sun.

Vocea continuă :

— La ei la Școală s-a schimbat numărul de telefon. Vera Sergheevna m-a rugat să iau neapărat legătura cu dumneavoastră și să vă comunic acest număr, notați-l.

— Trebuie să-i dau telefon ?

— Asta nu mai știu. Notați-vă numărul.

L-am notat. Și fără pic de delicatețe sufletească m-am gîndit : ce vrea totuși de la mine ?

Capitolul al treilea

Vera mă imploră s-o ajut. Eu mă eschivam — ce m-a determinat din povestirea ei e un amănunt, în fond un lucru cu totul mărunt. Așa se întîmplă. Vii să tăifăsuiești, tragi la nadă fiind vorba de o nimica toată, te învoiești și ai de gînd să-ți mînjești doar un pic ghetele, ca după aceea să te vîri în noroi pînă la gît și pe urmă pînă peste cap. Vera și cu mine ședeam într-un fel

de birt pe colț — o cafenea ca oricare alta. Noi doi la o măsuță. Era un septembrie bogat în pepeni. Cumpărarăm o jumătate cu secțiunea de un roșu aprins și o mîncarăm repejor. Dacă n-am pune la socoteală însă pepenele, semințele și resturile de pepene de pe masă, tocmai asta se vedea de la distanță — o măsuță curățică, și la măsuță doi inși cu două cești de cafea. Ca la cinema.

— ...Și dacă n-ar fi fost ceva în povestirea ta, n-aș accepta.

— Va să zică, ai acceptat? Vera zîmbi.

— Da.

— Ce bine!

Aproape numaidecît bucuria îi dispăru, căci așa sîntem noi alcătuiți. Pînă în momentul cînd am venit la birt, am ascultat-o și am acceptat să o ajut, ea se bizuia pe mine și își făcea unele calcule. I se părea că principalul e să accept. Iar de îndată ce am acceptat, i-a trecut brusc prin minte că, în definitiv, n-o să pot face nimic, sau o să pot face prea puțin. Eu și aceptarea mea am scăzut numaidecît în ochii ei, așa se întîmplă.

— Și care a fost acest CEVA în văicărelile mele? mă întrebă ea.

— Nu-ți spun.

— De ce?

— Așa... E treaba mea. Poți să consideri că mă privește personal.

Se bosumflă, ca și cum s-a supărat, ochii nu-i erau supărați însă. Și a continuat să vorbească doar așa, din inerție. De dragul jocului.

— Mă gîndeam că ai acceptat pentru că tot mai mă iubești puțin.

Pe tonul ăsta a luat-o.

— Am spus eu oare că nu te iubesc?... Te iubesc, i-am răspuns calm, dar cu o anumită apăsare. Să încerc gheața. Și să o sperii ușor. Poate că doar de-aia am și acceptat.

Vera își ridică deodată privirile — se zăpăcise puțintel. Dacă aș fi iubit-o pînă acum, să zicem, în taină și în sine, așa ceva ar fi fost mult. Ar fi fost inutil de mult pentru ea. N-ar fi avut nici un rost. Cu atît mai mult cu cît ar fi însemnat că sînt cam țicnit. Și deci nu prea de

nădejde în treaba încredințată mie, sînt în stare să stric totul.

Tăcurăm o clipă.

— Ei-ei. Nu te teme... Iartă-mă, am pufnit eu în rîs.

— Ai băgat spaima-n mine.

Ne-am revenit în fire amîndoi și am început să vorbim liniștit. În cafenea era cald. Mirosea a grăsime încinsă. Discuția pornise către dragoste și altele asemenea, așa că (și pentru mine pe neașteptate) mi-am înălțat impunător umerii și m-am înfipt mai țeapăn în scaun. Am privit împrejur. Orice s-ar spune, e plăcut să te afli cu Vera într-o cafenea. N-o fi ea chiar indiscutabil de frumoasă, dar e apetisantă, prezentabilă. Nimic de zis. De prin unghere bărbații mai trăgeau cu coada ochiului și își ațintеau privirile la ea. Și la mine legat de ea. Mă evaluau. Și bine că acum nu fuma (în birtul ăsta e interzis) — altfel bărbaților le-ar fi trecut prin minte că n-ar fi chiar cu neputință să șadă cu ea în doi la o măsuță.

— Aș fuma o țigară, am zis eu înghițind în sec.

— Mai rabdă.

Și am mai răbdat. Acum stăteam ochi în ochi ; cîndva o iubeam pe Vera și ea pe mine — idila n-a fost de lungă durată. Și poate că de aceea dragostea noastră nu s-a risipit de colo-colo în mărunțișuri — și chiar ca amintire sentimentul a rămas proaspăt și ales. Putea fi mult mai comun... Așa că, probabil, nu bărbații de prin unghere, nu privirile și ocheadele lor spre noi au creat dispoziția și cîmpul energetic, ci — iubirea aceea. Pentru că și iubirea creează antedatat un cîmp al său, ca oricare amintire.

Oricum îmi făcea plăcere să o văd pe Vera. Iar cînd ne-am înțeles în legătură cu întîlnirea din acest birt (eu am dat telefon, și am stabilit), mă simțeam deprimat și îmi era penibil că am de a face cu o cinefilă. Iar cînd Vera cu un surîs luminos (telefonul propaga fiece nuanță) mi-a spus că, prin urmare, ne întîlnim la cafeneaua de pe colț, întocmai ca la Antonioni, numai că nu mi s-a făcut greață. Mi-am luat repejor rămas bun, am lăsat receptorul și am rămas o clipă-două cu o mutră acră. Așa a spus. Ca la Antonioni.

Știam și mai înainte că Vera e la cuțite cu Starohatov. După unele zvonuri, răfuiala a continuat. Dar credeam că astea-s probleme ale vieții de toate zilele, mofturi, mărunțișuri, acea stare de echilibru dinamic, cunoscută și destul de răspîndită acum, cînd te afli și în atac și în apărare, te mai și superi, te mai și răstești, dar în general — în general lucrați cot la cot și toate sînt bune. Viață ca oricare alta. Iar leafa merge și ea, ca orice leafă. Starohatov și Vera ; iar textual asta însemna — directorul și un mic funcționar administrativ ; poate chiar — directorul și un om neînsemnat. Asta e opoziția, doar dacă cuvîntul „opoziție" nu sună prea a ironie, iar la ei nu suna a ironie.

Contele era măreț. Era sus-pus, distins, influent și chiar popular — era Starohatov. Vera era nimeni. Într-o discuție puteam eu să trăncănesc despre răfuiala lor, puteam să și bîrfesc, dar în nici un caz să mă bag și să particip la ea. Acum rezulta că m-am băgat. Am făgăduit să mă bag.

La Școala-atelier de Scenariști, pe timpuri, eram prieten cu Kolea Okonnikov — Okonnikov era unul dintre ai noștri, puțini la număr, din care a ieșit ceva în cinematografie, și a ieșit binișor. Iar cîndva Kolea a scris primul scenariu în colaborare cu Starohatov. Filmul a fost atunci o porcărie, slab de tot, totuși — film. L-am văzut : am văzut și afișele, și pelicula însăși. Și uite că Vera are deodată o bănuială tîrzie că atunci Starohatov i-a impus lui Kolea colaborarea sa... Ea nu știa precis. Nu era sigură. Dar odată a văzut scenariul acela pe masa unui regizor. De citit nu l-a citit. A observat însă că pe pagina de titlu era doar un nume de autor — Okonnikov. Și ce-i cu asta ? E că scenariul exista de sine stătător, va să zică, iar Starohatov și-a impus numele pe el mai tîrziu.

— Ce nevoie ai tu de toată chestia asta ? am întrebat-o (ședeam cu ea în birt și discuția de-abia începuse).

— Cum ce nevoie ? L-a jecmănit pe Kolea !

— Ah-ah ! am exclamat.

— Ce ? Ai să spui că nu l-a jecmănit ?...

— Vera, am început eu să rîd, mie să nu-mi vorbești de treburi de-astea, de acord ? Că doar am dat cu

nasul prin cinematografie. Puțin de tot, dar mi-a fost îndeajuns.

— Și degeaba.

Imediat adăugă cu patos — doar sînt un bărbat drept. E cu putință să nu mă revolte asemenea faptă ?

Am chibzuit, mi-am ascultat cu atenție gîndurile. Mi-am amintit de succesele lui Kolea Okonnikov. Și i-am spus :

— Nu. Nu mă revoltă.

— Dar de ce ?...

Se porni să-mi depene veșnicul cîntecel al micilor funcționari administrativi — un cîntecel de jale. Pasămite, așa e lumea făcută, probabil : cu cît omul (bineînțeles, era vorba despre mine) e mai bun și mai cinstit, cu atît mai puțin arde de dorința să se bată cu ticăloșia. Pasămite, ăștia mai buni și mai cinstiți nu știu decît să se spele pe mîini și să se pună la adăpost. Indiferență, pasămite. Pasivitate. Ei, și așa mai departe — tot ce se spune în astfel de situații... Dar eu am mai întîlnit asemenea momeli în viața mea. Nu m-am lăsat prins. Chiar m-am și mîniat pe Vera : nu vrea oare să le curăț eu grajdurile ? Sau nu mi-a mai rămas nimic de făcut ?... Sau poate în anii ăștia am început să semăn la chip cu un debil mintal — cum putea ea să creadă în mod serios că am să accept ?

Ea spuse :

— Dacă nu vrei... nu vrei... Și destul despre asta.

Tăcurăm un timp.

— Pot să te întreb ceva ?

— Întreabă-mă, spuse ea cu un glas trist. Ședea cu mîinile pe genunchi. Avea un aer absent. Femeie drăguță și simpatică, dar se ținea de intrigi și prostii — bărbații se holbează la ea, pe mese e vin, vara toridă e pe sfîrșite, și doar nu i-au mai rămas multe veri din astea fierbinți.

— Vreau să te întreb. Mă interesează... Ai dori să aflu de la Kolea dacă Starohatov l-a jupuit ?

— Da.

— Ai neapărată nevoie să știi asta ?

— Da.

— Vreau să te întreb — ai nevoie să știi asta ca să restabilești o anume dreptate ? Sau ca să-i faci o porcărie lui Starohatov ? Și am început să rîd.

— De ce rîzi ?

— E interzis să rîzi ?

Ea tăcu o vreme. Se gîndi. Apoi spuse :

— Eu, Igor, n-am nevoie nici de una, nici de alta.

— Adică ?

— Am nevoie... bine... Am să-ți povestesc.

Ce a reieșit pînă la urmă : la ei la Școală venise o comisie de la Comitetul de Stat ; în prezența grangurilor ăstora Starohatov și Vera s-au luat la harță („... și cine m-a tras de limbă ? Eu, cu siguranță, Igor, am să înnebunesc"). Au țipat, s-au războit. Mai bine zis așa i s-a părut Verei la început, că se lasă cu țipăt și război, că s-a luat la harță cu Starohatov și că se duce vreo luptă, în realitate însă — nu. Nimic din toate asta. Starohatov pur și simplu o certa pentru lipsa de diciplină din Școală. Starohatov se afla prea sus și, de la „înălțimea" lui, vorbea sentențios și nu putea fi vorba de nici un „s-au luat la harță", de nici o luptă. Starohatov îi dădea cîte un bobîrnac cu unghia, așa cum se dă bobîrnac unei jucării mecanice, căreia i s-a blocat arcul.

Vera a înțeles brusc asta, adică referitor la jucăria mecanică, pentru că așa ceva tocmai brusc se înțelege. Și a izbucnit. Din senin, după vagi amintiri, a aruncat vorba, cum că Starohatov e necinstit, nu are mîinile curate. În ce sens e necinstit ? Păi uite în ce sens. Își impune calitatea de coautor scenariștilor tineri și lipsiți de experiență. Îi jecmănește.

Și mai bine tăcea. „Ți-ai expus, în sfîrșit, punctul de vedere" a remarcat Starohatov domol și a zîmbit. Și nici n-a catadicsit să-i răspundă. Iar reprezentantul Comitetului de Stat clătina și el din cap : „Vai-vai, Vera Sergheevna, trebuie să fiți mai ponderată". Iar celălalt delegat se cam congestionă la față și spuse că acum nu asta se discută și nu despre așa ceva e vorba. Dar că odată o vor chema pe Vera („o vor chema !") și n-are decît să prezinte faptele, dacă există.

Asta o și înspăimînta. Clădirea Comitetului de Stat. Sub aripa Comitetului de Stat se află totul, începînd de

la colosul „Mosfilm"-ului și sfîrșind cu niște dughene mititele, cum sînt Școlile de Scenariști, și uite că ea, Vera, om liniștit și neînsemnat, va fi chemată acolo și niște unchiași o vor întreba, sîcîi, dojeni : „Cu ce drept aruncați dumneavoastră vorbe în vînt ?" Sau : „Pentru ce dumneavoastră, draga mea, calomniați un om ?" Așa că acum ea nu vrea decît un singur lucru : să aibă cu ce să se apere. Nu să-i facă necazuri lui Starohatov, ci numai să-și găsească o justificare pentru sine. Vera se temea. Tremura de frică, deși singură îl căuta întruna pe dracul. În general era fricoasă. Tocmai asta e semnificativ.

— Cine are nevoie de tine ? i-am spus. Nimeni n-o să te cheme.

— Crezi ?

— Sînt convins.

Cu sfială în glas îmi spuse :

— Dar dacă ?

...Nu e ea un firicel de iarbă în vînt, păsăruica asta încercată — firește, și așa ceva mi-a trecut prin cap... Mi-a trecut, dar numaidecît s-a dus. Și Vera a rămas în ziua aceea firicelul de iarbă, cum a și vrut, un firicel de iarbă firav și fragil, care trebuie ajutat, dacă a-nceput să bată vîntul... Cînd am ieșit din cafenea, amîndurora simultan ne-a sărit în ochi un scuar, un simulacru de scuar.

— Ei ? am întrebat eu.

— Îhî.

Patru arțari și o bancă rudimentară. Și niște lemne de foc. Și cîteva buturugi în stînga. Era o vreme admirabilă — plutea în aer aroma lui septembrie. Pe lîngă noi treceau oameni grăbiți. Ce mi-a venit : mi se părea deodată că totul împrejur ne aparține nouă, Verei și mie — ce clipă ! — i-am spus că ar fi bine acum să mergem afară din oraș. Undeva în împrejurimile Moscovei, vara sfinților arhangheli, ciuperci albe, un paraclis năruit... Vera deveni circumspectă. O clipă i-a trecut prin minte că o ispitesc chiar în privința asta. Sau, mai bine zis, în acea privință. Probabil că am și ispitit-o, căci se întîmplă să ispitești și tu însuți nu-ți dai seama. Vera mă întrebă numaidecît : cum o duc cu soția, e adevărat că e tare tinerică ?... Totul e bine, i-am răspuns. Totul

e normal. La rîndul meu am întrebat-o, din inerție, cum o duce cu soțul. Totul e bine, a răspuns și ea. Totul e normal. Și am izbucnit amîndoi în rîs.

— Recunoaște, i-am spus, te-ai speriat cînd am început să vorbesc despre vara sfinților arhangheli și paraclis ?

— Ei, alta acum !

— Te-ai speriat.

— Ia lasă... Ce să discutăm pe ocolite : dacă o să fie neapărată nevoie, sîntem în stare să ajungem la o înțelegere. Sau nu ? — Vorbele-i erau atît de răspicate, încît a devenit cît se poate de limpede că nu ne vom propune să ajungem la vreo înțelegere, trecutul rămîne trecut. Iar acum sîntem în prezent.

Într-un cuvînt, conducea discuția cum voia. Ne mai aprinserăm cîte o țigară.

— Igor.

— Da.

— Ai de gînd să mergi curînd la Kolea ?

— Dacă ți-am făgăduit, înseamnă că în curînd. Zilele astea. Iar aici am cedat complet, glasul îmi tremura : — Vera... Nu fi îngrijorată. Am s-o fac. Am să fac totul.

M-am gîndit (despre asta Verei nu i-am mai spus), că în afară de cele făgăduite, am să mă interesez la Kolea Okonnikov în legătură cu vreun locșor mai călduț. Trebuie despărțită de Starohatov : are să-i facă zile fripte muierușcăi. Acolo n-o să mai aibă trai. Și doar există, bunăoară, Cursurile pentru scenariști. Sau Cursurile pentru operatori. Sau I.U.A.C. *-ul cu facultățile și secțiile lui (selectam în memorie instituțiile unde Kolea Okonnikov putea să aibă greutate și influență — eu unul aveam greutate doar pe palierul meu). Și parcă nu sînt destule locuri și locșoare unde e nevoie de un administrator priceput, de calibru mic. Iar Vera era tocmai un asemenea administrator — priceput. Totdeauna era afișat orarul — curat, ordonat. Totdeauna, calm, făcea apel la disciplină. Avea o pricepere neobișnuită în a se înțelege cu băieții, care nu se înțelegeau cu nimenî. Și așa mai departe.

Încă mai înainte, cînd am stat la cafenea, mă gîndisem la o asemenea variantă. În treacăt însă.

* Institutul Unional de Artă Cinematografică.

Soției i-am spus deschis totul, mai precis, aproape totul, și chiar ea, femeie de douăzeci și patru de ani, rosti :

— Urîtă treabă. Nu te amesteca.

Dar încă de la început Ania a spus-o monoton, șters. Și m-am liniștit. Era mult mai rău dacă fraza asta ar fi spus-o pe loc, ca o reacție, dintr-o suflare, căci în intuiția feminină fără să vrei crezi, mai cu seamă dacă e în legătură cu vreo „poveste" în care poți s-o scrîntești. Ambianța era tocmai potrivită pentru o prorocire familială. Nevastă-mea o hrănea pe Maska noastră cu linguriță — fetița ședea pe genunchiul ei. Și mîna cu linguriță se îndrepta spre cașă, se apropia, lua și ducea la gura copilului. Totul era foarte măsurat. Încolo și încoace. Ca un pendul. Iar dacă în timp ce îi povesteam despre Vera și rugămintea ei) ar fi fost măcar ceva care să te facă să ciulești urechile, măcar undeva, măcar peste nouă mări și nouă țări, mîna cu linguriță ar fi tremurat. Sau s-ar fi oprit pentru un timp. Sau cine știe ce s-ar mai fi petrecut. Iar această cardiogramă familială de data aceasta era liniștită și clară — mîna cu linguriță se deplasa cu o uniformitate ireproșabilă. Și glasul Aniei rosti cu aceeași uniformitate :

— Urîtă treabă.

— Ce mai, am spus eu. Omul trebuie ajutat.

Ania tăcea. Îi dădea Maşkăi să mănînce.

— Pe lîngă asta, am spus pentru orice eventualitate, sînt chiar curios dacă Starohatov jecmănea sau nu.

— Așa spune, dintr-o dată, zîmbi Ania. Pe cînd tu — omul trebuie ajutat ! Să ajut un vechi prieten la necaz !... Ce mai vorbe !

— De ce nu-ți sînt pe plac vorbele astea ?

— Păi pentru că dacă ea îți e prieten vechi, cum zici tu — abia acum linguriță cu cașă tremură, oscilă o secundă și se tîrî mai departe — de ce ea n-a venit niciodată la noi în casă ? De ce ? — Ania își alegea expresiile. — De ce nici măcar o dată nu s-a interesat dacă a început să-ți umble copilașul care a fost bolnav ?

— Dar tu ești de-a dreptul geloasă !

— Eu ?

— Bineînțeles !... Vezi că-ți cade cașa.

— Și cum de apar la tine prieteni buni, care locuiesc pe aci pe aproape și despre care eu n-am auzit nici o vorbuliță ?

— Păi pentru că, puișor, tu știai la ce te-ai înhămat. Cînd te-ai măritat, știai că eu am treizeci de ani. Eu treizeci, iar tu douăzeci. Iar dacă n-ai citit cu atenție anul meu de naștere în buletin, ți-l aduc îndată...

Și ne pornirăm puțin pe țipat. Așa se mai întîmplă la noi. Dar nu în serios.

Iar seara următoare, parcă în ajutor, a venit Vera.

— Am adus coniac. Ca la noi în cinematografie... Vă supărați ? vorbea ea stînd în ușă, și se uita la tînăra mea soție.

Eu eram în bucătărie, dar simțeam că acum femeile schimbă priviri. Amîndouă zîmbeau. Deși nevastă-mea stătea în așa fel încît îi vedeam numai ceafa (la auzul soneriei a deschis ea) știam bine că zîmbetul îi e prezent. Vera era într-un costum cu pantaloni. Ania purta un șorț înflorat, cu o dungă roșie pe toată lungimea. Vera — treizeci și nouă de ani. Ania — douăzeci și patru. Totul parcă era aranjat și chibzuit de sus, pînă și diferența era exact de cincisprezece ani. Nu de paisprezece și nu de șaisprezece.

După un oarecare șoc (musafir — cină — tratație !) Ania spuse :

— Trebuie să pregătesc ceva... Îndată.

Și, strîngînd în brațe sticla oferită, se îndreptă către bucătărie. Vera după ea.

— Vă ajut.

— Nu e nevoie. Ce tot spuneți !

— Mai aveți un șorț ?

— E cam vechi.

— E bun... Dați-mi să-l pun.

Pauză.

— Dați-mi, Anecika. Dați-mi, draga mea.

Am luat-o pe Maşka, am așezat-o în cărucior — și p-aci ți-e drumul. Era ora de plimbare. Pentru că oricît ar fi de paradoxal, cel mai corect lucru e să lași femeile la bucătărie. Cel mai simplu și mai conciliant. Femeile sînt femei — eu am plimbat-o pe Maşka în jurul blocului și nutream speranța că munca în colectiv le va uni.

Așa a și fost. Și chiar mai mult decît am presupus.

— ...Tu pune totdeauna mai multe roșii în salată, o învăța Vera.

— Castravetele mi s-a părut mai aromat.

— Firește, e mai aromat. Dar usucă salata. Iar pentru aromă, crede-mă, e de ajuns un singur castravecior.

Pe celălalt plan se înțelegeau la fel și tot atît de lesne. Vera își urmărea problema ei.

— E hain, Anecika, o lămurea ea. E un tip haim și ranchiunos.

— Și eu, care mă gîndeam : Starohatov !... Un nume. Atîta popularitate.

— Pe deasupra, Anecika, îi mai și jecmănește pe băieți.

— Dar poate că băieților voștri le dă sfaturi prețioase ?

— Poate. Dar pentru sfaturile lui n-are decît să ia, uite, o sticlă de coniac ca asta. N-are decît să ia un coniac, să ia un tort. N-are decît să ia un ceas frumos. Dacă tot nu poate să nu ia.

Și după o pauză spuse, în timp ce amesteca în salatieră :

— Dar să nu le ia jumătate din bani.

Și mai adăugă :

— Tu, Anecika, știi cît face un scenariu ? Nu ?... Am să-ți spun eu ; calculînd tirajul, aproximativ zece mii.

— Bani noi ? suspină Ania. Tinerica mea nevastă, care se chinuie într-un mic laborator de uzină, la auzul unei cifre cu atîtea zerouri în coadă, putea să cadă jos. Așa ceva ar da gata și pe altele, nu ca ea. Trebuie să fii călit nu glumă. Dar Ania a suspinat doar. Nici măcar n-a înghițit în sec — fire modestă.

— Noi, Anecika..., zece mii noi — și jumătate din banii ăștia îi umflă Starohatov pentru sine.

Am intervenit :

— Pînă una-alta asta e presupunerea ta.

— Ah, da mai încetează !

— Vera, mergi prea departe.

— Du-te la Kolea Okonnikov și ai să te convingi singur dacă merg prea departe sau nu.

Și aici urmă o mică reprezentație de circ. Ania suspină brusc. Tare amarnic suspină și spuse :

— Stau și mă gîndesc, de ce la noi cinematograful devine din ce în ce mai slab. Decade cu totul... Iar astă, nu-i așa, pentru că în cinematografie se fac asemenea treburi.

— Păi bineînțeles.

Și Vera îmi făcu atunci cu ochiul. Pasămite, las-o așa.

— Va să zică, de aceea e plictiseală de moarte la cinema.

— Tocmai de aceea !

— Și dacă Igor dă o mînă de ajutor să fie dat în vileag, atunci și filmele vor deveni mai bune.

— Păi bineînțeles, Anecika. Tocmai așa va fi, uite, o să vezi !

Și din nou îmi făcu Vera cu ochiul. Nevastă-ta, pasămite, e încă o copilă. Și nu o face să-și schimbe convingerea. Vezi doar cît de minunat te poți înțelege cu ea.

Făcuseră salată, prăjiseră chifteluțe și acum pregăteau masa. Discuția continua. Și curînd nu mai rămînea nici un dubiu că cinematografia noastră are să pășească serios înainte, deîndată ce o să-l demasc pe Starohatov — Ania vorbea cu toată sinceritatea despre treaba asta. Chiar cu bucurie. Chiar puțin pe nerăsuflate. Iar Vera la fel (dacă n-aș pune la socoteală cele două clipiri din ochi către mine), foarte serios, temeinic și cumva chiar cu duioșie îi explica soției mele că Binele trebuie să înfrunte Răul, iar oamenii buni — pe cei răi.

Așa este. Vera îmi demonstra fără exagerare și pe concret că douăzeci și patru de ani — asta înseamnă copilărie, pufușor, naivitate și că Vera și eu, ca vechi prieteni, putem avea relații în pace și fără neînțelegeri. Și aici nu va fi nici o înșelăciune : de înșelăciune nu e nevoie. Mă și temeam că Ania are să se intereseze despre trecut — eu îi spusesem că un vechi prieten de-al meu e la necaz și că omul trebuie ajutat. Îi spusesem că omul e umilit. Și așa mai departe. A trebuit să-i dau de înțeles că nemerincul de Starohatov distruge cinematografia noastră națională și că, dacă nu e demascat, Dumnezeu știe ce năzbîtii vor fi prezentate pe ecrane. Și doar și așa n-ai ce vedea.

În timp ce o conduceam la metrou pe strada învăluită în noapte, Vera vorbea. Iar felinarele ne luminau pe rînd — primul, al doilea, al treilea, cum le stă bine felinarelor să lumineze.

— Mi-am petrecut admirabil seara. La voi acasă e plăcut, pe cuvînt... Iar ţie ţi-am dat libertate de acţiune.

Asta putea trece fără explicări. Ea însă îmi explică :

— Nu vei fi nevoit să-i inventezi nimic. Şi dacă uneori ne vom vedea sau vom tăifăsui la telefon despre treaba noastră, ea n-o să intre la idei. Şi n-o să se apuce să-ţi facă reproşuri că ai înfiripat vreo idilă în timpul liber.

— Pentru mine, Vera, orice timp e liber. Practic stau acasă. Am o fetiţă...

— Am uitat.

Îmi strînse degetele încetişor şi sincer prietenește. O conduceam la braţ.

— Îi poţi spune adevărul fără să o scalzi. Numai să-i vorbeşti mai simplu. Ania ta e minunată...

Mă învăţa fără pisălogeală viaţa de familie. Şi am constatat că dacă eu, în anii ăştia, mi-am însuşit cîte ceva, nici Vera nu stătuse pe loc. Femeie în puterea cuvîntului. Era o seară liniştită. Felinare. Ne sărutarăm. Eram moleşit de coniac, şi iată că tăiarăm colţul către vîrtejul uman care se cheamă intrarea la metrou. Vera începu să vorbească. Îmi spuse că însurîndu-mă cu o fetiţă tînără şi naivă am reuşit singur să frînez parcă puţin timpul şi să mă agăţ pentru cinci ani de tinereţe. Am întinerit şi am devenit mai sincer. Şi nevastă-mea e simpatică. Un fericit, suspină ea.

— De fiică-mea ai uitat.

— O să treacă... Toate trec.

Mă înapoiam. Din cauza vizitei ei, a acestei amiciţii lesne înfiripate a Verei cu Ania mi s-a luat o povară de pe umeri, mi s-a luat, şi a apărut o senzaţie plăcută, uşoară, în ton cu seara aceea frumoasă. O senzaţie vădită şi cumva triumfală. Dar şi cu un gust cît de cît amar. Era şi un gust uşor amărui : mi se părea că Vera, matură, cu experienţă şi istovită de viaţă şi-a aruncat azi privirea peste fericirea mea destul de simplă şi foarte cumpătată. Şi a înţeles ceva. Dar nu mi-a spus nimic. A privit — şi a plecat, fără să-mi mărturisească gîndurile ei.

Cînd m-am reîntors, Ania (încă agitată) îmi declară să nu cutez să mă sustrag de la cauza salvării artei cinematografice. Știe ea că sînt un trîntor. Să făgăduiești e una, iar să-ți dezlipești fundul de pe scaun, și s-o pornești undeva, și să te informezi — asta e cu totul altceva.

— Ascultă. Și Ania îmi explică foarte pe înțeles că la început am să fac puțin eu, Igor. Iar apoi are să mai facă puțin un altul, picătura macină piatra. Iar apoi al treilea. Iar apoi cinematografia noastră o să devină cea mai bună din lume. Toată neghiobia asta îmi dădea țiuituri în cap. Dar ce era de făcut — noi înșine o făcusem să creadă. Ania stătea lîngă mine, nas în nas. Avea picioare lungi, era zveltă și uluitor de tînără.

Gîndul ei trecu de la una la alta :

— Și cu Vitalik cum rămîne ?... Cum o să trăiască el acum ? Ca să vezi, sărăcuțul.

Suspină :

— Igor... Doar el nu e vinovat că tatăl lui e un asemenea...

— Ai răbdare, am întrerupt-o. Poate, tatăl lui tocmai că nu e „un asemenea".

— Nu înțeleg.

— Păi doar nu se știe încă. Nu e dovedit.

— Igor.

— Ce e ?

— Totuși noi amîndoi trebuie să fim acum mai buni cu Vitalik. Mai omenoși. E drept ?

Ea sau nu asculta, sau îndată lăsa de o parte toate cele auzite. Cum — necum, Vitalik a rămas în aureola albă-azurie a suferinței nemeritate. Tare bun și drăguț băiat, și parcă e vina lui că are un asemenea tată ?

— Și e capabil. Nu-i așa că Vitalik e capabil ?

Acesta era adevărul.

Și încă ceva. Puteam glumi cît poftesc pe seama Aniei mele celei tinere și naive, frumusețea era însă că o iubeam și, iubind-o, îi țineam isonul. Iar cînd îți isonul, încetul cu încetul începi să crezi și tu însuți. Astfel arăta experiența noastră. Așa încît amîndoi aveam un aer comic.

Și mai înainte ne purtam bine cu Vitalik, iar acum cu atît mai mult. La un moment dat el se și miră :

— Mătușă Ania, dar ce s-a-ntîmplat ?

— Nimic, Vitalik. Nu s-a-ntîmplat nimic.

Și eu am adăugat numaidecît :

— Absolut nimic.

— Mănîncă, Vitalik, îl îndemna ea, mănîncă, ești bărbat de-acum.

— Trage-i cu dulceață, îi țineam eu hangul.

Comicul consta în faptul că nimic nu se întîmplase. Iar noi ne agitam.

Acum Vitalik nu mai era elev, dar nici student. Tocmai picase la admitere în vară. Ceea ce nu l-a amărît foarte tare. În cîteva rînduri s-a apucat să-mi povestească despre „romanul lui de pe pămînt". După ce o scrîntise la examene, a pornit cu rucsacul să hoinărească prin zona de cernoziom a Rusiei mijlocii, iar pe acolo, pe unde hoinărea el, se afla la odihnă o tînără mamă cu doi gemeni de un an. Zi de zi, uitînd de rucsac și de zona de cernoziom, Vitalik o ajuta — dădea fuga în sat după lapte, după zarzavaturi, sau îi supraveghea pe gemeni dacă mama se repezea pînă-n sat. Era aproape.

— Înțelegeți, îmi povestea el, totul între mine și dînsa a fost din priviri. În semitonuri. Eu și dînsa nu ne-am spus nici nu cuvînt despre ce era mai important.

Îmi povestea. Credea în cele ce spune. Și era la mintea cocoșului că tînăra mamă nu aflase despre iubirea lui și nici nu-l luase în seamă. Nu-l remarcase.

„Romanul pe hîrtie", pe care Vitalik îl scrisese pe drum, s-a limpezit și el. Am lucrat pe text împreună, l-am desfăcut în bucăți și am desprins partea mai bună, care rezista de sine stătător. A rezultat o povestire. Și Vitalik, după propriile lui cuvinte, a simțit pentru prima oară ce înseamnă să reziste proza.

— Am înțeles, repeta el. Am înțeles. Și cînd s-a desprins de pe scaun îi tremurau genunchii. Am înțeles...

În asemenea împrejurări numaidecît ardea de dorința să bată mingea. Să o pornească la sala de sport, zgomotoasă și întunecoasă, la prietenii săi baschetbaliști și timp de o oră să-și descarce acolo starea de tensiune. Ceea ce și făcu.

Capitolul al patrulea

La salvarea cinematografiei noastre n-am putut trece însă de î dată : Kolea Okonnikov nu era acasă. Plecase pe undeva pe la rude — după mere. Așa mi-a spus soția lui Kolea. N-a venit. Nu, n-a venit, Nu, încă n-a venit... Și pînă la urmă mi-a explicat că, dacă nu sînt într-o doagă, trebuie să-i las numărul meu de telefon și să n-o mai chinui tot sunînd-o. Necazul venea de la telefonul lor, care suna foarte puternic. Asurzitor.

— Păi suciți și dumneavoastră rotița, am sfătuit-o, plin de compătimire.

Dar ea n-a înțeles — aparatul lor, probabil, nu avea regulator pentru intensitatea sunetului, era un model vechi. Și-a zis pur și simplu că sînt sărit de pe fix. A țipat că o să fie mult mai bine dacă-mi mai sucesc propriile rotițe, și așa a trîntit receptorul, de parcă lîngă urechea mea s-a descărcat o armă cu două țevi de pe vremea bunicului.

Am venit la Școală să-i dau de știre Verei că afacerea se amînă fără termen. Și că nu e vina mea. La drept vorbind, am venit să mă explic în privința lui NU E VINA MEA, pentru că la telefon așa ceva nu se explică. Sau se explică prost.

Am sosit. Și deodată, prin ușă, am auzit vocile lor.

Starohatov: Eu te-am prevenit. Disciplină și iar disciplină !...

O certa pe Vera, așa cum o ocăra cu cinci ani în urmă. Parcă fuseseră conservați împreună, cu voci cu tot... Vera răspundea uniform și cu obidă abia perceptibilă în glas.

Vera : Bine, Pavel Leonidovici.

Starohatov : Frecvența la cursuri e lege !

Vera : Bine, Pavel Leonidovici.

Starohatov : Și nici un fel de milă. Pentru ei numai certificatul e o motivare a absenței.

Vera : Bine...

Starohatov : Iar ștampila de pe certificat să fie vizibilă ca uriașele lor cravate fistichii.

N-am intrat — m-am întors și m-am îndepărtat de ușa aceasta de neuitat pentru mine ; lasă-i să termine de discutat... Am coborît la bufet, să mai aștept — nici la bufet nu erau schimbări. Dacă nu s-ar lua în considerație liniștea neobișnuită și parcă absolută. Da, era liniște. Dacă nu era liniște, aș fi putut considera că m-am întors în trecut.

— O ceșcuță de cafea. (Și am să fumez !)

— Într-o clipă. Bufetiera era necunoscută, nouă. Și nici țipenie în preajma locului ei de acțiune — liniște.

Îndestulîndu-mi stomacul și liniștindu-mă pe deplin, m-am dus în hol, m-am așezat într-un fotoliu și — singur, înconjurat de liniște și răcoare — puteam acum, fără grabă, să simt ceea ce simte un om reîntors la zilele lui date uitării. Era și nu era așa. Odinioară, aici a fost Casa Cinematografiei, cu gălăgie, forfotă, cu acea agitație a unei sărbători nesfîrșite, dacă nu a unei nesfîrșite parăzi. În Casa Cinematografiei — în pîntecele ei imens — existau și se băteau pentru viață în vremurile acelea vreo zece mici organizații. Asta dădea ritm. Asta tulbura, amețea. La bufet, cum se spunea pe atunci, pătrundeai numai cu ranga. Nu era chip să răzbești. Iar veșnicele ceșcuțe de cafea se transmiteau din mînă în mînă pe deasupra capetelor...

Dar balul s-a terminat, căci și alte baluri se termină. Casa Cinematografiei s-a mutat într-o clădire nouă, și o dată cu ea și sateliții, care roiesc numai în apropierea a ceea ce e viu și cald, așa sînt ei concepuți. Au rămas doar două sau trei Școli de Scenariști, iar efectivul unei Școli este destul de mic. E Starohatov (conducătorul, șeful). E Vera Sergheevna (funcționarul administrativ). Plus o dactilografă. Și încă vreo cincisprezece cursanți. În Casa imensă și pustie asta era puțin. Era nimic. Zero. Și de aceea, înconjurat de liniște, de pustietate, de răcoare, puteam totodată să simt ce simte un om care s-a pomenit într-un loc fără viață, depopulat. Pe dărîmături, asta dacă ai supraviețuit. Printre ruine, cu toate că ruine nu erau. Prin fereastra de sus pătrundeau două sau trei raze directe (în ele pluteau, meditativ ca niște lumi, firicele de praf), completînd tabloul. Razele erau gălbui.

Se aude soneria — și-mi sare inima din loc.

Își făcură apariția cursanții, opt oameni. În holul pustiu și uriaș păreau intimidați. Sau înfrigurați. Ca într-un muzeu în care, obligatoriu, peste încălțăminte, se pun tîrlici. Arătau de parcă adineauri cineva se răstise la ei pe neașteptate, cu toate că la ei nu se răstise nimeni. Figuri cunoscute nu erau. Și cum puteau fi ?

Nici un glas. Numai fîșîitul egal al ventilatorului cu palete, ascuns pe undeva chiar sub acoperiș, nevăzut și neobosit, aducea și tot aducea răcoarea. Ah ! Uite și niște cunoscuți. Își făcură apariția Starohatov și doi regizori mai mult sau mai puțin celebri. Contele înainta proaspăt și vioi — cu impunătoru-i cap încărunțit dat pe spate. Neschimbat. Pe cei ca el nici timpul nu-i atinge.

Toți trei se așezară la o măsuță — Contele picior peste picior, și răsună îndată rîsul lui, surprinzător de plăcut, prietenos, cu iz de coniac, dar și cu o mare doză de siguranță — un rîs, așa, multilateral. Ședeau nu departe de mine. Dar nici alături. Am reținut o replică.

— Ei, și cînd... ei, și arma cînd a tras ? întrebă Starohatov și tustrei izbucniră în rîs.

Probabil, era vorba despre un film pe care tocmai îl văzuseră. În cadrul activității. Nu doar așa... Și ceata de cursanți pricepu îndată că asta nu e doar așa și că nu se cade să deranjeze discuția maeștrilor. Ceata se împrăștie. Cursanții se răspîndiră, pentru că era pauză și trebuiau să rătăcească pe undeva zece minute. Se sprijineau cînd pe un picior, cînd pe altul lîngă perete, sub portretele vedetelor ecranului și aforismele scrise citeț. Nu respirau. Își dădeau seama unde au nimerit și cui îi datorează această onoare. Se împărtășiseră.

— Mulțumesc, Valecika — maeștrilor li se adusese cîte un strop de coniac, și Starohatov mulțumi.

Valecika descărcă de pe tava ei trei pahărele aburite și apetisante. Valecika zîmbea. Valecika își mijea ochii cu amabilitate. Dar fața îi era somnoroasă și boțită, de parcă toată noaptea s-au cărat întruna lemne pe ea. Să fi arătat mai proaspătă, unul dintre tinerii creatori, devenind mai îndrăzneț, ar fi cerut și el, bunăoară, o cafea aici, în hol. S-a și aplecat peste măsuță să-i spună în legătură cu cafeaua. Dar s-a retras numaidecît. S-a temut de împotrivire, așa o mutrișoară avea ea. N-a riscat.

Sună clopoțelul. Cei cîțiva cursanți se adunară laolaltă — ca pe o bandă care a fost derulată de la capăt — chipuri firave începură să pătrundă unul după altul și să se strecoare în sala de conferințe, unde acum li se va arăta cum nu e bine — să prezinți în cinema scene de pat. Toți plecară. Rămase doar grupul celor trei maeștri. Și (la o măsuță ceva mai încolo) un grup de trei tineri creatori. Într-o clipă își făcu apariția Vera — se apropie de tinerii creatori și prinse a șușoti :

— Voi n-ați auzit clopoțelul ? Duceți-vă fără întîrziere la curs. (Nu deslușeam bine cuvintele, dar miezul lor era limpede).

Vera le vorbea în șoaptă. Vera era supărată. Stăruia. Doar adineauri i se împuiase capul pe tema disciplinei.

— Băieți vă rog foarte mult : duceți-vă.

Și iarăși :

— Conferențiarul e deja acolo, așteaptă. Seriojik ! Hai, ridică-te odată...

Totul era spus cu jumătate de glas, fără a-i lua în seamă pe maeștri. Chipurile, e o treabă internă a noastră, ne spălăm rufele murdare în familie. Tinerii creatori parcă nici n-au auzit. Iar Vera se apleca ba la unul, ba la celălalt, pentru că știa prea bine că nu sînt ei atît de necioplți, pe cît pozează, și că ea trebuie să rezolve treaba asta cu orice preț. Asta îi e munca. Pentru asta primește bani.

Dar Seriojicii parcă n-o auzeau. Stăteau nemișcați — și basta. Își dădeau seama că, de vreme ce Starohatov nu ia atitudine față de ceea ce se petrece, înseamnă că puțin îi încurajează. Faptul că Starohatov n-o agreează pe Vera nu era, bineînțeles, un secret.

În cele din urmă Starohatov și-a întors către ei impunătoru-i cap încărunțit.

— Vera Sergheevna, doar nu sîntem în piesa lui Gogol, drăguță. Și zîmbi. Dacă băieții nu se duc la curs, înseamnă că eu i-am poftit aici.

Tinerii creatori se priviră victorioși. Toți erau băieți de elită. Favoriții de la un kilometru miros a favoriți.

Starohatov duse dramaturgia episodului pînă la capăt.

— Băieți, treceți la masa noastră, la discuția noastră. Zîmbi din nou. Altfel, într-adevăr, POATE PĂREA că trageți chiulul.

Băieții se mutară îndată la măsuța lui Starohatov și a regizorilor, iar Vera fu nevoită încă o dată să simtă care îi e locul. După cum se vede, el însuși i-a poftit la o discuție în comun. Pur și simplu A UITAT să-i dea de știre Verei despre acest lucru.

Dar Vera era Vera — după ce irosise atîta timp și atîtea vorbe pentru a convinge de pomană, ea nu s-a simțit prea ofensată. Și i-o servi lui Starohatov :

— Conferențiarul e plătit. Nu de dumneavoastră și nici de mine — de stat.

Și plecă.

Nici nu-i păsa. Probabil, așa o ducea ea cu Starohatov — pentru ei era ceva zilnic și obișnuit să se ciorovăiască. Cum te speli pe dinți dimineața. Sau cum citești rubrica sportivă din ziar. Fiecare ce-i place.

Vera traversă holul aproape în diagonală — pe drumul cel mai scurt. Purta o fustă gri și o bluză roz foarte sobră. Și coafura era sobră. Și pasul reținut, egal — totul sub semnul toamnei. Am pornit-o după ea. Nu mă grăbeam, pentru că acum n-avea unde să dispară și știam negreșit că am să o găsesc singură. O să-și arunce doar o privire în sală, să-i numere pe cursanți — și s-a întors.

Nu mă grăbeam. Urcînd scara, m-am oprit la fereastră și mi-am ațintit ochii la aceiași tei de acum cinci ani. Și mă gîndeam că scena, pe care tocmai o văzusem, am văzut-o cu ochii unui partizan al Verei. Am văzut-o aflîndu-mă în tabăra ei. Și că în viitor pot fi nedrept, dacă încă de pe acum nu am în vedere și nu meditez la asta. Faptul era important. Semnificativ. Și (trebuie să-mi recunosc meritul) am încercat să trec cu gîndul de partea adversarului. Mi-am zis — Starohatov e om de creație. O fi mare, o fi mic, dar deocamdată face parte chiar dintre cei care bagă lemne în sobă, să ardă, să încălzească. Și din asta trăiește, chiar dacă cu vîrsta a rămas acolo un singur tăciune negru cu fum albăstrui. Pentru el Școala e (spre bătrînețe) ultimul gen de activitate. Vrea să trăiască liniștit. Și-ți poți imagina ce spin sub unghie,

ce buboi iritant devine pentru el spiritul de independenţă zilnic şi plictisitor al Verei. Şi ea e o figură. Se pricepe...

Mi-am rotit privirile — pe scară cobora aceeaşi chelneriţă. Istovită, cu pecetea isprăvilor nocturne pe chip.

— Bună, Igoriok.

— Bună. În cele din urmă am recunoscut-o, bineînţeles. Valecika. Lucra aici şi odinioară.

— Îmi fac apartament proprietate personală, mă înştiinţă ea radioasă.

— Adevărat ?

— Pe cuvînt.

— Ai depus şi banii ? Ţi-ai văzut de-acum şi apartamentul ? am întrebat-o.

În ciuda aerului ei deprimant, Valecika era plină de optimism şi entuziasm. Îşi clădea cuibul. Pentru asta ziua stătea aici („nu-i muncă, e odihnă"), iar seara trudea în cafeneaua de lîngă secţia de miliţie. Şi noaptea n-o lăsa să doarmă Petka, micuţul de doi ani, cu care s-a pricopsit în timpul ăsta.

— Şi cu Petka ai reuşit să te pricopseşti ?

— Cum să nu !

— Bravo !

— Acum e totul în ordine.

Pe chipul ei veştejit se citi deodată o expresie de extaz.

— Am şi locuinţă, şi pe Petka, şi o muncă liniştită — ca să vezi minunăţie, aşa-i ?... Trăim !

Aruncă în sus o monedă de două copeici (se ducea la telefon) şi îmi făcu un semn cu ochiul :

— Cu bine !

Am urcat, dar pe Vera n-am găsit-o. M-am uitat împrejur — Vera venea în întîmpinarea mea ; numaidecît tăbărî :

— ...Te-am văzut, te-am văzut — şedeai în colţ cînd îi mînam pe imbecilii ăştia la curs.

— Bună ziua, înainte de toate.

— Bună ziua. Şi păstrează-ţi curtenia pentru familie. Pentru cei de-acasă.

— De ce ?

— Au mai multă nevoie.

Vera era nervoasă. Știa că văzusem și înțelesesem scena în care i s-a dat peste nas. Și acum nu voia să pară nefericită.

— Ei, ce zice Okonnikov ? întrebă ea.

— Nu e.

— Cum nu ?

— Nu e în oraș — a plecat. Și i-am dat telefon de multe ori acasă. Va trebui să aștepți, nu poți face nimic. Iar chipul meu exprima ceea ce trebuie să exprime în asemenea situații.

Am început (cu un sentiment de vină, deși nici o vină nu aveam) să-i povestesc despre nevasta lui Kolea Okonnikov, despre telefoanele pe care i le-am dat și despre rotița pe care, cu atîta compasiune, am sfătuit-o să o sucească. În general, mă justificam, așa a reieșit. Și numai întîmplător am pomenit de mere, adică despre faptul că după mere a plecat Kolea.

— După mere ? La neamuri ? întrebă îndată Vera. Atunci am să aflu adresa.

— Adresa cui ?

— A rudelor lui.

— Minunat — și eu să le găsesc ?

— Sînt sigură că o să dai de ele ! Ai să dai de ele ușor !

Începu să se agite :

— Numaidecît aflu adresa. Toamna trecută Kolea tot așa pleca. Lăsa adresa, pentru cazul că se apucă să-l caute de la studioul cinematografic...

Voiam să-i atrag atenția că, judecînd după toate probabilitățile, Kolea e plecat pentru o săptămînă, nu mai mult. Și treaba noastră mai rabdă o săptămînă. Nu i-am spus însă — n-am cutezat să-i spun. Era atîta însuflețire în ochii ei.

— Te mai plictisești puțin aici, da, Igor ? Iar eu răsfoiesc prin carnețele și-ți aduc adresa ?

Mi-am dat seama (și era greu să nu-mi dau seama) că dacă nu mă împotrivesc și nu refuz, o să fiu nevoit s-o pornesc Dumnezeu știe încotro, să călătoresc, să stau într-un vagon și să-l descopăr pe Kolea. Am și deschis gura să refuz. Am deschis-o — și am închis-o din nou.

Iar a trebuit să stău în holul pustiu și răcoros și să aștept — acum așteptam o adresă. Și exista de-acum, se pîrjolea la soare o anume localitate concretă din preajma Moscovei, către care aveam s-o pornesc și să mă duc, fără să o doresc cîtuși de puțin. Așa e totdeauna. Ție-ți scapă un „a", și numaidecît se găsesc amatori care să te silească să spui „b" — și cîndva, mai devreme sau mai tîrziu, pricepi că alfabetul e lung, că oamenii sînt mulți și rugăminți încă și mai multe. Iar cît timp încă n-ai priceput, stai și aștepți, bunăoară, o adresă.

De data asta m-am așezat comod într-un fotoliu sub niște tablouri de un verde vinețiu expuse pentru vizionare. Locul unde mă aflam era o expoziție. Nici țipenie de om. În stînga vedeam o cireadă la păscut și un sătuc viu colorat în planul îndepărtat. În tabloul din dreapta era tot un sătuc. Și un taur fălcos care arăta falnic și inspira fiori.

Dacă te deplasai din mijlocul holului cîțiva pași spre intrare, se putea observa și contura, bunăoară, cu creta o suprafață de 3 × 3 metri. Aici ne-am cunoscut noi pentru prima oară. Eu mergeam atunci cu pas iute și m-am ciocnit cu o dactilografă roșcată și cu Vera. Dactilografa îmi spuse :

— Dacă intrați (adică dacă reușesc să intru la Școală), dînsa e viitoarea dumneavoastră administratoare. Faceți cunoștință.

— Igor, am spus eu și am întins mîna, fără să mă formalizez cine trebuie să o facă al doilea și cine — primul.

— Vera Sergheevna.

Era tocmai ea : sfioasă, drăguță și plinuță (Alla, Aniuta sau Anghelina). M-am gîndit : ar fi bine ! și, probabil, așa gîndea aproape fiecare dintre noi, cei în creierii cărora era cuibărit atunci un singur gînd — să intru ! să intru ! să intru la Școala de Scenariști, iar acolo, fie ce-o fi !... Și încă ceva. Încă de pe atunci, măcar că în treacăt, dar am reușit să mă gîndesc că Vera Sergheevna face parte dintre femeile sfioase, drăguțe și plinuțe care nu aleg ele singure și pentru care totul sau aproape totul e hotărît de întîmplare. Cine o avea norocul, al lui să fie, și nici nu știam că norocul urma să-l am eu.

Vera a venit în lumea mișcătoare a cinematografului din școală — din cea mai obișnuită școală moscovită. Acolo preda literatura. Acolo trecea din clasă în clasă. Chipul Natașei Rostova. Oamenii de prisos ai lui Turgheniev. Și așa mai departe. Și, se înțelege de la sine, acolo toți o divinizau pe Vera — de la elevii din clasa a șasea și pînă la directoare inclusiv. Și nu numai pentru că era drăguță, foarte bună și plinuță și știa să citească emoționant scrisoarea Tatianei către Oneghin. Organiza, bunăoară, vizitarea unei expoziții a peisagiștilor. Organiza întîlniri cu regizori de film. Dădea telefoane, făcea demersuri, alegea cele mai bune compoziții ale elevilor din clasele a zecea și pe unde nu umbla, ca să le arate și să obțină distincții. Trăia numai pentru asta. Astea o însuflețeau.

Vera a venit în Școală pentru că a fost chemată. I s-a spus : Vera Sergheevna : ESTE EXACT CE VI SE POTRIVEȘTE. ESTE PENTRU DUMNEAVOASTRĂ. Vă e de ajuns cît v-ați ocupat de școală. A acceptat și și-a făcut apariția pe suprafața aceea de 3 × 3 metri, pe care am trasat-o în închipuire cu creta. Firește, aici, ca și la școală, trebuia să se ocupe tot cu disciplina. În schimb, acum telefona și invita să vină la întîlnire regizori, scriitori și oameni de artă la care odinioară nici nu se putea gîndi. Mai mult decît atît : chemările, telefoanele și organizarea întîlnirilor cu „somitățile“ deveniseră ocupația ei de bază — nu o activitate de amatori, ci dreptul administratorului în procesul de învățămînt. Iar cele mai bune filme italienești, să zicem, erau aduse exact la ora pe care o stabilea ea, Vera Sergheevna. Iar peisagiști renumiți acceptau chiar să-i lase aici sătucele și boulenii lor pentru o lună-două. Iar scriitorii cei mai populari, dregîndu-și îndelung glasul, îi spuneau drăgălașei Vera Sergheevna că se simt nițeluș intimidați. Și cu cinci minute înainte de întîlnirea cu cursanții ea îl liniștea pe scriitor, îi oferea un pahar de apă... Întocmai așa. Vera trăia în nori — parcă trăia un vis colorat și pitoresc, care din cine știe ce motive s-a prelungit. Cei care o chemaseră aici spuseseră adevărul : era exact ceea ce i se potrivea.

Chiar atunci Vera aduse patru carnete albastre repertoar. CINEMA — PLASTICĂ — LITERATURĂ — TEA-

TRU, anume patru, așa îi era ei mai comod. Pentru TEATRU, în starea lui de atunci era prea mult să ai un carnet întreg (nu se ia după rang), de aceea, aici intra și MUZICA. Mi-au venit în minte aceste patru carnete cu desăvîrșire curate. Ca un început al începuturilor. Iar acum, din cauza numelor de somități și oameni cunoscuți, paginile au devenit cu totul întunecate și nu s-ar mai fi găsit spațiu liber nici chiar pentru un timbru poștal. Scrisul fusese schimbat cu unul mai mărunt. Adresă. Telefon. Adresă. Telefon. Fiecare carnet mișuna de cifre și arăta cum arată un furnicar la o oră de vîrf. Și uite acum Vera scotocea într-unul din ele — CINEMA — și căuta adresa rudelor lui Kolea Okonnikov.

Venind la Școala de Scenariști, Vera trăia o viață a ei și trăia cu capul în nori și nu era o slujbă mai ușoară. Cîtă vreme n-a căzut de acolo. Cum cad, mai devreme sau mai tîrziu, toți cei care trăiesc cu capul în nori.

Mai întîi a auzit o convorbire telefonică — a auzit-o fără voie. Apoi, de fapt, a tras cu urechea.

Nu, mai întîi, de dragul ordinii, a aruncat o privire în amfiteatrul în care noi, la ora aceea, aveam o întîlnire cu un cunoscut cineast — s-a uitat dacă sînt toți la locul lor și dacă nu cumva e vreunul cu chef. După ce ne-a cercetat chipurile și cravatele, s-a retras. Și a urcat la ea. Iar Starohatov, în biroul său lung, mai retras, de director, vorbea la telefon. Vera se afla dincolo de perete. Sau chiar dincolo de ușa întredeschisă. Cel mai surprinzător lucru, desigur, e că ea nu s-a gîndit că la ea se referă cele auzite.

Starohatov vorbea încet. Un glas profund și frumos.

— Ei, se înțelege că te întîmpin, îi spunea cuiva. Iar dacă am să întîrzii, o să mă aștepți tu. Ți se va oferi un mod excelent de a-ți petrece timpul.

— Cine — colaboratoarea ta pe linie administrativă ? (? — presupusa replică a interlocutorului său telefonic.)

— Te va trata și cu o cafea.

— Apropo, cum arată ? Ți-ai luat cumva una nouă ?

— Exact ce trebuie. Drăguță. Prostuță. La cuvîntul „arată" încep să-i tremure genunchii : uneori mi-e și teamă

că, sărăcuța, de înduioșare o să izbucnească în lacrimi. De altminteri e foarte, foarte agreabilă.

— (?...)

— Ei, ce tot spui !

— (?...)

— Ce nevoie am ? Și fără asta sînt bucuros să fie aici... O începătoare, o naivă, care are încredere în mine, ce-mi trebuie mai mult ? După cățeaua aia pe care am alungat-o...

— Și care mușca atît de rău (?...)

— ...cu novicea mea sînt de-a dreptul fericit. Pentru ea sînt Dumnezeu. Îi spun : cutărică, se pare, e talentat. Ea-mi spune : DA-DA-DA, L-A CITIT ȘI PE HEMINGWAY. Îi spun : dar cutărică e fără har. Ea, numaidecît : DA-DA-DA, LIPSEȘTE ȘI DE LA PROGRAM... Păi nu e de tot farmecul ?

— Te felicit.

— Mulțumesc. La urma urmelor, sînt un om care și-a dat osteneala în viață. Și valorez ceva. Și, cum mă apropii de șaizeci de ani, vreau să trăiesc liniștit.

Apoi a vorbit îndelung interlocutorul lui Starohatov. Se plîngea de unul dintre discipolii săi. Se plîngea cu lacrimi în ochi :

— (?... ?... ?...)

— Îți dau un sfat pentru viitor, spunea Starohatov. În asemenea situații eu am în rezervă mișcarea calului la șah.

— (?...)

— Anul ăsta, bunăoară, mi-a fost vîrît unul pe gît. Nu, nu-i intrigant, pe turnători nu-i sufăr... Am primit în Școală pe unul tare neînzestrat — un omuleț mărunt și prăpădit cu un nume de familie semnificativ, Tuzikov *. Se pare că e crescător de reni, ori *mansi*, ori *hantî* **. Ceva în genul ăsta... L-am primit, ca la jumătatea studiilor să-l dau afară pentru incapacitate de creație.

— Dar pentru ce ?

— Pentru ca să nu apară vreun mitocan, cum a apărut la tine.

— Nu înțeleg.

---

* De la cuvîntul Tuz - as.

** Populație din zona *Mansi-Hanti*, în regiunea Tiumen.

— Păi ascultă. De îndată ce se profilează un geniu de-ăsta proaspăt și de îndată ce respectivul Van Gogh începe să urle despre marea artă și să înghesuie bufetierele de-a dreptul la bufet, îl dau afară împreună cu neisprăvitul crescător de reni. E mult mai simplu să-i dai afară pe amîndoi. Mai cu seamă cînd unul e de-a dreptul o nulitate.

— Interesant...

— Experiența, dragul meu. Asta se și cheamă experiență... Cînd am în mînă un asemenea crescător de reni, sînt absolut liniștit.

— Dar eu ? Eu ce să fac acum ?

— Nu știu, dragul meu. Acum nu-ți rămîne decît să-l dădăcești. De dat afară e foarte greu : dacă e să-l exmatriculezi tocmai pentru ieșirile „geniale", numaidecît îi ia cineva apărarea. Și Comitetul de Stat poate interveni pentru el. Și orice demagog.

Făceau schimb de experiență.

Vera a intrat la el și i-a arătat orarul pregătit pentru luna următoare. L-a întrebat :

— Pot să-l afișez, Pavel Leonidovici ?

— Desigur, Vera Sergheevna... Desigur ! Și Starohatov i-a zîmbit, dezlipindu-se o clipă de receptor.

Vera a pornit cu imensa coală albă pe coridor. Nu i-a trecut prin cap că o parte din cele auzite se referea la ea. Mai mult decît atît : s-a gîndit că, uite, sînt asemenea femei prostuțe care nu fac decît să-i țină isonul lui Pavel Leonidovici și n-au o opinie a lor proprie. Și că ea, slavă domnului, nu e ca ele.

Nici a doua discuție auzită ea n-a raportat-o la cine trebuia. Și, probabil, nici alte vreo zece discuții. Iar ele au avut loc, pentru că lui Starohatov puțin îi păsa dacă e auzit sau nu pe de lături. Așa era el. Un impulsiv. Iar camerele oricum erau alăturate.

— Veniți, auzi a doua oară Vera. Veniți, invita Starohatov pe cineva prin telefon. Flori ?... Nu e nevoie, ar fi de prisos.

— (?...)

— Nu-nu, nici un fel de flori, ați răsfăța-o prea mult... Spuneți-i mai bine două-trei vorbe despre artă.

Are să fie în al nouălea cer... Uneori am impresia că ea conspectează toate năzbâtiile pe care le îndrugăm noi.

— (?...)

— Ha-ha-ha-ha... Nu-nu, cred că pur și simplu vrea să păstreze vorbele noastre pentru posteritate. Sau poate că speră să le vîndă unor memorialiști.

Starohatov glumea și rîdea. Vera ședea în biroul învecinat și nu ghicea despre cine este vorba. Un asemenea văl avea pe ochi, și așa ceva se mai întîmplă, oricui i se poate întîmpla. Vera își formase de-acum o anumită imagine — imaginea unei femei, cunoscute lui Starohatov, care trăiește chiar pe aici pe undeva, prin Casa cinematografiei, care e naivă, prostuță, îndrăgostită de cuvîntul „artă", și uneori Vera făcea presupuneri — interesant, cine o fi ?...

A fost necesar aproape un an, pentru ca Verei să i se deschidă ochii și să pice din nori. Și tot o convorbire telefonică a lui Starohatov a făcut asta. Poate că a suta, dacă e să socotim : cantitatea devenise calitate.

— Am de gînd să scap de ea, se destăinuia Starohatov cuiva.

— De ce ?

— E timpul...

Convorbirea a fost extrem de scurtă — un crîmpei de convorbire care i-a ajuns cumva la ureche. Vera nici nu intrase în biroul ei. Pur și simplu trecea prin apropiere. Și a auzit. Și cu cît izbucnirea a fost mai scurtă, cu atît toate obiectele din jur s-au văzut mai expresiv și mai pregnant — cum se văd noaptea, pe furtună.

— Mă cunoști doar, vorbea Starohatov, eu nu pot să mă prefac. Îmi place de un om — mi-e agreabil — simpatic, iar după aceea brusc — mă plictisesc de el !

— (?...)

— Crede-mă : mă strădui s-o suport, dar deja n-o mai pot asculta... E proastă. Proastă de dă-n gropi.

— Și totuși va trebui să o suporți (?...)

— Nici pomeneală. Foarte curînd scap de ea.

— Cum ?

— Țese o idilă cu un cursant. De îndată ce lucrurile în ce-i privește ajung departe, o dau afară. Nu-nu, se

înțelege, fără zarvă. Ferească Dumnezeu. Cu tact și în liniște.

Vera a amuțit — a pornit-o mașinal pe coridor, iar apoi pe scări, tot mai jos, și mai jos. Și la autobuz. Nu era vorba numai despre faptul că, după cum se vede, aveau de gînd să o concedieze. Și nici că pomeniseră și, prin urmare, știau de idila ei cu un cursant. Aici era tocmai descărcarea, izbucnirea care conținea presate toate convorbirile anterioare cu privire la femeia prostuță, — da, de data asta nimeriseră ținta.

Vera sosi acasă. Nici ea însăși nu-și dădu seama cum a venit, pas cu pas. Ar fi fost mai bine dacă ar fi știut dintr-o dată că de ea rîd — în cuvintele lui Starohatov nu era nimic deosebit de veninos, și ea s-ar fi obișnuit, cum se obișnuiesc mulți. Pentru că pe seama unor oameni ca ea se poate glumi, ei pot fi zeflemisiți, pot fi puși să lucreze în două schimburi, se poate pune șaua pe ei și pot fi mînați cu biciul, se poate aproape totul. Numai un lucru nu se poate — să-i lovești pe neașteptate acolo unde-i doare. Chiar dacă fără rea intenție, chiar și din întîmplare, tot nu se poate. Pentru că cei ca ea nu știu nici ei înșiși că au acest punct dureros. Atîta timp cît nu sînt loviți, nu știu. Trăiesc și sînt fericiți.

La serviciu Vera nu se duse. Zăcu zece zile cu temperatură, cu dureri de cap, totul așa cum se cuvine. Boală ca oricare alta. Dar cînd scăpă de boală — era de-acum altă femeie. Coafură sobră. Îmbrăcăminte sobră. Limbaj sobru. Și pe jumătate se înfăptuise trecerea de la femeia drăguță, naivă, plinuță (Alla, Aniuta, Anghelina) la acea Veră Sergheevna reținută, cizelată în lumea cinematografului, concentrată și experimentată — și plină de ură față de Starohatov. Jumătate se înfăptuise. Restul l-a dus pînă la capăt timpul.

Starohatov nu reuși să o izgonească pentru „idilă cu un cursant" — aici dădu greș. Pentru simplul motiv că idila noastră la vremea aceea se sfîrșise de la sine. Ceea ce Starohatov lua drept „țesătură", erau de-acum ecouri, vestigii, care și acelea se pierdeau. Își greșise socotelile. Dramaturg pînă în măduva oaselor, el aștepta

o idilă cu un puternic suflu de modă veche. Iar idila era contemporană.

Și totuși pentru Vera era mai bine să plece. Căci veniseră pentru ea vremuri nu prea senine — prilej pentru concediere nu oferea și de plecat singură nu pleca, iar asta se chema război, un război declarat lui. Forțele erau prea inegale. Vera nu era decît Vera, era singură și se menținea numai prin încăpățînarea și deznădejdea omului mărunt, care știe că în afară de această încăpățînare și deznădejde nu mai dispune de nimic. Iar Starohatov era Starohatov. Putea totul și știa totul. În cei patru ani care urmară își satisfăcu pe deplin spiritul mîniat (a fost foarte surprins la început). Și acum îi dădea peste nas cînd voia, făcînd-o nu cu forță și ca printre altele. O lună-două uită de Vera și de vrajbă, așa cum iarna uiți de țînțari și de musculițe. Încă de mult ar fi putut să o alunge. Căci în patru ani nu puține posturi s-au eliberat ba ici, ba colo, și asta s-ar fi chemat nu „să alungi", ci, să zicem, „să transferi" sau chiar „să promovezi". Dar el n-o alungă.

El voia — și asta ea tocmai mîna lui, cu scrisul dezordonat și mare și lăbărțat al lui Starohatov —, el voia ca ea singură să plece. Singură să coacă ideea asta. Singură să priceapă.

Și uite că eu am intrat în vrajba lor, cum s-ar spune, tocmai spre sfîrșit. Am intrat cu răceală. În mod abstract eram, bineînțeles, de partea Verei, asta însă nu înseamnă că-i eram partizan. Aici e diferența. Și cu siguranță nu-i eram partizan înverșunat. Iar aceste convorbiri telefonice ascultate (în relatarea Verei — ședeam cu ea la cafenea, pe masă erau un pepene și două cești de cafea, ca la cinema) pe mine, zău, nu m-au afectat. Și în convorbiri n-am găsit nimic ofensator. Oricine știe ce e o flecăreală telefonică. Iar Contele era fire generoasă și vorbe ca „prostuță", „o alung" și altele asemenea putea foarte bine să înșire una după alta din propriul avînt și din larghețe. De dragul convorbirii.

Și încă ceva. În ce mă privește, aici nu era numai dorința de a o ajuta pe Vera. Curiozitatea pare ceva superificial, dar în fapt se adevărește că nu-i chiar așa.

Și uneori e cu neputință să explici de ce te-ai băgat într-o vrajbă sau alta. Pentru că nu există vreun motiv și n-ai să-l afli niciînd : curiozitatea e de cînd lumea.

Ședeam cu Vera în birtul de pe colț — pepenele și cele două cești de cafea pe masă. Iar dincolo de fereastră vedeam cum o cioară umbla și scormonea ce-o da Dumnezeu. Chiar așa : ce-i aruncau întîmplarea și oamenii.

— Dacă aș ști cu certitudine, chibzuia Vera în clipa aceea, dacă aș ști — l-a jecmănit sau nu l-a jecmănit pe Kolea.

Priveam pe fereastră.

— Tu ce crezi — l-a jecmănit ? mă întrebă ea.

— Nu știu.

— Păi cumpănește, gîndește-te, dă-ți o părere — are nevoie de bani ?

— Cine n-are nevoie.

— Nu, Igor, nu despre asta vorbesc. Înțeleg. Dar el e un om stimat și vestit — pentru ce să-l jecmănească pe Kolea ?...

Vera chibzuia, făcea presupuneri, iar eu priveam la cioara care scormonea cu ciocul ici și colo. Căuta ceva. Da, cioara căuta. Și în momentul ăsta parcă izbucni o licărire, se puse în acțiune un mecanism lăuntric și în mine apăru deodată curiozitatea.

Iar mai tîrziu ședeam în fosta Casă a Cinematografiei, răcoroasă și pustie, și așteptam. Vera scotocea prin carnetele ei albastre și în cele din urmă descoperi adresa rudelor lui Kolea, la care plecase el după mere — îmi întinse o bucățică de hîrtie scrisă îngrijit :

— Uite-o.

Capitolul al cincilea

Aveam în brațe o servietă, în servietă două sticle cu vin. Cu Kolea eram în relații de prietenie : într-o oarecare măsură, firește, ca tot ce se întîmplă cu noi, după ce au trecut primii ani ai tinereții. Prieteni cu mă-

sură. Totuși nu-l văzusem demult, și dacă mergeam la el, mergeam ca la un prieten. În dreptul unui stîlp numerotat, trenul fluieră, se smuci brusc — un fel de confuzie trecu prin garnitură. Sticlele mele zăngăniră și oamenii din jur prinseră a zîmbi, căci nu mai exista un secret al servietei, iar asta întotdeauna încălzește inimile tovarășilor de drum.

Dincolo de fereastră pluteau lacurile.

În sat am găsit fără greutate casa înstărită și arătoasă a rudelor lui — am întrebat unde e Kolea și mi-au spus că e în dumbravă.

— Unde ?

— Uite acolo.

Stătea întins chiar la marginea pădurii, în culmea fericirii, trîndăvea cu mîinile sub cap, privirea înfiptă în cer, iar alături, în smocurile de iarbă îngălbenită, zăceau în neorînduială niște cărți. Kolea era toropit de aerul pădurii, moleșit, vlăguit, dar pe deplin în stare să se bucure și chiar să dea din mîini. Aveam servieta cu mine, s-a hotărît ca o sticlă să fie băută pe loc. La băutură gustarăm mazăre coaptă — lanul dădea drept în marginea pădurii, ca la comandă. Noi sporovăiam, iar soarele apunea ; am deschis și a doua sticlă, căci și ea tot pentru asta venise încoace. Iar clipe mai frumoase ca apusul oricum n-ai să afli.

Kolea Okonnikov a terminat cîndva institutul de arhitectură. Și a lucrat în specialitate șase ani, toate fiind în bună regulă și la locul lor. Apoi a fost atras de cinematografie. A terminat Școala de Scenariști și acum scria din cînd în cînd scenarii și-i ocăra pe regizori, dacă filmele ieșeau mediocre. Asta și înseamnă să fii scenarist. Adică e obligatoriu mai întîi să fii cineva și să te lași de ceva. Iar după aceea să fii atras de cinematografie. Și să alergi peste tot cu scenariile tale și să-i ocărăști pe regizori. Asta parcă nici n-ar fi o profesie. Ci un mod de viață :

— Asta e soarta ! spunea Kolea. Se referea la sine.

L-am întrebat :

— Dar la I.U.A.C. ?

— Ce ?

— Am auzit că predai acolo.

— Foarte puțin. Le vorbesc băieților despre arhitectură. Despre pictură. Despre sculptura greacă.

— Ți se pare interesant ?

— Mie-mi place...

Apoi am povestit eu despre mine. Apoi el. Apoi eu. Și tot așa. La început Kolea (noul Kolea Okonnikov, cel pe care l-am cunoscut din nou) mi se profila ca un om plîngăreț și care, într-o oarecare măsură, se risipește. Nici albă, nici neagră. Căci atunci cînd îl asculți pe un om, vrei să-i atribui cît mai degrabă o semnificație anume. Să-l vîri într-un sertăraș cu o denumire cunoscută. Cu etichetă. Foarte curînd am înțeles însă că el face pe sărmanul pentru interlocutor și că nu s-a risipit cîtuși de puțin, ci, poate, e chiar fericit și băftos. Ședea pe iarba ce se îngălbenea, turuia noutăți din lumea cinematografului, mă asculta pe mine — și, te pomenești că, la rîndul lui îmi atribuia mie o semnificație și o etichetă. I-am văzut ochii și în aceeași clipă am înțeles că mă etichetează. Sau m-a și etichetat : ghinionist.

Și tocmai atunci ceva mai departe se ivi o vacă cu clopoțelul la gît — o mîna un prichindel cu păr bălai. Asfințea soarele și prichindelul semăna cu un înger. Vaca cu clopoțel trecu aproape de noi, ne învălui cu un ochi supus de vacă — iar eu l-am întrebat pe Kolea dacă nu cumva mi-a atîrnat o etichetă. Un clopoțel, ca să știi direcția în care să cauți un suflet. Cum e căutată vaca ce s-a rătăcit și șovăie noaptea tîrziu într-o ceață compactă.

— Ți-am atîrnat, doar ți-am spus, răspunse Kolea, cum altfel fără ea ? Fără ea nu putem.

Izbucnirăm în rîs — pasămite, de multișor nu ne-am văzut, și de aceea totul e ca nou. Tocmai atunci propuse Kolea să destupăm a doua sticlă. Iar eu l-am susținut : de bună seamă, Kolea, ea pentru asta a venit aici.

Printre altele l-am întrebat :

— Cum e pe la tine pe-acasă ? Ce-ți face nevasta ?... Se spune că ai o minune de nevastă !

„Minunea“ mi-a scăpat de la sine, pentru ungerea discuției. Pentru blîndețe sufletească, poate. Mai tot omul de obicei se lasă prins și începe să vorbească despre nevastă, despre sine, despre viață.

Dar Kolea n-a muşcat din nadă:

— Rîzi de mine ?

— De ce, Kolea ?

— Rîzi, rîzi... Ţie-ţi trebuia o asemenea muzicuţă.

...De fapt noi aveam de-acum treizeci de ani şi mai bine şi nu ne făcea plăcere să vorbim despre neveste. Nici să le scuzăm („Nu te uita că a mea nu-i frumoasă. În schimb e simţitoare. Şi ne înţelegem tare bine") nici să le lăudăm, şi cu atît mai mult să le ponegrim — toate astea nu aveau nici un sens, pentru că nevestele sînt neveste. Iar noi sîntem noi. Fiecare cu ce are, asta-i tot, şi ideea asta n-ai cum s-o exprimi mai exact. A mea nu era gălăgioasă. Era tinerică şi drăguţă. În schimb însă mă silea să salvez cinematografia noastră. Eram gata să-i povestesc despre asta lui Kolea şi să ne mai amuzăm, că întotdeauna e bine să rîzi, iar nevestei mele n-o să i se întîmple nimic din pricina hazului nostru. Dar mi-am înghiţit vorba.

Mi-am adus aminte pentru ce venisem. Şi l-am întrebat :

— A mers anevoie scrierea la „Călăreţii" tăi ?

Era tocmai scenariul acela al lor, în colaborare.

— Film ca oricare altul.

— Aveţi acolo nişte peisaje admirabile... Spune-mi, Kolea, Starohatov a scris măcar ceva la scenariu ?

Nu mi-a răspuns.

L-am întrebat din nou :

— A scris măcar un rînd Starohatov ?

Kolea a început să rîdă :

— Ce nevoie ai să ştii ?

— E interesant.

— Foarte interesant ?

—. Foarte.

Dar Kolea s-a eschivat :

— Igor, asta-i o treabă delicată... Subtilă. Treburile astea toate sînt delicate.

Ne întoarserăm în casă şi acolo mîncarăm de seară împreună cu rudele lui.

Îmi amintesc că vorbeam despre soiul de mere „Antonovka" şi despre faptul că e atît de minunat alcătuit de natură, încît poate fi lesne păstrat chiar pînă în ia-

nuarie. Apoi am rămas pe întuneric, pentru că deodată, substația electrică, cine știe de ce, s-a oprit. Am oftat, ne-am agitat, dar nimeni n-a dus pe lîngă gură — am aprins o lumînare, subțirică și care se topea văzînd cu ochii. Fețele aveau umbre și pete galbene. Careva se ridică — și umbra lui crește falnic și se mișcă prăvălindu-se uriașă pe pereții din bîrne și-ți dai seama deodată că toate astea îți sînt cunoscute, că le-ai mai văzut, și te-au însoțit de multe ori, dar numai tu nu-ți amintești cînd și în ce veac. Ne-am dus să ne culcăm în fînărie. Amîndoi.

— Te simți bine ?

— Excelent ! i-am spus din ungherul meu.

— Îți place fînul ?

— Și eu am fost la țară în vara asta.

— La părinți ?

— Da.

Și totuși, se pare că am exagerat, am fost prea zelos. Ronțăiam un fir uscat și sporovăiam că și eu visez să fac un scenariu de film în colaborare cu Starohatov. Chiar așa mă exprimam — visez. Chipurile, material am, dar mi-e greu s-o scot la capăt, și doar Starohatov e Starohatov. Mare dramaturg, ce să mai vorbim. E și ăsta un dar : simțul dramaturgiei și priceperea de a construi un subiect. Așa ceva ori există în om, ori nu există. E de la Dumnezeu.

Kolea chiar pufni în rîs :

— Vorbești serios ?

— Dar ce e ?

— E că dramaturgul ăsta dăruit de la Dumnezeu n-a scris nici un cuvînt în scenariul nostru. De fapt, nu — taman un singur singurel cuvînt. Numele de familie. În colțul din dreapta sus — știi unde se scrie asta ?

— Știu.

— Uite acolo a scris.

— Nu se poate.

— Jur !.. Și aici Kolea Okonnikov se aprinse puțin : probabil că îl durea. Sau poate că nici nu-l durea, dar simțea ca o durere atunci cînd se atingea acest subiect — se mai întîmplă.

Pe scurt povestea arăta așa : scenariul fusese forfecat în consiliul artistic, au fost propuse optsprezece rectificări, pe care Kolea le-a operat. Și din nou l-au forfecat — unsprezece rectificări, și le-a operat Kolea și pe acelea. Pe urmă opt rectificări. Apoi cinci rectificări. Părea că drumul o apucase către reușită, însă brusc după aceea, din nou douăsprezece rectificări, din nou la deal... Și uite că într-una din zilele alea ticăloase, cînd Kolea se zbătea de moarte cu scenariul lui și cînd se întreba ce-i mai bine, să se întoarcă în sînul primitor al arhitecturii, sau poate să pună foc studioului „Mosfilm", deodată sună telefonul. Starohatov. Dă bună ziua. Întreabă cum merge treaba. Și nu de mîntuială întreabă, ci plin de interes.

— Și tu ?

— I-am povestit totul. El a ascultat pînă la capăt. A chibzuit. A cumpănit... Iar apoi zice, bine, vino în vizită pe la mine.

— Și ?

— Și asta-i tot.

— Cum adică tot ?

— Uite așa — în vizită la el s-a săvîrșit totul. Într-o singură seară. A fost ceva splendid. Genial, dacă vrei.

— Adică ?

— Contele mă întreabă : cine e în consiliul artistic al casei de filme ? Îi spun : cutare, cutare, cutare, — i-am înșirat pe toți. Deodată Contele devine aidoma unei mașini de calculat — în ochii lui începură să se rostogolească cifre de zero și unu, apoi trosc-trosc — și gata ! calculatorul a prelucrat datele. El mă anunță : Kolea, scoate scena asta și asta. Și jumătate din asta. În total — două scene și jumătate. Și le-am scos.

— Și ?

— La consiliul artistic a mers ca pe roate. Îți spun — mașină de calculat. Știe cui și ce-i place. Cunoaște gusturile. Asta e toată dramaturgia lui.

Tăcurăm o vreme. Fumarăm țigările, cu băgare de seamă, pînă la capăt — eu scuturam scrumul într-un borcan și ascultam niște hîrșîituri neîntrerupte dedesubt.

— Ce se aude — șoareci ?
— Șoareci.

M-a condus la tren. Încă de dimineață Kolea și scenariul lui și eu însumi — totul arăta altfel, totul se schimbase, cum e și normal să se schimbe, dacă ai fost la un om, ai luat legătura cu el, ai băut, ai mîncat și ai înnoptat în fînărie, la neamurile lui. Acum nu mai exista înstrăinarea care trebuie atenuată cu două sticluțe. Totul se înfățișa mai simplu. Liziera pădurii. Cîmpul cu mazăre. Și trenul electric, care trecea speriind caprele...

Stăteam pe platforma trenului, iar el îmi făcea semne cu mîna.

Înainte de plecare, m-a dus totuși să privesc niște ruine — fostul conac al cnejilor cutare. Era acolo un zid înalt care se mai păstrase. Și liniște. Și păsările ciripeau. N-aveai la ce să te uiți, în partea stîngă se ghicea anevoie o clopotniță, în rest — numai și numai ruine. Dar lui Kolea i se tăia răsuflarea de exaltare.

— Privește, cît e de... cît de... I se tăia respirația, nu-și găsea cuvintele, și mă trăgea de mînecă, să pricep în sfîrșit, cît e de frumos.

Am priceput. Am și spus ceva. Pentru el era însă puțin — mă ducea de la zid la un perete despărțitor și, pînă la urmă, una dintre zidăriile astea vechi era cît pe ce să mă îngroape. S-a auzit un bubuit prelung. Năzdrăvănia asta se prăbuși, de parcă veacuri de-a rîndul așteptase un om însurat și cu copil și uite că venise momentul potrivit. Am izbutit să mă trag înapoi, să sar în lături. Praful se lăsă în jos. M-am scuturat. Kolea continua să vorbească despre „frumusețe și plasticitate" ca și cum nimic nu se întîmplase, și din afară s-ar fi putut crede că totul e în regulă și că acest palat vechi, acoperit de mușchi a răsuflat pur și simplu. De oboseală. Prea îndelung a stat pe pămînt.

— Acum privește forma ferestrei. Uite a aceleia, ultima...

— Kolea, l-am întrerupt, tu poate crezi că a ciripit o păsărică. Dar după părerea mea puțin a lipsit să fiu omorît.

— Da, spuse el, se năruie. Trebuie să filmez mai repede.

— Cum să filmezi ?

— Cu camera de filmat, bineînțeles. Pentru cinema. Pentru film !

Și el (ce e neclar aici ?) se uită la mine cu mare nedumerire. Iar eu la el. Și tocmai acum îmi apăru Kolea cît se poate de clar. El prin asta trăia. Un îndrăgostit de cinematograf. Era ca o patimă. Se apucă să-mi povestească despre un nou proiect al său — să folosească în film ruinele acestea impunătoare. Kolea a creat un subiect cît se poate de simplu. Niște pionieri căutau ceva. Sau pierduseră ceva — într-un cuvînt, niște marșuri și focuri de tabără, trompete și tobe. Și filmul poate fi pentru copii, poate fi chiar numai pentru copii, important e altceva : i se va putea oferi spectatorului pe ecran această simfonie plastică — i se vă da senzația ansamblului arhitectural, i se va reda clopotnița aceasta care s-a avîntat cîndva spre cer, și odată cu ea suflul ziditorilor ei, suflul veacului. Ah, de-ar fi în culori !.. Lui Kolea i se tăia răsuflarea de exaltare. Pentru Kolea era absolut limpede că a dat peste ruine numai pentru ca să le întruchipeze color pe ecran, și dacă în timpul filmărilor vor fi sufocate două-trei actrițe și vreun regizor beat, astea sînt fleacuri. Important e să fie întruchipate pe ecran. Pentru urmași. Ca să știe și să vadă. Sau mai precis să vadă și să știe.

— Ție nu ți-e clar că în conștiința omului ceea ce e important e plasticitatea ? vorbea Kolea pe nerăsuflate.

Nu găseam ce să-i răspund — cine știe dacă e sau nu important.

— Nu ți-e clar ? Și se uita la mine ca la cineva care a dormit și a pierdut trenul. Ca la unul care a pierdut totul pe lume din cauza somnului.

După aceea ne îndreptarăm spre tren.

Am venit acasă am luat masa de seară și numaidecît i-am dat telefon Verei.

— Bună, îmi răspunse ea ; era indispusă.

— De ce nu mă întrebi cum a fost la pescuit ?

Mă întrebă. Abia își birui nepăsarea :

— Cum a fost la pescuit ?

— Cîte ceva se găsește. S-a prins peștișorul.

— Ei ?

— Îți povestesc cînd ne vedem. Da' de ce ești așa de parcă te-a pocnit cineva în cap ?... S-ar putea crede că nu pentru tine am umblat și m-am zbătut.

După ce ezită, merită oare să-mi spună, hotărî că merită, și-mi spuse că soțul ei e bolnav. Că a avut o nevralgie foarte puternică. Și că două ore în șir a gemut. Mi-am adus aminte că soțului ei i se întîmplă des așa ceva. Într-o oarecare măsură i-am înțeles nepăsarea, dacă îndeobște eram în stare să o înțeleg pe Vera. Orice s-ar spune, ne îndepărtasem tare mult unul de celălalt. Ne simțeam străini... Rezerva de conversație se epuizase.

— Ei, cu bine, i-am spus după un moment de tăcere și de oarecare compasiune.

— Cu bine, Igor. Vorbim la telefon mai tîrziu.

Dar, deși am pus receptorul în furcă, a mai urmat ceva în continuare. Căci Ania participase cuvînt cu cuvînt la această convorbire telefonică nedusă pînă la capăt. Tînăra mea soție voia să știe totul.

— Povestește-mi. Povestește-mi mai repede... Ce mă chinui !

— Ce să-ți povestesc ?

— Totul.

Și n-am avut încotro. La început i-am povestit cum s-a prăbușit zidul. Și cum Kolea și cu mine am cinat la lumînare. Iar după aceea despre Starohatov, care a scris la scenariu exact un cuvînt. Și care pentru asta a luat exact o jumătate din bani. Și despre faptul că acum, mă rog, o să pot da o mînă de ajutor cinematografiei naționale. Mai pe scurt : a stors din mine totul, pînă la ultima picătură... Drept compensație, Ania mi-a dat de știre că, firește, lumina în apartament nu s-a stins aseară, dar ar trebui totuși cumpărate lumînări, să fie mai poetic. Mi-a dat de știre și despre Mașa, care azi a chinuit-o cu jocul de-a doctorul, iar la urmă a trîntit o replică strașnică.

Nu-mi amintesc în ce moment am văzut deodată greșeala de calcul și stîngăcia — își are și limpezimea drumurile ei. Mi-am dat seama că despre Starohatov nu aflasem nimic serios. Mai precis : nimic esențial.

În primul rînd : Starohatov, la urma urmelor, i-a aruncat din scenariu două scene și jumătate. Și e limpede și pentru un tîmpit că și asta e o parte din muncă. Mare sau mică — nu asta e acum problema, nu e important. Și în al doilea rînd, imaginează-ți că după tăierea a două scene și jumătate (apropo, sculptorul tocmai asta are de făcut — să taie din blocul de piatră ce e de prisos), imaginează-ți pentru o clipă că are loc o asemenea discuție. „Vă sînt foarte recunoscător, Pavel Leonidovici". — „Ei, ce tot spui, Kolea ! Fleacuri". — „Nu-nu. Nu sînt fleacuri... Pavel Leonidovici, vă rog, vreau să-mi fiți coautor". — „Serios ?" — „Da". — „Dacă tu, Kolea, o dorești FOARTE MULT, nu te refuz. Sînt gata să lucrez cu tine la film".

Tonul discuției lor putea fi chiar acesta. Sau unul asemănător. Iar acum, de bună seamă, s-a cam uitat dacă Kolea și-a dorit foarte mult să-i fie coautor sau nu prea. Adică însuși Kolea nu-și mai aducea aminte. Fiindcă a fost demult. Și din pricina succeselor proprii de acum. Nu e ceva neobișnuit.

Lipsa clarității mă împovăra, mă apăsa pe suflet, cum te apasă fiecare lucru pe care nu l-ai realizat, și chiar a doua zi îmi spuneam — lasă, te mai întîlnești o dată cu Kolea. Îl întrebi încă o dată. Numai să nu șovăi, să nu fii tont încă o dată.

Am așteptat ziua întoarcerii lui și i-am dat telefon, nevasta lui Kolea Okonnikov îi strigă numele cu voce tare („muzicuța") și Kolea apăru în eter.

— Ei ? l-am întrebat. Ai adus mere familiei ?

— Adus.

— Dar, Kolea, făceam eu pe prostul, trebuie să le pui bine, să se păstreze pînă în ianuarie.

— Le punem în balcon. La telefon avea o voce de bas. Propunerii mele să ne vedem îi răspunse cu tonul cel mai preocupat. La Casa Cinematografiei ? Da. Îi convine. Pentru că tocmai azi are să fie la Casa Cinemato-

grafiei. Da, o întîlnire cu scenograful. Da, ai să fii al treilea. Nu, bineînțeles că nu mă deranjezi.

Am fost al doilea. N-a venit nici un scenograf.

— Pentru nevastă-mea, mă lămuri Kolea, după ce am făcut rost de o măsuță și ne așezarăm, trebuia să am un motiv serios. Dacă pleci de acasă, o faci pentru că ai treabă.

— E geloasă ?

— Deloc. Asta e o satisfacție a ei. Dacă sună careva, îi spune — Kolea are azi o întîlnire importantă. Da, profesională. Cu scenograful.

— Și tu de-aia scornești ?

— Exact.

— Dar cînd te întorci trebuie să-i spui ceva despre scenograf — sau n-o interesează ?

— O interesează. Dar mă bizui pe improvizație. E chiar util. Dezvoltă fantezia.

Kolea Okonnikov la Casa cinematografiei (iar noi venisem la noua Casă a cinematografiei, strălucitoare și plină de lume, cu gălăgie și tărăboi) nu mai era deloc Kolea Okonnikov din fînăria rudelor lui. Rostea frazele răspicat, rîdea zgomotos, bea mult. Băurăm bere. Eu nu prea beam, căci n-aveam poftă de băut (era răcoare) și pentru că mă dezobișnuisem în timpul verii de acea stare de fericire, cînd parcă nu porți discuții, parcă prorocești — și cu fiecare sticlă golită și țigară fumată parcă ți se limpezește o anume zare albastră.

Eu mai cu seamă ascultam, și nu era cîtuși de puțin plicticos, căci Kolea e un vorbăreț pe cinste. Cu atît mai mult cu cît măsuțele, dantelele chelneriților, mica orchestră năstrușnică, și personalitățile care se așezau alături de noi, să ciocnească întru slava cinematografiei și a lor — totul după nopțile petrecute în fînărie, era și pentru el și pentru mine parcă nou, parcă pentru prima oară, ceva proaspăt. Iar la masa noastră se așezau întruna personalități. Felurite. De la măsuțele îndepărtate și de la cele apropiate. Se așezau și plecau, iar Kolea îmi vorbea despre plasticitatea în cinematografie.

Un ins care se așezase alături de noi, brusc, nici una nici alta, îl întrebă :

— De ce nu ai încredere în mine ?

— Cred orice cuvînt al tău, vorbi răspicat Kolea, dar fii bun și taci, tu nu pricepi nimic din plasticitate. Și Kolea îi întinse paharul cu bere personajului gata să se răzvrătească : Bea, bea. Și zîmbea. Numai vezi să nu curgă pe tine. Suflă spuma.

Eu îmi atinsesem scopul — puteam socoti că ceea ce capturasem se află în servietă sau în buzunar. Dialogul acela aș fi putut chiar să-l redactez într-un proces-verbal din memorie. Dacă aș fi vrut. Dialogul a fost fără lucruri de prisos, clar și răspicat, cum se mai întîmplă să fie răspicat un dialog în metrou, cînd e un zgomot înăbușit și cînd oamenii își economisesc cuvintele. „Vă sînt foarte recunoscător, Pavel Leonidovici". — „Fleacuri, Kolea". — „Astea nu sînt fleacuri". — „Isprăvește, Kolea. Ia aprinde-mi un chibrit mai bine". Și Kolea a hîrșîit din chibrit. Starohatov nu fuma, dar, probabil, voia să se delecteze puțin. Chibritul s-a stins. Kolea a desfăcut cutia și a scos alt băț. „Și, vă rog, nu vă opuneți, Pavel Leonidovici, sînt îndatorat". — „Dar nici nu mă opun, Kolea. O să fim coautori". — „Noi ?... Cum ?... De ce ?... Ah, da... Păi, firește, păi, se înțelege. Eu însumi, de fapt, aveam de gînd să vă propun..." — Și bietul autor a amuțit. Și ei amîndoi, cum spunea Kolea, începură să înghită. Să înghită în sec din pricina unei emoții tardive. Mai bine zis cînd emoția însăși a rămas în urmă de-acum, cînd au trecut de momentul critic. Mai întîi a înghițit nervos Kolea. După aceea, domol și impozant, Contele nu și-a putut reține o ridicare a mărului lui Adam.

I-am explicat lucrul ăsta lui Kolea fără greutate. Și dintr-o dată. Aproape chiar în primele minute ale întîlnirii, ca și cum ajunsesem la o înțelegere cu mine ca astăzi să nu mai amîn și să nu mai tărăgănez. Și am reușit, n-am mai amînat și n-am mai tărăgănat.

— Kolea... Nu-mi dă pace creația voastră în colaborare.

— Cu Starohatov ?

— Da. Care au fost totuși cuvintele cu care ați ajuns la înțelegere ? În ce fel ?... Cine a încercat primul gheața ?

— Îndată, spuse Kolea. Își puse o bucățică de șuncă pe pîine. Îndată am să-ți spun deschis totul. Ca-n palmă.

Acum ședeam liniștit și ascultam despre reprezentarea plastică în arta cinematografică. Probabil că el l-a jecmănit nu numai pe Kolea. Probabil că filonul aurifer pe numele său STAROHATOV mai putea fi scormonit, săpat și prelucrat, dar pentru mine era suficient. Nu sînt căutător de aur. Nu din asta trăiesc. Și dacă ar fi să încep jocul de-a comparațiile, atunci eu am rătăcit numai o zi-două prin taiga, prin exploatări uitate, să scormonesc după un bulgăre de aur în stare nativă. Unul singur. Să scormonesc și să plec, ceea ce am și făcut. Pentru că acum nu mai rămînea nici un dubiu dacă se înghesuia Starohatov să fie coautor sau nu : se înghesuia.

— Eu consider, spunea Kolea, că fiecare clădire sau ansamblu de clădiri, fiecare lizieră de pădure și fiecare om, ajungînd pe ecran trebuie să fie fericiți...

Kolea dezvolta tema pe care o schițase la ruinele unde puțin lipsise să fiu strivit.

— ...fericiți, pentru că și-au găsit întruchiparea ! mă pisa el la cap.

— Probabil.

— Pricepe : toate astea or să piară. Noi o să murim. Pădurea o să fie doborîtă. Iar pe ecran ea va continua să fremete. Să-și lepede încet frunzele, ce zici ?

Pauză de-o clipă — și o nouă izbucnire pătimașă :

— Taci ? Nu ești de acord ?... Oare pe tine asta nu te tulbură ?

I-am răspuns că mă tulbură, cu toate că, de fapt, nu mă tulbura cîtuși de puțin — îl credeam pe cuvînt. Există timp pentru a împărtăși lucruri tainice și timp pentru dezbateri, așa sîntem noi alcătuiți. Acum la ordinea zilei era primul. El îmi vorbea despre preocuparea lui îndrăgită, iar eu îl ascultam. Și nu era acum nevoie de dispute : dacă dragostea pentru propria îndeletnicire nu e o minune, atunci în general nu există minuni.

Ascultam, dar, se vede că nu în suficientă măsură aveam căldura care i se cere interlocutorului. Și Kolea a observat indiferența mea.

— Ce e cu tine ? Te-ai întristat foarte tare ? întrebă el.

— Eu ?

— Tu, bineînțeles ! deodată prinse a apăsa pe cuvinte.

— Nu m-am întristat deloc, am răspuns. Pur și simplu mă aflu într-un loc nou, în noua Casă a Cinematografiei, aici n-am mai fost. M-am dezobișnuit cu zgomotul. M-am dezobișnuit cu berea.

— Nu, te-ai întristat... Te-a întristat povestea mea despre Starohatov. Stai și te gîndești la ticăloșia lui.

Nu mă întristasem.

— Nu mă gîndesc la nimic, Kolea.

— Ba te gîndești. Și te doare... Pentru că te gîndești că e un mare dramaturg și în același timp un mare ticălos...

— Kolea !

— ...îți pare rău pentru cinematografie, pentru artă. Dar el nici măcar nu e un ticălos. E doar un jecmănitor. Unul cît se poate de obișnuit. Cu isprăvi obișnuite pentru un jecmănitor.

— Potolește-te...

— Și pe Jenka Belmastîi l-a jecmănit — la ceasul și la timpul cuvenit. Poate că și pe Pavluška Șarikov.

— L-a jecmănit pe Jenka ?

— Da... Îți spun doar — jecmănitor obișnuit.

Și abia acum am priceput.

— Kolea... Mie mi-e indiferentă cinematografia. Asta pe tine te doare. Ție îți pare rău. Tu ești cel întristat.

El prin asta trăia. Dragostea pentru cinematografie. Și în parte era durerea celui prădat. Am impresia că în fiecare dimineață ar fi îngenuncheat și ar fi înălțat rugi lîngă ecranul pustiu, dacă s-ar fi practicat așa ceva. „Tu ești cel întristat", am repetat eu, și el n-a avut ce să-mi răspundă. Își ațintise privirea în paharul lui și vedea ceea ce se putea vedea — o dantelă măruntă de spumă.

Alături de noi se așează un alt tip. De data asta unul practic.

— Kolea, declară tipul, dacă n-ar fi șirul ăsta de sticle goale — bătea demascator cu degetele în masa noastră — știi ce ți-aș porunci ?

Kolea răspunse :

— Nu, nu știu.

— Ți-aș porunci : Kolea, joacă !

— Adică ?

— Dansează !...

Și scoase din buzunarul de la piept o scrisoare de la Utocikin. Utocikin era și el de la Școala noastră. Nu strică aici o lămurire. Ca și Kolea, Utocikin era un talent. Ca și Kolea, a cunoscut o ascensiune rapidă. Dintre ai noștri numai ei doi erau astfel, și, poate, încă de pe acum schimbul lor de scrisori aparținea istoriei și scribilor uscătivi de arhivă. Utocikin înștiința că s-a început turnarea filmului următor după scenariul lui — în iarna asta are să fie făcut fericit un oarecare sătuc Prigorkovo (în sensul plasticității : în sensul că își va găsi întruchiparea !), și Utocikin invita pentru perioada filmărilor pe Kolea și pe „toți cei pe care-i va agăța Kolea" într-un autentic sat rusesc, cu adevărată iarnă rusească.

— Încotro pleci ? strigă Kolea. Să bem o bere !

Dar cel care se așezase a și dispărut. A predat scrisoarea, a zîmbit de două ori și a plecat.

Kolea, agitînd scrisoarea, se repezi după el. Apoi Kolea dispăru pe undeva. Vreo zece minute.

Și uite tocmai acum s-a întîmplat asta. Ședeam singur și unul cu început de chelie (un ins obișnuit), trecînd prin apropiere, mă bătu prietenește pe umăr. Pasămite, dragul meu, totul e perfect. Lumea e minunată. Lumea e extraordinară. Și la această idee care-mi dădu un suflu proaspăt, adăugă :

— V-am auzit, vorbeați despre Starohatov. E remarcabil omul... Remarcabil, remarcabil !

Și trecu mai departe. Spre măsuța lui.

— Nu te grăbi, dragă ! Hei ! am strigat eu, înhățînd paharul meu și două sticle de pe masă și luîndu-mă după el.

M-am pomenit luînd-o din loc și tîrîndu-mă pe urmele lui. Parcă nici nu știam de ce și pentru ce o fac. Reținusem doar în treacăt că individul cu început de chelie se mai așezase la masa noastră și, prin urmare, dacă acum mă duc eu la el, nu poate fi o gafă. Mai ales — cu berea mea.

— Și de ce e remarcabil ? M-am trîntit cu zgomot pe scaun și în același timp aliniam cu amîndouă mîinile sticlele mele lîngă cele de pe masa lor. Pînă în momentul

acela deja băusem bere mai mult decît trebuie, și e de presupus că tonul meu era detestabil. Vocea la fel. Și în general mă gîndeam că ar fi timpul să mă duc acasă — la nevastă și la copil. La soțioară și la copiliță. Gurlu-gurlu, nani-nani. Asta însă nu însemna că auzeam sau înțelegeam prost : auzeam cum trebuie.

Și am auzit :

— E remarcabil, remarcabil — poți să mă crezi.

— Oare ? am spus.

— Faptele sînt remarcabile, fiindcă și omul este remarcabil.

— Interesant.

— Nu-ți vorbesc după spusele altuia. Eu însumi sînt scenarist. Și am lucrat în colaborare cu el la un scenariu.

— Asta e de două ori interesant, am rînjit eu — chiar am rînjit, pentru că e cu neputință să spui „am zîmbit" despre cele ce s-au petrecut pe chipul meu după aflarea unei asemenea noutăți.

— Să-ți povestesc ?

— Povestește-mi.

Și într-adevăr — a fost interesant. De două ori. Poate chiar de trei ori, sau nu mai știu de cîtă aritmetică e nevoie, căci era vorba despre faptul că Starohatov Pavel Leonidovici, vestitul nostru autor de scenarii cinematografice, și de asemenea conducătorul Școlii l-a ajutat pe pipernicitul ăsta chel să scrie un scenariu — pe deasupra fără plată. Nici numele în colțul din dreapta sus, nici vreo rublă în buzunar. Nici măcar o sticlă de coniac. Nimic-nimic.

— Vorbești cumva de Starohatov ? l-am întrebat din nou.

— Despre Pavel Leonidovici.

— Ascultă, drăguță, poate că sînt doi Starohatovi ?

— Unul. Se simți ofensat. Și de vreme ce nu prea credeam, el făcu uz de amănunte, căci tocmai ele, amănuntele ne fac să credem mai mult decît orice. Starohatov, bunăoară, PERSONAL telefona, totdeauna IMEDIAT DUPĂ PRÎNZ. Îi explica tînărului scenarist care scenetă și cum anume să o MAI IA LA LOPATĂ... Pînă la urmă, cîteva scenete și scene le-a scris Contele în persoană. Însă coautor n-a vrut să fie. Și nu pentru că filmul era

din cale afară de prost. Filmul, că veni vorba, era nici mai bun, dar nici mai rău decît altele — obișnuit.

— Păi ăsta e un act de cea mai pură mărinimie ! articulară buzele mele, împovărate de amețeala berii.

— E un om remarcabil, îmi repetă personajul cu început de chelie. Remarcabil, remarcabil !

Iar ceilalți care ședeau la masă — și erau patru — dădeau și ei din capete : remarcabil, remarcabil...

Dar chiar dacă ar fi să dau la o parte osanalele, iar o jumătate din cele auzite aș tăia-o datorită berii care acționase strașnic în seara aceea, tot ar fi rămas destul. Rămînea faptul în sine. Munca dezinteresată, oricum ai suci-o, e muncă dezinteresată. Și, ținînd cont de povestea cu Kolea Okonnikov, nu puteam decît să ridic din umeri și să trag o dușcă de bere. Iar apoi, conform celei mai obișnuite reguli omenești, să dau din mînă a lehamite față de toată chestia asta. Ceea ce am și făcut.

M-am întrebat : ai mare nevoie de Starohatov și de tărăboiul lui mărunt cu Vera și de toată zarva asta inutilă ?

Și mi-am răspuns : n-am nevoie, treaba lor !

Iar cînd s-a arătat Kolea Okonnikov, zîmbitor, arămiu, cu patru sticle de bere proaspete, l-am întrebat hotărît :

— Kolea, mergem pe la casele noastre ?

— Terminăm de băut și mergem pe la casele noastre.

I-am spus :

— Nu.

— Atunci măcar să fumăm.

Ne apucarăm să fumăm cîte o țigară. Iar berea o dăruirăm, o lăsarăm pe măsuța la care ședeau insul cu chelie și compania lui. A picat tocmai la țanc, pentru că în ultimele cinci minute nu văzusem nici spumă în paharele lor.

Kolea și cu mine mergeam pe stradă.

— Uite ce lună gigantică ! spunea Kolea și arăta cu mîna spre ea.

Mă uitam, mă străduiam să mă uit. Dar nu-mi ardea de lună.

Căci îmi era rău din pricina berii. Mă căltinam. Mă dezobișnuisem. Nu-mi era rău din cale-afară, ci atît cît să holbez ochii la lună sau să spun primului întîlnit ade-

vărul verde-n față. Mai cu seamă dacă acest prim întîlnit sună inoportun la telefon.

Și a sunat Vera. Ei i-am spus-o verde-n față.

Doar ce intrasem în apartament, mă strecurasem anevoie în picoteala și somnul locuinței mele — și ea mă sună.

— Igor, nu te mai arăți, iar timpul trece. Ai spus că știi ceva — și deodată ai dispărut...

— Nu știu nimic, i-am retezat-o eu beat.

— Păi cum ?

— Păi uite-așa.

Vocea Verei urcă cu o notă :

— De ce te porți ca un grosolan ?

Și i-am spus de ce. Mi-am ușurat sufletul, fără să mă formalizez. I-am spus despre Starohatov, care, poate că-i jecmănește pe băieți, dar, poate că nu. I-am spus că nu vreau să scotocesc prin rufele altuia. Și că pentru mine nu e important dacă rufele astea-s murdare, sau curate, sau numai două zile purtate : nu vreau să scotocesc, asta e important.

La celălalt capăt al firului era liniște, ca într-o fîntînă goală, în care ai aruncat o pietricică și ea cade — tot nu reușește să ajungă pînă la fund.

Vera tăcea, eu n-am stat să mai aștept. Am așezat receptorul în furcă.

Și în momentul acela am simțit că în spatele meu e cineva, stă cineva. Cei cărora li s-a întîmplat să bea noaptea mai mult decît trebuie știu ce-i aia spaimă. Așa arată spaima clasică. Nocturnă. Am privit îndărăt — ea stătea cît se poate de calm, și zîmbea. Ca o fetiță. Ea era, căci nimeni nu mai putea să fie acolo decît Ania.

— Credeam că dormi.

— Dormeam.

— Și Maşa doarme ?

— Da. Totul e bine... Am dormit împreună.

Ania, într-adevăr, dormea. Eu mă așezasem lîngă telefon în bucătărie — cu spatele — și nu i-am auzit pașii.

— Totuși n-ai dreptate, Igor.

— N-am dreptate ? (Pierdusem firul, dar un fir exista).

— Am auzit doar — refuzi s-o ajuți pe Vera Sergheevna.

— Nu trebuie să vorbim acum despre ajutorul ăsta, Ania. E noapte.

Dar ea spuse că trebuie, trebuie, Igor. Și se așeză pe scaun. Cu răbdare și, poate, chiar cu duioșie, Ania îmi expuse ce a hotărît în timp ce stătea în spatele meu, iar eu frămîntam șnurul și spuneam adevărul verde-n față.

— N-ai reușit să te interesezi despre Starohatov ?... Dar nu te amărî, Igor. Și în nici un caz nu lăsa la jumătatea drumului ceea ce ai început. Ești dator să afli tot adevărul.

— Ania...

— I-ai promis Verei Sergheevna să o ajuți sau nu i-ai promis ?

— Ania...

— Igor, am citit undeva — trebuie să ajuți nu numai atunci cînd e ușor s-o faci. Trebuie să ajuți și atunci cînd e greu.

Partea din replicile ei care se referea la salvarea cinematografiei noastre m-am străduit să n-o aud. Din bunătate sufletească, lucrurile petrecîndu-se în puterea nopții.

— Ania, am zis eu umezindu-mi buzele arse, Ania. Tu nu vezi, am băut... Am băut mult. Numai de cinematografie nu-mi arde acum.

— Nu ți-e rușine ?

— Nu-mi e rușine... Mi-e rău.

Atunci a văzut ea că într-adevăr nu-mi arde de cinematografie.

— Bine... cînd tata era băut, mama îl silea să intre în cada cu apă rece.

— Tu, Ania, cu siguranță, glumești ?

— Nici prin gînd nu-mi trece.

— De unde aveau ei cadă pe timpurile alea ?

— Aveau un butoi.

Și mă duse cu toată hotărîrea la baie, ca să-mi facă ce-i făcea mama tatei. Îmi porunci să mă dezbrac. Iar ea deschise robinetul, și încă îl deschise puternic numai pe unul — pe cel albastru. Cîtva timp i-am spus mînios vorbele pe care, probabil, i le spunea tata în asemenea împrejurări mamei ei, iar după aceea m-am resemnat. Am

intrat în cadă, şedeam acolo şi scoteam ţipete de frig. Dar m-am mai uşurat. Asta e sigur.

Odată plătit tributul tradiţiei, Ania mă culcă în pat — ea se culcă alături de mine şi îi simţeam respiraţia caldă în ureche.

Îmi şoptea :

— Igor... Igoriok... Totuşi, ajut-o pe Vera Sergheevna... Bine ?

— M-m...

— Te rog... Pe mici fapte oneste se clădeşte marele adevăr.

— Cine ţi-a spus asta ?

— Toţi o spun.

Au fost puse în aplicare şi alte adevăruri profunde. Apoi Ania a adormit. Era linişte. Iar eu m-am sculat încă o dată şi am făcut ceea ce, după cît se pare, făcea tata, dacă îi era tare greaţă, iar mama dormea dusă — am intrat în baia rece, de data asta din proprie iniţiativă.

Niciodată n-am fost mai fericit ca în zilele acelea cu Ania. Niciodată şi cu nimeni (nu preţuim fericirea, şi nici eu n-am preţuit-o), se poate povesti îndelung, pot fi rostite şi notate sute de nimicuri dragi, dar fericirea tot n-are să se vadă, pentru că îndeobşte ea nu este vizibilă.

— Tu eşti încă un căseluş, îi spuneam uneori, în glumă, făcînd aluzie la diferenţa de vîrstă dintre noi şi la tinereţea ei. Se dovedi că atinsesem un punct nevralgic : deodată. Ania nu mai era în apele ei. I se părea că deslueşte ceva mai mult în vorbele acestea, căci aşa era alcătuirea ei lăuntrică.

— Eu nu sînt un căţeluş. Şi, de altfel, nu sînt cîine.

— Căseluşule... o tachinam eu.

Şi abia mult-mult mai tîrziu se lămuri că nu aluzia la faptul că ar fi necoaptă o necăjea pe ea : o supăra introducerea lui „s“ — Aniei i se părea că în acelaşi timp eu rîd de limbajul ei, cam mărginit. Iar limbajul ei, fiindcă veni vorba, nu mai era mărginit. Cum se spunea la ei la

uzină, de cînd s-a măritat, „Anka a-nceput să se desfășoare".

Șușoteam — și sporovăiala aceasta liniștită din timpul nopții era o pulsație de sînge în acel organism original căruia i se spune familie tînără. Veioza lumina slab, să n-o tulbure pe fetiță. Maşa dormea.

— Trebuie să-i plătim masezei pentru săptămîna asta, șoptea Ania.

— Așa e, șopteam eu.

Și îi mîngîiam cu degetele sfîrcul urechii.

— Isprăvește, țistuia ea. Întindea mîna și lua din raft o carte — o culegere de piese de Marivaux, loc pentru păstrarea banilor, folosit întîmplător, iar apoi consolidat în timp și din obișnuință. Abia dacă mai erau acolo, bani, nu piese. Chiar și în zilele cele mai bune părea că Marivaux a scris doar cu cîteva paginuțe mai mult.

— ...Și încă cinci ruble — Ania fosnea bancnota, cumpănind dacă să o separe de celelalte sau nu — aș cumpăra crupe, ce zici ? Să avem o rezervă. Să nu ne trezim în pană la sfîrșitul lunii.

— Crupe ?... Neapărat ! o susțineam cu căldură și, bineînțeles, fals.

— Va să zică o să cumpărăm ?

— Da.

— Rezolvat : și aceste cinci ruble nu mai sînt...

Iar pentru mine era totuna. Bancnote de cinci, de trei, de o rublă — nu-mi băgam nasul aici. Totuși participam. Pentru că știam că Aniei tare-i place dacă discutăm cumva în colectiv treburile astea, și tare nu-i place dacă în timpul discuției mă cam fură somnul. Se întîmpla totuși uneori să nimeresc cu oiștea-n gard.

— Păi cum așa ? Singur ai spus adineauri — cumpărăm crupe ! se scandaliza Ania.

— Crupe ?... Ce crupe ?

— Iar ți-a trecut pe lîngă urechi, n-ai auzit ?

— Ah, da, crupe, mă grăbeam să-mi dau acordul. Firește, e clar... Nici discuție !

Capitolul al şaselea

Vechea casă dormea, aşa cum e şi normal să doarmă o casă veche, cînd apogeul activităţii ei a trecut şi nu-i rămîne decît să îmbătrînească sau să ajungă casă de locuit. Casa îmbătrînea. Şi totuşi, cîteodată, e de presupus, îşi aducea aminte că aici a fost cîndva Casa Cinematografiei. Aşa ceva nu se uită.

În seara aceea vechea casă negreşit depăna amintiri. Căci chiar în inima ei, în holul răcoros şi pustiu, s-a organizat o manifestare destul de răsunătoare — a fost marcat jubileul celor şaizeci de ani ai lui Pavel Leonidovici Starohatov. Şi în acelaşi timp nişte ani de activitate creatoare. Se pare că treizeci. Cu prilejul acesta, măsuţele fuseseră scoase din bufetul părăginit şi nefrecventat, şi, cînd au fost înşirate una lîngă alta, precum cuburile cu care construiesc copiii, alcătuiră o masă. O masă lungă. O masă mare. Sau, ca să fie cu totul pe înţeles, o masă bogată.

Se poate considera că întîmplător m-am abătut pe la eveniment şi întîmplător am văzut gîturile argintii ale sticlelor de şampanie etalate. Se poate considera că n-a fost întîmplător şi că, bunăoară, a fost destinul. Sau un concurs de împrejurări. Oricum. În orice caz eu m-am dus să stau de vorbă cu Vera. Aflînd însă de sărbătorire, n-am ezitat, n-am lăsat la o parte, n-am amînat discuţia pe a doua zi, ci mi-am spus — am să aştept pînă la sfîrşit. Am să privesc. E interesant chiar.

Şi uite că am văzut petrecerea. Şi gîturile argintate ale sticlelor de şampanie.

Am auzit al treilea sau, poate, al patrulea toast. Oricum nu pe primul. Se propunea să se bea nu pentru merite şi nu pentru filme, ci pur şi simplu pentru că Starohatov Pavel Leonidovici era cu noi şi trăia. Pentru om.

— ...Pentru că trăieşte ! Pentru că există pe pămînt un asemenea OM. A fost şi este printre noi !

În continuare cel ce vorbea parcă și-a pierdut suflul — începu se mormăie, să despice firul în patru și să se încurce. Dar începutul nu fusese rău. Și să fi avut un păhărel în mînă, și eu aș fi băut pentru faptul că Starohatov a fost și există. L-aș fi susținut. Nu ne-a învățat el cine știe ce, dar oamenii cu care ne punea în contact și filmele pe care le obținea și le prezenta pentru noi în sală făceau să merite toastul.

Urmăream petrecerea de departe, din capătul holului — erau vreo patruzeci de oameni. Asta nu e mult, e un număr modest. Ce-i drept, jumătate dintre ei erau ceea ce se cheamă celebrități. Holul imens părea gol. Dintre gură-cască, în afară de mine, era o portăreasă în vîrstă — tocmai se pitise lîngă intrare, pe jumătate încovoiată, tăcută, și arăta cu degetul ei chircit către petrecere. Arăta și șoptea poate fiului ei, poate nepoțelului. Îi explica cine era acolo.

— ...Dar ăsta ? întreba nepoțelul. Întreba nemulțumit și cu nerăbdare. Priveliștea sărbătoririi și a sticlelor de șampanie argintate îl descumpănea.

Ea îi șoptea. Ăsta e cutare. E vestit. Foarte vestit.

— Dar ăsta ?

Ea îi șoptea din nou. E vestit. Foarte vestit.

— Pe ăsta nu-l știu, bombăni supărat nepoțelul.

— Ei cum așa, Volodenka ? Cum se poate să nu-l știi...

— Uite că nu-l știu !... Dar ăsta ? Cel cu pipa ?

Ea îi răspundea în șoaptă. Pentru mai multă claritate, acum îi murmura titluri de răsunet ale unor filme de demult.

Am constatat că unii dintre respectabili erau cu soțiile. La fel și Starohatov : mama lui Vitalik ședea alături de el în capul mesei.

Și, bineînțeles, am remarcat măsuța din capăt de tot. Măsuța care încheia petrecerea. Acolo, parcă alcătuind o mică lume aparte, ședeau (cîte doi față-n față) patru oameni. Secretara cea roșcată. Mătușa Dusia, îngrijitoarea. Operatorul de proiecție, un șugubăț. Și Vera.

Vera era într-o bluziță albă, sobră (ton de eleganță). Zîmbea. Ciocnea cumpătat. Și nu se poate spune că abia atingea cu buzele șampania. Bea.

...După principalele toasturi, cum se obișnuiește, se porni umbletul de colo-colo și discuțiile zgomotoase. Se anunță un film documentar adus special — vizionarea în sală, vă rugăm să poftiți.

Cam în momentul acesta (nu prima și nici a doua) s-a ridicat de la masă Vera și a ieșit. Și eu după ea.

Merită să fie subliniat că sărbătorirea a fost în cel mai înalt grad pusă la punct, îngrijită și liniștită. Și nu numai pentru că stomacurile roase de ani ale somităților nu primeau multă șampanie și mîncare. Nu era vorba de griș cu lapte dimineața și nici de chefir. La solemnități, de regulă fac gălăgie veneticii, veniți mai mult sau mai puțin întîmplător, nu știu să-și găsească o ocupație și pe unde să se aciueze și de aceea fac gălăgie. Petrec. Deși la început, îndeobște, tac chitic. Aici nu existau venetici. Aici erau patruzeci de aleși, iar ei se comportau întocmai cum se comportă cei aleși, cînd apar în lume, firesc și fără suită. Atmosfera era calmă. (Iar contele ar fi putut pune la cale toată tevatura nu aici, nu la marginea orașului, ci în noua Casă a cinematografiei. Cu fast. Cu strălucire. Dar el nu are nevoie de așa ceva. Așa e el, m-am gîndit.)

Am pornit după Vera, dar am întîrziat puțin — mi-am aruncat privirea în sala de vizionare. Aici era lumea lor. Viața lor. Și de aceea bătrînii impunători și cărunți se animau și rîdeau, cum rîd băieții și fetele la un matineu gratuit în școală. Rula un film în două părți despre cineaști, montat de un amator. Mai ales despre tinerețea lor, cînd ei încă habar n-aveau că sînt oameni de artă.

— Doamne, Dumnezeule ! Oare eu sînt ăsta ? izbucnea strigătul vreunuia sincer uluit. Ca o chemare de cocor. Căruia stolul începe îndată să-i țină isonul.

Și s-a pornit tot așa, mai departe, mai departe. Starohatov, de bună seamă, nu se putea coborî pînă a la pune la cale un asemenea film special pentru jubileul său. A apărut și el în una sau două secvențe, nu mai mult. În schimb, alții se recunoșteau necontenit — ei înșiși și pe prietenii lor. Te-am întîlnit, zice, și tot trecutul *... „Oare purtai barbișon în anii ăia ?“ — „Vai, uită-te ! Uită-te

* Parafrazarea unui vers din poezia lui A. S. Pușkin.

la el ce țîngău era, cu caș la gură !“ — „Doamne ! De pe unde au dezgropat fotografia asta ? !“

Conul de lumină scotea la iveală din întuneric fragmente de viață — le scotea la iveală din trecut. Haine demodate. Pălării antediluviene. Coafuri ridicole. În schimb, însă, priviri tinerești. În schimb, însă, gesturi energice. Nu recunoșteam aproape pe nimeni : cu atît mai mult cînd, filmați în ritm de șaisprezece turații, umblau pe stradă cu mișcări dezordonate, într-un mers nervos, cum umblau personajele din „Croitorul din Tîrjok“. *

Am urcat pe scară, am intrat în camera pe care o cunoșteam bine, unde ședea de obicei Vera — era chiar acolo. Singură. În bluzița albă, sobră. Calmă și sobră.

— Bună, i-am spus, zîmbind. Dai un telefon ?

— Dau un telefon.

— Cui ?

— Păi așa... Vreau să invit un ziarist cunoscut (i-a pomenit numele și niște articole publicate în „Gazeta literară“). Dar or să-l asculte oare cu interes băieții ?

— Dă-i telefon... Sau te deranjez ?

— Sună ocupat.

Tăcurăm un timp.

— Să mă ierți, Vera, am început direct, atunci m-am purtat grosolan cu tine. Am fost un porc. Și am adăugat, cu toate că și fără să adaug era clar : Atunci... cînd m-ai sunat....

— Bine, dădu ea din cap.

Din nou tăcurăm un timp. Lăsarăm să treacă astfel o pauză serioasă, grea. O felie de liniște, așa cum scriam despre asemenea pauze în tinerețe.

— Totuși am să-i dau un telefon, spuse Vera. Parcă afirmativ, parcă întrebîndu-mă.

— Dă-i.

Și iar suna ocupat.

De jos ajungea pînă la noi un rîset general. Cinematograful, ca întotdeauna, este eficient. Mai cu seamă cînd

* Film mut (unul din primele filme sovietice) cu actorul I. Ilinski.

ai băut șampanie, ai luat cîteva turații și te uiți cum erai în tinerețe — te vezi pe tine și totuși nu pe tine.

— I-a răzbit pe bătrînei. Filmul ăsta în două părți e mai spumos decît șampania, am spus cu glas domol. Vera n-a reacționat. Atunci am adăugat, și acum ea ar fi putut să dea amploare celor spuse mie, dacă voia : — Știe Contele Starohatov cu ce să-și trateze oaspeții dragi...

Nu gîndeam cîtuși de puțin rău despre Starohatov. Mai mult decît atît — gîndeam de bine despre el. Dar mă străduiam, așa cum ne străduim noi toți, păcătoșii, să intru în tonul interlocutorului. Totuși Vera din nou nu mă susținu.

Am spus :

— Vera, doar de-aia am venit, ca să mă ierți.

— Te-am iertat.

— De ce ești îmbufnată ?

— Nu sînt deloc îmbufnată. Te-am iertat.

Văzusem că da : m-a iertat... Iar ceea ce luasem drept aroganță și lipsa intenției de a ierta (disimulată în priviri și în colțurile gurii), era de cu totul altă natură. Ceva cu o nuanță de resemnare. Ceva amuțit. Și aproape numaidecît m-am lovit de acest „ceva".

— ...Vorbeam cu Kolea despre un post la Cursurile de literatură sau la I.U.A.C. E un loc liniștit, acolo are să-ți placă.

— N-am nevoie. Pentru mine te-ai interesat ?

— Pentru cine altcineva ?

— Nu e nevoie.

— De ce ?... Te-ai hotărît să nu-l părăsești pe tovarășul Starohatov pînă la sfîrșitul zilelor lui ?

Ea abia schiță un zîmbet :

— Și așa o să plec.

— Unde ?

Și îndată am înțeles singur, fără să mi se șoptească. Ea nu-mi răspunsese, iar eu am înțeles.

— În învățămînt, spuse ea.

— Iar profesoară ?

— Da.

Deci așa stăteau lucrurile. Acum, cel puțin, totul era limpede. Războiul a luat sfîrșit. Fiecare pe la casa lui.

Vera își aduse aminte de treburi și se apucă să învîrtă

discul telefonului — acesta hîrîia, iar Vera fredona ceva încetișor. Cînd este fredonat într-un birou în care se află o mașină de scris, un telefon și teancuri de hîrtie cîntecul pare un artificiu de cinema. Acum însă era justificat măcar în sensul : fiecare pe la casa lui. Pentru că atunci cînd iei hotărîrea să te resemnezi și să pleci acasă, un cîntecel liniștit îți mai spală rănile și te mai alină. Te limpezește. Și slavă domnului, mă gîndeam, că s-a resemnat singură, și nu datorită faptului că i-am trăncănit eu la telefon despre lipsa dorinței de a scotoci în rufele altuia.

Și totuși asemenea nuanțe se precizează.

— De multă vreme te-ai hotărît ? am întrebat-o.

— Să plec în învățămînt ?

— Da.

— De acum o lună.

Am chibzuit — pentru ea ar fi fost bine să plece chiar ceva mai devreme. Înainte de ceartă. Pînă să fi strigat că el îi „jecmănește pe băieți".

De jos iar răzbăteau pînă la noi hohote de rîs și voci pline de veselie. Am zîmbit : în definitiv despre ce este vorba, pe cine și-a pus ea în gînd să-l doboare ?... Pe Starohatov ? ! Păi mai întîi ia seama ce oameni mari sînt alături de el, soro dragă, ce, sînt de nasul nostru ? Stai pe loc, păpușico !...

— În învățămînt nu e rău, am spus, străduindu-mă să o spun și cu tristețe și cu blîndețe.

Vera dădu din cap. Înțelegea și ea totul. Ședea liniștită și tăcută. În bluzița ei albă, sobră.

De jos urcă la noi un bătrîn impunător. Unul dintre ei. Intră și începu să-și dreagă glasul, așa cum fac bătrînii impunători cînd vor să ceară un serviciu, dar nu le e la îndemînă :

— Hm-m... Totuși.. Cum să...

Își drese îndelung glasul. În tinerețe Vera plîngea la filmele lui, pe vremea cînd era profesoară și plîngea și se entuziasma — acum doar îl întrebă cu simpatie :

— Alexandr Alexandrovici... doriți ceva ?

— Hm-m... dragă Vera Sergheevna, aș vrea să dau un telefon acasă. Dar știți... Hm-m...

— Poftiți.

— Dar știți. Hm... O convorbire prin excelență... hm-m... personală.

— V-am înțeles — vreți să dați telefon din cabinetul lui Pavel Leonidovici ?

— Am foarte... foarte mare nevoie.

— Poftiți. Iată și cheia. Vera se ridică de pe scaun, deschise biroul lui Starohatov, iar bătrînul se grăbi să pătrundă. Dispăru dincolo de ușă.

Avea însă o asemenea voce de bas, încît convorbirea prin excelență personală se auzi de la primul pînă la ultimul cuvînt. Ce-i drept, nu era nimic de ascultat. O anunța pe bătrînica lui soție că peste o oră-două va fi acasă. „Hm-m... Voi veni... Nu fi îngrijorată", iar după aceea în ordinea următoare : „Nu fi îngrijorată... Voi veni... Hm-m". În continuare se mai ocupă vreo cinci minute cu alternarea acestor cuvinte. Apoi, plin de fericire pentru convorbirea, după părerea lui foarte reușită, strălucind tot pentru că bătrînica lui bodogăne, îl ceartă, însă îl iubește, își făcu apariția la noi.

Capul său cărunt și cîndva genial se înclină și se ridică din nou — îi sărută mîna Verei.

— Vera Sergheevna... Vă mulțumesc.

Și porni.

În dreptul ușii se uită cu grabă îndărăt. Și spuse, făcînd cu ochiul și Verei și mie :

— Am plecat să mor !

Și dispăru.

Vera și eu prinserăm a zîmbi — licărise bătrînețea, de-acum toată în nori.

Vera spuse :

— ...Chiar și cu „Marpupka" m-am deprins.

Iar eu, distrat, mă uitam la ea, fără să pricep cine este acest „Marpupka". Sau ce este.

— M-am deprins. Și nu-mi pare cîtuși de puțin jignitor, adăugă Vera.

— „Marpupka" ești tu ?

— Eu.

— Ah, da... Bineînțeles, tu.

— Ți-ai amintit ?

— Mi-am amintit, am dat eu din cap : cuvîntul ieșise

la suprafață. Marpup este un mic lucrător administrativ în procesul de învățămînt. În Școală, pentru lucrătorul care ar urmări disciplina și ar da telefoane pe la celebrități, ca acestea să poftească, să împărtășească băieților amintiri și să le scuture binișor înfumurarea — pentru un asemenea lucrător nu exista o denumire. S-a propus „administrator", dar suna ca la cinema sau ca la hipodrom. Și cu timpul s-au oprit la cel mai simplu — „lucrător administrativ". Și chiar atunci Starohatov, în glumă, și în stilul anilor treizeci, a dat naștere cuvîntului „Marpup" și, referitor la Vera — „Marpupka".

— Știi, Vera, am prins a vorbi, nouă într-adevăr porecla ni se părea spirituală. Pe vremea cînd învățam. Spirituală și hazlie.

— Și eu făceam haz.

— ...Acum nu simt nimic hazliu în ea. Uite ce va să zică să auzi și să cunoști un cuvînt dinlăuntru, filozofam eu. Și în sine mă gîndeam : în învățămînt, în învățămînt, în învățămînt, cu o asemenea mîndrie n-ai ce face aici. Trebuie s-o întinzi, și asta repede, dacă TU ÎNSĂȚI ADUCI VORBA despre faptul că te-ai deprins cu „Marpupka"... Pleci în învățămînt și bravo ție. Și ești o fată deșteaptă. O să predai liniștită literatura și limba rusă. Despre femeile din romanele *Rudin* și *În ajun* ale lui Turgheniev. Despre chipul Taniei Larina.

Vera formă numărul la iuțeală, parcă înfigîndu-și unghia în una sau alta din cifrele telefonului, și de data asta nimeri. Vera se prezentă. Și se înțeleseră ca ziaristul să viziteze Școala lui Starohatov în săptămîna aceea. La început ziaristul se eschiva.

— ...Nu știu și nu-mi imaginez despre ce să le vorbesc băieților dumneavoastră. Zău că nu știu.

Dar Vera se pricepea să-l apuce de coarne :

— Dumneavoastră aveți în curs de pregătire o carte cu articole despre pîine.

— De unde știți ?

— Am citit fragmente în presă.

— Și cum vi se pare ?

— După părerea mea e interesant.

Ziaristul înghiți momeala, dar acum se văita că pe

el n-are să-l înțeleagă oricine. Îi ocăra pe cineaști, care nu știu ce-i secerișul și cred că pîinea este ceva care se bagă în gură împreună cu scrumbia după fiecare păhărel. Apoi începu să se vaite de oboseală. Apoi doar oftă. Apoi întrebă care din cărțile lui le sînt cunoscute băieților. Apoi nu putu cu nici un chip să stabilească ziua și ora. Iar pe ultima linie dreaptă începu să se scuze îndelung și plicticos, explicînd că fiecare om de creație e un pachet de nervi.

— Mai ales pentru mine, adăugă Vera, în momentul în care așeză receptorul în furcă.

— Ce ?

— Nimic... Mi-a spus că fiecare om de creație e un pachet de nervi.

Ședea palidă din pricina convorbirii prelungite și de-a dreptul încordate. Își masa tîmplele foarte domol, cu degetele. Apoi luă o țigară. O fumă pînă la capăt.

Și din nou formă un număr.

— Cui îi mai dai acum ? am întrebat-o.

— Nimănui. Zîmbi. Are bărbatu-meu un prieten, vreau să vină duminică. Avem nevoie de brațe de bărbat. Surîse. De-alea cu bătături.

— Și ce să facă ?

— De toate. Ceea ce se cheamă lucru pe parcela de la vilă... Să vină și să-l ajute pe bărbatu-meu.

— Aș putea să-l ajut și eu, am spus suspicios. Am spus-o chiar cu ciuda aceea care, Dumnezeu știe de unde-ți vine, dacă o treabă se desfășoară cu bună știință lîngă tine și tu nu ești solicitat. Iar dacă ai fi solicitat — ai începe să refuzi din răsputeri și să te arăți afectat că, pasămite, n-ai timp.

Vera îmi răspunse. Privea undeva pe fereastră :

— Păi ajută-l.

M-am ridicat, pentru că odată trebuia să plec. Mi-am cerut scuze, eram cît se poate de amabil și comunicativ și chiar i-am făgăduit să ajut la grădina de zarzavat, adică la parcela de la vilă. Una peste alta am petrecut aici mai bine de două ceasuri — cu totul de ajuns ca să implori iertarea păcatului, dacă numai o dată ai vorbit grosolan cu o femeie la telefon. Și asta nu din grosolănie,

nu cu răutate, ci numai pentru că ai uitat cîtă bere poate cuprinde stomacul tău la un popas.

M-am ridicat. Ceva încă mă mai reținea.

— Vera, am spus.

— Da.

Dar n-aveam ce-i spune.

Se auziră pași numeroși pe coridor — își făcu apariția Starohatov în anturajul prietenilor. Zîmbea. Deasupra capului plutea ceva în genul nimbului sfinților — nimbul luminos și semeț al celor șaizeci de ani. Cărunțeala celor trei bătrîni impunători, care intrară împreună cu el, iradia încă mai vizibil decît la acesta lumina albă și argintie. Toți erau oarecum agitați. Veniseră să dea telefon. Sau pur și simplu să mai șadă în fotolii.

— Vera Sergheevna, dă-ne cheia, drăguță — ceru Starohatov.

Vera îi dădu cheia de la cabinet, el o luă.

Și-i scăpărară ochii, poftindu-i :

— Intrați, hoțomanilor.

Impunătorii moșnegi porniră după el. Iar eu din nou m-am gîndit că toate aceste porecle „hoțomanilor", „marpupcilor", „ridichii bătrîne" și „purcei" Starohatov le poartă în sînge, sînt natura lui. El este o fire largă. E prompt în porecle. În clipa în care se naște porecla, el nu cruță. Nici pe sine nu se cruță, e generos. Păcat numai că l-a jecmănit pe Kolea, n-ar fi trebuit să-i facă una ca asta.

Discutau cu voce tare acolo, în cabinet. Iar eu am plecat. Am coborît pe scară.

Vera ieși după mine, să-și ia rămas bun. Îmi făcu de sus semn cu mîna :

— Cu bine, Igor.

— Cu bine.

Amîndurora ne-a trecut prin minte că acum (așa cum s-a mai întîmplat odinioară) o să ne răzletim unul de celălalt pentru mulți ani. Și abia dacă vreo întîmplare o să ne mai adune încă o dată.

Coboram pe scară și auzeam încă dinainte cum, de îndată ce ajung acasă, îi dau de veste Aniei : „Totul s-a terminat. Taurii s-au încontrat, dar au fost despărțiți în țarcuri". „Ce s-a terminat ? întreabă Ania. Care tauri ?" —

și eu îi explic că Starohatov nu e atît de rău, cum părea, și că Vera s-a resemnat, pleacă în învățămînt ; de-acum încolo n-are să mai meargă mînă-n mînă cu Starohatov care a început să-mbătrînească pe drumul greu al cinematografiei.

Discuția cu Ania urma însă să aibă loc, iar deocamdată eu încă mai coboram pe scări. Și-mi era dat să am o întîlnire.

Am coborît pînă jos, la bufet, să mai stau un moment de unul singur și să înghit o cafea — să pun punct înainte de a mă arunca în zgomotul și îmbulzeala metroului. Mă bătea și gîndul că, poate, în general, în casa asta veche n-am să mai intru. În hol (i-am traversat pustietatea) nu era nici țipenie. Impunătorii bătrîni se împrăștiaseră care încotro — cea mai mare parte dintre ei rămăsese în sală, să vadă încă o dată filmul despre tinerețea lor. Masa lor era aproape neatinsă. Și se ridicau trei movile uriașe de portocale.

Am coborît la bufet și am luat ce voiam — o ceșcuță de cafea. Iar omul acesta ședea cu ceșcuța în față. La o măsuță ceva mai departe.

Și uite că — atît de clar mi s-a întipărit în memorie — omul se ridică și, ținîndu-și ceșcuța suspendată și zîmbind anticipat (cum s-ar zice, n-o să fie oare pisălog ?) trece fără să se grăbească la măsuța mea.

— E voie ?

— Desigur.

Zîmbi încă o dată. Și mă întrebă :

— Spuneți-mi, anume ați venit astăzi încoace ?... Sau întîmplător ?

— Întîmplător.

— Într-adevăr întîmplător ?

— Într-adevăr.

— A-a-a, făcu el prelung și în voce i se simțea dezamăgirea.

Interveni o pauză. Sau, mai bine zis, o pauză discordantă. Zîmbetul și limbuția lui pieriră — era clar că nu găsise ce căuta la măsuța mea. Iar în telepatie nici eu nu sînt tare. Tăceam. Și nu știam ce anume să-i spun ca să fie nimerit. Cîtva timp ne-am gîndit amîndoi numai

la faptul că era mai bine pentru el să nu se fi așezat lîngă mine.

— M-da, exclamă el în cele din urmă.

Nici nu m-am învrednicit să susțin această idee profundă — sorbeam cafea, puțin cîte puțin, și bună pace.

Apoi el totuși mă întrebă :

— Pe Starohatov Pavel Leonidovici dumneavoastră îl cunoașteți ?

— Îl cunosc.

— În ce fel ?

— Sînt un fost cursant al lui.

— Ați învățat la Școală ?

— Da.

Și aici el zîmbi. Se însenină. Se îmbujoră. Găsise ceea ce căuta.

— Și de ce spuneți că ați venit încoace întîmplător ?

— Am venit întîmplător.

El zîmbi cu șiretenie și mai făcu și cu ochiul :

— Lăsați ! Ați venit în mod special, ați venit la jubileul lui !

— Nicidecum.

— Nu vă cred. Rîdea, cu bunătate rîdea.

Apoi trase mai mult aer în plămîni, căci numai așa putea el să spună vorbele astea :

— Uite că eu nu întîmplător am venit. La jubileul lui am venit. Am venit să mă bucur pentru el. Și nu mă sfiesc cîtuși de puțin pentru asta.

De-acum s-ar fi putut prevedea că, dintr-o clipă în alta, are să înceapă o povestire de lungă durată. Dacă e să plec, atunci trebuie să o fac neîntîrziat. Dar am lăsat să-mi scape momentul. El începuse deja să vorbească :

— Îndeobște sînt un inginer modest și liniștit, într-un modest și liniștit birou de construcții. Desen tehnic. În asta și constă munca noastră. Sîntem proiectanți...

Începutul era ca orice început. Pînă cînd nu a ieșit la lumină povestea asta tristă — cu trei morți în prolog. Povestea Inginerului Liniștit, cum l-am botezat mai tîrziu. Nenorocirea se petrecuse în viața lui cu zece ani în urmă. I-a murit soția. I-a murit copilul de un an. I-a murit mama. Nu s-au otrăvit cu ciuperci. Pur și simplu așa s-a potrivit — unul după altul. E adevărat, nu fără

ajutorul unei gripe care se dezlănțuise în primăvara aceea și care avea și un cod internațional.

Inginerul își iubise tare mult mama. Tare mult își iubise copilul. Dar mai cu seamă, așa cum se întîmplă cu inginerii liniștiți, își iubise soția. Și zi de zi se prăpădea de durere în locuința pustie. Umbla de colo-colo. Și odată, cînd i-a devenit de neîndurat să mai umble de colo-colo, s-a așezat la masă și a scris despre jalea lui. Despre soție. Numai despre ea. (Tragica istorisire se transforma treptat într-o poveste romantică.) Inginerul era zguduit de moartea ei. Voia ca dragostea lui pentru soție să fie eternizată. Ca soția lui și dragostea pentru ea să dăinuie, așa cum dăinuie tot ce e mai bun. Să se știe și peste o sută de ani, bunăoară. Și peste trei sute. Pe scurt : concurentul lui Petrarca voia grozav să fie publicat.

— ...Probabil, atunci eram bolnav.

— Firește, am dat eu din cap.

— Eram ca un bolnav. Ca un ieșit din minți.. Acum nici prin cap nu mi-ar trece nici să scriu, nici să fiu publicat.

— Despre ce era vorba ? Versuri ? Povestire ? Nuvelă ?

— O nuvelă. Zîmbi vinovat : pasămite, credeți-mă, m-am așezat și am scris o nuvelă.

Îl credeam. De ce să nu-l cred ? În același timp însă nu mă părăsea senzația că mai auzisem undeva o asemenea intonație.

— Firește, dădeam eu din cap. Firește.

— Iar mai departe...

Aici l-am întrerupt. Nu fără un joc și nu fără oarecare afectare am reluat eu însumi povestirea :

— Iar mai departe a fost așa — nimeni nu voia să vă publice. Nuvela dumneavoastră pribegea dintr-un loc în altul. În cele din urmă a nimerit la studioul cinematografic. Însă nici la studioul cinematografic nu voia nimeni să facă film după înduioșătoarele dumneavoastră amintiri — așa e ?

— Așa.

— Și atunci întîmplător a dat peste dumneavoastră Contele. Tocmai Contele, prețuind nuvela dumneavoastră, v-a ajutat într-un moment greu...

— Contele ?

— Starohatov. Asta e porecla lui.

— Așa a și fost. Dar...

Era uimit — de unde știu ; și-a zis că toată treaba stă în profesie. În faptul că cineastul tot cineast rămîne.

Și — a izbucnit în rîs :

— Cu dumneavoastră, scenariștii, nu se poate sta de vorbă. Începutul să vi se povestească, iar dumneavoastră știți de-acum sfîrșitul.

— Tocmai sfîrșitul nu-l știu. Cînd a apărut filmul pe ecran, a luat Starohatov de la dumneavoastră jumătate din bani sau n-a luat ?

— Nu înțeleg.

— Vedeți, Contele este un om cu mari ciudățenii. Cu unii procedează destul de aspru. Iar pe alții îi ajută doar așa. Din suflet.

Inginerul ridică din umeri :

— Știți... eu totuși nu vă înțeleg.

— Ce e greu de înțeles aici ? V-a fost Starohatov coautor ? Sau nu ?

— A fost.

— Și, scuzați-mă, în afară de numele său de familie, a mai scris ceva în scenariu ?

— Lăsați gluma !

— Eu nu glumesc.

— Așa ceva puteți să îndrugați despre alții, dar nu despre Starohatov ! Dar nu despre Pavel Leonidovici !...

I se tăiase chiar respirația. De indignare. Și îndată ce respirația i se restabili, se apucă să-mi explice pe nerăsuflate cît de nobil e Starohatov și cît e de remarcabil. Și ce săritor e față de oameni... Mi-am adus aminte acum de unde auzisem intonația asta. Bețivanul de scenarist chel. Bineînțeles. „E remarcabil om, remarcabil !“

— Nimic nu știți ! continua inginerul. Nimic !... Starohatov mi-a luat scenariul. L-a prelucrat. Auziți : L-A PRELUCRAT. Și numai după aceea l-a dus la consiliul artistic.

— Unuia chel, i-am ținut eu isonul, să-l liniștesc, i-a luat la mînă tot scenariul, în general pe degeaba.

— Asta e !

— Și nici n-a devenit coautor.

— Nici la mine n-a devenit coautor.

— Doar adineauri mi-ați spus că v-a fost coautor.

— A fost în fapt. Adică m-a ajutat la scriere... Cît despre paternitate, numai eu am fost autor.

— Și banii n-au fost împărțiți pe din două ?

— Nu.

— De minune !...

Acum eu eram cel uimit. Cu atît mai mult cu cît nu puteam să nu remarc asemănarea izbitoare a întîmplării acesteia cu cealaltă — de parcă anume pentru mine a apărut din nou un om, din nou puțintel nenorocit și din nou divinizîndu-l pe Starohatov. Aidoma. Nu sînt un mistic. Dar aici mirosea nițeluș a drăcovenie.

Numai după o clipă realismul învinse.

Mi-a venit o idee simplă : i-a ajutat oare Starohatov în scriere ? I-a dat vreun ajutor ?... Mai curînd, el a scos din scenariu o scenă-două, ca în cazul lui Kolea Okonnikov. Și l-a dus la consiliul artistic. Iar consiliul artistic a fost de acord. Asta-i tot.

L-am întrebat :

— Ați fost chiar dumneavoastră la consiliul artistic ?

— Nu, spuse Inginerul.

Asta e, m-am gîndit. Și nu i-am mai pus alte întrebări.

Am mai luat cîte o cafea. Din cînd în cînd Inginerul Liniștit (așa l-am botezat) își ciulea urechile, dacă nu cumva s-a terminat solemnitatea și Starohatov cu prietenii lui se îndreaptă spre ieșire. Dorințele diferă. Inginerul Liniștit dorea să stea cîteva minute alături de Starohatov și de ceilalți, pînă cînd vor lua loc în mașini. Și cînd mașinile se vor urni și vor pleca, să mai rămînă încă puțin pe asfaltul pustiu, trăgînd de cravata îngustă și închisă la culoare, năpădit de emoție.

— Am aflat de la cineva despre jubileul de șaizeci de ani. Și deodată am fost tulburat tot..., povestea el.

— Și ați venit încoace.

— Am venit !

A stat și se uita cum în hol pocneau și zburau dopurile de la sticlele de șampanie. A ascultat toasturile și urările. Pentru ele venise încoace — să stea modest de

o parte, să-l vadă și să-l felicite (în gînd ! din parte-i !) pe omul pe care-l stima.

O strigă pe bufetieră, aceasta se arătă în ușă :

— Spune-mi, nu coboară încă ?

— Nu.

— Mulțumesc.

Și din nou se așeză în fața mea, sorbind cîte puțină cafea. Așa era el. Lucra într-un birou de construcții, și, de fapt, în afara micului său birou nu cunoștea nimic și pe nimeni. Își trăia și el viața. Cîndva, cînd a fost zguduit de moartea nevestei, a scris despre ea o nuvelă oarecare — și a scos nasul afară. Și nu numai că nu i s-a dat peste nas pentru asta, dar s-a croit chiar un film din nuvela lui, fie el obișnuit și de rînd, dar filmul a mers, au fost expuse afișe, și, plătind cincizeci de copeici, puteai să intri într-o sală semiobscură și să te așezi — și nu neapărat într-un colțișor. Căci la început credea că o să șadă chiar într-un colțișor și, liniștindu-se, are să privească și să asculte cum un actor și o actriță își spun aceleași vorbe pe care și le spuneau cîndva soția sa și el. Iar după aceea — mai bine spus : după, după, după, fiindcă a văzut filmul nu mai puțin de trei ori — din nou a început să trăiască o viață obișnuită, s-a ascuns și s-a cufundat în biroul lui de construcții. Nu voia mai mult. N-a încercat să se facă scenarist. A rămas inginer. Iar pentru el cinematografia (și Starohatov ca parte a cinematografiei) a rămas pe vecie un domeniu luminos — și luminos, și bun, și alinător de durere. Și merita oare să-i deschizi ochii acum asupra faptului că Pavel Leonidovici Starohatov era uneori mai rău și mai terestru decît în blajina lui împrejurare favorabilă — de povestit nu era greu, dar la ce bun ?

— O iau din loc, i-am spus, luîndu-mi bun rămas. Dumneavoastră rămîneți ?

— Da... Mai aștept, rosti el prompt. Zîmbi. Îmi dădu numărul lui de telefon. Se ridică și-mi strînse mîna cu multă afecțiune. Și eu eram pentru el o parte a cinematografiei.

În sfîrșit am ajuns acasă și am anunțat :

— Totul s-a terminat de la sine... Taurii s-au încontrat, dar au fost despărțiți în țarcuri.

Ania întrebă :

— Ce s-a terminat ? Care tauri ?

Și i-am explicat că Vera s-a resemnat și pleacă în învățămînt — și că așa are să fie mai bine pentru toți. Pentru că, bunăoară, trebuie să-ți cunoști lungul nasului. Vera în școală a-nceput-o, acolo s-o sfîrșească : fiecare în mediul lui.

Așteptam să se pornească oh-urile și ah-urile pe motiv că de-acum cinematografia noastră n-o să mai renască niciodată. Nu se întîmpla însă nimic. După ce compătimi în două-trei vorbe arta cinematografică, Ania întrebă :

— Așadar nu vei interveni ?

— Nu.

— Foarte bine, deci, acum vei avea timp liber ?

Și dădu cărțile pe față :

— Trebuie să cumpărăm urgent cartofi. Pentru iarnă.

— Urgent ? În capul meu se porneă reacomodarea cu traiul zilnic.

— Da... Pentru că trebuie cumpărați cartofi de la sovhoz. Nu mai e la modă să cumperi cartofi de la magazin.

— Și unde să-i păstrăm ?

— Am chibzuit totul. Galocika, vecina, are pivniță, am și vorbit cu ea.

Am tăcut o clipă. Am oftat.

— Nici să nu-ți treacă prin gînd să te eschivezi, spuse Ania, și deveni clar că arde toată și freamătă de o nouă preocupare majoră.

Asta e ceva caracteristic. Pentru traiul cu o nevastă tinerică tipic nu e deloc faptul că tu n-o scoți la capăt în cine știe ce privință la o oră înaintată. Să admitem că o scoți la capăt, totuși pe tine altceva te pîndește. Te pîndește, uite, dorința tinerei fetișcane plină de ardoare și lăudată de toți să înceapă ceva nou și să-și vîre nasul în toate. Asta pentru ea este ca aerul. Iar pentru tine nu. Ai chef uneori să te culci, dacă e seară, să-ți strîngi picioarele și să aținești în liniște două minute în plus.

Și în picoteala asta să nu te gîndești la nimic. Și uite că eu mă culcam, cu picioarele strînse, și nu mă gîndeam la nimic — la vreme, la faptul că ziua s-a dus și că, să vezi, mîine și Ania o să uite ideea aprovizionării cu cartofi pentru iarnă, așa cum a uitat de salvarea cinematografiei. Adică o să se entuziasmeze de ceva nou și o să uite. O să uite cu totul. Așa se întîmplă.

Într-o dimineață de duminică m-am dus la cel mai apropiat sovhoz din împrejurimile Moscovei. Cu doi saci goi. Mergea cu mine și Vitalik, setos să-și însușească din experiența vieții. Îmi aduc aminte că autobuzul a mers îndelung și că eu nu mai puteam fără tutun. Călătoream ; la început îmi imaginam dinainte niște căsuțe de sovhoz înghesuite, și liniștea, și niște oameni care stau acolo și joacă domino.

Cînd coborîrăm din autobuz, Vitalik se repezi anume la ei să afle. Erau la vreo cincizeci de metri.

— Îi vedeți pe unchești care ciocănesc ?

— Îi văd.

— Mă duc și-i întreb.

Își scoase pieptul în afară și porni spre ei să se inspire din viață. Și li se adresă strigînd destul de tărișor : „Ei ! Oameni buni ! Unde se găsesc cartofi pe aici pe la dumneavoastră ?“ întrebă voinicește, energic. Iar ei nu-i răspunseră nici măcar că pe cîmp se găsesc cartofii. Nu răspunseră nimic. Tăceau — era o liniște semnificativă, și s-ar fi putut crede că timpul se oprise. Toate ceasurile stăteau. Nici dacă s-ar fi produs un război atomic, ei nu s-ar fi clintit. Adică s-ar fi clintit, dar mai întîi ar fi jucat pînă la capăt partida.

Mai apoi am auzit ceva : Vitalik, roșu, congestionat, și îmbufnat, ezitînd o clipă, trase o înjurătură, cu sete și amenințător.

La domino jocul continua. Nici o vorbă drept răspuns.

— Mama voastră așa și pe dincolo ! urlă Vitalik. Ori sînteți surzi ? De ce nu vreți SĂ AJUTAȚI OMUL ?

Unchești așezau calm doi-șase și uneori se nimerea și o dublă.

Vitalik nu mai așteptă. Se răsuci brusc și o porni, ca și cum ar fi pierit din ochii cuiva. Plecase de-acum și

venea spre mine. Se lămuri atunci că ei nu erau deloc surzi. Și că cel puțin doi dintre ei vor să-l ajute pe om.

— Flăcăiaș, strigă unul, de ce nu ne-ai lăsat să isprăvim partida ?

Și al doilea :

— Flăcăiaș, du-te la magazin — scrie acolo tot.

Glasurile lor erau domoale. Dar se auzeau. Pe Vitalik chiar îl trecură fiorii. Se apropie de mine. Era un băiețel drăguț, roșu tot, îmbufnat, jignit.

— De ce rîdeți ? mi se adresă el cu un ton destul de grosolan.

— E hazliu.

— Nu e nimic hazliu. N-ar fi trebuit să mă duc la niște nătărăi... De la prima bunicuță ieșită-n cale aș fi cumpărat cartofi.

De-abia mi-am ascuns rîsul.

— Vitalik, i-am spus nu fără o intonație povățuitoare, bunicuțele nu vînd cartofi cu sacii. Bunicuțele vînd flori, ciuperci, mături și ceva castraveți murați.

— Nici ăștia nu ne vindeau mult.

— Potolește-te... Mergem la magazin.

Pe ușa magazinului flutura o fițuică albă — se comunica acolo negru pe alb că astăzi se face curățirea depozitului de cartofi. Sînt poftiți toți cei interesați. Plata în bani sau în natură... Fără multă vorbă, Vitalik și cu mine o pornirăm să curățim depozitul de cartofi, căci cel mai simplu e nu să gîndești ci să faci ceea ce ești poftit să faci. Cu atît mai mult cu cît invitația se face pe hîrtie, negru pe alb. Ania a primit seara niște cartofi minunați. Doi saci, aproape plini.

În zilele acelea a început. În aparență totul avea înfățișarea unei întrebări pe care ți-o poți pune și la care te poți gîndi, o întrebare despre Starohatov Pavel Leonidovici, născut în anul cutare, scenarist cunoscut, iar mai tîrziu conducătorul Școlii de Scenariști. Întrebare bine pusă și care începe cu cuvîntul „de ce".

— De ce uneori îi jecmănea pe băieți, iar alteori îi ajuta dezinteresat ?

— Cum ? întrebă Ania. Ce-ți trebuie ?

Am tăcut. Aveam obiceiul să mormăi în barbă, ca o babă care se tîrîie pe o stradă moscovită în miezul zilei.

— Totul e-n ordine, Ania.

— M-ai chemat ?

— Nu...

Întrebarea speriase, și eu am răsucit-o din nou în gînd. Iar dincolo de fereastră era toamnă și o clasică ploaie mărunță, și careva dintre cei întîlniți pe stradă neapărat ar fi fost de părere că pe o asemenea vreme nu-ți rămîne decît să bei vodcă.

Capitolul al șaptelea

S-a ajuns la ce trebuia să se ajungă : m-am apucat de lucru la portretul lui Starohatov — o povestire-portret din cele care mai făcusem. Mai întîi te roade pe neobservate. Apoi (mai perceptibil) te încarcă așa cum arcul îl încarcă pe un șoricel mecanic, și te pomenești că încă de ieri te-ai apucat de lucru la povestirea-portret... O povestire de genul acesta pretindea multă meticulozitate. Și a pornit de la stoarcerea amănuntelor și a faptelor care se îngrămădiseră ici și colo în memorie. Stoarcerea amănuntelor și legănarea pe scaun.

Ziua abia se tîra, iar dincolo de fereastră, fără nici o îndoială se lăsa toamna. Ședeam pe scaun, legănîndu-mă pe cele două picioare ale lui dinapoi : răsfăț pentru care sînt burdușiți copiii, să nu-și frîngă ceafa.

— Ania, o întrebam, uite, dacă-ți trebuie bani, și nu-i ai, la ce te gîndești ?

Ania bea ceai. Bea din farfurioară — fierbinte.

— La ce mă gîndesc ?

— Da.

Presupuneam că are să spună : vreau să pui mai repede în circulație povestirea-portret de mai înainte.

Dar Ania răspunse :

— Mă gîndesc : ce-ar fi să dau peste o pungă.

— Pe drum ?

— Da.

— Cu bani ?

— Bineînțeles, cu bani. Isprăvește !...

Îmi imaginam, bunăoară, că sînt ziarist. Și că mi s-a comandat (de către șef, de adjunct, sau de propriul sfredel lăuntric) să scriu un reportaj despre Pavel Leonidovici Starohatov. Un foileton. Asta ca o reglare prealabilă a tirului la o țintă îndepărtată. Am constatat că aici există, poate, două moduri de abordare. De fapt — două titluri.

Titlul numărul unu : UN OM A CĂLCAT STRÎMB... Adică noi toți îl știm și îl stimăm pe Pavel Leonidovici Starohatov, scenarist cunoscut (aici merg două alineate), pedagog vestit (un alineat), om modest și sincer (dialog și o jumătate de alineat) — așa l-am văzut și cunoscut întotdeauna. Și uite că a călcat strîmb, și-a jecmănit propriul discipol. E vinovat. E foarte vinovat. El singur mai mult decît oricare altul își va recunoaște vina, iar noi — noi ne vom aminti meritele lui trecute și credem în el — Și așa mai departe.

Indirect — accent pe faptul că toți sîntem oameni și am fost făcuți din același aluat. Treptat se merge mai departe, strecurîndu-se ideea că, istovit de viața noastră complicată, Pavel Leonidovici a trecut pe lîngă o grădină, s-a sprijinit de gard, s-a căznit gîfîind și — aproape involuntar — a întins mîna și a rupt un măr străin. Sau o pară. Parcă nu se putea întîmpla asta cu noi toți ?

Titlul numărul doi : NU VĂ E RUȘINE, DRAMATURG STAROHATOV ?... Asta cu minus, nu cu plus. Cu dezaprobare. Cu acea abordare în care există ceva apăsător și în același timp solemn, ceva din adîncurile noastre, ce ne e scump.

Adică din nou — iată-l pe Pavel Leonidovici Starohatov, cunoscut nouă tuturor. Și închipuiți-vă, tovarăși. Acest om renumit, în nemăsurata lui vanitate (tocmai vanitate ! despre asta e vorba ! despre bani — nici pîs) le impune discipolilor calitatea sa de coautor. Exact la fel, să spunem, cum doctorul în științe X., conducător științific la o temă dată, își trece numele alături de numele doctorandului său. X., într-adevăr, e conducător și, pro-

babil, are dreptul să-şi înscrie numele, dar e vorba de etică. Unde-i etica ?...

Pe neuitatul X., care călcase strîmb, am avut prilejul să-l cunosc personal. Bătrînul îşi pierduse capul o întreagă lună august din pricina uneia dintre studentele sale zvelte. Şi l-a notat cu „foarte bine" pe fratele ei mai mic la examenele de admitere. Şi cum niciodată înainte bătrînul bujor nu-şi încercase puterile în maniera asta, calificativul a fost umflat fără abilitate. În văzul tuturor.

Bietul bătrîn se căia şi se bătea cu pumnii în piept. În sensul cel mai propriu. Sacoul îi era plin de mătreaţă argintie, şi pieptul lui plăpînd se cutremura sub loviturile propriului pumn, cam uscăţiv. Omul plîngea. Eu însumi am văzut scena. Şedeam alături şi holbam ochii.

— Am călcat strîmb, spunea el cu voce stinsă. Am călcat strîmb. Dragii mei. Eu... eu...

Nu găsea alte cuvinte. În afară de „am călcat strîmb".

Cazul lui Starohatov era cu mult mai complicat. În primul rînd, ştiam precis, Starohatov NU CĂLCASE STRÎMB. Fie măcar pentru că jecmănirea, după toate probabilităţile, s-a petrecut nu numai o dată. Nu cîndva. Şi nu deodată. Dar şi mai precis ştiam că acesta nu este un caz de vanitate bătrînească, pentru care tovarăşului Starohatov TREBUIE SĂ-I FIE RUŞINE. Filmele în colaborare, fără individualitate, nu adăugau nimic faimei sale. Nici un gram. Mai curînd îi discreditau faima strălucitoare a filmelor precedente. Şi lui nu-i era îngăduit să nu vadă lucrul ăsta. Căci dacă omul orbeşte şi surzeşte chiar cu totul din pricina vanităţii, ceva rămîne în circumvoluţiuni ; şi acest „ceva" e deajuns pentru a deosebi un ou realmente valoros şi bine ouat de cotcodăceala întîmplătoare a unei găini obişnuite.

—Vitalik, la voi acasă mama şi tata au discuţii din pricina banilor ?

— Parcă nu.

— Dar se întîmplă să fie nevoie să faceţi rost de o sumă mare şi mămica să insiste — chipurile, găseşte-o cu orice preţ ?

— Nu... Ce tot spuneţi ! Mama în general se ţine departe de bani.

Și mi-am amintit că ea așa e. O soție credincioasă și nu prea frumoasă, severă și cam rece. Și indiferentă față de bani, așa cum se întîmplă uneori cu soțiile credincioase și nu prea frumoase.

Mai mult decît atît : m-am surprins sub forța ascunsă a întrebărilor mele — înclinam nemulțumit spre faptul că Pavel Leonidovici ar fi avut grabnic nevoie de bani. Și, bietul de el, nu știa de unde să-i ia. Și se chinuia. Și într-o bună zi s-a gîndit la calitatea de coautor. Și așa mai departe... Voiam (mă ascundeam de mine însumi) ca Starohatov să aibă absolută nevoie de bani, voiam să-l justific — asta era. Dar nu avea absolută nevoie de ei. Pentru că dacă ar fi avut nevoie, ar fi luat cu împrumut. Avea o grămadă de prieteni și prietenii ăștia cel mai adesea nu erau portari sau femei de serviciu. În cel mai rău caz ar fi vîndut vila. Sau mașina.

Așa încît îi jecmănea pe băieți pe îndelete. Calm. Fără o nevoie grabnică de bani.

— Vitalik, am văzut vila voastră — foarte frumoasă vilă aveți, nu-i așa ?

— Da, răspune el liniștit.

— Casa e cu etaj ?

— Da.

— Cîți ari de pămînt să fie ? (Din ochi, mi-am amintit, cel puțin un hectar era acolo.)

— Eu... eu asta n-o știu.

Eram cicălitor și plictisitor cu întrebările mele. Nu mă sfiam cîtuși de puțin să-l chestionez pe fiu despre tată. Ce să mai vorbim, dar dacă te-ai decis să scrii portrete, ești nevoit să iei drept subiect pe cunoscuți. Altfel n-ai pe cine. Pictorii înțelegeau bine lucrul ăsta.

Vitalik se înroși. Bineînțeles, nu pentru că ghicise ceva. Și nici n-are să ghicească. Și n-o să știe nici cînd povestirea-portret are să fie publicată și cînd el are s-o citească. De multe ori m-am convins că nimeni n-o să-l recunoască niciodată pe cineva, iar tu poți trăi cu desăvîrșire liniștit. Și nu pentru că portretul e slab. Este o însușire a prozei, și prin aceasta ea este opusă picturii.

Vitalik ședea îmbujorat : ca întotdeauna, îi era rușine că face parte „dintre înstăriți". Era încă un copil. Un băiețandru. Cu gîndul, uneori dădea foc vilei tăticului, iarna,

cînd nu-i nici ţipenie de om acolo. Treptat roşeaţa de pe chipul lui dispăru — bea ceaiul cu foarte multă cumpătare. Sufla. Chifla o mesteca fără grabă.

— Igor Petrovici, spuse el, azi nu mi-am adus povestirea.

— De ce ?

— Vreau să mai lucrez la ea.

Se ridică.

— Plec...

Aşeză paharul — se ridică şi răsuflă intenţionat zgomotos după ceai. Socotea că e ca la negustorii de altădată şi, prin urmare, ca la oamenii simpli. După obiceiul nostru. Un gest larg.

Mi-am terminat şi eu de băut ceaiul. Nu mă îndoiam că povestirea era adusă şi că stă cuminte în servieta lui. Dar Vitalik e vulnerabil. Întrebările mele l-au pus în gardă. Mîine, în liniştea de acasă, are să-şi revadă povestirea dintr-un unghi nou — ca nu cumva să fie acolo fără voie scăpate de sub pană fraze „îmbuibate". Adică fraze de băieţel „îmbuibat".

De la început portretul se cristaliza din crîmpeie de convorbiri, ce-i drept, de demult. Ca un mozaic. Din pietricele colorate (mai mult sau mai puţin) diferit se cristaliza portretul — un portret obişnuit, comun, de fiecare zi. Şi fără prea multe pretenţii la început, măcar pentru că cel care aranja şi înghesuia pietricică lîngă pietricică nu pretindea mai mult. Adică eu.

Bahterev (îmi aminteam) îmi spusese :

— Contele a fost căsătorit mai întîi cu Alevtinova. Oh, ce frumuseţe !... O cunoşti pe actriţa asta ?

— O cunosc.

— Toată lumea o cunoaşte (urma enumerarea filmelor în care jucase Alevtinova, şi, în general, urma flecăreala, şi încă cea mai deşartă — flecăreala la o bere). Cînd Starohatov s-a despărţit de ea, a fost scandal.

— Într-adevăr scandal ?

— Unul dintre cele mai răsunătoare. Împărţeau ceva şi n-au putut să împartă. Se zice că nişte lucruri.

— Serios ?

— Zău. Au împărţit dar nu în părţi egale.

Nici Bahterev, nici berea nu erau lîngă mine — eram singur. Ania și Maska se plimbau (aer, aer și iar aer !)... Mă legănam monoton pe scaun — între trecutul și prezentul meu. Îmi aduceam aminte. Discuția cu Bahterev era o pietricică. O răsuceam între degete, îi palpam muchiile și adînciturile greu de observat — vîrfurile sensibile ale degetelor făceau efortul să evalueze și să așeze pietricică lîngă pietricică. La locul cuvenit. Aici trebuia să stea, completînd portretul. Și am mai înghesuit-o puțin. Uite aici.

Încă o pietricică. STAROHATOV — JECMĂNITOR OBIȘNUIT. Ideea îmi venise în legătură cu faptul că nici în scenariul Inginerului Liniștit, nici în scenariul beți-vanului chelbos de la Casa Cinematografiei, remarcabilul nostru dramaturg nu a adus nimic esențial. A scos două scene și jumătate — e tot ce a făcut. Și n-a fost vorba de nici un act de mărinimie. Numai lor, liniștitului și nenorocitului, li s-a părut o mărinimie. Din pricina ignoranței lor.

Adică Starohatov se comporta aidoma cu toți coautorii : nu investea muncă. Îi plăceau banii. Cît despre glorie, era el de părere, îi e de ajuns cea dinainte. Și iată ce făcea — examina cu atenție scenariile unor autori debutanți. Le găsea. Le lua sub aripa lui. Și, eliminînd din scenariu cel mult una sau două scene scrise neîngrijit, începea să-l împingă la consiliul artistic, și tot așa mai departe, pînă cînd ajungea film. Și ca nu cumva modul cum zburdă el să-i sară cuiva în ochi, uneori le impunea băieților calitatea sa de coautor, iar uneori nu. Bunăoară, pe sărite. Unul da, altul ba. Din instinct de autoconservare.

Părea temeinic și curgător, totuși, nu strica să palpez locul. Să sondez.

Pentru asta, după ce în prealabil am dat un telefon, m-am dus să zăbovesc și să petrec un ceas-două într-o odaie PRĂFOASĂ ȘI PĂRĂSITĂ. Asemenea odaie nu e o raritate. Într-un oraș în care sînt destule case înalte și, evident, peste un milion de locuitori, se află neapărat o asemenea odaie și un asemenea locatar. E în felul ei o mică etichetă. Eticheta pe dreptul de a se numi oraș

ultramodern. O atestare tot atît de veritabilă ca vuietul metroului și ca blocarea mașinilor la intersecții.

Intri și nu te miri — pentru că oricum nu puține locuințe de-astea, comune, ai văzut — intri în odaie și tot așa nu te miri și nu te dai îndărăt. Ei, o odaie. Praf de grosimea unui deget. Pe la colțuri — plasa jucăușă a pînzei de păianjen (se trîntește ușa, plasa tremură.) Pe geamul dulapului de cărți, cîndva tare demult, cineva a scris cu degetul pe întinderea de praf imaculată : „Oho ! — și așa a rămas ; și chiar extazul acesta se îmbîcsise de praf — și odată cu el literele și semnul exclamării. Bine, bine. Am mai văzut noi...

Te așezi pe un scaun — nu e din cale afară de prăfuit, fiindcă, uneori ședea pe el stăpînul și cîte ceva a mai șters cu pantalonii. Iar cîte ceva n-a șters. Pe masă, la vedere, sînt două bucățele de brînză, două semilune neregulate, uscate de au devenit rigide. Și, se înțelege, o ceșcuță cu zațul de la cafeaua de ieri. Fără asta nu se poate. Fără asta tabloul ar fi incomplet și lipsit de viață... Și vrînd-nevrînd te gîndești cum se simt aici, într-o dimineață rece femeile pe care, oricît de rar, totuși este de presupus, le poartă vreun vîntuleț încoace. Patul nu e prea grozav. Și de bună seamă el doarme uneori fără să-și mai scoată ghetele, căci pentru el asta n-are importanță.

Și te așezi la masă — aștepți ceaiul care acum se fierbe acolo, la bucătărie, pînă se face negru. Și dacă-l întrebi pe stăpînul casei despre soție, el are să-ți spună :

— A murit.

Tu dai din cap : firește...

— Iartă-mă, nu știam... Demult a murit ?

— De zece ani.

Și pe tema asta nu mai spui și nu mai întrebi nimic, pentru că aici nu mai e nimic de spus și de întrebat.

Nici n-am întrebat — eu la Inginerul Liniștit am venit cu treabă, nu să-i cercetez praful și paragina. Iar că nevasta îi murise, știam dintr-o discuție anterioară. Și nu eram surprins. Și nu mi se strîngea inima. Și, trebuie să o spun, nu vedeam pentru prima oară o asemenea locuință.

Aduse ceaiul.

—Scuză-mă, spuse el, la mine e cam... așa.

— Cum ?

— Nu e tocmai steril. Prinse a rîde cu un aer de vinovăție. Și arătă cu degetul spre pînza de păianjen, care, strălucind cu întreaga-i suprafață, ocupa acum un colț întocmai ca icoana din izba bunicului său.

Am atenuat spunîndu-i că mi-e cunoscută lipsa de sterilitate. Și chiar sînt obișnuit cu ea.

— Ei, bravo... Zahăr pune-ți singur. Tu îl preferi mai tare ?

— Da.

Mă întrebă :

— Dar pentru ce-ți trebuie scenariul meu ?

— Așa... Să-l citesc.

— Numai că, pentru Dumnezeu, ține cont : ți-am mai spus și-ți mai spun o dată — e unicul exemplar.

A fost nevoie să-i promit pentru a doua oară și în multe vorbe că n-am să-l pierd scenariul. N-o să-l uit în metrou. N-o să-l murdăresc cu supă. N-am s-o las pe fetiță să-l frunzărească.

A rămas mulțumit :

— M-am obișnuit cu textul ăsta, de parcă-i o carte. Și cu greșelile de tipar m-am deprins. Inginerul se învioră, se înveseli puțin. Mi-l amintesc pe de rost. Sau aproape pe de rost.

Și mă rugă să nu țin scenariul mai mult de o săptămînă — i-am făgăduit. O săptămînă era mai mult decît suficient. Am să clarific dacă Starohatov l-a ajutat. În afară de asta, pur și simplu am să-l citesc. Pentru că acum voiam să-l citesc — mai înainte mă interesa cum va vorbi și cum se va mișca uite, în odaia asta, femeia care murise deja. Cum se va așeza dimineața la oglinda aceea să se pieptene. Și cum va opări ceaiul în micul ceainic chinezesc antediluvian, cu două jonci aproape șterse, pe o parte.

— Ce-i asta ? l-am întrebat.

Dar acum a acționat recunoașterea : în bucătăria comună începuse să sfîrîie niște grăsime, aruncată dintr-o dată în tigaie. Pe urmă etapa a doua — un șuier prelung și pîrîituri episodice izolate. Pe drumul bătătorit sosiră și celelalte mirosuri. Mai întîi ciorba de varză.

Inginerul înfășură scenariul într-o învelitoare de material plastic.

M-am ridicat. Iar el tot migălea la materialul plastic, îl tot răsucea și așa și așa, de parcă înfofolea în scutece un copil sensibil.

— Vă conduc.

Voiam să-i spun că nu e nevoie și că pînă la metrou am să reușesc cumva să nu-i scap copilul din celofan, dar am tăcut. Odaia avusese totuși efect asupra mea. În general mă străduiam să-mi țin limba-n frîu.

— Totdeauna fac o plimbare la căderea nopții. Considerați că-mi fac plimbarea cu dumneavoastră, mă lămuri el. Și se uită cu coada ochiului la mîinile mele. La degetele mele. Nu scapă uneori involuntar obiectele, cum se mai întîmplă la oamenii cu psihicul uzat ? Am să vă conduc, spuse el, și cu ocazia asta mai iau puțin aer.

— În general ce faceți ? m-am interesat.

— În ce sens ?

— Seara.

— A-a... După cum se-ntîmplă. Dar îndeobște nimic. Mă plimb, citesc.

— Vă uitați la televizor ?

— Da și asta.

Iar dimineața se duce la muncă. Străbate coridorul, pe lîngă mirosul de ciorbă de varză, de grăsime încinsă și de scutece de copil înmuiate în lighean — și-și vede de drum... De îmbrăcat se îmbracă modest. Cravată sobră, costum de gata. Nu întîrzie niciodată, nu știe niciodată cum arată furia șefului, el vine la biroul lui de construcții, în costum de gata, cu cravată sobră, desenează, calculează, se gîrbovește (fumează întruna, fumează și iar fumează) — iar desenează, prînzește, ascultă bancuri, iar apoi se reîntoarce în prăfoasa lui odaie-vizuină și, cufundîndu-se în televizor, ca într-o fatalitate, își petrece seara. Ei și mai e ceaiul, pe care știe să-l pregătească excelent. După aceea somnul. La serviciu este apreciat, cum de nu. Un lucrător mai bun nu au și, se prea poate, nu vor avea.

Și dacă vreo femeie, profitînd de un sfîrșit de săptămînă o să vrea să-l domesticească, n-are să-i fie ușor și nici simplu. Foarte curînd are să renunțe, rupîndu-și dinții în tabieturile lui de om singuratic, în imperceptibila du-

ritate de piatră acoperită cu mușchi a sufletului său, pe care i-a cultivat-o marele oraș.

Mergeam prin oraș — străbăteam acum o herghelie de turnuri cu cincisprezece etaje. Casele încremeniseră și păsteau în nemișcarea lor. Molfăiau iarbă. Tabun la păsunat.

— Tu m-ai răscolit cu discuția asta, mi se adresă deodată inginerul, trecînd din nou de la „dumneavoastră" la un ton mai intim. Poate ești în stare să mă ajuți ?

— În ce privință ?

— Aș vrea să mai văd o dată filmul. De atunci n-a mai fost prezentat.

— După scenariul tău ?

— Ei, da. După părerea mea e și al lui Starohatov, mă corectă el aspru. Deși Pavel Leonidovici nici nu se consideră coautor, dar în definitiv și el a lucrat.

— A lucrat, am consimțit eu („Tocmai asta o să verificăm").

— Aș vrea să văd filmul.

— Înțeleg.

— Se zice că asta depinde de întreprinderea de difuzare a filmelor. Se zice că trebuie găsit acolo un om cunoscut și intervenit.

— Probabil că așa e, am ridicat din umeri, dar eu sînt un muritor de rînd, n-o să te pot ajuta.

— Păcat.

— Sînt un muritor de rînd, crede-mă.

— Iartă-mă. Doar m-am interesat.

Și îmi întinse mîna pașnic :

— Cu bine.

— Cu bine.

Am întrebat : „Dar fără bilet de intrare n-o să ne-nțelegem ?" — „N-o să ne-nțelegem". — „De ce ?" — „Pentru că aici e camera de control. Nu curte de trecere... Dacă vreți să ajungeți la arhivă, atunci spuneți așa. Și cei de la arhivă n-au decît să dea telefon și să ceară un bilet de intrare pentru dumneavoastră", răspunse portarul.

Am sunat îndelung. Am sunat mult. Am sunat cu răbdare, la așa ceva mă pricep. Din pricina folosirii atît de dese a cuvîntului „alo" îmi atîrna limba undeva în

fundul gîtlejului și, din cînd în cînd, scoteam niște cîrîituri. Și, în sfîrșit, îmi spuseră : „În fond dumneavoastră ce vă trebuie ?“ — „În fond îmi trebuie scenariul lui Lușnikov. Cel care a fost acceptat de consiliul artistic“. — „Pentru ce aveți nevoie de el ?“ — „L-a scris cu concursul lui Starohatov“. — „Ei, și ?“ — „Vreau să citesc scenariul în care se simte mîna maestrului meu preferat“. Pauză. „Bine. O să-l citiți“. — „Mulțumesc“. — „Vreun act aveți la dumneavoastră ?“ — „Se găsește“. — „Prezentați-l portarului“. — „Să nu-i ofer și un bacșiș ?“ — „Rețineți-l pentru dumneavoastră. Și lăsați glumele stupide. Aici vă aflați la „Mosfilm“, nu la vestiarul unei băi publice...“ Acum discuția aceasta rămăsese în urmă, în față aveam arhiva. Mai precis, nu arhiva însăși, ci o încăpere special destinată scenariilor vechi. Am nimerit la o fată plăcută la înfățișare, căci mă aflam la „Mosfilm“ și aici la fiece colț dai de oameni plăcuți la înfățișare — și ungherul meu (ședeam într-un ungher al încăperii) nu era mai prejos ca altele. La început ea nu-și luă de pe mine ochii severi și iscoditori. Apoi deveni mai blajină. Apoi zîmbi. Apoi lucrurile ajunseră pînă la cafeaua adusă mie.

— Vă mulțumesc, i-am spus recunoscător.

— Lucrați cu atîta rîvnă... Dar de ce-l citiți ? Scenariul a fost pus la punct de Starohatov, iar dumneavoastră studiați la el, așa este ?

— Da.

— E adevărat că Starohatov a fost căsătorit cu Alevtinova ?

— E adevărat.

— Am văzut filme de odinioară — era de-a dreptul minunată !

Băurăm cafeaua, fata se așeză mai departe, iar eu am continuat să confrunt textele. Scenariul inițial al Inginerului Liniștit era un text. Dar, după ce trecuse prin mîinile lui Starohatov, s-a transformat într-un alt text — tocmai această variantă a intrat în producție și a devenit film. Textele se deosebeau.

Mai mult decît atît : se deosebeau în esență. La Inginer, eroul pur și simplu muncea zi de zi, iar acasă se stingea tînăra lui soție bolnavă. Starohatov a sporit dra-

matismul: „Ziua succeselor“ de la serviciu o plasase tocmai la sfîrșit. Acum nu o zi obișnuită coincidea cu moartea soției, ci cea mai bună, cea mai plină de succese. Dumnezeu știe cum, dar în anii aceia era de efect. Storcea lacrimi din toate rîndurile sălii de cinema, excepție făcînd cele unde ședea tineretul, cu eterna lui ocupație.

Acum săpam mai adînc. Starohatov a trebuit să-și piardă timpul cu scenariul, era lucru clar, însă nu cumva era o aparentă bătaie de cap? Și verificam scenă după scenă. Și replică după replică. Și deosebirea o notam pe foi separate. Și le luam în stăpînire, cum iei în stăpînire un cîștig.

Paralel mi-a venit o idee.

— Spuneți-mi, n-aș putea să văd modificările introduse de Starohatov mai tîrziu — am în vedere pe cele din perioada cînd lucrau cu regizorul.

— Cred că se poate. Dar se pare că scenariile regizorale se află în altă încăpere.

Fata zîmbi.

— Știți, îndată mă reped pînă acolo. Alerg.

Tocurile pantofilor se și auzeau bocănind. Dar se opriră pentru un moment.

— În timp ce dau eu o fugă, puteți răsfoi „Ecranul“. Și îmi vîrî sub nas ceva roșu-albastru ilustrat în culori vii. O revistă. Devenea cît se poate de clar că mulțumită întîmplării am nimerit la ea, cînd aș fi putut să citesc sub supravegherea cine știe cărei netrebnice tinerele. Iar dacă ar fi fost plăcută la înfățișare, cu atît mai rău.

Pata de culoare, probabil, m-a scos din făgașul obișnuit — și am început să-mi rotesc privirile încolo și și-ncoace. M-am uitat împrejur. Scenarii pe stelaje. Scenarii pe masă. Scenarii pe podea. Praf cu nimic mai puțin decît în chițimia Inginerului Liniștit. Le-am comparat una cu alta și mi-am spus că zilele astea am „o trebșoară prăfoasă“. Și m-am mai gîndit că înainte aș fi luat revista asta în mînă și aș fi aruncat totuși o privire — măcar superficial. Măcar cu coada ochiului.

Fata s-a reîntors. Cu același zîmbet. Dar în zîmbetul ei era acum o nuanță de amabilitate asemănătoare scuzei.

— N-am avut noroc, spuse ea. Au închis.

Și începu să rîdă.

— E întuneric acolo. Doar șoarecii mișună.

Și adăugă. În timp ce răsfoia repede-repede „Ecranul".

— Dar mîine or să-l dea. Vă promit. Mîine am să-i strîng cu usa.

— Mulțumesc.

Se adînci în lectura ei, iar eu într-a mea. Iar de jur împrejur se îngrămădeau mormane de scenarii — preocupări ale unor zile demult trecute.

În ziua aceea și a doua zi am desfăcut scenă cu scenă, am detașat modificările introduse și — vai ! — pretutindeni dădeai peste urmele muncii migăloase a lui Pavel Leonidovici Starohatov. Intervenții fel și chip. Corecturi în treacăt, scene pe jumătate sau pe sfert suprimate. Dar erau și corectări care se fac numai umblînd prin cameră înainte și înapoi și scărpinîndu-te după ceafă. Și, deci, el umblase încolo și-ncoace. Și, deci, se scărpinase după ceafă. Și, luînd seama la numărul paginilor modificate, am ridicat din umeri : nu era nici o îndoială — Starohatov lucrase cum trebuie. Și, în cazul respectiv, cu totul fără rost (și de neînțeles pentru mine) nu a devenit coautor. Căci munca e muncă. Și dacă după cîteva luni s-ar fi îndreptat spre ghișeul la care șade o mătușică corpolentă cu un abac (dacă se duce în general, la casierie), pasul lui ar fi putut fi ferm și liniștit, ca al omului care, bunăoară, a doborît cinstit o pădure, sau a desțelenit un teren necultivat.

Un amănunt introdus de Starohatov chiar m-a impresionat. Femeia bolnavă pe moarte îl întreabă pe soț :

„Și cînd am să mor eu, cine are să-ți șteargă praful ?"

Starohatov cu mîna lui l-a introdus în scenariu, iar mai tîrziu a mai și precizat, corectîndu-se pe sine. Stoarsă de puteri, femeia A RIDICAT PRIVIRILE, și, deși avea dureri, a întrebat BATJOCORITOR :

„Cine-o să-ți mai șteargă praful ?"

Starohatov parcă prevedea și ghicea vizuina aceea prăfoasă care se va naște după zece ani și pe care eu o văzusem cu ochii mei acum două zile. Și nuanța BATJOCORITOR la fel acționase. Iar mîinile femeii, precizase Starohatov, erau slabe și nesigure DE-ACUM, neputincioase, ca ale unui copil nedezvoltat.

Din păcate, modificarea nu a apărut în film. Pentru că după Starohatov a intrat în acțiune și regizorul. El a tăiat tot acest „lirism al lor", simplu și realist.

Soția (în film) spunea :

„M-am tot gîndit, dragul meu. Cînd o să mor, o să-ți șteargă praful mătușa Pașa".

După care spectatorului îi era prezentată în prim plan mătușa Pașa, căruntă, adusă de spate, dar făcînd excelent clătite în bucătăria comună.

...Paginile fuseseră parcurse, și toate la un loc alcătuiau o filă din viața lui Starohatov — și fila asta neștiută de oameni era nobilă și pură. Ca un ciob de sticlă. Nimănui dintre noi nu i-ar strica să aibă în viață o asemenea filă, chiar de n-ar fi să vină ziua judecății de apoi. Am restituit materialul citit, și acesta a dispărut în uriașele grămezi de arhivă. O picătură în mare. M-am ridicat, mi-am scuturat praful de pe genunchi (masă nu exista, am ținut textul pe genunchi) și din ușă i-am spus fetei cu chip plăcut :

— Mulțumesc.

...Un paradox. Eram întristat că omul se dovedise cinstit, mai mult chiar — nobil.

Adică nu — omul se dovedise și cinstit (cazul cu Inginerul Liniștit), și hoț (cazul cu Kolea Okonnikov). Și pietricelele astea două nu se orînduiau în portret. Și nu înțelegeam prea bine cum are să fie acum...

Sună telefonul. Iar pentru mine e totuna, oricine ar fi... Nimic nu se întîmplă și nimic nu se va petrece cînd seara (tîrziu de tot) te legeni pe scaun și îți sortezi pietricelele — este atîta liniște.

Era Vera. Dar acum pentru mine Vera nu avea nici o legătură cu aceste pietricele. Pleacă în învățămînt. Ea cu ale ei, iar Starohatov cu ale lui.

— Igor, parcă voiai să vii pe la noi să dai o mînă de ajutor pe lot ?

Nu mai țin minte dacă voiam sau nu voiam.

— Dacă e nevoie de ajutor, o să vin.

— Adevărat ?

— Spune-mi — cînd.

— Noi mergem acolo duminica...

Ghicesc că Vera nu are nevoie nici de mine, nici de ajutorul meu. Și că (după introducere) vrea pur și simplu să-mi împărtășească ceva. Ceva personal. Și uite că vorbește :

— M-am uitat prin manuale.

— Școlare ?

— Da.

— Ei și cum e ?

— Ieri mi-am triat caietele. Conspecte vechi... Știi, Igor, chiar în repetabilitate este ceva minunat, cînd vorbești despre literatura trecutului.

Glasul ei prinde înălțime :

— Cît de uimitoare sînt fotografiile păstrate de pe vremea școlii !

Vreau să adaug : „în care stau toți ca niște momîi. Iar Irina Feodorovna strînge către sine din dreapta și din stînga două odoare cu gurile căscate de fericire", dar spun cu totul altceva :

— N-am avut niciodată o profesoară ca tine.

— Ca mine sînt multe, spuse ea.

— Ești convinsă ?

— N-ai avut tu noroc, atîta tot.

— Probabil.

— Ieri răsfoiam un volum al lui Bielinski, *Reverii literare* — îți amintești articolul ?... Citeam și auzeam încă dinainte cum spun lecția băieții și fetele mele. Mi-au și dat lacrimile...

Vorbește. Povestește. Apoi ne luăm rămas bun.

Noapte. Liniște. Și uite — ca o străfulgerare — din nou constat că e bine să scormonesc în Starohatov de capul meu. Nu la cererea cuiva. Scormonesc nu pentru ca asta să-i folosească vreodată cuiva. Ce să mai vorbim, e mai vesel totuși cînd umbli cu labele departe de o băltoacă murdară. Și să fie mai departe, cît mai departe.

Pentru că, la urma urmelor, nu e vorba despre băltoacă și nici despre labe. Ci despre libertatea ta lăuntrică.

PARTEA A DOUA

Capitolul întîi

Puțin cîte puțin faptele se grupară. ...În partuzeci, anul de dinaintea războiului, Starohatov avea treizeci de ani. Om la treizeci de ani, tînărul dramaturg-scenarist locuia la Minsk. Era căsătorit. Și avea un băiețel, Vitalik. Pe atunci numele Vitalik nu era deloc la modă.

Soția lui Starohatov era o femeie inteligentă, sobră și nu prea frumoasă — așa era „scrisul" lui Starohatov. Încă de pe atunci știa el ce să facă și cum să facă.

Se povestea că el își stăpînea firea și că mîndrușele de o anumită croială, tăcute, triste și de o sensibilitate tainică nu-l lăsau pe Starohatov să trăiască liniștit. El le dibuia pe ele și ele îl dibuiau pe el. Se îndrăgostea mereu. Și mereu se stăpînea. Căci pentru munca sa, pentru autoafirmare și îndeobște pentru viața năzuită de el îi era necesară o nevastă așa cum o avea. Mulți nu înțelegeau acest lucru. Starohatov îl înțelegea. O femeie un pic rece. O femeie liniștită. O femeie care desconsidera ușor arta în general și cinematografia în speță. Tocmai una ca ea îi era necesară.

În plus, o iubea. Era și proză, era și poezie.

Starohatov făcea primii pași în cinematografie — adică cei dintîi și încă nesiguri. Și de aceea, încă de la începutul războiului, a abandonat scenariile și a devenit corespondent militar, lesne și fără să sufere. Era sau nu el primul ce dădea năvală în orașe, cum zice cîntecul — asta nu se știe. Dar rănit a fost. Și se știe că era un om aprig. Încît, probabil, pătrundea cel dintîi.

Și, cînd a venit ceasul, pătrunzînd în Minskul natal, a aflat că soția și Vitalik pieriseră. În zilele acelea moartea nu era o raritate. Starohatov era tînăr. A continuat să lupte. Și a suportat relativ ușor. Iar cînd s-a sfîrșit totul, a revenit la Minsk.

Și, probabil, primul a dat năvală în studioul cinematografic cu un scenariu pregătit pe tematica de după război. Nici așa ceva nu este exclus.

A existat o asemenea perioadă în viața lui. Una aprigă.

A doua perioadă ar putea fi numită perioada actriței Alevtinova. După numele celei cu care s-a căsătorit atunci. Era o femeie plină de temperament, cu toane și căreia îi plăcea să-și poarte umerii în blănuri. Și izbitor de frumușică : i-a rostuit o viață dulce. Era al patrulea bărbat al ei. Era un bărbat de ispravă. Totuși numai trei ani și jumătate a făcut față funcției — în nici un caz mai mult. Mai mult n-a ținut piept. N-a putut. E de remarcat că trei ani de viață cu o actriță înseamnă un stagiu, iar cuvîntul „stagiu" raportat la actrița Alevtinova evolua în expresia „faptă eroică".

Era explicabil — din blindaj, de la război, de pe drumuri desfundate și hîrbuite, după truda ziaristului de front brusc să alergi (și asta cît timp e aprinsă vîlvătaia !) la o actriță. Curajul cucerește orașe, cucerește și actrițe. Dar au trecut trei ani, și pentru Starohatov a devenit evident că e cu neputință să trăiești în sfadă și în același timp să realizezi o treabă serioasă, fie ea și de cineast. Sau — sau.

A părăsit-o pe Alevtinova. Sau ea l-a părăsit pe el — nu e clar. A fost un scandal destul de răsunător, dar era greu de-acum să sesizezi ceva concret și să mai pricepi ceva. Doar ecouri.

Starohatov s-a mutat la Moscova.

Actrița Alevtinova a rămas la Minsk, și nu s-a recăsătorit. Unii pălăvrăgeau că nu s-a măritat pentru că îl mai iubea pe Starohatov.

Alții îndrugau altele.

— M-am plictisit să tot umblu pe la oficiul stării civile, i-ar fi spus ea cuiva. Nici n-apuci bine să pleci, că din nou trebuie să bați drumul pînă acolo. O întreagă bătaie de cap. Dracu' știe ce mai e !

După aceea a fost perioada muncii sau, poate, PERIOADA MARII CINEMATOGRAFII — fiecăruia cum îi place, sau poate chiar PERIOADA SOȚIEI URÎTE.

Pentru că tocmai acum, după ce s-a mutat la Moscova, Starohatov a muncit din răsputeri. Pentru că tocmai în anii aceștia a realizat cele mai bune filme ale sale, pe care le poți vedea și azi fără să roșești prea tare. Și, în fine, pentru că în anii aceștia s-a recăsătorit. Și soția iar era sobră, credincioasă și urîtă. Adică exact ceea ce-i trebuia. Adică, ceva fără de care nu se poate. Stilul lui.

Atunci s-a născut Vitalik — dacă ne putem exprima așa, Vitalik-doi. În memoria lui Vitalik care se prăpădise. Starohatov avea de-acum patruzeci și doi de ani, vîrstă cînd nu te mai avînți la mai mult de un copil. Cînd ești mulțumit și cu unu.

Perioada aceasta putea fi considerată ca esențială. Pentru că acum Starohatov trăia statornic, trăia laolaltă cu soția și copilul, celula alcătuită din trei se dovedea trainică și pe planul ăsta schimbări nu vor mai fi. Era esențială și pentru că ce a fost mai bun în cinematografie s-a realizat tot în anii aceștia. Rămîneau doar firimituri (firimiturile astea el o să le dea și o să răsufle ușurat).

În anii aceștia i-a crescut burtica. În anii aceștia i s-a cizelat limbajul, tăios și avîntat. I-a apărut căruntețea impunătoare a cineastului. A apărut mersul domol al maestrului. Și așa mai departe. Înfățișarea exterioară definitivă.

Ultima perioadă (a patra de-acum) este perioada Școlii de Scenariști. Acum a devenit Starohatov conducător al Școlii și pedagog. Acum a devenit cunoscut și chiar popular. Acum a devenit Starohatov ceea ce este. A devenit în același timp viu și lipsit de viață, așa cum se întîmplă cu oamenii de seamă.

Tocmai acestei a patra și ultime perioade nu reușeam deocamdată să-i pătrund tîlcul. Eram gata să accept și puțin. Mi-ar fi convenit orice explicație — chiar cu o interpretare forțată. Numai să se potrivească pietricică lîngă pietricică.

Dar pînă una alta nici puținul ăsta nu era.

De ce într-o împrejurare Starohatov lucrează pe scenariul altuia, își dă toată silința, se căznește, și, fiind de fapt coautor, totuși nu devine coautorul filmului (cazul Inginerului Liniștit); de ce în altă împrejurare impune numele său unui scenariu cu certitudine al altuia (cazul lui Kolea Okonnikov)?

Pe plan moral. De ce într-o împrejurare Starohatov săvîrșește o faptă nobilă, iar în alta, delicat vorbind, una necinstită?

Pe plan material. De ce într-o împrejurare înapoiază și parcă chiar îi dă omului în dar cinci mii de ruble? În cealaltă — aceleași cinci, sau, poate, patru mii și le însușește. Vorbind mai de-a dreptul, îl jefuiește pe respectivul.

Ce este asta?...

Tabloul se complica prin faptul că aceste ciudățenii ale lui NU erau întîmplătoare. În orice caz, se întîmplau NU o dată. Este, firește, o satisfacție să faci un cadou de cinci mii unui bețivan cum e Scenaristul Chel („remarcabil om e! remarcabil!"), dar eu presupuneam că în psihicul omenesc există o anume răscruce, dincolo de care asemenea satisfacții își pierd strălucirea, iar cu vîrsta încetează pur și simplu.

Pentru un moment chiar mi-a trecut prin cap că e o nobilă neghiobie romantică. Poate că Pavel Leonidovici a hotărît la bătrînețe să pompeze bani de la cei pricopsiți la săraci. Pasămite, fac un bine. Îi ajut pe oameni. Poate că face acte de donchișotism către amurgul talentului său, dîndu-și seama că viața se sfîrșește și că o viață de apoi n-are să fie. Probabil, îmbătrînind și gîndindu-se la suflet, s-a trezit o dată și a ieșit pe stradă întors pe dos; și acum face una boacănă; asta se mai întîmplă; și în clinici s-a constatat.

Totuși Starohatov nu e mai puțin sănătos și practic decît sînt eu. Cred că e chiar mai practic decît mine. Cred că nici pînă la glezne nu-i ajung... În afară de asta, Pavluța Șarikov (dacă e adevărat că și el a fost jecmănit) nu era nicidecum bogat, avea o stare mijlocie, tare-tare mijlocie. Iar Jenea Suteev al nostru, poreclit Jenea Albeață, suferea eșec după eșec. Și era de-a dreptul sărac.

Așa încît, dacă Pavel Leonidovici mai și perfecționa lumea noastră, pompînd bănuții din buzunarele unora în ale altora, atunci cu el ar fi trebuit să fie mai atent.

Nu, îmi spuneam, de așa ceva ar rîde și curcile. Starohatov n-o să se apuce să treacă bani din niște buzunare într-altele. Măcar pentru că asemenea idei nu i-au trecut prin cap niciodată. Nici chiar în vis nu i-au trecut. Nu-i el omul ăla. Nu sîntem noi oamenii ăia. Alta era complicația : despre colaborările acestea știam prea puțin.

Chibzuiam pe cine și cum o să trebuiască să chestionez, și încetul cu încetul îmi pierdeam orice curaj : un asemenea volum de muncă era. Dar pe vremea aceea nu mă speriam de muncă. Eram un fanatic în felul meu, un portretist fanatic. Dacă trebuie — trebuie. Și am început, să mă gîndesc serios la un magnetofon și — la Jenka Albeață... Înainte vreme veneam rar în contact cu un magnetfon. Dar de încercat se poate încerca. Înregistrarea la magnetofon e mai fidelă și mai documentară. Are și un avantaj special : înregistarrea păstrează intonația graiului viu.

— Tăticule, mă chemă Maṣka. Repeta de cîteva ori : Tăticule ! Tăticule ! ca un automat, iar eu nu-i răspundeam. Știam de-acum să mă deconectez de la vocea și chemările ei, așa cum știu foarte bine să o facă toți părinții. — Tăticule !

— Da, i-am răspuns eu. Eram numai noi doi. Nevastă-mea nu era acasă. Ania se dusese în vizită la uzină.

— Dă-mi hîrtie.

— Desenezi ?

— Desenez, răspunse ea, cum răspund de obicei copiii mici, repetînd cuvînt cu cuvînt după tine și acumulînd experiență prin această repetare.

— Ania, i-am spus, am nevoie de bani.

Ea nu-mi răspunse. Știa să se deconecteze de la vocea mea, așa cum știu să o facă toate nevestele.

— Ania.

Și atunci Ania puse punct. Așa-l pune ea întotdeauna.

— Nu avem bani.

Știam că n-avem bani. Și știam că nu era nevoie s-o întreb, căci încă un pas — și se vor porni lacrimile. Trebuia pur și simplu să împrumut de undeva, cum și procedam de obicei. Pe Ania am întrebat-o doar din inerție — întrebarea a venit singură. Din dorința de a mai comunica.

După ce am împrumutat patruzeci de ruble, m-am dus la Jenea Suteev — la Jenea Albeață.

Ușa mi s-a deschis, iar eu, venind de la lumina soarelui, nu vedeam nimic și doar îmi mijeam ochii. Îmi dădeam seama însă că mi-a deschis o femeie. O pată a baticului, sunet tăcănitor de pași — și ea de-acum nu mai era. Plecase fără să o fi văzut. S-a retras. Nici „bună ziua", nici măcar vreo aluzie la așa ceva.

Iar din încăperea din dreapta răsuna un cînt vitejesc, adică cel care cînta credea că asta înseamnă cîntec vitejesc. Am ghicit : îl surprinsesem pe Jenka. Dacă îl cunoșteai, ghiceai numaidecît una sau alta dintre extravaganțele lui. Bunăoară, să zbieri înadins un cîntec, cînd îți sună cineva la ușă... Ochii mi se deprinseseră. M-am luat după sunet. Am intrat în încăpere și... am izbucnit în rîs. Încăperea era foarte strîmtă. Și goală. Absolut fără nici o mobilă. Și cu toate că nu-mi plac comparațiile funebre, primul lucru ce mi-a venit să-l spun despre încăpere a fost — un coșciug. Chiar așa. Un coșciug proaspăt și curat al vreunui uriaș, cînd pe uriașul acesta abia îl pregătesc, îl scaldă și îl îmbracă, iar ție îți s-a îngăduit să intri și să privești pentru o clipită cum arată raclele astea pe dinăuntru.

Așa a și fost, am intrat. În mijlocul camerei goale ședea Jenka pe singurul taburet existent. Capul îi era și el golaș, căci de la bărbie pînă în creștet era bărbierit și strălucea de albeață. Un mare ou alb într-o încăpere pustie.

— Salut, am spus eu.

— Salut.

— Dar unde-i mobila ?

Jenka izbucni în hohote, aduse un alt taburet din bucătărie. Și acum ședeam unul în fața celuilalt, parcă

jucam o partidă de șah fără spectatori. Între noi se afla o cutie — în ea aruncam mucurile de țigară.

— Despre asta vorbești ? cu un glas teatral arătă pereții goi. Mobilă — asta-i o prostie.

— Într-adevăr.

— Aha, făcu el. Și din nou repetă : Aha. Și în cele din urmă se învrednici cu o scurtă explicație : Plec.

Jenka la început se întîmpla să fie gîngav — pînă cînd nu stai cîtva timp și nu legi cu el o conversație. În tinerețe a hoinărit prea îndelung cu echipele prin taiga, și centrul vorbirii la el ruginise încetișor din cauza mlaștinilor galbene fără de sfîrșit. Și uite că ședeam în fața lui și așteptam să i se pună în mișcare ceva înăuntru. Vreo zece minute scoase niște „aha"-uri și „uhu"-uri. Apoi ceva acționă, vorba începu să curgă și el spuse deschis totul dintr-o dată — L-A DAT GATA nevasta, a divorțat, totul s-a sfîrșit, pleacă. Mîine.

Primul lui scenariu (în colaborare cu Starohatov) a fost acceptat și după scenariul ăsta s-a turnat un film. S-ar fi părut că e un succes. Dar al doilea scenariu n-a mers, Jenka l-a refăcut de zeci de ori. A adus sute de modificări. De optsprezece ori l-a dat dactilografei să-l bată la mașină. Dar fără succes. Cîțiva ani s-a zbătut, pînă cînd, la un moment dat, nevasta a spus că nu vrea să mai tragă mîța de coadă. I-a spus : destul, Jenecika. Divorț, Jenecika. Vechi ca și lumea : un bărbat și o femeie.

— ...S-a pornit totul de la faptul că, vedeți dumneavoastră, dumneaei a avut nevoie de un nou frigider. Unul nou. Nou-nouț. Ei, și a-nceput dandanaua ! — Aici Jenka izbucni deodată în rîs. — Pentru mine frigiderul devenise în zilele alea ca o a doua albeață în ochi.

Rîdea în hohote. Eu însă am tăcut : cînd ai ochii sănătoși, nu te grăbești să întreții glume pe seama albeții.

L-am întrebat : într-adevăr din cauza noului frigider să fie toată dandanaua ?

— Nu, bineînțeles, spuse el, dar esența atunci a ieșit la iveală. O vorbă ea, o vorbă tu. Cînd una, cînd ailaltă. Știi cum se-ntîmplă în familie.

— Știu.

— Atunci ascultă ce-a ieșit mai departe...

A ieșit că băiatul ăsta gîngav și cu rîs hohotitor, căruia, datorită nesfîrșitelor lui cazne cu scenariul, uneori i se spunea că e stoic și erou, a hotărît să nu mai fie stoic și erou. S-a stăpînit îndelung. Mulți ani s-a stăpînit. Dar acum se sfîrșise cu toate astea. A terminat-o cu cinematografia, cu nuvelele, cu povestirile, cu consiliile artistice, cu modificările și în general cu tot de ce te poți lepăda. A hotărît să dispară : era tot ce-i mai rămînea, de vreme ce a terminat-o.

A divorțat la iuțeală de nevastă („Acum nu se mai tărăgănează în treaba asta!" — și izbucni în hohote). Copii nu aveau („Păcat!"). Toată mobila o dusese la nevastă-sa, în a doua lor cameră. Nu voia să aibă ceva comun cu ea. O considera ticăloasă, deși ticăloasă nu era. O considera ieșită din comun, deși ea era un om obișnuit. Nu se apropia de telefon. Dormea pe podea. Și din zi în zi aștepta plecarea cu o expediție simplă și umilă. Așteptarea lui se apropiase de sfîrșit.

— Mîine, spuse el.

Avea un hobby, mai bine zis, o toană preferată — pasiunea pentru micile năzdrăvănii tehnice, care i s-a tras de la faptul că în copilărie n-a avut jucării. Asta mă și aducea la el, chemarea copilăriei. Jenka avea niște tranzistori care funcționau chipurile numai sub apă, detectori ciudați montați în pionul de șah, scotocea, perfecționa și cheltuia pentru asta orice ban de prisos, cu toate că bani de prisos nu avea. Acum tot avutul lui se afla într-un colț. O grămăjoară nu prea mare.

Era singurul lucru pe care nu i l-a înapoiat nevestei (iar ea nici nu l-ar fi luat). Dar și să-l păstreze pentru sine el nu putea. El pusese punct vieții sedentare, iar în rucsac n-o să poți căra mult timp asemenea avuție. Jenka vindea unul după altul obiectele, tot atît de neobișnuite ca și el : obiectele astea numai smintiții le cumpărau. Sau pur și simplu le ceda unui atelier de reparații radio ca pe un morman de piese. Și pe măsură ce se golea ungherul, sufletul i se ușura tot mai mult. Și pinii din taiga își mișcau vîrfurile în semn de bun venit.

Fără doar și poate, îmi era simpatic. Și aș fi putut, bunăoară, să-l însoțesc mîine și să-i duc rucsacul pînă la gară. Dar el nu are nevoie de mine, pentru că mîine la gară o să fie ticsit de bărboși, sau tunși chilug, de fumători de pipă — toți cei de care acum el are mai multă nevoie și-i sînt mai aproape decît toți frații întru scris luați la un loc. Aș fi putut încerca să-l opresc. Să-l reții. Dar nici pentru așa ceva nu era momentul. Eu doar consideram, sau ar fi trebuit să consider plecarea lui drept o slăbiciune și o evadare, căci instinctul de autoconservare este înrădăcinat, în cei ce scriu, mai adînc decît se pare. Pe renegați nu-i ierți. Te păzești pe tine. Pe atunci credeam în formulele astea și, într-un fel, m-am și zgîrcit să-i spun vreo zece vorbe bărbătești și banale. N-aveam chef.

Și de aceea mă străduiam să mă gîndesc numai la ceea ce mă adusese încoace. Mă preocupa un gînd concret. Vrabia din mînă și nu cioara de pe gard.

— Jenka, în definitiv și eu sînt cumpărător — vreau să cumpăr ceva de la tine.

— Ce ?

— Un magnetofon... Ăla pe care-l ții în servietă.

Pentru o clipă își zgîi albeața în tavan — își amintea de ceva :

— D-drace ! Mi se pare că l-am și vîndut... Sau nu. Dacă nu mă înșală memoria...

Și începu să urle :

— Jenka !

Tăcere. Pauză. Și din nou, cu vocea lui sonoră, care se amplifica în pustietatea răsunătoare a încăperii :

— Jenka !

Se auziră pași, și apăru ea. Cu o sfîntă mînie pe chip. Și cu un dispreț vădit față de ghinionistul care a fost bărbatu-său. Care nu era în sare să-și orînduiască viața nici pentru sine, nici pentru nevastă.

— Ce vrei ?

— Servieta — aia din imitație de piele.

— Pentru ce-ți trebuie.

Am intervenit mumaidecît. Le știu pe neveste.

— Servieta o cumpăr, n-o primesc în dar.

— Ai să cumperi la piață, mi-o reteză Jenka și izbucni în hohote de rîs. Întotdeauna rîdea zgomotos. Și aici nu era vorba de un zbucium sufletesc, omul rîdea — în hohote, răsunător, după pofta inimii.

Ea tăcea — se priviră o clipă — soț și soție (Jenka și Jenka, o coincidență de nume).

— Ei ? o întrebă amenințător omul cu căpățîna stupid de cheală, stînd în odaia stupid de goală împreună cu prietenul lui, la fel de stupid. Și repetă :

— Ei ?

O aduse. Anume mie îmi aruncă servieta — mi-o azvîrli cu toată puterea. Și bine am făcut că am prins-o, căci după o așemenea aruncare ceva ar fi putut înceta să mai funcționeze : ori magnetofonul montat în servietă, ori eu.

Ea ieși.

— ... Poți să umbli liniștit cu servieta pe stradă, să călătorești în metrou, să te așezi, să stai în picioare, să stai la masă — îmi explica Jenka lucruri elementare — și să nu te frămînți deloc. Caseta e destul de mare.

— Servieta e închisă pe dinafară ?

— Se înțelege. Nimănui n-o să-i treacă prin cap că tu înregistrezi. Stai — și servieta o ții pe genunchi. O servietă obișnuită.

— Și înregistrarea e bună ?

— Normală... Poți să așezi servieta lîngă picior. Sau n-ai decît să o duci într-un alt colț al încăperii.

— Excelent !... Înregistrează și din mers ?

— Da.

— Și totuși — dacă în cel mai interesant moment al convorbirii caseta se termină brusc ?

— Există rezervă. Uite. Bagi mîna în servietă după pachetul de țigări. Sau după „Sovetski Sport". Apeși pe clapeta asta — pac ! — începe să lucreze caseta paralelă.

Clapetele de cuplare și decuplare erau instalate în buzunarul aplicat în stînga, în care era ușor să bagi mîna. Asta pricepusem deja. Și pricepusem destul de mult. Pentru că priceperea de căpătîi oricum nu aici o capeți, ci acolo, la treabă. Jenka a născocit servieta ca să înregistreze specificul limbii — al limbii din piață și al limbii

din ședințe, din discuții în tren și din discuții cînd te afli în vizită. Gîngav și moșmondit, învățase vorbirea, fonetica. Și totodată se juca, așa ca în copilăria de care nu se bucurase — asta era evident. Interiorul servietei era cel comun unei serviete. Exista loc pentru hîrtii și cărți. Iar magnetofonul plat, semănînd cu o planșetă, era montat în despărțitura din față sub niște buzunare mari aplicate.

Am apăsat pe furiș clapeta de pornire.

— Primul tău scenariu n-a fost deloc rău, i-am spus. Cel în colaborare cu Starohatov.

— Rău sau bun — totuna.

— Spunea cineva — Starohatov te-a jecmănit ?

— M-a jecmănit.

— În ce fel ?

— Cît se poate de simplu : a împins scenariul. L-a plasat, l-a pus în mișcare — și pentru asta a devenit coautor.

— N-a scris nici un singur rînd ?

Jenka zîmbi.

— A eliminat o scenă, care sîcîia tot consiliul artistic.

— Și totuși, în ce privește rîndurile — n-a scris nici unul ?

— Nu.

L-am mai întrebat, de probă, în șoaptă abia auzită :

— Singur te-ai adresat lui Starohatov după ajutor ?

— Nu, el s-a ținut scai, de două ori a aterizat la mine. Venea cu mașina. Dar prima dată l-am trimis undeva...

Am decuplat. După aceea am derulat banda și am apăsat pe clapeta pentru sunet. Înregistrarea se dovedi cît se poate de curată. Și sonoră. Sincer vorbind, nu mă așteptam de la bătrîna servietă la un serviciu atît de credincios :

Jenka izbucni în hohote :

— Strașnic, așa-i ?... Și ce volum, ce timbru ! Taman cum i-a zis Kacealov lui Ianșin : „L-am trimis undeva, Sancho !“ *

---

* Referire la doi mari actori ai MHAT-ului într-o scenă din spectacolul „Don Quijote“.

Şi din nou izbucni în hohote.

Pentru el asta era o probă de imprimare, pentru mine — şi o probă şi un început. Pentru că imprimarea o să fie de trebuinţă : un prim pas destul de fericit. Nu spun că era foarte fin (ce finețe, cînd tu eşti tulburat datorită unui început reuşit), dar de trei ori am izbutit să revin la convorbirea despre cum l-a jecmănit Starohatov pe Jenka şi nu uitam să apăs pe clapetă. Conectam, iar apoi deconectam. Şi nu mă feream faţă de Jenka, nu era nevoie. Doar îmi însuşeam tehnica.

Nu era nevoie şi pentru că pe Jenka nu-l mai interesa ; se contopise de-acum şi trăia alături de cei dezrădăcinaţi — şi primul lui scenariu în colaborare, şi în general toate scenariile, şi pe mine, şi pe Kolea Okonnikov, şi toată cinematografia la un loc el le trimisese acolo unde-l trimisese pe Starohatov.

După ce au bătut la uşă, intrară trei inşi. Mucoşi de-a binelea. Le-a trebuit cîtva timp să-şi vină în fire datorită înfăţişării încăperii şi înfăţişării capului ras al lui Jenka expus în văzul lumii.

— Ei ? întrebă Jenka, dar la ei centrii vorbirii încă nu funcţionau. Nu cuplau deloc. Vă-ntreb — ce vreţi ?

Iar ei tăceau — acum se uitau cu privirile hăituite la albeaţa lui Jenka.

— Înregistrări... De jaz, rosti în cele din urmă unul.

— Trei ruble caseta. Oricare. Dar fără audiţie, le aduse la cunoştinţă Jenka.

Jenka avea înregistrări muzicale excelente — o astfel de casetă, din cîte ştiam, valora un cervoneţ * oricînd. Preţul era explicabil : Jenka putea să vină la cel mai deocheat jaz, să se aşeze chiar şi pe strapontină — şi la urmă să ducă acasă totul, pînă şi acordul instrumentelor, tusea din cînd în cînd a vecinului şi urletele fecioarelor extaziate. Sau şi mai simplu — să dea prietenilor servieta lui care înregistrează, dacă aceştia se duceau la un deocheat concert de jaz. Ceea ce şi făcea... Acum se aflau în colţ şase casete, poate opt. Cîndva era ticsit tot colţul.

---

* Bancnotă de zece ruble.

— Cum asta — fără audiție ? întrebă mucosul, desprinzîndu-se de ochiul lui Jenka printr-un efort de voință. Am adus magul.

Într-adevăr cărase magnetofonul — îl ținea în brațe.

— Nu, spuse Jenka, o oră-ntreagă o să faceți tărăboi cu ele.

Și cu tonul stăpînului Jenka se răsti :

— Gata !... Nu ne-am înțeles !

Mucoșii începură să vorbească toți deodată. Unul spuse că fără să asculte el nu se hotărăște să cumpere. Al doilea riscă și întinse o hîrtie de trei ruble. Ultimului i se citea pe chip un simț practic dezvoltat și experiență în materie. Avea ochi de vultur. A cumpărat toate casetele cîte erau, și l-a întrebat dacă nu mai are ceva.

Socotelile s-au făcut cît ai clipi. Mucoșii plecară.

— ...Numai abandonînd mîzgăleala literară m-am regăsit, se justifica Jenka. Tu crezi poate că evadez. Și că sînt un nevolnic. Deodată deveni vrednic de milă. Vocea i se deplasa puțin cîte puțin către zona dincolo de care de-acum nu mai regreți nimic. Prostuțule !... Doar nu evadez. Mă-ndrept către mine însumi. Pentru că eu acolo sînt. În munții Saiani. Și, crede-mă, acolo am fost întotdeauna...

Chiar asta era. Despărțirea.

— Nu e vorba de focuri de tabără și gamele. Treaba, Igor, e că băieții — ei, după cum se vede, totdeauna m-au ținut minte. Și totdeauna m-au așteptat... M-au primit ca pe o rudă. Ca pe unul cu totul de-al lor.

Își șterse lacrimile grăbite.

— Apă la șoareci, spuse el, scuturîndu-și degetele. Vezi, apă la șoareci.

Și adăugă :

— Niciodată nu m-am simțit atît de bine.

Și (prinzîndu-mă de umăr) mai spuse :

— Iar dacă vrei — mergem împreună. Doar o vorbuliță le șoptesc băieților, și ești primit ca un.. ca un...

— Unul de-al lor cu totul.

— Exact.

— Ca pe o rudă ?

— Chiar așa, Igor !... Chiar așa !

Cuvintele, cărora, se pare, le sosise ceasul și rîndul, curgeau și curgeau toate din gura lui Jenka, așa cum dintr-o pungă de hîrtie curge sarea pe podea. Fără întrerupere, dacă s-a pornit să curgă. Ca un șuvoi. Ca un torent alb. Revanșă pentru o gîngăvie atît de îndelungată. Revanșă înaintea călătoriei... M-am gîndit că ar trebui să plec — era în mine o agitație inexlpicabilă, din cele care ne strînge uneori inima.

Iar el rîdea isteric :

— Ți-ai zis că am nevoie de bani ? !

Și din nou în hohote :

— Am să-ți dezvălui îndată pentru ce-mi trebuie hîrtiile astea de trei ruble... Deși, nu. E o taină. Taina tainelor. Nici un cuvînt !

Îmi spuse pe șleau taina tainelor după cinci minute, mai mult n-a rezistat. Dar mai întîi se auziră bătăi în ușa apartamentului. Veniseră niște muncitori — aduseseră un frigider.

Muncitorii împingeau frigiderul pe podea, strigau unul la altul, izbeau cu colțurile frigiderului în pervazuri, apoi îl înghesuiră undeva în bucătărie, și cam în felul ăsta încheiară treaba. Plecară.

Și atunci intră în odaia noastră ea. Nevasta lui.

— Ce-mi trebuie al doilea frigider ? întrebă ea strîngînd din buze. Avea buzele ca un fir de ață. Întocmai așa buze avea.

— N-am știut...

— Ce n-ai știut ?

— Înțelegi, începu Jenka să se justifice, pentru orice eventualitate am făcut comandă la două magazine. Nu credeam că or să le aducă atît de repede. Credeam că apuc să renunț.

El se înclina. Se justifica. Și într-un fel se învinovățea tare mult.

— Credeam, îl maimuțări ea. Credeam... Acum am două frigidere identice, tembelule.

Și ieși.

Și el... el îmi făcu cu ochiul. Și se apucă de mijloc, căci îl înăbușa rîsul. Jenka rîdea și-mi povestea în șoaptă : după cum se vede, el aranjase vînzările și strîngea hîrtiile de trei ruble, să-i cumpere ei, fostei și iubitei lui

soții Jenka, frigider. La început unul. Iar acum uite-l pe al doilea. Și nu vreo stîrpitură, ci ditamai frigiderul „ZIL", la care visa ea și de la care a pornit divorțul lor fulgerător. El o să plece în taiga, iar peste exact două săptămîni (Jenka însuși indicase termenul livrării și adresa) muncitorii or să bată la ușă și or să aducă frigiderul în apartament. Al treilea. Tot un „ZIL". Și la asemenea ispravă Jenka-soția trebuie să simtă ceva ieșit din comun. Adică atunci cînd muncitorii or să-l despacheteze, să-l desfețe, să-i găsească locul, or să-l așeze și or să-l pună în priză pentru probă, iar ea are să devină stăpînă și are să se uite cum strălucește matahala asta albă ca laptele. Un simțămînt și mai absurd trebuie să încerce, conform planului, fosta nevastă, peste următoarele două săptămîni (Jenka a indicat pedant termenele), cînd din nou vor bate sau vor suna niște muncitori conștiincioși și vor aduce al patrulea monument al vieții conjugale. Tot un „ZIL", la care de renunțat ea n-o să renunțe, nu e dintr-alea.

— În total cred că vor fi cinci. Cinci frigidere superbe.

— Ajung patru.

— Rublișoarele nu ajungeau. Dar, după vînzarea de azi a casetelor, s-au adunat pentru al cincilea.

Începu să rîdă în hohote ; iarăși isteric. Și imediat își spuse (arătînd cu degetul către peretele dinspre ea) :

— Sst. Că se duce tot efectul.

M-a condus pînă la metrou. Ne-am îmbrățișat.

Dacă scenariul Inginerului Liniștit era despre femeia apropiată, credincioasă și iubitoare, Jenka își scria lucrarea sa, lucrare de mulți ani, despre o altă femeie. Sau, mai bine zis, despre o altă fațetă a femeii. Căci în stare pură nici una, nici cealaltă nu trăiesc în apele noastre : sînt și nu sînt. An de an Jenka scria despre femeia cu suflet nepotolit. Dacă e să o spunem mai prozaic — despre muierea veșnic nemulțumită.

Sau se poate spune — despre femeia-căutătoare, mai exact, căutătoare a fericirii ei de femeie. E și asta o nuanță. Îmi amintesc începutul. O tînără femeie era îndrăgostită de doi flăcăi, s-a măritat cu unul din ei — și

după aceea în fiecare zi și în fiecare noapte i se părea că ar fi trebuit să procedeze invers. I se părea că celălalt, al doilea era cu mult mai bun. Cu mult mai frumos. Cu mult mai drag. Adică — lucru bine cunoscut — e mai groasă felia din mîna altuia. Și e mai bine în vizită decît acasă. Și nevasta altuia întotdeauna e mai pricepută.

Drumurile li s-au despărțit : cel de-al doilea flăcău a plecat într-un oraș îndepărtat. Și despre el nu s-a mai știut nimic. Iar femeia continua să suspine după el. Dacă n-ar fi plecat, totul s-ar fi mărginit la un flirt cu prietenul soțului, căci flăcăii erau prieteni. El a plecat însă. Iar ea, în timpul ăsta, simțea o apăsare mai puternică decît putea crede. Dormea prost. Mînca prost. Și se tot gîndea... Și a-nceput să caute într-ascuns printre oamenii din jur pe cel care să semene cu flăcăul plecat. A făcut cunoștință cu ei — căuta. Unul avea mîinile ca ale lui. Altul avea vocea ca a lui. Al treilea avea felul lui de a se uita la ceas. Și femeia se gîndea la ei fără încetare. Compara. Apropia.

În casă, de bună seamă, nu era înțelegere. Din fericire, cu timpul, în femeie se născu pasiunea pentru obiecte frumoase. Pasiunea pentru covoare. Și, încetul cu încetul, femeia se liniști. Se astîmpără.

Deznodămîntul nu mi-l amintesc. Jenka avea multe deznodăminte, și în același timp diferite. De-aia nici n-a dus pînă la capăt.

Capitolul al doilea

În timpul chestionărilor ajungi curînd ca, din numărul oamenilor care cunosc mai mult sau mai puțin modelul tău, să alegi și să te limitezi la cîțiva și anume la aceia pe care-i poți mulge mai temeinic, așa cum păstorii mulg pentru ei vaca însemnată și mai de nădejde din cireadă. Erau oameni simpatici. Îi numeam în glumă informatori. Ei nu cunoșteau scopul chestionărilor. Pur și simplu se lăsau furați de amintiri.

Pentru prima perioadă a vieții lui Starohatov, cea anevoioasă, l-am ales pe un ziarist în vîrstă, de la „Ve-

cerniaia Moskva". Un unchiaș cu mustăți albe, vechi băutor. Vieţuise în acelaşi adăpost blindat cu Pavel Leonidovici şi cutreierase abisurile războiului în acelaşi automobil GAZ. În ce priveşte a doua perioadă, perioada traiului cu Alevtionova, aici era mai simplu : o claritate neclară. Ştiam îndeajuns din auzite. Şi deocamdată nu aveam nevoie de precizări.

Perioada următoare — perioada celor mai mari realizări ale lui Starohatov în cinematografie. Aici cheia potrivită am izbutit s-o găsesc printr-o cunoştinţă, o femeie-critic de artă. Avea peste şaizeci de ani şi îl cunoştea pe Starohatov foarte bine. Mai mult decît atît : cîndva i-a fost vecin într-un apartament comun. Pe atunci nu aveau locuinţe separate.

Informatorul pentru cea de-a piatra perioadă — perioada de la Şcoală — eram eu însumi, mult mai sigur şi mai bun. Plus toţi coautorii lui Starohatov.

Acestea erau principalele surse de informare, şi din cînd în cînd mă înfruptam din ele. Se înţelege, nu disprețuiam nici neprevăzutul. Bunăoară, într-o discuţie întîmplătoare, am aflat că Şcoala noastră de scenarişti a fost născocită şi „zămislită" de nimeni altul decît de însuşi Pavel Leonidovici Starohatov.

— E sigur ? stăteam eu la îndoială.

— E o realitate... Talentul lui era în descreştere. Îi venise pofta să predea. Să ţină un curs. Îi venise pofta să rămînă pe lîngă arta lui îndrăgită.

— Se putea duce să ţină cursuri la I.U.A.C.

— Dar pentru ce ?... Lui Starohatov îi place anvergura — s-a apucat şi a născocit Şcoala de Scenarişti.

— S-a dus cu propunerea la Comitetul de Stat ?

— Bineînţeles. Ei i-au dat şi localul. Şi salariul.

Cînd, după aceea, am mers o dată „la o ceaşcă de ceai" la ea, femeia-critic de artă a confirmat acest lucru. Mi-a dat şi amănunte.

Fragmentele de înregistrare despre felul în care l-a jecmănit Starohatov pe Jenka Suteev (Jenka Albeaţă) le-am adunat laolaltă. Le-am lipit la repezeală într-un tot. Iar crîmpeiele de flecăreală, care alunecau ba la stînga, ba la dreapta, le-am şters pur şi simplu.

În afară de asta am înregistrat la magnetofon după memorie povestirea lui Kolea Okonnikov :

„Vă sînt foarte recunoscător, Pavel Leonidovici".

„Fleacuri, Kolea".

„Nu sînt fleacuri. Vă rămîn îndatorat..."

„Isprăvește !"

„Vă rămîn îndatorat, foarte îndatorat. Și să nu vă opuneți, Pavel Leonidovici !"

„Dar nici nu mă opun. O să fim coautori", i-a spus atunci Starohatov.

Era punctul culminant al povestirii aceleia. L-am comparat cu punctul culminant al povestirii lui Jenea Suteev, și aici nu mai aveam încotro — dialogurile coincideau aproape cuvînt cu cuvînt. Limbajul lui Jenka Albeață era mai simplu și mai direct. Kolea era mai sfios, se codea. Dar asta era singura deosebire. Fondul coincidea în întregime. Coincidea și faptul că Starohatov, prin propunerea sa de a deveni coautor, i-a luat prin surprindere pe fiecare dintre ei. Starohatov parcă ataca brusc.

Jecmănea, asta era limpede. Jecmănea cu premeditare. Aștepta momentul oportun în discuție și ataca pe neașteptate. Iar viața își urma cursul. La început Kolea și Jenka se bucurau că scenariul intră în lucru și că, într-un fel sau altul, are să se realizeze filmul. Un timp se scăldau în bucuria asta neașteptată, cum se bălăcesc copiii, cînd mama le-a dat voie, și ei, în sfîrșit, s-au năpustit la rîu, și uite apa, și fundul nisipos, și stropii. După aceea, puțin cîte puțin, Kolea și Jenka au început să-și dea seama că fuseseră jecmăniți. La început, o mărturiseau numai în somn, numai față de ei înșiși, în șoaptă. Pe urmă mai tare. Pe urmă scăpau vorba despre asta la rude și la cei apropiați — și, în cele din urmă, oricui, fără să facă din acest lucru un secret. Pe calea asta s-au maturizat, au devenit mai înțelepți, și de-acum îl considerau pe Starohatov o EXPERIENȚĂ de viață.

Am remarcat că Starohatov cel din ultima perioadă nu e un fitece bătrînel care întrece orice măsură, ci un om experimentat — capabil să transmită și altora o anumită experiență. Pentru portret această pietricică

dintr-a patra și ultima perioadă era importantă. O pietricică prețioasă.

— Iar pleci ? mă întreba Ania.

— Plec.

Mă grăbeam. Stăteam în ușă și mă legănam de pe un picior pe celălalt. De cînd aveam servieta asta care înregistrează, am început să mă grăbesc. Am început să fiu nervos și să mă grăbesc.

— Pa...

Cu Scenaristul Chelbos se putea proceda fără menajamente. Știam că este suficient să apar la Casa cinematografiei într-o dispoziție combativă potrivită, să pun la bătaie patru sticle cu bere, să îndepărtez persoanele străine și, cu o voce gravă, să-i spun Chelului (că va fi acolo e în afară de orice îndoială ; unde să fie, drăguțul, acum) : Uite aici un scaun. Uite patru sticle cu bere. Lasă-i pe cretinii tăi și șezi cu mine !“ — „Eu ?“ — „Păi firește. Doar ne-am înțeles să bem cum se cuvine și SĂ DISCUTĂM despre Starohatov“.

Și dă-i să bea. Orice, dar dă-i să bea. Altfel dispare, cum dispare apa. „Stai cu mine sau nu ?“ — „Firește, firește, firește. Dar, poate să stea și Serioja cu mine la masa ta ?“ — n-ai nevoie de martori. Și îi mai dai să bea : „Nu. Serioja n-o să stea“. — „Ești certat cu el ?“ — „M-am culcat cu drăguța lui“. — „Iartă-mă, nu știam. Ce păcat... dar, după cît mi se pare, nu are nici o drăguță“. — „Toarnă !“ Și, ca la o comandă, el își repetă cuvînt cu cuvînt toată povestea despre „Mărinimia“ lui Starohatov. Îl asculți. Și cuvîntul MINUȚIOS are acum valoare în cercetarea ta. Asculți cum Starohatov („remarcabil om, remarcabil, remarcabil !“) l-a ajutat, i-a corectat scenariul, dintr-un semipreparat a făcut o mîncare comestibilă — și pentru efort n-a luat nici o copeică.

Bea bere și își freca din cînd în cînd chelia, o pleșuvie de dimensiuni mobile, își trecea părul rar, care înconjura capul ca o bordură, cînd la stînga, cînd la dreapta. Și bea. Și iarăși bea... Dacă e minuțios, atunci să fie minuțios. Am stors de la el faptele. L-am rugat să-mi spună cît de mult și în ce mod (concret !) a schim-

bat Starohatov dramaturgia scenariului. Ce personaje tipice a scos. Pe care le-a introdus în acțiune. Și pe care le-a creat din nou.

— Toate cele trei scene finale el însuși mi le-a scris. Îți imaginezi — el însuși !

— Cu mîna lui ? ceream eu precizări.

— Da, da !... Le am la mine. Trei scene — le păstrez ca amintire. Scrisul lui — e ca o muzică. Te inspiră. Am văzut odată o partitură, pe care a corectat-o Ceaikovski cu mîna lui — este o încîntare.

— Scenele sînt la tine acasă ?

— Acasă. Vrei să le vezi ?

— Aș vrea.

— Îți aranjez eu treaba asta. O fac. E ceva care inspiră, realmente inspiră !... Am să le iau cu mine, în buzunar. Și cînd ne întîlnim, ți le arăt.

— Remarcabil om.

— Remarcabil, remarcabil !

Am mai stat de vorbă. Am scos tot ce se putea scoate, — și era convingător. Satisfăcător... Scenaristul Chel era de felul lui un om blînd, și aici n-ai ce-i face : poți să îndrăgești sincer asemenea oameni și să-i compătimești, dar instinctul de autoconservare nu doarme, și în aparență tu ai să fii aspru cu ei, crud, într-o oarecare măsură grosolan. Pentru că altfel gheața aceasta se umflă și din crăpăturile albastre va țîșni mila, o milă atît de fierbinte și pătrunzătoare, încît te inundă și pe tine, și familia ta, și viața ta, și lucrul tău, și în general tot ce poate fi inundat de milă. Iar inundat poate fi totul.

Curînd începu să se repete, fie din pricina berii, fie pentru că așa se încălzea el. Iarăși (cu totul pe neașteptate pentru mine) îmi relată întreaga poveste despre marele Starohatov. Din nou, cuvînt cu cuvînt. Apoi a treia oară. Și, se pare, acum se pregăta să alerge în cerc, pînă cînd o să cadă. Altă dată ai fi putut să te înfurii din pricina asta. Acum însă nu. Acum era tocmai ce trebuie. Doar eu mînuiam prost magnetofonul. De fapt, învățam. Țăcăneam clapetele de colo-colo. Fără teamă și fățiș băgam mîna în servietă și controlam cu degetele dacă nu s-a blocat banda. Într-un cuvînt aici am căpătat ceva tehnică.

Acasă am lipit cele mai bune fragmente din toate repetările astea. Și am făcut din ele o singură înregistrare curată.

După confruntare se dovedi că mărinimia lui Starohatov în cazul Scenaristului Chel era de aceeași calitate superioară ca și în cazul Inginerului Liniștit. Exact aceeași pietricică. O pietricică rară.

Eu apreciam contradicția; printre altele apreciam contradicția în Starohatov și nu-mi cruțam cîtuși de puțin timpul pentru a mai scotoci și a-mi vîrî acolo amîndouă mîinile pînă la coate. Contradicția te ferește de banalitate. Contradicția îi dă omului fermitate, așa cum îi dau fermitate sabia și scutul luate la un loc. Și cîteodată ea aruncă asupra omului în ansamblu o rază cum nu e alta mai de preț.

Și încă ceva. Din acest moment am început să-mi spun — fii drept. El e un om ÎNSTĂRIT. Starohatov e înstărit și, oricum ai da-o, are să-ți vină să-l înfierezi. La așa ceva se reduc toate portretele și cu asta basta, în general. Vezi, nu devia, și nu judeca simplist.

Nu te grăbi.

Din prima perioadă...

Erau trei prieteni: ziaristul însuși (care mi-a și povestit), Pavel Starohatov și Ghenașa. Toți trei erau la un ziar de front. În seara aceea Ghenașa adusese un prizonier întîmplător — toți ședeau în adăpostul blindat și beau ceai din niște căni de tablă. Neamțul bea și el ceai — se încălzea. Ziaristul își făcea de lucru cu un aparat de fotografiat „Leika". Și se mînie:

„Cum să-l „țăcăn", ticălosul?... Șade așa de fericit".

„Uite așa bine să-l „țăcăni".

„Bați cîmpii — prizonierul e musai să arate ca un prizonier. E musai să aibă o înfățișare pe potrivă. Trebuie să facă în pantaloni de frică".

Iar neamțul ședea și bea ceai. Și zîmbea. Îi era cald și bine. Nu era înspăimîntat și nu pricepea ce vor de la el.

„Strîmbă-te, ticălosule!... Hai! — Și ziaristul își privi pistolul chiorîș. — Poate-l băgăm nițel în sperieți?"

„Nu trebuie amenințat", spuse inimosul de Ghenașa.

„Nu trebuie", îi împărtăși părerea și Starohatov.

Numai că ziaristul era un om îndîrjit. Și trecut prin ciur și prin dîrmon. Duse mîna la pistol, în timp ce fălcile lui încleștate se mișcau încolo și-ncoace. La piept avea „Leika", iar în mînă pistolul. Țăcăni trăgaciul... Neamțul încremeni cu cana dusă la gura întredeschisă. Dar numaidecît — nu reușiseră să-l fotografieze! — începu să zîmbească din nou.

„Das ist eine gluma... Eu înțelege".

În adăpostul blindat se făcu deodată liniște. Și deveni lugubru. Se lăsă o pauză nesfîrșită.

Ghenașa se repezi la ziarist și începu a-l bate pe spinare și pe umăr.

„Bine. Bine. Bine... Lasă-l în pace pe frit. O să-ți fac rost de un ticălos de sub focul artileriei. O să aibă o mutră înspăimîntată pînă la sfîrșitul vieții. Și copiii or să i se nască înspăimîntați".

...Ania auzise înregistrarea la magnetofon.

— Despre cine-i vorba?

I-am răspuns că înregistrez tot soiul de convorbiri interesante. Învăț. Pur și simplu învăț.

— Numai cu asta te ocupi, oftă ea. Și nu se mai interesă de bătaia mea de cap cu magnetofonul. O lăsă de o parte, așa cum lăsăm de o parte multe în viața noastră, nu pentru că sînt lipsite de interes, ci pentru că nu mai răzbim. Nu ne mai ajunge timpul. N-avem cînd.

Bine. Să admitem că Starohatov e un pungaș, mă gîndeam eu. Dar se întîmplă foarte adesea ca pungașul să aibă o fire largă și explozivă. O dată a prădat, altă dată a copleșit cu daruri. Firea-i fire. Grișa Orlov, și nu contele Zubov. * Iată, de fapt, și dezlegarea, cumnecum, dar potrivită pentru portret. Ce-ți mai trebuie... ?

Păi uite ce.

---

* Doi favoriți ai Ecaterinei a II-a, foarte diferiți ca fire, dintre care, Grigori Orlov era într-adevăr capabil de fapte și acțiuni de la o extremă la alta.

— La un asemenea pungaș în chiar faptele lui ar fi fost și ar fi sărit în ochi ceva neînfricat, voinicesc, ori întîmplarea cu Kolea Okonnikov și mai ales cea cu Jenka nu se potrivea nicicum cu trăsătura asta. În cazul cu Jenka se simte nu un pungaș, ci un acaparator. Unul pus pe căpătuială. Care ochește îndelung și grav tot ce plutește pe rîul din apropiere. De lacom e lacom, dar — cu sînge rece. Și calm... Întîmplarea cu Jenka nu e o tîlhărie pe platforma trenului, cînd ți se dă la cap și ți se smulge ceasul. Seamănă cu altceva. Este o „scăpare" meticuloasă și premeditată a casieriței, care, făcîndu-ți o reținere pentru că nu ai copii, „uită" că ție ți s-a născut al doilea copilaș și îți trece suma cuvenită mai mică, iar dacă nu-i merge, îți spune CALM :

— Dar de ce, dragul meu, nu mi-ați adus certificatul ?...

Întocmai așa. Calm, cu sînge rece și.. cu chibzuială. Zubov, nu Orlov.

...M-am înapoiat acasă tîrziu, pe la zece-unsprezece seara.

— Bună seara.

— Bună seara...

M-am învîrtit prin bucătărie, am fumat o țigară, dar n-am rămas acolo, cum rămîneam de obicei. M-am dus în cameră, căci bucătăria era mică și acum era ocupată într-un anumit sens. La Ania veniseră de la uzină. În vizită. Veniseră și stăteau în bucătărie. Cum se mai întîmplase.

Veniseră la Ania, ca de obicei, cele două — mătușa Pașa și Matușa Valia, care se considerau prietenele ei, cu toate că puteau să-i fie mame. Două femei simple. Laborante. Cu mîini umflate, roșii, spuzite, ca de lăcătuși. Aduseseră un tort (mi-a picat și mie o porție, după care am plecat să mă culc), iar acum beau cu Ania nesfîrșitul ceai și discutau. De-ale vieții.

— Se poate face așa : tu, Ania, vei sorta fișele astea ca și pînă acum (lucru la domiciliu), și primești leafă de secretară.

— Așa e, Ania, așa e — o susținea a doua grăsană. Atunci are să iasă și o primă.

— Numai că trebuie să mergem la Gudim (un grangur la ele la fabrică).

— Și să mergem. De ce n-am merge.

Discuția lor curgea ca un pîrîiaș care părea că seacă și în același timp nu seca — tot curgea și curgea. Iar eu mă aflam în camera de dincolo de perete ; mă trăgea la somn. M-am dezbrăcat. M-am culcat. Stăteam lungit, cu ochii deschiși și mă zgîiam la tavan. Țineam mîinile sub cap. Așa ai senzația că te gîndești profund, cu toate că nu te gîndești deloc ci aștepți doar o rază cu care să te prăbușești în somn. Și veioza abia lumina. Și la un pas de mine Maşa respira încetișor.

Din bucătărie se auzeau vorbe domoale :

— ...chiar dac-o fi slab, totuși e scriitor.

Și mai departe. Abia auzit :

— Poate că n-are idei îndeajuns. Sau ceva personaje. Tu, Ania, întreabă-l de-a dreptul, nu te sfii — la o adică, îl ajutăm.

Asemenea discuții nu erau o raritate pentru mine. M-am întors pe o parte și am închis ochii.

— Doar îi ești nevastă, întreabă-l, nu te sfii. Cine să-l întrebe dacă nu tu ?

— Iar dacă e la o adică, o să-l citim cu toată uzina. Și o să dezbatem... E lipsit de noroc.

Spuneau pe șleau (în șoaptă) tot ce gîndeau și tot ce știau — două femei în vîrstă. Ania tăcea. Stăteam culcat și-mi închipuiam ce exprimă chipul ei în clipa asta. De obicei, dacă i se puneau întrebări despre probleme scriitoricești și despre soțul care scrie (despre ce scrie acum ? De ce nu scrie despre Muslim Magomaev ?), fața i se crispa, înlemnea parcă. La aceste întrebări nu aveai ce răspunde. Nici „da", nici „nu". Dar Ania considera că nu se pricepe să răspundă, și că asemenea întrebări nu sînt de nasul ei, o simplă fetișcană. Pentru că, bunăoară, ea nu are studii superioare. Sau pentru că e atît de tinerică și prostuță. Sau cine știe din ce alte motive. Și uite — exact așa ceva se petrecea cu ea. Fața i se crispa, înlemnea. Și lăuntric se încorda toată — încă un efort, încă un salt, și atunci, cu puțin noroc va trece peste vîrsta ei, va sări bariera diplomei și, dorind cu tot di-

nadinsul numai și numai adevărul, în sfîrșit va înțelege totul. Și va răspunde la întrebările lor.

Dacă o vedeam în asemenea stare, eram gata să mă cațăr pe pereți, spuneam : lasă Ania, încetează, nu te zbuciuma în zadar ; îi explicam că există grăunțe pe care doar timpul le preface în făină — asta despre întrebări. Și că la tot pasul în viață nici eu multe nu le pricep. Nici al doilea nu le pricepe. Nici al treilea. Nimeni. Ania socotea însă că o consolez. O mint. O amăgesc, să n-o doară. În sufletul ei, în alcătuirea ei lăuntrică exista deja această mică cicatrice, lăsată nu se știe de cine și cînd, cicatrice care se închisese doar superficial.

Ania putea să se semețească înaintea laborantelor ei grăsane, putea să se fudulească puțin și chiar să spună pe neașteptate, de pildă : „Lui Igor are să-i apară curînd o carte. O carte BUNĂ. Da, iar la vară, probabil, o să mergem în Crimeea"... Putea să răspundă deodată tăios cu o vorbuliță din carte. Putea să-și dea aere. Putea, dacă i se ivea ocazia, să rîdă de careva. Dar în sufletul ei întotdeauna era slăbuță. Nesigură. Adică înlăuntru — acolo unde nici pe tine însuți nu te întrebi pînă la capăt despre toate.

Și nu pentru că Maşka noastră rămînea în urmă și nu umbla, cum umblă toți copiii, și deocamdată n-aveam cu ce să ne lăudăm. Și nu pentru că noi nici măcar o dată nu ne-am dus în Crimeea. Asta s-a cuibărit într-însa mai adînc și a apărut cu mult mai înainte de a fi apărut Maşka și de a fi apărut eu. Uneori aveam impresia că, probabil, în copilărie o sîcîiseră că nu are prezență de spirit. Sau o bătuseră la cap zi de zi pentru rezultate slabe la învățătură. Sau, la vîrsta critică, fusese îndrăgostită de vreun mintos de student, care n-a remarcat-o datorită „simplității" ei. Se întîmplase ceva de felul ăsta, deși nu-și mai amintea. Sau, poate își amintea.

— ...Tuzovkin și-a părăsit nevasta. La cincizeci și cinci de ani, ce zici ?... Cică a venit — și buf înaintea nevestei, în genunchi. Iartă-mă, zice, dar m-am îndrăgostit . Și-a pus căciula și — p-aci ți-e drumul.

— Viața e lucru mare. Viața — e treabă serioasă.

— Da-a-a-a...

— Era a doua lui nevastă ?

— A doua. Dacă pe precedenta o socotești prima, atunci, de bună seamă, e a doua.

— Viața e lucru mare. Viața — e treabă serioasă...

Am ascultat noutățile de ultimă oră de la uzină, apoi le-am întrerupt, cum se întrerupe aparatul de radio. Am căscat. M-am întors pe spate și stînd întins cu ochii în tavan, priveam dungile de lumină, jocuri modeste ale veiozei noastre crăpate. Așa am luat-o de la magazin, cu crăpătură, fiindcă Ania, cu tot zelul și plămada ei din fabrică, nu putea cumpăra nimic fără să fie trasă pe sfoară. Mă gîndeam la această trăsătură a ei și o iubeam pentru asta.

Apoi am sporit puțin sunetul — se auzi aceeași discuție, tărăgănată, ca un pîrîiaș care seacă, fără să sece și care nu va seca încă o sută de ani. Foarte încet, cum încerci apa cu vîrful piciorului, acolo, în bucătărie, spuneau :

— Ania... poate că al tău caută dreptatea ? Poate e tont, ce zici ?

Și oftară.

Despre mine era vorba, mai bine zis — despre bărbatul Anecikăi lor, căci eu însumi nu însemnam nimic pentru ele. Și discuția începu din nou să se scurgă. Despre faptul că n-ar fi rău ca el (eu) să-l cunoască pe moș Veniamin. Dacă e cineva care cunoaște exact viața, atunci acela e moș Veniamin. Oricum, a fost ales și în comitetul de sindicat, a fost și nefericit, a stat la închisoare cinci ani („Nu, a stat șase, pentru că a stat de două ori cîte trei"). E și foarte bun pescar. Și directorului, cînd e cazul, i-o spune verde-n față. Se cunoaște personal și cu cosmonauții... Ascultam și nu rîdeam, căci, acum, nu era nimic de rîs în simplitatea lor. Și pe deasupra știam că vorba-i vorbă. Și că în primul rînd, contează bunătatea. Și că fețele lor, ca un metal ruginit la culoare, aspre și tăbăcite, sînt încremenite de aceeași maximă tensiune care încremenește și chipul Aniei.

Din a doua perioadă am aflat că actriței Alevtinova îi plăceau bijuteriile. Strîngea pietricele. Aproape ca și mine.

„Ce e deosebit în asta ? mi-am spus. Tuturor femeilor le plac bijuteriile".

„Dar ei îi plăceau foarte mult".

„Cumpăra cumva ?"

„Și cumpăra. Și primea în dar."

A patra perioadă, ultima perioadă a lui Starohatov era tot neclară ca înainte. Și nu uitam asta nici un moment. Dacă ar fi trăit cu Alevtinova, aș fi putut înțelege de unde bate vîntul și de ce are el nevoie de bani. Dar el de foarte multă vreme nu mai trăia cu ea. Nici nu mai erau în relații. O și uitase. Știam precis.

Tabloul la zi se prezenta în felul următor :

Kolea Okonnikov — JECMĂNIT.

Jenka Albeață — JECMĂNIT.

Inginerul Liniștit — ACT DE MĂRINIMIE.

Scenaristul Chel — ACT DE MĂRINIMIE.

Pavlușa Șarikov — ?

Fapte erau destule. Chiar multe, se poate spune. Faptele se acumulau, dar în cazul respectiv nu limpezeau nimic.

Capitolul al treilea

Pentru că era necesar un sens conciliant al lor. Toți păcătuim cîte puțin, așa e. Dar păcătuim EXPLICABIL, în orice caz explicabil pentru noi înșine — și tocmai caracterul explicabil, el, drăguțul, ne și împacă lăuntric. Și ne îngăduie să răsuflăm. Și ne mîngîie pe cap. Dar uite, să spunem, un hoț de buzunare obișnuit. Într-un autobuz. Oftează, tușește, se sufocă precum un astmatic la finișul vieții, și, într-un acces de tuse, se apleacă din ce în ce mai aproape de o duduiță — iar duduița are o poșetă transparentă din material plastic și portmoneul din geantă se vede ca o lumînare care arde. El a luat portmoneul. L-a subtilizat. A izbutit. A trecut în alt autobuz. Și iar tușește ca un astmatic, se apleacă

tot mai jos și mai jos, ca să salte portmoneul unei alte duduițe. Înduioșător, nu ?...

Ca să deslușești taina omului te poți apropia dinlăuntru — adică punîndu-te pe tine în locul lui și încercînd să-l înțelegi. La drept vorbind, cu asta mă și ocupam. Dar uneori te poți apropia de ea din afară. Din afară — asta înseamnă să-l compari pe Starohatov cu alt ins, într-un fel sau altul consemnat pe hîrtie și cunoscut. De bună seamă, n-ai să scoți nimic de aici, pentru simplul motiv că indivizii nu se repetă. Altul este însă avantajul. Comparația. Îmi aduceam aminte întîmplări faimoase cu pungași de odinioară, confruntam particularitățile exterioare ale hoției lor — CUM A FURAT ? — CUM SE COMPORTA ÎNAINTE ? — CUM S-A COMPORTAT DUPĂ ? — ERA CINIC ? — ERA ÎNCLINAT CĂTRE MĂRINIMIE ? — „punctele" acestea exterioare le suprapuneam peste „punctele" lui Starohatov și încercam să urmăresc după schiță, ca prin ceață, cum e conturul șovăitor ce apare după aceste puncte.

N-au fost hoți de drumeag îngust, drumul se vedea — drum mare — dar în realitate era sărăcăcios și spălăcit. Au fost hoți mari, au fost hoți mici. Au fost și din cei înclinați către mărinimie, este adevărat. Dar nu în stare pură. Sudura nu e aliaj — le plăcea să fie afectați, să pozeze și erau destul de buni comedianți. Fără spectatori nu însemnau nimic. Vistiernici. Miniștri. Și răzvrătiți scăpătați — variante ale lui Dubrovschi * de calitate mai proastă și mai ieftine. Arta nici pe departe nu i-ar fi zugrăvit în culorile sale echilibrate. Iar istoricul îndărătnic nu i-a lăsat să-și ascundă adîncurile sufletului. I-a prins „goluți". Și aproape toți erau jalnici. Despuiați. Aproape toți numai se făleau și etalau efectul exterior. Și aproape nici unul dintre ei nu avea nici cea mai mică legătură cu Starohatov; care făptuise faptele sale bune pe tăcute și nu de ochii lumii.

(Da. Tocmai atunci am notat pe foi cea mai prețioasă observație, care n-a fost zdruncinată nici pînă la capătul drumului. În situațiile cînd ajuta pe cineva, MĂRINIMIA LUI STAROHATOV ERA O MĂRINIMIE VERI-

* Personaj central din nuvela cu același nume de A. S. Pușkin.

TABILĂ. Era NU DE OCHII LUMII. Ea nu era nici gest, nici joacă.)

Important era să observi un om care a trăit cîndva, iar pentru asta aproape că trebuia să înlături cu totul cuvîntul — istorie. Să reduci măreția, în schimb să cercetezi portretul. Și, de bună seamă, să răstorni trufia neghioabă a istoricilor care s-au obișnuit să răsucească veacurile, cum răsucești tu perna la fiecare jumătate de oră într-o noapte toridă fără somn, așezînd-o ba într-un fel ba în altul. Altfel n-ai să vezi și n-ai să prinzi nimic, nu te alegi cu nimic.

Cu ceva m-am ales, dar neînsemnat.

Singurul care se suprapunea peste chipul lui Starohatov prin „punctele" tari ale caracterului său era Menșikov *. Firește, aici te-ai fi putut speria. Pentru că jocul (iar comparația este întotdeauna un joc) era dificil, vizavi de Starohatov ședea un jucător, orice s-ar spune, istoric și glorios pe deasupra. Dar n-aveai încotro. Și dacă te-ai așezat, împarte cărțile, căci oamenii s-au așezat și ei, și așteaptă. Pentru că dacă tot te-ai apucat să scotocești un caracter, ar trebui să-ți fie totuna pe cine ai în față — un laureat al premiului Nobel sau o necunoscută bătrînă și paralizată care face pe ea. Tot oameni sînt. Iar tu asta o știi mai bine decît alții. De vreme ce te-ai apucat de portrete, îmi spuneam.

Pleava de escroci a societății din zilele noastre este, orice s-ar spune, măruntă, meschină — așa ceva în Menșikov nu era cîtuși de puțin. Asta te și atrăgea. Un răsfățat al soartei și un norocos. Comandant de oști talentat (și hoț). Om de stat (și hoț). Tovarăș de arme credincios și prieten al unui om de geniu (și hoț, hoț, hoț). Fără îndoială, trebuie să ții seama pentru vremurile acelea și de moravuri, și de corupție, și de amploare — dar nu numai atît. Sînt cunoscute îndeobște cazurile de „însfăcare" aproape lipsită de sens. Și acesta era tocmai el, Aleksașka

---

* Referire la Menșikov, Aleksandr Danilovici (1673—1729), om de stat și militar rus. Generalisim. Colaborator apropiat al țarului Petru I. În bătălia de la Poltava (1709) a contribuit hotărîtor la victoria împotriva suedezilor. Conducătorul de fapt al Rusiei în timpul Ecaterinei I (1725—1727). După moartea acesteia a fost deportat în Siberia apuseană, unde a murit.

Menșikov. Recidivele „înșfăcărilor“ lui erau atît de mici și de inutile, încît puteau fi clasificate ca „înșfăcări“ din obișnuință și puteau fi chiar neobservate, dacă n-ar fi fost lovit dureros peste mîini și de însuși *mein Herz* * și de alte *Herz*-uri.

„...Are răul ista în firea sa, scria unul dintre curteni, se bate cu răul din sine, se luptă, dar nu e în stare să-l biruie“.

Și nu era nevoie să te uiți cu lupa la paginile pe jumătate șterse ale *Corespondenței marilor curteni* ca să observi legitatea : după fiecare păcătuire a sa, Menșikov se grăbea să dovedească țarului și patriei că cel mai important în el „este omul și nu hoțul“. Și, poate, nu numai și nu atît țarului se grăbea el să-i dovedească acest lucru. Poate că lui însuși. Cine știe.

Și fiindcă veni vorba, la vremea lui, Menșikov era și el un om aprig.

Despre Menșikov se putea scrie și de cinci ori — putea fi un portret de sine stătător, pasionant și uluitor prin laturile lui întunecoase. Dar asta nu e de mine. Și nu pentru că mi-ar fi teamă, ci pentru că sînt obișnuit să lucrez cu ceea ce este viu. Așa cum,, pesemne, vampirilor le place gustul sîngelui cald. Fără îndoială, în istorie pot fi descoperiți hoți, dar nu orice hoț se potrivea. Ca să coincidă măcar în punctele esențiale cu portretul lui Starohatov era necesar un hoț, dar nu un hoț-acaparator. Era necesar un hoț care să fi fost mai curînd rob al acestei hoții a lui, nu stăpîn. Cum se spunea pe vremuri — rob al patimii sale.

De la Menșikov am desprins două trăsături dintre cele mai interesante. Prima — ROB AL PATIMII SALE.

Și a doua, nu mai puțin importantă — BOIERIE.

„Povestește-mi, Jenea, cum se comporta el ? Cînd discutați scenariul «vostru comun», cum se comporta ?

„Calm“.

„Cu totul calm ?“

„Da“.

---

* Inima mea (germ.).

„Dar măcar prin ceva, măcar printr-un lucru mărunt, Starohatov a scăpat vreo vorbă că totuși ăsta e scenariul tău ?"

„De ce să scape o vorbă ? Treaba e treabă".

„Dar la consiliul artistic ?"

„Cu atît mai mult. La consiliul artistic se ridica maiestos și important. Și spunea : „NOI am muncit îndelung... NOI am conceput acest personaj... Cînd NOI am lucrat la dialoguri".

„Și nici un moment nu i-a tremurat glasul ?"

„Zîmbea".

Banda de magnetofon se învîrtea și reda ceea ce înghițise cîndva. Uneori își luau zborul niște sunete, ca la eliminarea domoală a fumului de țigară : Jenka Albeață și cu mine stăteam atunci în camera goală și fumam.

„Jenea, spune-mi, cînd rămîneați între patru ochi, Starohatov nu se sfia de tine ?"

„Eu mă sfiam de el".

„Doar scenariul era al tău. Iar Starohatov era numai omul care propulsa".

„Cu toate astea, eu eram cel care se sfia".

„De ce ?"

„Aveam tot timpul impresia că sînt necistit cu ceva".

„Iar el ?"

„El nu-i din ăia care se sfiesc. Boieru-i boier".

Această BOIERIE, fără îndoială, era boieria omului care de foarte puțin timp nimerise în rîndul întîi. Boieria unui om, în fond, foarte simplu și bun. Boieria unui om înzestrat. Și niteluș — boieria parvenitului. Realmente semăna cu Menșikov, datorită lui Menșikov am și notat asta.

De fapt magnetofonul este o porcărie. Ca tot ce miroase a tehnică, acolo unde n-ar trebui să fie nici cea mai mică urmă de tehnică. Magnetofonul e bun la imprimare, acolo își face datoria, dar la descifrare este un chin cumplit. Și nu numai pentru că discuția pe viu nu-i același lucru cu discuția pe hîrtie. Transcriam pe hîrtie imprimarea, puneam mîna pe stilou și apăsam fără încetare cînd pe „pornire", cînd pe „stop" — zguduia cum

îl zguduie mașina pe omul viu. Și dacă mai începea să zbîrnîie și telefonul, mă simțeam cea mai de nimic ființă, neadaptată acestui secol.

...Am sosit cînd consiliul artistic începuse de-acum — mai mult, judecînd după timp, chestiunea era în toi. Discuția dura de vreo jumătate de oră. Mi-am aruncat privirea — Pavlușa Șarikov ședea tocmai în fundul încăperii. Era agitat. Congestionat. Striga nu știu ce, apărîndu-și prietenul. Se străduia. Pe coridor era pustiu. Umblam în sus și-n jos și așteptam cu răbdare.

Din cînd în cînd deschideam puțin ușa.

— ...Viktor Laricev a prezentat un scenariu interesant. Dar vreau să remarc un lucru, tărăgăna psalmodiind un bătrînel.

Peste zece minute mi-am mai aruncat din nou privirea :

— ...scenariul este foarte interesant. Dar vreau să remarc ÎNCĂ UN LUCRU. Bătrînelul tărăgăna vorbă după vorbă, și aveai impresia că din clipă în clipă nu mai e în stare să respire. Bătrînelul era un om modest, chel și simpatic. Îmbrăcat într-un sacou modest. Era tare, tare șters și numai din urechile lui țîșneau năvalnic și viguros smocuri de păr. Chiar ca o sfidare parcă. O tufă cu flori portocalii într-o toamnă golașă și mohorîtă.

Cînd mi-am mai aruncat privirea peste o jumătate de oră, se propuneau îmbunătățiri.

Unuia i se părea că e cam puțină dragoste în scenariu. Altuia i se părea că e cam multă dragoste. Erau și unii pentru care dragoste era atît cît trebuie. Oamenii nu puteau fi identici, și de aceea erau de tot felul — ca de obicei. Ca peste tot.

Umblam fără rost, mă plictiseam, și gîndurile îmi zburau. Bunăoară, la faptul că eu umblu, iar acolo, după perete se naște o creație colectivă. Chiar creație. Și este posibil ca în spatele acestei creații, orcît ai desconsidera-o, să se afle viitorul. Peste cinci secole, de pildă. Căile omenirii sînt necunoscute. Și, într-o bună zi, un consiliu artistic de vreo treizeci de oameni va fi pus la treabă să scrie o povestire tristă despre Liza Kali-

tina. * Cu ce sînt ei mai prejos decît un singur om ? Cu ce sînt mai de lepădat ? Iar faptul că în consiliul artistic se nimeresc cinci unchiași, care sugerează niște modificări stupide, nu constituie o piedică. Tu însuți, după felul cum decurg lucrurile, nu-ți propui numai sclipiri geniale. Cîte nu se întîmplă. Primul explorator în tine se află, asta e admirabil, minunat, poți să te fălești pentru așa ceva. Dar nu uita că în tine se află și luciditate, și acele părticele de creier, în care este concentrată spaima animalică și panicardă față de tot ce e nou. Fără așa ceva viața nu e viață.

— ...Episodul, tovarăși, trenează evident. Trebuie eliminat.

— Sau scurtat.

— Iertați-mă. Dar, poate, tocmai caracterul oarecum greoi al stilului este cheia scenariului ?!

Auzeam în mine și asemenea replici și le stratificam. Iar dacă ele pătrundeau în straturi și se auzeau încet și înăbușit, asta nu schimbă esența. Cu atît mai mult cu cît nu întotdeauna și nu totul în tine este înăbușit — există și gălăgie, chiar și strigătul tău însuți, cînd casa din oala ta se umflă din cale afară și dă peste margini. Cînd băsicile ies cu pocnete și plescăituri la suprafața meiului în clocot și nu-ți rămîne decît să domolești focul.

Și deodată mi-am imaginat aevea cum are să vină ea — producția colectivă a povestirilor despre Liza Kalitina. Are să vină treptat, parcă în virtutea necesității, parcă în ajutorul însinguratului care scrie ; mai întîi, de bună seamă, are să vină în liniște, are să se așeze la masă, are să-l compătimească pe solitar — și numai după aceea, pe neobservate, are să-l gîtuie într-un ungher... Am început să rîd. Am priceput că EA n-o să se apuce să sugrume un biet și demodat „suflet“ solitar care scrie. Ea are să lase chiar intenționat cîțiva dintre aceștia ca să-i zeflemisească. De dragul rîsului. Să aibă de cine-și bate joc, să-și amintească de timpurile de altădată. Asta e progresul. Băieții de la meteorologie — cîteodată, în bandă veselă — doar ce adunaseră buletinele de la o sută treizeci și două stații meteorologice, au

* Personaj din *Un cuib de nobili de* I. S. Turgheniev.

introdus datele primite într-un calculator mic și cochet, au calculat, au integrat și, știind de-acum absolut exact prognoza pentru ziua următoare, cîteodată se apropie într-o bandă veselă și poznașă de moșneagul Ferapont * și-l întreabă pe bătrînul reumatic : ia spune, bunicule, ce-ți șoptesc oasele tale paradite ? Are să plouă, mîine, sau nu, ai ?...

La capătul coridorului își face apariția o siluetă — toc-toc-toc-toc. Contururile devin mai clare, și se apropie Vera. Îndeobște, nimic neașteptat, venise să aranjeze cu vreun cineast, care urma să țină o conferință. Ca de obicei. Să aranjeze nu prin telefon, ci cu ajutorul farmecului personal.

— Ce ai de rîzi ? întrebă ea.

— Nimic. Ai apărut ca din ceață.

— A-a...

— Cînd devii iar profesoară ?

— Vrei să asiști la lecțiile mele ? Vera prinse și ea a rîde.

— Vreau.

— Destul de curînd.

Și trece mai departe pe coridor. Să caute somitatea. Căci munca-i muncă. Micul lucrător administrativ în procesul de învățămînt. Întocmai.

— Vera, am chemat-o.

— Da.

— Ți-am promis că vin să ajut pe parcelă, spuneam mergînd cîțiva pași în urma ei, dar n-am izbutit să-mi fac timp liber. Dar am să vin. Neapărat.

— Să dai un telefon înainte.

Și iar se îndepărtă.

Dar, de data asta, se opri singură și mă chemă.

— Servieta ta e absolut la fel ca a lui Jenea Suteev.

— E chiar aceea.

— Da ?... Înregistrezi și tu graiul popular ?

— Ceva în genul ăsta.

— S-a apucat într-o zi să dea drumul benzii cu o înjurătură înspăimîntătoare de mamă. — Vera începu

* Personaj din piesa Trei surori de A. P. Cehov.

să rîdă. Stăteam alături. — Numai de mamă și iar de mamă. M-am înroșit ca sfecla. Nu știam unde să mă ascund și ce să spun. Iar el rîdea în hohote (îți amintești cum era în stare să rîdă ?) și, pasămite, în felul ăsta îmi făcea curte. Cu asemenea texte de crîșmă voia să mă atragă către lirică...

Plecă. Priveam la capătul acela al coridorului unde ea parcă iar dispăruse. Vera era măritată cu un profesor de educație fizică, care, încă din anii războiului, suferea de o boală grea, de care nu mai scăpa. Acum avea peste cincizeci de ani. O dată pe an se interna la spital, iar Vera se ducea la el și rămînea acolo atît cît era nevoie. Și chiar mai mult decît era nevoie, căci Vera făcea parte dintre nevestele acelea pline de zel. Pe deasupra, avea și o fetiță, în clasa a opta. Ei, și, bineînțeles, povara casei pe care o ducea zi de zi.

Pavlușa Șarikov ieși după consiliul artistic (o mulțime zgomotoasă se revărsă și aprinse țigările la ieșire), iar eu m-am îndreptat numaidecît și cu pasul cel mai hotărît spre el.

— Iartă-mă, spuse Pavlușa Șarikov, dar mă duc acasă. N-am să pot rămîne cu tine. Mă grăbesc.

— I-am propus să mai depănăm din trecut.

— Dar mă grăbesc ! aproape că mă împingea cu mîinile.

— Atunci am să te conduc. Mai tăifăsuim pe drum...

— Dar merg pe jos — vreau să iau aer.

— Excelent, Pavlușa ! Excelent !... Și eu vreau să iau aer.

Mergeam pe cheiul rîului Moscova, discuția se legă totuși. Și se dovedi chiar sentimentală — nu ne-am văzut de multișor, Pavlușa, iar anii zboară, ah, mizerabilii, cum mai zboară. Rîul era posomorît, arăta întocmai ca toamna. Trecu duduind o șalupă de pasageri. Și asta, bineînțeles, s-a imprimat. În burta servietei rola depăna domol și supus centimetru după centimetru, de aceea și fusese luată.

După o oră, acasă la mine, am notat pe o foaie : Pavlușa Șarikov — JECMĂNIT... Oare un portretist trebuie să irosească atîta energie pentru Pavel Leonidovici ? — și cu fiecare nouă însemnare îmi răspundeam :

trebuie ; nu, zău, trebuie ; uită-te numai ce frumos animal de pradă. Spre sfîrșitul lunii am mai adunat patru. A. Rîjkov — JECMĂNIT. S. Elin — JECMĂNIT. B. Stoțki — JECMĂNIT. S. Jigariov — JECMĂNIT...

Capitolul al patrulea

Pe soțul Verei îl chema Nicolai Nikolaevici. Era un bărbat, peste cincizeci de ani, uscățiv și destul de frumos, căruia o rană la cap și încă o altă rană îi chinuiau viața de la război încoace. Într-o bună zi noi, cei opt cursanți, sau șapte, cîți eram la Școală, am trecut pe acasă pe la Vera Sergheevna noastră... Era o sărbătoare, dar nu prea importantă, căci sărbătorile mari le marcam altfel. Așa că am trecut pe la ea numai pentru vreo zece minute. Cu flori. Și cu bomboane.

Soțul Verei și, prin urmare, Vera însăși aveau un prieten devotat și statornic, adevărat amic-străjer al familiei — prieten de pe front, pe nume Perfiliev. Un mujic masiv și puternic, pornit bine către șaizeci de ani, cu niște ochi mici, gălbui, și șireți. La ei în casă i se adresau cu numele de familie. Deși îl considerau tot de-al lor.

— Perfiliev, tu ai să ședzi în capul mesei.

Sau :

— Perfiliev, ajut-o pe Vera să mute dulapul.

Sau :

— Poate cîntăm un cîntec de pe front ? Perfiliev, ce zici ?...

Pe noi, cei tineri, impulsivi, cinefili împătimiți, plini de ardoare, Perfiliev ne suporta anevoie. Și nu ascundea lucrul acesta. Nu socotea că e necesar. Cînd am intrat cu flori și bomboane, bărbatul ăsta zdravăn ne palpa cu ochii lui gălbui. Ne cerceta. Îl preocupa serios care din banda asta ar putea fi slăbiciunea Verei, sau poate chiar mai mult decît slăbiciune — cine-i mai știe. Vera se poate îndrăgosti, atîtea se-ntîmplă, iar cinematograful e o mlaștină faimoasă. Numai că de ce s-a băgat Vera

în ea ? Şi uite că noi intrarăm, iar el ne cerceta chipul — cîte unul, nu vă-mbulziţi ! — şi ne examina, cum s-ar zice, permisele de trecere.

Încă de la uşă (fără să ştiu despre verificare) am simţit ceva ca un fel de frison uşor — radiaţia ochilor gălbui ajungea pînă la mine, deşi nu mă examinau încă. M-am străduit să fiu cît mai şters cu putinţă, să mă comport calm. Ca şi cum aş fi puţin bolnav : de o boală de care eu însumi nu ştiu deocamdată. Jocul era neapărat necesar, pentru că la aceşti vechi ostaşi s-au format mirosul, intuiţia, instinctul adulmecării — oricum le-ai numi — în toate împrejurările vieţii, ca şi într-a noastră, a mea şi a Verei. Probabil, toată treaba constă în instinctul primejdiei, în circumspecţie, şi aici ostaşul rămîne ostaş. Aşa că am avut noroc. Pierzîndu-mă printre invitaţi, flori şi cutii cu bomboane (cu panglicuţe — strălucirea ia ochii), m-am ascuns, am rămas nerecunoscut. Cu toate că eu constituiam o primejdie pentru casa, familia, deprinderea lor de viaţă şi aşa mai departe. Şi în privinţa aceasta constituiam o primejdie şi pentru el — pentru Perfiliev, dar ostaşul n-a adulmecat.

El ne palpa cu ochii, iar mustăţile lui pleoştite fremătau încetişor. Ca unul care a prins momentul. Între timp zîmbea.

Iar noi ne apropiam cîte unul de Nikolai Nikolaevici, care sta pe jumătate culcat (era suferind), uscăţiv şi frumos, şi îi strîngeam mîna, şi ea delicată şi frumoasă — o strîngeam discret, aşa cum se şi cuvine faţă de un om ce stă pe jumătate culcat. Şi despre care ştii dinainte că e rănit la cap. Şi ne prezentam :

— Kolea. Tizul dumneavoastră. (Ăsta-i Kolea Okonnikov).

— Jenea. (Jenka Albeaţă).

— Igor. (Eu).

— Slava. (Utocikin).

Şi aşa mai departe.

Asta a fost cîndva.

Iar în clipa aceasta, aplecîndu-mă deasupa foilor de hîrtie, deconectat, retras în bîrlogul meu, cum se retrage peştele, tăcut, adormit, auzeam : PERFILIEV — PERFILIEV, PERFILIEV, auzeam şi nu pricepeam ce se vrea

de la mine. Mă simțeam bine și comod în bîrlogul meu : obișnuita moleșeală. Numai Ania, ea știa de ce mă sîcîia și nu-mi dădea pace. Doar și aseară și alaltăseară mă sîcîise și nu-mi dăduse pace. Era rolul ei.

În cele din urmă a tot bătut pînă i s-a deschis.

— Cînd vine ? răzbi la suprafață din torentul vorbelor ei întrebarea directă, iar după aceea am ieșit și eu la suprafață. Ca acel peștișor adormit și fără chef de joacă. Un peștișor trîndav.

— Cine vine ? am repetat eu întrebarea.

— Perfiliev.

— Cine-i ăsta ?

— Per-fi-li-ev !... Te întreb pentru a treia oară, m-ai și plictisit !

Cîștigînd cîteva secunde, m-am tîrît pe divan, am întins mîna după țigări. Dacă în familie ești un leneș, un rău, și dacă pînă acum încă nu te-ai acomodat în pielea soțului și tatălui de familie, totuși să iei țigara cu o mișcare domoală de stăpîn te pricepi deja.

— Perfiliev ? am întrebat din nou, aprinzîndu-mi țigara.

— Da, da ! Perfiliev !...

În urmă cu cîteva zile pe Ania a apucat-o brusc grija (tot în stilul ei !) că „trebuie să te repezi pînă la parcelă și să dai o mînă de ajutor Verei Sergheevna, guralivule, de vreme ce i-ai promis". Ania s-a pus pe treabă în mod serios. Era în asta ceva din dorința cu adevărat femeiască de a-ți aduce aminte că tu, bărbatul, bineînțeles ai uitat. Era aici și o convingere a ei lăuntrică : E RUȘINE SĂ PROMIȚI ȘI SĂ NU TE ȚII DE CUVÎNT. Era (așa cred) și un anumit calcul. Astfel că a rezultat și a fost pus în mișcare de către Ania un întreg proces. Iar calculul, fiindcă veni vorba, era nevinovat și cu totul familial. Noi (toată sfînta noastră treime) vom merge duminică la ei, vom admira ultimele zile ale toamnei, iar pentru Maṣka este oricum util și obligatoriu să iasă din oraș (aer, aer și iar aer !).

Chiar atunci — acum cîteva zile — la insistența nevestei am sunat-o la telefon pe Vera. Și i-am comunicat că duminică va primi pe parcela ei nu numai brațe de

muncă (eu), dar și spectatori, mai precis — spectatori entuziaști (Ania și Maşka).

Vera a spus :

„Foarte bine. Are să ne facă plăcere... Duminică vine Perfiliev să vă ia".

Și era sîmbătă — chiar sîmbătă seara — așa că Ania se și gîndea la călătoria de a doua zi și mă sîcîia :

— Cînd ?... Cînd a promis că vine după noi ? La ce oră ?

— Cine ?

— Acum te omor !

M-am întins după țigară, cîștigînd cîteva secunde și i-am spus, amintindu-mi vag :

— Perfiliev are să vină dis-de-dimineață.

— Ce înseamnă dis-de-dimineață ? întrebă Ania cu asprime.

Răspunsul meu nu o mulțumise. Atît de îndelung și atît de energic trăsese de mine să mă scoată din bîrlog, încît acum o putea mulțumi numai un răspuns complet, ca lumea. Nu sînt foarte sigur, dar cred că, de fapt, ea dorea să recunosc sincer că, în convorbirea cu Vera, nu am fost la înălțime, n-am precizat, nu mi-a trecut prin cap să precizez, din pricina nepăsării mele de totdeauna. De bună seamă, aș fi meritat să capăt numaideciît o săpuneală și ar trebui să o sun din nou pe Vera la telefon, acum — și doar așa Ania ar fi satisfăcută. Și cît de frumos ar fi. Și ce bine ne-am fi împăcat ceva mai tîrziu. Dar eu eram cu ochii în patru.

— Între opt și nouă, urmă neșovăitor răspunsul meu.

Și am fost lăsat în pace, mi-am văzut de treaba mea. Iar săpuneala i-a revenit uneia dintre prietenele Aniei. De aproximativ un an prietena nu sunase la telefon și, prin urmare, nu se interesase cum o mai duce Ania și cum se străduie fetița noastră să umble. A sunat acum și, nimerind-o înfuriată, și-a primit cu vîrf și-ndesat toată porția. Și pe a mea.

Perfiliev a trecut să ne ia cu punctualitate ostășească — la zece punct probabil dintr-o obișnuință care i s-a păstrat și care acum îl însoțea mereu, ca și mustățile-i pleoștite. Mașina era a lui proprie — un „Mosk-

vici" ultimul tip. Atît de mîndru și abil și-a înșurubat „moskviciul" la locul de parcare, înțesat pînă la refuz cu mașini, de parcă toată viața a locuit în blocul nostru. L-am văzut pe fereastră.

— Intrați. E deschis.

Perfiliev deschise ușa, intră și — îndată își pironi ochii spre mine, și-a amintit. Ei, e clar — spuneau ochii lui gălbui — cum de nu te-am remarcat eu atunci. Nu te-am reperat. Și doar tu ești, negreșit tu. E cît se poate de clar.

Îl priveam și eu. După cinci-șase ani, firește, mai slăbise. Mai îmbătrînise. Dar nu cedase. Continua să fie puternic și masiv. Șaizeci și ceva. La pensie.

— Parcă ne cunoaștem, nu ? spuse el fără să-și ia ochii de la mine.

— Ne cunoaștem, ne-am văzut la Vera.

A rezultat că înadins m-am referit la ea spunîndu-i pe nume și nu „Vera Sergheevna". Dar apăru Ania. Și am simțit deodată că privirea gălbuie șireată, care mă pipăia, slăbește. Mă simțeam din ce în ce mai bine. Privirea lui Perfiliev pierdea din intensitate și se deplasa spre punctul zero. Eram dezlegat. Eliberat. Mai mult : mi se dădea drumul definitiv. Era chiar o ușoară dezvinovățire în atitudinea sa : am greșit, așa-i ?.. Știam că Ania produce asupra celor care o văd pentru prima oară tocmai această impresie — de ființă care iubește și este iubită. Și nevastă și femeie. Este dintr-acelea care-și păstrează bărbatul nu prin iubire. Și nu prin așternut. Și nu prin deșteptăciune. Și îndeosebi prin nimic, în afară de ea însăși. Tocmai femeia care parcă ți-a fost sortită o dată și de la care nicăieri nu te îndepărtezi și nu pleci, iar dacă pleci, atunci ești taretare nenorocit.

Ania nu era Ania, era familia bine închegată. Însemnele stării civile erau la ea vizibile încă de pe cînd era fecioară. Și bătrînul ostaș a reperat-o. Nu putea să nu simtă. Pentru că a simțit primejdia și a simțit tăria unui mod de viață reprezintă unul și același talent.

— Dumneavoastră sînteți Perfiliev ? zîmbi Ania.

— La ordin ! Duse mîna la cozorocul șepcii. Și îmi făcu cu ochiul (frumoasă femeie, n-am decît să te laud și să aprob — și să mă ierți că te-am țintuit cu privirea : e o deprindere — fără asta nu se poate !).

— Îndată sîntem gata. Doar un minut. Doar un minuțel, începu să se agite Ania.

— Să vă ajut ?

— Nu-nu... Mulțumesc.

Erau pregătite de-ale gurii („Hrană rece, ha-ha-ha !" izbucni în rîs Perfiliev) și îmbrăcăminte pentru vreme schimbătoare. Au fost încărcate la iuțeală. Ania și Maska — în față, lîngă Perfiliev. Eu, împreună cu căruciorul Mașkăi — în spate. Buf ! Buf ! se auziră portierele, și pornirăm în viteză.

— Mam...

— Mai taci, Mașenka, te rog.

— Mam... Acolo are să fie aer bun de-adevărat ? un timp Mașenka scoase sufletul din noi cu sîcîieli și văicăreli, dar, îndată ce am ieșit din oraș, amuți. O atrăgeau priveliștile de dincolo de fereastră. Crîngurile, podețele. Și călătoria însăși, care pentru ea era un lucru rar.

Asemenea parcele se acordă înainte de toate pentru a-ți pune la încercare răbdarea și voința. Decît să lucrezi argila asta plină de rugină și cioturi, e cu mult mai simplu să nici nu-ți pese de toată distracția, să renunți, să te lepezi, măcar la jumătatea drumului, n-are decît să ardă și cu flacără albastră. Șase ari — asta îndeobște nu-i mult, e chiar puțin. Ca să înțelegi acest lucru nu e nevoie nici de o deșteptăciune deosebită, nici de un simț deosebit al pămîntului, care este înrădăcinat în fiecare. Oricît te-ai fi îndepărtat de el și oricît te-ai fi deghizat în orășean, la un moment dat îți dai seama fără, cel mai mic efort, că-ți amintești de el și nu l-ai uitat, deși, poate că el e cel care-și amintește de tine și nu te-a uitat. El, pămîntul. În care mai devreme sau mai tîrziu ai să te întorci.

Șase ari — asta înseamnă exact cît să ridici o căsuță (vilă ! oho, au vilă !), să răsădești patru răzoare, să alegi o palmă de loc pentru o măsuță și două băn-

cuțe, unde ai să joci popa-prostu cu fetița ta, ai să fumezi, ai să casti și (pierzînd o partidă) ai să spui că, totuși, drăcia dracului, aici este un aer excelent. Dar și căsuța, și cele patru răzoare, și popa-prostu vor veni ceva mai tîrziu. Pînă una-alta, însă, aici sînt băltoace. Și ele trebuie astupate. Mai e și un dîmb argilos. Trebuie tăiat. Și, se înțelege de la sine, completat cu cernoziom. Mai sînt și vreo zece cioturi. Ele trebuie, cum se zice, defrișate.

Acest „cum se zice" l-am și făcut în ziua aceea. Cînd am sosit noi, Vera și Nikolai Nikolaevici lucrau la ciotul care era la rînd. Îl slăbeau din strînsoare. Îi despuiau rădăcinile.

— Bună ! strigă răsunător și tinerește Vera.

Coborîrăm din mașină.

— Ce loc încîntător ! bătu din palme Ania.

Și mă trase de mînecă :

— Un loc de-a dreptul splendid, așa-i ?

— Minunat, am spus eu. După părerea mea, nici iarba nu crește aici.

— Rîzi, rîzi ! zise Vera opintindu-se în cazma. Iar soțul ei ridică din umeri. Și spuse cu un zîmbet cam rece :

— Altul nu ni s-a dat.

După vreo cinci minute de flecăreală generală, forțele se repartizară în felul următor. Maska ședea în cărucior și privea (aer, aer și iar aer !). Ania alerga de la Mașa la noi și de la noi la Mașa. Era parcă într-o stare de dependență — intermediară : pentru toți se agita și tuturor le zîmbea. Perfiliev se apropia de ciot cu spatele „Moskviciului" său, prindea rădăcina cu două cabluri și, cu pocnete și fum, trăgea rădăcina afară. Nikolai Nikolaevici și eu ridicam ciotul cu niște drugi de fier și, printr-o încordare de-o clipă, ajutam să fie smuls din pămînt. Era aici și Vera cu cazmaua. La început a mers cum a mers, dar către seară „ne-am reamintit" și ne-am deprins, căci defrișarea o deprinzi la fel de repede, cum deprinzi ceva cunoscut.

Către seară le defrișasem. Alcătuiau o grămadă asemănătoare unui depozit de caracatițe. În tabără, sau în vizuină, sau cum se cheamă asta la ele, la caracatițe.

Erau așezate în toate felurile, încolăcindu-și rădăcinile — le-am dat foc și le-am prefăcut în scrum. Focul dănțuia și lumina pămîntul (repede se lăsă întunericul !), iar pămîntul tot era numai găuri și gropi, de parcă aștepta ceva — pesemne semințele. Mirosul de pămînt cald era și el o mărturie că s-a investit aici muncă și sudoare. Și că aici se poate semăna. Și se pot aștepta roadele.

Iar dacă Starohatov — în trecere, întorcîndu-se de la vila lui de treizeci de mii de ruble (vilă adevărată, un mic palat într-un mestecăniș, nu ca a vecinilor), — ar trage pe nas puțină funingine de la cioturile cuprinse de flăcări și, frînînd puțin, s-ar apleca în afară din mașină, ar vedea pămîntul cel negru pregătit și ar spune ceva.

Ar spune, n-ar rămîne tăcut și necomunicativ :

— Ia te uită. Au lucrat, nu glumă.. Vrea și Marpupka să trăiască.

Perfiliev și Nikolai Nikolaevici formau un cuplu uman. Soțul Verei, de obicei, vorbea domol, chiar încet, de parcă cumpănea și de parcă cuvintele uzuale rostite cuprindeau altceva în afara lor însele. Pe prietenul său îl numea totdeauna „Perfiliev", iar Perfiliev i se adresa de cele mai multe ori cu „tovarășe căpitan" (în modul de a-l aborda era și o ușoară zeflemea, și o vădită stimă — și una și cealaltă într-un amestec anume, cu o intonație specifică lui Perfiliev).

— Tovarășe căpitan, striga el, ia săltați cu drugulețul butucul ăsta !

Sau :

— Tovarășe căpitan, ne-ar fi fost de ajutor gogomanii dumneavoastră ! („Gogomani" îi numea Perfiliev, fără a alege, pe toți mucoșii cu care Nikolai Nikolaevici făcea educație fizică la școală.)

Sau :

— Tovarășe căpitan, păi dacă nu v-ar fi pălit la mir, ați fi avansat pînă la gradul de colonel, nu-i așa ?... Și coloneilor li se dădea teren — să fim sănătoși. Mai ales în primul an de după război.

— Isprăvește, Perfiliev, ajunge.

— Zău, tovarășe căpitan, terenul acela l-am văzut cu ochii mei. Poieniță și mesteceni. Pămînt de soi ! Iar pe peticuțul nostru or să crească doar agrișe și nici alea cu înfățișare de marfă.

Rostea totul cu voce tare și cu intonație, modulîndu-și glasul după pofta inimii, cum o fac oamenii satisfăcuți din cale-afară de viața lor, de bunul lor simț, și chiar de micile lor boli. Cu atît mai mult cu cît boli deosebite nu au. O mică precizare. Nikolai Nikolaevici a luptat numai un an. A fost rănit și tot restul războiului a zăcut prin spitale, fără să știe cum se va sfîrși povestea lui. Avea două medalii. Perfiliev s-a tîrît tot războiul ca soldat, mai exact, ca fruntaș — și n-a avut o zgîrietură.

— ...de ce să construim vilă doar cu parter, tovarășe căpitan, dacă se poate construi cu etaj ?

— Eu nu am nevoie de etaj.

— Dar pentru chiriași ?

— Perfiliev, ce glume prostești !

— Nu sînt deloc glume, vorbesc serios.

— Încetează.

— Ce-o să vă mai tocmiți tovarășe căpitan. O să închiriați pentru un sezon. Ba și cu luna.

Rîdea întruna de Nikolai Nikolaevici cel lipsit de simț practic. Cînd și cînd apărea în discuțiile lor o întîmplare de pe front, în apropiere de satul Krohovo. Acolo, în niște împrejurări, Nikolai Nikolaevici fusese nevoit „să se îngroape în argilă cu cizmele în sus". Nu am aflat ce anume se petrecuse acolo. Era limpede doar că bunul-simț al lui Perfiliev repurtase o victorie asupra romanticului căpitan — o victorie atît de evidentă, încît nu era uitată după mulți ani, cu toate că ar fi putut fi dată uitării.

— Tovarășe căpitan, și cum a fost lîngă Krohovo ? Nu ziceați dumneavoastră că vedeți pînă și gîndul cuiva ?

— Ziceam.

— Ha-ha-ha-ha ! Păi dacă l-ați fi ascultat pe Perfiliev, cît e el de soldat, Perfiliev !

Și iar izbucnea în rîs. Și iar se fălea :

— Dumneavoastră, tovarășe căpitan, să-l ascultați pe Perfiliev — n-o să dați greș.

Nikolai Nikolaevici și eu prindeam cu cîrligele cablului rădăcina. Chicotind, Perfiliev se apropia de noi și schimba cîrligele în felul lui, le așeza altfel (și uneori se uita deodată țintă și aspru la mine — asta nu-mi plăcea). Apoi se înapoia la mașină și se așeza la volan.

Noi luam drugii în mîini.

— Eh, reteveiule-e-e ! striga amenințător Perfiliev din mașină. Și noi îndată ridicam ciotul cu ranga, străduindu-ne să o facem simultan cu smucitura mașinii care se opintea.

Perfiliev era pensionar de-acum, iar cîndva a lucrat într-un atelier de reparații auto. Cunoștea admirabil automobilul. Copiii lui Perfiliev erau rostuiți la casele lor, iar nepoți avea o droaie.

Mai întîi am ales rădăcinile care, după părerea noastră, puteau să ardă (și au ars). Butucii rămași, prea jilavi și prea grași — să-i arzi e o treabă îndelungată — i-am îngrămădit într-un singur morman, l-am legat și l-am fixat cu o frînghie, iar după aceea, prinzîndu-l cu cîrligele cablului, l-am scos afară. Eu și Nikolai Nikolaevici mergeam în urmă. Iar Perfiliev le-a tras domol cu mașina — le-a tîrît vreun kilometru și jumătate, pînă la cotul unui rîu de unde rădăcinile se duc singure pînă la finiș. Sau putrezesc foarte repede. Sau, după un timp, devin uscate, răsunătoare ca bastonul, și albe, ca oasele.

A urmat după aceea focul de tabără. Mîncam cartofi și ouă răscoapte, ne întindeam pe rînd după sare, discutam agitat. Mai scoteam și cîte un strigăt, așa cum e și firesc să strige niște orășeni buimăciți din pricina aerului : „Drace ! Tare-i bine !“ — „Și ce natură !“ — „Da-a-a-a !...“ Ania și Vera o hrăneau pe Maska. Și discutau despre rămînerea ei în urmă, despre piciorușele ei lipsite de putere — nenorocirea noastră. Apoi iar despre aer, despre natură. Despre cît de bine e totuși. aici. Iar apoi — despre Starohatov.

Despre Starohatov bineînțeles vorbeau de rău. Dar nu din cale-afară. Și îndeobște rămîneau la părerea rezonabilă că Vera și Starohatov pur și simplu nu s-au înțeles în muncă, așa cum se mai întîmplă. Și chiar

spuneau : păcat că Vera va fi nevoită, cînd încheie un semestru, să revină la școală.

— Mie nu-mi pare rău, spuse Vera.

— Nouă însă ne pare rău, ziceau cei doi bărbați — munca asta îți mergea la inimă, doar nu sîntem orbi.

În fiecare zi și în fiecare ceas, probabil, îi repetaseră Verei că trebuie să plece de la Starohatov, că cinematografia nu e de ea. Iar acum, cînd trebuia *volens-nolens* să plece, le părea rău. Și oftau după ce s-a pierdut. Ca toți oamenii.

— Mie și școala îmi merge la inimă, puse punct Vera.

Lîngă mine, în căruciorul ei, învelită mai călduros la căderea serii, trona Maska. Mînca ou (din mîna Aniei), mesteca și se uita fără întrerupere la focul de tabără. Niciodată nu văzuse un foc atît de mare.

Acum despre ce am „pescuit" eu. În dimineața următoare, de cum am deschis ochii, m-am apucat să notez din memorie cîte ceva din cele petrecute în ajun. Căci aveam ce nota : focul de tabără — foc de tabără, aerul — aer, dar treaba-i treabă.

— Nikolai al meu se jena să cumpere de pe acolo un amărît de ceas, vorbea Vera cu indignare, fără să-și ia ochii de la foc, iar unii ca Starohatov, bunăoară, nu se sfiau.

Vera ședea pe scara mașinii. În partea opusă a focului față de mine. Toată în reflexe luminoase.

Se vorbea despre război. Despre orașele luate prin luptă (nu de-ale noastre, ci de acolo, mai de departe). Despre faptul că orașul cucerit încremenea brusc într-o spaimă animalică pentru o zi-două. Și casele distruse. Și lucrurile aruncate în dezordine, lua cine ce poftea. Iar dacă se vindeau, costau o nimica toată.

— Era în martie, începu Nikolai Nikolaevici să povestească pe îndelete. Și relată o întîmplare, despre unul din unitatea lor care a ajuns la tribunal pentru douăzeci de ceasuri deșteptătoare nemțești — pentru niște deșteptătoare demodate și stupide, pe care le adunase din plăcere și acum nu știa cu ce se mănîncă astea.

Iar altul a adunat vreo douăzeci de covoare scumpe. Și n-a mai nimerit la tribunal. S-a descurcat cumva.

Am uitat de aer. Și de focul de tabără. Și de cartoful copt înnegrit de cărbuni pe care-l aveam în mîini — ceva a zvîcnit în mine. Am întrebat monoton și slab :

— Oare nici Starohatov nu se sfia ?

— El ?... El nu se sfia, spuse Vera.

— Mă îndoiesc. (Ah, să fi luat încoace servieta mea — cine s-a gîndit ? — ca să vezi !).

— Degeaba te îndoiești. Aici nu-ncape îndoială — singur a povestit. Am adus, zice, unele lucrușoare.

— Nu cred.

— Nu crede, treaba ta... Starohatov îi povestea cuiva despre divorțul lui, iar eu auzeam. Povestea că scandalul a fost din pricina lucrușoarelor ăstora. Pentru că EA voia să-i rămînă ei.

— Nevasta ?

— Nevasta aia. Fosta... Actrița.

— Alevtinova ?

— Da.

Vera avea o memorie uimitoare. Și chiar dacă i s-ar fi făcut rabat pe seama aversiunii cronice față de Starohatov, informația ei despre el avea oricînd greutate și rezerve.

— Așa a fost el totdeauna, spuse Vera care voia să încheie discuția pe tema asta, prea multă cinste pentru Starohatov, să irosești seara și focul de tabără într-o flecăreală despre el.

— Ce-nseamnă „așa a fost totdeauna" ?

— Înseamnă din fragedă copilărie. Și de pe front a adus lucruri. Și de Alevtinova s-a despărțit cu ocări. Îmi închipui cum și-au împărțit bulendrele.

— Crezi că și la divorț a înșfăcat ?

— Numai dacă ea nu i-a dat una peste mînă.

Informația aceasta aproape că nu aducea elemente noi — era embrionul unei idei. Al ideii care de multe zile se cocea vag în mine. Independent de Vera. Și bineînțeles de vorbele ei, cam răutăcioase și nu prea fondate.

— Dar, Vera, i-am spus ferm, știu de la mulți că Starohatov se întîmpla să fie mărinimos. Nu de ochii lumii, ci cu adevărat mărinimos. Și dezinteresat.

— Se întîmpla, fu de acord Vera. Știu și singură că se întîmpla să fie mărinimos.

— Ei, cum vine asta ?

— Dar ce e neobișnuit aici — așa a fost el totdeauna. ESTE ȘI MĂRINIMOS, ȘI CIUBUCAR. ÎN ACELAȘI TIMP.

Nikolai Nikolaevici se miră :

— Ciudat.

— De bună seamă, e ca un oușor, prinse a rîde Perfiliev. Gălbenușul pe dinăuntru, iar la suprafață albușul.

— Nu este adevărat, am repetat eu. Se întîmpla să fie mărinimos nu de ochii lumii.

Nikolai Nikolaevici restabili pacea și liniștea — spuse că nu merită să irosim o asemenea seară încîntătoare pentru a judeca un om pe care, în fond nu-l cunoaștem. Sau îl cunoaștem puțin.

Starohatov Pavel Leonidovici — imaginea lui — schematic, arăta acum în felul următor. Pe Starohatov zi de zi îl rodea pe dinăuntru un vierme. DORINȚA DE A ÎNHĂȚA. Dorința sau viciul său mai curînd ereditar, Starohatov îl știe și i se împotrivește din toate puterile. Ca să spunem așa, se luptă cu viciul și îl biruie. Îl ține în frîu.

Dar uneori apare un moment de slăbiciune, și atunci Starohatov nu este în stare să se împotrivească — înhață. Bunăoară, își impune calitatea de coautor. Sau cară niște lucrușoare.

După ce înhață vine reacția — un fel de căință — și din nou Starohatov trăiește an după an cinstit. Reacția de regret și de căință e destul de cunoscută : este prezentă în orice patimă, intensificîndu-se după o păcătuire. Fumătorul, care se apucă iar de fumat, deși părea că a renunțat pentru totdeauna. Alcoolicul, care se pune iar pe băutură. Muierea, care se lăsase de rele și cade iar în păcat. Și așa mai departe.

Mai pe scurt : un om obișnuit care are un viciu. Dar nu numai atît. Ca hoț, care se întoarce la vechiul său năravi, Starohatov nu numai că se căiește, dar se și grăbește „să-și acopere păcatul". Îi ajută pe cei slabi.

Îi ajută sincer și fără cea mai mică rapacitate. O dată. Și a doua oară. Și a treia oară. Atîta timp cît conștiința lui nu se potolește cu desăvîrșire. Și din nou lui Starohatov i se pare că e sfînt, e frumos, e bun, e mărinimos — o conștiință potolită știe să ne adoarmă, asta e sigur.

Și din nou calcă strîmb...

Fără îndoială, schema rămîne schemă — dar dacă ești făcut din același aluat ca toți oamenii, și-ți știi păcatele sau măcar imboldul de a păcătui, atunci neapărat ai să simți și ai să crezi în adevărul acestor oscilări și al acestui proces. La fel vor crede și ceilalți. Tocmai aceasta este și limita a ceea ce e îngăduit. Și limita asta trece nu numai pe lîngă hoție, sau altă fărădelege nepremeditată. Ea e lungă, această limită. Și experiența personală îți va spune mult mai multe despre limita aceasta decît orice schemă.

Probabil că nici nu există vreo limită, ci corective, pe care ni le aducem nouă înșine permanent și în fiece moment, pentru ca, așa cum se spune, să nu uităm cum umblăm pe pămînt și că în toate există o măsură. Autocorectare, asta e. Și chiar dacă tu ești în general fără păcate, ca un înger, și uneori, făcînd duș, poți să-ți pipăi jucăuș aripioarele de pe spate — oricum există în tine DORINȚE. Și oricît de mici ar fi dorințele astea, tu oricum le vei proporționa în funcție de ce este și ce nu este voie. Te autocorectezi.

Nici căderea în păcat nu-i deloc obligatoriu să fie ceva haotic și ca o avalanșă. Se știe că, bunăoară, cel care s-a lăsat de fumat, dar nu se mai poate stăpîni și știe de-acum că azi va fuma, își organizează și își pricinuiește „căderea“ : alege calm și meticulos o altă cale (să nu vadă nevasta, vecinii, copiii), vine liniștit aici și — „cade“. Același lucru despre alte pofte. Fiecare și le cunoaște, lasă-l să le știe. Mai cu seamă Starohatov, cînd îi prăda pe băieți, își cunoștea foarte bine viciul — de aceea Starohatov nu este și n-a fost grăbit, zăpăcit sau nervos. Cînd o făcea, o făcea calm.

Și dacă în firea lui Starohatov se ascundea tocmai această forță, ea ar fi trebuit să acționeze și să izbucnească, nu numai prin impunerea calității de coautor

ea ar fi trebuit să acționeze IN DECURSUL ÎNTREGII VIEȚI. Cum spunea Vera, AȘA A FOST EL TOTDEAUNA.

Urma să lămuresc pînă la capăt, dar eu credeam încă de pe acum în ideea asta. Era o idee suplă. O idee cuprinzătoare. Într-adevăr o idee de sine stătătoare.

Am notat-o pe o foaie separată, pentru ca în căutările ulterioare să mă familiarizez cu ea din cînd în cînd în procesul de sortare și evaluare a pietricelelor, să o scot din buzunar, cum scoți o busolă.

Și am mai notat :

„...A nu se uita că tot acest complex de frămîntări i-a fost transmis lui Starohatov PRIN MOȘTENIRE. Că este o pacoste, o suferință a lui".

Tocmai făceam aceste însemnări, cînd se auzi sunînd telefonul. Se dovedea că el nu mă uitase.

— Da, am spus.

În receptor răsună un hohot de rîs. Apoi o voce :

— Ia te uită ce reacție, bravo, Igor ! Doar ce formez ultima cifră, că tu te și grăbești să spui „da"...

Fără nici o îndoială, era vocea lui — vocea lui Starohatov. O voce baritonală foarte binevoitoare, de boier :

— Bună seara, Igor. Nu te-am sculat cumva din așternut ?

— Nu.

— Unde-mi e băiatul ? Să mi-l dai neîntîrziat pe fiu-meu ! Și iar se rostogoli hohotul lui Pavel Leonidovici, un rîs caracteristic, plin de energie. Vezi, continua Starohatov, mi se părea că Vitalik e ori la tine, ori pe la niște tinere circe...

— Nu-i cunosc circele, i-am răspuns destul de rece.

— Dacă nu e la tine, înseamnă că se distrează pe undeva.

— Probabil.

— Ei, cu bine... Scuză-mă.

Receptorul îl așeză însă domol, și am mai reușit să aud rîsete și clinchet de pahare, și replica lui, a lui Starohatov : „Se vede treaba că Vitalik se distrează pe

undeva ! Ei ? Ce spuneți ?.. ăștia-s în ziua de azi tinerii noștri de optsprezece ani ! și un rîs, de data asta nu al lui Starohatov, ci al altcuiva cu voce înaltă, la o octavă de necrezut.

Capitolul al cincilea

Nu îndrăgeam ereditatea. În general n-o îndrăgeam — cu atît mai mult dacă în ea trebuie căutată explicația și cauza unei fapte sau a alteia... Și pentru ce să-ți placă : te chinui, îi dai bătaie, te trec toate nădușelile, în cele din urmă realizezi ceva, predai ce ai produs și doar ce vrei să zîmbești, cînd colo ți se face cunoscut că munca asta în nici un caz nu ai făcut-o tu, ci gena aceea minusculă care se află în tine. Asculți și-ți dai seama că totul e convingător și cu judecată. Asculți și falca începe să-ți cadă puțin, să-ți atîrne, pentru că asta seamănă tare mult cu o jefuire. Sau cu încă ceva. Și-ți vine să răspunzi aproape în serios că, dacă așa stau lucrurile, dacă fără ereditate nu se poate face nici un pas, atunci nu s-ar putea ca gena asta să-i dea bătaie singură și să nădușească, iar în acest timp eu am să mă întind niței pe nisip, pe plajă și, mijindu-mi ochii din pricina șarpelui, sugînd vinișor direct din gîtul sticlei, am să port o discuție plină de conținut cu o femeie bronzată : „Draga mea, cît e ceasul ?“ — „Nu știu“. — „Interesant, draga mea, dar de ce nu știi ?“ — Mi-am uitat ceasul“. — „Draga mea, dar de ce ți-ai uitat ceasul ?“ — și așa mai departe.

Acum și Starohatov la rîndul lui parcă nu era Starohatov. Ce rost are să scoți la iveală, să-i creionezi cu grijă portretul și să faci imputări unui bătrîn nenorocit, dacă el cu anticipație — este hoț ?.. Și înainte de toate el însuși suferă din pricina asta. El însuși se chinuie. Cum suferim și ne chinuim noi toți, dacă ne cunoaștem viciul de foarte multă vreme și am obosit de fiecare dată să ne lăsăm de el. Rezultă că omul este nefericit — aici e tot secretul lui. Și în nefericirea

lui nu este numai dinainte vinovat, dar și dinainte iertat.

Așa gîndeam și gîndurile mele erau triste.

Dar gîndurile sînt gînduri, iar treaba-i treabă, așa că le-am strîns repejor în palmă, ca pe firimituri, cînd se curăță masa. Îndrăgeam ereditatea sau nu, eram obligat să verific drăcia asta bine meșteșugită. Și, așa stînd lucrurile, o voi verifica. Ereditatea este ereditate, și cu toate tainele ei reușește cumva să scoată și să-și arate chipul : cu sau fără pierderi, toate acestea sînt tot ale noastre. Tot omenești. În orice caz, dacă de-acum te-ai apucat să-ți numești mîzgăleala „portret", nu mai poți da înapoi. Spații albe nu trebuie să existe.

Așadar, Starohatov Pavel Leonidovici urmează a fi verificat în materie de ÎNȘFĂCARE de-a lungul întregii sale vieți.

Prima perioadă. Adică cea a războiului, sau APRIGĂ. Este suficient un singur fapt — bunăoară chiar aceste LUCRUȘOARE... De întrebat oamenii. Și, poate, de văzut aceste lucrușoare la Alevtinova. De vorbit cu ea. Prin urmare, de dat o raită pînă la Minsk.

A doua perioadă. Adică perioada actriței... Aici este suficient de clarificat cum s-au despărțit, dacă a ÎNHĂȚAT MULT ÎN TIMPUL DIVORȚULUI. Pentru asta iar de dat o raită pînă la Minsk.

Perioada creării celor mai bune filme. Să-i facem un mic rabat lui Pavel Leonidovici — nu vom verifica. E puțin probabil că în anii aceștia punea mîna.

A patra perioadă și ultima — Școala de Scenariști. Înhăța pe calea impunerii CALITĂȚII DE COAUTOR. Fapte sînt suficiente.

Trebuia să fac un drum la Minsk, dar înainte de a căuta în altă parte, am căutat în imediata apropiere și mi-am amintit ceva.

„Dumneata l-ai făcut negustor și de-acum crezi că ai modelat un personaj negativ — îl dojenea cîndva Starohatov pe Kolea Okonnikov la lecțiile din timpul respectiv. — Iar negustorul este numai negustor. Și nu e deloc obligatoriu să fie un om rău".

„Înțeleg", era de acord Kolea.

„TATĂL MEU, bunăoară, a fost negustor. Dar negustor, dragă Kolea, e numai o profesie".

Am plecat la bibliotecă — la Biblioteca Centrală, nu m-am mai îndreptat spre sălile de lectură, ci am luat-o direct către fumoar — acolo, în zăpușeală, în fum, într-un nor compact de nicotină (fumoarele obișnuite sînt sus, dar eu la acela mă refer, care poate fi comparat numai cu o cameră de gazare), acolo lua naștere, după legile selecției naturale, o specie cu totul nouă de Homo Sapiens. Ei sînt mai dezvoltați decît noi toți și se pot lipsi, bunăoară, de oxigen. Ei pot trăi fără să iasă din încăpere. Ei știu totul sau aproape totul despre oameni — adică despre generația din care ei înșiși s-au desprins cîndva și din care au ieșit. Ei au cunoștințe despre trecutul omenirii. Despre prezent. Despre viitor. Ei știu totul. Stînd de vorbă, ei se pot lipsi de hrană, și de aceea în mod condițional noua specie se numește deocamdată Homo Vorbitorens.

Străin cu totul și trist, îmi croiam drum încet prin această nouă specie — căutam un individ, Lipocika după numele de familie. Nu se putea respira.

— Nu l-ați văzut cumva pe Lipocika ? întrebam eu.

Și din nou, istovit și plin de nădușeală :

— Unde-i Lipocika ? Nu l-ați văzut ?

— Are să vină, îmi spuneau ei. Acești Homo Vorbitorens dezbăteau acum probleme ale medicinii tibetane. Oameni ai viitorului, ei stăteau într-un cerc restrîns. Fumau. Și zîmbeau. Pentru că în fum se simțeau totdeauna bine.

Așteptam — bătrînelul Lipocika era și el un individ din noua specie și era socotit la ei o enciclopedie de moravuri ambulantă. El știa cine cu cine trăia. Și cine cu cine a păcătuit. Și care cum și-a început drumul, înainte de a deveni o somitate. Și care de la cine împrumută bani. Și așa mai departe. Singurul lucru care se cade să fie făcut cu informația primită de la Lipocika era, pentru a obține adevărul, să-l elimini și să-l filtrezi pe Lipocika însuși care, chipurile, la fiecare istorie participase personal. Aici bătrînelul își încărca sufletul cu un păcat, izbutind să se lipească cu grijă de orice eve-

niment — lăturalnic, se înțelege, într-o parte, însă totuși să se lipească. În fond, asta nu stînjenea faptele, îi încălzea puțin inima bătrînelului, atîta tot. În schimb ȘTIA. Știa, de pildă, și mi-a comunicat din primul moment, că Starohatov și Alevtinova îndeobște trăiau pașnic...

— Înțeleg, tinere, prinse Lipocika a zîmbi, ce te neliniștește pe dumneata... Da, se înțelege. Tare mult îi plăcea ei să aibă adoratori.

— Amanți, am precizat eu.

— Nu neapărat.

— Adică ?

— Îi plăcea să aibă ADORATORI. Este un cuvînt frumos, deși uitat, tinere... Adorator. Acela care aduce flori și spune că astăzi arăți mai bine decît cu un an în urmă.

— Iar Starohatov ?

— În anii ăștia el tocmai devenea scenarist.

— Va să zică, trăiau bine ?

— Nu trăiau rău... Dar erau oameni cu firi prea diferite.

— Spuneți-mi : la divorțul lor a fost scandal ?

— A fost.

— Și motivul ?

— Nu s-au înțeles la împărțirea lucrurilor. Se pare că lucrurile...

— Credeam că în anii cincizeci nu existau flori și adoratori.

— Flori au existat totdeauna, tinere. Totdeauna... O dată și eu i-am adus soției lui un buchețel. Starohatov n-a fost cîtuși de puțin gelos. Îmi place cînd nevasta mea este iubită. Numai atîta a spus.

Buchețelul pe care, chipurile, l-a adus Lipocika se cădea să fie trecut prin filtru numaidecît. Ceea ce am și făcut. Și continuam să-i pun întrebări. Cam atunci am scos bătrîna cîrtiță pe stradă (problema era că în sala bibliotecii nu poți intra cu servieta, ori eu tare voiam să mă întrețin puțin cu Lipocika, ținînd servieta în mînă). L-am ademenit. Am scornit că pe Lipocika vrea să-l vadă și să-l chestioneze o persoană. Pasămite venită de la Omsk.

— De unde ?

— De la Omsk !

— Nu se poate !

— Dar de ce, dumneavoastră peste tot sînteți cunoscut și îndrăgit.

Distanța mare și, în raport cu ea, proporția crescîndă a propriei popularități îl dădură gata pe Lipocika.

— Cîtă lumină este aici ! spuse bătrîna cîrtiță, cînd ieșirăm pe stradă. Și îndată ochii i se mijiră la soare, uimiți. Pesemne nu știa ce va să zică asta. Sau uitase.

— E soare, i-am explicat cu blîndețe, așa cum explică de obicei un ghid.

— Da ?

— Și se cheamă că a căzut puțină zăpadă.

— Aha... Aha... Aha..., dădu din cap Lipocika.

Stăteam lîngă coloanele uriașe ale bibliotecii. Eu și căruntul bătrînel cu chip plăcut. Avea pe cap o căciulă cu clape jerpelită. Și un palton modest, uzat și, evident, de căpătat — cu opt numere mai mare decît măsura necesară. Și cu un nasture — singur-singurel.

— Unde este cunoscutul dumitale din Omsk ?

— Are să vină, i-am făgăduit.

Magnetofonul se învîrtea de-acum și n-avea de ce să se învîrtească în gol.

— După cum am auzit, tatăl lui Starohatov a fost negustor ?

— O vreme. Făcea negoț prin... prin... prin anul o mie nouă sute zece.

— Cu ce făcea negoț ?

— Cum să-ți spun, tinere... În accepția veche — ținea o cîrciumă, sau „local cu băuturi spirtoase". Asta a fost demult. Pînă la revoluție.

— Și mult timp a făcut negoț ? S-a îmbogățit ?

— Da de unde !

— Ei și totuși ?

— În total doar un an-doi a făcut negoț.

— A furat ?... A pus mîna ?

— Așa se pare. Da nu se știe precis, — se știe că era tare bolnăvicios. Era bolnav grav. Și fiind bolnav, s-a apucat de negoț cu vodcă... A fost un om neînsemnat. Cu totul neînsemnat.

— Și după aceea ?

— După aceea, boala i s-a agravat și a părăsit „localul". Lucra ca fochist. Pînă prin douăzeci și opt a lucrat, atunci a și murit...

— Amar sfîrșit.

— Așa este, tinere, amar.

— Dar pînă la „localul cu băuturi spirtoase" ce-a fost ?

— Nu se știe. Cred însă că și atunci o ducea greu... Pentru că un om sătul niciodată nu se-nvoiește să vîndă vodcă cu țîrîita.

Eram puțin dezamăgit. Nu știu ce speram și la ce mă așteptam. Probabil, așteptam ca neamul lui Starohatov să-și întindă rădăcinile adînc în istorie — și, bunăoară, afacerea lor „spirtoasă" să înceapă încă de la „crîșma țarului", apoi, pe o cale lungă și întortocheată, să ajungă la „curtea cănilor" în timpul Elizavetei Petrovna, apoi să se extindă, ca un fluviu în revărsare, în „otcup" *-ul de pe vremea lui Nikolai și să ajungă aproape pînă la „cîrciuma de stat" și reformele lui Witte.** Debitanți de spirtoase, otcupșcici, hangii, crîșmari — evident, iată ce așteptam eu de la neamul lui Starohatov. Dar nu era asta. Și ce comod ar fi fost. Ce simplu ar fi fost cu o asemenea ereditate. Adică pentru mine, portretistul, ar fi fost simplu. Nu pentru Starohatov.

Dar oricum. Ceva se găsea totuși în cîrligul undiței. La urma urmelor negoțul, fie chiar al unui om neînsemnat, înseamnă de-acum un peștișor. Însăși retragerea subită de la „local" reprezenta și ea un peștișor. Pentru că așa, din senin, după un an-doi nu te retragi dintr-un asemenea local — mai degrabă pe tăticul lui Starohatov l-au înhățat de mînă. Și, probabil, nu o dată sau de două ori l-au înhățat, numai că mîna se dovedi lunecoasă. Sau cei care l-au înhățat n-au avut destulă abilitate. Asta n-ai cum s-o știi. S-a uitat. S-a spulberat. A fost și s-a uitat cu desăvîrșire.

---

* Concesionare, arendare (a unora din veniturile statului).

** Om de stat rus. (1849—1915). A înfăptuit numeroase reforme, printre care monopolul statului asupra alcoolului.

— ...Mai mult decît orice mă interesează despărțirea lui de Alevtinova — a fost o despărțire zgomotoasă ?

— Ce să mai vorbim, au avut mîncărime la limbă. Ea era un personaj de vază. Actriță.

— Spuneți-mi, ce LUCRUȘOARE n-au împărțit ?

— Ce importanță are ? Lucrurile sînt tot lucruri.

— Cît e de urît !

— Ba bine că nu !

— Vă mulțumesc pentru informație.

— Pentru nimic.

— Pentru mine e foarte prețios — știți, eu sînt lingvist. Și folclorist, dacă actualmente cuvîntul ăsta poate fi înțeles. Culeg zvonuri. Mă interesează cum se naște un zvon din punct de vedere al genului. Din punct de vedere științific...

— Mă rog, mă rog !... La așa ceva nu mă pricep !

— Dar spuneți-mi, nu cumva aceste LUCRUȘOARE au fost aduse din război ? am întrebat eu parcă într-o doară. Și inima începu să mi se înmoaie, ca o bucățică de unt.

— Poftim ?... Chiar. Îmi aduc aminte ! Bătrînul tresări. Chiar așa era, lucruri de captură.

— Sînteți sigur ?

— Da ! Da ! Da... Mi-am adus aminte — Starohatov repeta că îi sînt scumpe ca amintire de pe front. Le numea „amintiri de la bombardamentele aeriene".

— Dacă în timpul bombardamentelor aeriene el se ocupa într-o oarecare măsură de lucrușoare, amintirea asta poate fi înțeleasă drept o ocupație destul de primejdioasă.

— Nu trebuie să fii malițios, tinere. Erau niște lucruri foarte mărunte.

— În vremea noastră pietrele mari sînt rare în general.

— Nu erau bijuterii. Erau niște bibelouri.

— Oare ?

— Da.

— Și din pricina unor bibelouri a fost un asemenea scandal ?

Bătrînul căzu pe gînduri. Și se întristă grozav.

— Nu trebuie, o ţinu el una şi bună, nu trebuie să fii rău, tinere. Viaţa nu-i aşa de simplă. Nu trebuie să fii rău.

Am înţeles — bătrînelul obosise de-acum şi voia să-l compătimească pe Starohatov şi în general să compătimească toată lumea. Se pleoştise de tot.

Soarele strălucea. Iar zăpada de sub picioare îţi lua ochii. Şi era timpul să-i dau drumul bătrînului în vizuina lui. Aici, în libertate, îi era greu.

Aşa îmi şi spuse. Îşi scărpină obrazul cărunt.

— Unde este prietenul, cel din Omsk ?

— Probabil, i-am răspuns, o să vină mîine...

— Vorba e, tinere, că nu pot să-l mai aştept. Mă înăbuş. Respir greu. M-am dezobişnuit de oxigen.

— Fumaţi. (Şi aşa fuma ţigară după ţigară.)

— Nu-nu. Să mergem... La fumoar putem sta de vorbă cît poftești. E atît de bine acolo.

E puţin probabil că în adolescenţă Starohatov să fi remarcat ASTA la sine. De fapt, ASTA nici nu se manifestase în adolescenţă, dacă nu s-ar lua în considerare tot soiul de strengării făcute de fiecare şi pe care le ierţi oricărui băiețel ca şi ţie însuţi. Dar uite că adolescenţa ia sfîrşit — anii trec, iar acum Starohatov îşi trăieşte viaţa şi o trăieşte aşa cum trebuie. Iar darul acela mic, pe care l-a primit în gene, creşte, se maturizează încet dar sigur.

La treizeci de ani Starohatov pleacă pe front — perioada aprigă a lui Pavel Starohatov. Cu centură care scîrţîie, chipeş, cu blocnotes şi pistol, e viteaz, îndrăzneţ, înverşunat, e rănit şi după rănire se grăbeşte iar în prima linie. Şi dacă o dată, de două ori a izbucnit în el ASTA în ce priveşte „lucrușoarele", atunci totul se petrece oarecum întîmplător : cum s-ar zice, hai, băieţi, s-o facem lată !... Dar, probabil, Starohatov observă şi reţine despre sine ceva. Înregistrează.

După aceea — traiul de scurtă durată cu Alevtinova şi divorţul, în timpul căruia ÎNHAŢĂ nişte lucrușoare. Chiar aşa. Lucrurile nu sînt ale lui, totuşi de-acum sînt comune, şi dacă le-a luat cu forţa la divorţ, înseamnă că le-a înhăţat. Sau a ÎNCERCAT SĂ ÎNHAŢE (asta o

voi mai lămuri la Minsk), iar Alevtinova îl apucă de mînă. Din care pricină se și iscă scandalul.

Oamenii reţin numai divorţul. Și pe deasupra ciudatul scandal din familia actriței, despre care se poate vorbi în tramvai, iar tramvaiul e răspîndit pe atunci. Se vorbește. Și se uită. Și chiar pentru Alevtinova, în fond, e numai un scandal și un divorț. Dar pentru Starohatov, ASTA, după un an, trebuie că se vede și capătă un aspect aparte — el pricepe de-acum că e în stare să ÎNHAȚE, că SIMTE DORINȚA SĂ ÎNHAȚE din cînd în cînd și că așa ceva vine dinlăuntru — și, prin urmare, e un viciu.

Acum, scormonind în sine, Starohatov e cu ochii în patru. Om inteligent și în general corect, el nu dă curs slăbiciunii sale. Și în PERIOADA CREAȚIEI FILMELOR CELOR MAI BUNE nu înhață, și ceea ce se afla în gene dormitează. Dorința e înăbușită. Și este posibil chiar ca dorința înlăturată să se fi sublimat și, într-o oarecare măsură, să-l fi ajutat în creație.

Și în cele din urmă — Școala de scenariști. Cu vîrsta voința slăbește, principiul creator ajunge la zero, și atunci genele vicioase, ca să zicem așa, o iau razna. Din cînd în cînd Starohatov își echilibrează viciul cu fapte de mărinimie. Dar nu mai este în stare să și-l țină în frîu.

Așa e Starohatov...

Cînd i-am spus Aniei că trebuie să mă reped pentru două-trei zile la Minsk, ea doar a ridicat din umeri :

— Du-te.

— Dar am nevoie de ceva bani.

— Cîștigă-i — în casă bani nu sînt.

Am început să bat din aripi (acum că Starohatov are să se dezvăluie — doar să întind mîna ! — să dau numai o raită pînă la Minsk !), am îndrugat niște prostii, chiar am cotrobăit prin portofel să controlez, — portofelul era gol. Sau aproape gol. Mi s-a făcut rușine. Și m-am dus la Ania să-i cer iertare. Era în bucătărie — și, bineînțeles, plîngea.

Vitalik nu mai venea de multă vreme — dispăruse. Asta a început de atunci, de cînd ascultam o înregistrare despre Starohatov și îndată ce auzeam sunînd la ușă —

după triluri, după felul de a suna știam deja că e Vitalik — numaidecît întrerupeam magnetofonul, strîngeam rolele, iar foile cu însemnări le împingeam ceva mai încolo. După care se arăta Vitalik. Iar mie doar după cîtva timp îmi venea inima la loc. El simțea asta. Începeam degrabă să fumez și mă făceam că plouă, totuși viața unei țigări e prea scurtă ca să ascund că numai cu cinci minute înainte făceam ceva neobișnuit, iar acum tăinuiam în mine acest „ceva". Mai întîi, cum e și firesc pentru un băiețandru, el a crezut (și s-a roșit) că, poate, cu și Ania făceam ziua-n amiaza mare ceea ce îndeobște puteam face mai tîrziu. Dar curînd și-a dat seama că Ania nu are nici un amestec. Căci uneori ușa i-o deschidea ea, și atunci eu mă arătam și mai surprins, iar Ania era calmă și așa cum este ea de obicei. Vitalik nu știa cu ce, dar știa bine că-mi e povară prin ceva și că mă deranjează. Și atunci a dispărut.

Ultima dată am vorbit cu el despre dialog. Despre faptul că, bunăoară, dialogul poate fi înlocuit foarte avantajos cu un paragraf expresiv și savuros. Și, bineînțeles, despre povestirea lui Vitalik. Fără grabă și cu o anumită lene, el ducea zi de zi povestirea pînă la gradul necesar de concentrare.

— O mai șlefuiesc puțin, îmi spunea Vitalik și mormăia ceva anume, și aștepta lauda, așa cum o așteaptă copiii.

Eu am uitat să-l laud. Am uitat pur și simplu, căci nu simțeam momentul.

— Șlefuiește-o, i-am spus cu voce stearsă. Procedează cum trebuie.

— La revedere.

Și Vitalik dispăru.

Și uite că, după un timp, Vitalik a revenit. Nu singur. Au venit ei cam tîrziu, pe la zece seara, cum se spune în asemenea împrejurări — au căzut pe nepusă masă.

Ei, adică Vitalik și Edik Șișkin. Stăteau în ușă, cu bocancii plini de zăpadă și noroi.

— Salutare, hîrîi Edik Șișkin. Și hîrîitul lui era de-acum un veritabil hîrîit bărbătesc. Salutare, Igor Petrovici... Halal vreme ! Ticăloasă de-a binelea !

— Salutare, mormăi Vitalik cu voce de bas, imitîndu-l pe Edik. El completa tabloul.

Au trecut în bucătărie. Edik se purta semeț și degajat, dar nu familiar, nu — căci de ce să te porți familiar, dacă domini chiar prin această degajare, care te și adapă, te și hrănește, și nici nu depășește limitele. Edik cunoștea limitele. Acum știa totul. Împlinise douăzeci și cinci de ani.

— Îl iau cu mine pe acest june nătăfleț, spuse Edik și-l bătu pe Vitalik pe umăr („Șezi ! Tot atîta plătești !") — îl duc cu mine și mă gîndesc : înainte de a-l ademeni, ia să ne repezim măcar o clipă pe la dumneavoastră. Hai, cum s-ar zice, să se repeadă, înainte de a o porni la drum, pe la nașu-său.

— Și pe la al tău, am ținut eu să remarc.

— Întocmai — și pe mine m-ați dădăcit, Igor Petrovici. Edik începu să rîdă. Dar acum despre el e vorba — doar e un mucos. Milă-mi e de el să-l ademenesc. Milă-mi e, dar trebuie.

— Și încotro îl duci ? l-am întrebat.

— Am să-l duc pe tine-re-el... începu să cînte încet Edik Șișkin.

Vitalik se amestecă în discuție :

— Există posibilitatea, Igor Petrovici, să lucrez la un ziar și să public acolo.

— Reportaje ? l-am întrebat pe Edik, ca pe cel mai mare dintre ei doi.

El dădu din cap — da, reportaje.

Iar Vitalik se însenină tot — în sfîrșit, o să publice, pentru prima oară o să publice, parcă-i glumă !

— Am să fac asta pentru el. Îl propulsez pe prichindel, hîrîia Edik, și fuma, și tușea înăbușit, și era în totul bărbat. Și mai întrebă : — Bericică n-ai, Igor ?

Bericică nu era.

— Atunci cafea. Una trăsnet... Merge ?

— Ia din dulap și fă-ți singur.

— Toată cutia o consumăm — asta se poate ?

Asta se putea.

Cîndva a venit la mine o femeie, care locuia în blocul vecin — a venit împingînd înainte un băiețel, iar acesta era ud leoarcă de încordare, era agitat la culme și gata

să se smulgă din brațele mămichii și s-o rupă din loc. „Iertați-mă... Dumneavoastră după cum se spune, sînteți scriitor ?“ a întrebat femeia cu sfială, și din pricina stinghereli și ea se simțea atît de rău, încît m-am grăbit să răspund : „Da-da. Scriu... Intrați“ — și am năduşit la rîndul meu din cap pînă-n picioare. Ea adusese versuri de-ale băiatului și mici proze, care semănau cu niște povestiri. Mama și tata observaseră pasiunea micuțului Edik și nu știau ce este de făcut acum. Cum să-și ducă viața mai departe și cum să întrețină în băiat această flăcăruie. Un intim de-al lor le-a sugerat — în blocul vecin cică locuiește un tip din ăștia, care parcă scrie, îmi scapă numele lui, dar îi știu întîmplător numărul apartamentului. Și am citit versurile și povestirile aduse, iar mama, de bună seamă, a întrebat : „ce părere aveți, Igor Petrovici ?“ — și a amuțit, iar Igor Petrovici i-a spus tot ce se spune în asemenea împrejurări.

Iar după aceea mama a zis : „Edik al nostru este încă mic. Dar scrie mult — o să trecem uneori pe la dumneavoastră, da ?“ — iar eu am zis : „Da“, și nu numai pentru că mama era deosebit de simpatică și drăguță și în mine a tresărit inima, așa cum tresare ea la apariția unei ființe feminine de cea mai aleasă calitate. Am zis : „Da“ — pentru că dacă te-ai deprins cu meșteșugul tău și-l îndrăgești, așa sau într-alt fel se va veni la tine odată și ți se va cere un sfat, ți se vor așeza pe grumaz și vor face cu tine tot felul de năzbîtii, iar pe tine te va bucura povara asta. Și m-a bucurat. Încetul cu încetul i-am povestit lui Edik tot ce știam despre meșteșugul meu. Mama venea tot mai rar, iar Edik venea tot mai des. M-am ocupat de el cinci ani sau șase. Pe urmă a pășit pe drumul său, așa cum și trebuia să fie.

Și nu mă socoteam deloc un maestru nerecunoscut, de la care o șterg din cînd în cînd discipolii, din care cauză lor înșile, nechibzuiții, le va fi rău. Totul era cu mult mai simplu. Într-adevăr m-am ocupat conștiincios de Edik, așa cum trebuie. Dar nu m-am întristat cîtuși de puțin cînd a plecat în cele patru zări, căci scopul tocmai ăsta era.

Firește, după părerea mea, Edik merita o soartă mai bună decît niște reportaje într-o coloană pe teme care

nu-l frămîntă. Dar, cine știe, poate că și asta este o școală. Poate că e chiar o școală a școlilor, cine știe.

Plecase la ziar, în urmă cu doi ani. Încercase să-l ia cu sine pe Vitalik, care de-abia se arătase la mine. Dar atunci nu a reușit.

— ...Edik, îl întrebam, cum te simți la ziar ?... Deplasare după deplasare, nu-i așa ?

— Ne războim, zîmbi Edik.

— Bani desigur n-ai ?

— Sînt la strîmtoare.

— Păi de ce ? Doar ți se plătește bine, Edik.

— Dar fîrtații ? Dar prietenii ?... Și pe deasupra... îmi place viața. Îmi place veselia. Eu nu postesc zi de zi, ca unii.

— Mai precis, ca mine.

— Mai precis, ca tine.

Edik mi-a răspuns fără să stea pe gînduri — mi-a zis-o bine și cu impertinență. Într-o asemenea combinație eu devenisem de-acum pozitiv, dar cam sec, iar ei amîndoi — negativi, dar fermecători în felul lor și plini de viață. Uite acesta era tabloul din toată seara aceasta.

— Va să zică, așa, spuse Edik, sorbind cafeaua cu înghițituri mari de animal de pradă, am să-l iau pe Vitalik. El zîmbea iar eu sorbeam cafeaua, filtrînd-o, cum filtrează apa ierbivorele, vacile sau caii, cufundîndu-și botul trist în găleata nemișcată. Îți iau puiul și ți-l duc cu mine.

— Minunat.

— Ei drăcie, păi noi după binecuvîntarea ta am venit — îl lași sau nu ? !

— Ei drăcie, da, îl las, am spus.

Dar lui Edik nu-i păsa de nici o ironie. El se auzea numai pe sine. Și credea în serios că în momentul acesta se petrece ceva important.

— Îl iau, Igor, îmi pare rău pentru tine, dar îl iau. Asta-i viața. Asta-i lupta. Saŭ-sau. Cale de mijloc nu există.

Am început să rîd, zău că era caraghios.

Edik Șișkin continuă :

— L-ai dăscălit prea mult, Igor. L-ai răscopt. Dar acum are să fie cu mine — se mai mișcă, mai aleargă, mai ciulește urechile. Important e însă că într-o lună-două reportajele lui or să ajungă la tipar !

I-aș fi zis cîteva și l-aș fi dat afară, dar Vitalik tot o să plece cu el. Pierdusem jocul încă înainte de a-l începe. De aceea n-am mai zis nimic, sorbeam cafeaua și parcă răspîndeam răceala rolului pozitiv pe care mi-l atribuiseră.

— Spune-mi, Vitalik, am întrebat, vrei să ți se publice ?

— Vreau.

— Foarte mult ? Am zîmbit.

— La ce bun să aștepți, dacă nimeni nu te cere în căsătorie ? Vitalik se străduia să răspundă grosolan și chiar pufni în rîs. Eu mă pricep să scriu. Chiar dumneavoastră ați spus și nu o dată că nu scriu rău. Dacă, bineînțeles, nu flecăreați.

— El nu flecărește. El spune totdeauna adevărul. E cinstit, zise Edik Șișkin (intervenise în favoarea mea).

Și din nou a trebuit să mă stăpînesc și să nu-i dau pe ușă afară, oricum ai suci-o, erau puii pe care-i alăptasem. Iar modul lor de a discuta, în fond, era tot al meu, atîta doar că ei erau tineri, iar eu nu prea.

— Mi s-a făcut lehamite. M-am săturat să fiu fecioară, o trînti pe șleau Vitalik cu voce de bas.

Totul era ca din carte. Secătuitul slujitor al artei, pedantul care-l silește pe bietul băiat să migălească la Turgheniev și Dostoievski, pierduse și se dădea îndărăt sub presiunea vîntului proaspăt și a vieții însăși. De aceea puteau numai să mă compătimească. Și uite că Edik Șișkin, fără să se fălească cu victoria lui dreaptă, și fără să-l zdrobească definitiv pe „bătrînel", îmi făcea cu ochiul, blajin. Prietenește. Compătimitor. Căci, ce dracu, toți sîntem oameni.

— Nu-ți pare rău, făcu el un semn către Vitalik, nu-ți pare rău că-ți răpesc învățăcelul ?

— Așa se întîmplă în viață, i-am ținut eu isonul.

— Uite pentru ce te iubesc eu, Igor. Pentru asta te iubesc. Prin urmare, totul e ca-ntre prieteni ?

— Ca-ntre prieteni.

— În cazul ăsta nu-l trimitem pe învățăcel după vodculiță ?

— Nu-l trimitem.

— Igor. Am bani. Vorbesc serios.

— Doarme fetița.

— Dar dacă umblăm domol ?

— Nu.

— Așa e, se învoi îndată Edik și chiar trecu la șoaptă : Copilul e copil. Și dădu înțelegător din cap în ritmul vorbelor. Familia-i familie. Lucru sfînt.

Au plecat.

Dar înainte de a pleca, de-acum era la ușă, Edik Șișkin a vrut să-mi spună ceva plăcut, ca s-o dreagă. Ce să-mi spună — nu știa. Lingușirea într-adevăr nu se potrivea acum. Și își zise că are să fie bine dacă n-o să mă amărăsc prea tare, iar pentru asta trebuie să mă facă să pricep că, la urma urmelor, nu-i cine știe ce de capul lui Vitalik. O pierdere, dar nu prea mare. O pierdere pentru care nu e obligatoriu să gemi.

— Dar știți — Edik trecuse iar la „dumneavoastră" — cum l-am ademenit ? Vorbea stînd în ușă.

— Ei ?

I-am spus că, după ce or să i se publice cîteva reportaje, o să putem strecura și capodoperele lui.

— Povestirile ?

— Păi da. De altfel, se abținea încă ; abia-abia, dar se abținea — atunci i-am spus că primește pentru fiecare capodoperă a lui cîte o jumătate de sutar de rublișoare.

Vitalik lăsă să-i scape destul de încet :

— Nu !

Dar nu-l cunoștea pe Edik Șișkin — lui Edik îi plăcea claritatea. Nu era delicat, dar era deschis. Și nu șovăia în momentele grele.

— Cum asta „nu" ? Nu e bine, frate, să-l minți pe Igor Petrovici...

Edik făcu o pauză convingătoare. Iar după aceea îl întrebă pe Vitalik fără ocol :

— Da sau nu ? Au avut influență banii asupra ta sau nu ?

Vitalik începu să facă fețe-fețe — nu voia nici să mintă, și își dădea seama că nici să spună „da" nu era ușor. Deveni palid. Te pomenești, m-am gîndit, că acum se prăvălește băiatul pe plăcile din gresie (ieșiserăm pe palier și așteptam să vină liftul), l-am susținut de braț. Vitalik prinse a vorbi precipitat :

— Igor Petrovici... asta, bineînțeles, e adevărat... așa a fost. Dar fără voie.

— Bine, bine, îl liniștearn eu. Se mai întîmplă...

— Așa a ieșit. Fără voie a ieșit. Nici nu știu — de ce. Doar, îndeobște, nu-mi trebuie bani.

Veni liftul.

— Am plecat, spuse Edik Șișkin cu o ușoară ironie bărbătească. Și îl împinse în lift. Ce să zic, amator de aur fără voie !

Plecară. Liftul o porni în jos, gonind cu sunete domoale în profunzimea puțului. Și cum era să nu confrunt o clipă cu alta și să nu mă gîndesc la faptul că și în noi există adîncuri și puțuri întunecate, pe care nu le cunoaștem — m-am întors din nou cu gîndul la înclinația involuntară spre înhățare. O trăsătură măruntă, și totuși.

În ușa bucătăriei apăru pe neașteptate Ania. Înfrigurată, se înfășurase într-un jerseu. Întrebă cu voce somnoroasă ce-a fost cu gălăgia asta.

— Vitalik a fost. Și Edik Șișkin, i-am spus. Edik l-a luat totuși la ziar.

— Cum adică — l-a luat ?

Am lămurit-o...

Ania căscă.

— E adevărat că acolo o să i se publice ?

— Probabil. Dacă o să se descurce cu reportajele.

— Și o să se descurce ?

— Cred că da.

Și i-am spus că Edik pleacă în deplasări la Stavropol — acolo e cald încă, nici ploi, nici zăpadă. Edik are să-l ia cu sine pe Vitalik — or să hoinărească prin sovhozuri și S.M.A.-uri. Să scrie reportaje. Să gonească cu mașini de ocazie. Să înnopteze pe unde se nimerește. Să aprindă focuri de tabără pe cîmp.

— Și bine a făcut că a plecat cu Edik, se înfurie deodată Ania. Și nu cumva să fii îmbufnat pe el.

— Nici nu sînt îmbufnat.

— Dar de ce făceați atîta gălăgie ?

— Nu făceam gălăgie.

Ania era iritată fără motiv, așa cum se mai întîmplă să fie iritată femeia care s-a trezit din somn brusc și nu știe de ce. Strigă la mine că am încetat complet să mă ocup de Maska. Am dat din cap... Mă gîndeam la ale mele : tatăl lui Pavel Leonidovici Starohatov, cîrciumar care a comis o fraudă neintenționat — plus Starohatov însuși, care călca strîmb — iar acum plus Vitalik, care, încă destul de slab, dar începuse deja să-și audă genele — ce mai sfîntă treime, ce adînc de puț.

Din PRIMA perioadă am aflat că după rănire Pavel Starohatov a fost operat numaidecît, sub cerul liber. Într-un lăstăriș, direct pe frunze de toamnă îngălbenite. I-au făcut o anestezie de nimic, ce anestezie, două injecții — atîta tot. Gemea întruna. Și repeta :

— Hai, dați-i drumul... Coaseți... Coaseți...

Iar medicul de campanie se răsti :

— Nici n-am apucat să tai, și tu îi dai zor — coaseți. Grăbit mai ești !

A venit la noi, deși era ceva cu totul nou să-l vezi aici. Ceva neprevăzut. Dar așa era el, Starohatov Pavel Leonidovici, și chiar a zăbovit în bucătăria noastră.

— Să trăiești, îmi spuse simplu și liniștit, iar fața lui nu exprima nimic.

Datorită surprizei l-am privit drept în ochi („Pentru ce ați venit ?"), m-am fîstîcit ; nevastă-mea începu să se agite încolo și-ncoace, fără să-și mai simtă nici picioarele nici mîinile la gîndul că-l vede pe omul renumit, iar el lua agitația și frămîntarea ca pe ceva care se cuvine și se înțelege de la sine. La asta se pricepea. Să emane aroma grandorii. Și aici nu era nici cel mai mic bluf sau etalare — grandoarea lui Starohatov emana firesc și de la sine, bunăoară ca mirosul de cetină.

Era ora opt. Stăteam la masă în fața lui. Iar Ania mea se agita în jurul plitei. Ceai. Sau cafea. Și niște pateuri de ieri.

Luă din mîinile ei ceaiul, sorbi pe îndelete. Se opări. Și spuse :

— Am venit în legătură cu plecarea lui Vitalik... Înțelegi ?

Am dat din cap : înțeleg, tatăl a venit să stea de vorbă despre fiu.

— Cu cine a intrat în relații Vitalik al meu ? Spune-mi.

I-am spus.

— Dar oare, începu el, eu nu l-aș fi putut ajuta pe Vitalik să publice ?

Parcă pe mine mă învinuia că Vitalik plecase.

— Aici, Pavel Leonidovici, n-am nici un amestec.

— Cum vine asta — n-am nici un amestec ?

— Uite-așa.

— Dar oare, continua el, nu i-aș fi putut plasa cu povestirile la ziar ?

— Cred că dumneavoastră chiar și propriile povestiri vi le-ați fi putut plasa.

Se cufundă în tăcere. Zîmbi, iar apoi își retrase zîmbetul, așa cum se strîng țigările de pe masă înaintea plecării.

— I-aș fi plasat opusurile cu mult mai repede decît acest Șișkin.

— Probabil, nu vrea să fie ajutat de tăticu.

— Dar să-l ajute cretinul ăsta vrea ?

— Probabil că da.

— Dar tata de ce nu poate să-l ajute ? Ce aiureală ? !

Starohatov mă privea iritat și cu răutate. Dar nu aveam nici o vină.

— Bine. Și deodată se calmă, pe nu știu ce căi ale gîndurilor lui de tată, căi necunoscute de mine. Și începu să bea ceai. Și își aminti unde se află. Și chiar îi zîmbi stăpînei casei. Chiar și mie îmi zîmbi. Bine, Igor... Dar ție cum îți merg treburile ?

După ce, din politețe, vorbi despre treburile mele, se ridică. În vestibul își puse căciula, apoi cojoaca și își luă rămas bun.

— În locul tău totuși l-aș fi supravegheat mai bine pe Vitalik.

Se pare, voia să sublinieze că înrîurirea mea n-a fost dintre cele mai bune. A plecat. Era evident nemulțumit. Pentru că dovedisem puțină hotărîre — bunăoară hotărîre de a-l suna la telefon pe Vitalik, a-l căuta, a alerga pe undeva, a mă agita și, în plus, a-l consola pe Pavel Leonidovici. Era obișnuit cu servitul pe tavă și era uimit cînd acest serviciu lipsea.

Jos mașina scoase un scrîșnet. Și zvîcni din loc, împrăștiind cu roțile zăpada.

Capitolul al șaselea

Cînd Starohatov ședea aici, în bucătărie, vizavi de mine, m-a întrebat cum îmi merg treburile și ce fac concret.

— Scriu, i-am răspuns. Încerc să scriu despre un om.

— Caracter interesant ?

— Foarte. Închipuiți-vă : săvîrșește greșeli de-a dreptul la limita hoției. Și alături de acestea — veritabile acte de mărinimie.

Spusele mi-au scăpat parcă de la sine, brusc, și am simțit că sînt tulburat și că încremenesc ușor, așa cum este tulburat și încremenește pescarul la mușcarea viguroasă a momelii.

— Ce e interesant aici ? Gîndul îi era aiurea. După mine, e plictisitor. Să scotocești într-un om luat separat — totdeauna e plictisitor.

— Nu spuneți.

— Material pentru un studiu, nimic mai mult. Am citit despre un asemenea băiețandru dintr-o colonie. Al tău e tot minor ?

— Nu chiar. Are șaizeci de ani.

Pentru un moment Starohatov căzu pe gînduri. Profesionist cu mare experiență, el încerca să ghicească și să evalueze imaginea unui om de șaizeci de ani cu asemenea abateri de la normă.

— E director de uzină ?

— Nu.

— Președinte de comitet sindical ?

— Nu.

Mai chibzui, ținti — și nimeri :

— E clar... Om de artă ?

— Da.

— Nu e un subiect. Făcu o grimasă. Cînd scrii despre confrați totdeauna....

— E prost ?

— Nu. De ce ? Nu-i totdeauna prost. Dar totdeauna e ceva searbăd.

Starohatov trecu la a doua ceașcă de ceai — și încetul cu încetul își făcu apariția o senzație de liniște și pace. Tocmai acea senzație de care este nevoie dacă omul vrea să se întoarcă la discuția despre fecior. Despre Vitalik. „Tu doar ai într-o anumită măsură înrîurire asupra lui. Așa că să nu te miri dacă uneori am să vin și am să-ți stric seara cu discuții". — „N-am să mă mir". — „Și tu, Igor, ai putea să nu mă uiți, vino fără ceremonii". — „Mulțumesc". Erau cuvinte politicoase de rămas bun, lipsite de însemnătate.

Iar după aceea spuse :

— Nu e cine știe ce talent, și, prin urmare, îi este necesară o specializare. O pîine bună.

Și adăugă :

— Nu vreau, Igor, ca fiul meu să o ducă la treizeci și cinci de ani, ca tine. Iartă-mă, dar nu vreau să primească vizitele în bucătărie. Și încă într-una atît de mică. Nu vreau.

— De ce — ca mine ?... Poate că va trăi ca dumneavoastră.

— Nici ăsta nu-i un veac de aur.

— De ce ?

— Nu vreau, spuse el morocănos. Și grosolan : nu vreau.

Apoi începu să vorbească mai cu blîndețe. Ca un tată despre fiul lui.

— Vitalik s-a înhăitat cu Șișkin — ăsta-i un semnal anume. Starohatov termină de băut ceaiul și așeză

ceașca domol. E un semnal că este timpul să nu mai scrie povestiri.

— Evident, dacă nu vrea să primească oamenii în bucătărie.

— Și nu vrea. Starohatov privi direct și aspru. Crede-mă, Igor, nu vrea. Deocamdată el nu se cunoaște pe sine. Dar nu vrea, pentru asta pot să jur.

Și Pavel Leonidovici își încheie vorba domol, cum își așezase ceașca pe farfurioară :

— În orice caz, asta n-o vrea tăticul lui — ai priceput ?

Și îndată se ridică. Începu să-și ia rămas bun de la Ania — ea, trebăluind la mașina de gătit, tulburată, amuțise și era în stare doar să zîmbească, să zîmbească, să zîmbească — oricum în casa ei venise un om renumit. Îi vizitase casa și bucătăria — parcă nu-i așa ?... Iar acea mică pilulă („Trăiești înghesuit, primești oamenii la bucătărie") o înghiți cu demnitatea calmă cu care adevăratele neveste înghit amarul.

Iar după aceea jos mașina lui scoase un scrîșnet, spulberînd în toate părțile mormanul de zăpadă. Am mers să-l conduc fără să mă îmbrac. Cernea zăpada. Mă zgribuleam, iar Starohatov striga : „Du-te, du-te !.. Ai să răcești !"

Un alt motiv pentru călătoria la Minsk era sistematizarea. Sau, dacă e să ciuntim puțintel cuvîntul, sistematica. Pavel Leonidovici Starohatov (cîndva, la Școală) tocmai așa îl scurta.

— Prieteni, vorbea el, privind către noi toți și către nici unul, așa cum se și cade să privească un șef. Prieteni. Sistematica este o treabă anevoioasă, dar nobilă.

Și adăuga :

— Sistematica dă oricărei căutări profunzime și amploare.

Și cum nu eram defel împotriva profunzimii și amplorii, am acordat sistematicii ceea ce i se cuvine. Parțial din cataloage, parțial din discuții am extras și am separat TOATE lucrările cinematografice ale lui Starohatov P.L., realizate de el în COLABORARE. N-a fost greu.

Se dovedi că sînt în total zece lucrări în colaborare și că nouă dintre ele îmi sînt deja cunoscute.

Okonnikov Kolea...

Suteev, adică Jenea-Albeață...

Și așa mai departe.

Pentru fiecare dintre coautori era adunat suficient material, și rămîneau doar cei care locuiesc la Minsk — V. Nevelski și V. Nevelskaia. Acest cuplu conjugal nu-l cunoșteam, dar puteam să-i vizitez în același timp, cînd aveam să merg la Alevtinova. Să-i vizitez și să le pun întrebări pentru a avea o imagine completă.

Un lucru obligatoriu pînă la plecare erau banii. Ania voia să aibă măcar o rezervă pentru existență, ca să nu se chinuie tot cu casa, în cazul absenței mele îndelungate. Îmi erau necesari și pentru bilet — barem pînă la Minsk și înapoi.

Bani cîștigam vorbindu-le copiilor despre literatură. De bună seamă, nu oral vorbindu-le, ci în scris, deși uneori revista organiza întîlniri și copiii îmi puneau o întrebare după alta. Nu era o povară pentru mine. Este vorba despre revista „Pionierul".

— V-am adus ceva despre Cehov. Pentru patru numere.

— „Stepa" ? mă întrebară.

— Nu, și le-am explicat despre ce povestiri am scris de data asta.

Ei îmi spuseră :

— Acum ar trebui despre Turgheniev.

— De ce ?

— Totuși... Pentru copii, știți, după Gogol urmează Turgheniev, e ordinea obișnuită.

Deodată chestiunea atîrna de un firicel de păr, și eram neliniștit. În general ne înțelegeam — niciodată nu m-au tras pe sfoară și chiar îmi dădeau avansuri și tot felul de informații necesare. Totuși ordinea cronologică rămînea ca și pînă acum punctul nostru „fierbinte". Ei știau absolut precis că după Gogol vine Turgheniev și aici nu se putea face nimic.

În cele din urmă îmi spuseră :

— Articolul ăsta o să vi-l plătim, nu vă neliniștiți.

Și adăugară :

— Dar aveți de făcut articolul despre Turgheniev. Dacă vreți vă dăm un avans, ne-am înțeles ?

— Mulțumesc.

Tocmai mă pregăteam să trec pe la contabilitate după bani, dar, făcîndu-mi o favoare, ei și-au zis numaidecît că favoarea nu trebuia să fie pe degeaba.

— Aveți aici niște scrisori. Ecouri. Ar fi de răspuns la ele.

Am acceptat.

La scrisorile copiilor erau datori să răspundă singuri. Dar mi le dădeau mie. Pricepuseră că bătaia asta de cap îmi place. Își aduceau aminte bine cum unul dintre pionieri, după ce a primit trei sau patru răspunsuri de-ale mele, a dorit chiar să ne vedem și să stăm de vorbă de la om la om. A avut loc întîlnirea. Chiar aici, în redacție. Brun și roșu de emoție, băiețandrul pentru prima oară în viață a vorbit pe săturate despre Gogol.

— Ești nervos, spunea Ania, pregătindu-mi geamantănașul.

— Alta acum !

— Iar eu văd că ești nervos. Igor, spune-mi, să-ți pun toate trei cămășile ? (mai multe nu aveam.)

— Trei.

— O să fie nevoie ?

— Pentru trei zile trei cămăși. Merg la o doamnă în vîrstă, doamna poate să aibă pretenții și să nu lase un zdrențăros mai departe de vestibul.

Ania mă întreba ; eu, ca de obicei, m-am eschivat.

— Ai de gînd să scrii despre ea ?

— Nu numai despre ea.

Ania se gîndi dacă n-ar fi cazul să mă întrebe mai amănunțit, dar își zise că n-are rost — tot pleacă. Oftă doar încet și cu resemnare.

„Sistematica“, pe care cu atîta osîrdie ne-o preda Pavel Leonidovici Starohatov, mă duse, în ajunul plecării, la cabinele de sticlă pentru convorbiri interurbane,

lîngă care, de regulă, stai și stai și, de regulă, desenezi și tot desenezi alene pe formulare înfloriturí, drăcușori și mîndre — și observi deodată că degetul îți este complet mînjit cu cerneală, căci tocul de aici e spart și curge — și tocmai în momentul ăsta se aude mult așteptatul :

— MINSK — CABINA A OPTA. Și după o pauză, în care aî pornit-o cu pași mari, iar oamenii care stau te urmăresc cu privirile și se gîndesc că uite, se vede ce fel de oameni locuiesc în Minsk, se aude din nou : MINSK — CABINA A OPTA.

Mai bine zis, „sistematica“ m-a dus la dorința de a face cunoștință personal cu V. Nevelski și V. Nevelskaia, căci Starohatov lucrase cu ei, dar nu se știa dacă i-a jecmănit sau nu. Era ultima insuliță despre care nu știam nimic. Și nu ar fi fost cu putință să plutesc pe lîngă ea.

Cu atît mai mult cu cît în abordarea acestor Nevelski parcă am avut noroc — n-am fost nevoit să caut un om care să fi fost un cunoscut al acestui cuplu conjugal. Sau un cunoscut al cunoscutului acestui cuplu. Totul a fost mai simplu — în metrou am dat de prietenul meu Ciucikov, l-am întrebat doar așa, într-o doară — iar el a și început să strige entuziasmat :

— Nevelskii ?... Volodea și Vika ? Îi cunosc, bineînțeles ! Îi cunosc foarte bine pe amîndoi !

— Adevărat ?

— Ei, fără îndoială !

— Fac o călătorie la Minsk. Și aș vrea să stau la ceas de taină cu careva dintre scenariști — să mai întrețin relații...

— Minunat ! De la gară te duci direct la Volodea și Vika. Ai noroc, bătrîne. Sînt oamenii cei mai drăguți, bătrîne.

S-a apucat să-mi povestească ce fel de oameni sînt și cît de bine e să mă opresc direct la ei.

— ...N-aș vrea să-i stingheresc.

— De prisos, bătrîne. Or să fie bucuroși. Or să te conducă cu plăcere la studio și cu plăcere or să-ți facă cunoștință cu cine-ți trebuie — așa oameni sînt !

Aproape m-a convins.

— Te duci să-mpingi un scenariu ?

— M-m... Nu tocmai.

— N-are impotanță, bătrîne. Chiar dacă te duci absolut fără vreo treabă, treci pe la Volodea și Vika. Sînt cei mai drăguți oameni, bătrîne.

Între timp m-am lămurit că el avea nevoie de o ocazie ca să trimită ceva familiei Nevelski. Mie mi s-a părut comod — nu eram împotrivă să duc la Minsk o jumătate de traistă de pește uscat, sau o culegere de scenarii italiene, sau altceva, în funcție de dorința acestui Ciucikov care spune „bătrîne" la fel de des și la fel de fără rost cum spunea bunicul meu „mama ta, așa și pe dincolo". Tocmai scenarii italiene le-am dus. Cele mai nou-nouțe.

Dar mai întîi am mers amîndoi în sala de convorbiri interurbane, și atunci el a făcut comandă pentru Minsk, în timp ce eu stăteam și iar stăteam și desenam alene drăcușori și înfloriturî și mîndre în profil. Pînă cînd m-au anunțat :

— MINSK — CABINA A OPTA.

După asta prietenul meu a început să mă înghesuie în cabină, cu toate că el (era un rotofei) nici singur nu putea respira acolo cum trebuie. „Vorbește singur cu ei", mă eschivam eu, dar el nici nu voia să audă. Atît de comunicativ era. „Bătrîne, cum e posibil ? Chiar acum te PREZINT lor, bătrîne".

Și uite că stăteam în cabina strîmtă, răsuflam cum se putea și așteptam ca el, după ce a vorbit după pofta inimii, să-mi strecoare pentru jumătate de minut receptorul și să le spun : „Da, eu sînt Igor, cel despre care tocmai... Da, vin mîine dis-de-dimineață. Da, putem considera că ne cunoaștem", și totul s-a petrecut și s-a spus în realitate, dar nici pe departe dintr-o dată.

„Cum ? Cine ? Ce ?... care Ciucikov ?" Problema era că V. Nevelski și V. Nevelskaia nu puteau pricepe cine-i sună. De cunoscut nu-l cunoșteau pe prietenul meu. Sau îl uitaseră. „Volodea ! Vika ! urla în receptor prietenul meu. E posibil să nu vă amintiți de mine ? Am stat odată împreună la o vizionare !" — dar Volodea și Vika nu erau în stare să-și amintească nici vizionarea, nici pe cel care ședea alături. Prietenul meu se zbuciuma din răsputeri. Am văzut un film polițist ! urla

el. Un film polițist cu Marlon Brando. Și la sfîrșit îl omoară...“ Lumea, care ședea în așteptarea convorbirii interurbane, nu se mai plictisea și nu-și mai desprindea privirile de la cabina noastră. Prietenul meu povestea amănunțit conținutul filmului. Eu stăteam, resemnîndu-mă, și așteptam să văd cum se va termina totul.

În cele din urmă la celălalt capăt al firului V. Nevelski spuse încet către V.Nevelskaia : „Vika, mi se pare că-mi aduc aminte. Cred că e berbecu-ăla gras, căruia nu i-a tăcut gura nici o clipă în timpul filmului, cînd am fost noi la Moscova“. — „Ăla care ne împiedica să privim ?“ — „Ei, da“. — „Iar tu e adevărat că l-ai rugat să-ți aducă scenarii italiene ?“ — „Nu-mi amintesc“. — „Bine, Volodea, spune-i ceva.“, după care V. Nevelski spuse în receptor :

— Bine... Vino. Ne-om descurca noi cumva.

— Nu eu vin, bătrîne... Înțelegi, bătrîne... O să vină prietenul meu...

— Cine ?

— La voi, bătrîne, are să vină un bun prieten al meu. Probabil, bătrîne, chiar îl cunoști. E posibil să nu-l cunoști ?

— Pe cine ?

Și întinde pelteaua. Totul de la început.

Și în sfîrșit gara, și — întîrziind — am sărit în vagonul care se pusese în mișcare încet și lin, iar în urechi zgomotul roților se grupa treptat într-o structură sonoră cam așa : sis-te-ma-tica... sis-te-ma-tica...

— Prieteni — era modul preferat de adresare al lui Starohatov — prieteni, nu vă fie silă să sistematizați. Nu vă fie silă să scotociți. Asta, poate, este cea mai de căpătîi iscusință pentru oamenii de artă.

Mai departe Pavel Leonidovici ne explica miezul chestiunii în amănunte și era aproape ca la Rabelais — am în vedere enumerările. Dacă pe noi ne interesa lumea lăuntrică a unui om luat aparte, eram datori să-i cunoaștem toți colegii de școală, copiii, NEVESTELE PĂRĂSITE, amantele, vecinii, colaboratorii, tovarășii de chef, răuvoitorii tainici, ca și vinul preferat, gustarea

preferată, genul de femeie preferat și anotimpul preferat.

În geamantănaș aveam servieta, cele trei cămăși curate și aparatul de ras electric — altceva nimic.

„Îi place să primească un buchețel... Și îi place ca omul să fie îmbrăcat sobru și nițeluș cu dichis", îmi povestea despre actriță Lipocika, crabul acela bătrîn, acel Homo Vorbitorens, care începea să se înăbușe și își ducea mîna la inimă dacă nu ședea în rotocoalele de nicotină expirată.

„Îi place ca omul să fie îmbrăcat sobru și nițeluș cu dichis. Și discuția extravagantă îi place".

Eram nervos, mă răsuceam pe bancheta mea de sus, aproape că nu dormeam — presimțeam ceva.

Cîndva, pe vremea prieteniei cu Kolea Okonnikov, mă molipsisem de la el cu scrierea a tot felul de parabole și povești — printre altele am compus o parabolă DESPRE CUM A CĂUTAT OMUL ADEVĂRUL... Parabola era despre un om singuratic — acesta căuta un anumit adevăr, și parcă pentru oameni, iar acțiunea se petrecea în epoca de piatră. Tocmai vremea pentru căutări.

Omul primitiv, după cîte îmi amintesc, a fost nevoit să-și mute traiul dintr-o peșteră caldă într-una rece de dragul suferinței. Focul și căldura te ajută să te încălzești, dar nu ajută să afli adevărul. Era sinistru să trăiești izolat, dar el suporta. De-a lungul lanțului de stînci în fiecare noapte treceau fiare înfometate. Iar după ele, adulmecînd leșuri, șacalii.

Din cînd în cînd sihastrul acesta își vizita rudele și pe cei apropiați. Venea în peștera cea caldă, și uite că neamurile își agitau sulițele și băteau cu ciomegele în pieile întinse. Nu voiau ca el să caute cine știe ce adevăr. Urlau :

— Prostule ! Noi de mîinile și de picioarele tale avem trebuință, nu de adevărul tău... Trăiește laolaltă cu noi. Altfel o să-ți tragem o bătaie !

Sau :

— Prostule, noi vrem să fim sătui, iar tu ne tulburi și ne abați atenția !

Pentru neamurile lui, de bună seamă, era greu — îndurau foamea, se îmbolnăveau, mureau, și el știa asta. Și voia să le vină în ajutor. Și de aceea, ascultînd amenințările și strigătele lor, totuși pleca iar în frig. Înghețа acolo, ronțăia țăndări de gheață, chibzuia — căuta adevărul.

Problema era pe cale de a fi soluționată. Nefericitului căutător îi luaseră calabalîcul și pieile. Apoi i-au luat ultimele neveste — copiii i se sălbăticiseră, rătăceau, cum rătăcesc șacalii, iar unul dintre feciori vîna de-acum, încercînd să doboare cu arcul fie vreo sălbăticiune mai firavă, fie pe tăicuțul slăbit. Căutătorul de adevăr a rămas singur. De altfel tribul îi interzisese să mai vină în vizită prin peștera lor caldă și să se mai arate în ochii oamenilor. Și acum trăia numai cu țurțurii lui de gheață. Iar adevărul tot nu era de găsit.

Și într-o zi — dîndu-și seama că are să se prăpădească — bietul însingurat, în chinuri sufletești de nedescris, a strigat către Dumnezeul său :

— Spune-mi... există oare adevăr ?

Dumnezeu i-a răspuns :

— Există adevăr. Există... Despre ce-i vorba ?

— Atunci de ce nu dau de el în nici nu chip ?

— Pentru că asta-i o chestie de șansă.

— Nu pricep...

— Cauți tu, caută și un altul, și al treilea, iar descoperire, sau, cum spui tu, adevăr, s-a prevăzut în planul vostru pe cinci secole, dacă nu mă trădează memoria, numai una... Una !

Dumnezeu a băgat mîna în buzunarul de la piept, s-a apucat să scotocească acolo — a aruncat niște bilete de tramvai folosite, niște chitanțe și alte fleacuri de prin buzunare, după aceea a scos un blocnotes și i-a citit însinguratului semnalmentele celui care va afla adevărul.

— „...Va să afle adevărul, citea Dumnezeu, acela care-l va căuta în frig și în foame, plus — care va să aibă șansă. Socotind din momentul acesta, adevărul va fi aflat peste 126 de ani 3 luni și 8 zile. Semnalmente : va să-l afle un om din tribul ucu-ucu. Urechea stîngă ceva mai mare decît dreapta. Un neg mare sub sfîrcul țîței drepte. Genunchii vizibil înăuntru..."

Dumnezeu citea întruna semnalmentele. În cele din urmă închise carnetul.

— Ai auzit tot ?

— Și eu ? a întrebat nefericitul însingurat pus pe căutări toată viața.

— Tu ce ?

— Cu mine cum rămîne ?

— Păi așa.

Și Dumnezeu a plecat — a pornit-o în grabă, zorit, deoarece strașnic se mai luase cu vorba, și metroul se va închide dintr-un moment în altul. Și chiar dacă izbutești să sari în ultimul vagon, tot în puterea nopții ajungi acasă și încă nu se știe cu ce cuvinte are să te întîmpine credincioasa și iubitoarea... Într-un asemenea diapazon fusese scrisă această povestire fără noimă. Iar descoperirea sau adevărul pe care-l căuta bietul însingurat consta, se pare, în aceea că pentru oamenii din vremea lui era timpul să fie semănate cerealele — adică urma să se petreacă o întreagă revoluție în viața lor : pîinea ! Erau în ajun. Și ar fi trebuit ca cineva să ghicească soluția și, semănînd pentru prima oară semințe, să salveze tribul de la pieire. Cineva — dar nu însingu-ratul nostru. Nu oricine caută, găsește adevărul.

Așa că era și un final, era un deznodămînt, care lămurea totul.

...În viața jalnicului căutător deosebit de greu a fost tocmai momentul în care Dumnezeu i-a comunicat sărmanului că — vai ! — nu lui îi este dat să afle adevărul vremii sale.

Nefericitul om din paleolitic a fost copleșit de durere. După ce își irosise anii cei mai buni ca să trăiască printre turțuri de gheață, a cutezat chiar să întrebe din nou :

— Și e sigur, Doamne ?

— Mai mult ca sigur, a spus Dumnezeu. Și a pornit în grabă acasă.

Și atunci însinguratul nostru s-a trezit în situația omului care nu mai are chef de nimic. Își tîra anevoie picioarele printre ferigi rezistente la ger și se gîndea : pentru ce am trăit ? Pentru ce m-am chinuit ? La ce bun am înghețat ?... S-a dus încet la rubedeniile din peștera cea caldă. Rudele, ca întotdeauna, făceau zarvă, împăr-

țeau ceva. I-a spus unuia dintre ei : pasămite, așa și pe dincolo, se vede treaba, nu mie mi-e dat să aflu adevărul.

— Parcă-i vreo noutate, a mormăit ruda.

— Bănuiai asta ?

— Ce-i de bănuit aici, i-a răspuns grosolan ruda. Și de supărare a izbit cu ciomagul în peretele peșterii. S-a repezit la propria-i umbră. Rubedenia suferea din pricina unei pulpite dentare și credea că, pesemne, suferința îi vine de la umbra de pe peretele peșterii.

— Va să zică tu niciodată... niciodată n-ai crezut în mine.

Rubedenia nu s-a ostenit să-i răspundă. Continua să izbească cu ciomagul în peretele peșterii.

Căutătorul de adevăr s-a îndepărtat spre adîncul peșterii și inima i se rupea de durere. Inima tot inimă. Deodată și-a văzut nevasta iubită, pe care i-o luase altul demult de tot. Și pe celelalte neveste i le luaseră, dar aceasta era chiar prima care-i fusese luată. Era tînără, se juca. Arunca dintr-o mînă în alta o stalactită care se desprinsese.

— Știi, i-a spus, nu mi-e dat să aflu adevărul. Asta e noutatea.

— Dar tu oare căutai adevărul, drăguțule ? a fost ea surprinsă.

El s-a posomorît.

— Îl căutam.

— Nu trebuia să lipsești atîta timp... Dar ce e aia adevăr — mărgele, sau mîncare ?

Asta l-a dat gata. Se vede treaba, majoritatea habar n-aveau că el căuta ceva. Putea fi căutat un cadavru de mamut înghețat. Sau o iarbă bună la mîncare. Sau o piatră ascuțită pentru luptă. Și mai ce ?

Și s-a întors la peștera lui cea rece. Singur, cum e și normal într-o tragedie. S-a lăsat jos și s-a rezemat de peretele de gheață.

— E dureros, a spus el.

Și a repetat încă o dată :

— E dureros.

La ce bun să mai trăiască. Soarele strălucea în zadar. Peștera era în zadar. Totul în jur era în zadar.

Tocmai unde bat eu. Nici epoca nu e de piatră, nici cine știe ce adevăr nu căutam, dar tot mă durea. Într-o asemenea stare stupidă mă aflam după vizita la Alevtinova. Căutam, căutam — și totul în zadar. Marea structură a portretului, construită cu grijă și cu răbdare, se risipea de parcă era din cuburi pentru copii. Starohatov nu avea ascunsă în el nici o ereditate tîlhărească. Pavel Leonidovici era curat ; se întîmplă ca omul să fie curat, și n-ai ce-i face.

Era un pat într-o cameră de hotel — totul se petrecea în orașul Minsk. După vizita la Alevtinova stăteam în pat lungit pe burtă, încălțat, îmbrăcat, cu fața cufundată în pernă. Uneori mă răsuceam și priveam în tavan, la fel de stupid ca în pernă.

Și cît de vesel începuse. Am obținut numaidecît numărul de telefon și, în aceeași seară, abia sosit, am sunat-o pe Alevtinova. I-am spus că doresc foarte mult să mă văd cu ea. O chema Anna Romanovna („Anna — sună ca Alla, Anghelina“ am remarcat automat).

— Poftiți, spuse o voce feminină cultivată. După șapte.

Și am sosit după șapte. Și am văzut că actrița e vioaie. Avea cincizeci și cinci de ani și încă nu adormise totul într-însa. Se vedea că pentru ea nu sînt eu, ci un oarecare „tînăr care a adus flori“, și care este fîstîcit, și care, așa cum se cuvine, nu uită că ea este o actriță vestită : puțin îndrăgostit de ea, și politicos, și „îmbrăcat sobru“ și, în general nu cu o înfățișare dintre cele mai proaste, așa încît dacă în seara asta s-ar înlătura vreo zece ani de o parte sau de cealaltă — cine știe... Toate acestea existau în ea, erau prezente, dar în cel mai înalt grad STĂPÎNITE și ținute în frîu și, bineînțeles, se putea considera că nimic asemănător nu era.

— Adun materiale despre viața lui Pavel Leonidovici, am început să-i spun deschis ceea ce pregătisem în tren.

— Pentru o carte despre el ?

— Nu. Se pregătește o enciclopedie de artă cinematografică, i-am spus, și, probabil, articolul despre Pavel Leonidovici îmi va fi încredințat mie să-l scriu. Deși nu este sigur.

— Sînteți modest.
— Sînt începător.
— Dar în viitor, probabil, vă gîndiți la o carte?
— Toți visăm.

Alevtinova surîse. Și spuse cu vocea-i frumoasă, limpede :

— Stau cu plăcere de vorbă cu dumneavoastră.

Iar mie parcă mi-a surîs norocul : pasămite, ține-te, Igoriok, ăsta-i începutul. Încă două-trei ore de discuție plăcută și aleasă (parcă ce înseamnă două-trei ore !) — și ai să afli tot ce vrei despre Starohatov.

Dar am aflat cu totul altceva.

Capitolul al șaptelea

Și, de bună seamă, nu pentru că m-am dat drept reprezentant al clanului enciclopediștilor — pe o actriță așa ceva n-o sperie și n-o obligă să spună despre fostul ei soț numai lucruri frumoase. La începutul discuției — da, numai lucruri frumoase. Asta era. Dar încă în tren, cînd eram descurajat și fierbeam de la o gară la alta, oricum se vedea nițeluș mai departe decît „începutul discuției". Femeia-i femeie. Ea are să lege o conversație, dacă tot m-a invitat. Căci în momentul în care seara încet-încet devine noapte omului nu-i mai rămîne decît să lege o conversație. Și cînd ea va turna ceaiul, îndoindu-și talia cu tendință de îngrășare, iar tu o vei întreba, de unde are un serviciu de ceai atît de drăguț și tapete atît de vesele pe pereți („Așa ceva nici la Moscova n-am văzut și, credeți-mă, obișnuiesc să ies în lume"), după toate aceste mari flecușteț are să se dezlănțuie în ea, sincer de-acum, marea calitate feminină — francheța.

Cu atît mai mult cu cît este actriță. Lumea ei, părerile și vederile ei — oricare ar fi, sînt ale ei. Nu ea pentru Starohatov, ci Starohatov pentru ea, așa stă treaba, ăștia sîntem noi. Și, evident, n-o să se apuce să tăinuiască și să treacă sub tăcere — la ce bun ?... Și

doar (e deșteaptă) știe că într-o enciclopedie sau într-o carte, într-un fel sau altul, o să intre numai crema. Și ea, femeie părăsită, n-o să trebuiască să bată crema asta ca s-o prefacă în unt — o bați singur, nu ești novice. Iar dacă n-ai s-o bați, acolo unde ți-au dat de lucru, or să strîmbe din nas și or să găsească pe altcineva, care bate mai bine.

— Așa este sau nu ? Și actrița începu să rîdă, glumind, că o să trebuiască să bat singur crema.

— Totul este într-adevăr așa.

— Înțeleg corect situația ?

— Absolut !

Iar după aceea am întrebat-o eu.

— ...Prin urmare, Starohatov n-a dorit să ia nimic după divorț ?

Au fost și alte întrebări, a fost și aceasta. Ceaiul și gînguritul prealabil mă moleșiseră, dar cînd făgașul discuției s-a stabilizat complet, vocea mea a devenit normală. Vocea omului care adulmecă pe urme. Chiar întreceam măsura, tăbărînd și ținîndu-mă de capul ei — mai tîrziu înregistrarea la magnetofon avea să redea un ton aspru de anchetator penal. Dar ea deocamdată nu-și dădea seama. Era cu ale ei. Cu trecutul său.

— N-a luat nici o copeică. A lăsat totul.

— Cu mărinimie.

— Da, spuse ea, deseori bărbații sînt mărinimoși cînd își părăsesc nevestele. Își plătesc păcatele. Dar Starohatov nu plătea păcate. La el asta era pe bune. Și aici, ca să fie mai pe înțeles, a căutat o vorbuliță nu din generația ei, ci dintr-a noastră : pe bune. Fără să tragă pe sfoară.

— Probabil, se simțea totuși vinovat ?

— El ?

— Oare să nu fie așa ?... Mărinimia este o apă curată, firește, dar după mine, în apa asta curată simți nevoia să te strecori cînd ești nițel vinovat.

Ea își aprinse o țigară.

— Ce-a fost a trecut, dar n-am să te mint — nu el era vinovat în divorțul nostru. Eu eram vinovată. Asta e adevărul. Și am să mai adaug... — își alese cuvintele

cele mai directe — eram vinovată pentru că l-am înșelat. L-am înșelat trivial și meschin.

N-am spus nimic, aici nu ai ce spune.

— Trivial și meschin, repetă ea. Și măcar să-i fi spus lui Pavel totul așa cum este. Dar nu. Mă strecuram totdeauna, găsind aproape pînă la sfîrșit cîte o portiță de scăpare.

Nu se apucă să spună că a fost o nevastă rea pentru Starohatov și că toate aceste evenimente și divorțul însuși au devenit o lecție pentru ea — era deșteaptă. Și știa că sau o să pricep — și am să cred singur fără să mi se sugereze, sau n-o să cred defel, oricît mi s-ar spovedi ea.

Spuse numai atît :

— Pentru mine a fost un șoc serios. A fost nevoie de un an după asta — și la dumneavoastră la Moscova în turnee m-au înjurat în anul acela...

— Jucați în teatru ca mai înainte ?

— Da.

— Acum ce se joacă ?

Stăturăm de vorbă și despre asta — îmi recomandă două spectacole. Iar după aceea, dintr-un asemenea decor teatral, ieși pe scenă o mică întrebare a mea — s-a strecurat destul de prozaic, ca un actor de mîna a treia, care știe cîte parale face.

— Dar, poate că, am întrebat-o eu, Starohatov a fost mărinimos și a plecat, cum ați spus, cu o singură cămașă, urmărind totuși o țintă ?

— N-am înțeles...

— Doar de la dumneavoastră, la Moscova a plecat, poate că la Moscova era așteptat ?

— La Moscova ?

— Ei da. De ce să nu fie mărinimos dacă pleca de la dumneavoastră — scuzați-mi expresia — la o bucățică de plăcintă mai gustoasă ?

Și am adăugat cu totul frontal :

— Poate că de la dumneavoastră a plecat la alta ?

— Acum mă întrebați ca — vă cer și eu scuze — ca pentru un proces verbal.

Alevtinova mă pusese la punct.

— Iertați-mă, pentru Dumnezeu, am rostit la repezeală. m-am înfierbîntat...

— Așa se pare.

— Sînt puțin zăpăcit, ca unul abia coborît din tren.

Ea începu să rîdă :

— Am să vă fac un rabat...

— Și totuși întrebarea rămîne întrebare, am spus, descordîndu-mă numaidecît ca un hopa-mitică, și zîmbind prostește, aidoma acestuia. Nu doream să pierd timpul și nici să pierd metri de bandă magnetică. Și, ceea ce era esențial, nu doream să pierd, cum se exprimă chirurgii, ABORDAREA — țesutul este tăiat, mușchii dați în lături, fă-ți treaba acum. Doar e ceva important, Anna Romanovna. Pentru mine, bunăoară, e important...

— Ce-l aștepta la Moscova ?

— Da, am întrebat, ce ?

— Nu-l aștepta nimic.

— Dar, din cîte se spune, n-a rămas toată viața cu inima zdrobită — s-a căsătorit. Are și familie. Are și un copil.

— Asta mai tîrziu.

Și povesti că în primii doi ani de ședere la Moscova Starohatov era gol și desculț. O scotea cu greu la capăt. Locuia pe la cunoscuți, care-l primeau cu plăcere la ei de 1 Mai sau de 7 Noiembrie, cînd în apartamentul mare și fără acesta era gălăgie și animație, și nu deranjează un om în plus, pe care, tocmai bine, îl poți trimite la magazinul alimentar, la poștă sau oriunde în altă parte, dacă stă bine cu mîinile și picioarele. Iar el stătea bine cu mîinile și picioarele. Dar în zilele de lucru se străduiau să scape de el. Îi dădeau de mîncare, îi dădeau de băut, totuși îi făceau vînt la altă casă. Timp de doi ani a schimbat vreo opt-zece culcușuri și, de bună seamă, a învățat să calce fără zgomot pe covoare și podele străine, și să-și întindă fără zgomot așternutul într-un ungher. Și încă și mai fără zgomot să ia micul dejun de unul singur, în timp ce stăpînii casei mai dorm.

— Și n-a venit niciodată ? Niciodată nu v-a cerut bani sau ajutor — ca să zic așa, deoarece vă cunoșteați de atîta vreme ?

— Nu.

— Dar dacă a plecat cu o singură cămașă, înseamnă că lucrurile lui au rămas aici.

— N-a cerut partajul. De aceea, lucrurile erau ale mele.

— Dar ar fi trebuit să acționeze în el măcar o dată tendința de a lua cu japca ! Doi ani fără adăpost ! (Așa am și spus, TENDINȚA DE A LUA CU JAPCA — mi-a luat-o gura pe dinainte, am scăpat fără să vreau — doar nu e glumă, tot ce construisem se destrăma văzînd cu ochii !)

— Cum cu japca ?

— Ei, așa... Asta așa... Asta despre bani, am început eu să bîigui. Atunci doar nu era sigur că va deveni Starohatov !

— Nu știu... Știu doar că timp de aproape patru ani, cît am trăit împreună, am observat la el un singur simțămînt față de bani.

— ?

— Dezgust.

Întocmai așa. Negru pe alb. Și am simțit că m-a izbit cineva cu o măciucă — și încă nu oricum, ci pe întuneric, ca pe un juncan, cu o măciucă și fără să fie o iluzie. Dacă femeia, trăind patru ani cot la cot cu el n-a adulmecat nimic asemănător, poți să consideri că nimeni n-o să adulmece. Pentru că nu e nimic de adulmecat.

Dar eu tot nu mă lăsam.

Cînd un fapt este convingător de la sine, încă îți mai rămîne posibilitatea să pui la îndoială nu faptul, ci omul de la care pornește faptul.

— Va să zică, acești doi ani a trăit la Moscova în sărăcie ?

— Foarte mare.

— Dar cum ați aflat ?

— De la mama mea. Locuia la Moscova. Și-mi comunica totul, pînă la cele mai mici amănunte. Mămica, știți, era o femeie severă. Fără emoții. Ca un articol din enciclopedia dumneavoastră. Doar fapte...

— Dar în ce fel a aflat despre el ?

— Îndeobște cunoștea foarte bine cercurile cineaștilor. Toate dedesubturile. Despre fiecare.

— Actriță ?

— Da. Acum a și fost dată uitării.

I-am pus multe întrebări și la toate primeam răspun-

suri amănunțite — care s-au sedimentat cum se sedimentează cu timpul apa tulbure. Răspunsuri curate. Limpezi. Dacă în primii ani la Moscova pe Starohatov l-ar fi urmărit și supravegheat o prietenă a Alevtinovei, sau chiar sora ei, aș fi putut sta la îndoială. Aș fi analizat „pro" și „contra". Dar ce s-ar fi putut formula împotriva atotvăzătoarei măicuțe, care e „fără emoții" și care seamănă cu Marea Enciclopedie Sovietică ? Aici un singur lucru se putea face — să te resemnezi. Și m-am resemnat.

Și, pîndind momentul am jucat ultima carte. Un atu. Ultimul.

— Se spune — și am ezitat, așa cum eziți înainte de a face un pas cînd nu se știe unde calci — că a adus din război niște lucrușoare.

Trebuie că aveam și o mutră afurisită.

— Ce ?

— Lucrușoare, am spus eu. Lucrușoare.

— Dumneavoastră, se vede treaba, ați auzit cîte ceva.

— Cîte ceva.

Și încă o dată am fost pocnit în moalele capului. Pe o comodă mare, bătrînească, se aflau niște statuete de ghips (neînsemnate ca valoare) — Nike din Samothrace, Apollo din Belvedere și alte produse de serie. Nici să le disting prea bine n-am reușit, atît de rușinat și uluit eram. Vreo șase statuete ieftine. Ghips. Fiecare, cam de zece-doisprezece centimetri înălțime. LE-A CULES DE PE DRUMURI. Atracție pentru artă trezită către momentul final al războiului.

— Pavel le-a cumpărat într-o piață din Austria, povestea Alevtinova. Și știți în ce le-a adus ?

— În ce ?

— În ranița cu efecte.

Fa izbucni în rîs.

Am schițat și eu un zîmbet chinuit. Și i-am spus stupid :

— Atracția pentru artă.

— Da... Pe acolo, pe drumuri, el a ținut tare mult la ele. Le căra după el. Și sînt din ghips, lucruri care se sparg. Cum spuneți dumneavoastră, lucrușoare.

Priveam statuetele fără să-mi desprind privirile de la

ele și nu le vedeam. Ele mă priveau la rîndul lor și, la fel, nu mă vedeau. Erau fără ochi. Stilul antic.

Am pus o ultimă întrebare. Cu toate că răspunsul îl ghiceam.

— Din pricina lor ați avut scandal la divorț ?

— Da.

— De ce ?

— El voia să le ia.

— Ca amintire ?

— Da... A plecat gol și desculț. Tot ce voia să ia cînd ne-am despărțit — au fost statuetele lui.

— Înțeleg. Eu întreb — de ce n-ați vrut să i le dați ?

A ridicat din umeri.

— Nu știu...

Și mi-a povestit cum a fost. Totul s-a petrecut de față cu lumea, în prezența cunoscuților, parte din ei prieteni. Una dintre statuete Starohatov și Alevtinova au făcut-o fărîme, n-a mai fost posibil nici să o încleieze. Și-o smulgeau unul altuia. Nervii le erau la limită și o vorbă întîmplătoare a dus la izbucnirea scandalului. Iar cunoscuții și prietenii urmăreau dacă statueta are să cadă sau nu pe podea, și recepționau fiecare expresie tare a gîlcevii lor.

Și deodată parcă m-au întrerupt, ca pe un bec. Nu, am mai fost în stare să-mi iau rămas bun : actrița Alevtinova și sora ei, care sosise dintr-o vizită (cele două femei locuiau împreună în apartament, așteptînd bătrînețea), m-au condus pînă la liftul demodat — am coborît, am urcat într-un troleibuz, iar după aceea, am ajuns în sfîrșit în patul de hotel și m-am întins cu fața în jos.

Îmi dădeam silința să nu mă gîndesc pur și simplu la căutările mele, care s-au dovedit neîntemeiate, și la pustiul imens care stătea să mă mistuie pe dinăuntru. M-am străduit să mă las pradă inerției. Pas cu pas, chiar așa. Și i-am sunat la telefon pe soții Nevelski. M-am bărbierit. Am plecat. Am luat cu mine și servieta, să pun întrebări și să fac înregistrarea — totul ca înainte.

V. Nevelski și V. Nevelskaia, cum se lămuri numaidecît, îl îndrăgeau pe Starohatov. Îl descriau pe Pavel

Leonidovici cum nu se poate mai frumos. I-a ajutat să scrie un scenariu. Remarcabil om ! Totul suna acum ca o persiflare la adresa mea, ca o parodie la căutările mele, niște zeflemisiri suplimentare — și zeflemisirile astea le colecționam acum (apăsam la momentul oportun clapa magnetofonului), pentru că o asemenea colecționare — fie ea din inerție — era măcar ceva. Măcar o treabă.

— Ei, nu mai spuneți, mă minunam eu. Ce om de omenie !

— Da, ziceau Vika și Volodea Nevelski, un om, un om adevărat !

— Și n-a luat bani !

— Nici o copeică, ziceau Vika și Volodea.

— Și doar putea foarte bine să vă fie coautor.

— Bineînțeles...

— Dar dumneavoastră i-ați propus să fie coautor ?

— Da, de cîteva ori.

— Ca să vedeți ! plesneam eu din palme. Bani n-a luat. Bănișori — iar ei stăteau alături, doar să-ntinzi mîna și să-i obții. Să nu iei asemenea sumă. Îți stă mintea-n loc !

Soții Nevelski se uitară blajin unul la altul : nu cumva sînt schizofrenic !

— Îți stă mintea-n loc ! oftam și mă văicăream eu, incapabil de-acum să mai țin piept unei discuții, pe care singur o propusesem.

Soții Nevelski au rămas cu o părere dintre cele mai puțin bune despre mine — și asta vorbind cu blîndețe. În aparență, comportarea mea arăta a fi comportarea unui mîrlan sadea, care este obișnuit să trăiască laolaltă cu mîrlanii și care nu-ți dă cu împrumut o rublă pînă a doua zi. Din aceia care înghit în sec atunci cînd îi crește cuiva salariul cu zece ruble. „Ce de bani ! Cîtă mărinimie !“ numai că nu țipam eu. Asta de-acum era o autoparodie, un indiciu al pustiului care mă năpădea. Am simțit deodată că sînt la un pas de criza de isterie — pentru o clipă chiar m-am uitat în ochișorii ei învîltorați : ia te uită, deci asta ești. Dar am trecut în goană.

V. Nevelski și V. Nevelskaia erau soț și soție, în vîrstă de vreo patruzeci și cinci de ani — scenariști, care scriau despre școală și școlari. Aveau și ei copii. Și chiar trei,

nu doi, ca în familia clasică a intelectualului din zilele noastre. În momentul acela copiii — de vîrstă școlară — urmăreau un meci de hochei într-o cameră îndepărtată. Și zbierau cu patimă. Iar din cînd în cînd unul dintre ei chema pe mama ori pe tata, să vadă. Cred că soții Nevelski cunoșteau, și nu în treacăt, subiectul despre care scriau. Iubirea adolescenților. Formarea caracterului în recreațiile mari. Piaget * și gîndirea structurală a copilului. Și așa mai departe. Și așa mai departe.

Pe deasupra, erau simpatici. Iar eu ședeam cu ei la masă și o făceam pe prostul, numai pentru că în clipa aceea nu puteam să n-o fac pe prostul. Nu spun că filmele lor erau nemaipomenite. Dar erau filme pline de omenie și te făceau să meditezi — ceea ce nu-i deloc puțin. Starohatov i-a ajutat prin stăruințe la primul lor film. Și, ce este important, a clădit „strălucita dramaturgie" a scenariului.

— Știu, am spus, că nu numai față de dumneavoastră a fost sensibil.

— Adevărat ?

— Am să vă povestesc... Și le-am povestit istoria sau, mai bine zis, balada tristă despre Inginerul Liniștit și răposata lui soție — istoria apariției scenariului pe care Starohatov, tot așa, l-a corectat fără să ia un ban și l-a dus pînă la capăt. Volodea și Vika nu se mirară. Se vede că știau întîmplarea.

Tăcură un timp.

— Ce plăcut e, spuse Volodea, să vorbești de bine despre un om în lipsă. Zău, așa ceva ne purifică și pe noi înșine...

— Și doar erau atîția bani ! am început eu din nou. Ce sumă !

Vika se crispă. Volodea (foarte delicat) căută să dea impresia că n-a auzit nimic și continuă :

— Pedagogia de mult insistă asupra faptului că despre actele de mărinimie trebuie să amintim în jurul mesei cît se poate mai des...

— Da, am spus eu înflăcărat — doar e vorba de cinci mii ! Dacă socotim că un scenariu face zece mii, atunci

*) Piaget, Jean (1896—1980), psiholog și filozof elvețian.

Starohatov în orice caz a pierdut exact jumătate. Așa e ?...

— Așa e... Dar atunci el nu se gîndea la asta, rîse cu blîndețe Volodea.

— Tocmai despre asta este vorba ! l-am susținut eu. Adevărată mărinimie !... Ce de bani pentru timpurile noastre — cinci mii...

Vika iar se crispă.

Schimbară priviri. Volodea se uita blajin la soție : mai ai răbdare, draga mea, ce să-i faci, dacă el s-a dovedit a fi mîrlan notoriu n-o să-l alungi de la masă !

— ...mărinimie, continuam eu, nu e vorba de douăzeci de ruble și nici de treizeci ? așa-i ?

Mă ascultau și zîmbeau cu blîndețe. Îți promit, draga mea, spuneau ochii soțului, că n-ai să-l mai vezi pe la noi prin casă. Niciodată.

— Cinci mii — asta înseamnă o garnitură „Euridice", tălmăceam eu cu însuflețire. Plus o garnitură finlandeză pentru birou. Și pe deasupra un televizor în culori. Și un covor. Chiar două covoare — arătam cu mîna — aici și în camera copiilor...

— Dumneavoastră, probabil, vă place tare mult să aranjați un apartament ?

— Da de unde, da de unde !... Pur și simplu convertesc o jumătate de scenariu în obiecte.

— Pentru ce ?

— Așa este mai evident. E mai vizibil... Un întreg munte de obiecte !

— Foarte interesant și foarte plastic evaluați mărinimia omenească, remarcă Volodea blînd, dar cu venin de data asta.

Tocmai în momentul acesta am simțit că sînt în pragul unei crize de isterie. Și, de fapt, de ce în prag, poate chiar asta era. Isterie. Într-o variantă care nu bate la ochi. O descărcare nervoasă ca urmare a unui eșec evident și de proporții.

Tocmai în momentul acesta mi-am și dat seama.

— La revedere, am spus. Și m-am ridicat de la masă. E timpul să plec.

— Am pus de cafea... Mai stați.

— Mulțumesc. Și le-am făgăduit amabililor soți : Dacă voi mai veni la Minsk, neapărat voi trece din nou pe la dumneavoastră.

S-au eschivat de la răspuns.

Mă aflam singur în cupeu și asta era mai mult rău decît bine. Mă simțeam izolat — și am avut noroc numai că dincolo de fereastră ningea neîntrerupt. Era noapte. Și trenul zbura, așa cum numai un rapid poate zbura în noapte și prin zăpadă.

...Să rămîi fără ocupație și, cu atît mai mult, să rămîi fără ocupație dintr-o dată — e ceva care te apasă. Eram întocmai ca un modest instalator de apă expediat în concediu în plină iarnă. Nici domino, nici pescuit, și numai chinuitoarea scurgere a timpului pe care nu ai cum să-l omori. Încă de dimineață îl sîcîia soacra, apoi îl sîcîia nevasta — tot timpul în văzul lor ! — apoi vecinii, apoi învățătoarea de la școală îl oprea și-i împuia creierii în legătură cu copiii care șchioapătă la învățătură. Și iată-l aproape de unul singur lîngă chioșcul de bere, iarna și — o halbă, încă o jumătate și iar o halbă — și totul fără grabă, domol-domol, căci oricît s-ar grăbi, să zicem, de dragul soacrei, de dragul nevestei și învățătoarei de la școală, tot are timp berechet.

Iar dacă eu vedeam un asemenea instalator de apă, trimis iarna în concediu, să se odihnească frumușel, beam cu satisfacție o bere cu el — stăteam nas în nas și comentam meciul de hochei din ajun.

— Ia lasă, ziceam eu, Firs nu mai e ce-a fost.

— Cum nu mai e ce-a fost ? Dar șutul de ieri ?

— Ce, parcă ăsta-i șut ? A fost cîndva și s-a zis cu el...

— Cum vine asta, s-a zis ? !

— S-a sfîrșit.

— Ce tot spui ! se scandaliza el ; ne certam, iar după aceea ne despărțeam prieteni.

Apoi veneam acasă. Ania, calculat și destul de aspru, mă întreba pe unde am hoinărit, iar eu (întocmai ca prietenul meu, instalatorul de apă) nu știam pe unde am hoinărit.

— Dar undeva ai fost totuși ?

— N-am fost nicăieri.

— Dar e seară de-acum...

Eu ridicam din umeri și sincer îmi dădeam silința să-mi aduc aminte unde am fost.

— Bine, Igor, dar ai lipsit atîta timp !

Ania nu se supăra — acum și cu trupul eram acasă, în întregime cu familia, pe de-a-ntregul de-al casei. Iar dacă mai hoinăream două-trei ore, pentru asta bărbatului nu i se fac reproșuri. M-am aerisit — și pace bună.

Mă așezam la masă și mîncam — nu atît de foame, cît din lipsă de ocupație. Citeam ceva, tot din lipsă de ocupație. Chiar mă străduiam să o iubesc pe Ania din lipsă de ocupație, dar ea (tînără !) era din cale afară de sensibilă în privința asta. Primind un refuz, mă supăram, dar mai curînd tot din lipsă de ocupație Îmi înfundam ochii într-o carte și mă bosumflam în tăcere. Iar uneori — în gura mare. Îi aminteam că, uite, mai înainte nu era atît de rece. Și mă bonsumflam aproape în serios.

Capitolul al optulea

Aapărut Vitalik.

— Bună ziua, Igor Petrovici... Iată-mă și pe mine... M-am reîntors...

Slăbise, obrajii i se scofîlciseră, și într-un fel arăta pe de-a-ntregul uzat.

— Te-ai mai jigărit — am constatat, măsurîndu-l cu privirea din cap pînă-n picioare. Ei ? Cum e viața de reporter liber ?

Viața de reporter liber se dovedise a nu fi pe puterile lui. Edik îl alergase pînă la istovire pe bietul Vitalik. Colindau prin ținutul Stavropol, fără să aibă liniște nici ziua, nici noaptea — în fiecare seară alt loc, alt culcuș. Cînd aici, cînd colo. În curînd au devenit atît de ponosiți și nespălați, încît colhoznicii căutau să nu-i lase în casă. Este adevărat, colhoznicii izbuteau rareori să o facă, pentru că era o treabă grea să nu-i dai drumul în casă

lui Edik Șișkin. Să-l scoți din casă era și mai greu. Vitalik spunea că o dată, pur și simplu, l-au aruncat pe Edik. I-au făcut vînt și l-au aruncat. De mîini și de picioare.

— Pe merit ? m-am interesat eu.

— Păi bineînțelș, suspină Vitalik pe un ton de intelectual. Parcă dumneavoastră, Igor Petrovici, nu-l știți pe Edik — este el vesel, spiritual, dar e nemaipomenit de obraznic.

Vitalik povestea :

— ...În fiecare zi roșeam pentru el. În fiecare zi mă juram să las totul baltă. Doream însă atît de mult să înceapă să mi se publice...

Se poticni. Iar cînd l-am întrebat dacă îi vor publica povestirile, clătină din cap.

— De ce ?

— N-am rezistat. Am plecat.

Am aflat că, în afară de ținutul Stavropol, li s-a propus flăcăilor să dea o raită și prin ținutul Krasnodarului. Ceea ce a și rămas să facă Edik Șișkin.

— Asta parcă-i Hercule ! mi-a scăpat mie.

— Eh, Igor Petrovici, oftă Vitalik. Hercule e pur și simplu un țingău pe lîngă Edik.

— Și acolo, în ținutul Krasnodarului, n-o să dea ortul popii ?

— Da de unde !

— Dar acum a căzut și acolo zăpada.

— Fleacuri ! Edik Șișkin n-o să dea ortul popii. Edik Șișkin îndeobște n-o să moară. Edik Șișkin e nemuritor.

Și Vitalik începu a-mi povesti cu un gust amar cum împreună cu Edik înnoptau pe sub vreun tractor, sau, se întîmpla — într-un stog de fîn („Dăm zăpada la o parte, Igor Petrovici, și ne vîrîm acolo"), într-o sală de cinema goală, într-un grajd, într-o cușcă de cîine.

— Da, Igor Petrovici. Îl izgonește pe Tuzik în ghionți și se vîră el în locul lui.

— Edik ?

— Ba bine că nu !

— Și tu ?

— Eu ce ?... Bineînțeles, mă vîr după el. În patru labe. Iar după mine Tuzik.

Se schimbase straşnic. Cum şedea, era el însuşi o confirmare a unui adevăr sau unei poveşti de demult — că pleci şi te reîntorci şi că viaţa te modelează cu aceste plecări şi reîntoarceri. Ea te modelează. Nu tu te modelezi. Era aici ceva simplu şi plin de învăţăminte — dar nu eu aveam să mă apuc acum să comentez despre simplitate şi caracter instructiv. Într-un anumit sens şi eu mă schimbasem — am greşit doar în privinţa lui Vitalik, am crezut că din pricina banilor a rupt-o din loc la Stavropol. Din pricina proastei eredităţi. Acum totul era caraghios, chiar absurd, aşa cum se întîmplă să fie absurdă orice teorie care nu s-a confirmat.

— N-am rezistat, Igor Petrovici... N-am putut.

— Ei lasă.

Zîmbi vinovat :

— Nu în aşa măsură vreau să mi se publice la ei, încît pentru asta în fiecare seară să mă tîrăsc în patru labe într-o cuşcă de ciine.

— Mulţi şi pe burtă s-ar tîrî.

— Şi eu voiam... m-am tîrît... dar n-am putut.

Şi adăugă încet, abia auzit :

— Totuşi sînt tînăr.

Şi, trăgîndu-şi sufletul, Vitalik începu a vorbi foarte corect despre faptul că trebuie să lucreze mult asupra stilului, să studieze modele de proză şi să-şi dea silinţa să nu se gîndească cît de frumos îţi devine numele cînd e prezentat cu majuscule tipografice — tocmai ceea ce, cîndva, îi vîram eu în cap. Tocmai ce îi vîră în cap tînărului vîrsta mijlocie. Tocmai ceea ce fratelui mai tînăr şi tovarăşului mai tînăr îi repetăm neîncetat, cu toate că noi înşine nu am ajuns prea departe cu acest „combustibil".

— Autodisciplina — asta e totul, chibzuia Vitalik, numai ea îi oferă omului liniştea lăuntrică.

Vorbea repede, ca din carte. Se fripsese. Acum sufla şi în iaurt.

— Vita-a-alik ! Ania, purtată de elan (doar ce a intrat şi l-a văzut) îl îmbrăţişă, îi cuprinse capul, strîngîndu-i tare urechile. Dar ce s-a-ntîmplat cu tine ? ! Cît ai slăbit ! Bietul de el !

Acum îl chestiona ea :

— Şi ai bătut mult drumurile cu şmecherul ăla ?

— Vreo trei săptămîni.

— Dar cum ai putut trei săptămîni — fără o masă caldă, fără un acoperiş deasupra capului !

— Răceam deseori.

— Ba bine că nu !... Te durea şi capul ?

— Da...

— Cum ai dus-o ?

În Ania era pe deplin prezentă şi, la momentul potrivit, se exterioriza o anumită calitate feminină — capacitatea de compătimire. Mare calitate, ce să mai vorbim, deşi întotdeauna parcă inutilă, de prisos, exagerată şi care citeodată se transformă în slăbiciune. Capacitatea de compătimire echilibrează ceva şi undeva în noi. Pentru asta a şi fost născocită. Şi dovedind-o, tînăra femeie trebăluia şi sîsîia, ca o adevărată mătuşă, trecută de cincizeci de ani şi cu o circumferinţă de o cuprind doi oameni.

În două vorbe, îl tratarăm pe Vitalik cu gingăşie, îl încălzirăm, îl aşezarăm în capul mesei şi el chiar scăpă o lacrimă. Şedea şi plîngea cu suspine :

— Am... Am... Am flămînzit tare mult.

— Vrei să iei o gustare ? Vrei ? Şi Ania începu numaidecît să dea din aripi. Prinse a forfoti. Şi se repezi la plită.

Tocmai atunci sună la telefon şi tăticul. Starohatov.

— Se zice că ar fi venit... E la tine ?

— La mine.

— Cum arată ?

— S-a mai dezmorţit... Nu arată rău. A slăbit puţin, l-am lămurit eu.

Şi aici Starohatov ridică deodată glasul :

— Vin imediat la tine ! Ai priceput ?

Am priceput.

— E fiul meu ! Striga el şi mai tare. Mi-e fiu ! O să-mi dai socoteală... Află că o anumită răspundere îţi revine ţie. Ai priceput ?

Striga, îşi ieşise din fire, se mînia, iar pentru mine venise ziua să dau socoteală. Altă dată, de bună seamă, i-aş fi spus lui Starohatov că în ţinutul Stavropol nu eu l-am trimis pe Vitalik nici cutare ziar, şi nici chiar Edik

Șișkin, ci tocmai ceea ce ne trimite și ne face s-o luăm din loc cînd avem optsprezece ani.

Am pus telefonul în furcă. Maska ședea lîngă mine și își făcea de lucru cu firul aparatului. Iar acolo, la bucătărie, Vitalik era hrănit și scăldat în alintări.

De mîncat mîncase, își împărtășea impresii.

— Mie... Mie... — se smiorcăi el cu întîrziere — mie banii nu mi-au ajuns.

— Ce bani, Vitalik ? întrebă Ania înțelegătoare.

— Ca să-l hrănesc.

— Pe cine ?

— Pe Edik.

— E un nemernic pur și simplu. Și ai avut mulți bani ?

— Pe toți... pe toți i-am dat. Cîștigurile mele de la baschet. Timp de cîțiva ani i-am strîns pentru vreo călătorie interesantă.

— Sărăcuțul ! Și i-ați păpat pe toți ?

— Pînă la ultima copeică.

— Dar cum ai putut ?... De ce ?

— Tare-i plăcea lui Edik să mănînce.

— Și încă cum !... Mi-l aduc aminte. Oricîți bani ai avea, nu-ți ajung să hrănești un cașalot !

Tăcură o clipă. După care Ania oftă :

— Și nu ți se va publica ?

— Nu.

— Nemernicii ! Ce nemernici !

Discutau îndelung și cu plăcere — tînărul rănit sufletește își odihnea sufletul. Am intrat la ei în bucătărie. Iar Ania, oftînd din pricina soartei și suferințelor lui Vitalik, îmi arunca priviri încărcate de mînie. Limpede, ce mai. Eram și eu unul dintre ei. Dintre cei care-i momesc pe tineri cu vorbe mari despre literatură, despre Dostoievski, despre minunata artă, iar după aceea îl lasă pe băiat la jumătatea drumului și-i spun — mergi unde vrei, mergi încotro vezi cu ochii, viața e minunată.

Totuși, la povățuitoarea discuție participam și eu. Îi vorbeam intrucîtva moralizator. Bunăoară :

— Pentru ce ai plecat cu el ?... Știai doar că nu poți merge în pas cu Edik.

Sau :

— Parcă îţi prorocisem că toată năzbîtia asta e un moft.

Vitalik înghiţea ideile astea profunde, una după alta şi, extenuat, tăcea.

Îşi făcu apariţia Starohatov.

— Bună ziua, spuse simplu din prag către Vitalik şi spre noi toţi.

Ania îl informă grijulie :

— Vă aştepta, Pavel Leonidovici. Vă aştepta şi nu voia să plece nicăieri.

Şi adăugă calm :

— A mîncat ceva. A băut şi ceai.

— Mulţumesc, spuse Starohatov cu înflăcărare. Mulţumesc. Şi din nou : Vă mulţumesc, Ania.

Îşi scoase căciula scumpă, din blană de ren, o scutură de zăpadă şi, sub ochii noştri, se transformă într-unul de-al casei. Cu totul firesc şi simplu. Era de parcă, pînă să ajungă de la Casa Cinematografiei pînă la căsuţa noastră cu opt etaje, lăsase pe drum, ici şi colo, să-i scadă din măreţie, îmbătrînise, se deprinsese cu viaţa simplă, începuse să rostească vorbele mai puţin distinct — şi, dacă ar mai scutura încă o jumătate de gram, ţi se va înfăţişa ca o veche cunoştinţă, sau ca un vecin de-al tău, care s-a abătut pe la tine, să mai schimbe o vorbă despre viaţă şi, în final, să afle dacă nu-i restitui cele zece ruble împrumutate de la el.

Ania îmi şopti :

— Uite cît de simplu se comportă în viaţă. Cine i-a născocit porecla „conte“ — a nimerit cu oiştea-n gard.

Şi, ca o confirmare, ne invită pe toţi în vizită la el. Chiar acum. La început strigă :

— Vitalik !... Mergem neîntîrziat. Ne-aşteaptă mama.

Şi imediat ne invită pe mine şi pe Ania. Nevastă-mea, îmbujorată, refuză — se perturba regimul Maşkăi, dar şi emoţia era mare.

— Mulţumesc... Dar eu rămîn cu fetiţa. Merge Igor cu dumneavoastră.

— Păcat, am fi dejunat împreună.

Noi îi dădusem să mănînce fiului său, trebuia să fim şi noi ospătaţi. Cum altfel.

— Mulțumesc, Pavel Leonidovici... Cu altă ocazie.

Grozav dorea Ania să facă o vizită în casa marelui om — să stea la masă, și să o plimbe pe Maşka. Dorința era mare. Dar emoția era și mai mare. Așa e ea, Ania.

Am sosit la ei și ni s-a servit un prînz pe cinste — în asemenea ocazii nu mă pierdeam, mîncam cît doi — fără ca demnitatea mea să aibă de suferit cîtuși de puțin. Dimpotrivă. Consideram că, luînd masa la ei, le fac o mare onoare : numai așa. Așa mă și comportam. Un complex, firește. Din cauza sărăciei.

Convorbirea la masă a fost vrednică de cei adunați în jurul ei : Starohatov, Vitalik, mama lui Vitalik și oaspetele lor de onoare. Dar a ieșit în așa fel încît, la sfîrșitul dejunului, oaspetele de onoare a rămas aproape de unul singur. Istovit de pe drum, Vitalik a adormit fără să mai aștepte friptura. Iar Starohatov, chemat degrabă cu treburi, a ambalat mașina sub ferestre și a luat-o din loc.

— Mai rămîneți puțin, mă pofti mama lui Vitalik, și trebuie să recunosc meritul acestei femei. Era plină de modestie. Și într-un anumit sens atenua mult luxul și strălucirea apartamentului acoperit cu covoare. Și se emoționa aproape ca Ania mea. A observat destul de repede că oaspetele și Starohatov nu sînt defel prieteni. Și nu mai știa cu ce să-i fie oaspetelui agreabilă. Avea o voce liniștită :

— Mai rămîneți puțin la noi.

După cafea, nu prea tînăra, nici prea frumoasa, dar credincioasa soție a lui Starohatov încercă să înfiripeze o convorbire mondenă, totuși, fiind atît de naturală și cu totul lipsită de viclenie — de început începea, dar nu o putea susține. Nu era o interlocutoare. După ce se chinui pe sine și pe mine vreo cinci minute, renunță. Iar apoi deschise televizorul. Apoi se hotărî să folosească o experiență străveche, îmi strecură cu sfială un album cu fotografii. Ultimul fel, care, și în cele mai snoabe case, ți se oferă uneori după dulciuri.

Am mai rămas, l-am răsfoit — totul după buna cuviință — și mi-am luat rămas bun.

În vestibul femeia aceasta sensibilă spuse calm :

— Mai poftiți. Pavel se va bucura — și adăugă înțeleaptă : Lui I SE ÎNTÎMPLĂ SĂ FIE OCUPAT. Dar Vitalik și eu sîntem bucuroși să vă vedem.

Am plecat într-o neașteptată stare de agitație. Privind fotografiile, am observat numaidecît, chiar mi-a sărit în ochi, că sînt aranjate DUPĂ PERIOADELE MELE. Va să zică, Starohatov Pavel Leonidovici își vedea viața exact așa cum i-o vedeam eu.

Starohatov mai întîi tînăr, și de bună seamă aprig, și de bună seamă iute, strîns încins în curele scîrțîitoare — ceea ce amintea de niște stop-cadre ale unui film din vremea războiului, și filmul era cunoscut.

Cu căști (la drum).

Cu bonete (la drum).

Cu arme (în tranșee).

În două poze stăteau în cerc lîngă un automobil GAZ — mîndria și minunăția corespondenților militari. Fotografiile erau decolorate, ca toate fotografiile de pe front.

A doua perioadă : chiar fără să privești cu atenție (și fără să știi ce știam eu) era evident că Starohatov fusese fotografiat aici nu în cele mai dulci momente ale vieții. Alevtinova machiată. Alevtinova la filmare. Alevtinova probînd costumele. Iar el, Starohatov stă în mijlocul mulțimii de admiratori, în picioare, cu un zîmbet artificial vioi, crispat, și chiar lîngă el au pătruns în cadru mașiniștii, îmbrăcați în niște halate lungi și sorbind-o din ochi pe divă, cum se și cuvine să o soarbă : oh, bine mulțumesc !...

Iar în continuare urmau PROPRIILE LUI filme, Alevtinova dispăruse.

Prima fotografie. Un lanț de oameni ținîndu-se de mîini, și plecîndu-se ca niște hopa-mitică ; la început nu este clar ce circ mai e și ăsta — dar mai departe e limpede : PREMIERA FILMULUI. Și Starohatov însuși în centru. Mînă-n mînă cu regizorul — amîndoi, ca și ceilalți, într-o ușoară înclinare.

Și iar o premieră. Și încă una. Devenirea lui Starohatov.

Și numaidecît, în paralel, de la o fotografie la alta se clădea universul personal al artistului. Familia. Că-

minul. A treia soție. Din nou credincioasă și urîtă, ca o dezlegare definitivă pentru Pavel Leonidovici Starohatov a enigmei sufletului de femeie.

Vitalik — un boț.

Vitalik — copil mic. Copăcel.

Vitalik — Băiat.

— Priviți, am spus, luînd cu două degete fotografia lui Starohatov cu bonetă (Starohatov ședea la un foc de tabără și gusta cașa dintr-un mare cazan de campanie). Fotografia nu este din perioada asta.

— Într-adevăr. Mama lui Vitalik îmi zîmbi. Oaspetele dovedea pricepere. Privea. Nu murea de plictiseală.

— Am s-o așez la început.

— Unde ?

— La perioada războiului.

— Da-da. Firește.

Am așezat-o la locul ei, era cît se poate de simplu, iar eu m-am reîntors la cea de a treia perioadă, în care Vitalik creștea nu zi cu zi, ci minut cu minut. Boț. Copăcel. Băiețel. Adolescent.

Treimea — tatăl, mama și fiul.

Și din nou aceeași treime. Zîmbesc. Sfînta familie la dejun. Tatăl, mama și fiul.

Sfînta familie în vizită. Dulgherul și Maria șed la cineva la masă și mănîncă colțunași cu carne (băiețelul pe genunchii dulgherului).

Familia călătorește.

Familia în Caucaz. Au ieșit din mașina lor, s-au aplecat peste balustrada podului și scuipă delicat într-un clipocitor rîu de munte. Pe toți trei doar asta îi preocupă. O fotografie, ca să se amuze mai tîrziu.

Și, privindu-i pe acești trei omuleți și mașina mitică în mijlocul munților-uriașilor sau în defileul întunecos, deodată te gîndești că, poate, într-adevăr ei asta caută și găsesc uneori. Tocmai asta. Fericirea. Tocmai de dragul acestei clipe, de dragul acestei posibilități tihnite de a scuipa în apa rece a unui rîu de munte a trudit și a nădușit din greu Pavel Leonidovici Starohatov.

Urma apoi ultima perioadă — Școala-atelier. Maestrul înconjurat de discipoli.

Apoi am închis cu zgomot albumul și mi-am luat rămas bun de la stăpîna casei.

Orice s-ar spune, mă gîndeam în troleibuz, dar în mîinile mele se află un material de înaltă clasă : fotografiile mi-au amintit acest lucru. Un material, la drept vorbind, adunat nu cu puțină trudă. Și dacă n-am să scriu povestirea-portret, asta va fi ceea ce se cheamă cheltuieli neproductive : muncă în zadar, așa se va numi. Iar tu nu ai dreptul la muncă în zadar. Deoarece ai familie. Deoarece ai copil.

Și atunci m-am întrebat : ce vei face cu întîmplările nelămurite în legătură cu calitatea de coautor — cu întîmplările acelea, cînd îi jecmănea pe băieți ?

Și mi-am răspuns : renunț la ele.

Și m-am mai întrebat : cum așa ?

Și iar mi-am răspuns : așa bine. Întîmplările astea n-au existat. N-am văzut. N-am auzit. Nu pricep la ce vă referiți.

...Am scos din debara o cutie de carton, o cutie obișnuită pentru biscuiți — acolo era adunat TOTUL DESPRE STAROHATOV. Tot ce strînsesem în aceste luni. Mici scene. Trăsături particulare. Amănunte biografice. Convorbiri pe care mi le-am amintit. Convorbiri pe care le-am imprimat pe bandă. Casete de magnetofon.

Materialul era pregătit și parcă pe mine mă aștepta, clasat cu grijă pe aceleași perioade ale vieții lui Starohatov. Războiul la război. Alevtinova la Alevtinova. Și așa mai departe. Am început, dar nu m-am urnit mai departe nici măcar cu o singură frază.

„La ceasul liniștit de dinaintea zorilor, locotenentul Mariikin s-a apropiat de podul aruncat în aer" — aici (lîngă pod) el are să se așeze și are să se gîndească la familia pierdută. Și la el însuși. Și la război. Iar în viitor îl așteaptă căsătoria cu o actriță. Și filmele. Și o nouă familie. Dar locotenentul nu știe încă nimic din toate astea... Am pieptănat fraza și am simțit un gust amar în gură. Firește, îmi dădeam seama că dacă am să scriu despre Starohatov „rafistolat" inevitabil am să fac un lucru mediocru. Și pe deasupra, întîmplător, asta era parcă în legătură cu faptul că am fost bine

primit la Starohatov. Mi s-a dat să mănînc, am băut și cafea. Și am făgăduit să mă mai duc. Mîncasem și dulciuri.

„La ceasul liniștit de dinaintea zorilor, locotenentul Mariikin s-a apropiat de podul aruncat în aer" — nu-mi luam ochii de la propoziția asta și în mine ceva se destrăma încet. Și s-a destrămat. Și m-a năpădit aceeași pustietate care, de cîteva zile începuse să mă năpădească — încă de la Minsk pe patul de hotel. În aceeași zi, din pricina unui fleac, eu și Ania ne-am certat de-a binelea, și mi-am făcut geamantanul.

Capitolul al nouălea

În toiul iernii am nimerit într-un sat nu prea mare. Unul modest, troienit, bătut de viscole și parcă uitat de Dumnezeu. Nu făceam decît să stau culcat și să-mi încălzesc oasele, cînd pe dreapta, cînd pe stînga. În căsuța părinților nu exista sobă rusească. Dar patul de pămînt din dosul cuptorului care duduia se încălzea totuși și pe la ceasurile șapte-opt îi simțeam de-acum căldura și auzeam prin somn (prime zgomote ale dimineții) tîrșîitul unor pași cunoscuți.

— Măicuță, o chemam.

Simțeam un pustiu în cap. Și o totală moleșeală. Iar glasul — parcă nici nu e glasul tău — cheamă slab și răgușit :

— Măicuță !..

— Vrei cumva apă ?

— Îhî...

Ea mai umblă puțin de colo-colo și-mi dădu o ulcică cu mîna tremurîndă. Era cu apă pînă la jumătate — tocmai ce-mi doream.

După o jumătate de ceas iar auzeam prin somn pașii ei — tîrș-tîrș-tîrș, umbla prin casă furată cu totul de grijile obișnuite și treburile zilnice, care chiar dacă nu sînt o grămadă, sînt obligatorii, așa cum sînt obligatorii la om mîinile și picioarele. Nu era de ieșit din

casă. Și nici din sat. Și așa simplu și rapid devenise mama o femie de la țară. Era ea într-adevăr de la țară. Dar, oricum, lucrase patruzeci de ani ca bibliotecară. Oricum, în școală. Și ieșind la pensie, stînd acasă un timp s-a mai ținut bine. Citea. Discuta cîte ceva. Acum însă venise definitiv bătrînețea, bătrînețea ÎNAINTATĂ. Și măicuța nu se mai ducea nicăieri, în afară de piață. Iar acasă începuse să tușească, să umble clătinîndu-se, ca toate bătrînele. Și vorbirea — ceva uimitor ! — vorbirea se ducea cum se duce apa din matca nouă în cea veche. În locul unor fraze aproape fără cusur, au apărut cuvinte mîncate, surde, cu accent greșit, cuvinte stîlcite, „să merem" în loc de „să mergem" și cîte alte perle. Și, unde dispăruse totul ? Ceea ce era de demult, ceea ce ținea de copilărie — și părea, uitat pentru totdeauna — se reîntorsese, se întrupase în decurs de vreo trei-patru ani. Asta e viața...

— Măicuță !...

Ea se apropia tîrșîindu-și pașii.

— Mai vrei apică ?

— Îhî.

Sosea careva din vecini — tropăia zgomotos în tindă cu picioarele pline de zăpadă, apoi le curăța cu mătura. Și, pătrunzînd în odaie, continua să-și scuture picioarele, ca și cum înlătura orice rămășiță.

— Mașina o să mergă mîine la tîrg, îi dădea el raportul măicuței.

— De dimineață ?

— La prînz. Iar după aceea îi comunica noutățile : președintelui și lui Vanka, șoferul lui, le-au degerat obrajii. Președintele parcă-i destul de bine, dar pe Vanka or să-l opereze.

— Doa-amne ! plesnea din palme uimită măicuța.

— E de rău.

— Cum s-a întîmplat ? S-au împotmolit, cumva ?

— Nu. Mergeau pur și simplu cu mașina.

După aceea începeau șoaptele. Despre mine. Cel sosit voia să schimbe măcar o vorbuliță — așa nu se poate ! Dacă feciorul bibliotecarei nu se dă jos din pat, nu-și scoate nasul pe ulița și, va să zică, e bolnav,

trebuie să afle de ce suferă. La plămîni sau la cap ?... Ori e lovit ? e rănit grav ?.. Ce-i aici de ascuns...

— Nu e bolnav, îi explica măicuța pentru a zecea oară. E surmenat.

— Cum vine asta că e surmenat ?

— Așa e viața.

— Așa de grea ?

— Grea sau nu, uite că e surmenat...

Se îndepărtau. Eu întindeam mîna, trăgeam perdeaua (ea mă acoperea și mă separa pe mine, cel culcat pe patul de după cuptor, ca un polog) și aprindeam o țigară. Să stau culcat, să-mi încălzesc oasele și să mă învălui în fum — asta îmi era ocupația. „La mijlocul țigării" lăsam picioarele să-mi atîrne din pat și terminam de fumat în capul oaselor. Apoi săream molatic pe podea. Ieșeam pentru puțină vreme — și numai în curtea noastră interioară, cu cojocul tatei pe mine și cu pîslarii lui în picioare. Era mai simplu. Ieșind, mă așezam pe un butuc și, mijindu-mi ochii din pricina vîntului, priveam grădina noastră de zarzavat pustie (iar împrejur tocmai viscolea) și cei patru meri ai noștri, vrednici de milă, goliși și aproape îngropați în zăpadă.

— Ia te uită ce mai spulberă, se apropia mama. Igor, ce zici de zăpadă, ai ?

— Ce ?

— Să te mai fi mișcat oleacă. La ce să stai toată ziua în casă.

Și se îndepărta, trăgînd după ea, ca pe un fir, fraza nesfîrșit de lungă și agitată :

— Intru în casă, Igoriok, — de jur împrejur fumăraie, credeam că stai la tine în pat, după perdea — zic : să fi fumat și tu în tindă — și mai spun una-alta, mai glumesc — văleu, doamne, iar tu, cum văd, nu ești acolo, mi-a stat și inima...

Douăzeci și cinci de acoperișuri înzăpezite pe partea asta a drumului, și douăzeci și cinci pe cealaltă — și viforul care urlă și se zbuciumă și pare că s-a smintit, suflîndu-și în fluier. Întindere... Îmi aminteam de colectorul de cărți, un bîlbîit bărbos — hoinărea din sat în sat cu o raniță uriașă, în impermeabil și cizme de

cauciuc. Și cu o șepcuță. Iarna, de bună seamă, nu venea încoace — numai vara sau toamna. Cîndva era aici o mînăstioară, erau cărți vechi ; mînăstioara s-a destrămat demult, iar cărțile s-au risipit prin sate — au fost sortite degradării, în urma unei reacții chimice complicate. Ici și colo mai zăceau aruncate prin poduri. Iar bărbosul în impermeabil le descoperea după multe căutări. Le scotea la iveală și se ruga să-i fie date sau vîndute.

— Aici se cere r-r-răbdare, spunea el.

— Bineînțeles, rîdeam eu. Ca-n orice îndeletnicire.

— N-n-nu-i. Nu-i c-c-ca-n oricare.

În sat, firește, era socotit un pierde-vară. În plus, era cam zgîrcit și plătea anevoie pentru găzduire. Iar după ce a încercat să „d-d-discute" cu Zinka Trubaciova, o fată de șaptesprezece ani, într-o colibă de peste rîu, l-au dus la miliție pentru verificare. Actele erau însă în ordine. Avea tot dreptul să colinde prin sate, nu să muncească, ci doar să caute cărți.

Odată am stat de vorbă — a început să se justifice. Imediat despre Zinka a început să vorbească, tare mult voia să-și recapete bunul nume. „F-f-fariseii, spunea el. N-are un f-f-flăcău. Bărbat n-n-n-are. Simte și ea nevoia să c-c-comunice cu cineva". Era înduioșător în felul lui. Și bun. Și, bineînțeles, un om ciudat. Căci așa este orînduit, dacă un om îți apare cît de cît neînțeles, atunci nu mai ai nici o îndoială că e un ciudat.

— Ai mai fost iarna pe aici ? l-am întrebat.

— Nu... Da de unde !

— E frig ?

— I-i-iarna pe-aci e g-g-groaznic.

Dar dacă n-ar fi „g-g-groaznicele" viforniță, de bună seamă el ar veni încoace și iarna. Pentru că aici sînt multe de priceput și de tîlcuit. Așa spunea. Și îndată se pornea să declame : „Rusia-i î-î-întindere. V-v-viscole de-a latul cîmpului. Nu-i d-d-de-nțeles Rusia fără î-î-întindere", declama el și mai și zbiera, iar mie nu-mi plăcea, căci cu cîțiva ani în urmă eu însumi declamam și zbieram aidoma. Și voaim să-l întreb dacă poate fi înțeleasă Rusia fără colibă și fără Zinka Trubaciova. Dar nu l-am întrebat. Trăgea în piept cu atîta sete din-

tr-o țigară ieftină, strîmba din gură, îi curgeau lacrimi din pricina fumului. „Î-î--întindere, șoptea el, ce n-nesfîrșită întindere".

Cînd viscolul înceta, o dată cu el și întinderea își pierdea orice însemnătate. Tot uriașă era și tot înzăpezită. Dar nu te mai înspăimînta. În cojoc, cu nasul afară, cu ochii mijiți din pricina pojghiței de gheață orbitoare vedeam că, în ciuda zăpezii, uite că două mașini, se tîrăsc, iar acolo sînt oameni, iar acolo este trecerea peste rîu, trenul și Moscova. În definitiv, aproape. Tata și mama tocmai de aceea sau și mutat aici din Ural în urmă cu cincisprezece (cincisprezece !) ani, pentru ca spre sfîrșitul care se apropia să fie mai aproape de scumpul lor fecior. Căci scumpul lor fecioraș dorea să trăiască numai acolo unde trăia, La Moscova.

— Călătoream și călătoream, ofta mama predispusă la pesimism, ajungeam chiar la Moscova. Dar iarna tot nu se simte că ești lîngă noi.

În schimb, tata spunea :

— Trăim alături ! Pînă și iarna se simte că nu ești departe de noi.

Tata era optimist. Întotdeauna și în toate. Fără rezerve.

Spre seară, văzînd fumul de tutun înălțîndu-se și pricepînd că nu dorm (stăteam întins, după perdea, tăcut, ca un șoarece), tata se apropia de patul de pămînt :

— Igor, poate... cum s-ar zice... bem ceva ?

Și tata își ridica fața, să mă distingă în întuneric. Și zîmbea vinovat, parcă cerîndu-și iertare pentru deșertăciunea vieții. Cu ce altceva, pasămite, să-ți omori timpul la țară ? Și, se zice că ajută. Te mai așezi și mai ronțăi dintr-un castravecior, și, cine știe, mai schimbi o vorbă.

— Igor, poate cobori ?..

Dar chiar dacă beam, din nou mă trăgea ața la pat : să mă cocoț și să stau nemișcat. Ceea ce și făceam. Stînd culcat acolo mi se părea că de fapt nu exist și că, dacă nu s-ar fi auzit deodată pașii tîrșîiți ai măicu-

ței — tîrș-tîrș-tîrș — m-aș fi dizolvat cu totul. Ca pustiul în pustiu.

Din fericire, ei se gîndeau puțin la mine. Ești lîngă ei, dar tu cu ale tale, iar ei cu ale lor. Căci pentru ei tu demult nu te mai maturizezi (deși anii trec), ci dimpotrivă, te transformi în acel Igoriok de care nu mai e nici pomeneală. Se petrece o mișcare inversă. Și din nou, ca și odinioară, începe să-i preocupe un singur lucru : dacă te doare cumva burtica, dacă să-ți dea apică, dacă ți-e cald în încălțări și dacă nu te bat într-o parte.

Iar de tine, cel culcat în pat, nici nu se ating și nu te întreabă de nimic. Despre tine, unchiesul, știu puțin ei. Și este îndoielnic că vor să știe.

Odată tata începu a vorbi.

Șovăi îndelung în dreptul ferestrei, se foi în preajma mușcatelor — apoi se întoarse către mine. În momentul acela se împiedică de un motan adormit, motanul mieună și vru să sară pe sobă — tata, supărat îi trase un picior, după care motanul nu numai că-și duse planul la îndeplinire, dar se și răsuci de două ori în aer.

— Zît ! îl ocărî tata.

Iar apoi către mine :

— Și cum e ?... Va să zică, tot nu umblă ?

Era vorba despre Mașa.

— Nu sînt progrese ?.. Nici speranța că, uite, mai e un pic și mîine o pornește, nici asta nu e ?

— Nu.

Oftă. El socotea că tocmai asta mă macină și că pur și simplu am șters-o cît mai departe de durerea mea. Căci oricît se repetă că nu poți fugi de tine însuți, totuși oamenii fug, și încă cum fug și, prin urmare, se poate fugi.

— Eh-he-heh... mai slobozi el încă un oftat puternic.

Și spuse :

— Ți-am mai zis eu — las-o să crească la noi.

Și, după ce tuși ușor, mai spuse :

— Ar crește la noi... Atîta timp cît eu și mama sîntem pe picioare.

Și se întrerupse brusc, ca și cum, fără voie, spusese ceva foarte important. Probabil că așa și era. Foarte

important. Căci începu să-mi fie penibil că am șters-o nici pe departe din cauza fetiței, sau a nevestei, din cauza durerii sau a necazului nostru, ci dintr-un motiv pe care nici nu-l poți defini clar dintr-o dată. Îmi era penibil, dar nu mai mult. Și continuam să stau întins pe patul înalt de pământ, privind fără întrerupere rotocolul de fum ce se înălța din țigara mea. Tavanul era aproape (cît să întinzi mîna). Și rotocolul de fum dădea de el și se răspîndea despărțindu-se în două firicele — unul verde și unul albastru.

De dimineață o întîmplare îmi aminti din nou de colectorul de cărți, cel fascinat de î-î-întindere. Eram la micul dejun. Aveam cartofi cu ulei și ceapă. Încă nu mă retrăsesem la mine sus, adică pe patul de pământ — ședeam și mîncam.

— Să fim sănătoși. Și intră un unchiaș. Ușor acoperit cu zăpadă. Și pe chip cu expresia cu care te prezinți în fața unei mari autorități. Voia ceva de la mine, „om învățat", iar măicuța șușotea cu el în tindă, nu-l lăsa să intre și se străduia să-l trimită la plimbare. Dar nu reuși.

Unchiașul stătea în picioare și privea cum mănînc.

— Așază-te la masă, îi spuse măicuța. Acum, că tot ai dat buzna, așază-te.

— Nu, spuse acesta.

Și din nou mă privea. Zîmbea. Apoi scoase din sîn o carte voluminoasă și mi-o trînti cu zgomot pe masă.

— A fost pe la noi astă toamnă colectorul. Bărbosul. Și omul izbucni în rîs. Tare mai voia, va să zică, cartea asta.

— Ei și ? l-am întrebat.

— Nu i-am vîndut-o.

— Și acum ?

— Acum bănișorii au devenit de trebuință, iacă am să duc cartea la oraș.

— La anticariat ?

— Nu. La el acasă o duc. Unchiașul izbucni din nou în rîs. Mi-a lăsat adresa.

— Atunci du-te.

— Păi o să mă duc.

Nu pricepeam ce vrea de la mine : mîncam și așteptam ce va spune. Iar el aștepta ce voi spune eu.

— Distanță mare, începu el din nou discuția.

— Da...

— Drumul... Pe tren musai să iei și bilet.

— Bineînțeles.

— Și pentru bilet trebuie bănișori.

Între timp răsfoiam cartea, examinînd pe paginile sfărîmicioase ligatura literei slavę vechi. ȘI I-AU PUS LUI O ALTĂ LESPEDE PE PIEPT. Și PIEPTUL A PÎRÎIT (trebuie că-i vorba despre ceva *caw-boys* de-ai lui Ilia Muromeț.)... SÎNT EU MARTOR OCULAR, DAR NU SÎNT ÎNGER, CI OM PLIN DE PĂCATE. ȘI TARE PLIN DE NEȘTIINȚĂ...

— Bănișori, oftă unchiașul. Totu-i pe bănișori.

Și deodată am înțeles — nu știa prețul exact al cărții.

— Ți-e teamă că o vinzi prea ieftin ?

— Păi da, spuse el simplu și direct.

Răsfoiam cartea. ȘI TARE PLIN DE NEȘTIINȚĂ.

— Cît ți-a oferit pentru ea ?

— Adică cu cît o lua ?

— Da.

— Cu o sută, zice, o iau.

Am ridicat din umeri.

— După mine prețul nu e rău.

Dar unchiașul nu se mai uita la mine cu aceeași expresie încrezătoare cu care intrase. De-acum se obișnuise cu mine și nu se mai sfia. Se deprinsese. Și de aceea putea să-și dezvăluie în întregime ideea lui de căpătîi — ideea consta în aceea că lui îi aparține ceva de preț, trebuie să ia pe el ceva pe potrivă. Nu mai sînt timpurile să risipești cele ce-ți prisosesc. Și nu e deloc important că el a găsit cartea în pod, printre alte vechituri ale străbunicului-paracliser, și la început era gata să o arunce la găteje. Asta n-are importanță. Trebuie să ia prețul în întregime. Obiectu-i obiect.

— Atunci ce te frămîntă ?.. După mine, prețul nu e rău.

El zîmbi cam în zeflemea :

— Se înțelege !

— Atunci care-i necazul ?

— Dar dacă face o sută douăzeci ?

Și mă privi ferm și deschis. Precum conștiința. Dacă, bineînțeles, conștiința ar fi în stare să privească.

— Se întîmplă să se vîndă și cu o sută. Se întîmplă și cu o sută douăzeci, am început să bolborosesc. Multe se întîmplă... Doar nu sînt specialist.

— Cît costă precis nu știți ?

— Nu știu.

— Să ne iertați.

Luă cartea, o ascunse cu grijă sub cojoc și se întoarse către ușă. „Am nimerit la UN NEPRICEPUT. Am prăpădit timpul în zadar", se gîndea el acum, și cu gîndul ăsta a și ieșit.

O porni tropăind agitat, cu pas grăbit, iar eu m-am cățărat sus la mine și am tras ca de obicei perdeaua, lăsînd doar o mică crăpătură, în cazul că-mi trece prin cap să fumez stînd întins pe spate. Descurcărețul unchiaș a dispărut, iar fraza din cartea lui veche a rămas, parcă s-a agățat — puteam să o repet, putem să chibzuiesc la ea și să-i dau ascultare și s-o rostogolesc de colo-colo ca pe o scobitoare între dinți. Sînt plin de neștiință. Nu sînt un înger, ci doar un om. Și de aceea țare plin de neștiință... Și ca orice înțelepciune autentică, se referea și la mine, și la tine, și la altul, și la tot ce ține de veșnicie. Și mă consola.

Uneori îl urmam totuși pe tata, bunăoară, să spargem gheața de la fîntînă. Și la fel ca el făceam să pîrîie zăpada. Și la fel mijeam ochii la pojghița de gheață care strălucea în soare. Și băteam din mîinile înmănușate. Dar toată această viață și vioiciunea durau cam zece minute, pentru că mă epuizam îndată... Și tata rămînea de unul singur să spargă gheața, hohotind, glumind și întorcîndu-și fața într-o parte, pînă la refuz. Iar aschiile de sub toporul sau ranga lui zburau puzderie. Ca un roi. Bucățele de gheață mici și țepoase.

— Ce zici ce vreme — oho-ho-ho ? mă întreba el.

Dădeam din cap.

Și atunci striga către sine :

— Ce vreme — oho-ho-ho ! și se bucura de toporul îndemînatic și de aschiile argintii. Ce frumusețe, zău ! Și cu toate că, în sfîrșit, frumusețea asta n-o s-o transmiți din mînă în mînă fiului (nu-ți seamănă totuși !), iarna, ce să mai vorbim, este frumoasă, la fel și soarele, și viața la fel. E optimist, vede lucrul ăsta. Și dacă cineva nu-l vede, cu atît mai rău pentru el.

Iar fiul, care „totuși nu-ți seamănă", stătea alături de tată și, așa cum e și normal pentru unul care „nu-ți seamănă", în toiul iernii se gîndea la vară. În înțelesul strict al cuvîntului. La vara și ziua aceea dogoritoare de demult, cînd mama a observat chiar în fîntîna asta doi șerpi ai casei și a scos un țipăt. Șerpii se deprinseseră între bîrne, se aciuaseră aproximativ în mijlocul ghizdurilor fîntînii și trebuia să fie scoși de acolo cu o prăjină. Asta o făcea tata. Iar eu, potrivind cu lanțul înălțimea, mențineam găleata sub ei — șerpii au nimerit în găleată cu un sunet caracteristic, atît unul cît și celălalt.

Acum era iarnă.

— Noroc, Stepanîci ! strigau către tata oamenii, întocmai cum și trebuie să strige ei, dacă trec prin dreptul unei curți în care cu lovituri răsunătoare se sparge cușma albă de la fîntînă. Zăngănit de sticlă. Sunet de cristal.

— Noroc ! striga tata drept răspuns.

Iar ei un timp mai băteau pasul pe loc și se uitau cum lîngă tata stă gîrbovit feciorul-ziarist, care a ieșit la soare și se pare că este suferind. Mama și tata, dacă întreba cineva, răspundeau totdeauna că Igor al lor e ziarist. Să spună „scriitor" le era rușine foarte tare, pentru că scriitor înseamnă Pușkin sau Cehov. În cel mai rău caz Alexandr Fadeev. Vorbulița „ziarist" le lua dintr-o dată și numaidecît toată povara de pe inimă. „Ziarist" era ceva cunoscut și de înțeles, a fost chiar un film, în două serii, le reamintea oamenilor, între altele, mama.

— Cu flăcăul, va să zică ? Munciți, va să zică, împreună ? strigau din stradă.

— Împreună ! striga tata.

— Asta-i bine.

— Păi cum altfel !

Pe la viforniţele din februarie am început să ies din casă. Mergeam şi tot mergeam. Şi pe neobservate ajungeam foarte departe. Viforniţa mă gonea din spate, şi eu înaintam docil, uitînd că la întoarcere toată bucuria asta drăcească o s-o am în faţă. Odată am întîlnit pe drum o maşină de pîine. Maşina era înzăpezită şi duduia de efort — am încercat s-o împing, dar fără succes, iar după aceea am cumpărat de la ei o jumătate de pîine. Era caldă. Pe toată am mîncat-o, bucată cu bucată. Mergeam şi mîncam.

Altădată am nimerit pe neaşteptate la rămăşiţele zidurilor mînăstireşti. Priveliştea era jalnică — mai jalnică nu se poate. Nişte rămăşiţe ale unor rămăşiţe.

Se lăsa noaptea. M-am aşezat pe o margine de zid — simţeam vîntul bătînd din spate, iar înaintea ochilor viscolea şi viscolea. Şi brusc s-a întunecat, de parcă undeva s-ar fi apropiat cineva de un întrerupător şi a stins lumina, întrerupînd curentul. În întuneric se ridica şuier şi urlet de viforniţă, de parcă se bocea. Se puteau auzi glasuri distincte : bocet şi cîntec. Şedeam şi mă gîndeam la î-î-întindere şi la faptul că, uite, aici au trăit cîndva călugări-grămătici. Şi totuşi nu prindeau ei întruna purici şi nu alergau după batog — au fost doar letopiseţe mărturie, povestiri din viaţa cutărui sfînt. Erau şi portretişti printre ei. Şi de văzut vedeau şi ei, dar ştiau puţin. Din nou pentru că nu sînt înger eu, ci un om păcătos.

Şedeam aşa pe ruine şi dîrdîiam de frig, şi tot mi se părea că din clipă în clipă o să iasă ceva din aceste gînduri. Dintr-un moment în altul am să înţeleg ceva. Am să capăt ceva, am să ajung la o concluzie pe care o s-o port cu mine în buzunar, ca pe ţigări şi chibrituri. Îmi aduc aminte că am încercat chiar să mi-l imaginez pe monahul care stătuse între zidurile astea cu trei-patru veacuri în urmă. Şedea gîrbov, cu fundul amorţit şi scria negru pe alb. Şi am reuşit să mi-l imaginez. Cu rasă şi cu pana de gîscă în mînă. Pentru un timp foarte scurt, pentru o clipă, chiar mai puţin.

Dar îndată ce am întins mîna după țigări, mistica s-a destrămat. Și scamatoria n-a mai ieșit. Cochetărie obișnuită cu veșnicia.

Cînd m-am înapoiat, în casă era zarvă.

— Să trăiești, Igor. Să trăiești, dragule! Și se porniră să mă sărute năvalnic. După cum se dovedi, venise mătușa Șura din Ural. Îl adusese pe bărbatul ei suferind de o boală curioasă (nici una-nici două, i se umfla piciorul drept) și, după metoda presiunii provinciale, îl rostuise la Moscova la „cel mai bun" spital.

— Ai cunoscuți printre doctori?

— Nu.

— E rău... La vîrsta ta e vremea să te gîndești la asta, mă dojeni bătăioasa mătușă Șura.

Și a doua zi dimineața plecă degrabă la Moscova. Să stea acolo și să se învîrtă prin preajma bărbatului — prin preajma „celui mai bun" spital. Iar pe cei doi copii, Olia și Vovik, i-a plasat lui taică-meu și maică-mi. Pentru asta și venise la ei.

Aveau șase și, respectiv, cinci ani — Olia și Vovik. Mă iritau. Trebuia să-i împaci mereu, și era cu neputință să nu-i ating, căci se încăierau, înhățînd tot ce le cădea sub mînă. Și se mușcau. Se zvîrcoleau pe podea. Mîrîiau. Doi pui de neanderthalezi. Într-o oarecare măsură ei m-au trezit din starea mea de hibernare, m-au scuturat. Olia și Vovik sînt generația care cîndva o să ne reducă la zero. Pe uliță se jucau rareori — izba le plăcea tocmai pentru că e izbă — nu e apartament și aici puteau să se bată fără fasoane cu măturile, sau să arunce pe rînd cu un pîslar în unchiul care tot zace și zace pe pat.

Îi socoteam anormali. Ocupația lor preferată era să găurească pe furiș țigările chiar la filtru, pentru ca, umezindu-le în fel și chip, să le arunc. Căci țigările găurite nu pot fi fumate. Dar la un moment dat, după ce am tot scuipat și am și aruncat țigara, am observat că acum copiii nu găureau pur și simplu țigările — în împunsătură vîrau măciulii de chibrit. Trei sau patru măciulii de pucioasă deschise la culoare. De data asta planul lor era mai profund. Singurul lucru pe care nu-l

adulmecaseră era tocmai faptul că țigara cu găuri nu se fumează și că am s-o arunc numaidecît. Ei credeau sincer că am s-o fumez pînă la capăt și că mica explozie o să-mi pîrlească sprîncenele. Mult mai limpede mi-a devenit acum fraza pe care o auzisem la ei, dar o socotisem stupidă.

— Iar pe urmă o să-i ia foc și capul, spusese cu voce înceată Vovik, cel de cinci ani.

Capitolul a zecelea

Într-una din zile am văzut o mașină a Mosfilmului. Un microbuz obișnuit al cineaștilor. S-a tîrît sus pe colină, s-a abătut de la drum pe stratul de zăpadă strălucitor (era soare) și s-a oprit. Chiar lîngă ruinele înzăpezite ale mînăstirii. S-a oprit și a tras pe dreapta.

Din mașină au ieșit doi inși.

Între timp, oamenii din sat, care treceau pe drum, se opreau și zăboveau lîngă mașina lor. M-am apropiat și eu.

— Și asta-i tot ?... Asta e toată frumusețea ? ! împingea cu degetul în ruinele mînăstirii cel care ieșise primul din mașină. Evident regizor. Evident talentat. Evident nemulțumit.

— Puțin. Puțintel, fu de acord al doilea.

— Nici măcar nu e puțin. E zero.

— Sînt acoperite cu zăpadă...

Amîndoi aveau ochelari fumurii. Nici unul nu lua seama la mulțimea de săteni care se aduna împrejur (gură-cască, peste tot gură-cască). Amîndoi erau absorbiți de problemele lor — ocupați cu o treabă importantă.

— Poate să recrutăm niște localnici — îi dăm fiecărui bărbos o lopată zdravănă — și n-au decît să dea zăpada la o parte ?

— Crezi că or să se învoiască ?

— Păi le dăm cîte o rublă de căciulă.

— Putem și cîte o rublă și jumătate.

— Prea gras ! Și așa iarna ei n-au ce face, stau pe cuptor și-și sug degetele.

Sătenii începură să rîdă. Cu toate că pricepeau, de bună seamă, că este vorba despre ei. Îi cercetau pe cineaști cu o condescendentă curiozitate țărănească — îi priveau fix și, cu tot gerul, căscau gurile. Erau trei bătrîni, barbă lîngă barbă, și cinci sau șase fete. Și prichindei, bineînțeles.

— Și care cinema o să fie ? întrebă un bătrîn (mă așteptam ca prima să-și manifeste curiozitatea o fetișcană — să întrebe, făcîndu-și de lucru cu colțurile broboadei și chicotind).

— Noi, moșule, nu sîntem operatori de cinema. Noi nu prezentăm un film. Noi turnăm — fu răspunsul aspru.

— Asta e clar, scumpule... Și care cinema ?

— Titlul ?

— Păi da... Cum o să se cheme cinemaul ?

— „Nu-i de ales".

— Cum ?

— „Nu-i de ales"... Asta e titlul. Dumneata, moșule, probabil, ți-ai pierdut auzul în primul război mondial.

— Hi-hi-hi... Ha-ha-ha. Fetișcanele mai-mai să cadă de rîs.

Cineaștii iar discutau între ei : totuși ce facem ?... Ascultam trăncăneala lor de toate zilele și îmi dădeam seama că e trăncăneală ; dar și mai limpede îmi dădeam seama că trăncăneala asta mă tulbură — prezența mașinii purtînd vizibil inscripția MOSFILM era un fapt prea puternic și neașteptat în mijlocul cîmpiei înzăpezite și inima mea nu putea să nu-mi dea ghes. Păi nu era un semnal ? Și ea prinse a se tîngui, pentru că asta e ceva de-al tău, drag — și tu nu-l poți ocoli. Pămîntul e prea rotund. Pămîntul e prea strîmt.

— Nu e nimic de filmat aici, repeta regizorul nemulțumit.

— Hai să trecem pe la președintele lor.

— Pentru ce ?

— Măcar la o adică să dezgroape țintirimul ăsta din zăpadă.

— Care țintirim ? ! sări în sus rezigorul. Aici trebuie să fie zidurile mînăstirii !

— Bine-bine, se înțelege, ale mînăstirii... Am glumit.

— Ce mai glumă !

— Păi, atunci cum rămîne ? Trecem pe la președinte — și să deszăpezească ?

— Păcat de bani.

— Dar n-o să plătim.

— Cum asta ?

— Să bată Veronika o adresă pe hîrtie frumoasă cu antet, cu semnătura secretarului comitetului raional. Și semnez eu.

Regizorul căzu pe gînduri. Își duse de cîteva ori mîna la ochelari. Nu-i plăcea ideea cu adresa pe hîrtie cu antet și nu-și amintea nici numele secretarului comitetului raional. Iar timpul era scurt, și bărbile astea harnice vor moșmondi prin zăpadă pînă la primăvară. Pînă cînd se dezgheață de la sine... Și în general ruinele mînăstirii nu-i plăcuseră. Nu erau arătoase. „Zău, ăsta-i țintirim, nu mînăstire, spunea cel care îl însoțea pe regizor. Uite, o să vezi. O să dăm zăpada la o parte, iar acolo zac în rînduleț strînse răposații. Actrițele noaptea or să scoată țipete de spaimă — n-or să le lase să doarmă, zău !" Glumea, se înțelege. Iar regizorul se tot uita la cîmpul înzăpezit, atingînd ușor cu degetele rama de baga a ochelarilor fumurii. Mica mînăstire a fost respinsă definitiv. Neobrăzații ăștia s-au urcat în mașină. Și au plecat.

Și oricît am înjurat și am scuipat eu, o anume jumătate din Igor Petrovici plecase cu ei. Întocmai așa. Parcă ședeam acum și eu în mașină, cot la cot cu ei. Căci, la urma urmei, nu se poate să nu-ți placă energia, mișcarea, îndrăzneala nesăbuită și asaltul. Pentru că oricine și oriunde s-ar mișca, tu ești cel care se mișcă. Și oricare mișcare — e mișcarea ta. Și oricît ai înjura și ai scuipa, te înflăcărezi în ascuns de îndrăzneala nesăbuită și incursjunea pe nepregătite a acestor neobrăzați și ești gata chiar să-i scuzi, numai dacă nu pricinuiesc vreo suferință caselor ce-i înconjoară, și rîpelor, și cîmpiei înzăpezite. Iar ei nu totdeauna pricinuiesc suferință.

După asta am plecat.

E adevărat, am călătorit cu un autocamion — am trecut rîul înghețat pe așa-numitul drum de iarnă. Am

călătorit în benă, nici pomeneală să te tolănești pe banchete moi, ca acel *alter ego* al meu care plecase cu cineaștii cu ochelari fumurii. Totuși am călătorit tot într-acolo unde călătoreau și cei doi. La ei. În oraș.

Dar mai întîi i-am urmărit cu privirea, pînă cînd au dispărut. Și îndată le-am întrebat pe Cosînzenele satului dacă după prînz are să fie vreun autocamion pînă la Alexandrovka.

— O să fie. Negreșit o să fie.

— E frig, șovăiam eu.

— N-o să înghețiți... în benă ajungi pînă acolo. Uite ce s-a înfofolit !

Și stolul întreg, rîzînd, se îndepărta, luînd-o înainte. Mergeau alături — erau obișnuitele Cosînzene ale satului. Dar, înaintînd, vreo sută de metri, siluetele feminine care se legănau în mers pe fundalul zăpezii începură să dobîndească ceva nou și neobișnuit. Deveniră parcă proiecția, schița ta. Și, de asemenea, dorite. Fiecare. Pentru că dacă te-ai trezit, lecția cea veche a depărtării acționează și tu ți-o însușești ireproșabil.

Tata (acasă) îmi văzu fața și se înseninâ :

— Ia te uită ! Acum văd că te-ai refăcut.

Și aproape că strigă :

— Ce zici, ce vreme frumoasă ?

Ca toți optimiștii, vremea frumoasă, însorită el o socotea ca pe o realizare a sa. De parcă el ar fi făcut-o. Și ți-o oferă ție în dar, pentru că lui nu-i pare rău de nimic. Și se va supăra dacă îndrăznești să refuzi.

N-am refuzat. Buzele zîmbiră singure.

— Frumoasă, am acceptat eu.

— Dar soarele ? ! Dar zăpada ? ! Frumoase ?

— Frumoase.

O chemă pe mama. Și ei îi dărui vremea frumoasă, însorită. Și pe mine, care zîmbeam, pe deasupra.

— Uite-l cum a-nceput să se lumineze : strălucește ! mă prezentă el mamei.

Măicuța primi darul — se așeză, își încrucișă mîinile în poală și începu să plîngă de bucurie. Intrară Olia și Vovik cu urechile ciulite.

Tata continua :

— Și Trubaciovilor le-a sosit în vizită feciorul. La fel a devenit dintr-o dată voios... Trubaciov bătrînul e fericit, iar eu i-am spus numaidecît adevărul verde-n față : tontule, eu îți spun că, dacă feciorul s-a făcut voios, înseamnă că pleacă în curînd...

Și fără nici o tranziție mă întrebă pe mine :

— Cînd pleci ?

— Azi. Acum.

Măicuța, fără să i se fi zvîntat lacrimile, începu să plîngă, acum de supărare. Tata și de data asta a rămas calm și vesel. Bătrînul bizon se apucă să chibzuiască cum să stîrpească totuși gîndacii din bucătărie. Eu credeam (urmare a povestirilor și romanelor) că, poate, își ascunde cu dibăcie tulburarea. Da de unde. Nu ascundea nimic. Își aprinse o țigară și începu să chibzuiască cu un aer preocupat, dînd dovada unei minunate liniști lăuntrice. Apoi se apucă să caute pulverizatorul. Interesul față de problema gîndacilor era cel mai autentic.

După prînz merse cu dragă inimă să mă conducă (dacă nu mergea, măicuța l-ar fi inundat noaptea cu lacrimi), dar la jumătatea drumului o luă într-o parte și-mi spuse :

— Ei, fiule, cu bine !

Și mă lămuri că tare mult vrea să vadă ce a fătat cățeaua Maika, a Trubaciovilor. Mă întrebă : poate și eu vreau să mă uit — atunci dăm o raită fără întîrziere.

— Nu cunosc nici o cățea Maika, m-am eschivat eu.

— Cum se poate să nu știi de o asemenea minune în sat ? Unde ți-au fost ochii toate zilele astea ? !

Era tot cuprins de nerăbdare. Tremura ușor. Își muta greutatea cînd pe un picior, cînd pe altul.

— Da lasă-mă cu ea și cu cățeii ei !

— Ei, bine, bine — spuse pașnic tata și mă pupă. Și o porni către casa Trubaciovilor. Aproape că o rupse la fugă.

Și totul începu din nou. După atîta stat la pat, m-am apucat iar de portretul lui Starohatov. Eram proaspăt. Zăpada și întinderea avuseseră rolul lor, și mă gîndeam plin de mulțumirea și de vanitatea creatorului că, poate,

pentru asta au și fost ele concepute și create cîndva. Zăpada și întinderea. Pentru mine. Pentru portretul care lua naștere. Și pentru nimic altceva. Creatorul acela pentru creatorul de acum, uite așa un gînd sprințar... Un rol a avut și faptul că i-am văzut pe BĂTRÎNII mei părinți, întîmplare, firește, dar în viață totul este întîmplare. „Îmbătrînirea înseamnă trepte, nu asfalt neted", îmi repetam pe drumul de înapoiere, cînd mă ducea autocamionul.

Deosebirea dintre Starohatov tînăr și Starohatov matur și mai ales Starohatov îmbătrînind era pe deplin posibilă. Acum (cu asta am și trecut la treabă) mă preocupau nu în sine perioadele vieții lui, ci, cumva, întrepătrunderea lor. Momentul trecerii. Cu atît mai mult, momentul ultimei treceri. Mai simplu spus, acum mă interesa caracterul neobligatoriu al trecerii de la perioadă la perioadă : fie, omul se schimbă...

Atunci a și apărut ideea că Starohatov în fiecare nouă perioadă a lui (dacă e într-adevăr o perioadă a lui și nu pur și simplu zece-cincisprezece ani) e capabil să acționeze ca individualitate pe baza unor NOI valori. Exista un pericol : imaginea se putea destrăma. Totuși dincolo de acest pericol ideea era viabilă, iar eu mă simțeam mulțumit. Îndeobște eram mulțumit că m-am reîntors acasă și că lucrez.

Acasă era liniște și viața decurgea normal. Fără vreo schimbare. Nici chiar Ania nu era prea îmbufnată ; ce-i drept, mi-a spus destul de aspru :

— Am de discutat cu tine.

— Despre ce ?

— Despre tine.

— Îți stau la dispoziție... Hai să discutăm.

— Nu acum.

Discuția n-a avut loc — Ania mi-a „făgăduit", dar, iubind, a amînat pentru mai tîrziu. M-a întrebat doar cum se simt tata și mama. Dacă nu cumva m-am îmbolnăvit pe acolo și de ce numai o scrisoare într-o lună și jumătate. Ei, și, firește, a plîns puțin... Dar în general am vorbit despre Maşka. Despre maseza ei. Despre Vera

Sergheevna, cu care Ania întreținea acum relații telefonice mai mult sau mai puțin regulate. Și, bineînțeles, despre prietenele dragi Aniei — despre mătușa Pașa și mătușa Valia.

Noutăți nu erau. În afară de faptul că Vitalik plecase la Arhanghelsk. În asemenea împrejurări se spune : a avut noroc flăcăul. După încercarea nereușită de a se face gazetar, cu ușurința și grația tinereții, Vitalik a încetat pentru totdeauna să se gîndească la literatură : a plecat să lucreze ca antrenor la secția de baschet a asociației „Spartak". La Arhanghelsk — totuși, nordul — i-au dat numaidecît o cameră enormă și i-au promis apartament. Toate aceste le-am aflat de la Starohatov.

Starohatov a venit pe la noi și iarăși, fiind primit la bucătărie, ședea în fața mea și iarăși bea ceai.

— ...Cum puteam să-l abat, dacă el era pe de-a-ntregul un pachet exploziv ? Mi-a spus : „Scriu prost, dar mingea la coș o arunc excelent — de ce trebuie să fac ceea ce fac prost, și nu ceea ce fac bine ?"

— Dar de ce Arhanghelsk ? am întrebat.

— Dacă era Tiumen, m-ai fi întrebat de ce Tiumen.

Se lasă seara. Stăm de vorbă, chibzuim, cumpănim — doi oameni maturi despre un copil fără minte. Are să-i fie o învățătură, în privința asta sîntem de acord. Starohatov se menține vioi și privește fără teamă viața — nu-i nimic, nu-i nimic, lui Vitalik are să-i fie de folos, o să se învîrtă un an-doi și o să se întoarcă mai deștept. Eu nu zic nimic — presimt deodată că Vitalik are să se însoare acolo, și că or să înceapă să alerge copii prin camera aceea enormă, iar că flăcăul o să se împotmolească prin locurile acelea.

— Păcat, spun eu.

— Hai-hai ! Starohatov rîde, îmbărbătîndu-mă el pe mine.

Cînd tema s-a epuizat, Starohatov nu se ridică de la masă și — ăsta e stilul lui — începe o discuție generală.

Despre vreme. Despre cinematografie. Despre cum îmi merg treburile.

— Nicicum, îi răspund. Adunam materialul cu linguriţa şi m-am vlăguit pentru cîtva timp... Vă amintiţi că vă povesteam despre un om oarecare ?

— Îmi amintesc.

— Mi-a picat ca o nucă.

Tăcurăm o clipă. Starohatov mă întrebă :

— Nu-l poţi sparge cu dinţii ?

— Nu pot.

— Şi în paralel nu scrii nimic ?

— Nu.

— Ei, frăţioare, suferinţa asta se trage de la prea mult bine, rîde el. Sau, poate, ţi-a picat vreo moşie şi ceva iobagi ? Vreo sută de suflete, ai ?

Oftez doar.

— Atunci care e dificultatea ? întrebă el. Vrea să-mi fie util.

Îi schiţez pe scurt portretul — accentuez caracterul lui contradictoriu.

Starohatov se gîndeşte — două minute, nu mai mult. El e profesionist.

— Prostii, Igor, spuse el.

— Adică ?

— Nu există un asemenea om.

M-am şi fîstîcit puţin.

— Cum nu ?

— Nu există.

— Dar eu ştiu că el există.

Starohatov rîde :

— Nu, Igor, de o sută de ori nu... Crede-mă că ăsta e un pungaş obişnuit. Şi e mai simplu decît crezi.

— Mai simplu ?

— Mult mai simplu şi mai uşor de înţeles. Şi nu e nimic iraţional aici.

Starohatov se ridică de la masă şi se îndreptă către vestibul să se îmbrace — e timpul să se ducă acasă.

PARTEA A TREIA

Capitolul întîi

Lena Proșina, spuse Ania, mi-a propus să o ajut la întocmirea rapoartelor. Nu e deloc greu. Am să stau ca și pînă acum acasă, dar am să întocmesc fișe pentru toată secția de planificare.

Mi s-a părut caraghios.

— Un fel de muncă de secretară ?

— Ei, da...

— Îți plăcea atît de mult să fii considerată laborantă.

— Ce fel de laborantă sînt eu ? Numai cu numele.

Vocea Aniei era uscată. Chiar puțin dură. Dar în alegerea făcută de ea se simțea o anumită ezitare. Îmi dădeam seama că o interesează sporul la salariu, probabil neînsemnat, la drept vorbind — banii, și de aceea ezitarea ei mi s-a părut înduioșătoare.

— Cît ai să primești în plus ?

— Cincisprezece ruble pe lună. Rosti spontan, pripit, într-un suflet.

Era și înduioșător, și caraghios : sacrificîndu-și cu eleganță titlul sonor de laborantă, Ania se angajase la ridicarea nivelului de trai al familiei noastre. I se părea că face un pas către bunăstare. Un pas mic, dacă nu un pas. Oricît de mic. Privea înainte, și nu puteam să nu mă gîndesc că e o fetiță ciudată. Și că, trăind cot la cot cu un asemenea bărbățel, n-o să ajungă la bunăstare. Și că e minunat că ea nu înțelege acest lucru.

A avut loc și discuția făgăduită.

Cînd eu, după expresia mătușii Pașa, o laborantă de vreo patruzeci și cinci de ani de la uzina lor, „am început să mă învîrtejesc pe teren intelectual", Ania nu mă sîciia. Mai mult decît atît — a arătat maximum de înțelegere. Nu mi-a scos ochii pentru că nu am un mic cîștig suplimentar. M-a lăsat la țară. A luat-o, sau, mai bine zis, a așezat-o pe Mașka cu totul pe umerii ei tineri. Într-un cuvînt, mă înțelegea. Asta nu însemna însă că nu avea de gînd să se țină serios de capul meu, de îndată ce-mi reveneam.

— Ai să scrii despre moș Veniamin, începu Ania. Și repetă ca pe o poruncă :

— Trebuie să scrii o povestire despre moș Veniamin.

Mi-aduc aminte că am rămas chiar cu gura căscată. Presupuneam că s-a isprăvit cu asta, că tema asta s-a dus demult. Sau că moș Veniamin însuși s-a dus. Căci parcă demult de tot se vorbise despre el.

— Despre moșu ? am repetat încet și inexpresiv.

Ania dădu din cap. Era clar că mă consideră profund vinovat.

— Tu, Igor, despre oameni să scrii. Despre cei tipici. Despre oamenii aceia care trăiesc lîngă tine.

— S-a mutat cumva moș Veniamin ?

— „Lîngă tine" în sens figurat. Nu face glume. Înțelegi foarte bine despre ce vorbesc. Vei scrie despre ceea ce e tipic.

A continuat :

— ...Și cu tine n-o să se mai întîmple NICIODATĂ ce s-a întîmplat. N-o să te mai cuprindă pustiul, uite, o să vezi.

— Ania, doar nu mă plîng.

— În schimb, mă plîng eu. (N-am întrebat-o de ce se plînge — era evident. Am plecat. Am părăsit-o. Ce fel de bărbat sînt ?)

— Cel mai simplu e să te plîngi, m-am eschivat eu.

— Nu de tine mă plîng.

— Na-ți-o bună, dar atunci de cine ?

Începu să plîngă :

— De viață.

Îmi spuse că se teme pentru Maska. Și se teme să rămînă singură. Și pentru sine se teme. La fel și pentru mine — mătușa Pașa și mătușa Valia au fost de părere că înainte de plecare arătam rău de tot și că exact așa arată cei care sînt gata să se sinucidă.

— Te-au sfătuit să ascunzi prin casă frînghia ?

— Cam așa ceva. M-au sfătuit să-ți vîr în cap că viața e un miracol.

Lacrimile, de altfel, se zvîntară repede. Ania era un om hotărît.

— Igor.

— Da.

— Acum tu ai să-i dai Maşei să mănînce. Nu mănîncă nimic...

Aşa era stabilit. Se presupunea că hrănirea copilului constituia pentru mine un fel de terapie de familie. Probabil, era ceva hotărît cu anticipaţie şi din timp — şi dacă acest procedeu clasic n-a acţionat în împrejurarea dată, asta era numai pentru că procedeele cele mai discrete nu acţionează dacă sînt chibzuite prea discret şi prea din timp. Se dovedi că Maşka era flămîndă. Mînca cu plăcere. Şi-mi arunca priviri complice.

— Vrei să-mi spui ceva? i-am şoptit. Rămăseseră două linguri de griş, şi nu mai riscam nimic.

Maşa clătină din cap : nu... şi din nou zîmbi, pornind o conspiraţie necunoscută mie împotriva mamei.

— Mănîncă straşnic, i-am spus Aniei.

...Seara au venit mătuşa Paşa şi mătuşa Valia, care voiau să-mi mai vîre în cap o dată că fiece viaţă este un miracol.

S-au convins că sînt viu de-a binelea, şed, mănînc, fumez, şi acum sarcina lor era să prelungească în timp acest miracol neobişnuit. Aş fi putut să mă refer la cap sau la oboseală, sau să le asigur simplu şi deschis că miracolul o să se prelungească fără ajutorul lor. Totuşi n-am plecat din bucătărie — şedeam şi ascultam : corpolentele mătuşi o iubeau pe Ania mea, iar aşa ceva nu se află pe toate drumurile. Uite într-o asemenea situaţie („O doamne ! Firește, discutăm !") puteam fi silit să vorbesc despre orice. Bunăoară despre moş Veniamin.

— ...e într-adevăr un om de ispravă? am întrebat.

— De ispravă, spuse cu voce adîncă mătuşa Paşa.

— Cred că e de ispravă, întări mătuşa Valia. Şi aici o trăsătură genială a omului simplu. Ea adăugă : firește, cine-l ştie !

Iar Ania mea îmi aruncă o privire ; traducînd în limbaj familial, privirea însemna lucrul următor : nu glumi... şi ţine minte — mătuşa Paşa şi mătuşa Valia pleacă, dar eu rămîn.

Mai departe aşa a decurs :

Eu : Dar moş Veniamin cunoaşte viaţa ?

Mătuşa Paşa : Cred că o cunoaşte.

Ania : Nu face pe prostul. Dacă moș Veniamin n-ar cunoaște viața, de ce l-ar aduce mătușa Pașa la noi ?

Eu : Cum — și el vrea să vină ?

Mătușa Pașa : Are să vină.

Mătușa Valia : Și nu e nimic de mirare aici. Odată ce am venit noi, înseamnă că și el are să vină.

Mătușa Pașa : Dar nu astăzi...

Eu : De ce nu astăzi ?

Mătușa Valia : Nu te teme. Are să vină neapărat — nu-și calcă promisiunea.

Mătușa Pașa : Să nu te jenezi față de el — să-l întrebi. Despre viață să-l întrebi.

Mătușa Valia : Sîcîie-l.

Mătușa Pașa : Nu te jena, uite, ca noi acum cu tine. Simplu.

Eu : Să-i pun o sticluță pe masă ?

Mătușa Pașa (nu se aștepta la întrebare) : Nu știu dacă trebuie. Cu toate că dacă e doar una...

Mătușa Valia : Cred că un vin roșu se poate.

Eu (Aniei, ca bărbatul către nevastă) : O sticlă din cel roșu se poate ?

Ania : Ce ?

Eu : O sticlă-două din cel roșu — rezistă buzunarul nostru ?

Ania (cu mînie) : Dacă mai spui vreo prostie, stau de vorbă altfel cu tine !

Eu (descurajat) : De ce prostie ? Nu am la mine nici o copeică pentru băutură. Banii sînt la tine.

Mătușa Pașa : Ani, un vin roșu — asta nu e o prostie. Susține chiar foarte bine discuția...

Eu (ofensat) : Doar discutăm serios.

Mătușa Valia : Ania, draga mea. Liniștește-te. Totul merge bine. Totul e corect.

Și în cele din urmă, punînd punct discuției noastre prelungite, mătușa Pașa și mătușa Valia se încredințară că moș Veniamin are să mă salveze, oricît mi-a fost de greu — o să mă salveze și o să mă întoarcă la viață. Eu am păstrat tăcere. O gulmă în legătură cu secția de reanimare putea să mă coste prea mult.

— De ce nu asculți ? Și Ania mă lovi cu piciorul pe sub masă.

— Ascult !

— Știe multe, a săvîrșit și fapte de vitejie, a stat și la închisoare, oftă mătușa Pașa — el e lăcătuș de meserie.

Și aici Ania mă lovi, că era cît p-aci să urlu.

— Te întreabă pe rusește — ai să scrii sau nu despre moș Veniamin ?

— O povestire ?

— Da, o povestire mare.

Cu asta, se vede treaba, presupuneau că or să mă salveze. Cu o îndeletnicire. O îndeletnicire concretă, care-ți este utilă. Așa se întîmplă că toți și totdeauna se străduiesc să te salveze dîndu-ți de lucru.

După ce mătușa Pașa și mătușa Valia au plecat, Ania spuse :

— Ce idiot !

Totuși îl aduseră, îl purtară, legat parcă — un muncitor în vîrstă, zdravăn, deștept și liniștit — și uite că moș Veniamin ședea pe scaun și-l treceau sudorile, căci îi spuseseră că se va scrie o carte despre el.

— Așa.. Va să zică, ați salvat într-adevăr un depozit în timpul incendiului ? întrebam eu fără entuziasm.

— L-am salvat, răspundea el fără entuziasm.

— Și v-au recompensat cu ceva ?

— M-au lăudat.

— Se spune că ați stat și la închisoare ?

— Da.

— Pe drept ?

— Păi cum să nu.

Stăteam de vorbă în doi — între patru ochi. La început însă mătușa Pașa și mătușa Valia și într-o oarecare măsură Ania au întreținut discuția generală, ne-au făcut cunoștință, ne-au împrietenit — și în cele din urmă au plecat. Acum Ania o plimba pe Mașka prin aerul de martie. Și era neliniștită în legătură cu mine : se gîndea adică să nu încep cumva, rămînînd numai cu el, să-l iau în glumă. Nu cumva să încep să mă distrez, ascunzînd în spatele glumelor puținătatea talentului meu artistic și nepriceperea de a zugrăvi chipul lui moș Veniamin.

Discuția, de bună seamă, n-a fost reușită. Așa cum nu reușesc căsătoriile proiectate și planificate, cînd și ea e bună, nici el nu e rău, și uite că i-au unit, dar ei n-au ce-și spune.

Spre cinstea lui moș Veniamin, el însuși înțelese asta. De venit a venit și s-a așezat în fața mea, a și băut un păharel, dar numaidecît și-a dat seama de inutilitatea întregului proiect. Înlătură cîteva picături mari de sudoare de pe frunte și-mi spuse :

— Eu așa nu pot sta de vorbă.

— De ce ?

— Așa...

— Poate mai bem ?

— Nu folosește la nimic. Ce pot să-ți povestesc eu, cu ce am să te uimesc ?

— Nu știu. Poate că o să mă uimiți.

Tăcu o clipă. Apoi șopti, așa cum se șoptește unui tovarăș întru eșec :

— Niște neghioabe... femeile adică.

Iar mai tăcu o clipă. Și adăugă :

— Și noi sîntem neghiobi, tu și cu mine.

Și începu să se pregătească de plecare. Se ridică de la masă — și la cuier.

— Haideți totuși să mai zăbovim puțin, i-am spus.

— Pentru ce ?

— Ei, așa — de ochii lumii.

— Am zăbovit destul.

Am mers să-l conduc. Și din ospitalitate, și, la o adică, să mă asigur. Căci Ania, care se plimba cu cărucciorul, trebuia să mă vadă acum și să priceapă că sîntem împreună și că nici pomeneală să-l dau afară pe moș Veniamin.

— Iar de băut nu beau, spuse el, punîndu-și șapca pe cap. M-am lăsat.

— Cu totul ?

— Beau ca oamenii. Nu mai beau ca porcii. Că eu, frățioare, am fost dipsoman, nu glumă ! (Fericirea asta și ea, probabil, a fost luată în considerație, cînd mătușa Valia și mătușa Pașa l-au adus la mine. Un om care s-a lăsat de băut e mare, fără îndoială).

Păşirăm pe zăpada de martie. Soarele îţi mîngîia şi dezmierda umerii şi spinarea. O splendoare. Moş Veniamin se însufleţi :

— Ştii cum m-am lăsat ?

— Nu.

— Singur mi-am dat seama : ce-ar fi, îmi zic, să-ncep să mă dezbăr ? Căci cui pe cui se scoate.

— Şi asta a ajutat ?

— Şi încă cum !... La început nu beam — mă chinuiam. Iar după aceea m-am pus pe cumpărat lucruşoare. Televizor. Nişte mobilă. Covor. Treaba asta m-a pasionat, şi gata cu beţia.

— Interesant.

— Tu să nu-ţi închipui — vorbea cu ardoare — eu nu sînt negustor. Eu nu dau un lucru pe alt lucru... Dar...

Făcu o pauză cuprinzătoare. Foarte cuprinzătoare. Şi chiar oftă.

— ...dar să cumperi — e util. Crede-mă, e cea mai utilă treabă.

— Cred.

— Mi-am luat palton — îţi place ?

— Nu-i rău.

— Eu nu alerg după un model deosebit. Dar paltonul e palton, i-adevărat ?

— Adevărat.

— Pe urmă mi-am luat costum. Nici nevasta n-o uit. Nici pe copii. Ţin minte şi-i am în cap la fiecare leafă şi la fiecare primă.

— Se înţelege.

— Hm-m, se înţelege... Dar uite, se înţelege oare că în felul ăsta m-am schimbat radical ?

— V-aţi transformat ?

— Ei da ! era mîndru şi mulţumit de sine, se umfla.

Ne văzu Ania. Şi amîndouă mătuşile — mătuşa Paşa şi mătuşa Valia. Noi mergeam (urmărind aleile asfaltate) la distanţă de ele şi oarecum în altă direcţie. Am fluturat din mînă : cum s-ar zice, totul e-n ordine, ne plimbăm, purtăm o discuţie plină de conţinut. Şi deodată Ania, cu o bucurie nereţinută, începu să fluture din mînă drept răspuns. Iar chipul i se lumină de fericire, nu trebuie căutat aici alt cuvînt. Acum e vorba de trecut. Dar ni-

meni și niciodată nu s-a bucurat pentru mine atît cît s-a bucurat Ania în zilele acelea. Asta e adevărul. Niciodată. Și nimeni. Și nu pentru că era mai bună decît alte femei ; nu era mai bună decît altele. Cu mîna dreaptă continua să împingă căruciorul cu Mașenka. Iar stînga se repezi în sus, și palma albă se rotea cum se rotește o frunză de arțar, cînd dansează în vînt, arătîndu-ți cînd fața, cînd reversul. Palma îi era foarte luminoasă și albă în soarele de martie. O palmă goală. Căci Ania făcea economie și nu se încumeta să-și cumpere mănuși.

— Prin urmare, v-ați transformat, am spus, insistînd conștient tocmai asupra acestui cuvînt.

Și moș Veniamin, frecat de viață, prinzînd și pătrunzînd numaidecît cuvîntul, pe care nu-l folosea adesea, dădu din cap :

— Ei da. M-am transformat.

— E clar, i-am ținut isonul. Mare lucru e să fii pasionat de ceva.

— Asta e. M-a pasionat... Pot să te asigur că acum pe oricare îl lecuiesc de beție — numai de i-aș afla ceva care să-l încînte.

— O patimă ?

— Cum ?

— Zic — să-i aflați vreo altă patimă, da ?

— Mai ales ajută, dacă omului îi place să cumpere pentru casă. Nu-i nici un necaz dacă sînt bani puțini. E mai bine chiar. Pentru că omul e nevoit să strîngă — și fiecare cumpărătură vine ca un dar.

— Înțeleg, am spus.

— Pe cuvînt — asta ajută foarte mult.

— Cum m-apuc de băut, vin la dumneavoastră.

El izbucni în rîs :

— Vino.

Încă un amănunt. Unul interesant. L-am întrebat, cînd anume s-a transformat. Demult ?... Am pus întrebarea doar așa, într-o doară.

Și moș Veniamin, ca toți cei care s-au lăsat de băut ori s-au lăsat de fumat, răspunse într-o clipită. În asemenea împrejurări oamenii nu scormonesc în memorie. E ca și cînd ai băga mîna în buzunar.

— În șaizeci.

Adică exact în anul șaizeci s-a lăsat de băut și s-a transformat. Cred că-și amintea și luna și ziua.

Preocupat numai de Starohatov, mai precis de noua idee, care explica esența lui contradictorie, eram cufundat în ale mele și nici n-am apreciat cît de REPEDE și-a luat Ania nădejdea de la moș Veniamin. Ania devenea matură.

— Igor, spuse, tu ai putea să scrii o povestire veselă ? Pur și simplu veselă ?

— Să se rîdă ?

— Da... Ar fi grozav dacă ai scrie — că așa, oricui îi dau să citească din ce ai scris tu, își încrețesc toți frunțile. La noi e fabrică, și oamenii sînt de-ai fabricii. Chiar inginerii citesc și spun că tu, poate, ești inteligent, și totuși ești o ființă plicticoasă.

— Hei-hei ! am spus. Fii mai grijulie cu soțul-creator.

Ania se grăbi să atenueze vorba nesocotită. Spuse că ea, de bună seamă, e naivă. Și că, de bună seamă, nu trebuia să mă pună să scriu despre moș Veniamin, nu scrii la comandă, și, de bună seamă, mie însumi mi-e mai limpede...

Iarăși a fost înduioșător. Se înțelege, pricepeam încotro bate vîntul. Cel mai înduioșător era faptul că și ea înțelegea că eu o înțeleg.

— Ai putea să lucrezi la lucrul tău cel profund — rostea fără ironie „profund" — și din cînd în cînd, în chip de odihnă, să scrii ceva și pentru noi... pentru cititori, nu-i așa ? Sau iar vorbesc prostii ?

M-am eschivat de la răspuns.

— Nu se poate să scrii numai pentru înțelepți. Și noi sîntem oameni... Scrie, Igor, măcar ceva pentru noi...

Însuși faptul, drăgălaș în sine, că se considera neajutorată, vorbea despre maturizarea ei. Despre același lucru vorbea și împărțirea literaturii în „înțeleaptă" și „neînțeleaptă", despre care Dumnezeu știe unde citise sau auzise. Ca și lingușirea nu prea disimulată : oricum, mă socotea artist complicat... Ascultam și zîmbeam. Nu m-am apucat să discut. M-am gîndit chiar că uneori poți de-a dreptul să te amuzi. Decît s-o ștergi la țară și să zaci

într-o rînă pe cuptor, chinuindu-ți mama cu înfățișarea ta, mai bine să ticluiești cîte o povestioară flecară pe lună. Iar între timp la izvor se adună din nou apă adevărată.

Ania se bucură :

— Zău ? Ai să scrii ?

Ania numai că nu bătea din palme.

— Tuturor alor noștri o să le dau să citească! O să mă fălesc !

Zîmbeam, însă nicidecum pentru că ea o să arate povestirea mea „veselă" mătușii Paşa sau lui moș Veniamin. Umblam cu vicleșuguri, dîndu-mi seama că e puțin probabil ca vreodată să mă apuc de o asemenea povestire, i-am spus soției ceva agreabil, atîta tot. Tactică. Zîmbea ecoului unei idei ale mele tare vechi — în tinerețe mă trăgeam brusc într-o parte numai dacă simțeam un iz de oficiu al stării civile și consideram că în vremea noastră artistul nu poate fi în același timp și artist și familist : nevasta, pasămite, de-aia a și fost născocită, să-i lichideze bărbatului personalitatea. Pentru asta a și fost ea creată, să-l reducă la zero pe artist. El nimerește pe mîna femeii ca în gura mașinii de tocat carne și după douăzeci-treizeci de învîrtituri bune de manivelă ies de acolo produsele rezultate, și anume : salariu, apartament, copii, povestiri vesele pentru citit în trenul electric — creatorul ca atare de-acum nu mai e... În asta consta teoria. Asta era ideea. Iar acum zîmbeam că și Ania mea, pe o cale sau alta, ajunsese tocmai la această idee. S-a maturizat îndelung. Demult era timpul, bucuria mea. Demult era timpul, zîmbeam pentru mine. Nu-ncape vorbă, e plăcut să-ți înțelegi nevasta. E plăcut să înțelegi gîndul femeii. Jocul nu e nou. E un cîntec vechi.

Urmară lacrimile.

— Tu trăiești cu vanitatea ta, spuse Ania. Încă nu plîngea și, îmi aduc aminte, m-am gîndit că acum vor fi puse în aplicare niște fraze reținute de pe undeva despre egoiști josnici și nevestele lor credincioase. Repetă încă o dată, de data asta ceva mai blînd : — ...mi-am dat seama că tu trăiești numai cu vanitatea ta.

— Cum altfel să trăiesc ? am zîmbit.

Sensul însă era clar : nu cu mine trăiești, nu cu familia, nu cu copilașul nostru, nu cu oamenii care ne înconjură... Așteptam, ce se mai vorbește despre egoiști și ce-o să mai spună ea.

Ania tăcea. Ca peștele în acvariu, care deschide gura fără putere și fără sunet. Îi priveam frumosul chip alarmat și voiam să o ajut, mai cu seamă că o asemenea frază ca : „Eu trăiesc nu cu vanitatea. Eu trăiesc prin autoexprimarea mea“ — o aveam gata pregătită de mulți ani. Dar uite că în momentul ăsta a început să plîngă.

— Ei-ei, am exclamat eu, pierzîndu-mi capul, ce s-a-ntîmplat ?

Și atunci Ania mi-a spus că a plănuit să cumpere un bufet de bucătărie, și bani nu sînt, oare n-aș putea să scriu în grabă un articol-două pentru revista pionierilor.

— O, doamne, bineînțeles că am să scriu. Și trei am să scriu. Și patru ! Nu-mi puteam stăpîni rîsul. De ce nu mi-ai vorbit despre asta dintr-o dată, pentru ce a fost nevoie să mă sperii ?

Dar Ania continua să plîngă.

Capitolul al doilea

Noua idee se cuprindea în două vorbe : omul S-A TRANSFORMAT. Primul an al vieții sale la Moscova. Seara. Starohatov (desculț și nevoiaș) își pregătește să doarmă însingurat într-un ungher de bucătărie — la un prieten, care l-a găzduit vremelnic. Vremelnic înseamnă atîta timp cît nu se stropșește nevasta prietenului. Iar aceasta nu se stropșește pe loc : la început, pentru ea este extraordinar de interesant faptul că omul ăsta pribeag și părăsit, care a venit de la Minsk cu rufăria într-un geamantănaș, era pînă mai ieri soțul actriței Alevtinova — și, după cum se vede, au divorțat. Cu cine e ea acum ? Ce film turnează ? La cine-și comandă taioarele englezești cu umeri, care acuși or să fie la modă,

or să fie purtate pretutindeni, așa cum este recunoscut geniul care pînă atunci a stat în vizuină.

Starohatov îi răspunde bineînțeles la întrebări — este cu neputință să nu răspundă : amănuntele și viața de toate zilele a fostei sale soții sînt unicul lui capital (restul a rămas la Minsk, chiar și statuetele de ghips).

— Da, fosta mea soție își supraveghează talia cu meticulozitate.

Sau :

— Da. Gimnastică. În fiecare dimineață... Patruzeci de minute de gimnastică și duș rece.

Sau :

— Dacă e vorba de un secret ?... Da își are secretul ei : pentru ca fizionomia să-ți rămînă tînără, trebuie să dormi îndeajuns. Să dormi dimineața pînă tîrziu.

— Așa spunea ?

— Așa proceda.

— Mulțumesc, Pavel Leonidovici.

— N-aveți pentru ce.

— Știți, nu numai pe mine mă interesează. La noi, ȘTIȚI, toate femeile mă întreabă acum despre ea.

El știa asta.

Iar acum Starohatov este în bucătărie, iar ei acolo, în dormitorul lor, dorm. Zgomotele se reduc la zero. Mai întîi a adormit el. Stăpîna casei încă se mai răsucește (desfătare tainică, de femeie, reîncarnare la căderea nopții — ea devine Alevtinova, cu vocea ei, toaletele ei ; modul ei de a-și miji ușor ochii), dar uite că adoarme și ea. E liniște. La Starohatov — în bucătărie — arde o lampă de birou. Citește. Scrie. I-a lăsat Alevtinovei totul, iar sieși doar atît — un viermușor care-l roade pe dinăuntru. Ceea ce se cheamă setea de a așterne pe hîrtie. Ceea ce nu i se poate lua unui bărbat prin nici un partaj familial. Scrie un scenariu, alegînd vorbele pentru replici. Nu e deloc obligatoriu ca tocmai în noaptea aceasta să scrie ceva nemaivăzut — mai e noapte și mîine.

Iar peste cincisprezece ani va fi maestru. Va fi Starohatov. Va fi unul dintre. Îi va ajuta dezinteresat pe tinerii scenariști începători. Iar uneori îi va jecmăni dintru-n motiv care de-acum se limpezește. Tot mai mult înclinam să cred că dintr-un anumit moment Starohatov

a devenit jecmănitor. Adică a fost cinstit în tinerețe, a fost cinstit în armată, a fost cinstit cînd a devenit artist matur și toate astea NU CONTRAZIC faptul că dintr-un moment de mai tîrziu a devenit jecmănitor. Da, s-a transformat.

Portretul amenința să iasă dur : trebuia să fiu deosebit de atent la sinuozitățile caracterului. Pentru comparație am căutat în jur și mi-am amintit de prietenul meu Alexei Serioghin : și el se transformase, cu toate că altfel. Mi-am amintit și de familia Braghinilor. Picătura lui moș Veniamin se afla și ea în pahar. Erau mulți — o ploaie de picături — și de-acum nu-mi mai aduc aminte ale cui era picăturile și a cui dintre ei era mai mare. Paharul se umpluse și, exact în clipa în care s-a umplut și arată ca un tot indivizibil, tu amuțești brusc și tare în silă recunoști că picătura asta a fost adusă de acela, asta de celălalt, iar asta de al treilea — acum toate sînt ale tale, căci tu le-ai adunat.

...Starohatov a încetat să adulmece unghere străine și să constate cu filozofică nepăsare că toate ungherele și toate locuințele au, în fond, unul și același miros — de om. Își are locuința sa, și locuința aceasta nu are nici un fel de miros. Deoarece este a lui proprie. A lui. Are și nevastă. Are și un fiu — prospătul apărut Vitalik. Și are la activul său cîteva filme care au făcut vîlvă, în care încă și acum, deși filmele îmbătrînesc, se mai disting scîntei divine. Și pe umerii lui poartă o povară, un sac, sau, mai simplu spus, o greutate, cu care uneori este mai lesne de mers pe drum, iar uneori mai complicat. Greutate care se cheamă glorie. Sau popularitate. Sau pondere. Și oamenii privesc din toate părțile povara ta din spinare, sacul tău, greutatea ta și, apreciind-o din ochi, spun :

— Noi vă considerăm așa și pe dincolo. Sînteți stimat și cunoscut... Poate că ați vrea să fiți conducător — tocmai se organizează la noi Școala-atelier de Scenariști.

De fapt, nu. A intrat singur într-un asemenea comitet, într-o asemenea instituție — se înțelege, a intrat cu sacul său — și cînd acolo i-au apreciat cu toată considerația ponderea și volumul sacului său, iar momentul era fa-

vorabil și capetele lor ajunseseră la maturitate, Staro-hatov a spus :

— Ar trebui organizată Școala-atelier de Scenariști.

— Îi veți recruta dumneavoastră înșivă pe băieți, Pavel Leonidovici ?

— Firește. Dar se poate organiza, bunăoară, un concurs de lucrări.

— Examene ?

— De pildă.

Starohatov a pus la cale o treabă bună — și știa lucrul acesta. Umbla, organiza, obținea stat de personal și încăperi în vechea Casă a cinematografiei, iar seara se așeza în apartamentul lui, bea cafea și cumpănea cele realizate și viitoarele proporții ale Școlii sale. Are să-i supraviețuiască. Are să rămînă și după ce lui o să-i sune ceasul. Vlăstarul lui... Stătea în halat și amesteca cu linguriță în cafeau cu lapte adevărat, gras (i-l aducea o lăptăreasă dintr-un sat din împrejurimile Moscovei) și se gîndea adînc. Și îi spunea soției, soție cu adevărat și prietenă pînă la groapă ; și nu-i păsa că era urîtă și, după Alevtinova, parcă nu era femeie :

— Asta e vlăstarul meu.

Despre Școală. Iar credincioasa-i soție (nu ca Alevtinova) se neliniștea pentru el.

— E sîcîială nervoasă, Pavel, îi spuse ea și îi atinse ușor umărul. Te va hărțui.

— Bineînțeles.

Venea de la școală Vitalik, elev în clasa-ntîi — fiul lor. Își lăsa ghiozdanul. Și, ca orice băiat cuminte și bine crescut, stătea un timp liniștit în odaia lui, ca un șoricel. Se dezmorțea după lecții.

Starohatov arăta cu capul în direcția camerei lui. Și spunea :

— În viitor și cu Vitalik vom avea destulă alergătură. Tot sîcîială, dar nu ne pare rău că-l avem pe Vitalik.

— Firește, Pavel...

— Pentru asta și trăim, nu-i așa ?

Va să zică și Vitalik, și filmele care au făcut vîlvă, și Școala (acum deja creată) — totul e viață, totul e manifestare a aceleiași orînduieli. Și, dacă n-ar fi prea

grosolan, s-ar putea spune — a aceleiași baligi. Baliga lui. Oameni ca Starohatov lasă după sine nu numai un Vitalik.

— Asta e vlăstarul meu.

Despre Școală. Calm și cu demnitate. Amestecînd cu linguriţa în ceașca de cafea.

Ședea și discuta cu soţia — și se gîndea că înaintea lui se deschide un drum. Și doar are talent. Iar anii nu i se împotrivesc. Cît despre energie, slavă domnului... Și peste numai cinci sau șase ani îi va jecmăni pe înșiși absolvenții săi.

Cuvîntul S-A TRANSFORMAT nu era simplu sau cu un singur înțeles și nu arăta cîtuși de puțin limita dincolo de care omul a devenit altul.

1960 — Starohatov își cumpără mașină.

1962 — Starohatovii se mută într-o nouă (a doua) locuință, construită prin cooperație.

1963 — Starohatov își cumpără vilă.

Lucrurile și bulendrele puteau să nu fie pomenite în enumerare : sensul este evident. Tocmai cu exact acești ani au coincis filmele lui Starohatov realizate în colaborare, cînd el își impunea calitatea de coautor. Un asemenea tablou rezulta.

Ideea TRANSFORMĂRII, spre deosebire de „ereditatea vicioasă", era mult mai clară. Nimic mistic : Starohatov s-a transformat o dată cu avalanșa bunurilor apărute pe piață și sub presiunea setei de bunăstare ce s-a stîrnit atunci în el. Uite soluția — și doar era aproape, doar să-ntinzi mîna. Și totuși, era clar, dar nu era simplu.

Nu-și găsea locul în fapt. Cu totul gratuit Starohatov l-a ajutat pe Olonețki (Scenaristul Pleșuv) să-și scrie scenariul în anul 1964, adică după ce cumpărase și vilă și mașină, după ce îi jecmănise pe băieți — apărea acest gol în schemă. Cînd ai o sută de fapte, unul nu strică tabloul. Dar cînd dintr-un total de zece scenarii chiar și numai unul este împotriva celor nouă, apar îndoieli și apar complicații. Aici orice este posibil. De pildă, e posibil ca tranformarea produsă în Starohatov să fi fost un proces, și încă unul destul de îndelungat. Un proces, bunăoară, cu ezitări. Un proces care (și așa ceva este po-

sibil) încă se mai continuă cu un deznodămînt chiar nedeterminat. Şi Starohatov deocamdată e confuz, ca şi pînă acum, aşa cum se întîmplă ca scena goală să fie confuză înaintea ultimului act al piesei.

Totuşi, piesa putea fi imaginată. Spectacolul e spectacol, presupune o anumită întîietate şi taină — prin aceasta şi atrage. Şi iată o sală semiobscură, şi o cortină, şi decoruri, iar chipurile şi siluetele, luminate de reflectoare (în raze de lumină schimbătoare), umblă pe scena semiobscură dintr-un colţ într-altul şi şoptesc încet nişte vorbe tainice.

Intriga, bunăoară, este următoarea. Pe scenă se află un om — şi tînăr, şi bun, şi dornic să aducă oamenilor ceva luminos şi neobişnuit — pe scurt, este însuşi Eroul. Ca să spunem aşa, punctul de reper pentru toate celelalte personaje. Locuieşte într-un apartament mare, neîngrijit. Singuratic. Visător. Şi în aceeaşi casă, alături de apartamentul lui, este situat din întîmplare un magazin de mobilă, mare şi zgomotos.

El şade pe o scăriţă (aproape de tavan) şi e smuls din semiobscuritate de o rază dintre cele mai trandafirii ; a scos cu mîna o carte din raftul de sus — şade şi este cufundat. Este un împătimit de carte. Îl captivează înţelepciunea veacurilor. Şade şi răsfoieşte paginile — şi asta se vede dintr-o dată, de cum se ridică cortina.

Intră un cetăţean. Unul obişnuit. Niţeluş provincial. Şi vorbeşte cam aşa cum vorbeşte Marmeladov * în memorabilul roman :

— Oare să îndrăznesc, stimate tovarăşe, să mă adresez cuviincios dumneavoastră într-o chestiune de afaceri ?

— Firește, îi răspunde flăcăul nostru de pe scăriţă, trecînd cu foşnet pe o pagină nouă. Daţi-i drumul.

Cetăţeanul îşi drege glasul.

— Am cumpărat două dulapuri ; eu sînt din Kindiakovka ; sînt în trecere. (Îşi drege glasul încă o dată.) Le-am cumpărat pentru mine şi pentru un fîrtat. Tre-

* Personaj din romanul *Crimă şi pedeapsă* de F. M. Dostoievski.

buie să-i bat telegramă. Și pe deasupra trebuie să aranjez cu transportul. Trebuie să găsesc o mașină...

— Ei, și ?

— Dulapurile n-am acum unde le ține. Pot sta un timp la dumneavoastră ?

— Să stea...

— Apartamentul dumneavoastră este lîngă magazinul de mobilă — pentru mine ar fi comod.

— Și pentru mine acceptabil. Dar pentru asta, prietene, dumneavoastră procurați-mi o carte veche.

— Care ?

— Care vreți. Poate fi și letopiseț. Poate fi și una bisericească. La urma urmelor, poate fi orice carte veche — numai să nu fie din secolul nostru.

— Aha...

— Trimiteți-mi în semn de mulțumire o cărticică oarecare din satul dumneavoastră...

S-au înțeles. Încheindu-și replicile, cetățeanul din provincie (rol mic) iese în culise și acolo se demachiază. El a terminat. Iar pe scenă alți oameni înghesuie un frigider. Poate fi îngrămădită chiar o garnitură finlandeză luxoasă. Ca să fie și spectaculos, și natural, și cu mult zgomot.

Oamenii care îngrămădesc mîndrețea asta, confecționată din imitație de nuc și confrotabilă, ca însuși confortul — îi înmînează în același timp eroului nostru două-trei cărticele vechi. Plata pentru înmagazinare.

— În ordine, le spune de pe scăriță erqul nostru, primind cărțile. Puteți să vă lăsați calabalîcul. Tîrîți-l în colțul ăla.

Devine evident că flăcăul Setos de Cunoaștere practică această așa-zisă depozitare destul de demult. Pentru cărți se învoiește să țină un timp la el mobilă străină. Și, într-un anumit sens, să o păzească. Mai ales că spațiul lui o îngăduie.

Toți cei de prin jur știu lucrul acesta. Și dacă unui provincial i se apropie rîndul pentru o servantă ultimul strigăt al modei, i se șoptește :

— Ai vreo carte veche ?

— Am adus.

— Te-au prevenit din timp ?

— Păi da. M-a sfătuit vecinul.

— Atunci e-n ordine. Lași servanta pentru un timp la flăcăul ăsta (apartamentul patru), iar după aceea o trimiți liniștit acasă. Fără să te agiți. Fără să alergi. Și fără s-o zgîrii.

— Și nu trebuie să-i dau bani ?

— Nu, e foarte amabil !

Se înțelege de la sine că amabilul flăcău este sărac ca un șoricel. Mă rog, mănîncă și el o pîine. Și cafea, bineînțeles. O rezolvă și cu untul. În rest însă — nimic-nimic. Banii și binefacerile vieții nu-l tulbură defel : asta înseamnă să fii erou.

Se iscă niște curenți contrari. Într-o parte apartamentul se umple cu cărți vechi de înțelepciune. În cealaltă se umple cu garnituri de mobilă și televizoare. Din cînd în cînd mobila este scoasă afară, dar e adusă mult mai multă, obiectele dau buzna în valuri, se produce o blocare ; și apartamentul este literalmente ticsit de bunuri omenești. CĂRȚI SAU LAMPADARE ? acesta e titlul orientativ, măcar să definească caraghios, biciuitor și atrăgător totodată esența a ceea ce se petrece. Sensul real al piesei este suficient de clar. Și anume : suprafața scenei este sufletul omenesc, SUFLETUL LUI STAROHATOV, și iată ce se petrece acolo, în sufetul acesta.

...O piesă, fie ea chiar nescrisă, nu se poate concepe fără o femeie tînără și fermecătoare. Și de aceea există o femeie. Drăguță și modestă. Îl iubește pe eroul nostru și vine uneori pe la el. Sînt în relații. Îi spală ceașca de cafea. Îi prăjește cartofi.

Sau șterge praful. Iar el, de pe scăriță (pe de-a-ntregul atît de actual, aspru și răgușit, și pe deasupra setos de cunoaștere) strigă :

— Draga mea, ce dracu, tu ștergi televizoarele ?

— Păi cum altfel... e praf.

— Ce-ți pasă !

— E praf, rostește ea cu sfiiciune. Și aici e praf...

— N-au decît să putrezească. Nu-mi pasă mie de frigiderele lor !

Dar ea șterge, de bună seamă. Încet-încet. Femeie... Iar el răsfoiește paginile. E cufundat.

Ea a șters praful. Și, în timp ce el deocamdată e acolo, pe scăriță, răsfoind paginile, și extrăgînd din înțelepciunea vremurilor trecute, ea, cu spontaneitatea-i copilărească, dă drumul rînd pe rînd la opt televizoare. Color. Și alb-negru. Și se bucură. Ca un copil. În desfășurarea piesei spectatorul are un spectacol suplimentar : pe ecrane, niște balerine începătoare dansează, gesticulînd cu mîini delicate ce imită aripile de lebădă. Color. Și în variantă alb-negru. Înmulțind cu opt — se obține o companie de fecioare splendide. Și nu este nevoie să fie aduse pe scenă (nici n-ar avea cum să danseze printre atîtea piese de mobilă).

Pentru spectator poate fi introdus pe scenă și un sergent de miliție. Ca acesta să se gîndească, deci, că eroul nostru este un mare speculant camuflat : cîtă mobilă, măiculiță-doamne !... Și să-și vîre peste tot nasul lui de milițian. Și să organizeze la un moment dat o urmărire, ascunzîndu-se în timpul nopții într-un covor făcut sul și foarte scump. Și din covor să iasă fumul, în momentul în care acesta, enervîndu-se, fumează. Dar în final el să priceapă ce și cum, și chiar să se împrietenească cu eroul nostru.

Deznodămîntul este o chestiune de gen și într-o oarecare măsură de gust. Pentru o dramă finalul, se înțelege, trebuie să fie demn și destul de tare. Mobila și lucrurile, luînd în stăpînire casa în întregime, înlătură cărțile.

— Cartea asta, poate, nu mi-e necesară, chibzuiește eroul nostru, șezînd pe scăriță. Am citit-o de-acum.

Aruncă cartea jos. Pe podea.

— Dar asta ? întreabă ea sfios.

— Și pe asta am citit-o. Și pe deasupra e învechită. Du-le, draga mea.

— Unde ?

— Unde vrei, scumpo... Trebuie să scăpăm cumva de înghesuiala asta.

Și zi de zi cărțile dispar treptat — eroul nostru cedează presiunii bunurilor de pe piață. Pas cu pas. Ca în viață. Iar lucrurile sosesc mereu, neîncetat sînt aduse

și iar sînt aduse pe scenă — înlătură și măsuța veche, și ceșcuța de cafea, și scărița, și pe prieteni, și pe iubită, ca și pe sergentul de miliție. Și iată-l pe eroul nostru singur. În deplină singurătate.

Dar și pentru unul singur e strîmt — și uite că nu poate face un pas, înghesuit de două dulapuri și de un frigider. Întreaga scenă este blocată cu lucruri. Înfundată pînă la refuz. Peste eroul nostru se îngrămădesc de sus covoarele, pe covoare se înalță o canapea, iar pe canapea o duzină de scaune legate. Și el de-acum horcăie (nu strigă, ci tocmai că horcăie de sufocare): „Salvați-măă...", iar cei care sînt puși încep să tragă de cortină.

Se poate încheia, firește, și mai optimist: lucrurile blochează scena — de-acum nu se mai poate respira și atunci EL și EA aleargă în colțul îndepărtat al apartamentului, ducînd acolo cîteva cărți vechi care au mai rămas. Și încep, ca să spunem așa, bătălia pentru sufletul omenesc, purtată cu aceste cărți vechi. Așa numitul final cu speranță.

Pentru ultramoderniști în ale teatrului mai există în rezervă încă un final. Zguduitor. Un fel de Turn Babel al secolului al douăzecilea. La sfîrșitul piesei, frigiderele care s-au aglomerat, și „Moskvici"-urile, televizoarele, lampadarele, fotoliile care s-au îngrămădit unul peste altul — totul se prăbușește. Într-un bubuit înspăimîntător, lucrurile îi strivesc cît se poate de natural și pe el, și pe ea, și pe milițianul care începuse să se dumirească, și scărița (piesa se joacă absolut o singură dată, după aceea este nevoie ca actorii să fie schimbați), lucrurile strivesc scărița, și ceșcuța de cafea, precum și un număr de spectatori din primele rînduri de la parter. Ceilalți fug care încotro, cortina nu este obligatoriu să fie trasă...

Totuși, cu cît se limpezea mai mult esența și cu cît se contura mai vizibil pentru mine lumea lăuntrică a lui Pavel Leonidovici în dinamica ei ascunsă, cu atît mai puțin simțeam dorința să scriu portretul. Era ceva neașteptat. De neînțeles.

E timpul, îmi ziceam : e timpul să te așezi și să scrii. Principalul ți-l închipui, așază-te și scrie : restul vine pe parcurs... Eu schițam însă numai cîteva scene mici. Și m-am oprit. Esența recent scoasă la iveală a lui Starohatov mă dezamăgea ; îmi aduc aminte că brusc mi-a trecut prin minte : nu cumva îmi e milă de bătrîn ?... Dar nu-mi era milă. Și pentru ce : poate să-ți fie milă de o femeie, poate să-ți fie milă de un bărbat, dar este cu neputință să-ți fie milă de un caracter sau altul.

În curînd mă întrebă și Ania, privirea îi era foarte atentă :

— Nu mergem ?

— Nu.

— De ce ?

Am ridicat doar din umeri : atunci încă nu știam — de ce.

„Privirea îi era foarte atentă" nu redă privirea aceea.

Era o noapte tîrzie. Ania se trezise brusc. Se zgribuli și, ca toate femeile friguroase, murmura încet : „Vai, e frig-frig-frig..." — și, înfășurîndu-se în prima buleandră găsită-n cale, se repezi la bucătărie, unde ședeam eu (în discul gălbui al lămpii de birou) și fumam țigară după țigară. Se opri în ușă. Și cu o îngrijorare plină de bucurie sau cu o anume speranță, cu o delicatețe de pisică și cu neliniștea și taina nopții în glas, întrebă în șoaptă :

— Nu merge ?

Într-o frumoasă dimineață senină (este esențial pentru vizitare) am plecat afară din oraș — să văd vila lui Starohatov. O mai vizitasem o dată cu șase sau șapte ani în urmă și atunci am fost uluit de înfățișarea micului palat. Era acolo printre mesteceni un drumeag acoperit cu pietriș de culoare deschisă. La intrare se înălțau patru brazi azurii. Și așa mai departe. Dar neavînd deplină încredere în vechea impresie, am pornit să arunc din nou o privire.

Am trecut de-a lungul împrejmuirii, au început să latre la mine cîinii ; am mers mult — este o suprafață de aproximativ un hectar — și ei au lătrat la fel de

mult, nepricepînd prea bine de ce omul nu merge ca toată lumea, pe alături, ci dă ocol lotului lor. Erau doi cîini : unul de rasă, celălalt evident de curte. Amîndoi nu prea mari. Destul de blînzi.

Înaintea mea umbla un țăran, gata să dea un aspect îngrijit oricărei vile. Probabil, din satul cel mai apropiat de acolo. Era șchiop. Nițeluș afumat. Striga peste zăplazul vilei :

— Gospodarule ! Hei, gospodarule !

— Ce e ? i se răspundea de dincolo de zăplaz.

— Ai ceva de lucru ?... De săpat ? De sleit fîntîna ? De nivelat potecile, ce zici ?

— Nu e nevoie. Mulțumim.

— Păi, să fiți sănătoși. Și țăranul a pornit mai departe.

Vila lui Starohatov nu mă mai uimi, așa cum mă uimise atunci, demult. De bună seamă, vila era foarte frumoasă, mi-ar fi plăcut și mie una ca asta, arătoasă, curată, dar nu chiar să rămîi uluit. Nu era un palat. Deși era una și aceeași vilă...

Ei, da, brazi azurii. Ei, da, poteci. Și căsuța ca o jucărie. Îndeobște însă o vilă ca oricare alta. Iar acolo, uite, fiindcă veni vorba, și zăplazul s-a aplecat ușor... Privcam și mă miram în sinea mea : vila lui Starohatov mi se părea cu totul accesibilă și nu mă uluia. În aceeași seară lucrul la portret s-a întrerupt parcă de la sine. A fost una din primele seri cînd am avut senzația că — nu merge. Senzația nu m-a alarmat prea tare : mi s-a părut întîmplătoare.

Atunci mi s-a părut că pur și simplu evenimentele m-au distras.

Căci tocmai în seara aceea telefonă Vera. Telefonul suna, și Ania (făcea exerciții de mers cu Masa) strigă din cameră : „Igor ! Asta-i de-a dreptul porcărie !.. Răspunde !“ — și, ridicînd receptorul, am auzit un glas precipitat :

— Starohatov vrea să mă dea afară din serviciu.

Vera rostise totul dintr-o suflare. Urmă apoi o tăcere apăsătoare și plină de speranță.

— Singură voiai să pleci.

— Să pleci singură e una. Iar cînd sînt dată afară, e cu totul altceva.

Atunci m-am gîndit: DAR OARE EA VOIA SĂ PLECE? — cîte nu se pot întîmpla într-o dușmănie prelungită și încîlcită ca a lor.

— Dar tu vrei să pleci?

— Da.

— După ce lucrezi pînă la sfîrșitul anului?

— Da. Iar el vrea să mă alunge chiar acum.

Și după încă o pauză apăsătoare îmi spuse:

— Caracterizarea...

— Cum?

— Toată viața o să mi-o otrăvească cu caracterizarea.

— Ei, Vera... Hai, încetează. Nu e atît de groaznic.

Vera se înfurie:

— Pentru tine nu e groaznic. Dar eu sînt femeie. Îmi am locul meu modest la slujbă și țin mult la el. Pentru mine nu e deloc simplu să-mi găsesc un serviciu...

— Dar ce s-a petrecut? am întrebat-o, cu asta trebuia să și încep.

Vera prinse a se căi — se vede că singură e vinovată, singură „a-ncurcat-o". Cu totul pe neașteptate... S-a întîmplat ca de la Școală să fie exmatriculat un cursant. S-a eliberat un loc. Și la întrebarea, cine să fie primit în acest loc vacant, Starohatov și Vera nu s-au înțeles.

— Pentru tine astea-s bagadele. Intrigi mărunte, vorbi ea, cum îi vorbești unui om care tot n-o să priceapă. Pentru tine astea sînt intrigi mărunte, dar mie mi-e frică.

Am chibzuit puțin și i-am spus:

— Vera, eu pot să vin și să stau de vorbă cu Starohatov, pot să-i cer s-o lase mai moale — mai mult ce pot face?

— Nu este nevoie să vorbești cu Starohatov.

— De ce?

— Vino luni. Tocmai atunci are să sosească reprezentantul Comitetului de Stat pentru Cinematografie.

Starohatov l-a invitat anume ca să mă dea afară — fără el n-are dreptul.

Începu să se zorească :

- Poate că reprezentantul Comitetului de Stat o să vrea să te întrebe dacă am fost un cadru bun, dacă afișam la timp orarul și așa mai departe...

Glasul începu să-i tremure. Sincer îi era frică.

— Nu uita — luni. Nu, totuși notează-ți... Notează-ți : luni...

Se apropie Ania, care isprăvise cu exersatul — voia și ea să stea de vorbă cu Vera Sergheevna.

Capitolul al treilea

În afară de cei douăzeci de băieți admiși la Școală, mai erau încă doi băieți — cei doi care n-au avut noroc și cărora la admitere le-a lipsit doar un punct. Ca și alții care n-au reușit, nici ei n-au fost respinși definitiv : le-au dat drumul acasă și i-au ținut în așteptarea unui prilej, considerîndu-i admiși fără loc — cîte nu se pot întîmpla. Îi țineau în evidență, tocmai pentru completarea unui loc liber, în eventualitatea că vreunul dintre cei douăzeci se dovedește leneș, trîndăvește, sau preferă în mod deschis tuturor lichidelor unul singur cu miros caracteristic. Aceasta din urmă s-a și întîmplat. Și cînd cursantul căruia nu-i plăcea nici laptele, nici chefirul, nici laptele acru, nici ceaiul, nici cafeaua, nici cvasul a fost dat afară din Școală, s-a produs un gol. Un loc vacant. Unul singur.

Candidați erau doi : unul din Moscova, celălalt din Magadan.

Starohatov voia să-l ia pe moscovit, pentru că acela i se părea lui mai de perspectivă. Iar Vera, în aceeași zi în care a fost bătută la mașină și afișată dispoziția cu privire la exmatricularea Bețivanului, l-a chemat printr-o telegramă pe cel din Magadan.

Cînd Starohatov a întrebat-o de ce telegrama a fost trimisă lui și nu celuilalt, Vera i-a explicat :

— El e primul pe listă. (Într-adevăr, cel din Magadan îl depășea pe moscovit cu două sau trei litere în ordine alfabetică și era oarecum primul.)

Explicația n-a convenit — adevărul e că Starohatov n-a întrebat-o pe Vera doar așa. A întrebat-o aproape într-o criză de isterie. Pentru că, înainte cu o seară, trecuse pe acasă pe la moscovit, îl vizitase ca un conte generos și măreț. Îl vizitase în așa fel încît să țină minte. A sosit cu mașina lui, a urcat la etaj la băiatul căruia îi lipsise un punct și i-a spus că uite, pasămite, a venit ziua, uite, pasămite, s-a făcut dreptate. Apariția lui Starohatov cu vestea cea bună avea cu atît mai multă greutate, cu cît flăcăul își pierduse orice speranță.

Tatăl flăcăului s-a întors de la magazin. Și toată această sfîntă treime, vorbind pe săturate despre punctul care a lipsit și despre dreptatea care a triumfat, luînd cu sine o sticlă de șampanie — numai simbolic! — s-a dus la „locul sfînt", la Școală. Starohatov i-a luat în mașina lui. Voia să le arate el însuși Școala — să-i conducă prin încăperi și să le dea explicații :

— Aici se țin la noi prelegerile.

Sau :

— Aici se prezintă filmele. Asta-i sala de vizionare.

Și cînd Starohatov i-ar fi condus în sală — o sală mare, aerisită, ei, fiu și tată, ar fi rămas neapărat vrăjiți. Și tatăl ar fi întrebat :

— Dar persoanele străine pot să vizioneze filme — măcar cîteodată ?

El ar fi întrebat nu din dorința de a vedea filme. Ci pur și simplu dintr-o tulburare lăuntrică.

— Din păcate, nu ! i-ar fi răspuns Starohatov.

În privința asta Pavel Leonidovici era sever și de neînduplecat. Cursurile sînt cursuri.

— Nu-nu. Am întrebat doar așa, în glumă, ar fi spus tatăl în grabă și cu un aer vinovat. Și un timp și-ar mai fi cerut reciproc scuze, atenuînd gafa involuntară și restabilind armonia.

Dar toate acestea nu s-au petrecut.

Căci în momentul în care s-au dezbrăcat la garderobă și au intrat în bufetul modest al fostei Case a Cinematografiei, ca să destupe acolo sticla de șampanie

și să-i ceară bufetierei pentru gustare măcar niște salam vechi, lîngă tejgheaua bufetului deja se înghesuia cel din Magadan. Înfățișarea lui era dintre cele mai belicoase. Era îmbrăcat într-o înspăimîntătoare șubă din blană de urs. Și de pe șubă picura zăpadă topită.

— Vă aștept de mult. Dracu' știe de cînd v-aștept, i-a spus aspru lui Starohatov magadaneanul. Iar în mîna lui flutura albă telegrama : „Înmatriculat cursant. Veniți neîntîrziat".

— Cine a trimis telegrama asta ?

Dar magadaneanul nu-i putea spune lui Starohatov cine i-a trimis telegrama — fapt era că o primise, restul nu-l interesa.

— Faceți-mi formele, a spus cu voce de bas magadaneanul. Faceți-mi formele la iuțeală. Sau dați-mi măcar un pat. De o zi și o noapte sînt în picioare.

— Și a adăugat :

— Vreau să dorm.

În cele din urmă i-au înscris pe amîndoi — și pe moscovit și pe magadanean. Dar asta doar în cele din urmă. Acum însă era numai începutul, situația se prezenta incertă, și autoputernicul Starohatov tuna și fulgera — el nu era împotriva magadaneanului, el era împotriva faptului că fusese prostit.

Enervîndu-se, chiar m-a sunat la telefon. Mai întîi mi-a spus că le-a scris Vitalik, și eu, firește, l-am întrebat cum se descurcă acolo, la Arhanghelsk.

— Nicicum, răspunse Starohatov scurt.

— Totuși, ce face ?

— Nimic. Joacă baschet. Arbitrează meciuri și e mîndru de rublele lui... Și să se înscrie la facultate nu vrea.

— La ce facultate ?

— La nici una.

Dar în continuare n-a mai fost vorba despre Vitalik — altceva îl neliniștea și altceva îl durea. Discuția a trecut la ea, la „Marpupka".

— Igor, știi ce s-a-ntîmplat la noi la Școală ?

Și îmi povesti ce s-a întîmplat acolo la ei. Și despre magadanean și șuba lui din blană de urs.

Pavel Leonidovici se sufoca de mînie :

— E iresponsabilă ! Și mîrșavă, mîrșavă !.. N-am de gînd s-o mai suport în Școală nici un minut !

L-am întrebat, făcînd cît se poate apel la înțelegere : chiar nici un minut ?

— Nici un singur minut !

— Mi se pare că și dumneavoastră și ea vă certați din pricina unui fleac. Primiți-l pe moscovit. Sau înscrieți-l pe blană-de-urs care e deosebirea ?

— Nu-i un fleac — fleacul ăsta înseamnă cinci ani din viață !

— Ce aveți de gînd să faceți, Pavel Leonidovici ?

— Cum ce ? O dau afară ! Ca pe un cîine !

— Puteți s-o faceți ?

N-a spus : „Ba bine că nu !", n-a spus nici : „Pot orice", n-a spus nici, așa cum își îngăduie să o spună un om, puternic și influent : „Da", liniștit și stăpînit. Nici nu i-a venit să se mire de întrebarea și de mărginirea mea. Pur și simplu a izbucnit în rîs.

Mai urma ceva în convorbirea aceasta.

— Fără îndoială, spuse Starohatov, ca să fie dată afară, trebuie într-un anumit sens jucată o comedie. Pusă la cale, bunăoară, o judecare. O discutare, cumva.

— Pentru ce ?

— Uite așa. Pentru formalitate.

— Clar, am spus (cînd n-ai nimic de spus, și „clar" e un cuvînt).

— Va trebui chemat și cineva de sus — reprezentantul Comitetului de Stat.

— Clar, am spus (în același sens).

Și aici el izbucni într-un rîs puțin bizar.

— Firește, dacă se ajunge la o analiză amănunțită, s-ar putea să fiți întrebați și voi, foștii cursanți. Vă pot întreba, de pildă, dacă eu am fost un conducător vrednic, dacă am avut grijă de Școală. Și din nou în vocea lui Pavel Leonidovici se strecură acest rîs bizar. De aprecierea pe care o vor face băieții, eu, la drept vorbind, nu mă îndoiesc.

Glasul îi deveni ferm. Ezitarea de o clipă rămăsese în urmă.

— N-am să mă apuc să le sugerez băieților — nu e nevoie. Lasă-i să spună despre mine ce gîndesc.

Și încă mai ferm adăugă :

— Chiar îmi pare rău că pe băieți n-or să-i întrebe despre mine.

Și eu îmi dădeam seama că n-o să fie nici un fel de audiere de soiul ăsta (ar fi caraghios, zău !), dar altceva era intersant : Starohatov era neliniștit... N-o să fie audiere, dar DACĂ are să fie, nu e rău ca tu, Igor, să vii și să spui două-trei cuvinte — iată cum se traducea verbal ezitarea de o clipă a lui Pavel Leonidovici.

Mai pe scurt : se pregăteau de luptă. Vera mă ruga să vin și să spun ceva în apărarea ei. Nici pe Starohatov nu-l ocolea gîndul ăsta. Starohatov însă era sigur de sine ; el discuta cu mine nu pentru a pregăti terenul și nu pentru a anticipa — pur și simplu el cumpănea variantele posibile. De temut nu se temea.

În schimb Vera dîrdîia de-a binelea — se temea. Apoi tremurul ei se transmise Aniei mele. Vorbeau la telefon, analizau, își împărtășeau proiectele, și uneori Ania așeza receptorul în furcă palidă la față. Se temea pentru Vera.

— Îl urăsc pe Starohatov al vostru ! lăsa Ania să-i scape deodată.

— De ce ?

Pe lîngă temerea pentru Vera, era și altceva — după cum se dovedi, Ania vedea în Starohatov un șef îmbuibat, un răsfățat al soartei și în general un om cu bani : asemenea oameni nu trebuie să existe — toți să aibă la fel. Ostilitatea tăioasă apărută brusc față de Starohatov era tipică. Mie mi se părea amuzant, și nu numai pentru că cel ce este însetat să-i schimbe pe oameni prin egalizare, de regulă, sfîrșește prin aceea că se schimbă el însuși. Amuzantă era chiar nuanța — să aibă toți la fel, de vreme ce bărbatul meu este sărac.

— Amuzant, am spus.

— Pentru tine totul e amuzant.

Ania îmi spuse :

— Ascultă-mă cu atenție. Ai s-o duci pe Mașenka la mecanoterapie, în localul institutului — Nikolai Nikolaevici a promis să aranjeze.

— Soțul Verei ?

— Dar mai cunoaștem noi alt Nikolai Nikolaevici ? sări Ania. Ți-am spus doar — ascultă-mă cu atenție. Aruncă țigara !

— Au rămas două fumuri.

— Îți spun s-o arunci.

M-am ridicat de pe scaun, am deschis fereastra și am făcut cum mi s-a poruncit.

— La institut (Vera mi-a spus) lucrează un prieten al lui Nikolai Nikolaevici, Guskov. Se pare că sînt prieteni încă de pe front. Și numai mulțumită lui Nikolai Nikolaevici ție și Mașenkăi vi se permite să mergeți acolo...

— Peste tot — într-ajutorare frățească, am șuierat eu, ca să spun măcar ceva personal.

— Tacă-ți gura. Halal tată — n-am ce zice !

Am tăcut. Acum ea mă cicălea adesea și-mi mînca sufletul. Însă faptul că mă ceartă, mă cicălește și-mi mănîncă sufletul, nu știu de ce nu însemnau acum nici dojană, nici chiar supărare pentru mine ; îmi dădeam seama cu uimire că mă supun fără să discut. De ce ? Dumnezeu știe de ce : biciul e bici și nu trebuie să-l vezi mai rău decît este. El a fost născocit cîndva. A fost inventat, ca praful de pușcă. Pentru unii ca mine, probabil.

— Îl urăsc pe Starohatov al vostru, repeta Ania, și un tremur mărunt îi brăzda frumosul chip. Ca vălurelele într-un bazin.

— Pentru ce ?

— Îl urăsc !

I-am spus că totul e clar și explicabil și că să urăști vreun ștab (și chiar ștăbimea în general) — e cît se poate de simplu. Mai simplu nici că se poate. În orice caz, pentru asta nu e nevoie de multă minte.

— Nici nu vreau multă minte : pe Starohatov al vostru îl urăsc și basta.

— Oricare altul ar fi ales să-l urască tot pe el, nu pe ea.

— Parcă nu e drept așa ?

— Nu știu.

— Nu știi ?

— Între ei e o dușmănie prea veche, Ania, în situații de-astea nimeni dintre ei nu se mai gîndește la dreptate...

— Cu-u-um ? Și atunci se năpusti asupra mea, nu era dispusă să-mi rabde mai departe neutralitatea. — Vera Sergheevna e om corect. Singură voia să plece din Școală. Voia să plece fără zarvă și fără vorbe de ocară. Iar nemernicul ăsta vrea s-o alunge, încă și cu o caracterizare proastă ! Unde s-a mai văzut așa ceva ? ! Vera Sergheevna singură voia să plece, nu ?

— Atîta doar, că n-a plecat, am spus eu. Și oare voia să plece ?...

Discuția a mai continuat.

— Igor... I-ai promis Verei Sergheevna că treci luni pe la Școală.

— O să trec.

— Numai să treci — e puțin.

Am simțit atacul și am înțeles unde bate :

— Ania, aici nu mai schimbi nimic. Eu o să trec, o să treci și tu. O luăm și pe Mașka, o s-o luăm în cărucior, și tot n-ai să schimbi nimic.

— Va să zică, Vera o să fie dată afară ?

— Da.

Aniei îi sări țandăra :

— Toți sînteți așa !... Niște molîi. Oameni fără oase. Delăsători. Trebuie să te duci — să te faci luntre și punte ! Să bați cu pumnul ! Să pretinzi !

Sufletul Aniei era cuprins acum de un fel de visare : — se afla undeva o masă acoperită cu postav roșu, iar la masa asta ședea un bătrîn, cu capul mare, deștept și bun, tocmai acel bătrîn atît de necesar într-un moment critic. Drept. Simplu. Îi ascultă cu toată atenția pe cei neajutorați și sărmani. Și nu este ceva complicat — trebuie să te duci la acest bătrîn. El este. Există. Trebuie doar să vii la el și să-i povestești totul, să izbești cu mînie pumnul în masă (el are să înțeleagă totul !), sau chiar să cazi în genunchi (în asta are să vadă nu umilirea sufletului, ci înălțimea lui !). Și bineînțeles că are să-ți înțeleagă păsul și are să țină cont de el. Și are să bubuie tunetul. Și ticălosul are să amuțească. Și o să triumfe

dreptatea. Și nouă are să ne fie bine, cît numai nouă ne poate fi...

— Ania, am spus eu cu o voce pe cît posibil mai scăzută și mai liniștită (cînd omul crede, lasă-l să creadă), Ania. Nimic din toate astea n-o să fie, crede-mă.

— De ce ?

— Dacă-l ai în vedere pe reprezentantul Comitetului de Stat, atunci crede-mă, nu se apucă să-l asculte pe nici unul din noi.

— Dar de ce ?

— N-o să aibă nevoie. Sau n-o să-l intereseze. Sau pur și simplu n-o să aibă cînd.

Dacă e să ții seama de adevăr și să te adresezi unei anume Justiții, eu aș putea să-i înfățișez lucruri care atîrnă mult mai greu în comparație cu țipetele furioase ale Aniei sau chiar cu prăvălirea în genunchi lîngă masa cu postav roșu. Bunăoară, înregistrările pe bandă de magnetofon, pe care era imprimat că Starohatov i-a jecmănit pe băieți. S-ar fi terminat o dată pentru totdeauna cu Pavel Leonidovici (în sensul șefiei lui în Școală). Și cîteodată mă gîndeam la asta, pentru că la așa ceva nu poți să nu te gîndești ; uneori chiar apăream înaintea unei Comisii sau unui Tribunal oarecare și, dregîndu-mi glasul, începeam :

— Tovarăși !

Însă — chiar și în gînd — plecam îndată de acolo, coboram de la înălțimea aceea, mă repezeam în jos pe scări și mă pierdeam în mulțimea zgomotoasă. Pentru că nu o voiam. Simțul dreptății nu-mi lipsea, dar nu voiam deloc ca cercetările și efortul să se rezume la concluzia că trebuie clătinat din funcție un om care s-a făcut vinovat de ceva. Tocmai clătinat. Nu-mi prea plăcea ca cele adunate fărîmă cu fărîmă să umple o fisură ordinară și oarecum obișnuită : simțămîntul era pe deplin omenesc, al nostru, și toți păcătuim în sensul acesta, de îndată ce găsim o cît de mică vinișoară de aur. Chiar dacă mai tîrziu ea se dovedește a nu fi de aur.

Din fericire, Ania nu cunoștea conținutul înregistrărilor pe bandă. Putea ieși un scandal de toată frumuse-

ţea. Ea îmi putea cere ca luni să apar la Şcoală în unicul meu costum şi în fiecare buzunar al costumului să-mi fie îndesate două-trei casete.

Lîngă Secţia de gimnastică medicală, pe mine şi pe Maşka ne aştepta Nikolai Nikolaevici. Ne aştepta la intrare. Slab, înalt şi uscăţiv — şi se vedea dintr-o dată că e tare marcat de suferinţă. Eu însă am tăcut. Dacă era întrebat de ce suferă, se străduia să nu-i fie interlocutorului o povară şi răspundea întotdeauna cu un zîmbet că îl doare craniul — una la mînă, rinichii — a doua la mînă, pancreasul — a treia la mînă, ajunge ?... În realitate, pe lîngă cele enumerate, la el lua amploare o afecţiune curioasă a sîngelui. Faţa îi era toată numai vinişoare, ca la beţivani ; dar spre deosebire de beţivani îi apăreau în plus mici rupturi punctiforme de vase — ca nişte picături de tuş bătînd în vişiniu-întunecat. Era un condamnat. Stătea în picioare şi zîmbea. Eu şi căruciorul cu Maşa ne apropiam de intrare, iar el ne aştepta.

— Bu-u-nă zi-i-ua ! începu să strige Maşka încă de departe.

Sau deodată întinse mîna din cărucior înainte :

— Uite-l pe nenea Kolea !... Uite-l pe nenea Kolea !

— Îl văd, îl văd — îi potoleam eu entuziasmul.

Ne salutarăm.

Am dus căruciorul cu Maşka în vestibulul institutului şi am luat-o direct către sală, iar Nikolai Nikolaevici mergea puţin în urmă, dînd parcă o formă oficială, definitivă, şi legală intrării noastre.

Totuşi ne-au prins. Nu ne-au lăsat.

— Permisul !... Dumneavoastră nu aveţi permis !

— Chemaţi-l pe Guskov, pretindea Nikolai Nikolaevici.

— Ce amestec are Guskov aici ? ! se scandaliza femeia îmbrăcată într-un halat de un alb orbitor.

Începură discuţiile cunoscute, aproape ca-n piaţă. Eu aşteptam, Maşka aştepta în cărucior (i-am desfăcut doar gulerul şi i-am slăbit fularul), aşteptau şi ciudatele aparate de gimnastică. Sala era goală şi bine aerisită.

Apăru Guskov.

— Trebuia să dai telefon, îi spuse el cu oarecare reproș lui Nikolai Nikolaevici.

— Am dat, dar...

— Trebuia să mă mai suni încă o dată. În mod special. Să ne înțelegem asupra orei.

— Ei, asta-i ! — Chipul lui Nikolai Nikolaevici se ascuți și mai mult, iar plasa de picățele îi acoperi ca un tuș nasul, fruntea, obrajii — tot ce puteau atinge firele capilarelor. Părea un joc de lumini. Sau o bronzare subită. Ei, asta-i ! Și Nikolai Nikolaevici nu i-a spus că doar am luptat împreună și doar tot împreună am zăcut cu găuri și spărturi în cap, înainte să fim expediați cu avionul în spatele adînc al frontului.

Guskov ezita — ce ton să adopte ? Războiul e război, dar și trecutul e trecut. Totul e departe de-acum, totul s-a dus, iar găurile și spărturile în cap nu numai că nu l-au dat gata pe Guskov, dar l-au și promovat grozav. Căci uneori găurile și spărturile grozav mai promovează și te ajută. Și chiar să te căsătorești te ajută. Îți înțeresc și chipul. Dacă nu-ți vin de hac.

— Hai-hai, nu te înfierbînta, spuse Guskov. Aranjăm îndată.

Tăcură amîndoi. Și între ei ceva se puse în mișcare. Se făcu un contact. Se sudă într-o clipă. Și atunci Guskov prinse a vorbi cu alt glas :

— Se poate trece la program... Începeți ! — asta la adresa mea.

Și numaidecît un semn cu capul. Către femeia în halat alb :

— Să fie lăsați să intre zilnic.

Și o anume rămășiță de reproș :

— Și totuși, trebuia să-mi fi dat telefon, Nikolai.

Guskov plecă. Eu umblam haihui prin sală ; Masa, dezbrăcată de-acum, ședea în niște chiloței — trupșorul ei trebuia să mai respire.

— Lasă să mai șadă vreo cinci minute.

— Bineînțeles, am fost eu de acord.

Și aceste cinci minute s-au întins cît se întinde uneori un ceas.

— Veniți azi ? întrebă Nikolai Nikolaevici.

— Vin.

Era vorba despre judecarea de la Școală — azi era luni.

— Acolo, continuă Nikolai Nikolaevici, începe la șase fix.

— Țin minte.

Aștepta, ce-o să spun. Dar eu nu voiam să-și facă prea multe speranțe.

— Bineînțeles, venim, Nikolai Nikolaevici, am rostit pe un ton obișnuit. O să venim și o să vorbim în apărarea ei. Dar e puțin probabil că asta ar să exercite vreo influență.

— De ce ?

— Îl cunosc bine pe Starohatov.

— Dar acolo o să fie nu numai Starohatov.

— Și ce-i cu asta ?

— Starohatov e Starohatov, sînt de acord, dar acolo are să fie reprezentantul Comitetului de Stat !

Prin urmare, așa stau lucrurile. Fostul ofițer tinerel de infanterie își punea și el speranța în masa cu postav roșu și în bătrînul înțelept cu capul mare, care îi ascultă și pe cei vinovați și pe cei care au dreptate.

— Aici este evidentă încălcarea ordinii, am încercat eu să explic. Școala e acum obligată să-i plătească celui din Magadan drumul. Și locuința. Și în general s-a creat agitație.

— Celui din Magadan tot exact un punct i-a lipsit.

— Și asta ce schimbă ?

— Dar Vera a trimis telegrama neintenționat !

— Nu știu. Uneori mă gîndesc dacă nu cumva a făcut-o cu intenție.

— Da ? (Mă întreba pe mine despre nevasta sa — în adîncul sufletului, probabil, se îndoia și el.)

— Nu știu, Nikolai Nikolaevici, nici eu nu știu nimic.

— Prin urmare, a făcut-o premeditat ?

Nu i-am răspuns.

Iar el nu m-a întrebat mai mult.

— Nouă, Nikolai Nikolaevici, am repetat cu răbdare și pe un ton obișnuit, ne va fi cu neputință să-i ținem piept lui Starohatov.

— Dar veți veni totuși ?

— Neapărat. Vin și vorbesc în apărarea ei — dacă, bineînțeles, mă vor întreba.

— Pot și să nu ne întrebe ?

— Ei pot orice.

Tăcurăm un timp.

În cele din urmă îi spuse fetiței mele :

— Șezi, Mașenka... Hai să te plimb.

Și începu să-i vorbească. Cum nu se poate mai blînd. Adică cum nu se poate mai blînd și mai alintător vorbi unui copil al altuia.

— Șezi aici, Mașenka... Nu-ți fie frică.

O așeză pe un scaun special, iar piciorușele i le fixă pe pedale. Acum, cu mișcări ale mușchilor, copilul imprima pedalei o traiectorie circulară, iar pedalele care se mișcau, acționau într-o conexiune inversă asupra tălpilor. Și era ca și cum tălpile lucrau. „Împinge, Mașa, mai împinge, împinge-împinge-împinge". Nikolai Nikolaevici stătea în picioare, aplecat asupra ei, și printr-o mișcare rapidă cu palma ajuta roata să treacă de punctul mort. O lovea ușor. Și-mi arăta cum să fac (în viitor). Părul îi căzuse peste față. Stătea în picioare, aplecîndu-se foarte jos — ca într-o plecăciune adîncă, — își încovoia spinarea pentru copilul altuia. Un om cu chipul supt și cu punctișoare, ca de tuș întunecat, provocate de mici hemoragii.

— Bravo, Mașenka, îi spunea el. Bravo.

Se ocupa de ea și punea suflet în ce făcea. Iar eu, care m-am culcat cîndva cu nevasta lui, stăteam alături și-mi întipăream în memorie procedura exersării tălpilor. Și sufeream în tăcere, privind cum se încovoaie el pentru copilul meu ; și încercam să atenuez momentul, zicîndu-mi mie însumi că toți sîntem oameni, și toți sîntem păcătoși, și toți sîntem nevinovați, ca și cum vorbele astea puteau să justifice sau să anuleze ceva.

Cînd ieșirăm (o duceam pe Mașka în cărucior), deodată el îmi spuse din nou :

— E bine că veniți — deci, la ora șase ?

— La șase.

— Venim și noi — și Nikolai Nikolaevici zîmbi. Aici principalul este să nu ne pierdem curajul, nu-i așa?

Probabil, el credea că mă tem. Și mă îmbărbăta. Și, de bună seamă, spera în succesul cauzei.

Capitolul al patrulea

Există un asemenea dar, neînsemnat, la drept vorbind, — acela de a presimți cel dintîi și de a nu te înșela niciodată, dacă este vorba de vreo nenorocire a cuiva sau o neplăcere. De a prevedea. Și de a auzi nenorocirea, așa cum auzi pași în odaia alăturată. Că Vera o să fie dată afară sau nu — îndoieli nu erau : presimțirea aducea cu un nor tulbure și difuz, doldora de vreo douăzeci-treizeci de întrebări mai mari și mai mici. Dar răspunsul general eu îl cunoșteam.

Cu atîta evidență și claritate cunoșteam răspunsul, încît era ca și cînd mă resemnam dinainte. Cunoașterea nu este numai o armă, e de asemenea și lipsa armei. Chipurile nu e nimic de făcut, de-acum nu mai poți întreprinde nimic : nu poți schimba nimic, și nu merită să te agiți, să alergi, să demaști și să bați pe undeva cu pumnul în masă. Și ieșea că sînt pesimist. Sau mai de-a dreptul — că întotdeauna sînt dispus să văd deznodăminte tragice, dinainte și în prealabil, și prin asta îmi păzesc prețiosul „eu" de lovituri și de izbituri neașteptate în lături... Dar pe atunci încă nu ajunsesem pînă la pesimism — nu era decît darul de a presimți neplăcerile altuia, nimic mai mult. O modestă capacitate. La fel de deșartă, în fond, cum e capacitatea de a înmulți fără creion un număr din trei cifre cu un număr din trei cifre, spre uimirea tuturor rubedeniilor aghezmuite, care au venit în vizită și sînt dornice de petrecere.

Cu o oră înainte de șase l-am sunat la telefon pe Kolea Okonnikov — voiam să vină cu mine.

— Nu vin, răspunse Kolea. Nu, Igor, eu nu vin...

Nu l-am întrebat de ce ; singur mi-a spus : pasămite, se mai întîmplă între oameni asemenea înfruntare plină

de nervozitate — un mic lucrător pe linie administrativă împotriva lui Starohatov. Nu, Igor, nu e vorba pur și simplu de un șef și un subaltern. S-au încăierat șeful și un subaltern înrăit. Și se urăsc într-atît unul pe altul, încît parcă s-au apucat reciproc de beregată și se rostogolesc împreună la vale.

— Va să zică, nu vii ? Era important să repet întrebarea cu voce tare — pentru Ania. Căci după vocea mea Ania aprecia dacă sînt într-o dispoziție de luptă. Stătea pe capul meu cînd dădeam telefon, mă sîcîia, deși chipurile îi pregătea Mașei o supă pasată de legume. Va să zică, nu vii ?

— Nu, răspunse Kolea.

— Și cu ai noștri și cu ai voștri ? l-am întrebat, dar fără să insist prea tare. Pentru Ania l-am întrebat.

— Igor, ți-am explicat.

— Că s-au apucat reciproc de gît și se rostogolesc în jos ?

— Da, Igor... Și degeaba mă ironizezi.

I-am spus :

— Vrei să fii bun cu toți — bun cu Vera, bun și cu el.

Pentru o clipă-două Kolea se fîstîci. Am continuat :

— Și eu cum să fac, mă sfătuiești, să nu mă duc acolo ?

— Nu știu. Tu, oricum, ai fost mai apropiat de Vera decît mine.

— De ce am fost mai apropiat ?

— Lasă, Igor. Nu mă provoca la un răspuns.

— Nu te provoc. Vreau doar să te întreb : și ce se întîmplă dacă mîine n-o să vină nici un om ?

Nici un om — asta atîrna greu, lovea exact la țintă. Am auzit în receptor cum a înghițit gălușca.

— Îți spun sincer, Igor, în general nu-mi plac zîzaniile. Și nu mă vîr în ele. Iar cine vrea să se încaiere și să se bată, n-are decît să se încaiere și să se bată.

Îmi dădeam seama că un asemenea punct de vedere este, există — și el nu e lipsit de justificare și chiar de valoare. Căci dacă doi inși s-au apucat reciproc de beregată, asta încă nu reprezintă tabloul complet al lumii. Și nu este deloc obligatoriu ca toți ceilalți oameni să se

năpustească, așa cum marinarii, la auzul fluierului, se năpustesc pe covertă să tragă parîma — unii din stînga, alții din dreapta. Mai există în lume ceva și în afară de cei ce se învrăjbesc. Și cu acest „ceva" poți să respiri și să trăiești. Iar ei n-au decît să se încaiere, dacă asta au vrut. Pentru că bătălia este a lor, nu a ta și nu a mea. Și cînd ei amîndoi se rostogolesc la vale, sau se împacă, sau pur și simplu gîlceava lor se stinge, atunci vine o clipă de acalmie. O clipă, nu mai mult, căci pe urmă începe o altă gîlceavă.

— Kolea n-are să vină, i-am dat de veste Aniei, lăsînd receptorul.

Ascultase și înțelesese ea totul și așa.

— Dar tu ai să vii !

— Ei, firește, Ania, ne-am înțeles doar.

— Kolea e Kolea, poate că nici nu e bine pentru el să se certe cu Starohatov. Dar tu vino, ție Vera ți-e mai apropiată decît lui.

Părerile lor coincideau.

La ora șase m-am prezentat la fosta Casă a Cinematografiei — semiîntuneric, pustietate și același hol mare și rece. Jos, la bufet, am dat peste Starohatov.

— A-a-a, Igor... Noroc.

Pavel Leonidovici ducea la o măsuță ceșcuța cu cafea.

— Șezi, mă pofti el. Nu e rău că ai venit. Poate să fie nevoie de tine. Însemna că acum o să stau la masă cu el ; o să stau și o să beau cafea. Și ceșcuțele vor sta alături. În bufetul anemic și sărăcăcios era la fel de pustiu și liniște, ca în toată clădirea. Două-trei muște primăvăratice, care se dezmorțiseră de cu vreme — atîta tot. Și noi doi.

— Un ceai. Mai tare, i-am cerut bufetierei.

— Esență, cumva ?

— Da.

Am luat băutura foarte liniștit : va fi ca un ceai de casă bun, la fel de concentrat.

Numaidecît am văzut că demonstrația mea cu ceaiul, abia luată în seamă, n-avea nici un rost — a doua ceșcuță de cafea, pe care a adus-o Starohatov, era destinată nicidecum mie (eu îmi ziceam că Pavel Leonidovici pe

mine mă invită, de aceea m-am și repezit după ceai, chipurile, cafea nu beau, și în general îmi iau singur). A doua ceașcă își avea stăpînul. A doua ceașcă fusese gîndită și planificată încă înainte de a-mi fi vîrît eu nasul aici.

— Viktor Emelianovici, vă rog, spuse Starohatov invitînd pe cineva.

Căposul reprezentant al Comitetului de Stat — se dovedi a fi chiar cu capul mare — se apropie de noi și se așează alături.

— Mulțumesc... Bună ziua.

— Un fost cursant de-al nostru, mă prezentă Starohatov.

Amestecam ceaiul în pahar.

— Unde vom ține ședința — în cabinetul dumneavoastră, Pavel Leonidovici ? întrebă împuternicitul.

— Firește. Acolo e comod și liniște.

— Gustoasă cafea.

— Nu foarte. Starohatov nu se grăbea să-i țină isonul în toate. Cunoștea jocul. Și știa cum se mută piesele.

Vera veni și plecă — a luat un pachet de țigări bulgărești de la bufetieră, — îi auzeam din spate ciocănitul tocurilor. Din ușă aruncă o privire Perfiliev, masiv și necioplit. Aruncă o privire, se gîndi dacă să bea ceva și dispăru.

Intrarăm în cabinet — mai întîi treimea oficială : Starohatov, Vera și reprezentantul Comitetului de Stat. Pe urmă cea neoficială : Perfiliev, eu și Nikolai Nikolaevici. Intrarăm și ieșirăm. Asta în ce ne privește pe noi, cea de-a doua treime.

Împuternicitul nu stătu pe gînduri :

— Ce-i asta, tovarăși ?... Rog persoanele străine să iasă.

Și adăugă :

— Rolul meu aici este deosebit de oficial. Și convorbirea este oficială, vă rog să ieșiți.

Nikolai Nikolaevici izbuti să rostească :

— Am vrea să spunem și noi cîteva cuvinte.

— Aceasta nu este o adunare.

— Dar noi vom fi totuși aici. Vom aștepta.

Reprezentantul Comitetului de Stat nici de data asta nu stătu pe gînduri :

— Treaba dumneavoastră, aşteptaţi.

Şi uşa se închise după noi.

Începu aşteptarea. Puteai păşi de colo-colo prin holul răcoros, privind în semiîntuneric portretele de cineaşti. Sau te puteai întoarce la uşa care se trîntise şi, cu capul în piept, trăgînd cu urechea, să auzi bine glasul preocupat al lui Pavel Leonidovici ori rîsul lui. Sau vocea gîtuită a Verei, care se învinuia într-o privinţă, iar în alta căuta să se dezvinovăţească. „Am muncit. Întotdeauna mi-am dus munca la bun sfîrşit... Şcoala a fost pentru mine a doua casă". I se auzea vocea. Şi brusc se pierdea.

Puteai coborî la bufet şi, înghiţind ceaiul pahar după pahar să te gîndeşti că uite aşa trec zile şi nopţi din viaţa ta, iar portretul NU SE URNEŞTE. Să te gîndeşti şi să calculezi la rece unde va duce acest potop de zile care se scurg, dacă tu n-ai să schimbi nimic în tine, sau n-ai să te detaşezi de tine însuţi. Iar tu n-ai să te detaşezi...

Am luat o ţigară de la Perfiliev în speranţa obişnuită şi înrădăcinată că ţigara altuia este mai savuroasă. Iar dacă nu e mai savuroasă, e totuşi o noutate : să iei o ţigară străină, înseamnă şi asta să te detaşezi niţeluş de tine însuţi. Te poţi consola.

— O să tot stăm aici mult şi bine ! spuse Perfiliev. Cu încăpăţînare şi cu mînie a spus-o.

I-am cerut ţigara.

— Ia.

— Mulţumesc.

— De la altul e mai dulce ! spuse Perfiliev şi izbucni în rîs. Nu puse la îndoială că sînt „de-al nostru" şi „pentru ai noştri", deşi stătusem la o măsuţă cu Starohatov şi chiar sorbisem ceva dulce, pentru care, poate, nici n-am plătit eu, ci aceia cu care stătusem. El nu puse la îndoială rolul meu. Mă şi bătu pe umăr. Pasămite, aşa sînt toate, flăcăule, căci ceaiul e ceai, iar adevărul e adevăr. Mă bătu pe umăr, apoi se întoarse greoi şi o porni cu pas întins de soldat încercat. Se apropie de

Nikolai Nikolaevici. — Deocamdată totul merge perfect, tovarășe căpitan, așa-i ? Încă mai și rîdea.

Acesta era tabloul : Perfiliev se pregătea să se așeze, făcînd loc, grijuliu, fundului său masiv în fotoliu, iar cînd a reușit pe jumătate, s-a lăsat cu toată greutatea. Fotoliul s-a desfăcut la spetează și la cele patru picioare.

— Ei poftim !... Nu fuma aici, Perfiliev.

— Merge, tovarășe căpitan, scutur scrumul în dosul draperiei. Nu se observă.

— Perfiliev !...

Nikolai Nikolaevici întoarse brusc fața către el — în semiîntuneric picăturile întunecate de pe față nu se vedeau — i se adresă lui Perfiliev aspru și pe un ton moralizator, iar acesta îndată, cu toate că fără tragere de inimă, își mută fundul său greoi într-un ungher îndepărtat, unde se afla o măsuță cu scrumieră și fumatul nu era oprit.

Fiecare trebuie să stea lîngă cineva — aceasta este o însușire a așteptării îndelungate și în comun. Eu m-am nimerit lîngă Nikolai Nikolaevici. El dădu din cap abia perceptibil. Eram doar în relații, și se încovoia alături de fetița mea, exersîndu-i tălpile.

— Așezați-vă, spuse el simplu.

— Tare-i greu să aștepți șezînd, am răspuns. Dar m-am așezat firește lîngă el. Și am stat, pe jumătate întorși unul către celălalt. Și am discutat.

— Ce face Mașenka ?

— Doarme de-acum.

— A obosit ?

— Foarte.

— Lasă să doarmă. Primul și chiar al doilea antrenament de felul ăsta istovește.

Tăcurăm un timp. Și din nou m-am gîndit că totuși stăm aici fără sens și credem că prin asta o să convingem sau chiar o să intimidăm pe cineva.

Îmi ghici parcă gîndul.

— Îmi place să sper, spuse el deodată ; întorcîndu-se, chipul îi era luminat de la ferestre și toate picăturile de tuș întunecate erau la locul lor.

— Cum ? l-am rugat să repete.

— Îmi place să sper.

— Să stai și să speri ?

— Nu neapărat să stai. Și Nikolai Nikolaevici rîse cu blîndețe.

Îi mai rămăsese de trăit mai puțin de o săptămînă — după cinci sau șase zile avea să moară în urma unui atac de inimă acut, fără să mai aștepte să-l doboare boala principală. Era condamnat. Un profesor de educație fizică la o școală, atîta tot. Nikolai Nikolaevici. Cutare. Modest și tăcut la consiliile pedagogice, unde i se dădea cuvîntul exact o dată într-un an — înaintea sărbătorii de 1 Mai, căci a doua zi va conduce prin oraș coloana năucită de primăvară a elevilor din clasele mari.

Dacă bucățica aceea de pămînt, pe care o defrișaseră, ar fi luat-o după moartea lui practicul și ironicul Perfiliev — s-ar fi putut face remarca (nu pentru ultima oară) că viața reală triumfă asupra romanticilor, principiul sănătos biruie, Sancho Panza este mai viabil decît Don Quijote și așa mai departe. Dar în cazul de față ar fi fost o interpretare forțată și un surogat literar în realizarea personajului. Căci Perfiliev n-a luat parcela. Nici n-a apucat să se gîndească la așa ceva. Viața a triumfat pe altă cale, căile ei sînt de nepătruns. Vecinul (de parcelă, aflînd de moartea lui Nikolai Nikolaevici, obținu repejor dreptul să se extindă (de două ori în audiență, două cereri, două semnături), iar după aceea a început să-i bată pragul Verei, pentru că mai era nevoie și de semnătura ei. Adică de consimțămîntul ei. Cum Verei nu-i ardea de parcelă, a semnat.

— Îmi place să sper, spuse el.

Iar eu l-am rugat să repete :

— Cum ?

— Îmi place să sper.

Perfiliev, care fuma puțin mai departe de noi, greoi, ca un tanc, se apropie și spuse cu voce tare :

— Numai curcanii speră, tovarășe căpitan.

Iar ne-am pomenit la ușă — eu și Perfiliev. Îmi făcea cu ochiul conspirativ și unul după altul ne lipeam urechea la crăpătura ușii, să intensificăm cîmpul acustic pentru timpanele noastre.

Imputernicitul Comitetului de Stat îi punea Verei întrebări rapide : „Aveați vreun interes personal în ce-l privește pe acest magadanean ?“ — „Nu“. — „Știați că fără dispoziția conducătorului Școlii chemarea nu este valabilă ?“ — „Da“. — „Știați că chemarea ne obligă să plătim avionul ?“ — „Da“. — „Și să plătim numărul de zile lucrătoare pe care le-a pierdut magadaneanul ?“ — „Da“. — „V-ați dat seama în ce situație ne puneți pe noi toți ?“ El întreba, Vera răspundea, iar noi trăgeam cu urechea la ușă. Cînd eu, cînd Perfiliev. Pe rînd. Iar Nikolai Nikolaevici stătea la o oarecare distanță de ușă, distanță care să nu arunce vreo umbră asupra demnității sale.

Uneori, ne împiedicam unul de altul pe coridor. Și, gata-gata să ne ciocnim, Perfiliev rostea cu voce de bas :

— M-da... Să aștepți și iar să aștepți — nici că se poate mai prost.

Iar Nikolai Nikolaevici, dacă era în apropiere, îi făcea remarca :

— Noi nu așteptăm pur și simplu.

Avea în vedere că noi totuși exercităm o presiune asupra creierului împuternicitului de la Comitetul de Stat. Exercităm o presiune prin însăși prezența noastră. Iar reprezentantul Comitetului de Stat ședea acolo, sus, și punea întrebările lui rapide.

La opt, așa cum fusese stabilit, nu am uitat să mă îndrept către telefon — cel de lîngă intrarea principală. Acolo, pe scaun, portăreasa își dormea liniștit somnul de după apusul soarelui ; într-o scurteică întunecată și cu un șal întunecat — dormea cu capul aplecat ca o lebădă neagră. Iar mătura cu coadă, pe care, dormind, o strîngea în brațe, se înălța drept și țeapăn. Laolaltă alcătuia un tablou : oboseală și datorie. Un joc de linii. În maniera plastică a lui Kolea Okonnikov.

— Ei ? Cum e ? întrebă Ania nervoasă. Ridicase receptorul la primul apel. Cum e ?

— Nimic.

— Încă n-au terminat ?

— Nu.

— Dar voi... voi măcar ați luat cuvîntul în apărare ? Sau stați acolo ca mobila ?

Nu puteam să-i explic și am lăsat repede receptorul. Toată treimea se adună iar la un loc.

— Și noi nu intrăm ? întrebă Perfiliev.

Întrebarea a rămas în aer. Am ridicat din umeri : sînt și eu, la fel ca toți ceilalți.

— Ei, Nikolai ? repetă Perfiliev. Se vedea că suferă. Sufletul lui tînjea. Sufletul lui era setos de acțiune. Să ne ridicăm, bunăoară, și să intrăm acolo, în cabinet — și chiar să ne așezăm pe fotoliu, toți trei. Ei ?

Nikolai Nikolaevici tăcea.

Tocmai îmi apropiasem urechea de crăpătura ușii. Iar Perfiliev era la o jumătate de metru — stătea în picioare, îmi respira în ceafă și își aștepta rîndul.

Vera scoase un țipăt :

— Eu ?...

Acum nu se mai auzea decît vocea Verei : plină de supărare, ură și țipăt vecin cu isteria.

— Eu nu sînt ca tine ! lăsă ea să-i scape cu mînie. Poate că am greșit, dar sînt cinstită !... Iar tu îi prădai pe băieți. Tu le beai sîngele...

Era dezlănțuită :

— Le beai sîngele, le sugeai sîngele, pleavă ce ești, parazitule. Ești o scîrnă. O grămadă de scîrnă. Grămadă de scîrnă învechită !

Și acum țipa Starohatov :

— Auziți ! (strigăt la adresa împuternicitului.) Auziți — acum înțelegeți cum se lucrează cu ea !

— Încetați !

Reprezentantul Comitetului de Stat rostise cuvîntul poruncitor, dar porunca era de-acum inutilă. Căci amîndoi tăceau. Izbucnirea fusese prea explozivă și vertiginoasă. O dată — și totul fusese spus.

Acum Perfiliev și eu ascultam cum curge apa din carafă într-un pahar. Și cum zăngăne sticla la atingerea sticlei. Și imediat bîiguiala politicoasă a împuternicitului Comitetului de Stat — se îndrepta către ea, o îndemna pe Vera să bea apă.

Nikolai Nikolaevici se apropie de noi :

— Ce spune ea ?... Pentru ce ?

Iar acolo din nou se auzeau țipete :

— ...nu m-am grăbit să plec în învățămînt ? se înfierbînta Vera. De-aia nu m-am grăbit. Așteptam să ți se-nfunde...

— Oare ? glas liniștit.

Iar împuternicitul Comitetului de Stat tăcea.

— Numai de aceea n-am plecat. Voiam să pun mîna pe tine. Ca pe un pungaș. Asupra faptului...

— De ce nu m-ai prins ? întrebă Starohatov. Avea stăpînire de sine. Doar zîmbea ușor, și ironiza. Vedeam clar și evident, deși nici n-aveam cum să văd. „Prieteni, spunea el de obicei adresîndu-ni-se și întinzînd ușor cu măsură, abia schițat) mîinile către noi. Prieteni ! Aveți grijă de talentul vostru...", vorbea și uite la fel zîmbea ușor.

— De ce nu m-ai prins ?

— N-am avut noroc, de-aia nu te-am prins. N-am avut noroc ! Și atunci, sufocîndu-se de revoltă și la gîndul neașteptat că va pleca în învățămînt și că niciodată „n-o să aibă norocul", Vera iar își ieși din fire și din nou prinse a țipa că el e o scîrnă, o grămadă de scîrnă. Vorbele Verei nu-și aveau locul, evident nu trebuia să le rostească.

La nouă m-am îndreptat din nou către telefonul de la intrare. Portăreasa dormea.

— Ei ? întrebă Ania.

— Sfîrșitul, am spus eu.

— Al cui sfîrșit ?

— Sfîrșitul filmului.

Am simțit cum inima Aniei — acolo, acasă la noi — a zvîcnit și s-a ostoit numaidecît.

— Au dat-o afară pe Vera ? Glasul ei scăzuse.

— Se poate socoti că — da.

Ania tăcu. Se resemnă.

Și suspină. Și nu-i mai veni nici să pună întrebări, nici să se agite, nici măcar să mă supună pe mine unui nou atac.

— Mașenka doarme. La noi totul e liniștit — rosti ea cu voce scăzută.

...Pe Vera au dat-o afară. E drept, Starohatov n-a putut s-o pricopsească cu o caracterizare proastă — nu i-a mers. Căci împuternicitul Comitetului de Stat, poate,

nici nu știa totul în privința vrajbei lor, știa însă foarte bine ceva ce se află mereu deasupra tuturor informațiilor luate la un loc : știa că dacă iei o hotărîre extremă, atunci o să trebuiască (poți să n-ai vreo îndoială !) să te ocupi de cazul ăsta încă o dată și încă o dată. Poate, și a treia oară. Și a a patra. Atîta timp cît apa nu-și egalizează nivelul în toate rezervoarele și conductele. Asta o știa, altfel n-ar fi fost reprezentant al Comitetului de Stat an de an. Și de aceea a făcut ca nivelul să fie același — anticipat. A despărțit-o pe Vera de Starohatov, atîta tot.

— Totuși am avut și noi o influență, spuse Perfiliev, cînd ne despărțeam.

Nikolai Nikolaevici îi ținu Verei paltonul — toți patru eram la garderobă.

— Auzi, Nikolai, am avut o oarecare influență, așa-i ?

— Da-da, răspunse automat Nikolai Nikolaevici. Era pe de-a-ntregul gîrbovit. Nu arăta deloc bine.

— Am avut și noi o influență, repeta cu îndărătnicie Perfiliev. Cum-necum, am avut influență în privința caracterizării ! Își îndesa șapca pe cap și tot timpul turuia ceva, să mai ridice tonusul general și pe al său. Cine știe : poate că umbletul nostru încolo și-ncoace și așteptarea au însemnat într-adevăr ceva în egalizarea nivelurilor acelora.

Pentru Vera totul semăna cu o înfrîngere. „N-a pus mîna pe el“ și de-acum n-o să mai pună. Pentru că au dat-o afară. S-a sfîrșit.

Vera tăcea.

Capitolul al cincilea

A bia a treia zi am aflat cele întîmplate — Vera ne-a dat telefon și ne-a spus că astăzi va fi înmormîntat... Ania plîngea. Iar eu îi spuneam tot ce se spune cînd afli asemenea vești.

— Doar era tare bolnav, Ania.

Și dacă asemenea vorbe trebuiau să-i deslușească ei ceva și să o mai aline, atunci i-au deslușit și au alinat-o.

— Spre asta mergea, Ania. Dacă nu murea de atac de inimă, foarte curînd murea de altceva — știi doar.

— Știu, plîngea ea cu suspine.

— Și a trăit totuși destul de mult. Pînă la șaizeci de ani n-a ajuns, totuși a trăit, recunoaște că...

— Știu.

— N-avea nici o șansă de scăpare — Vera de mult mi-a spus...

După aceea am rămas singur, ca și singur adică — eu și Mașenka. Pentru că Ania n-a putut să rămînă acasă și a plecat numaidecît pentru toată ziua și acum trebăluia în preajma Verei și a sicriului. Se învîrteau pe acolo. Rînduiau. Găteau mîncare. Puneau la cale ce și cum. După datină, de bună seamă, ce altceva, chiar dacă ele, femeile, nu socoteau asta o datină.

Iar eu vorbeam cu Mașa :

— Mama vine repede.

Și mă gîndeam că trebuie cumva să-i spun fetiței că unchiul Nikolai Nikolaevici a plecat în Orientul îndepărtat și n-are să se înapoieze curînd.

— Mama azi e ocupată ?

— E ocupată.

— Mama se duce la serviciu acum ?

— Șezi cuminte, se întoarce repede.

Mă străduiam să nu mă gîndesc la faptul că Starohatov, prin judecarea și alungarea Verei, i-a grăbit sfîrșitul lui Nikolai Nikolaevici — putea să fie așa, dar putea să nu fie. Cine știe. Nu există motive și nu există urmări, îmi repetam eu și alungam gîndul.

Ania s-a întors spre seară. Îmi povesti că totul a fost tare trist. Vera Sergheevna arăta rău. Fiica Verei — avea cincisprezece ani de-acum — ședea tăcută ca un șoricel cuminte. Fetița era slăbuță, cu chipul tras, îi semăna tare mult lui Nikolai Nikolaevici.

Iar Perfiliev, spuse Ania, totuși a fost poate prea zelos. Se putea proceda foarte bine și FĂRĂ ASTA. Vera Sergheevna s-a împotrivit în cîteva rînduri, dar se împotrivea cu sfială, căci nu era momentul să dai dovadă de caracter. Așa că, atunci cînd au scos sicriul și cînd camionul a pornit cu mersul lui încet, șase inși ciudați, cu o tobă și cu trompete au pornit după el scoțînd cu

o iscusință semiprofesională sunete din trompetele acestea. Iar Perfiliev masiv și greoi, cobora din cînd în cînd, prin spatele camionului, pe pămînt, și îi dădea indicații mai marelui lor :

— Dacă s-ar putea și „Bășmăluța albastră“ — pe-ăsta-l știți ?

— Îl știm.

— Și „Își conducea pe front iubitul...“ — puteți să-l cîntați ?

— Putem.

În jurul cortegiului, luînd-o de-a dreptul, peste partea carosabilă, alerga sau, strecurîndu-se prin crăpăturile gardului, țîșnea puștimea. Și Perfiliev era evident bucuros că sînt oameni în jur și copiii mișună și îndeobște nu este pustiu și parcă e chiar o solemnitate. La urma urmelor, e o datorie ostășească. Ultimul drum. Și nu e nici o nenorocire că un prichindel oarecare strigă alergînd :

— Îl înmormîntează pe-ăla de sport, hai copii, mai repede !

Ania îmi povestea, iar eu îmi vedeam copilăria în razele fine ale vorbelor ei. Aidoma alergam cîndva și noi (numai că desculți), băteam cu picioarele praful fierbinte de pe drum și țipam cu osîrdie : „Mai repede, copii !... Mai repede roșcatule ! Îl înmormîntează pe instructorul de sport !“ Pe atunci așa-i spuneam : instructorul de sport.

După cîteva zile Ania mi s-a plîns de Vera — nu știu de ce Vera Sergheevna nu vrea să ne viziteze. Și nici să ne sune la telefon nu vrea.

— De ce ?

— Nu știu, își încreți fruntea Ania, nu știu, dar în relațiile noastre ceva s-a schimbat.

— După ce a murit Nikolai Nikolaevici ?

— Da... Chiar mai înainte — după ce a destituit-o Starohatov.

Încercam să o liniștesc — las-o în plata domnului ; acum, pasămite, Vera Sergheevna e independentă ; acum Vera Sergheevna nu are nevoie să se lupte cu Starohatov...

— Și ce-i cu asta ?

Înseamnă că nu mai are nevoie de mine și, deci, nu mai are foarte mare nevoie nici de tine.

Eu voiam să o liniștesc, iar Ania se supără și mai tare.

— Dar noi sîntem prietene ! Și povestea cu amărăciune cum trecuse zilele acelea pe la Vera Sergheevna numai pentru cîteva clipe. — Și, închipuie-ți, Vera Sergheevna nu s-a bucurat deloc. — I-a vorbit Anici rece. Și i-a spus că se grăbește, deși Ania trecuse numai pentru cîteva minute, doar acasă o aștepta Mașa...

Peste încă două zile Ania se întoarse de la Vera aproape cu lacrimi în ochi. Și îmi comunică :

— Gata... S-a sfîrșit cu prietenia noastră.

După cum se dovedi, de data asta Ania se simțise ca o străină acolo : la Vera Sergheevna erau niște profesoare care știau o mulțime de lucruri ; sporovăiau, discutau, iar Ania ședea retrasă, nimeni n-avea nevoie de ea, pentru nimeni nu prezenta interes.

— Se purta de parcă voia să-mi spună : ce vrei, fetițo ? Nu mai veni pe la mine, te rog...

— Păi nu te mai duce.

— Nu mă mai duc.

Și Ania prinse a spune cu patimă (și, bineînțeles, cu ciudă) că, se vede treaba, prieteni pot fi doar vechii prieteni — vorbea despre mătușa Pașa și mătușa Valia. Mai cu seamă despre mătușa Pașa, care, după cum se lămuri, călcase greșit și își fracturase piciorul.

— Ce om, ce femeie ! suferea Ania. Și, ca să vezi, a călcat greșit pe loc neted !

— Biata de ea.

— Cîți beți umblă, și unul n-a călcat greșit și nu și-a rupt piciorul. Nici unul !... Explică-mi și mie — de ce, dacă și-a rupt piciorul, trebuie neapărat să fie un om remarcabil și bun ? !

Ca și pînă acum, lucrul la portret nu mergea. Ca relaxare am început o lucrare nouă. Povestirea veselă, promisă Aniei, n-am putut să o scriu — ceva vesel nu-mi era la îndemînă. Noua lucrare era totuși o povestire cu

subiect bine închegat, cum nu mai scrisesem niciodată. De portret am să mă apuc mai tîrziu, așa mi-am zis...

Înainte să mă apuc de noua povestire am dus în debara o cutie mare de biscuiți, în care am pus ultimele materiale adunate despre Starohatov. În cutie erau înregistrări. Erau acolo fișe cu fapte, scene izolate din trei-patru pagini, schițe, casete de magnetofon conținînd convorbiri — pe scurt, tot ce adunasem. Pe capacul cutiei am scris cu litere mari : PORTRET ȘI MEDIU, ceea ce, bineînțeles, semnifica : portretul unui om și mediul său, adică materialele legate nemijlocit de portretul lui Starohatov. Ca și tot soiul de însemnări și gînduri tangențiale, care puteau să intre sau nu în acest portret. Lucruri definitive și ciorne puse la un loc.

Ultima însemnare pe care am aruncat-o în cutie era descrierea călătoriei aceleia în afara orașului — vizitarea vilei lui Starohatov.

...Cutia încă nu fusese dusă — îmi aduc aminte că Ania umbla și se tot uita la ea.

— Ce este, Ania ? am întrebat-o.

— Nimic, îmi răspunse ea melancolic. Mă uit la cutie.

Nu, mai întîi, dacă e să fim corecți, a avut loc ultima noastră discuție despre Vera. Ania se duse în odaie la Maşka. Mi-am aruncat privirile — era în dreptul ușii — și spuse :

— Totuși Vera ne-a fericit cu o vizită...

— Cum ?

— Vera a venit aseară. A apărut pe neașteptate, veselă, a rîs, a glumit — dar cam falsă. Nu mi-a plăcut.

— Ați stat de vorbă ?

— Puțin. Acum n-o mai menajez nici eu. Mi-a spus că vrea să rămînă pînă cînd vii tu, iar eu i-am spus că e timpul să mă duc la spital la mătușa Pașa.

— Ai trimis-o la plimbare ?

— Nu, zîmbi ea, am lăsat-o să mai stea cu Maşka.

— Ei, știi, asta prea seamănă a treabă femeiască. Am clătinat din cap și am început să rîd. Vera a venit să mai schimbe cu tine o vorbă, iar tu ai lăsat-o dădacă. A stat mult timp cu Maşka ?

— Nu. Vreo oră... Nu trebuia să-i duc mătușii Pașa portocale ?

— Dar cînd te-ai întors, ați stat de vorbă ?

— Cinci minute. Acum discuțiile noastre nu se mai leagă.

Ania era probabil prost dispusă. Cutia se afla pe masă. Și Ania se apropie de ea — o cercetă.

— Ca de obicei... O cutie atît de mare, spuse ea ironic, și o povestire atît de mică.

— Sînt multe de prisos, am lămurit-o eu.

— Da, da, îmi amintesc — mi-ai explicat.

De data asta nu erau cuvintele mele ca „proiect" sau „subiect", sau „personaje" și alte asemenea trăncăneli de scriitor — ci era o cutie de biscuiți în toată splendoarea și neputința ei de a se apăra. O cutie pur și simplu. Ceva real. Ceva vrednic de milă. Ceva care să împace în orice om și vizionarul și omul de acțiune. Căci oricît ți-ai lua avînt, oricît ai da din aripi și oricît te-ai ridica în zbor, mai devreme sau mai tîrziu, ea tot o să intre în matcă și are să se așeze foarte liniștit acolo. În cutie. Dacă în vorbele soției mele aș fi sesizat o anume ironie, ea nu m-ar fi jignit în vremurile acelea grele ale noastre și nu m-ar fi ofensat. Nu mă rușinam cîtuși de puțin de micimea mea. Nu mă simțeam stînjenit de aspectul cutiei.

Dar nu era ironie. Era altceva.

Ania atinse ușor cu degetele marginea de carton. Spuse :

— Și va să zică din pricina cutiei ăsteia trăim noi atît de greu și de prost ?

Vocea îi tremură și se frînse.

Nu mai adăugă nici un cuvînt. Intră în odaie. Se auzea cum mișcă pătuțul și cum îi așterne Mașei să se culce... În bucătărie se lăsa întunericul. Ședeam de unul singur. Și alături era numai cutia asta pe care ea doar o atinsese cu degetele. Și deodată totul a devenit aspru și clar, așa cum pot fi aspre și clare structurile interioare ieșite în evidență. Totul a devenit goliciune. Și bine conturat. Ania și fetița. Eu și cutia. Locuința prăpădită pe care o aveam. Și nimic mai mult.

După două zile, ca un ecou parcă și ca un răspuns la această goliciune, s-a abătut peste noi bucuria. S-a

abătut pe neașptate și ca din cer, cum numai o bucurie adevărată îți poate veni. Meșenka a început să meargă.

— Ai să vezi singur îndată, spuse Ania.

Și am văzut.

Ania o ridică pe Mașka din așternut (se juca acolo) și o puse pe podea. O secundă sau două, mîinile ei șovăiră — să-și dea drumul sau nu ? Și și-au dat drumul.

— Du-te la tăticu.

Eram la un pas. Sau, hai, doi, dacă sînt mai mici. Și Mașa făcu șase pași și la ultimul căzu în brațele mele. Apoi făcu opt. Apoi merse de la un perete pînă la celălalt. Așa s-a întîmplat. Cîteva zile în șir, și discuțiile noastre și ale altora s-au redus la o singură-singurică temă și noutate — „Mașenka a început să meargă". Telefonul nu mai amuțea. Și părinților le-am scris o scrisoare. Cu toate amănuntele și nimicurile, pe care părinții, cu fiecare an ce trece din viața lor, le prețuiesc tot mai mult.

În delirul bucuriei Ania și eu nu o dată și nu de două ori ne aruncam unul în brațele celuilalt în culmea fericirii — ne spuneam nouă înșine că, totuși, am învins. Și că timpurile grele au rămas în urmă și că vor veni timpuri mai bune și le vom sărbători, vom petrece, vom fi mai fericiți — vom fi fericiți, și o să trăim mult și o să murim în aceeași zi. Ania accepta cu plăcere jertfa aceasta, cu toată diferența de vîrstă între noi.

Trebuie spus că prima zi cînd Mașa a început să umble s-a întipărit în memorie în mod deosebit.

— Și totuși noi am rezistat, Ania ! am spus eu. Am spus-o atunci cînd nu mai puteam de bucurie.

Și uite ce-a ieșit :

— Noi ?

Și mă întrebă din nou. Tăios și aspru :

— Noi ?

I-am spus. Cu foarte multă băgare de seamă :

— Da, noi — ce e rău în asta ?

— Nimic, mi-a retezat-o ea autoritar și muierește : nu-ți însuși ceea ce nu-i al tău.

I-am spus :

— Încetează.

Dar ea o ţinea pe-a ei :

— Oare n-am dreptate ?

— Încetează !

Se puse pe plîns — izbucni în lacrimi. Eram iritat la culme : o fetişcană, o puştoaică, o mucoasă, şi se apucă de-acum să împartă familia în „al meu“ şi „al tău“... Însă de nimerit o nimerise. M-am apropiat de ea. Am recunoscut că are dreptate. Am început să o liniştesc. Eram încredinţat că pe femeie întotdeauna o poţi linişti, numai să nu-ţi fie lene.

Lucrul la portret nu-mi mergea. Terminasem în ciornă bucata cea nouă, căreia îi ziceam în glumă „povestire pentru odihnă“ — o terminasem şi revenisem la portret, dar treaba, din păcate, nu s-a înviorat. Simţeam, că pot lucra la orice, dor nu la portretul lui Starohatov. Mă aflam într-un impas.

Trecu o săptămînă.

Mai trecu una.

Am recurs la un mijloc foarte eficace — am vorbit cu Starohatov pe şleau. Mi se părea că o convorbire pe şleau are să-mi învioreze spiritul de observaţie, cîte ceva o să-mi limpezească şi poate, o să-mi sugereze ceva — o să mă trezească măcar. Însă nici asta n-a ajutat.

Capitolul al şaselea

Convorbirea cu Starohatov a fost originală.

— Igor, — îmi spuse la telefon, aşa cum spun toţi întotdeauna — să trăieşti. Cum îţi merg treburile ?

Tonul era potrivit, de toate zilele şi chiar vădea o oarecare dorinţă de a lua contact cu mine fără ceremonie — nu era un ton profesional. Tocmai un asemenea semnal aşteptam.

— Mă joc cu fetiţa şi mă răstesc la nevastă, am răspuns aproape alene — ce treburi să mai am !

Iar el îmi spuse :

— E pustiu. Am dat-o afară, Igor, iar acum parcă e pustiu în jurul meu.

— Ați pierdut sensul vieții ?

— Exact ! izbucni el în rîs.

— O să vă obișnuiți.

— Bineînțeles... Dar deocamdată simt că e pustiu fără ea. Sînt bucuros că am pedepsit-o : era necesar. Dar cînd tragi linie la o vrajbă de mai mulți ani, senzația este destul de neplăcută...

— Da, i-am ținut eu prudent isonul.

— Cînd cineva te dușmănește zilnic, simți că trăiești.

Am vorbit despre faptul că întotdeauna omul e nemulțumit. Dacă se ceartă cu cineva — e rău, dacă nu se ceartă cu nimeni — iar e rău. Am mestecat șmoala asta vreo cinci minute sau chiar zece. Apoi am făcut un pas nițeluș într-o parte.

— Dacă tînjiți după trecut, i-am spus, vă pot peți o persoană corespunzătoare.

— Cine e ?

— Vecina mea. Locuiește pe scara noastră.

— E rea cumva ? Înțelesese că e o glumă. Începu să rîdă. Are și năravul să muște ?

Convorbirea a început să fie mai liberă. Și mai lipsită de răspundere. Și atunci am procedat la o substituire domoală și ușoară :

— Și eu, Pavel Leonidovici, m-am lămurit definitiv în privința unui om — și tot așa, parcă am un gol în suflet.

Singur își aminti :

— Cel la care te gîndeai mereu — care era un fel de enigmă ?

Exact.

— L-ai descifrat ?

— Într-un fel, da.

— Interesant, răspunse el.

Și la iuțeală, prinzînd vorba din zbor, am pornit aterizarea. În jos. Din nori.

— Știți ce, Pavel Leonidovici, veniți pe aici, dacă aveți timp, firește.

— În vizită la tine ?

— Am strîns mult material despre el. Este interesant. Realmente interesant.

— Să vin ? reflectă el.

— Să veniți, să ascultați și să-mi apreciați truda migăloasă — am spus și aproape că am izbucnit în rîs. Parcă făceam pe modestul și în același timp încercam să glumesc. Există o asemenea intonație. Glumesc, pasămite, pentru că mă sfiesc. Și numaidecît strecurăm ca o aluzie destul de transparentă : doar dumneavoastră îmi sînteți, oricum, dascăl, Pavel Leonidovici, așa că aveți bunătatea și ascultați-mă și apreciați.

Și mai era încă o aluzie, foarte, foarte vagă : poate că din acest material se poate face un scenariu ?

Și în aluzie — o mică momeală, abia sesizabilă : poate în colaborare, ce ziceți ?

Totul însă, de bună seamă, era diluat în tonul de bază al convorbirii — însuflețit și, pe cît posibil, rugător. Căci tocmai îl rugam pe Starohatov — îl rugam, voiam să-l conving cu orice preț să vină. Să pun mîna pe el. Să-l ademenesc la mine. Și totul s-a cristalizat în cuvintele :

— Să ascultați și să-mi apreciați truda, — veniți, ce ziceți ?

— Acum ?.. Chiar în momentul ăsta ? Începu să rîdă.

— Da... Dacă puteți.

Am așezat receptorul în furcă. Și numaidecît am expediat-o frumușel din casă pe Ania. Cu mașina, Starohatov într-o clipă va fi aici. Ania tresări :

— Cu Mașenka ?.. Să plec ?.. Să ne plimbăm ?

— Da. Da. Da.

Și iată-ne în bucătărie. El și eu. El ședea pe locul cel confortabil, la fereastră ; acolo se putea pune cotul pe masă, iar capul se putea rezema comod și măreț de mîna stîngă — cu atît mai mult cu cît în momentul acela capul lui Pavel Leonidovici era chiar cărunt și leonin. Și capul și atitudinea îi deveniseră, dacă pot spune astfel, deosebit de leonine, sau îndoit leonine, cînd el înțelese pentru ce a fost invitat. Și înțelese repede. Numaidecît.

— E clar, spuse el deslușit, dînd din cap și privindu-mă în ochi.

Și încă o dată:

— E clar, — și iar dădu din cap, acceptînd jocul. Nu-și ieși din fire, nu se bosumflă, nici nu fu prea surprins — căci nu e din aceia care-și ies din fire și sînt surprinși ! „Va să zică, în mine, Starohatov, și-a înfipt colții. Hai să ascultăm". Chipul lui era liniștit : pentru mine, pasămite, e chiar interesant... Păcat numai că înregistrările astea pe magnetofon te izbeau peste nas prin decăderea artei și mediocritatea contemporană. Dar, mă rog. Să ascultăm.

Și ascultarăm.

El privea pe fereastră — întors pe jumătate. În clipele acelea și eu priveam pe fereastră. Iar magnetofonul își vedea de treabă.

„...În cazul lui Pavlușa Șarikov, Starohatov încă se mai temea. Tocmai de aceea treaba s-a făcut deosebit de subtil. Cu precauții. Lui Șarikov i s-a părut chiar că Starohatov l-a jecmănit neintenționat, fără să vrea. Însă n-a fost fără voie. Pur și simplu a fost pentru prima dată..." vuia glasul meu.

Banda fîșîia și pîrîia sec. Urma scena dintre Kolea Okonnikov și Starohatov.

Cu ea a început cîndva totul.

Kolea Okonnikov : Vă sînt foarte recunoscător, Pavel Leonidovici.

Starohatov : Ei-ei, Kolea, fleacuri.

Kolea : Nu sînt fleacuri, Pavel Leonidovici. Îmi dau seama foarte bine că astea nu sînt fleacuri — nu refuzați, Pavel Leonidovici.

Starohatov (calm și cu răceală, luîndu-i vorba) : Dar eu nu refuz, Kolea. O să fim coautori.

Kolea (amuțise ; și numaidecît — precipitat, mașinal) : Firește. Evident. E de la sine-nțeles...

Scena era impresionantă, ce să mai vorbim. Dar era inclusă în relatarea mea. Cu glasul meu.

Iar în continuare au început documentele. Primul fragment documentar era convorbirea cu bețivanul de Scenarist Pleșuv. La o măsuță. Cu bere.

„El m-a salvat. Mi-a îmbunătățit scenele. Mi-a luat la mînă tot scenariul".

„Te-a ajutat, da ?" (Întrebarea mea.)

„Remarcabil om — remarcabil, remarcabil !"

„Mai ia o bere".

„M-a ajutat, cum te ajută un părinte. Cum te ajută un frate. Dezinteresat. Sincer. Nimeni și niciodată nu m-a ajutat, așa cum m-a ajutat Starohatov".

„N-a luat de la tine nici o copeică — ești sigur ? Nu cumva berea ți-a întunecat mintea ?" (Precizarea mea.)

„La ce te referi !"

Trecerea la textul documentar nu putea să nu aibă efect. Și a avut : Starohatov scoase un fluierat încetișor chipurile, oho !

După care se interesă :

— Cine e ? Aștepta răspunsul și încerca să-și amintească singur (iar bețivanul Scenarist tot vorbea, vorbea, vorbea — și i se tot tăia răsuflarea din pricina celei mai mari și unicei exaltări din viața lui).

— Așa e. A fost unul... Mi-am adus aminte, dădu din cap Starohatov. Și am văzut pe fața lui că așa este. Și-a amintit.

Treaba începu să fie mai simplă, amîndoi ne molești-răm. O audiție ca oricare alta. Starohatov se așeză mai comod pe scaun. Eu schimbam caseta. Sau, bunăoară, derulam cu viteză mare fragmentele mai puțin interesante — cînd iuțeam, cînd încetineam viteza „transmisiei" și mă străduiam pe cît posibil să-mi dovedesc capacitatea de regizor. Și ideea mi-a reușit tocmai pentru că Starohatov a susținut-o de îndată. Și chiar a încurajat-o. Lămurind sensul și sesizînd legătura dintre un fragment de bandă și celălalt, numaidecît făcea un gest din mînă : dă-i drumul mai departe. Sau chiar spunea :

Aici e totul clar.

— Se poate sări ?

— Da.

Și eu rulam din nou. Derulam și porneam fără zgomot la rotații sporite.

— Aici vom asculta pînă la capăt, spunea Starohatov.

Se trezise în el interesul — interesul dramaturgului.

Tocmai începuse lunga scenă cu Inginerul Liniștit. Povestea tristă despre cum i-a murit omului soția. Și cum a rămas el singur în odaia goală și prăfuită.

„Nici nu-mi trecea prin cap că Starohatov o să mă ajute să fac din materialul meu brut — un scenariu".

„Și v-a ajutat ?" (Vocea mea.)

„Probabil, pe Pavel Leonidovici l-a mișcat descrierea înmormîntării soției mele. Și singurătatea mea l-a mișcat. Și odaia mea".

„Înțeleg".

„E mult praf aici — mutați-vă la masă. Am să pregătesc un ceai".

„Mulțumesc". (M-am așezat.)

„Asta este fotografia ei. (Pe perete.) Înainte de boală..."

Scena putea fi scurtată, desigur, dar vedeam că pe Starohatov l-a impresionat. Era o scenă excelentă. Se și constituia aparte, ca un lac peste care dai brusc în mijlocul crîngurilor din cîmpia rusă, el există, deși nu pe hartă. Un lac mic. Vedeam că Starohatov ascultă cu plăcere și nu vrea să grăbească evenimentele. Și eu parcă înghețasem. Amîndoi ascultam.

Neliniștea mea se sfîrși : devenise clar că într-un fel sau altul ceea ce proiectasem nu va da greș. Starohatov are să asculte totul. Pînă la capăt. N-are să se ridice. N-o să plece la jumătatea frazei sau la pauza pentru derulare.

Înregistrarea cu Inginerul Liniștit a fost făcută în cameră și era uimitor de curată — nici un zgomot, nici un sunet, — Starohatov și eu am putut chiar să vorbim, fără să tulburăm liniștea și melancolia încremenită a clipelor acelora.

— De multă vreme te ocupi cu treaba asta ? întrebă Starohatov.

— Demult.

— Și ai investit multă trudă ?

— Mi-am dat silința.

El repetă :

— Lăsăm scena să se desfășoare pînă la capăt.

Am dat din cap : lăsăm. Iar înregistrarea își depăna povestea la fel de măsurat și egal și melancolic — vorbea inginerul : „Ea a murit repede. Într-o săptămînă. Exact șapte zile a suferit“ — și a tăcut, iar eu (acolo, în înregistrare) n-am mai întrebat și am privit la pînzele de păianjen de pe tavan.

Se auzi zgomotul ușii — era Ania. Cu Mașenka și căruciorul.

— Ea nu știe. Nu e la curent — i-am spus repede și cu precauție.

Starohatov făcu un semn cu capul.

Ania aruncă o privire către noi :

— Bună ziua.

Era foarte reținută — firește, se gîndea că lucrăm. Se gîndea că Pavel Leonidovici îmi apreciază acum truda îndelungată. În fond așa și era.

Ania ne pregăti ceai. Găsi niște napolitane vechi, pesemne rămase de la Mașka. În casă nu prea aveam de-ale gurii, mai mult bucuroși eram decît bogați. Așa că ea la asta se gîndea — la faptul că se află un oaspete în casă. Și nu la întrebările și răspunsurile ce se auzeau de pe bandă.

Ceaiul era pe masă. Și Ania plecă numaidecît (în tăcere). Dar ceaiul se răci, pentru că noi tocmai îl ascultam pe Jenea Albeață (douăzeci de minute), pe care Starohatov îl jecmănise, dar nu dintr-o dată, ci numai dintr-a doua rundă. „Mai întîi l-am trimis undeva !“ — strigă semeț glasul lui Jenka.

Urmară după aceea reflecțiile mele tot zece minute, nu mai puțin) — cum să-l descifrezi pe Pavel Leonidovici, cum să-l înțelegi ? Ce bizar se împacă în el rapacitatea fățișă și mărinimia evidentă !

Starohatov asculta. Era cam încordat.

Eu tăceam.

— Din nou eu... intră Ania.

Am întrebat-o din priviri — ce s-a-ntîmplat ?

— Să vă încălzesc ceaiul, lămuri ea. De ce nu-l beți ?

Și-l încălzi. Turnă iar în cești. Și Starohatov deodată o aprobă — din delicatețe :

— Ceai ?... Mulțumesc, Ania. Cu plăcere.

Și atunci Ania, parcă stimulată, spuse pe neașteptate :

— Îmi e tare penibil, Pavel Leonidovici... Ceai gol. Și napolitanele astea...

Și continuă să vorbească. Cu o rugă ascunsă în glas (soția artistului) :

— Sîntem atît de săraci... Dacă din asta — își îndreptă privirea către discul magnetofonului — cu influența dumneavoastră... Dacă s-ar reuși să se facă un film, ne-ar fi de mare ajutor, Pavel Leonidovici.

Tăceam amîndoi. Magnetofonul își continua spusele în șoaptă. Depăna, rotație după rotație. Iar Ania, de bună seamă, nu simțea absurditatea rugăminții ei înduioșătoare.

— A muncit atît de mult, Pavel Leonidovici. A uitat de tot ce se petrece pe lume. Și-a dat toată silința...

— Cred, spuse Starohatov.

— Și nopți, și zile. Ca un blestemat...

— Destul, Ania, am întrerupt-o eu (artistul exigent, ridicînd tonul la soția sa, care, deși o bună soție, e femeie doar).

— De ce ?

— Ajunge.

Ania tăcu. Dar lăuntric nu se resemnă cîtuși de puțin. Îi dărui lui Starohatov un zîmbet insinuant și rugător.

— Ajutați-l, Pavel Leonidovici, nimeni, în afară de dumneavoastră, n-o să ne ajute.

Și plecă. Cu pași liniștiți și discreți. Soția artistului. Iar noi ascultam mai departe.

Înregistrarea soților Nevelski — Volodea și Vika — l-a făcut pe Starohatov să zîmbească. Ce raritate, ca niște cineaști, ca și tine, să te vorbească de bine în lipsă. Vocile Vikăi și a lui Volodea erau curate și limpezi, și îi cîntau osanale curate și limpezi. Mulți ani lui Pavel Leonidovici Starohatov. Elogiul lor sincer în aliaj cu un anume farmec al culturii lor i-ar fi făcut oricui plăcere.

— Oameni cumsecade, am spus.

— Cumsecade, a repetat el.

Și parcă de la înălțimea „cumsecădeniei" cuiva și a mărinimiei cuiva — un al treilea — Starohatov m-a îm-

puns ușurel. A fost singura împunsătură în toată seara. Dar a fost.

Se depănau reflecțiile mele despre rapacitate și despre faptul că îndeobște pofta de a înhăța este destul de puternic dezvoltată la Homo Sapiens... Starohatov spuse :

— În locul ăsta te-ai enervat, Igor... Ia ascultă-ți propria voce — e bolnavă. Nu e de om sănătos.

I-am răspuns că într-adevăr eram nervos.

— S-a lucrat greu ?

— Greu.

— Ca să vezi. Iar eu aș fi crezut că toată munca ta este LA NIVELUL UNUI DETECTIV.

Am înghițit-o. M-am limitat să observ încetișor :

— Și detectivii se enervează.

— Da, se enervează. Este adevărat. Dar ce nevoie aveai tu de asemenea chinuri neproductive ? La ce bun, iartă-mă, să-ți irosești nervii ? Zîmbi. Să fi trecut pe la mine pe-acasă și să mă fi întrebat : uite, așa și așa, Pavel Leonidovici, sînteți o enigmă pentru mine.

Din nou zîmbi :

— Ți-aș fi spus numaidecît adevărul. Ți-aș fi spus și despre calitatea de coautor, ți-aș fi spus totul.

Și din nou un zîmbet :

— N-aș fi făcut un secret din asta, Igor.

Tăcurăm un timp.

Și într-adevăr, m-am gîndit, mi-ar fi spus. N-ar fi făcut un secret din asta. Așa, simplu... Și imediat mi-a trecut prin minte un gînd, așa cum îți vine o inspirație : nu mi-ar fi spus, pe dracu' ghem mi-ar fi spus. Acum e bun. Acum toți sîntem buni. DACĂ AȘ FI VENIT CU ÎNTREBAREA, NICI N-AR FI ÎNȚELES DESPRE CE ESTE VORBA.

Iar Starohatov o ținea pe-a lui :

— Ți-aș fi spus. Ți-aș fi spus dintr-o dată, Igor.

Se înmuiase întrucîtva. Devenise tăcut. O audiție îndelungată te vrăjește fără voie — te înmoaie, te leagănă. Oricît de adînc te tulbură textul, după vreo trei ceasuri devii somnoros și moale. Așa și ședeam — epuizați. Iar magnetofonul scotea și storcea din el încărcătura la fel de uniform, cuvînt după cuvînt, dialog după dialog — fără încetare.

Și numai cînd începu să se audă tema „s-a transformat“ — și cuvîntul prinse a licări ici și colo : după TRANSFORMARE, ca urmare a TRANSFORMĂRII, la doi ani după TRANSFORMARE. Numai atunci reacționă Starohatov. Spuse, ca și cum ar fi spus-o un profesionist, apreciind scenariul cuiva :

— Cuprinzător cuvînt. Nimerit.

Și un minut încheiat sau chiar două — în orice caz, atît de mult încît am întors privirile într-o parte — el tot dădea și dădea din cap. Era de acord. Tocmai aici (ca timp) lui Pavel Leonidovici i se făcu poftă să aprindă o țigară și împușcă una din pachetul meu.

— Ce primăvară minunată, spuse el, aprinzîndu-și țigara.

— Da.

— Locatarii din blocul nostru au primit dispoziție ca azi să sădească pomi. Iar eu am zăbovit la tine.

— Și eu trebuie să sădesc. Și mi se pare că tot azi.

— Și tot la ordinul administrației.

— La porunca tinerei mele soții.

— Aniei îi place să sădească pomi ?

— Nu, Aniei îi place însă cînd sădesc eu pomi.

— A-a-a, prinse el a rîde, se mai întîmplă. Frățioare, e trimisă de administrație.

Iar magnetofonul tot depăna și depăna în șoaptă. Demonstra. Răgușea. Convingea. De-acum noi nu-l mai ascultam.

Totul era clar.

Se învîrtea ultima bandă. Sau penultima — oricum — lucru de migală. Rămășițe. Starohatov se ridică.

— Totul e adevărat, spuse el destul de calm. S-a prostituat Pavel Leonidovici.

Păși în vestibul. Își luă acolo pălăria.

Era puțin gîrbov. Pasul încetinit. Și privirile îi erau suferinde, stinse și obosite — nu privea spre mine, privea în jos, fixîndu-și pantofii.

— S-a prostituat, repetă el.

Și o porni în jos.

— Dar o dată — n-am uitat eu să-l întreb, așa cum proiectasem — dar o dată, după TRANSFORMARE, ați mai dat ajutor dezinteresat — de ce ?

Zîmbi.

— Da. Și din nou zîmbi. Chiar, de ce ?

Și o porni în jos, spre mașina lui. Și plecă.

...După vreo patru zile mă sună la telefon un prieten. Printre altele, îmi dădu de știre :

— Știi noutatea — pe Starohatov l-au dat afară de la Școală.

— Poate că a plecat singur ?

— Poate... Se pare însă că, totuși, l-au dat afară.

Convorbirea a durat puțin : m-a chemat nevastă-mea. N-am reușit nici să cumpănesc noutatea, nici să o comentez.

Ania îmi spuse :

— Ai o mică datorie — n-ai uitat ?

„Mica datorie" consta în sădirea pomilor.

— Igor, nu fi leneș, Ania se apropie, du-te după pomi.

— Acum ?

— Da, da. Și mai repede — Koșeliov te așteaptă.

— Care Koșeliov ?... După cît mi se pare, s-a făcut noapte, Ania. (Era seara tîrziu.)

— Atunci grăbește-te.

— Ania, dar dacă mă reped mîine ?

— Mîine o să treacă buldozerul pe acolo.

Nu departe de blocurile noastre cu multe etaje se demolase ultimul cătun care mai dăinuise. Fusese șters de pe fața pămîntului. De fapt, acolo încă demult de tot fusese șters totul, cărat sau jefuit, în afară de cîțiva meri noduroși, după cît se pare sălbăticiți.

— Se prăpădesc niște meri. Pricepi, Igor, meri ! Ania numai că nu plîngea cînd o vecină îi povesti despre pomii abandonați. Ania vedea aievea mărul salvat. Care va crește lîngă ușa de la intrarea noastră. Și despre care uneori trecătorii întîmplători vor vorbi cu o nuanță de admirație — oameni simpli și cumsecade.

Iar Koșeliov era un soț supus și pașnic al soției sale — Valia Koșeliova : această Valia, vecina, hotărîse încă din ajun că blocul nostru are neapărată nevoie de o zonă verde.

— Vine acum ! strigă Ania de la fereastră.

Jos, într-adevăr, se foia nefercitul Koșeliov. Cu două lopeți — una pentru mine.

Am coborît.

Era seară. Întuneric. Mergeam în direcția fostului cătun, lovind cînd și cînd cu lopețile, ca moșnegii cu bastoanele. Nu păream a fi niște salvatori ai merilor, aduceam grozav cu niște gropari.

Și iată-ne, pe Koșeliov și pe mine, rătăcind prin beznă printre tufe joase sălbatice și gropi căscate. Uneori ne ciocneam. Nici pomeneală nu mai era de vreun măr. M-am așezat pe niște cărămizi. Koșeliov se poticni în întuneric și dispăru într-o groapă ; tot mai căuta un măr. Mai tîrziu apăru.

— Hai să luăm măcar un arțar, oftă Koșeliov, temîndu-se de Valia lui.

— N-am văzut arțari pe aici.

— Păi mergem pe cărăruie pînă la pădure. Colea, trei kilometri.

— Cît ?

— Trei.

— Tu, se vede treaba, ești plin de forțe, am remarcat eu.

Nu-mi răspunse. Doar ce ieșise din groapă și se scutura.

Pînă la pădure, bineînțeles, erau nu trei kilometri și nici chiar patru. M-am dus cu el din pură compasiune, căci fără îndoială Koșeliov s-ar fi îndreptat într-acolo și singur.

— Uite-l. Privește... O mîndrețe, spuse în cele din urmă Koșeliov, punînd ochii pe un arțar la marginea pădurii.

Voia tare mult să-și uluiască de dimineață nevasta, pe Valia lui. Și de aceea a trebuit să dezbat cu el îndelung și serios. Arțarul era frumos, nimic de zis. Și arătos. Și înalt. Dar eu știam absolut precis că nu-l vom putea căra... Se arătă luna, cerul se limpezi, și luna încremeni solemn în înalturi. Ca un imens punct galben. Iar micul arțar l-am ales fără greutate — nici nu trebuia să alegi, se oferea singur stînd acolo în lumina lunii.

Și numai după încă patru zile m-am dumerit deodată. Gîndul mi-a venit brusc și tot dintr-o dată, însă eu am scos un „hm“ și n-am crezut în el : prostii, nu se poate !... Și atunci gîndul mi-a venit din nou, dar de data asta a venit mai domol, mai potolit, mai pe lăbuțe. Și puteam să întind mîna și, fără teamă să ating această pisicuță-rîs. De aceea și venise.

„A fost Vera pe la noi, mi-a spus Ania atunci. Iar eu am plecat la mătușa Pașa la spital“. — „Nu e bine : Vera a venit să mai stea de vorbă, iar tu ai lăsat-o pe post de dădacă. A stat mult cu Mașa ?“ — „Nu. Cam vreo oră...“

Am sunat-o la telefon.

Receptorul l-a ridicat fiica ei — o fetiță de cincisprezece ani, cuminte, cu fața ascuțită și subțirică la trup, leită Nikolai Nikolaevici.

— Mama nu este acasă, răspunse ea abia auzit.

Și adăugă. Aproape în șoaptă :

— Astăzi are să vină mai tîrziu. Să-i transmit ceva ?

Nu voce era, ci freamăt de frunze.

Am sunat mai tîrziu (la ora aceea nu mai aveam îndoieli) :

— Vera ?

— Eu sînt.

N-am lungit-o :

— I-ai dat totuși contralovitura.

Și Vera îmi trînti pe loc, provocator, cu impertinență :

— Păi tu cum credeai !

Cu un ton stăpînit i-am cerut să-mi povestească — oricum eram implicat în cele întîmplate. Vorbind pe șleau : însemnările, în care ea a scotocit și pe care le-a luat, sînt ale mele.

— Doar nu te-ai prea omorît pentru mine. Și uite că m-am hotărît să umblu singură prin însemnări.

— Și n-ai întrebat dacă se poate ?

— Ce nevoie aveam să te-ntreb ? În primul rînd îmi ești bun prieten. În al doilea rînd, știam că n-ai să mă lași să mă uit în însemnările astea.

Și adăugă, biciuindu-mi urechea :

— Tu ești dintr-un soi special.

— Care ?

— Păi ăsta, spuse ea : socotea că sînt cam laș. Firește, nu în sensul că mi-e frică de Starohatov, ci în sensul că nu vreau să mă amestec nicăieri — adică în cel mai răspîndit și uzual înțeles al lașității.

Nu i-am răspuns. Nu m-am apucat să-i răspund. Nici n-am spus că am fost ocupat cu treburile ei și că pe mine mă interesa Starohatov-omul și Starohatov-caracterul, nu Starohatov în calitate de conducător al Școlii...

— Tu doar ești artist. Ești curățel, continua ea. Tu mai degrabă ai muri decît să te mînjești pe lăbuțe.

Am înghițit-o și pe-asta.

— Puteai să relatezi despre însemnările tale la dezbaterea aia. Puteai să mă salvezi, să mă aperi...

Și pe-asta am acceptat-o.

— Sigur, ți-era teamă că așa ceva are să fie luat drept denunț. Curatul nostru Igor — deodată denunțător.

Aici totuși am găsit replica adecvată — am spus că nu vreau și nu știu să-mi transform munca în reclamație îndreptată împotriva unui șef ierarhic superior. Chiar dacă reclamația aceasta este sub semnul celei mai înalte dreptăți. Așa sînt eu și e greu de-acum să mai fiu reeducat. Nu sînt împotriva unei gîndiri eficiente și care urmărește un scop, dar sînt împotriva schimbării ei imediate pe monezi de zece copeici.

— Bine, mi-o reteză ea, ajustează-ți conștiința în așa fel încît să-i fie cît mai moale.

Iar după aceea începu să-mi povestească ce s-a întîmplat.

Da, a citit însemnările mele — demult bănuia că am asemenea însemnări. Totuși ideea însăși de a le valorifica i-a venit pe neașteptate. Mai mult ca sigur, în ziua aceea pe Vera a condus-o mai degrabă intuiția : doar de știut nu știa că Ania se va duce la spital și o va lăsa singură. Știa în schimb foarte bine ce i-a picat în mînă, cînd i-a picat. Ea n-a scotocit. N-a căutat. A dat întîmplător peste cutie și peste foile așezate acolo, citind numai o însemnare de douăzeci de pagini, cea care relata cum au fost jecmăniți Kolea Okonnikov și Pavlușa Șarikov, doi din toți.

— Ai avut noroc, i-am spus.

— Nu mă plîng.

A avut noroc — dintr-o dată a dat peste foile în care erau „păcate", și numai „păcate" ale lui Starohatov. Și a mai avut noroc că Ania a plecat la spital la mătușa Pașa. Și a mai avut noroc că eu n-am apărut pe neașteptate acasă. Mai concis : a avut noroc. Căci de mult aștepta CLIPA EI... A transcris într-un carnețel faptele privind impunerea calității de coautor, a copiat chiar replici caracteristice din convorbirile lui Starohatov, care pîndeau prada — totul, pînă la data aproximativă cînd au avut loc aceste convorbiri.

Și cu „securea" asta Vera s-a dus la Comitetul de Stat pentru Cinematografie — la același împuternicit. El a primit-o. Și-a amintit de ea. Vera a fost calmă și întreprinzătoare. „Securea" se afla în poșeta ei, într-o obișnuită poșetă de damă.

— ...I-ai citit cu voce tare ?

— Da.

— I-ai citit mult timp ?

— Nu mă grăbeam nicăieri.

După ce a ascultat-o pe Vera, împuternicitul Comitetului de Stat l-a chemat pe Starohatov și a avut loc, chipurile, a doua rundă de dezbateri. Și reprezentantul Comitetului de Stat l-a eliberat din funcție pe P. L. Starohatov, printr-o decizie. L-a îndepărtat din funcția deținută în legătură cu ieșirea la pensie. Bineînțeles, nu în aceeași zi. Dar aproape în aceeași zi. „Securea" s-a dovedit eficientă.

— Nu m-am apucat să-ți dau de veste, spuse Vera. Însemnările le-am distrus chiar acolo. Am hotărît să încheiem povestea fără zgomot și publicitate.

— Fără scandal...

— Fără.

— Dar acum lucrezi în sfîrșit în învățămînt ?

— Lucrez.

Și spuse :

— La revedere. Noapte bună.

— Noapte bună.

Încă de la începutul convorbirii am întrebat-o cum stau lucrurile la ea acasă, și Vera mi-a spus că e trist.

Continua să aibă tot felul de griji nu tocmai vesele. Comandase un grilaj pentru mormîntul lui Nikolai Nikolaevici. Asigurase îngrijirea mormîntului. Pe placa funerară abia se făcea inscripția. Și așa mai departe.

Și nu puteam să nu mă gîndesc că acum nici Starohatov n-o duce pe roze. Lipsit de activitate, acum șade în apartamentul lui, vlăguit și vrednic de milă. Sau poate că șade plin de ură, de mînie mocnită, și mînia asta o suportă aproape în întregime credincioasa lui soție. Dacă n-am pune la socoteală că mînia îl macină pe dinăuntru. Îi arde măruntaiele. Nici vorbă, Starohatov și Vera și-au schimbat lovituri. Fiecare a încasat. Este bilanțul vrăjmășiei.

Capitolul al șaptelea

Continuam să ne manifestăm, așa cum e și normal, ca niște oameni plini de viață să se cunoască. Ania zîmbea acum tot mai des. Ania se maturiza.

A citit în ziar un nume de familie bine cunoscut pe plan literar.

— Caraghios, spuse ea. Un om destul de tînăr, și i s-a decernat premiul literar pentru povestire.

Spusele ei conțineau în sine întrebarea : tu doar ești mai cu experiență, Igor, ție nu ți s-a decernat ?

— N-am nevoie de premiu.

— De ce ? Ce-i cu prostia asta ?

— Nici n-am avut timp. Se cade să le prezinți o povestire, iar eu am uitat...

Dar glumele erau tot mai rare. Ania chibzui ce era glumă și ce era ciudă în răspunsul meu — pricepu și zîmbi.

— Lasă, dragule... Eu și așa te iubesc. Și nu e nevoie să-ți dai osteneala să arăți mai bun decît ești.

Vorbea sincer. Cu dragoste. Și era evident că vrînd-nevrînd mă privește acum ca pe un om care nici la douăzeci și cinci de ani, nici la treizeci și cinci n-a izbutit nimic deosebit. Care încă se mai umflă în pene, căutînd

să se convingă pe sine și să-i convingă pe alții că e totuși scriitor, creator, artist, că scrie niște portrete neobișnuite ale unor oameni vii, dar, în fapt, toate astea sînt doar așa — vorbe goale.

Luîndu-mă în rîs, de bună seamă, ea mă compătimea ; tonul esențial aici era cel obișnuit, de toate zilele — trăia cot la cot cu omul care o atrăgea, deși era nenorocos și nu știa să trăiască.

— Halal scriitor, nimic de zis, spunea cîteodată Ania, alintîndu-se și sărutîndu-mă. Dostoievski.

Ania era simplă în cel mai bun înțeles al acestui cuvînt ; simplă și neclintită în opiniile ei, și dacă ochii i s-au deschis, atunci s-au deschis larg.

— Ca să ți se acorde premiu, după cum se vede, trebuie să te prezinte o revistă sau o editură.

— Oare ? am spus eu.

— Acum știu totul, dragul meu. Este necesar să scrie despe tine criticii.

— Și știi și cum se face ca ei să scrie ?

— Trebuie să întreții relații. Trebuie să trimiți criticilor povestirile tale. Poți chiar să stai la masă cu ei și să tragi o mică beție...

Ca întotdeauna, vorbele ei aveau un farmec al ignoranței și tinereții, dar prin acest farmec uneori se manifesta o minte ageră. Viața se orînduia. Viața, deși puțin cîte puțin, se încălzea. Din momentul însănătoșirii Mașei am devenit o familie normală, ne amelioram felul de viață, cumpăram cîte ceva, ne înfrumusețam cu cîte ceva locuința și de-acum ne preocupam serios pentru a ne organiza într-un fel sau altul vacanța de vară. Mașa mergea la grădiniță. Ania la lucru. De la lucru Ania se întorcea mulțumită, plină de energie, nici o umbră de oboseală. De șase luni o ajuta în munca de secretariat pe Lena Prosina, iar în paralel spăla eprubetele și retortele din laborator.

Odată m-am plîns că nu-mi merge deloc portretul lui Starohatov. Ania începu să rîdă :

— Starohatov al tău, orice s-ar spune, a fost un adevărat soț și tată, știa să-și hrănească familia.

Nici n-am crîcnit.

— Totuși, pe bărbatul care știe să cîștige îl stimezi.

— Păcat numai că în același timp îi jecmănea pe băieți.

— Lasă, dragule. Singur spuneai că în materie de scenariu nu există graniță — pe unul îl jecmănea, iar altuia îi dăruia.

Așa a înțeles ea lucrul ăsta.

Am întrebat-o :

— Ții tare mult ca eu să jecmănesc ?

— Prostule. Ea începu să rîdă. Aș vrea să-l văd pe unchiașul care să se lase jecmănit de tine. Știi ce am observat ? Întrebarea dacă e bine sau rău să ai bani îi chinuie taman pe ăia care nu sînt în stare să-i cîștige.

Zîmbi :

— În Starohatov al tău era totuși avînt și era energie, dar în tine ce este, dragule ?

Așa mă îmbărbăta ea.

Lucrul la portret nu-mi mergea. De cîtva timp tocmai mă pusesem în mișcare, cînd apărură fapte noi și, corespunzător, apărură noi însemnări de-ale mele. Faptele erau triste. Mai întîi am aflat că Starohatov și-a vîndut mașina, deoarece nu putea să conducă ; amănunte nu aveam. După aceea am aflat despre boala lui : i se deformase coloana vertebrală și încetul cu încetul i se anchilozau mîinile. A fost văzut. Starohatov era bolnav. Slăbit și încovoiat — un bătrîn — se tîra anevoie pe stradă, așa cum rătăcesc bătrînii fără ocupație și bolnavi. De lucru nu avea. Vîna creatoare îi secătuise. Iar Vitalik își trăia viața lui în nord.

— Da-a. Dacă nu-i sănătate, n-ai nevoie de mașină, îi țineam eu isonul interlocutorului. Era un tînăr cineast. Dezghețat. Capabil. Talentat chiar. El cumpărase mașina de la Starohatov. El îmi povestea despre fostul Conte.

— Sărmanul Starohatov umblă pe străzi...

— Sărmanul, am recunoscut eu.

— Sănătatea — e ceva esențial, continua tînărul cineast. O pierzi — n-o mai găsești. Și prinse a-mi povesti cu savoare cum bate zilnic mingea cu pușlimea prin curtea blocului, fără să se sfiască de locatarii care pri-

vesc de la ferestre. A plecat după aceea. Dezgheţat. Capabil. Chiar talentat.

Am privit în urma fostei maşini a lui Pavel Leonidovici şi m-am pus în mişcare. Înapoindu-mă, m-am aşezat să lucrez la portret. Dar după două zile am pus cutia în debara, cu toate că numai ce o luasem de acolo.

M-am apucat de lucru la o povestire cu subiect, obişnuită — aşa ceva îmi ieşea. Era o povestire despre trei fizicieni de croială cam schizofrenică. Eroii mei erau nişte flăcăi admirabili. Erau romantici. Nu le păsa de carieră şi de oamenii din jur, se izolaseră şi îşi vedeau de descoperirea lor. Se auzi telefonul. Suna Ania de la serviciu — mă încuraja :

— ...Ce-ţi fac smintiţii, dragul meu ? Ce-ţi fac fizicienii ?

— Se mişcă.

— Unde sînt acum ?

— Au plecat la ţară... Nu vor, mizerabilii, să fie stînjeniţi de zgomotul civilizaţiei.

Ania mă ruga :

— Nu sări peste cal, dragule. Nu exagera. Lasă-i totuşi să se spele uneori.

Ania mă îmbărbăta :

— Şi nu-ţi pierde curajul : povestirile tale or să meargă în curînd, uite, ai să vezi. Tu eşti talentat şi eu te iubesc...

Am lăsat receptorul — m-am pus pe lucru. Eram plin de energie. N-o să mai sune nimeni. Prietenii, slavă domnului, mă cam uitaseră şi mă cam dăduseră la o parte, aşa cum sînt daţi la o parte cei a căror nevastă e mereu cu ochii în patru. Dacă telefonul suna şi auzeam vocea unui prieten sau a unei prietene, ştiam ce să fac. Dacă răspunzi — trebuie să vorbeşti, trebuie să ajungi la înţelegere în legătură cu întîlnirea, trebuie să te deplasezi — ăsta era firul. Şi de aceea, cu un glas de copil (ca fiecare tată, ştiu să imit glasul Maşkăi) comunicam : „Tăticu nu-u-i". — „Dar unde e ?" — „A plecat depa-arte. La Vologda, zice mama" — iar prietenul sau prietena, cu un „hm", puneau receptorul în furcă. Îl puneam şi eu.

Pe la cinci mă duceam la grădiniţă. O aduceam pe Maşa. Îi dădeam să mănînce. Ea îmi povestea noutăţile

de la grădiniță — și acolo e viață, și acolo sînt grozăvenii. Rîdeam. Pregăteam masa de seară, așteptînd venirea Aniei. Ania venea. Totdeauna vioaie. Cei de la uzină o îndrăgeau tot mai mult.

— Nu știu ce se petrece, făcea pe modesta, s-au apucat să mă laude. Spun despre mine că sînt pricepută, energică. Și chiar — pufnea în rîs — deșteaptă ! Poți să-ți imaginezi — deșteaptă !

— Asta o știu demult.

— Minuni, nu alta : e destul să nu mai fii naivă, și toți îți spun că ai devenit deșteaptă.

— Chiar așa se și întîmplă.

Sosi curînd cu o sticlă de vin. Riesling, poate. Ania radia.

— Vom sărbători, Igor !

— Ce să sărbătorim ?

— Mi s-a propus — și am acceptat deja — să fiu secretara inginerului șef. Salariu — dublu.

— Ia te uită, și bănuți...

— Secretară, desigur, asta nu sună frumos. Dar totul depinde de om, dragule. Totul depinde de felul cum muncește omul. Iar eu am să muncesc bine.

Și este adevărat. Ania a început să lucreze bine — a intrat repede în vîrtejul ăsta. Părea că precedentele ei inițiative caraghioase și pline de energie încăpuseră într-una, deloc caraghioasă : ea se informa, reținea în minte, clarifica, suna la telefon, preciza și în cel mai scurt timp le deveni tuturor din uzină trebuincioasă. Acum îi spuneau Anna Konstantinovna. Devenise influentă. Munca nu se termina seara. Sunau la telefon voci, bărbătești și femeiești, totdeauna emoționate și deosebit de politicoase :

— Iertați-mă. Cu Anna Konstantinovna se poate — doar două clipe. Zău, iertați-mă.

O chemam :

— Ania.

Ea venea. Purta convorbirea. Dădea sfaturi. Uneori dojenea că nu se dăduse ascultare sfaturilor ei. Iar sfaturile ei, trebuie spus, erau judicioase... Ciuleam urechile ; răceala și severitatea ei — era ceva interesant,

iar iscusința în a se familiariza și a pătrunde în soarta altuia mă uimea, așa cum te uimește tot ce este neașteptat. Urmăream chiar cu atenție — de unde vine asta. Un limbaj curat și cizelat — în parte asta, desigur, este înrîurirea mea, de la o oaie măcar un smoc de lînă. O minunată inteligență practică — asta, desigur, este a ei, ține de fire ! — și uite că o asculți ca pe un om înțelept și trecut prin viață, care n-o să-ți spună banalități, care cîntărește cuvînt cu cuvînt cînd vorbește. Și, parcă dezmeticindu-mă, priveam la fetișcana simplă — nevasta mea — devenită femeie frumoasă, care cunoaște viața și oamenii cum n-am cunoscut, și nu cunosc, și, probabil, nu voi cunoaște eu, măcar că am petrecut cei mai buni ani pentru ca să aflu.

Nu știu dacă mai trebuie spus că peste puțin timp începurăm să cumpărăm cu mult mai intens bulendre și lucruri — mai întîi tot mai multe bulendre. Costumașe pentru Mașenka. Haină de blană pentru Ania. Cojoacă pentru mine. Și așa mai departe.

— Starohatov al tău m-a învățat să prețuiesc lucrurile, rîdea Ania, dar poate că nici nu rîdea. Ți-amintești cum venea el la noi ?

— Îl priveai cu atenție ?

— Și încă cum !

— Foarte bun model pentru ucenicie.

— Și de ce nu e un model ? Nu fără intenție mă tachina ea, simțind că mie asta nu-mi place, cum nu-i place unei bucăți de fier brut pila, care o tot freacă. Prin ce-i el rău, un om ca toți oamenii. Tachinarea îi făcea o plăcere tainică, sau, poate, nu era nici o plăcere — era pedagogie. Instruirea celor rămași în urmă. Ania mă învăța.

Bani nu erau de ajuns, nu se întîmplă să fie ei de ajuns ; m-am apucat să scriu articole — acum nu una, ci trei reviste îmi comandau articole despre Turgheniev sau Leskov. La reviste nu mă duceam. Și nici nu sunam la telefon. Suna Ania. „De ce să te duci ? De ce să risipim timpul pe care nu-l avem ?“ Lua treaba asta asupra ei. Era secretară acolo, de ce n-ar fi și aici.

— ...Da, la telefon soția lui Igor Petrovici. Bună ziua, începea Ania, șezînd în fotoliu și făcîndu-mi cu ochiul.

— Bună ziua, îi răspundeau.

— Articolul comandat de dumneavoastră e gata. Am să vi-l aduc mîine dimineață.

— Mîine dimineață ?

— Da.

— Ne bucură să o auzim. Sîntem bucuroși că Igor Petrovici nu ne-a întîrziat... Doar știm că cei care scriu sînt niște oameni ocupați. Se mai întîmplă ca...

Ania, om de acțiune, le mai stăvilea volubilitatea, îi întrerupeá nițeluș :

— Apropo, Igor Petrovici s-a gîndit la un articol despre Briusov — dacă, bineînțeles, vă interesează.

— Întreb îndată la conducere.

— Vă rog...

Articolele le scriam în intervalul dintre povestiri : asta mă disciplina în ambele sensuri. Și în multe alte privințe. Începusem să scriu simțitor mai mult. Începusem să public simțitor mai des.

Nici să primesc banii pentru povestiri și articole nu mă duceam — de ce să irosim timpul ?... Ania deschisese un cont la casa de economii. Banii singuri dădeau fuga din pîrîiașe mici de prin diferite colțuri ale Moscovei într-un singur lac simpatic.

După încă un an-doi criticii începură să vorbească despre mine. Venise faima. Așa cum se întîmplă, asta îmi dădu aripi și căpătai încredere : deja uitasem, și, trebuie spus, uitasem repede, că aceste povestiri, acum căutate, le scrisesem provizoriu și mai cu jumătate de efort și că povestirile erau, desigur, bune, în nici un caz însă mai mult. Eram încredințat și știam acum foarte bine că „portretele", pe care le scriam înainte, erau „copilăria", „debutul literar", „încercarea condeiului" și că, uite, abia în acest moment am ajuns la maturitate. Curînd apărură prietenii. După ei se ivi aceeași frăție, colegială, cumva. Cu voce întremată, nu fără a cocheta cu modestia, uneori spuneam :

— Nouă, oamenilor de artă, ne este caracteristică o cu totul deosebită sensibilitate față de viață.

Sau :

— Noi oamenii de artă sîntem mai trîndavi, dar dacă...

Pe atunci încă nu înțelegeam că s-a isprăvit cu mine și că spiritul meu creator de acum încolo s-a dus, dacă e să concepi spiritul creator ca pe o căutare a ceva al tău și nerepetabil. Nu înțelegeam — înțelegerea a venit mai tîrziu, cînd procesul devenise ireversibil. Nu-mi rămînea decît să mă prefac. Îmi rămînea să scriu povestire după povestire. Ceea ce și făceam. De altminteri eram de-acum destul de profesionist și chiar de un înalt profesionalism și o făceam fără sforțare. Oamenii, în fond, primesc tot ce le oferi. Oamenilor nu le trebuie mult.

Trecu încă un an. Ania și eu, cu eforturi paralele și susținîndu-ne reciproc, obținurăm o locuință nouă : ne mutarăm din garsonieră într-un apartament de trei camere. Apartamentul e spațios. În apartament ești nestingherit. Trupul nostru și creierul se obișnuiesc cu spațiul limitat mult mai greu și mai complicat decît ni se pare. Umblam din cameră în cameră și aveam senzația unor limite depășite — senzația largului... Locuință aveam, acum trebuia mobilă.

După ce se consultă, Ania stabili contact direct cu un magazin de mobilă ales în prealabil. De trei ori a stat de vorbă cu o oarecare Veronika Petrovna, căreia îi revenea mereu pe buze o frază magică : „Cînd cumperi mobilă nu te grăbești". Totuși, ziua cumpărării au stabilit-o — ziua aceea se apropia. Ania era îngrijorată. Eu la fel. Pînă și Mașenka hoinărea cam agitată prin casa noastră pînă una alta goală.

În sfîrșit, Ania îmi spuse :

— Du-te la magazinul de mobilă... Și, pentru Dumnezeu, fii mai atent.

Am pornit. M-am dus repede. Totuși, la intrare m-am oprit și am intrat în magazin cît se poate de calm — trebuia s-o întreb CALM pe domnișoara de la o măsuță. Și am întrebat-o :

— „Mariana" n-ați adus ?

Contactul cu fata e stabilit dinainte. Cu toate acestea ea e sobră și plină de demnitate — garnitură de mobilă deocamdată nu este.

După douăzeci de minute întreb din nou. Trebuie să fiu atent.

— Spuneți-mi, „Mariana“ nu s-a adus ?

— Deocamdată nu.

Ies pe stradă — să fumez și să aștept următoarele douăzeci de minute sub un acoperiș de beton. Cerne o ploaie mărunță. Dar e cald. Ies aburi... Trece lumea. Femei sub umbrele. Bărbați cu gulerele ridicate. Și atunci se produce un moment de liniște și am o năzărire : îl văd pe Starohatov trecînd. Merge în mulțime și cotește încetișor către mine. Nu se grăbește, e adus de spate și tîrșîie bătrînește piciorul stîng.

Se aude cum țîrîie ploaia pe impermeabilul lui cenușiu, purtat... De bună seamă, văd că nu e Starohatov. Și că l-am confundat, așa cum se întîmplă cu oricare pe stradă. Dar continuînd jocul confuziei, Starohatov parcă se apropie de mine și îmi vorbește :

— ...Acum înțelegi, Igoriok, de ce nu puteai scrie portretul ? Glasul îi este liniștit, fără ironie chiar.

Face o grimasă din buze :

— Nu-ți venea să scrii despre tine însuți.

Se îndepărtează. Nu spune nimic mai mult, totuși umerii lui, spinarea încovoiată parcă șoptesc : căutai pasămite descifrarea în mine, dar ia caut-o în tine, nu e unul și același lucru ?... Și atunci încep să spun parcă în urma bătrînului necunoscut că nu aceea e descifrarea, și că oricum DEOCAMDATĂ nu jecmănesc pe nimeni, și că eu și soția sîntem oameni cinstiți... Cerne ploaia, o ploaie monotonă și mărunță. Năzărirea aceasta îmi apare ca o revanșă a lui Starohatov. Sau chiar ca o mică răzbunare a lui Starohatov : cu cît joci mai mult, cu atît comiți mai multe greșeli. Atît de îndelung m-am ocupat de el, încît acum tresar la fiece pas, chiar dacă cumpăr o bulcandră de-o rublă...

— Parcă dumneavoastră ați întrebat — mă aud chemat de o voce scăzută. S-a adus „Mariana“... S-a adus... CHIAR ADINEAURI, îmi șoptește un flăcău modest.

Scuturîndu-mi amorțeala ce m-a cuprins din pricina ploii mărunte și monotone, o sun la telefon pe Ania — au adus. Ania sosește numaidecît. Începem să umblăm

de colo-colo. Cădem la învoială. Ne agităm. Și plătim în cele din urmă la casă.

— Încărcați, dă ordin Ania.

Sînt lîngă ea. Strig la ei :

— Încărcați !... Dați-i drumul !

Pornim. Oprim lîngă blocul nostru — începe acum un moment nu mai puțin important : descărcarea. Sînt deja leoarcă. E greu. Cărăm cu niște chingi, piesă cu piesă. Le ducem înăuntru. Le așezăm pe dușumea. De fiecare dată Ania coboară și urcă împreună cu noi — un ochi în plus, ca nu cumva să zdrelim colțurile și să zgîriem furnirul.

— Mai ușor. Vă rog, mai ușor — începe Ania parcă să ne înduplece încă de la primul palier. Iar noi gîfîim.

La fel și la al doilea palier. La fel și la cotitură. Și la al treilea. Și tot așa pînă la capăt : „Mai ușor... Vă rog".

CUPRINS :

Arta portretului (VALENTIN F. MIHĂESCU) . . . 5
La primul impuls 19
Alinare 145
Portretul unui om și mediul său 209

Lector : LIDIA TOCARIU
Tehnoredactor : ELENA DINULESCU
Coli de tipar : 32.
Bun de tipar : 30.08.1988.
Tiparul realizat la I. P. „13 Decembrie 1918"

Lei 25

Scriitorul sovietic Vladimir Makanin (n. 1937), cunoscut cititorilor din țara noastră prin volumul apărut în 1983 Portretul unei tinere femei, **prezintă în cele trei microromane** (La primul impuls, Alinare, Portretul unui om și mediul său) **o galerie de portrete foarte expresive, care reunesc calitățile prozatorului: percuția dialogului, intuiția psihologică, acuitatea observației sociale, ironia fină, echilibrul construcției.**